

❖ סדר הלימוד ליום א שבט [יום 119 בשנה] ❖

בא ראה מה כתוב בבלעם, (במדבר כב) ויבא אלהים אל בלעם לילה. בלכן כתוב (בראשית לא) ויבא אלהים אל לכן הארמי בחלום הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב וגו'. פן תדבר? פן תעשה ליעקב רעה צריך לכתוב! אלא לכן לא רדף אחרי יעקב בכח גבורים לערוך בו קרב, שהרי חיל יעקב ובניו גדול ממנו, אלא להרגו בפיו ולהשמידו את הכל. זהו שכתוב ארמי אבד אבי.

ולכן כתוב פן תדבר ולא פן תעשה. וכתוב יש לאל ידי לעשות. מנין היה יודע שיכלת היתה בידו? אלא כמו שנאמר אלהי אביכם אמש אמר אלי.

וזהו העדות שצוה הקדוש ברוך הוא להעיד, שכתוב (דברים כו) וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אבד אבי וגו'. וענית - כמו שנאמר (שמות כ) לא תענה ברעך, (דברים יט) ענה באחיו.

כתוב בבלעם (במדבר כד) ולא הלך בפעם בפעם לקראת נחשים, שפך הוא דרכו - שהוא היה מנחש. בלכן כתוב (בראשית ל) נחשתי, שהשגיח בכשפיו ובקסמיו בעסק של יעקב, וכשרצה להאביד את יעקב בנחשים ובכשופים שלו, רצה לאבדו, ולא עזבו הקדוש ברוך הוא.

והינו שאמר בלעם בן בנו, כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל. מי יכול להם? שהרי סבי רצה לאבד את אביהם בנחשים ובקסמים שלו ולא עלה בידו, שלא השאירו לקלל. זהו שכתוב כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל.

ובכל עשרת מיני כשפים וקסמים מהארת הכתרים התחתונים עשה לכן כנגד יעקב, ולא יכל. זהו שכתוב (בראשית לא) ותחלף את משכרתי עשרת מנים. שכלם עשה לכן כנגדו ולא עלה בידו להרע לו, שכתוב (שם) והחלף את משכרתי עשרת מנים ולא נתנו אלהים להרע עמדי. מה זה מנים? כתרגום מינים, וכתוב (ויקרא יז) לשעירם אשר הם זנים אחריהם. מונים - מינים כמשמעו. ועשרה מינים הם של כשפים וקסמים בכתרים התחתונים, וכלם עשה כנגדו.

ואם תאמר שמעט היה, חדש או שנה - לא כף, אלא ואחר עד עתה, עשרים שנה התאחרתי עמו. ואם תאמר שלא עלה בידי כלום - ויהי לי שור וחרמור. אותם שני גזרי דין, שכששניהם מתחברים יחד, לא מתחברים אלא להרע לעולם, ולכן כתוב (דברים כב) לא תחרש בשור ובחמור יחדו.

צאן ועבד ושפחה - אלו הם כתרים תחתונים שהרג הקדוש ברוך הוא במצרים, (שמות יב) בכור בהמה, (שם) בכור השבי, (שם יא) בכור השפחה. זהו שכתוב צאן ועבד ושפחה. מיד היה עשו פוחד ויצא כנגדו, ופחד היה לו מיעקב כמו שהיה ליעקב מעשו.

לאיש שהיה הולך בדרך. עד שהיה הולך, שמע על לסטים אחד שהיה אורב בדרך. פגש אותו איש אחר, אמר לו: ממי אתה? אמר לו: אני מלגיון פלוני. אמר לו: סטה לך מלפני, שכל מי שקרב אלי, אני מביא נחש אחד שהורג אותו. הלך אותו האיש לאותו הלגיון. אמר לו: איש אחד בא, וכל מי שקרב אליו, נושף אותו נחש אחד שהוא מביא, ומת.

שמע אותו לגיון ופחד. אמר: יפה שאלך עמו ואתפייס עמו. עד שראה אותו אותו האיש, אמר: אוי ואבוי שעכשו יהרג אותו אותו הלגיון. התחיל להשתחוות ולכרע כנגדו. אמר אותו לגיון: אלמלא היה לו בידו נחש להרג, לא היה משתחוה כל זה כנגדי. התחיל הלגיון להתגאות. אמר: הואיל וכל כף כרע לנגדי, לא אהרג אותו.

כף אמר יעקב, עם לכן גרתי ואחר עד עתה. עשרים שנה התאחרתי עמו, ואני מביא נחש להרג בני אדם. שמע עשו, אמר, אוי מי יקום לפניו, שעכשו יהרג אותו יעקב בפיו. התחיל לצאת כנגדו להתפייס עמו.

כיון שראה אותו מה כתוב? ויירא יעקב מאד ויצר לו. כיון שקרב אליו, התחיל לכרע ולסגד לפניו, זהו שכתוב וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו. אמר עשו, אלמלא כל כף היה עמו, לא ישתחוה כנגדי. התחיל להתגאות.

ברך אותי ברב דגן ותירוש - הרי לא התקיים בי, שלא אצרתי אותם, אלא ויהי לי שור וחמור צאן ועבד, רועה צאן בשדה. הוא ברך אותי מטל השמים ומשמני הארץ - הרי לא התקיים בי, משום שהרי עם לבן גרתי, כגר, שלא היה לי בית אחד, כל שפן משמני הארץ. וכל זה כדי שלא יסתכל בייעקב על אותן ברכות ויקטרג עמו.

רבי אבא אמר, כתוב בייעקב (שם כה) איש תם ישב אהלים, גבר שלם, משום שהוש יושב בשני משכנים עליונים, והשלים לצד זה ולצד זה. והוא לא אמר שנטמא בכשפיו. אבל על מה שאמר רבי יהודה, משום שלבו שלם על טוב ואמת שעשה לו הקדוש ברוך הוא, שכל העולם יודעים מעשי לבן מה הם ומי יכול להנצל [ס"א ממנו, כל עשרים השנים שהייתי עמו] מקטרוגו, ורצה לאבד אותי [ס"א ואני ישבתי ועשיתי עמו עשרים שנה] והקדוש ברוך הוא הצילני ממנו. והכל היה כדי שלא יסתכל בו עשו שהתקימו בו אותן ברכות ולא ישמר לו טינה. ועל זה כתוב (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וגו', וכתוב (דברים יח) תמים תהיה עם ה' אלהיך.

ויישבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו. כיון שאמר באנו אל אחיך, לא ידענו שהוא עשו? וכי אחים אחרים היו ליעקב? אלא באנו אל אחיך. ואם תאמר שחזר בתשובה והולך בדרך תקינה - לא כן, אלא עשו הרשע כמו מעקרו. וגם הלך לקראתך. ואם תאמר שהוא הולך לבדו - לא, אלא ארבע מאות איש עמו.

וכל כן למה? [אלא הם] אמרו לו, משום שהקדוש ברוך הוא תמיד מרצה בתפלות הצדיקים ומתעטר בתפלותיהם, כמו שאמרנו שאותו המלאך הממנה על תפלות ישראל, סנדלפון שמו, נוטל כל אותן תפלות ועושה מהם עטרה לחי העולמים ובארוה, וכל שכן תפלות הצדיקים שהקדוש ברוך הוא מתרצה בהן, ונעשות עטרה להתעטר באותן תפלות לקדוש ברוך הוא. ואם תאמר, מחנות קדושים היו באים עמו, אז למה פחד? אלא צדיקים לא סומכים על זכויותיהם, אלא על תפלותיהם ובקשותיהם לרבונם.

עשרה מינים הם, שכתוב (דברים יח) קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וחבר חבר ושאל אוב וידעני ודרש אל המתים. הרי הם עשרה.

אמר רבי יוסי, נחש וקסם הם שני מינים, ובדרגה אחת עולים, וכשבא בלעם, בקסם עשה כנגד ישראל, והינו שכתוב (במדבר כב) וקסמים בידם. וכנגד יעקב בא לבן בנחש. זה וזה לא עלה בידם. זהו שכתוב (שם כג) כי לא נחש בייעקב ולא קסם בישראל. כי לא נחש בייעקב - בתחלה בימי לבן. ולא קסם בישראל - אחר כך בימי בלעם.

אמר בלעם לבלק, בא ראה מי יכול להם, שכל הקסמים והכשפים שבכתרים שלנו מהארזת המלכות שלמעלה [ומטה] מתעטרים, [שהרי] והוא התקשר בהם, שכתוב ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו.

אמר רבי יהודה, חס וחלילה שהיה יודע בלעם בקדשה שלמעלה כלל, שהרי הקדוש ברוך הוא לא התרצה בעם ולשון אחר שישתמש בכבודו אלא בנוי הקדושים, ואמר (ויקרא יא) והתקדשתם והייתם קדושים. מי שהם קדושים ישתמשו בקדשה. ישראל הם קדושים, שכתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה. אתה קדוש ולא עם אחר.

מי שהם טמאים, טמאה מזדמנת להם להטמא עליו. כתוב (ויקרא יג) טמא הוא ביד יושב מחוץ למחנה מושבו, וטמא לטמא קורא, שכתוב (שם) וטמא לטמא יקרא. מי שהוא טמא לטמא יקרא, הכל הולך אחר מינו.

אמר רבי יצחק, נאה הוא ליעקב, שהיה קדוש, לומר שנטמא בלבן ובכשפיו, או שבח הוא שלו? אמר לו רבי יוסי, אף על גב שאמר רבי יהודה - אני מסייע לך, שהרי כתוב (בראשית כז) אנכי עשו בכרך. וכי יפה הוא לצדיק כיעקב להחליף שמו בשם טמאה? אלא אנכי, פוסק טעם, ואומר אנכי מי שאני, אבל עשו בכרך, והרי פרשוה.

אף כאן. ויהי לו שור וחמר. לומר, אל תשים לבך ורצונך לאותה ברכה שברכני אבא שהתקימה בי. הוא ברך אותי הנה גביר לאחיך וישתחוו לך בני אמה - משום כך עבדך יעקב לאדני לעשו. הוא

וּבֵּא וּרְאֵה שְׁאֵמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן, תְּפִלַּת רַבִּים עוֹלָה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִתְעַטֵּר בְּאוֹתָהּ תְּפִלָּה, מְשׁוּם שְׁעוֹלָה בְּגוֹנִים רַבִּים וְנִכְלָלָת מִכֶּמֶה צְדָדִים, וּמְשׁוּם שְׁנִכְלָלָת מִכֶּמֶה גּוֹנִים, נַעֲשִׂית עֲטָרָה, וּמִנַּחֵת עַל רֹאשׁ צְדִיק חַי הָעוֹלָמִים. וּתְפִלַּת הַיְחִיד אֵינָה כְּלוּלָה וְאֵינָה אֶלָּא בְּגוֹן אֶחָד, וְעַל כֵּן תְּפִלַּת יְחִיד אֵינָה מִתְקַנֵּת לְהִתְקַבֵּל [אֶלָּא בְּתְּפִלָּה] כְּתְּפִלַּת רַבִּים. וּבֵּא וּרְאֵה, יַעֲקֹב הָיָה כְּלוּל, וְעַל כֵּן תְּפִלָּתוֹ הִשְׁתַּוְּקָה לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. מֵה כְּתוּב? וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ.

בֵּא רְאֵה, תְּפִלַּת הָאֲבוֹת הַעֲמִידוֹ עוֹלָם, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם עֲלֵיהֶם עוֹמְדִים וְסוֹמְכִים, וְלְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים לֹא נִשְׁכַּחַת זְכוּת הָאֲבוֹת, מְשׁוּם שְׁזְכוּת הָאֲבוֹת הִיא קִיּוּם שֶׁל מַעֲלָה וּמִטָּה, וְקִיּוּם שֶׁל יַעֲקֹב הוּא קִיּוּם שְׁלֵם יוֹתֵר מִכֻּלָּם. וְלִכֵּן בְּשַׁעֲה שְׁצָרָה לְבִנְיָיִךְ יַעֲקֹב, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹאֶה אֶת דְּמוּת יַעֲקֹב וְחָס עַל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (וַיִּקְרָא כו) וַזְכַּרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב. יַעֲקֹב בּוֹא יְיָ, לְמָה בּוֹא יְיָ? מְשׁוּם שֶׁהוּא דְמוּת שֶׁל יַעֲקֹב מִמֶּשׁ.

בֵּא רְאֵה, כָּל מִי שֶׁרוֹאֶה אֶת יַעֲקֹב, כְּמִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּאֶסְפֵּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה (תְּפִאָרַת), וְהָרִי נֶאֱמָר שֶׁיִּפְּיוֹ שֶׁל יַעֲקֹב כִּיפְּיוֹ שֶׁל אָדָם הִרְאִישׁוֹן. אָמֵר רַבִּי יִיסָא, אֲנִי שְׁמַעְתִּי, שְׁכָל מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּחִלּוּמוֹ וְרוֹאֶה אֶת יַעֲקֹב מְעַטָּף בְּמַלְבוּשָׁיו, מִתּוֹסְפִים לוֹ חַיִּים.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמֵר, הָרִי נֶאֱמָר שְׁדוּד הַמְּלָךְ, עַד שֶׁלֹּא הָיָה, לֹא הָיוּ לוֹ חַיִּים כְּלָל, פָּרַט לְזֶה שֶׁאָדָם הִרְאִישׁוֹן נִתֵּן לוֹ שְׁבַעִים שָׁנָה מִשְׁלוֹ, וְכֵן הָיָה קִיּוּמוֹ שֶׁל דּוֹד הַמְּלָךְ שְׁבַעִים שָׁנָה הָיוּ, וְקִיּוּם שֶׁל אָדָם הִרְאִישׁוֹן אֶלְף שָׁנָה חֹסֵר שְׁבַעִים. נִמְצְאוּ בְּאֵלֶּה אֶלְף שָׁנִים רֵאשׁוֹנוֹת אָדָם הִרְאִישׁוֹן וְדוֹד הַמְּלָךְ.

פְּתַח וְאָמֵר, (תְּהִלִּים כא) חַיִּים שָׁאֵל מִמֶּךָ נִתְּתָה לוֹ אֲרֹךְ יָמִים עוֹלָם וְעַד. חַיִּים שָׁאֵל מִמֶּךָ – זֶה דּוֹד הַמְּלָךְ. שֶׁהָרִי כְּשֶׁבְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גֵן עֵדֶן, הִטִּיל בּוֹ נִשְׁמַת דּוֹד הַמְּלָךְ, וְהִסְתַּכֵּל בּוֹ וּרְאֵה שֶׁאֵין לוֹ חַיִּים מִשְׁלוֹ כְּלוּם וְעוֹמֵד לְפָנָיו כָּל הַיּוֹם. כִּיּוֹן שֶׁנִּבְרָא אָדָם הִרְאִישׁוֹן, אָמֵר, הָרִי וְדָאֵי קִיּוּמוֹ. וּמֵאָדָם הִרְאִישׁוֹן הָיוּ שְׁבַעִים שָׁנִים שֶׁהִתְקַיֵּם דּוֹד הַמְּלָךְ בְּעוֹלָם.

עוֹד הָאֲבוֹת הִשְׁאִירוּ לוֹ מַחִיּוּתָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד. אֲבָרְהָם הִשְׁאִיר לוֹ, וְכֵן יַעֲקֹב וַיֹּסֵף. יַצְחָק לוֹ הִשְׁאִיר לוֹ כְּלוּם, מְשׁוּם שְׁדוּד הַמְּלָךְ בָּא מִצְדוֹ.

וְדָאֵי אֲבָרְהָם הִשְׁאִיר לוֹ חֲמֵשׁ שָׁנִים, שֶׁהָיָה לוֹ לְהִתְקַיֵּם מֵאָה וְשְׁמוֹנִים שָׁנִים, וְהִתְקַיֵּם מֵאָה

וּבֵּא וּרְאֵה שְׁאֵמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן, תְּפִלַּת רַבִּים עוֹלָה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִתְעַטֵּר בְּאוֹתָהּ תְּפִלָּה, מְשׁוּם שְׁעוֹלָה בְּגוֹנִים רַבִּים וְנִכְלָלָת מִכֶּמֶה צְדָדִים, וּמְשׁוּם שְׁנִכְלָלָת מִכֶּמֶה גּוֹנִים, נַעֲשִׂית עֲטָרָה, וּמִנַּחֵת עַל רֹאשׁ צְדִיק חַי הָעוֹלָמִים. וּתְפִלַּת הַיְחִיד אֵינָה כְּלוּלָה וְאֵינָה אֶלָּא בְּגוֹן אֶחָד, וְעַל כֵּן תְּפִלַּת יְחִיד אֵינָה מִתְקַנֵּת לְהִתְקַבֵּל [אֶלָּא בְּתְּפִלָּה] כְּתְּפִלַּת רַבִּים. וּבֵּא וּרְאֵה, יַעֲקֹב הָיָה כְּלוּל, וְעַל כֵּן תְּפִלָּתוֹ הִשְׁתַּוְּקָה לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. מֵה כְּתוּב? וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ.

רַבִּי יְהוּדָה פִּתַּח וְאָמֵר, (מְשִׁלֵּי כח) אֲשֶׁרִי אָדָם מִפְּחַד תְּמִיד וּמִקְשָׁה לְבוֹ יִפּוֹל בְּרַעְיָה. אֲשֶׁרִי־הֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָּהֶם וְנָתַן לָהֶם תּוֹרַת אֱמֶת כְּדֵי לְזַכּוֹת בָּהּ לְחַיֵּי עוֹלָם, שְׁכָל מִי שֶׁשְׁתַּדַּל בְּתוֹרָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹשֵׁךְ עֲלָיו חַיִּים עֲלִיוֹנִים וּמְכַנְּסוֹ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, שְׁכָתוּב (דְּבָרִים ל) כִּי הִיא תְּחִיָּה וְאֲרֹךְ יָמֶיךָ, וְכָתוּב (שם לב) וּבִדְבַר הַזֶּה תִּאָּרִיכוּ יָמֶיךָ. חַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְחַיִּים בְּעוֹלָם הַבָּא.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמֵר, כָּל מִי שֶׁשְׁתַּדַּל בְּתוֹרָה, אֵין מִיתָתוֹ עַל יְדֵי יֵצֵר הָרַע, מְשׁוּם [שֶׁהוּא נֶחֱשׁ, וְהוּא מִלְּאָךְ הַמּוֹת, אֶלָּא מִיִּתְתֶּם בְּנִשְׁיָקָה, שְׁכָתוּב (שִׁיר א) יִשְׁקֵנִי מִנִּשְׁיָקוֹת פִּיהוּ. כְּלוֹמֵר עַל פִּי ה'. וְהִיא הַנִּשְׁיָקָה שֶׁהִיא דְּבָקוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ בְּעַקְרָה, וְאוֹתוֹ שֶׁשְׁתַּדַּל בְּתוֹרָה] שֶׁהִתְחַזַּק בְּעֵץ הַחַיִּים וְלֹא הִרְפָּה מִמֶּנּוּ, וְלִכֵּן צְדִיקִים שֶׁשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה לֹא נִטְמָא גּוֹפֵם [אֶלָּא הוּא טָהוֹר, כְּמוֹ אֵלֶיהוּ בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת שֶׁמִּצְאוּ אוֹתוֹ רַבָּנָן וְשֶׁאֵלוֹ אוֹתוֹ, וְלֹא כֵהֵן הוּא מֵר? אָמֵר לָהֶם, צְדִיקִים לֹא טְמֵאִים בְּמִיתָתָם, כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינּוּ, בַּיּוֹם שֶׁמֵּת רַבִּי בְּטִלְיָה כְּהֵנָּה. כְּלוֹמֵר שֶׁהִתְעַסְקוּ בּוֹ] שֶׁלֹּא שָׁרְתָה עֲלֵיהֶם רוּחַ טְמֵאָה.

יַעֲקֹב הָיָה עֵץ הַחַיִּים, לְמָה פָּחַד, שֶׁהָרִי לֹא יְכוּל לְשַׁלֵּט עֲלָיו? וְעוֹד, שֶׁהָרִי כְּתוּב וְהִנֵּה אֲנִכִּי עִמָּךְ וְגו', לְמָה הָיָה פּוֹחַד? וְעוֹד, שֶׁהָרִי כְּתוּב וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מִלְּאֲכֵי אֱלֹהִים, אִם מִחַנּוּת קְדוּשִׁים הָיוּ עִמּוֹ, לְמָה הָיָה פּוֹחַד?

אֶלָּא הַכֹּל הָיָה נֶאֱמָר, וַיַּעֲקֹב לֹא הָיָה רוֹצֵה לְסַמֵּךְ עַל גֵּס שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מְשׁוּם שֶׁחָשַׁב שֶׁאֵינוֹ כְּדָאֵי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה לוֹ גֵּס, מֵה הַטַּעַם? מְשׁוּם שֶׁלֹּא עָבַד אֶת אֲבִיו וְאָמוֹ כְּרָאוּי וְלֹא

כִּיּוֹן שֶׁעָשָׂה אֶת זֶה, תִּקַּן תְּפִלָּתוֹ עֲלֵיהֶם, מֵה כְּתוּב?
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי אֲבָרְהָם וְאֱלֹהֵי אָבִי יִצְחָק ה'
הָאֵמֶר אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ וּלְמוֹלַדְתְּךָ וְאִיטִיבָה עִמָּךְ.

רְבִי יוֹסִי פָתַח וְאָמַר, (תהלים קב) תְּפִלָּה לְעֵנִי כִּי
יַעֲטֹף וּלְפָנַי ה' יִשְׁפָּךְ שִׁיחוֹ. פְּסוּק זֶה בְּאֵרוֹהוּ
בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת. אֲלֵא דוֹד הַמְּלֶךְ אָמַר אֶת זֶה
כְּשֶׁהִסְתַּכַּל וְרָאָה בְּדַבְרֵי הָעֵנִי, וְהִסְתַּכַּל בּו כְּשֶׁהִיָּה
הוֹלֵךְ וּבּוֹרַח מִלְּפָנָי חָמִיו אָמַר זֶה. תְּפִלָּה לְעֵנִי –
זוֹהִי תְּפִלָּה שְׂמֵבֶקֶשׁ הָעֵנִי לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
וְזוֹ הַתְּפִלָּה שְׂמֵקְדִימָה אֶת כָּל תְּפִלוֹת הָעוֹלָם.

כְּתוּב כִּי אֵין תְּפִלָּה לְעֵנִי, וְכְתוּב שֵׁם (שם ז) תְּפִלָּה
לְמִשָּׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים. מֵה בֵּין זֶה לְזֶה? אֲלֵא
זוֹ תְּפִלָּה שֶׁל יָד, וְזוֹ תְּפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ, וְאֵין לְהַפְרִיד
בֵּין הַתְּפִלָּה לְעֵנִי הַזֹּו וּבֵין תְּפִלָּה לְמִשָּׁה אִישׁ
הָאֱלֹהִים, וְשִׁתִּיחַן שְׂקוּלוֹת כְּאַחַת.

וְעַל זֶה תְּפִלַּת הָעֵנִי מְקַדֵּמָה לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא מְכַל תְּפִלוֹת הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שְׂכַתוּב (שם
כב) כִּי לֹא בָזָה וְלֹא שִׁקַּץ עֲנוֹת עֵנִי וְגו'. בֹּא רֹאֵה,
תְּפִלָּה לְעֵנִי זוֹ תְּפִלָּה שֶׁל יָד, שֶׁהָעֵנִי דְבוּק בְּעֵנָיו כְּמִי
שָׂאִין לוֹ מַעֲצָמוֹ כְּלוּם.

דְּבַר אַחֵר, תְּפִלָּה – זֶה מִשָּׁה, לְעֵנִי – זֶה דוֹד,
כִּי יַעֲטֹף – כְּשֶׁמִּתְכַּסֶּה הַלְּבָנָה וּמִתְכַּסֶּה
הַשֶּׁמֶשׁ מִמְּנָה, וּלְפָנָי ה' יִשְׁפָּךְ שִׁיחוֹ – כְּדִי
לְהַתְּחַבֵּר עִם הַשֶּׁמֶשׁ.

בֹּא רֹאֵה, הַתְּפִלָּה שֶׁל כָּל בְּנֵי אָדָם תְּפִלָּה, וְתְּפִלַּת
הָעֵנִי הִיא תְּפִלָּה שְׂעוֹמֶדֶת לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא וְשׁוֹבֵרֶת שְׂעָרִים וּפְתָחִים וְנִכְנָסֶת לְהִתְקַבֵּל
לְפָנָיו. זֶהוּ שְׂכַתוּב (שמות כב) וְהָיָה כִּי יִצְעַק אֵלַי
וְשָׁמַעְתִּי כִּי חֲנוּן אָנִי, וְכְתוּב שָׁמַע אֲשָׁמַע צַעֲקוֹתוֹ.
וּלְפָנָי ה' יִשְׁפָּךְ שִׁיחוֹ – כְּמִי שְׂמִתְרַעַם עַל דִּין
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

אָמַר רְבִי אֶלְעָזָר, תְּפִלוֹת הַצַּדִּיקִים חֲדוּהָ לְכַנְסֶת
יִשְׂרָאֵל לְהַתְּעַטֵּר לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.
מִשּׁוּם זֶה חֲבִיבָה הִיא יוֹתֵר לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, וְלִכֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תָּאָב לְתְּפִלוֹת
הַצַּדִּיקִים בְּשָׁעָה שְׂצָרִיךְ לָהֶם, מִשּׁוּם שִׁיּוֹדְעִים
לְרַצּוֹת אֶת רְבוּנָם.

מֵה כְּתוּב בְּיַעֲקֹב? אֱלֹהֵי אָבִי אֲבָרְהָם וְאֱלֹהֵי אָבִי
יִצְחָק ה' הָאֵמֶר אֵלַי שׁוּב וְגו'. הַתְּעַטֵּר וְנִקְשֵׁר

וְשִׁבְעִין וְחֲמֵשׁ שָׁנִים, חֲסָרִים חֲמֵשׁ. יַעֲקֹב הָיָה לוֹ
לְהִתְקַיֵּם בְּעוֹלָם כִּימֵי אֲבָרְהָם, וְלֹא הִתְקַיֵּם אֲלֵא
מֵאָה וָאַרְבָּעִים וְשִׁבְעֵי שָׁנִים. חֲסָרִים עֲשָׂרִים
וְשִׁמוֹנֵה. נִמְצָא שְׂאֲבָרְהָם וַיִּנְקֹב הַשָּׂאִירוֹ לוֹ
מִחַיֵּיהֶם שְׁלֹשִׁים וְשִׁלֹּשׁ שָׁנִים. יוֹסֵף שֶׁהִתְקַיֵּם מֵאָה
וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים, הָיָה לוֹ לְהִתְקַיֵּם מֵאָה וָאַרְבָּעִים וְשִׁבְעֵי
שָׁנִים כִּימֵי יַעֲקֹב, וְחָסַר מֵהֶם שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעֵי שָׁנִים.
הָרִי שְׁבַעִים שָׁנִים שֶׁהַשָּׂאִירוֹ לְדוֹד הַמְּלֶךְ לְהִתְקַיֵּם
בָּהֶם, וּבָהֶם הִתְקַיֵּם דוֹד בְּכָל אוֹתָם הַשָּׁנִים
שֶׁהַשָּׂאִירוֹ לוֹ הָאֲבוֹת.

וְאִם תֹּאמַר, לְמָה יִצְחָק לֹא הַשָּׂאִיר לוֹ כְּלוּם
כְּאַלֶּה? מִשּׁוּם שֶׁהוּא חֲשָׁךְ, וְדוֹד בֹּא מִצַּד
הַחֲשָׁךְ, וּמִי שֶׁהוּא בַחֲשָׁךְ אֵין לוֹ אוֹר כְּלָל וְאֵין לוֹ
חַיִּים, וְלִכֵּן לֹא הָיוּ לְדוֹד חַיִּים כְּלָל. אֲבָל אֵלֶּה שֶׁהָיָה
לָהֶם אוֹר, הָאִירוֹ לְדוֹד הַמְּלֶךְ, וּמֵהֶם הַצָּטֹרֵךְ לְהָאִיר
וְלִהְיוֹת לוֹ חַיִּים, שֶׁהָרִי מִצַּד הַחֲשָׁךְ אֵין לוֹ חַיִּים
כְּלָל, וְעַל זֶה בֹּא יִצְחָק בַּחֲשָׁבוֹן.

וְאִם תֹּאמַר, לְמָה יוֹסֵף יוֹתֵר מִכָּלֶם? אֲלֵא וְדָאִי
יוֹסֵף בְּלִבְדוֹ כְּמוֹ כָּלֶם, מִשּׁוּם שֶׁנִּקְרָא צַדִּיק,
וְזֶהוּ שְׂמֵאִיר לְלִבְנָה יוֹתֵר מִכָּלֶם, וְלִכֵּן זֶה הַשָּׂאִיר
לְדוֹד הַמְּלֶךְ יוֹתֵר מִכָּלֶם חַיִּים, שְׂכַתוּב (בראשית א)
וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ.

בֹּא רֹאֵה, יַעֲקֹב, תְּפִלָּתוֹ הִגְנָה עָלָיו מַעֲשׂוֹ מִשּׁוּם
שְׂרָצָה לְהַעֲבִיר זְכוּתוֹ לְבָנָיו אַחֲרָיו וְלֹא
לְהוֹצִיא אוֹתָהּ עִכְשָׁו אֲצֵל עֲשׂוֹ, וְעַל זֶה הַתְּפִלָּה
תְּפִלָּתוֹ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא סִמַּךְ עַל זְכוּתוֹ
לְהַצִּילוֹ בְּגִלְגָּלָה.

וַיֹּאמֶר אִם יָבוֹא עֲשׂוֹ אֶל הַמַּחְנֶה הָאֶחָת וְהִכָּהוּ
וְהָיָה הַמַּחְנֶה הַנֶּשְׂאָר לְפִלִּיטָה. בֹּא רֹאֵה
מֵה כְּתוּב, וַיַּחֲזֵק אֶת הָעַם אֲשֶׁר אִתּוֹ וְאֶת הַצֹּאן וְאֶת
הַבָּקָר וְהַגְּמָלִים לְשָׁנֵי מַחְנוֹת. לְמָה לְשָׁנֵי מַחְנוֹת?
מִשּׁוּם שֶׁאָמַר, אִם יָבוֹא עֲשׂוֹ אֶל הַמַּחְנֶה הָאֶחָת
וְהִכָּהוּ וְהָיָה הַמַּחְנֶה הַנֶּשְׂאָר לְפִלִּיטָה.

בֹּא רֹאֵה שֶׁשְׂכִינָה לֹא זְזָה מֵאֶהֱלָהּ לְאָה וּמֵאֶהֱלָהּ רַחֵל.
אָמַר יַעֲקֹב, יָדַעְתִּי שֶׁהָרִי שְׂמִירָה לְאֵלֶּה
מֵהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. מֵה עָשָׂה? וַיִּשֵׁם אֶת הַשְּׂפָחוֹת
וְאֶת יְלִדְהֶן רֵאשֻׁנָה. אָמַר, אִם יִהְרַג עֲשׂוֹ – יִהְרַג אֶת
אֵלֶּה, אֲבָל אֵלֶּה אֵינִי פּוֹחֵד מֵהֶם, מִשּׁוּם שֶׁשְׂכִינָה
עִמָּהֶם, וְעַל זֶה – וְהָיָה הַמַּחְנֶה הַנֶּשְׂאָר לְפִלִּיטָה.

תחתונה, ואחד כנגד דרגה עליונה. דבר שהתפרש, כנגד דרגה תחתונה שהצטרף להתפרש. אותו שתלוי בלב הוא כנגד דרגה פנימית יותר, והכל הוא כאחד. ועל זה אמר יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך וגו'.

במו זה אמר יעקב. בתחלה פרש הדבר כראוי, ואחר כך הסתיר הדבר שתלוי בהגיון הלב שלא צריך לפרש, שכתוב (בראשית לב) ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרב. כאן הוא דבר התלוי בלב שלא צריך לפרש, וכן צריך כמו שאמרנו, כדי ליחד יחוד שלם כראוי. אשרי הצדיקים שיוודעים לסדר שבח רבונם כראוי ולבקש בקשתם, ולכן כתוב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. [ס"א כתוב גם את השני גם את השלישי וגו'. שלש פעמים גם, רמז ג"ס ראשי תבות: גואל משה. גואל מרדכי. גואל משיח] לשלש גאלות על ידי שלשה צדיקים, משה מרדכי משיח, שעתידי לגאלנו בקרוב].

וינתר יעקב לבדו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים צא) לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלה. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה בכל יום ויום מעשהו הראוי לו, והרי פרשוה. ונתבאר, [ואם תאמר] ביום הרביעי עשה מאורות, ואז נבראה הלבנה חסרה, אור שהקטינה עצמה, ומשום שהיא מארת חסר וא"ו, נתן מקום לשלט כל הרוחות והשדים ורוחות סערה ומזיקים וכל רוחות הטמאה.

בלם עולים ומשוטטים בעולם להסטות, ונתמנו במקומות חרבים ובשדות חזקים ובמדברות חרבים, וכלם מצד רוח הטמאה. והרי נתבאר שהרי רוח הטמאה באה שבאה מנחש העקלתון, הוא רוח טמאה ממש, והוא התמנה בעולם להסטות בן אדם אליו, ועל זה יצר הרע שולט בעולם.

והוא התמנה אצל בני אדם ונמצא עמם, ובעקמומיות ובתחבולות בא אליהם להסטותם מדרכי הקדוש ברוך הוא. כמו שהסטה את אדם הראשון וגרם מות לכל העולם, כך גם מסטה בני אדם וגורם להם להטמא.

ומי שבא להטמא, מושך עליו אותו רוח טמאה ונדבק עמו. וכמה הם שמזמנים לטמא אותו,

קשר בקשר אחד כראוי. אלהי אבי אברהם לימין, ואלהי אבי יצחק לשמאל. האמר אלי - כאן תלה הדבר להתעטר למקומו ביניהם. שוב לארצה ולמולדתך ואיטיבה עמך.

קטנתי מכל החסדים. למה היה צריך זה עם זה? אלא, אמר יעקב, אתה הבטחת לי להיטיב עמי, ואני ידעתי שכל מעשיך כלם הם על תנאי, הרי אני אין בי זכות, שהרי קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך. וכל מה שעשית לי עד היום, לא בשביל זכותי היה, אלא בגללה הוא שעשית לי. ואותו טוב ואמת בגללה היו, שהרי כשעברתי בתחלה, שהייתי הולך מלפני עשו, יחידי עברתי את אותו נהר, ואתה עשית עמי טוב ואמת, והרי אני עכשו עובר אותו בשני מחנות, הם שני המחנות שחלק.

עד כאן סדור השבח של רבוננו. מכאן ולהבא בקש מה שצריך לו, להראות לכל בני העולם שצריך לו לאדם לסדר שבח של אדונו בתחלה, ואחר יבקש בקשותיו. שכן עשה יעקב - בתחלה סדר שבחיו של קונו, ואחר שסדר השבח, אמר בקשתו שהצטרף לה.

והו שכתוב: הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו פן יבוא והפני אם על בנים. מכאן, מי שמתפלל תפלתו שצריך לפרש דבריו כראוי. הצילני נא. ואם תאמר שהרי הצלתני מלבן - מיד אחי. ואם תאמר קרובים אחרים סתם נקראים אחים - מיד עשו. מה הטעם? בשביל לפרש הדבר כראוי. ואם תאמר, אני למה אצטרף? כי ירא אנכי אתו פן יבוא והפני. כדי להודע דבר למעלה ולפרשו כראוי, ולא יסתיר הדבר.

ואתה אמרת היטב איטיב עמך וגו'. ואתה אמרת היטב איטיב, מה זה ואתה? כמו שנאמר (נחמיה ט) ואתה מחיה את כלם. אף כאן ואתה אמרת.

בא ראה, דוד המלך אמר, (תהלים יט) יהיו לרצון אמרי פי, אלו דברים שהתפרשו. והגיון לבי - אלו דברים נסתרים שלא יכול בן אדם לפרשם בפיו, זהו הגיון, שהוא בלב, שלא יכול להתפרש. ועל זה צריך הדבר להתפרש בפה, ודבר שתלוי בלב, והכל סוד הוא. אחד כנגד דרגה

ואורב על דרכים ושבילים, כך גם בלעם היה הולך יחידי. מה הטעם? כדי להמשיך עליו רוח טמאה. שכל מי שהולך יחידי בזמנים ידועים אפלו בעיר במקומות ידועים, מושך עליו רוח טמאה.

לבן בכל זמן לא ילך אדם יחידי בדרך ובעיר, אלא במקום שבני אדם הולכים ושבים ונמצאים שם, ועל פן לא ילך אדם יחידי בלילה, הואיל ובני אדם לא נמצאים, והינו הטעם שלא תלין נבלתו, שלא להחזיק גוף מת בלי רוח על הארץ בלילה. משום כך אותו בלעם הרשע היה הולך יחידי פנחש הזה, כמו שבארוהו.

ויאבק איש עמו. מה זה ויאבק? [שאמר רבי יהושע בן לוי, מלמד שהעלו אבק ברגליהם עד כסא הכבוד. כתוב כאן בהאבקו עמו, וכתוב (נחום א) אבק רגליו. ואותו מלאך שרו של עשו היה, והוא סמא"ל, לכן דינו הוא שיעלה אבק רגליו עד כסא הכבוד, שהוא מקום המשפט]. רבי שמעון אמר, מן אבק. אבק טפל לעפר. מה בין עפר לאבק? זה אבק שנשאר מהאש ולא עושה פרות [בעולם] לעולמים, עפר שכל הפרות יוצאים ממנו, והוא כלל שלמעלה ומטה.

אמר רבי יהודה, אם כך, מה זה מקים מעפר דל? אמר לו, כמשמעו, אבל בגון זה מקים מעפר דל משום שאין לו מעצמו כלום, ומאותו עפר יצא דל שאין בו כלום, ומאותו עפר כל הפרות וכל טוב העולם יוצאים ממנו ובו נעשים כל מעשי העולם, כמו שכתוב (קהלת א) הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר.

ושנינו, הכל היה מן העפר – אפלו גלגל חמה, אבל אבק לא עושה פרות ונצנים [לעולם] לעולמים, ומשום כך ויאבק איש, שבא באותו אבק ורכב עליו כדי לקטרג ליעקב.

עד עלות השחר, שנעבר שלטונו והתחלף. וכך הוא לעתיד לבא, משום שהגלות עכשו דומה ללילה, והיא לילה, ושולט אותו אבק על ישראל והם שוכבים לעפר [אחר], עד שיעלה האור ויאיר היום, ואז ישלטו ישראל, ולהם תנתן המלכות, שהם קדושים עליונים, כמו שנאמר (דניאל ז) ומלכות ושלטון וגדלה שמולכת תחת כל השמים

ומטמאים אותו והוא טמא, ומטמאים אותו בעולם הזה ובאותו עולם, והרי נתבאר.

ובשעה שבא בן אדם להטהר, אותו רוח טמאה נכפה לפניו ולא יכול לשלט עליו, ואז כתוב לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלה. אמר [כשאמר] רבי יוסי, לא תאנה אליך רעה – זו לילית. ונגע לא יקרב באהלה – אלו שאר מזיקים, והרי פרשה ונתבאר.

רבי אלעזר אמר, הרי אמרנו שלא יצא אדם יחידי בלילה, וכל שכן כשהלבנה נבראה והיתה חסרה, ובארוה שהרי אז רוח טמאה שולטת, וזוהי רוח רעה. מי רעה? זה נחש הרע, ונגע זהו מי שרוכב על הנחש. רעה ונגע הם כאחד.

ואף על גב ששנינו שנגע אלו נגעי בני אדם שיצאו מאדם, שהרי כל אותן שנים שלא קרב אדם לאשתו, רוחות טמאה היו באות ומתחממות ממנו ומולידות ממנו, ואלה נקראים נגעי בני אדם.

והרי נאמר, שפשבן אדם בחלומו ולא שולט בגופו והגוף שוכך, רוח טמאה באה ושורה עליו, ולפעמים רוחות נקבות טמאות באות וקרבות אליו ומושכות אותו אליהן ומתחממות ממנו, ומולידות אחר כך רוחות ומזיקים [נגעי בני אדם, כמו בני אדם], ולפעמים נראים כמראה בני אדם, פרט לזה שאין להם שערות בראש.

ובבל יש לאדם להשמר מלפניהם כדי שילך בדרך התורה ולא יטמא עמו, שהרי אין לה מי שישן בלילה במטתו ולא טועם טעם מות ויוצאת נשמתו ממנו, וכיון שנשאר הגוף בלי נשמה קדושה, רוח טמאה זמינה ושורה עליו ונטמא. והרי בארנו דבר, שאין לאדם להעביר ידיו על עיניו בבקר, משום שהרי רוח טמאה שורה עליהם, והרי נתבאר.

בא ראה שהרי יעקב, אף על גב שנאהב על ידי הקדוש ברוך הוא, משום שנשאר לבדו, רוח אחרת נועדה להזדוג עמו.

רבי שמעון אמר, בא ראה מה כתוב בו בבלעם הרשע, וילך שפי. מהו שפי? יחידי, כמו שנאמר שפיפון עלי ארץ. פנחש הזה שהולך יחידי

שהוא שחר, ואחר כך יפה כלבנה, ואחר כך ברה כחמה, ואחר כך אימה כנדגלות, כמו שנתבאר.

ובא ראה, כיון שעולה הבקר, שהרי לא כתוב כי בא השחר, אלא כי עלה, שהרי בזמן כי בא השחר, אז התחזק אותו ממנה והפיש את יעקב, משום שאותו ממנה הפיש את יעקב לתת כח להתחזק לעשו.

ובשעלה אותו שחר של שחר ונראה, בא האור והתחזק יעקב, שהרי אז הגיע זמנו להיות מואר, מה כתוב? ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צלע על ירכו. ויזרח לו השמש, שהרי אז הזמן להיות מואר.

והוא צלע על ירכו. אז הוא רמז, שהרי בעוד שישאר בגלות וסובלים כאבים וצער וכמה רעות, כשמאיר להם היום ויביא להם מנוחה, אז יסתכלו ויכאבו בעצמותיהם מפמה רעות וצער שסבלו ויתמהו עליהם, משום כך ויזרח לו השמש. שאותו זמן המנוחה, ואז הוא צלע על ירכו, כואב ומצער עצמו על מה שעבר.

והוא, כשעולה קדרות השחר, אז מתחזק ונאחז בו, שהרי נחלש כחו, שאין לו שלטון אלא בלילה, ויעקב שלטונו ביום. ועל זה אמר שלחני כי עלה השחר, שהרי אני ברשותך עומד, והרי נתבאר ופרשוהו.

[על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וגו', כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה. שאפלו בהנאה אסור, ואפלו לתת אותו לכלב. ולמה נקרא גיד הנשה? כלומר, גיד שהוא משפית את בני האדם מעבודת רבונם, ושם רובץ היצר הרע.

וביון שנדבק עם יעקב, לא מצא מקום שיכול להתגבר על יעקב, משום שכל איברי הגוף סיעו ליעקב, וככלם היו חזקים ולא היתה בהם חלשה. מה עשה? ויגע בכף ירכו בגיד הנשה, במינו של יצר הרע שהוא מינו למקומו, ומשם בא יצר הרע על בני האדם.

ולכן אמרה תורה לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, כמו שאמרו החברים באיברי האדם שרמוז למעלה, אם טוב - טוב, ואם רע - רע. ולכן כל איבר מחזק איבר. ודאי גיד הנשה מחזק את יצר

תנתן לעם קדושים עליונים. מלכותו מלכות עולם, וכל השליטים לו יעבדו וישמעו.

ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. רבי יהודה פתח ואמר, (שיר ו) מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה ברה כחמה יפה כנדגלות. פסוק זה פרשוהו ונתבאר. אבל מי זאת הנשקפה - אלו הם ישראל, בזמן שהקדוש ברוך הוא יקים אותם ויוציאם מן הגלות, אז יפתח להם פתח של אור [שהוא] דקיק קטן, ואחר כך פתח אחר שהוא גדול ממנו, עד שהקדוש ברוך הוא יפתח להם שערים עליונים פתוחים לארבע רוחות העולם.

וכן כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל ולצדיקים שבהם, כך כלם ולא בזמן אחד. לאדם שנתן בחשך ודיורו היה תמיד בחשך, כשירצו להאיר לו, צריכים לפתח לו אור קטן כעין המחט, ואחר כך גדול ממנו, וכך בכל פעם עד שיאירו לו כל האור כראוי.

כך הם ישראל, כמו שנאמר (שמות כג) מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפרה וגו'. וכן למי שהוא בא להרפא, אינו בשעה אחת, אלא מעט מעט עד שיתחזק. אבל לעשו לא כך, אלא בפעם אחת מאיר לו, ונאבד ממנו מעט מעט ונלעתיד לבא לאמות עובדי עבודה זרה (ישעיה מב) ה' כגבור יצא] עד שיתחזקו ישראל וישמידו [וישב] אותו מהכל, מהעולם הזה ומהעולם הבא. ומשום שמאיר בשעה אחת, יהיה לו השמדה מהכל. אבל ישראל, אור שלהם מעט מעט, עד שיתחזקו, ויאיר להם הקדוש ברוך הוא לעולמים.

ובכלם שואלים אותם ואומרים, מי זאת הנשקפה כמו שחר, זוהי קדרות הבקר, וזהו אור דקיק. ואחר יפה כלבנה, משום שהלבנה, האור שלה מאיר יותר משחר. ואחר ברה כחמה, משום שאורה חזק ומאיר יותר מהלבנה. ואחר כך אימה כנדגלות, חזקה באור חזק כראוי.

בא ראה, בעוד שנחשך היום ומתכסה האור ובא הבקר, יואר בתחלה מעט מעט עד שיתרבה האור כראוי. שהרי כיון שהקדוש ברוך הוא יתעורר להאיר לה לכנסת ישראל, יאיר בתחלה כמו שחר,

רְבִי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (יחזקאל לא) כְּמִרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יְהִיָּה בְּעֵינַי בְּיוֹם הַגִּשְׁם כִּן מִרְאֵה הַנִּגְהָ סָבִיב הוּא מִרְאֵה דְמוּת כְּבוֹד ה' וְאֶרְאֶה וְאֶפֶל עַל פְּנֵי וְגו'. פְּסוּק זֶה נִתְבָּאָר. אֲכַל בָּא רָאָה, שְׁהָרִי כְּתוּב (דברים לד) וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמִשָּׁה. מַה בֵּין מִשָּׁה לְשֶׁאָר נְבִיאֵי הָעוֹלָם? מִשָּׁה הִסְתַּכַּל בְּאֶסְפְּקֵלְרִיָּה הַמְּאִירָה – שֶׁאָר הַנְּבִיאִים לֹא הָיוּ מְסַתְּפִלִים אֲלֵא בְּאֶסְפְּקֵלְרִיָּה שְׂאִינָה מְאִירָה. מִשָּׁה הָיָה שׁוֹמֵעַ וְעוֹמֵד עַל רִגְלָיו וְכַחוֹ מִתְחַזֵּק וְהָיָה יוֹדֵעַ דְּבָר עַל בְּרִיו, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (במדבר יב) וּמִרְאֵה וְלֹא בְּחִידוֹת – שֶׁאָר הַנְּבִיאִים הָיוּ נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם וְנִחַלְשׁ כַּחֵם וְלֹא הָיוּ יְכוּלִים לְעִמֵּד עַל בְּרִיו שֶׁל דְּבָר. מִי גָרַם לָהֶם אֵת זֶה? מִשׁוּם שֶׁכְּתוּב כִּי נִגַע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב וְהוּא צִלַּע עַל יָרְכוֹ.

וְכָל אוֹתָם נְבִיאִים לֹא יָכְלוּ לְעִמֵּד עַל מַה שֶׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹ, פָּרִט לְעוֹבְדֵיָה הַנְּבִיאִ שְׁהָיָה גֵר, שֶׁבָּא מִצַּד שֶׁל עֲשׂו – זֶה עִמֵּד בְּקִיּוּמוֹ עַל עֲשׂו וְלֹא נִחַלְשׁ כַּחוֹ.

וְעַל זֶה כָּל שֶׁאָר הַנְּבִיאִים נִחַלְשׁ כַּחֵם וְלֹא הָיוּ יְכוּלִים לְעִמֵּד לְקַבֵּל דְּבָר עַל בְּרִיו כְּרֵאוּי. מַה הִטְעַם? מִשׁוּם כִּי נִגַע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנִּשְׂפָּה. שֶׁלְקַח וְשָׂאָב כָּל כַּח הַיָּרֵךְ, וְעַל זֶה נִשְׁבַּר כַּח הַיָּרֵךְ וְנִשְׁאָר צוֹלַע עַל יָרְכוֹ, שְׁהָרִי כָּל נְבִיאֵי הָעוֹלָם לֹא יָכְלוּ לְהִדְבֵּק וְלְעִמֵּד בּוֹ.

הָרַע שֶׁהוּא מִינוֹ, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יֹאכְלוּ אוֹתוֹ, שְׂאִינָם מִצְדוֹ וּמִמִּינוֹ, אֲכַל עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה יֹאכְלוּ אוֹתוֹ, שֶׁהוּא מִצַּד וּמִמִּין הַמְּלֶאךָ שֶׁלָּהֶם, שֶׁהוּא סַמָּא"ל, כְּדִי לְחַזֵּק לְבָם. מִשׁוּם שֶׁיֵּשׁ בְּאָדָם מְאִתִּים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֵה אֵיבָרִים כְּנֶגֶד מְאִתִּים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֵה מְצוּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהֵם נִתְנוּ לְהַעֲשׂוֹת, וּכְנֶגֶד מְאִתִּים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֵה מְלֶאכִים שֶׁהִתְלַבְּשָׁה בָּהֶם שְׂכִינָה וְהֵשֵׁם שֶׁלָּהֶם כְּשֵׁם רְבוּנָם.

וַיֵּשׁ בְּאָדָם שֶׁלֵּשׁ מְאוֹת שְׁשִׁים וּחֲמִשָּׁה גִידִים, וּכְנֶגֶד־ם שֶׁלֵּשׁ מְאוֹת שְׁשִׁים וּחֲמִשׁ מְצוּוֹת שֶׁלֹּא נִתְנוּ לְהַעֲשׂוֹת וּכְנֶגֶד שֶׁלֵּשׁ מְאוֹת שְׁשִׁים וּחֲמִשָּׁה יְמוֹת הַשָּׁנָה. וְהָרִי תִשְׁעָה בָּאָב אֶחָד מֵהֶם, שֶׁהוּא כְּנֶגֶד סַמָּא"ל, שֶׁהוּא אֶחָד מְאוֹתָם שֶׁלֵּשׁ מְאוֹת שְׁשִׁים וּחֲמִשָּׁה מְלֶאכִים [יָמִים], וְלִכְן אִמְרָה תּוֹרָה לֹא יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת גִּיד הַנִּשְׂפָּה. א"ת – לְרַבּוֹת תִּשְׁעָה בָּאָב שֶׁלֹּא אוֹכְלִים בּוֹ וְלֹא שׁוֹתִים. וְלִכְן רָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַכֹּל, וְנִרְמַז בָּהֶם רְמַז לְיַעֲקֹב. וַיֹּאבֵק אִישׁ עִמּוֹ, בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה וּבְכָל אֵיבָרֵי יַעֲקֹב, וְלֹא נִמְצָא פָּרִט לְאוֹתוֹ גִּיד הַנִּשְׂפָּה. מִיָּד תִּשְׁשׁ כַּח יַעֲקֹב. וּבִימֹת הַשָּׁנָה מְצָא יוֹם תִּשְׁעָה בָּאָב שֶׁבּוֹ הִתְחַזַּק וְנִגְזַר דִּין עָלֵינוּ וְנִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְכָל מִי שֶׁאוֹכַל בְּתִשְׁעָה בָּאָב כְּאֵלוֹ אֲכַל אֵת גִּיד הַנִּשְׂפָּה]. רְבִי חֲזִיָּא אָמַר, אֲלֵמְלָא לֹא נִחַלְשׁ כַּח [שֶׁל מְקוּם] זֶה שֶׁל יַעֲקֹב, הָיָה מִתְקִים יַעֲקֹב אֵלָיו, וְנִשְׁבַּר כַּח שֶׁל עֲשׂו לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

סדר הלימוד ליום ב שבט [יום 120 בשנה]

והודה לו על אותן ברכות, ואמר לו, לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל. לא יעקב בעקימות, אלא בגאונה וכח, שאין מי שיוכל לה.

וְרָאָה ויראה, מהנחש הזה כמה כחות נפרדים לכל צד ונמצאים בעולם אצל בני אדם, ורוצים לקיים אותו גיד הנשה. שאף על גב שקרב אליו אותו רוכב על נחש, עומד הוא והתקיים בצורה ולא נשבר.

וְכַח צריכים להתחזק בעולם ולהראות, כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל. וכשראה שהרי לא נשבר ולא נאכל אותו מקום, אז נשבר כחו וחזקו ולא יכל להרע לבני יעקב, ועל זה לא צריכים לתת מקום לבריות העולם לאכל אותו ולא להנות ממנו כלל.

רַבִּי ייסא הזקן דרש, כי נגע בכף ירך יעקב - כתוב כאן כי נגע בכף, וכתוב שם (במדבר יט) כל הנגע במת בנפש האדם [יטמא]. מה להלן טמאה - אף כאן גם טמאה, שטמא אותו מקום, ומקום טמא אין לנו [להתתקן] להנות ממנו כלל. כל שפן במקום שקרב אותו צד הטמאה, והתורה לא אמרה אלא כי נגע, וכתוב ויגע בכף ירכו, כמו שנאמר (שם) וכל אשר יגע בו הטמא יטמא. ברוך הרחמן שנתן תורה לישראל לזכות בה בעולם הזה ובעולם הבא, שכתוב (משלי ג) ארך חיים בימינה בשמאלה עשר וכבוד.

וְהוּא עבר לפנייהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו. רבי אלעזר פתח ואמר, (שמות לד) כי לא תשתחוה לאל אחר כי ה' קנא שמו. וכי יעקב, שהוא בחיר האבות, שנבחר חלק שלם לקדוש ברוך הוא, והוא התקרב אליו יותר [ס"א ונשלם למעלה ולמטה], איך השתחוה לאותו עשו הרשע שהוא בצד של אל אחר, ומי שסוגד לו - סוגד לאל אחר? אם תאמר משום שאמרו, שועל בשעתו השתחוה לו - לא כן, שהרי עשו כמו אל אחר היה, ויעקב לא ישתחוה לאותו צד ולאותו חלק כלל.

[פתח רבי אבא ואמר], אלא כתוב (שמואל א-א כה) ואמרתם כה לחי ואתה שלום וכיתך שלום

בְּאֵרָאָה, כל הנביאים פרט למשה לא עמדו בכחם כראוי, ומי שעוסק בתורה ואין מי שתומך בו, לא נמצא מי שמטיל מלאי לכיסו להתחזק. על זה התורה משתכחת בכל דור ודור ונחלש כח התורה כל יום ויום, משום שאין להם לאלו שעוסקים בתורה על מה שסומכים, ומלכות הרשעה מתחזקת בכל יום ויום.

בְּאֵרָאָה כמה גרם חטא זה, ומשום שאין [לו] מי שיתמך בתורה כראוי, אותם עמודים חלשים, וגורמים להתחזק את אותו שאין לו שוקים ורגלים לעמד עליהם.

פָּתַח ואמר, (בראשית ב) ויאמר ה' אלהים אל הנחש כי עשית זאת ארוור אתה מכל הבהמה וגו' על גחנך תלך. מה זה על גחנך תלך? שנשברו התומכים שלו וקצצו את רגליו ואין לו על מה שיעמד. כשישראל לא רוצים לתמך בתורה, הם נותנים לו תומכים ושוקים לעמד ולהתחזק בהם.

בְּאֵרָאָה כמה עקימות והתחכמות התחכם באותו לילה אותו הרוכב על הנחש כנגד יעקב, שהרי הוא היה יודע שכתוב (שם כז) הקל קול יעקב והידיים ידי עשו, ואם פוסק קול יעב, אז והידיים ידי עשו. לכן הסתכל לכל הצדדים להרע ליעקב ולהפסיק קולו.

וְרָאָה אותו חזק בכל; זרועות מצד זה ומצד זה שהם חזקי הגוף שמתחזק ביניהם, וראה כח התורה שהתחזק בכל, אז וירא כי לא יכל לו. מה עשה? מיד - ויגע בכף ירכו, שהתחכם כנגדו. אמר, כיון שנשברו עמודי תומכי התורה, מיד התורה לא מתחזקת, אז יתקיים מה שאמר אביהם הקל קול יעקב והידיים ידי עשו, (שם) והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צווארך.

וּבְזוֹה התחכם כנגד יעקב. שהרי משום שנשבר כח התורה, הלך והתחזק עשו. וכשראה שלא יכל לתורה, אז החליש כח אותם התומכים אותה. וכשלא נמצא מי שסומך את התורה, אז לא יהיה קול יעקב, ויהיו הידיים ידי עשו.

וּבְשִׂרְאָה יעקב כן כשעלה הבקר, החזיק [יעקב] בו והתגבר עליו, עד שהוא ברוך אותו

שְׁבֵרָתָּהּ. וּשְׁנִינוּ, אֵל תִּקְרֵי שְׁבֵרָתָּה אֶלָּא שְׁרַבְכָּתָּה, שְׁהַרִי גְדֻלוֹ שְׁנִיו וְחָשַׁב לְנִשְׁךְ אוֹתוֹ וְכוּ'. וְעַל זֶה וַיִּכְבּוּ, זֶה בְּכָה וְזֶה בְּכָה, וּבְאֵרוֹהַ הַחֲבָרִים.

בא רָאָה כַּמָּה הָיָה לָבוּ וּרְצוֹנוֹ שֶׁל עָשׂוּ לִיעֶקֶב, שְׁהַרִי אָפְלוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה חָשַׁב לְאַרְךָ זְמַן [בְּאַרְיִכוֹת הַיָּמִים] לְעִשׂוֹת לוֹ רַעוֹת וּלְקַטְרֵג לוֹ, וְעַל זֶה וַיִּכְבּוּ. זֶה הָיָה בּוֹכָה שֶׁלֹּא הָיָה חּוֹשֵׁב לְהַנְצִיל מִיָּדוֹ, וְזֶה הָיָה בּוֹכָה מִשּׁוֹם שֶׁאַבְיוֹ הָיָה קָיָם וְלֹא יָכוֹל לוֹ.

אמר רִבִּי אֲבָא, וּדְאִי נַחֲלַשׁ רְגִזּוֹ שֶׁל עָשׂוּ בְּשַׁעָה שְׁרָאָה אֶת יַעֲקֹב. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שְׁהַרִי הַסָּפִים עָמוּ אוֹתוֹ מִמְּנָה שֶׁל עָשׂוּ, וְעַל זֶה לֹא יָכַל עָשׂוּ לְשַׁלֵּט בְּרָגְזוֹ, שְׁהַרִי כָּל הַדְּבָרִים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה תְּלוּיִים לְמַעֲלָה, וְכַשֶּׁהֲסָפִימוּ לְמַעֲלָה בְּתַחֲלָה – הַסָּפִימוּ לְמַטָּה. הַשְּׁלִטוֹן אֵינּוּ לְמַטָּה עַד שֶׁנִּתֵּן הַשְּׁלִטוֹן לְמַעֲלָה, וְהַכֹּל תְּלוּיִי זֶה בְּזֶה.

יעבר נָא אֲדַנִּי לְפָנַי עֲבֹדוּ וְאֲנִי אֲתַנְהִלָּה לְאַטִּי וְגוּ'. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר, הֵינּוּ מַה שֶׁאֲמַרְנוּ בְּתַחֲלָה, שְׁיַעֲקֹב לֹא רָצָה עֲכָשׁוּ אוֹתָן בְּרַכּוֹת רֵאשׁוֹנוֹת שֶׁבְּרָכּוּ אָבִיו, [מִשּׁוֹם שֶׁכְּתוּב (אִיכָּה ג) טוֹב לִגְבֹר כִּי יִשָּׂא עַל בְּנֵי עֹנִי, וְכְתוּב (מְשִׁלִּי לֵא) וַתִּשְׁחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן] וְעֵדִין לֹא הִתְקִימוּ בוֹ אֶפְלוּ אֶחָד מֵהֶם, מִשּׁוֹם שֶׁהַעֲבִיר אוֹתָם לְסוֹף הַיָּמִים בְּשַׁעָה שֶׁיִּצְטָרְכוּ לְבָנָיו מוֹל כָּל עַמֵּי הָעוֹלָם.

ולבן בְּשַׁעָה שֶׁאֲמַר עָשׂוּ נִסְעָה וְנִלְכָה, וְנִחֲלַק הָעוֹלָם הַזֶּה כָּאֶחָד וְנִשְׁלַט כָּאֶחָד – מָה אָמַר יַעֲקֹב? יַעֲבֹר נָא אֲדַנִּי לְפָנַי עֲבֹדוּ. יִקְדִים עָשׂוּ שֶׁלְטוֹנוֹ עֲכָשׁוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, יַעֲבֹר נָא, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מִיכָה ב) וַיַּעֲבֹר מִלְכָם לְפָנֵיהֶם וְהוּא בְּרֵאשִׁים, הַקָּדָם אֲתָה שֶׁלְטוֹנָךְ בְּתַחֲלָה בְּעוֹלָם הַזֶּה – וְאֲנִי אֲתַנְהִלָּה לְאַטִּי, אֲנִי אֶעֱלֶה עֲצָמִי לְאוֹתוֹ עוֹלָם הַבָּא וְלְסוֹף הַיָּמִים, לְאוֹתָם יָמִים שֶׁהוֹלְכִים לְאַט.

לרגל הַמְּלָאכָה – אֵיזוֹ מְלָאכָה? זוֹ אִסְפַּקְלָרְיָה שֶׁלֹּא מְאִירָה שֶׁבָּה נַעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה הָעוֹלָם. אֲשֶׁר לְפָנַי – זֹהוּ מְלַפְנֵי ה' בְּכָל מְקוֹם. וְלִרְגַל הַיְלָדִים – זֶהוּ סוּד שֶׁל הַכְּרוּבִים לְהִרְאוֹת סוּד הַאֲמוּנָה שֶׁהוּא נְדָבֵק בָּהֶם.

עד אֲשֶׁר אָבֵא אֶל אֲדַנִּי שְׁעִירָה – אֲנִי אֶסְבֵּל גְּלוּת שְׁלֹךְ עַד שְׁיָבֵא וַיִּגִיעַ זְמַנִּי לְשַׁלֵּט עַל הָרַע עָשׂוּ,

וְכָל אֲשֶׁר לָךְ שְׁלוֹם. וְהַרִי נִתְבָּאַר שֶׁאֲסוּר [לוֹ] לְהִקְדִים שְׁלוֹם לְרַשְׁעִים, וְכִיּוֹן שֶׁאֲסוּר, אִיךְ מִצְאָנוּ שְׁדוּד אָמַר פְּסוּק זֶה לְנַבְל? אֶלָּא הָרִי פָרְשׂוּהָ שֶׁאָמַר לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּדֵי לְקַשֵּׁר אוֹתוֹ לְחֵי, וְחָשַׁב נֶבֶל שְׁעָלָיו אָמַר.

במו זֶה (בְּרֵאשִׁית מו) וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֵאשׁ הַמַּטָּה, וְכִי אֶל בְּנוֹ הוּא הַשְׁתַּחֲוָה? אֶלָּא לְמָקוֹם הַשְּׂכִינָה כָרַע וְהַשְׁתַּחֲוָה, אֵף כָּאֵן וְהוּא עָבַר לְפָנֵיהֶם. מָה זֶה וְהוּא? זוֹ שְׂכִינָה עֲלִיוֹנָה שֶׁהִיָּתָה הוֹלֶכֶת לְפָנָיו [כָרַע], וְזוֹהִי שְׂמִירָה עֲלִיוֹנָה. כִּיּוֹן שְׁרָאָה יַעֲקֹב, אָמַר, הִנֵּה זְמַן לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהִיָּתָה הוֹלֶךְ עִמּוֹ.

כרע וְהַשְׁתַּחֲוָה שֶׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחֲיו, וְלֹא כְתוּב וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְעָשׂוּ. אֶלָּא כִיּוֹן שְׁרָאָה שְׁהַרִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹלֶךְ עִמּוֹ, אִזְ הַשְׁתַּחֲוָה כְּנֶגְדּוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְתַת כְּבוֹד לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְאַחַר פְּרִט לוֹ, וְהַכֹּל הוּא כְּרֵאוּי. אֲשֶׁרִי הַצְּדִיקִים שְׁכָל מַעֲשֵׂיהֶם שְׁעוֹשִׂים בְּשָׂכִיל כְּבוֹד רְבוּנָם הוּא, וְכֵדִי שֶׁלֹּא יִסְטוּ יְמִינָהּ וּשְׂמָאלָהּ.

וירין עָשׂוּ לְקִרְאָתוֹ וַיִּתְבַּקְּהוּ וַיַּפֵּל עַל צְוֹאָרוֹ. צְוֹאָרוֹ כְּתוּב חֲסֵר. וַיִּשְׁקָהוּ וַיִּכְבּוּ. רִבִּי יִצְחָק אָמַר, (יִשְׁעִיָה נז) וְהָרַשָּׁעִים כַּיָּם נִגְרָשׁ כִּי הַשֶּׁקֶט לֹא יוֹכֵל וַיִּגְרָשׁוּ מִיָּמִיו רַפֵּשׁ וְטִיט. פְּסוּק זֶה נִתְבָּאַר. וּבְדִבְרֵי תוֹרָה יֵשׁ כַּמָּה סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים מְשֻׁנָּים זֶה מִזֶּה, וְהַכֹּל אֶחָד.

והרשעים כַּיָּם נִגְרָשׁ כִּי הַשֶּׁקֶט לֹא יוֹכֵל – זֶה עָשׂוּ שְׁכָל מַעֲשָׂיו בְּרַשַׁע וּבַחֲטָא, שְׁהַרִי כְּשָׂבָא יַעֲקֹב אֵלָיו, מַעֲשָׂיו לֹא הִיוּ בְּשִׁלּוֹם. וַיַּפֵּל עַל צְוֹאָרוֹ – אֶחָד. צְוֹאָרוֹ זוֹ יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא צְוֹאָרוֹ שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. וַיַּפֵּל עַל צְוֹאָרוֹ וְלֹא עַל צְוֹאָרָיו, מִשּׁוֹם שֶׁפְּעָמִים נִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ – אֶחָד מִבְּבָל, וְאֶחָד מִזְרַעוֹ שֶׁל עָשׂוּ, שֶׁהָפִיל עֲצָמוֹ עָלָיו פְּעַם אֶחָד וְהִחֲרִיבוֹ, וְעַל זֶה וַיַּפֵּל עַל צְוֹאָרוֹ – אֶחָד.

ויש"קתו נְקוּד לְמַעֲלָה, כִּי לֹא נִשְׁקוּ בְּרַצּוֹנוֹ. וּשְׁנִינוּ, מָה זֶה שְׁכָתוּב (מְשִׁלִּי כז) וְנַעֲתָרוֹת נְשִׁיקוֹת שׁוּנָא? זֶה בְּלַעַם כְּשֶׁבְּרַךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, שְׁהַרִי לֹא בְּרָכְם בְּרַצּוֹן הַלֵּב. אֵף כָּאֵן נַעֲתָרוֹת נְשִׁיקוֹת שׁוּנָא – זֶה עָשׂוּ.

אמר רִבִּי יוֹסִי, כְּתוּב (תְּהִלִּים ג) קוֹמָה ה' הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהִי כִּי הִכִּיתָ אֶת כָּל אִיְבֵי לְחֵי שְׁנֵי רַשָּׁעִים

עוֹלָה הבית הזה ונתן ומתקשר בין שני צדדים, ושירים מזמרים ותשבחות עולות. אז נכנס מי שנכנס בלחש, והבית מתלהט בששה אורות מאירים זיו לכל צד, ונהרות בשמים יוצאים ומשקים כל חיות השדה, כמו שנאמר (תהלים קד) ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם וגו', ומזמרים עד עלות הבקר. וכשעולה הבקר, אז כוכבים ומזלות השמים וחילותיהם, כלם משבחים ואומרים שירה, כמו שנאמר (איוב לח) ברן יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים.

בא ראה, (תהלים קכז) אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו, אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר. אם ה' וגו' - זה המלך העליון שהוא בונה את הבית הזה תמיד ומתקן אותו. אימתו? כשעולים הרצונות והעבודות מלמטה פראוי.

אם ה' לא ישמר עיר, אימתו? בשעה שנחשף הלילה והצדדים המזינים שורים ומשוטטים בעולם, והפתחים סתומים, ונשמר מכל הצדדים שלא יתקרב בו ערל וטמא, כמו שנאמר (ישעיה נב) לא יוסיף לבא בך עוד ערל וטמא, שעתידי הקדוש ברוך הוא להעבירם מן העולם.

מי ערל ומי טמא? אלא הכל אחד ערל וטמא. זהו שהתפתה בו והלך אחריו אדם ואשתו וגרמו מות לכל העולם, והוא המטמא את הבית הזה עד אותו זמן שיעבירו הקדוש ברוך הוא מן העולם. משום כך אם ה' לא ישמר עיר, שוא ודאי.

בא ראה, ויעקב נסע סכתה, נסע פנגד חלקו של האמונה. מה כתוב למעלה? וישב ביום ההוא עשו לדרך שיעירה, וכתוב ויעקב נסע סכתה. אלא כל אחד נפרד לצד שלו - עשו לצד של שער, מה זה שער? זו אשה זרה, אל נכר. ויעקב נסע סכתה, זו האמונה העליונה.

ויבן לו בית, כמו שנאמר (שם) בית יעקב. אמר רבי אלעזר, שתקן תפלת ערבית פראוי. ולמקנהו עשה סכת, שאר סכות לשמר אותם, וזהו חלקו. ואז יבא יעקב שלם - שלם מהכל, ובארוהו. וכתוב (תהלים עו) ויהי בשלם סכו וגו', ובארוהו, והכל סוד אחד.

אז התחברה עמו האמונה כשהיה שלם, כשהתעטר במקום שראוי לו, ואז סכה זו

כמו שנאמר (עובדיה א) ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו, ואז והיתה לה' המלוכה.

ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על פן קרא שם המקום סכות. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים קכז) שיר המעלות לשלמה אם ה' לא יבנה בית וגו', אם ה' לא ישמר עיר וגו'. בא ראה, בשעה שעלה ברצון הקדוש ברוך הוא לכרא עולם, הוציא מתוך ניצוץ חזק קשר אחד, והתלהט מתוך החשך, ונשאר בעליה וירד למטה. אותה חשכה להטה [והתלהטה] במאה שבילים דרכים דקיקים גדולים, ונעשה בית של העולם.

בית זה הוא בתוך אמצע הכל. כמה פתחים וחדרים לו סביב סביב, מקומות עליונים קדושים, שם מקננות צפרי השמים כל אחד ואחד למינו. בתוכו יוצא אילן גדול אחד וחזק, ענפיו ופריו רב, מזון לכל בו. אותו האילן עולה לענני השמים, ונטמן בין שלשה הרים. מתחת לשלשת ההרים הללו יוצא, עולה למעלה ויורד למטה.

הבית הזה משקה ממנו וגונו בתוכו כמה גנוזים עליונים שלא נודעו, בזה נבנה בית זה ונתקן. אותו האילן מתגלה ביום ומתכסה בלילה. והבית זה שולט בלילה ומתכסה ביום.

בשעה שנכנס החשך ונקשר בו שולט, וכל הפתחים סתומים מכל הצדדים. אז כמה רוחות פורחות באויר, תאבות לדעת ולהכנס בו, ונכנסות בין אותן צפריים, ולוקחות עדות, ושטות ורואות מה שרואות.

עד שמתעורר אותו חשך שנקשר בו, ומוציא שלהבת אחת, ומכה בכל הפטישים החזקים, ופותח פתחים ובוקע סלעים. עולה ויורדת אותה שלהבת ומכה בעולם ומעוררת קולות למעלה ולמטה.

ואז פרוז אחד עולה ונקשר באויר וקורא. אותו אויר יוצא מתוך עמוד ענן של המזבח הפנימי, וכשיוציא מתפשט לארבעת צדדי העולם. אלף אלפים עומדים מצד שהוא שמאל, ורבוז רבבות עומדים מצד שהוא ימין, והפרוז עומד בקיומו, קורא בחיל ומכריז. אז כמה אותם שמתקנים שירה ועובדים עבודה, ושני פתחים נפתחים, אחד לצד דרום ואחד לצד צפון.

כל זכר. כמו זה עשה הקדוש ברוך הוא על ידי לוי, זה משה, באותם חמורים במצרים. בתחלה דם, אחר כך (שם) ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים וגו'. כאן בחמור הזה כתוב, ואת כל חילם ואת כל טפם ואת כל בהמתם וגו'. שם באותם חמורים כתוב, (שם) כלי כסף וכלי זהב ושמלת, וכתוב (שם) וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר וגו'.

וּשְׁמַעוֹן וְלוֹי – זה עומד אצל החמור הזה, וזה עומד אצל כל אותם חמורים. כלם רצו להשתתף עם יעקב הקדוש ונתקנו לנשך אותו, והוא בבניו עומד לגביהם וכופה אותם תחתיו. עכשו שעשו נשך אותו ואת בניו, מי יקום מולו? יעקב ויוסף, זה מצד זה וזה מצד זה, שכתוב (עובדיה א) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו'.

וַיִּסְעוּ ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב. אמר רבי יוסי, כלם היו מתכנסים, וכשהיו חוגרים כלי זין לקרב, היו מרתתים ועוזבים אותם, ולכן לא רדפו אחרי בני יעקב.

הַסִּירוּ את אלהי הנכר וגו'. הסירו את אלהי הנכר – אלה הם שנטלו משכם כלי כסף וזהב שהיה חקוק עליהם עבודה זרה שלהם. רבי יהודה אמר, עבודה זרה היו מכסף וזהב, ויעקב הטמין אותם שם כדי שלא יהנו מצד של עבודה זרה, שאסור לאדם להנות ממנה לעולמים.

רַבִּי יהודה ורבי חזקיה היו הולכים בדרך. אמר רבי חזקיה לרבי יהודה, מה זה שכתוב (שמואל ב יב) ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו ומשקלה כפר זהב ואבן יקרה ותהי על ראש דוד. ושנינו, שקוץ בני עמון מלכם שמו, וזהו עטרת מלכם. מה הטעם ותהי על ראש דוד, ומה הטעם כתוב שקוץ, שהרי בשאר אלהי העמים עובדי עבודה זרה כתוב אלהי העמים, אלהים אחרים, אל נכר, אל אחר, ובזה אמר שקוץ אחר.

אָמַר לו, ובכל אלהי העמים עובדי עבודה זרה כן קרא להם הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דברים כג) ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם. ומה שאמר ויקח את עטרת מלכם, שהוא מלכום – כך הוא

התעטרה עמו, שהיה שלם מהאבות, שהיה שלם מבניו, וזהו שלם, שלם למעלה שלם למטה, שלם בשמים שלם בארץ. שלם למעלה – שהוא כלל האבות, תפארת ישראל. שלם למטה – בבניו הקדושים. שלם בשמים שלם בארץ. ואז ויהי בשלם סכו, ובארוהו. מיד מה כתוב? ותצא דינה בת לאה, ובארוהו החברים

בֹּא ראה כמה דרגות וצדדים נפרדים למעלה, וכלם משנים זה מזה, חיות משנות אלו מאלו, אלה מקטרגים לשלט על אלה ולטרף טרף כל אחד ואחד למינו. מצד של רוח הטמאה כמה דרגות נפרדות, וכלם אורכים לקטרג אלה כנגד אלה, שהרי כתוב (דברים כב) לא תחרש בשור ובחמור יחדו, שכשמתחברים, מקטרגים עולם.

וּבֹא וראה, תשוקת הדרגות הטמאות אינה אלא לקטרג בצדדים הקדושים. יעקב, שהוא קדוש, כלם ארבו לו וקטרגו עמו. בתחלה נשכו נחש, כמו שנאמר ויגע בכף ירכו. עכשו נשכו חמור.

שָׁם הוא עומד אצל הנחש. עכשו שמעון ולוי, שפאו מצד הדין הקשה, עמדו כלפי החמור ושלטו עליו בכל הצדדים ונכפה לפנייהם, כמו שנאמר ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב. ושמעון שהיה [שור], מזלו [הוא] שור, בא על חמור וקטרג בו כדי שלא יתחברו כאחד, ונמצא שהוא מקטרג שלו.

וּבָלֵם באים לקטרג ליעקב, והוא נצל, ואחר כך הוא שולט עליהם. אחר כך בא שור ונשלם בחמורים שכלם מצד החמור – יוסף שהוא שור, ומצרים שהם חמורים, שכתוב בהם (יחזקאל כג) אשר בשר חמורים בשרם.

וְעַל זה אחר כך בני יעקב נפלו בין אותם חמורים, משום שהזדוג שור עמם ונשכו אותם עצמות ובשר, עד שהתעורר לוי כמו מקדם ופזר אותם החמורים [שהזדוג] לכפות אותם, ושבר כחם מהעולם, והוציא את השור משם. זהו שכתוב (שמות יג) ויקח משה את עצמות יוסף עמו.

בֹּא ראה, כשפא שמעון בהתחלה על אותו חמור, התעורר עליהם דם שנמולו, ואחר כך ויהרגו

וְדָאִי. אֵלָא אֲתֵי הַגְּתִי, עַד שְׁלֵא הִתְגִּיר, אַז הוּא שָׁבַר
אֶת אוֹתָהּ עֵטְרַת שְׁל אוֹתוֹ מִלְכוּם, אוֹתָהּ דְמוֹת
שְׁחִיקוּקָה עֲלֵיהּ וּפְגָם אוֹתָהּ, אַז הוּא עָשָׂה אוֹתָהּ
הִתְר לְהַנּוֹת מִמֶּנָּה, וְהִיתָה עַל רֵאשׁוּ. וּבֵא וּרְאָה,
שְׁקוּץ בְּנֵי עַמּוֹן, נַחֲשׁ אֶחָד בְּחִיקוּקָה עֲמֻקָּה הִיָּה
חִיקוּק עַל אוֹתוֹ כְּתָר, וְלִכְן נִקְרָא שְׁקוּץ, זֶה־מָא.

וַיַּעַל מֵעֲלִיו אֱלֹהִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶתוֹ. רַבִּי
שִׁמְעוֹן אָמַר, מִכָּאן שֶׁנֶּעֱשָׂה מְרַכְּבָה קְדוּשָׁה
עִם הָאֲבוֹת. וּבֵא וּרְאָה, יַעֲקֹב הוּא מְרַכְּבָה קְדוּשָׁה
עֲלִיוֹנָה שְׁעוֹמֶדֶת לְהֵאִיר לְלִבָּנָהּ, וְהוּא מְרַכְּבָה
לְבָדוּ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיַּעַל מֵעֲלִיו אֱלֹהִים.

פָּתַח וְאָמַר, (דברים ד) כִּי מִי גוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ
אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו בְּכָל קְרָאָנוּ. אֵלָיו בֵּא
רְאֵה כִּמָּה הֵם חֲבִיבִים יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, שְׂאִין לָךְ עִם וְלִשׁוֹן בְּכָל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה
זָרָה שְׁבַעוּלָם שִׁישׁ לוֹ אֱלוֹהֵי שִׁישְׁמַע אוֹתָם כְּמוֹ
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן לְקַבֵּל תְּפִלוֹת וּבִקְשׁוֹת
שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּכָל שַׁעָה שֶׁהֵם צְרִיכִים לְהַשְׁמִיעַ תְּפִלָּה
שֶׁהֵם רוֹצִים בְּשִׁבִיל אוֹתָהּ דְרָגָה שְׁלָהֶם.

בֵּא רְאֵה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לְיַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל,
שְׁכָתוֹב לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם
יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ. מִי וַיִּקְרָא? זוֹ
שְׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרָא אֶל מִשָּׁה. וַיֹּאמֶר לוֹ
אֱלֹהִים, לְמַעַלְהָ בְּאָרְנוּ שְׁהָרִי נִשְׁלַם בְּכָל כְּרָאוֹי, וְאִז
הִתְעַלָּה בְּדַרְגָּתוֹ וְנִשְׁלַם בְּשֵׁם זֶה, וְעַל זֶה וַיִּקְרָא אֶת
שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, וְהָרִי נִתְבָּאָר.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי
יוֹסִי לְרַבִּי אֶלְעָזָר, וְדָאִי מָה שְׂאֲמַרְתָּ שִׁיעֲקֹב
בְּחִיר הָאֲבוֹת הוּא, וְהוּא אַחוּז לְכָל הַצְּדִדִים, וַיִּקְרָא
שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, וְכָתוֹב לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם
יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וְכָתוֹב וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל,
לְמָה חִזַּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וַיִּקְרָא לוֹ יַעֲקֹב בְּכִמָּה
פְּעָמִים, וְהַכֵּל קָרָאוּ לוֹ יַעֲקֹב כְּמוֹ מִקְדָּם? אִם כֵּן,
מָה זֶה וְלֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב?

אָמַר לוֹ, יִפְהָ אֲמַרְתָּ. פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מב) ה'
כְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְיָאָה,
פְּסוּק זֶה פִּרְשׁוּהוּ. אֲבָל בֵּא רְאֵה, כְּגִבּוֹר יֵצֵא? גִּבּוֹר
צָרִיךְ לְכָתוֹב! כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת? אִישׁ מִלְחָמוֹת צָרִיךְ
לְכָתוֹב!

אֵלָא הָרִי נִתְבָּאָר, ה' בְּכָל מָקוֹם זֶה רַחֲמִים, וְדָאִי
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁמוֹ הוּא ה', שְׁכָתוֹב

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, הִסִּירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר – אֵלּוּ שְׂאָר
נָשִׁים שֶׁהָיוּ מְבִיאֹת בְּתוֹכָן כָּל עַדִּייהֶן, וְעַל
זֶה כְּתוֹב וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר, אֵלּוּ
נָשִׁים וְכָל עַדִּיִים וְכָל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל זֶהָב וְכֶסֶף.
וַיִּטְמֵן אוֹתָם יַעֲקֹב, כְּדִי שְׁלֵא יִהְיוּ מִצַּד שֶׁל עֲבוֹדָה
זָרָה כְּלָל.

בֵּא רְאֵה שִׁיעֲקֹב אִישׁ שְׁלָם בְּכָל הָיָה, וְהָיָה נִדְבָק
בְּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. מָה כְּתוֹב? וְנִקְוָמָה וְנִעְלָה
בֵּית אֵל וְאֶעֱשֶׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הָעֵנָה אֲתִי בְיוֹם
צָרְתִי וַיְהִי עֲמָדִי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְתִי. מִיָּד – וַיִּתְּנוּ אֶת
יַעֲקֹב. מִכָּאן שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְשַׁבַּח אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא וְלִהְיוֹדוֹת לוֹ עַל נְסִים וְעַל טוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ,
זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיְהִי עֲמָדִי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְתִי.

בֵּא רְאֵה, בְּהִתְחַלָּה כְּתוֹב וְנִקְוָמָה וְנִעְלָה בֵּית אֵל
וְגו', הַכְּלִיל בְּנֵיו עִמּוֹ, וְאַחַר כֵּן כְּתוֹב וְאֶעֱשֶׂה
שָׁם מִזְבֵּחַ, וְלֹא כְתוֹב וְנִעְשָׂה, שֶׁהוֹצִיא אוֹתָם מִכְּלָל
זֶה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁעֲלִיו הָיָה הַדְּבַר. יַעֲקֹב תִּקְּן
תְּפִלַּת עֲרַבִּית וְדָאִי, וְהוּא עָשָׂה מִזְבֵּחַ וְעֲלִיו הָיָה
הַדְּבַר, וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא עָבַר כָּל אוֹתָן צָרוֹת מִיּוֹם
שֶׁבָרַח מִלִּפְנֵי אַחִיו, שְׁכָתוֹב וַיְהִי עֲמָדִי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר
הִלְכְתִי, וְהֵם בָּאוּ אַחַר כֵּן לְעוֹלָם, וְעַל זֶה לֹא הִכְנִיס
אוֹתָם עִמּוֹ. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, מִכָּאן מִי שֶׁנֶּעֱשָׂה לוֹ
נֶס, צָרִיךְ לְהִוָּדוֹת. מִי שְׂאוּכַל לַחֵם בְּשִׁלְחָן, הוּא
צָרִיךְ לְבָרֵךְ, וְלֹא אַחַר שְׁלֵא אֲכַל דְּבַר.

וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וְגו'. בֵּא רְאֵה, כְּתוֹב וַיִּבֶן שָׁם
מִזְבֵּחַ, וְלֹא כְתוֹב [בְּאֵלּוּ הַמִּזְבְּחוֹת] שֶׁהִעְלָה
עֲלִיו נְסִכִים וְעוֹלוֹת, אֵלָא מִשּׁוּם שֶׁתִּקְּן אוֹתָהּ דְרָגָה
הָרְאוּיָה לְהִתְתַּקֵּן. מִזְבֵּחַ לֵה', לְתִקְּן דְרָגָה תַּחְתּוֹנָה
לְחִבְרָה בְּדַרְגָּה עֲלִיוֹנָה, וְעַל זֶה וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ – זוֹ
דְרָגָה תַּחְתּוֹנָה. לֵה' – זוֹ דְרָגָה עֲלִיוֹנָה. וַיִּקְרָא
לְמָקוֹם אֵל בֵּית אֵל – שָׁם זֶה כְּשֵׁם הָעֲלִיוֹן, מִשּׁוּם
שֶׁשְׁהָאִירָה מֵהָאֵם, אַז כְּאֲמָה בְּתָהּ וְהַכֵּל אֶחָד.

כִּי שָׁם נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹהִים – מִשּׁוּם שֶׁהֵם לֹא
נִמְצְאִים אֵלָא בְּשְׁכִינָה, שֶׁהָרִי שְׁבַעִים הָיוּ

להודיע מלכות בארץ, שורה בדין, ולא מתישבת המלכות במקום כראוי עד שמתעורר דין בשאול לפי מעשיו, ואחר כך התישבה המלכות ונתקנה.

בא ראה, כל התחלה קשה ואחר כך נוחה. בראש השנה ההתחלה קשה, שכל העולם נדון כל אחד ואחד לפי מעשיו, ואחר כך נוחה, סליחה וכפורים. משום שהראשית היא משמאל, ועל זה דינו קשים, ואחר כך מתעורר הימין, ועל זה נעשית נוחה.

ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא להתעורר בשלוח על שאר עמים עובדי כוכבים ומזלות, ואחר כך יתחזק עליהם בדין קשה. זהו שכתוב (ישעיה מב) ה' כגבור יצא פאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על איביו יתגבר. ה' בתחלה, שהוא רחמים, ואחר כך כגבור ולא גבור, ואחר כך פאיש מלחמות ולא איש מלחמות, אחר כך יתגלה החזק עליהם ויתחזק להשמיד אותם, שכתוב יריע אף יצריח על איביו יתגבר, וכתוב (זכריה יד) ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב, וכתוב (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו'.

ויהי בצאת נפשה פי מתה ותקרא שמו בן אוני, ואביו קרא לו בנימין. רבי יהודה פתח ואמר, (נחום א) טוב ה' למעוז ביום צרה וידע חסי בו. אשרי חלקו של האיש שמתחזק בקדוש ברוך הוא, בשביל שהחזק של הקדוש ברוך הוא הוא חזק, ובארובהו טוב ה', כמו שנאמר (תהלים קמה) טוב ה' לכל. למעוז – זהו חזק שיש בו ישועות, שכתוב (שם כח) ומעוז ישועות משיחו הוא. ביום צרה – ביום של מצוקה שמציקים שאר העמים לישראל.

בא ראה מה כתוב, (משלי כד) התרפית ביום צרה צר כחכה. מה זה התרפית? מי שמרפה ידיו מהקדוש ברוך הוא שלא להתחזק בו. ואיך יחזיק האדם בקדוש ברוך הוא? יחזיק בתורה. שכל מי שמחזיק בתורה, מחזיק בעץ החיים, כפיכול נותן חזק לכנסת ישראל להתחזק. ואם הוא יתרפה מהתורה מה כתוב? התרפית. אם הוא יתרפה מן התורה – ביום צרה צר כחכה. ביום שתבא לו מצוקה, כפיכול דוחק את השכינה שהיא כחו של העולם.

(ישעיה מב) אני ה' הוא שמי. וראינו שלפעמים נקרא שמו אלהים, והוא דין בכל מקום. אלא בזמן שמתרבים הצדיקים בעולם, ה' שמו, ונקרא בשם הרחמים. ובזמן שמתרבים הרשעים בעולם, אלהים שמו, ונקרא בשם אלהים. כך בזמן שיעקב לא היה בין שונאים ולא היה בארץ אחרת, קרא לו ישראל. וכאשר היה בין שונאים או בארץ אחרת, קרא לו יעקב.

אמר לו, עדין לא התישב הדבר שכתוב לא יקרא, והרי אנו קוראים לו. ומה שאמרת שכשהיה בין שונאים או בארץ אחרת קרא לו יעקב – בא ראה, כתוב (בראשית לו) וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען, והרי לא היה בארץ אחרת?

אמר לו, הרי בתחלה נאמר כמו שהקדוש ברוך הוא לפעמים נקרא ה' ולפעמים נקרא אלהים, כך גם לפעמים נקרא ישראל ולפעמים נקרא יעקב, והכל בדרגות ידועות. ומה שנאמר לא יקרא שמו עוד יעקב, להתישב בשם זה.

אמר לו, אם כך, הרי כתוב (שם יז) ולא יקרא עוד את שמו אברם והיה שמו אברהם. אמר לו, שם כתוב והיה, ועל זה עומד באותו שם, אבל כאן לא כתוב והיה, אלא כי אם ישראל יהיה שמו, ולא כתוב והיה שמו ישראל, ואפלו בפעם אחת מספיק לו, כל שכן שלפעמים כך ולפעמים כך. וכשהתעטרו בניו בכהנים ולוים והתעלו בדרגות עליונות, אז התעטר בשם זה תמיד.

עד שהיו הולכים, אמר לו רבי יוסי לרבי נתנאל, הרי נתנאל ששמתה רחל, נטלה הבית מי שצריך להתקן בשנים עשר שבטים כראוי. למה מתה רחל מיד? אמר לו, הרי להיות שכינה מתעטרת כראוי ולהיות אם הבנים שמחה, ובו שורה [למעלה] לטל הבית ולהתקן. ועל זה בנימין הוא תמיד במערב ולא בצד אחר.

ובו שורה להתקן בשנים עשר שבטים, ובו שורה מלכות הרקיע להודע בארץ. וסוד זה, שכל התחלה שבאה להתודע, היא בקשיות, ועל זה יש בה דין של מות ומשם מתישבת.

כאן כשרוצה להתקן ולטל הבית, נעשה דין ברחל, ואחר כך התקנה להתישב. כשרוצה

ועולה ומעיד עדות לפני הקדוש ברוך הוא ונעשה להם סגור. ועל זה אמר שלמה המלך, (שם כה) אם רעב שנאף האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים, ועל היצר הרע הזה זה נאמר.

ומשום זה ביום צרה, כשכן אדם מתרפה מן התורה, כביכול דוחק את הקדוש ברוך הוא עם אותו יצר הרע שהוא נעשה קטגור. צר כחכה - צר כח כה, משום שהתקרב לפניו לקטרג ונחלש הכח.

בא ראה, טוב ה' למעוז ביום צרה, מה זה ביום צרה? זה יעקב כשכא עליו עשו לקטרגו. ויודע חוסי בו, כשכא עליו צרת דינה. ובא וראה, אין המקטרג נמצא על האדם אלא בשעת סכנה.

ובא וראה, משום שיעקב אחר נדרו שנדר לפני הקדוש ברוך הוא, התחזק הדין על ידי המקטרג שקטרג על יעקב, ורצה דין בשעת הסכנה שהיתה בה ברחל. אמר לפני הקדוש ברוך הוא, והרי יעקב נדר נדרו ולא שלם, והריהו חזק מהכל בעשר ובכנים ובכל מה שצריך, ולא שלם נדרו שנדר לפניו, ולא לקחת ממנו ענש?

מיד - ותלד רחל ותקש בלדתה. מה זה ותקש? שהתקשה הדין למעלה אצל מלאך המות. ונענש יעקב בזה, מה הטעם? משום שכתוב (משלי כב) ואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיה, ועל זה מתה רחל ונמסר הדין על ידי מלאך המות.

ובא וראה, בשעה שכא עשו, מה עשה? וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשנה ואת לאה וילדיה אחרנים ואת רחל ואת יוסף אחרנים. מה הטעם? משום שפחד על רחל שלא יסתכל אותו רשע ביפיה ולא יקטרג לו עליה.

עוד מה כתוב? ותגשנה השפחות הנה וילדיהן ותשתחוין ותגש גם לאה וילדיה וישתחוון. נשים מלפני גברים. אבל ברחל מה כתוב? ואחר נגש יוסף ורחל, יוסף מלפני אמו, והוא כסה עליה, ועל זה כתוב (בראשית מט) בן פרת יוסף בן פרת עלי עין, שהגדיל גופו וכסה על אמו. עלי עין - עלי עין של אותו רשע.

וכאן נענשה על ידי היצר הרע שקטרג בשעת הסכנה, ונענש יעקב על נדר שלא שלם, וזה

דבר אחר צר כחכה - בא ראה, בשעה שכן אדם מתרפה מן התורה והולך בדרך לא כשרה, כמה בעלי ריב זמינים לו להיות לו קטגורים ביום צרה. ואפלו נשמת האדם, שהיא כח וחזק שלו, היא יריבה שלו כנגדו, שכתוב צר כחכה, משום שהוא צר אליו. אמר רבי אבא, בשעה שכן אדם הולך בדרך התורה וכל דרכיו מתקנות כראוי, כמה סגורים עומדים עליו להזכירו לטוב.

פתח ואמר, (איוב לג) אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת מצאתי כפר. בפסוקים הללו יש להתבונן, וכי לא גלוי הכל לפני הקדוש ברוך הוא שהוא צריך מלאך שיאמר לפניו טוב או רע? אלא ודאי שצריך, שכאשר יש לאדם סגורים להזכיר זכות שלו לפניו ואין לו [לאדם] קטגורים, אז ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת מצאתי כפר.

בא ראה, בפסוק הזה תמצא ברור הדבר. כתוב אם יש עליו מלאך. אם לא כתוב יותר - יפה הוא. אבל מלאך מליץ אחד מני אלף כתוב, ומיהו? זהו המלאך הממנה עם האדם בצד שמאל, שכתוב (תהלים צא) יפל מצדך אלף, וזהו צד שמאל, שכתוב אחריו ורכבה מימינה.

אבל אחד מני אלף, זהו יצר הרע, שהוא אחד מאותם [שהוא] אלף שהיו לצד שמאל, משום שהוא עולה למעלה ונוטל רשות. ועל זה, אם בן אדם הולך בדרך אמת, אותו יצר הרע הוא עבד לו כמו שנאמר, שכתוב (משלי יב) טוב נקלה ועבד לו, אז הוא עולה ונעשה סגור, ואומר לפני הקדוש ברוך הוא זכות על האדם, ואז הקדוש ברוך הוא אומר, פדעוהו מרדת שחת.

ועם כל זה לא חוזר ריקם, משום שנותנים לו אחר לשלט עליו ולטל ממנו את נשמתו, משום שהקדים חטאי אותו האיש והוא כפר על זה. זהו שכתוב מצאתי כפר, לפדות אותו.

דבר אחר מצאתי כפר - אותה זכות שאמרת, היא עליו כפר לפדות אותו שלא ירד לגיהנם ולא ימות. ולכן צריך לאדם ללכת בדרך אמת כדי שיהיה לו הקטגור סגור.

כמו זה ישאל ביום הכפורים שנותנים לו שעיר ומתעסקים עמו עד שהופך להיות להם עבד,

וְהַתְקַרְא שְׁמוֹ בֶּן אוֹנִי, הַקְּשִׁיּוֹת שֶׁל הַדִּין שֶׁנִּגְזַר עָלֶיָּהּ. וַיַּעֲקֹב הַחֲזִיר אוֹתוֹ וְקָשַׁר אוֹתוֹ לְיָמִין, מִשּׁוּם שֶׁאֵת הַמַּעֲרָב צָרִיךְ לְקַשְׁרוֹ לְיָמִין. וְאַף עַל גַּב שֶׁהוּא בֶּן אוֹנִי, צַד שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה – בֶּן יָמִין הוּא, שֶׁהָרִי בְיָמִין הַתְּקַשְׁרָה, וְנִקְבְּרָה בַּדֶּרֶךְ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר, הָרִי הַתְּגַלְתָּה מִיתְתָּה וְקִבּוּרְתָּה, אֲבָל לֹא הָיָה לֹא הַתְּגַלְתָּה מִיתְתָּה וְקִבּוּרְתָּה, וְאַף עַל גַּב שֶׁאֲרַבֵּעַ הָאֲמָהוֹת הִלְלוּ סוּד יֵשׁ לָהֶם, וּבִאֲרוּהוּ.

וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מִצְבָּה עַל קִבּוּרְתָּהּ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הַתְּכַסָּה מְקוּמָה עַד הַיּוֹם שֶׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחְיֹת מֵתִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עַד הַיּוֹם, עַד אוֹתוֹ יוֹם מִמָּשׁ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, עַד יוֹם שֶׁתִּחְזַר שְׂכִינָה מְגַלּוֹת יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לא) וַיֵּשׁ תִּקְנֶה לְאַחֲרִיתָךְ נְאֻם ה' וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם. וְזוֹ שְׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעֲתִידִים יִשְׂרָאֵל כְּשִׁיָּשׁוּבוּ מִהַגְּלוּת לְעַמְדָּה עַל אוֹתָהּ קִבּוּרֵת רַחֵל וְלִבְכוֹת שָׁם, כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּכַתָּה עַל גְּלוּת יִשְׂרָאֵל, וְעַל זֶה כָּתוּב (שם) בְּכִי יִבְאוּ וּבְתַחֲנוּנִים אוֹבִילִם וְגו', וְכָתוּב (שם) כִּי יֵשׁ שָׂכָר לְפַעֲלָתָךְ. וּבְאוֹתָהּ שְׁעָה עֲתִידָה רַחֵל, שֶׁהִיא בַּדֶּרֶךְ, לְשִׁמּוֹחַ בְּיִשְׂרָאֵל וְעַם הַשְּׂכִינָה, וּבִאֲרוּהוּ הַחֲבָרִים.

קָשָׁה לַיַּעֲקֹב מִכָּל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלָיו. וּמִנֵּין לָנוּ שֶׁמִּשּׁוּם יַעֲקֹב זֶה הָיָה? שֶׁכָּתוּב (שם מח) מִתָּה עָלֶי רַחֵל, עָלֶי וְדָאִי, עַל שֶׁאַחֲרָתִי נִדְרִי.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, כָּתוּב (משלי כז) קָלֶלֶת חֲנָם לֹא תִבְאֵ, וּבִאֲרוּהוּ לוֹ בְּוַא"ו. שֶׁאִם קָלֶלֶת צַדִּיק הִיא, אֲפִלוּ שֶׁלֹּא הַתְּכַוֵּן בָּהּ, כִּיּוֹן שֶׁיִּצְאָה מִפִּיו נִטַּל אוֹתָהּ אוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע וְקִטְרֵג בָּהּ בְּשַׁעַת הַסְּפָנָה.

יַעֲקֹב אָמַר (בראשית לא) עַם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת אֱלֹהֶיךָ לֹא יִחְיֶה. וְאַף עַל גַּב שֶׁהוּא לֹא הָיָה יוֹדֵעַ, נִטַּל אוֹתוֹ דָּבָר אוֹתוֹ שֶׁטָּוֵן שֶׁנִּמְצָא תְּמִיד אֲצֵל בְּנֵי אָדָם. וְעַל זֶה שֶׁנִּינּוּ, לְעוֹלָם לֹא יִפְתַּח אָדָם פִּיו לְשִׁטָּן, מִשּׁוּם שֶׁנּוֹטֵל אוֹתוֹ הַדְּבֹר וּמִקְטָרֵג בּוֹ לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, כָּל שֶׁכֵּן מְלָה שֶׁל חֶכֶם אוֹ מְלָה שֶׁל צַדִּיק, וְעַל שְׁנֵי אֵלֹהִים נִעֲנֶשֶׁה רַחֵל.

וַיְהִי בְּצֵאת נִפְשָׁה כִּי מִתָּה. אָמַר רַבִּי אֲבָא, וְכִי כִיּוֹן שֶׁאָמַר וַיְהִי בְּצֵאת נִפְשָׁה לֹא יִדְעֶנּוּ כִּי מִתָּה? אֲלֹא צָרִיךְ מִשּׁוּם שֶׁלֹּא חֲזָרָה לְגוֹפָה יוֹתֵר, וּמִתָּה רַחֵל מִיתַת הַגּוֹף, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּשְׁמַתָּם יוֹצֵאת וְחֲזָרָה לְמְקוּמָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א-א ל) וַתֵּשֶׁב רוּחוֹ [נִפְשׁוֹ] אֵלָיו, (בראשית מב) וַיֵּצֵא לִבָּם, (שיר ה) נִפְשֵׁי יִצְאָה בַּדְּבָרוֹ, (מלכים א-יז) לֹא נוֹתְרָה בּוֹ נִשְׁמָה. אֲבָל זֶה יִצְאָה נִשְׁמָתָה וְלֹא חֲזָרָה לְמְקוּמָהּ וּמִתָּה רַחֵל.

❦ סדר הלימוד ליום ג שבת [יום 121 בשנה] ❦

דרכי התורה בעולם הזה ילכו בהם באותו עולם, כשיצאו מן העולם הזה.

ואם לא השתדלו בתורה בעולם הזה ולא יודעים דרכים ושבילים, כשיצאו מן העולם הזה לא ידעו ללכת באותם דרכים ושבילים, ונכשלים בהם. ואז ילך בדרכים אחרות שאינן דרכי התורה, ויתעוררו אליו בכמה דינים ויענש בהם.

ומי שמשתדל בתורה מה כתוב? (משלי ו) בשכבך תשמר עליך והקיצות היא תשיחך. בשכבך – בקבר, התורה תשמר עליך מדין אותו העולם. והקיצות – כשהקדוש ברוך הוא יעורר רוחות ונשמות להחיות מתים, אז היא תשיחך, היא תהיה סגור על הגוף בשביל שיקומו אותם גופים שהשתדלו בתורה כראוי, ואלה הם שיקומו בתחלה לחיי עולם, כמו שנאמר (דניאל יב) ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וגו'. ואלה הם לחיי עולם, משום שהתעסקו בחיי עולם שהיא התורה.

ובא ראה, כל אלו שהשתדלו בתורה, אותו הגוף יתקיים והתורה תגן עליו, מה הטעם? משום שבאותה שעה יעורר הקדוש ברוך הוא רוח אחת שכלולה מארבע רוחות, ואותה רוח הכוללת ארבע רוחות תודמן לכל אותם שהשתדלו בתורה להחיותם ברוח זו בשביל שיתקיים לעולמים.

ואם תאמר, הרי כתוב (יחזקאל לו) מארבע רוחות באי הרוח, למה לא התקיימו, שהרי כלם מתו כמקדם? בא ראה, אותו זמן שהקים הקדוש ברוך הוא על ידי יחזקאל אותם המתים, אותו [זמן העתיד] רוח, אף על גב שהיה מארבע רוחות, לא ירד לקימם בקיום, אלא להראות שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים באותה צורה ולקימם ברוח שנכללה בצורה זו.

ואף על גב שחזרו העצמות באותה שעה כמו שהיה, הקדוש ברוך הוא רצה להראות לכל העולם שהוא עתיד להחיות מתים [מה כתוב? (ישעיה כו) יחיו מתיך נבלתי יקומו], על זה אותה רוח שעתידה לרדת בהם צדיקים] [ס"א ועל זה אותה רוח שעתידה לרדת בהם צדיקים מה כתוב?

ויהי בשכן ישראל בארץ ההיא וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר. רבי אלעזר אומר, ויהי בשכן ישראל בארץ ההיא, שהרי לאה ורחל מתו, ונטלה הבית מי שננטלה.

וכי יעלה על דעתך שראובן הלך ושכב עם בלהה? אלא בכל זמן של לאה ורחל, שכנה שרתה עליהן, ועכשו שמתו, שכנה לא נפרדה מהבית, ושורה בבית במשכן של בלהה. ואף על גב ששכנה רצתה לטל הבית כראוי, אלמלא יעקב לא נמצא בזוג זכר ונקבה, לא שורה שכנה בגלוי בבית, ועל זה עמדה שכנה במשכן בלהה. ובא ראובן, משום שראה שבלהה ירשה מקום אמו, הלך ובלבל המטה, ועל שעמדה שכנה עליה כתוב בו וישכב את בלהה.

רבי ייסא אומר, שישן על אותה מטה ולא חשש לכבוד השכנה, ומשום כך לא נפגם מחשבון השבטים, ובא הפסוק ועשה חשבון, משום כך כתוב בכור יעקב ראובן, והפסוק עשה אותו ראש לכל השבטים.

רבי יהודה פתח ואמר, (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וגו' – כל דרכי הקדוש ברוך הוא כלם ישרים ודרכי אמת, ובני העולם לא יודעים ולא משגיחים על מה הם עומדים. ועל זה וצדיקים ילכו בם – משום שהם יודעים דרכי הקדוש ברוך הוא ומשתדלים בתורה, שכל מי שמשתדל בתורה, הוא יודע והולך בהם שלא סוטה ימינה ושמאלה.

ופשעים יפשו בם – אלה הם הרשעים שלא משתדלים בתורה ולא מסתכלים בדרכי הקדוש ברוך הוא ולא יודעים לאן הדרכים הולכות, ומשום שלא יודעים להסתכל ולא משתדלים בתורה, הם נכשלים בהם באותם דרכי עולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, כל אדם שמשתדל בתורה, כשיצא מן העולם הזה, נשמתו עולה באותם דרכים ושבילים [שהם בתורה] של התורה, ואותם דרכים ושבילים של התורה הם ידועים, ואותם שיודעים

אָבִיו שְׁמוּשׁ שֶׁל מִצְוָה, וְזֶה הוּא בְּלִבּוֹל הַמָּטָה, וְעָשָׂה כַּנְּגִיד הַשְּׂכִינָה הַמְעֵשָׂה הַזֶּה. שְׁבַכְל מְקוֹם שְׁשֵׁמוּשׁ מִצְוָה נִמְצָא, שְׂכִינָה שׁוֹרָה עַל אוֹתוֹ מְקוֹם וְנִמְצָאת שָׁם, וּמִי שְׁגוּרָם לְעַכְב שְׁמוּשׁ שֶׁל מִצְוָה, גוּרָם שְׁתַּסְתַּלַּק שְׂכִינָה מִן הָעוֹלָם, וְעַל זֶה כְּתוּב (בראשית מט) כִּי עָלִית מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ אֶז חִלַּלְתָּ יְצוּעֵי עָלָה. וּמִשׁוּם זֶה כְּתוּב וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלָהָה פִּילְגָשׁ אָבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיְהִי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר. כָּלֵם הָיוּ בַּמִּנִּין, וְלֹא נִגְרַעָה מִזְכוּת שְׁלָהֶם כָּלוּם.

רְבִי אֶלְעָזָר אָמַר, מֶה הִטְעַם בְּתַחֲלָה יִשְׂרָאֵל וְאַחַר כֵּךְ יַעֲקֹב, שְׁכַתוֹב וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיְהִי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר? אֲלֹא כִּשְׁבָא רְאוּבֵן וּבְלָבֵל אוֹתָהּ מָטָה, אָמַר: וּמֶה שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים הָיוּ לְאַבָּא בְּעוֹלָם וְלֹא יוֹתֵר, וְעַכְשָׁו רוּצָה לְהוֹלִיד בְּנִים, אוֹלֵי אָנוּ פְּגוּמִים שֶׁהוּא רוּצָה לְהוֹלִיד אַחֲרֵים כְּמוֹ מְקַדָּם. מִיֵּד בְּלָבֵל אוֹתָהּ מָטָה וְהִתְעַכַּב אוֹתוֹ שְׁמוּשׁ כְּאֵלוֹ עָשָׂה קְלוּן לְשְׂכִינָה שֶׁשָּׂרְתָה עַל אוֹתָהּ מָטָה, וְעַל זֶה כְּתוּב וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָרִי בְּשֵׁם זֶה הִתְעַלָּה תוֹף שְׁנַיִם עָשָׂר שֶׁהִתְכַּסּוּ, שֶׁהֵם שְׁנַיִם עָשָׂר נִהְרֹת אֶפְרַסְמוֹן זָךְ.

וַיְהִי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר - אֵלּוֹ שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים שֶׁהִשְׂכִּינָה הִתְתַּקְּנָה בָּהֶם, וּמִי הֵם? אֵלּוֹ שֶׁהִתּוֹרָה חֲזָרָה וְעָשְׂתָה לָּהֶם חֲשִׁבוֹן כְּמוֹ מְקַדָּם, כָּלֵם קְדוּשִׁים, כָּלֵם רְאוּיִים לְשְׂכִינָה לְהִסְתַּפֵּל בְּקִדְשֵׁת רְבוּנָם. שְׁאֵלוֹ עָשָׂה אוֹתוֹ מְעֵשָׂה, לֹא יָבֵא רְאוּבֵן בַּמִּנִּין.

וְעַם כָּל זֶה נִעְנַשׁ שְׁנִטְלָה מִמֶּנּוּ בְּכוֹרְתוֹ וְנִתְּנָה לְיוֹסֵף, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דח"א ה) וּבְנֵי רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא הַבְּכוֹר וּבְחַלְלוֹ יְצוּעֵי אָבִיו נִתְּנָה בְּכֹרְתוֹ [לְבִנֵי] לְיוֹסֵף.

בֵּא רְאָה, (דניאל ב) שִׁיחִיָּה שֵׁם הָאֵל מְבָרַךְ מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. שְׁכָל מְעֵשָׂיו אָמַת וּדְרָכָיו דִּין, וְכָל מֶה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, הַפֵּל הוּא בְּחִכְמָה עֲלִיוֹנָה.

בֵּא רְאָה כְּמֶה גוּרָם מְעֵשָׂה אָדָם, שֶׁהָרִי כָּל מִי [מֶה] שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, נִרְשָׁם וְעוֹמֵד לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. שֶׁהָרִי יַעֲקֹב, בְּשַׁעָה שֶׁנִּכְנַס לְלֶאָה, כָּל אוֹתוֹ הִלְיָלָה הָיָה רְצוּנוֹ וְלִבּוֹ בְּרַחֵל, שֶׁחָשַׁב שֶׁהִיא רַחֵל, וּמֵאוֹתוֹ שְׁמוּשׁ וְטִפָּה רְאוּשׁוֹנָה וּמֵאוֹתוֹ רְצוֹן

מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בְּאֵי הָרוּחַ, רוּחַ שְׁנִכְלָלָה בְּאַרְבַּע], מִשׁוּם שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲתִיד לְקַיֵּם אוֹתָם קִיּוּם שְׁלֵם בְּעוֹלָם כְּרְאוּי, וְאוֹתָם שֶׁהִשְׁתַּדְּלוּ בְּתוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, הִיא עוֹמֵדָת עַל הָאָדָם וְנִעֲשִׂית סִנְגוּרִיָּה לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

רְבִי שְׁמַעוֹן אָמַר, כָּל אוֹתָם דְּבָרֵי תוֹרָה וְכָל אוֹתָהּ תוֹרָה שֶׁהִשְׁתַּדַּל בָּהּ הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתָם דְּבָרִים וְאוֹתָהּ תוֹרָה עוֹמֵדִים לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאוֹמְרָת לְפָנָיו, וְהִיא מְרִימָה קוֹלוֹת וְלֹא שׁוֹכַכְתָּ, וְלֹאוֹתוֹ זְמַן הִיא תְּשִׁיחַ וְתֹאמַר כְּפִי שֶׁהִתְדַבַּק בָּהּ הָאָדָם וְהִשְׁתַּדַּל בָּהּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל זֶה הֵם יְקוּמוּ בְּקִיּוּם שְׁלֵם לְחַיֵּי עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, וּמִשׁוּם כֵּךְ (הושע יד) כִּי יִשְׂרָיִם דְּרָכֵי ה' וְצַדִּיקִים יִלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ בָּם.

רְבִי חִיָּיא פִּתַּח וְאָמַר, (שמואל א-ב) וְעַלֵי זָקֵן מְאֹד וְשָׁמַע אֶת כָּל אֲשֶׁר יַעֲשׂוֹן בְּנָיו לְכָל יִשְׂרָאֵל וְאֵת אֲשֶׁר יִשְׁכַּבְּן אֶת הַנְּשִׁים הַצַּבָּאוֹת פִּתַּח אֶהְל מוֹעֵד. וְכִי יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ שֶׁכֹּהֲנֵי ה' יַעֲשׂוּ מְעֵשָׂה זֶה, וְהָרִי מְקַדָּם לְכֵךְ נֶאֱמַר וּפְרָשָׁה תוֹרָה אוֹתוֹ הַחֲטָא שְׁלָהֶם, שְׁכַתוֹב (שם) כִּי נֶאֱצוּ הָאֲנָשִׁים אֶת מִנְחַת ה', וְכַתוּב וּמִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעַם כָּל אִישׁ זִבַּח זִבַּח וְגו', וְכַתוּב גַּם בְּטָרָם יִקְטְרוּן אֶת הַחֵלֶב וּבָא נֶעַר הַכֹּהֵן וְאָמַר לְאִישׁ הַזִּבַּח תִּנְהַ בְּשׂוֹר לְצִלוֹת לְכֹהֵן וְגו', וְכַתוּב וְאָמַר לוֹ כִּי עֲתָה תִתֵּן וְאֵם לֹא לְקַחְתִּי בְּחִזְקָה, וְעַל זֶה וְתִהִי חֲטָאת הַנְּעָרִים גְּדֻלָּה מְאֹד וְגו', וְכָל זֶה לֹא הָיוּ נוֹטְלִים אֲלֵא מֵאוֹתָם חֲלָקִים שֶׁהָיוּ לְכֹהֲנִים לְאָכַל מֵהֶם, וְעַל שֶׁהָיָה הַקְּרָבָן קָלִיל בְּעֵינֵיהֶם נִעְנָשׁוּ, וְכֹאֵן אָמַר אֶת אֲשֶׁר יִשְׁכַּבְּן אֶת הַנְּשִׁים הַצַּבָּאוֹת?

אֲלֵא חֵס וְחִלְיָלָה שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים עֲבָרָה זוֹ, כָּל שְׁכָן בְּאוֹתוֹ מְקוֹם קְדוּשׁ, שְׁלֹא יְקוּמוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וַיְהִרְגוּ אוֹתָם. אֲלֵא מִשׁוּם שֶׁהָיוּ מְעַכְּבִים אוֹתָם לְהַכְּנִס לְמְקַדָּשׁ וּמוֹחִים בִּידֵיהֶם שְׁלֹא לְהַכְּנִס לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה עַד שֶׁהַקְּרָבָנוֹת נַעֲשׂוּ, מִשׁוּם שֶׁהֵן לֹא מְבִיאוֹת קְרָבָנוֹת לְטַל חֲלָק מֵהֶם, וּמִשׁוּם כֵּךְ מְעַכְּבִים אוֹתָן, וּמִשׁוּם כֵּךְ אוֹתָן נְשִׁים הָיוּ מְבַקְּשׁוֹת מֵהֶם לְהַכְּנִס לְשָׁם, וְעַל זֶה כְּתוּב אֶת אֲשֶׁר יִשְׁכַּבְּן אֶת הַנְּשִׁים, שְׁמַעְכְּבִים אוֹתָן כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ.

בְּמוֹ זֶה וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלָהָה. חֵס וְשְׁלוֹם שֶׁהוּא שָׁכַב עִמָּה, אֲלֵא מִשׁוּם שֶׁעַכְב אוֹתָהּ לְשִׁמְשׁ עִם

דָּבָר אחר – זה יוסף הצדיק, משום שָׁאוֹנוֹ שֶׁל יוסף הָיָה הוֹלֵךְ אֵלָיו. לָמָּה רוּכַל? מִשׁוֹם שֶׁהָיָה רָכִיל אֶת אָחִיו לְאָבִיו. דָּבָר אַחֵר לָמָּה רוּכַל – אֲלֵא מָה חֲנוּנִי זֶה שֶׁצְּרוּרוֹת עֲצֵי בְּשָׂמִים וְאַבְקוֹת עֲלִים מְרִיחִים כָּלֵם בִּידוֹ – כֶּף גַּם יוֹסֵף, הוּא קִיּוֹם הַתּוֹרָה, מִשׁוֹם שֶׁהוּא קִים אוֹתָהּ, מִשׁוֹם שֶׁכָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה קְשׁוּרוֹת לְשִׁמְרֵת בְּרִית קֹדֶשׁ.

וְלִבָּן שְׂכִינָה קְשׁוּרָה לְאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְיוֹסֵף, כְּאֶחָד הֵם, וּדְמוּת אַחַת לָהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בראשית לו) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף. וּמִשׁוֹם כֶּף מְכַל אַבְקַת רוּכַל, מִשׁוֹם שֶׁמִּמָּקוֹם שֶׁהִנָּהָר שֶׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, הַכֹּל מִשְׁקִים וְכָל הַפְּנִים מְאִירוֹת.

וְבֵא וְרָאָה, כִּשְׁהִיו יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ וְהָיוּ מְקַרְיָבִים קְרִיבָנוֹת, כָּלֵם הָיוּ מִתְקַרְבִּים לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרֵאוּי, וְכִשְׁקִרְבָּן נַעֲשֶׂה וְהַעֲשֵׂן עוֹלָה בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, אִזְּ הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁעֲשֵׂן הַמִּזְבֵּחַ הַדְּלִיק מִנּוֹרָה שְׂרֵאוּיָהּ לְהַדְּלִיק, וְכָל הַפְּנִים מְאִירוֹת וְהַמְּנוֹרוֹת דוֹלְקוֹת.

וּמִיּוֹם שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין לָךְ יוֹם וְיוֹם שְׂאִין בּוֹ זַעַם וְרִגְזוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ז) וְאֵל זוֹעֵם בְּכָל יוֹם, וּפְרָשָׁה הַחֲדוּה מְלַמְעֵלָה וּמְלַמְטָה, וְיִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים בְּגִלוֹת, וְהֵם בְּרֵשׁוֹת שֶׁל עֲבוֹדוֹת זְרוֹת אַחֲרוֹת, וְאִזְּ הַתְּקִים הַפְּסוּק שֶׁכָּתוּב (דברים כח) וְעַבְדְּתָ שֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵים.

וְכָל זֶה לָמָּה? מִשׁוֹם שֶׁכָּתוּב (שם) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עַבְדְּתָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרַב כָּל. מָה זֶה מְרַב כָּל? כָּאֵן מְרַב כָּל, וְשֵׁם מַחֲסֵר כָּל.

עַד שֶׁיִּתְעוֹרֵר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְיַפְדֶּה אוֹתָם מִבֵּין הָעַמִּים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ל) וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וּקְבָצְךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפְּצִיךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה. וְכָתוּב אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצֵּה הַשָּׂמַיִם מִשָּׁם יִקְבָּצְךָ וְגו'.

וְאֵלֶּה תְּלִדוֹת עֲשׂוֹ הוּא אָדוֹם. בֵּא רָאָה, בְּחַיֵּי יִצְחָק לֹא נִמְנוּ בְּנֵי עֲשׂוֹ כְּמוֹ שֶׁנֶּמְנוּ בְּנֵי יַעֲקֹב, שֶׁהָרִי עַד שֶׁלֹּא מֵת יִצְחָק הֵם נִמְנוּ, אֲבָל בְּעֲשׂוֹ מָה כְּתוּב? וְיִגְוַע יִצְחָק וְיָמָת וְיִאֲסֹף אֶל עַמּוֹי זָקֵן וְשִׁבְעַת יָמִים וְיִקְבְּרוּ אוֹתוֹ עֲשׂוֹ וְיַעֲקֹב בְּנָיו. אַחֲרָיו מָה כְּתוּב? וְאֵלֶּה תְּלִדוֹת עֲשׂוֹ הוּא אָדוֹם. מָה

הַתְּעַבְרָה לָאָה, וּבְאֵרוּהוּ, שֶׁהָרִי אֲלֵמְלָא שִׁיעֲקֹב לֹא יָדַע, לֹא יַעֲלֶה רְאוּבֵן בְּחֻשְׁבוֹן. וְעַל זֶה לֹא הַתְּעַלָּה בְּשֵׁם יָדוּעַ, אֲלֵא שְׁמוֹ סֵתֵם רְאוּבֵן.

וְעַם כָּל זֶה חֲזַר מַעֲשָׂיו לְמִקְוֵמוֹ, כְּמוֹ שֶׁאוֹתוֹ רְצוֹן רֵאשׁוֹן נַעֲשֶׂה בְּרַחֵל, אוֹתוֹ רְצוֹן חֲזַר בָּהּ, שֶׁהָרִי בְּכוֹרָתוֹ חֲזָרָה לְיוֹסֵף בְּכוֹר רַחֵל, מְקוֹם שֶׁהָרְצוֹן הָיָה בְּרַחֵל, וְהַכֹּל עוֹלָה לְמִקְוֵמוֹ, מִשׁוֹם שֶׁכָּל מַעֲשֵׂי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִמָּת וּזְכוּת.

רַבִּי חֲזַקִּיָּה מְצָא יוֹם אֶחָד אֶת רַבִּי יוֹסִי שֶׁהִיָּתָה נִשְׁמַטָּת חֲתִיכַת בְּשֶׁר לְתוֹךְ לְהַבּוֹת הָאֵשׁ, וְהָיָה עוֹלָה קְטוֹר הַעֲשֵׂן לְמַעֲלָה. אָמַר לוֹ, אֵלּוֹ קְטוֹר הַעֲשֵׂן שֶׁל הַקְּרָבָן שֶׁהָיָה עוֹלָה עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ הָיָה עוֹלָה תָּמִיד כְּמוֹ זֶה, לֹא שׁוֹרָה רִגְזוֹ בְּעוֹלָם, וְיִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ גוֹלִים מֵעַל הָאֶרֶץ.

פְּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (שיר ג) מִי זֹאת עֲלָה מִן הַמַּדְבָּר כְּתִימְרוֹת עֲשֵׂן מְקַטְרֵת מִר וּלְבוֹנָה מְכַל אַבְקַת רוּכַל. מִי זֹאת עֲלָה? בֵּא רָאָה, בְּזַמָּן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים בְּמַדְבָּר, הַשְּׂכִינָה הִלְכָה לְפָנֵיהֶם, וְהֵם הִלְכוּ אַחֲרֶיהָ, שֶׁכָּתוּב (שמות יג) וְה' הִלְךְ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם וְגו'. וְלִכְּן כְּתוּב (ירמיה ב) כֹּה אָמַר ה' זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבַּת כְּלוּלְתֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמַדְבָּר וְגו'.

וְשִׁכִּינָה הִיָּתָה הוֹלְכַת וְכָל עַנְיֵי הַכְּבוֹד עִמָּה. וְכִשְׁהִיָּתָה שְׂכִינָה נוֹסַעַת, הָיוּ נוֹסַעִים, כְּכָתוּב (במדבר ט) וּלְפִי הַעֲלוֹת הָעַנָּן מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרָיו כֵּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. וְכִשְׁהִיא עוֹלָה, אוֹתוֹ עַנָּן עוֹלָה עַד לְמַעֲלָה, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם רוֹאִים וְשׁוֹאֲלִים וְאוֹמְרִים, מִי זֹאת עֲלָה מִן הַמַּדְבָּר כְּתִימְרוֹת עֲשֵׂן.

אוֹתוֹ עַנָּן שֶׁל הַשְּׂכִינָה שֶׁנֶּרְאָה עֲשֵׂן. מָה הַטַּעַם הִיא עֲשֵׂן? מִשׁוֹם שֶׁהָאֵשׁ שֶׁהִדְלִיקוּ אַבְרָהָם וְיִצְחָק בְּנוֹ הִיָּתָה אַחֲזָה בָּהּ וְלֹא זָזָה מִמֶּנָּה, וְכִאֲשֶׁר נֶאֱחָזָה אוֹתָהּ הָאֵשׁ בְּתוֹכָהּ, הִיָּתָה עוֹלָה עַנָּן [נ"א עֲשֵׂן].

וְעַם כָּל זֶה, מְקַטְרֵת מִר וּלְבוֹנָה. מָה זֶה מְקַטְרֵת? מִתְקַשְׂרֵת בְּשְׁנֵי צְדָדִים אַחֲרֵים, עַנָּן שֶׁל אַבְרָהָם לְיָמִין, עַנָּן שֶׁל יִצְחָק לְשִׂמְאַל. מְכַל אַבְקַת רוּכַל – זֶה יַעֲקֹב.

וקשורות אלה באלה, ומלכות נפרדת זה מזה, ומלכות קשורה במלכות, זה נכנס וזה עולה, אחוזים בקשר אחד.

לאותו קשר יש קומה אחת, ושלישה קשרים לאותה קומה. בכל קשר וקשר עטרה אחת, ובכל עטרה ועטרה שליטה אחת, והתמנה בעטור שלמעלה, והתמנה וירד למטה, עד שהתקשרו בו כוכבים ומזלות. כל אחד ואחד נפרד בו כוכב אחד ומזל אחד, וכל הכוכבים מזמנים הם באותן דרגות שלמעלה. ועל זה כל דרגה ודרגה מתעטרת במקומות ידועים כראוי.

וכשנפרדות הדרגות נמצא קשר המפסיק, עד שמתקשרים לצד שנראה להם, והצדדים של דרגות הטמאה שהם בצד שמאל, כלם נפרדים לכמה דרכים ושכילים מצדי הגבורות האדמות, ולכן תלויות הגבורות למטה לאלה אלפים ורבוא רבבות. ועל זה הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד, כמו שאמרנו.

בא ראה, ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום, בארץ - בצד של הדרגה שלו שהיא דרגת עשו, שכתוב עשו הוא אדום, וכלם באים מצד של רוח הטמאה. לפני מלך מלך לבני ישראל - משום שאותן דרגות שעומדות בבית השערים למטה קודמות.

ולכן אמר יעקב יעבר נא אדני לפני עבדו, בשביל דרגותיו הראשונות הן להפנס, ומשום כך לפני מלך מלך לבני ישראל. שעד עכשו טרם הגיע זמנה של מלכות השמים לשלט ולהאחז בבני ישראל, ולכן אמר יעבר נא אדני לפני עבדו.

וכשהשלמו דרגות אלו בתחלה, אחר כך מתעוררת מלכות השמים לשלט על התחתונים, וכששורה, שורה בקטן של כל השבטים, שהוא בנימין, כמו שנאמר (תהלים סח) שם בנימין צעיר רודם וגו'. ובו שורה להתעורר המלכות. אחר כך באה המלכות למקומה ועומדת עמו שלא תזוז לעולמים.

רבי חייא פתח ואמר, (ישעיה מד) ועתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו. כה אמר ה' עשך ויצרך מבטן יעזרך אל תירא עבדי יעקב וישרון

הטעם? משום שאינו בחלקו ובירשתו ובגורלו, אלא יעקב ובניו.

ולכן יעקב ובניו הם חלקו של הקדוש ברוך הוא ונכנסים בחשבון. אבל עשו שאינו בחלק של צד האמונה, עשה חשבוננו אחר שמת יצחק, ונפרד חלקו למקום אחר.

בא ראה, אחרי שמת יצחק ועשו נפרד לצד שלו, מה כתוב? ויקח עשו את נשיו וגו' מפני יעקב אחיו. שהשאייר ליעקב קרן ורוח שעבוד מצרים, והארץ, ומכר לו חלקו במערת המכפלה, והלה לו מן הארץ ומן האמונה ומחלקו, שהלה לו מהכל.

בא ראה כמה היה חלקו של יעקב טוב בכל משום שלא נשאר עשו עמו ונפרד ממנו והלה לו לחלקו ולגורלו, ונשאר יעקב אחוז בירשת אביו ובירשת אבותיו. ועל זה וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו. מה זה מפני יעקב אחיו? שלא רצה חלקו וירשתו וגורל האמונה שלו. אשרי חלקו של יעקב, עליו כתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל. רבי ייסא פתח ואמר, (עובדיה א) הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד. בא ראה, כשעשה הקדוש ברוך הוא את העולם וחלק את הארץ לשבעה תחומי חלקים כנגד שבעים ממנים גדולים, והקדוש ברוך הוא חלק אותם לשבעים עמים, כל אחד ואחד כראוי לו, כמו שנאמר (דברים לב) בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים.

ומכל הממנים הגדולים שנמסרו לשאר העמים אין בהם בזוי לפניו כממנה של עשו, מה הטעם? משום שהצד של עשו הוא צד הטמאה, וצד הטמאה הוא קלון לפני הקדוש ברוך הוא מאותן דרגות קטנות שאחר הריחים, שבא מהריקנות של המדות האדמות, ועל זה הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד, שכתוב (בראשית ג) על גחנה תלך ועפר תאכל כל ימי חייך. מאד, כמו שנאמר אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה.

בא ראה, בדרגות התחתונות יש דרגות על דרגות, כלם משנים זה מזה, וכל הדרגות נפרדות הן,

אותם לממנים שליטים ידועים כמו שנאמר, וכלם הולכים אחרי אלהיהם, כמו שכתוב (מיכה ד) כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו. וכלם שופכים דמים ועורכים קרבות אלו באלו, גוזלים רוצחים ונואפים, ומערכים בכמה מעשים רעים, ומתחזקים בכחם להרע.

ולְיִשְׂרָאֵל אין תקף וכח לנצח אותם פרט לפה שלהם, כתולעת הזו שאין לה תקף וכח אלא בפיה, ובפיה היא שוברת הכל, ולכן נקראו ישראל תולעת.

עוד, אל תיראי תולעת יעקב – מה תולעת אין בריה בעולם כמו תולעת המשי הזו שטווים בו, שממנה יוצאים כל לבושי כבוד, לבושי המלכים, אחר כך זורעת זרעים ומתה, ומאותו הזרע שנשאר ממנה מתקיימת כמו מקדם והריהי בקיום – כך ישראל הם כמו התולעת הזו, שאף על פי שמתים, יחזרו ויתקיימו בעולם כמו מקדם.

והרי נאמר [שכתוב] (ירמיה יח) (פי) [הנה] כחמר ביד היוצר כן אתם בידי ישראל. מה זה כחמר? אלא זהו חמר של אותה זכוכית, שאף על גב שנשבר – נתקן, ויש לו תקנה כמו מקדם.

מתי ישראל – זה עץ החיים. שמשום שיששראל דבוקים בעץ החיים, לכן יהיו להם חיים ויקומו מן העפר ויתקיימו בעולם ויהיו לעם אחד לעבד את הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (צפניה ג) לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד.

רבי אלעזר ורבי יצחק היו הולכים בדרך, והגיע זמן קריאת שמע, וקם רבי אלעזר וקרא קריאת שמע והתפלל תפלתו. אחר כך אמר לו רבי יצחק, והרי שנינו, שעד שלא יצא אדם לדרך, צריך לטל רשות מרבנו ולהתפלל תפלתו.

אמר לו, משום שפשיצאתי לא היה זמן תפלה ולא הגיע זמן קריאת שמע. עכשו שהשמע מאירה, התפללתי. אבל עד שלא יצאתי לדרך, בקשתי בקשתי ממנו ונמלכתי בו, אבל תפלה זו לא התפללתי.

שהרי אני עוסק בתורה מחצות הלילה, וכאשר הגיע הבקר, עד עכשו לא היה זמן להתפלל תפלה, משום שאותה שעה של קדרות

בחרתי בו. בא ראה כמה הבטיח להם הקדוש ברוך הוא לישראל בכמה מקומות [כדי] לזכותם לעולם הבא, שהרי לא התרצה לחלקו לכל עם ולשון פרט לישראל לבדם.

ולכן נתן להם תורת אמת, לזכות בה ולדעת דרכי הקדוש ברוך הוא כדי שייךשו ארץ הקדושה, שכל מי שזוכה בארץ הקדושה הזו, יש לו חלק לעולם הבא, כמו שנאמר (שם ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, והרי נתבאר. שלש דרגות פאן: בתחלה יעקב, אחר כך ישראל, ואחר כך ישורון.

בא ראה, יעקב הרי כבר בארוהו, ישראל אף גם כך, ואף על גב שדרגות אלו כאחת. ישורון למה נקראו ישראל בשם זה? אלא ישראל וישורון הכל אחד. ישורון, כמו שנאמר (איוב לג) ישר על אנשים, משום שנטל שורה לצד זה ולצד זה, ומשום אותן שתי שורות נקרא ישורון, וזהו ישראל. ישראל על שנטל גדלה ותקף מהכל. ישראל [ישורון] על אותם חלקים שני צדדים שתי שורות, כמו שאמרנו, והכל אחד.

וכל אותם שמות עולים לאחד. יעקב עבדי, לפעמים הוא עבד, כמו עבד שיש לו מצות אדונו ולעשות רצונו. וכן ישראל בחרתי בו, להשרות עליו, והכל הוא בסוד עליון. כתוב (ישעיה מג) בראך יעקב ויצרף ישראל, וכתוב כה אמר ה' עשה. כל הדרגות הללו עולות לאחד, והרי נאמר, בור"א, יוצ"ר, עוש"ה, וכל הדרגות אלה על אלה וכלן אחד.

אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם מכל העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, משום שבכלם כתוב (ירמיה י) הבל המה מעשה תעתעים בעת פקדתם יאבדו, בשעה שהקדוש ברוך הוא עתיד לבער אותם מן העולם וישאר הוא לבדו, כמו שנאמר (ישעיה ב) ונשגב ה' לבדו ביום ההוא.

רבי יהודה פתח ואמר, (שם מא) אל תיראי תולעת יעקב מתי ישראל אני עזרתיו נאם ה' וגאלך קדוש ישראל. בא ראה, כל העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות של העולם, הקדוש ברוך הוא נתן

להביא ממזרים לעולם, והם הולכים בין ההרים ועומדים בגוף פעם אחת ביום, ואחר כך מתפשטים ממנו.

בא ראה, הענה הזה היה ממזר, שבא צבעון על אמו והוליד ממזר, וזה בא מצד רוח הטמאה שנדבק בו, ולכן מצא אותם ולמדו אותו כל מיני צד הטמאה בשביל זה.

ובא וראה, אלה הם וכמה אחרים נפרדים אלה מאלה, כלם באים מאותו צד והולכים במדבר ונראים שם, משום שהמדבר הוא מקום חרב והוא בית מושבם. ועם כל זה, כל אדם שהולך בדרך הקדוש ברוך הוא וירא מהקדוש ברוך הוא, לא פוחד מהם. הלכו ונכנסו בהר.

אמר רבי יצחק, כמו זה כל אותם הרים חרבים, מקום מושב שלהם הוא. אמר לו, כך זה, וכל אותם שמשתדלים בתורה כתוב עליהם (תהלים קכא) ה' ישמרך מפל רע ישמר את נפשך ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם.

פתח רבי אלעזר ואמר, (שם קיא) הללויה אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה, פסוק זה פרשהו, אבל בא ראה, דוד המלך כל ימיו היה משתדל בעבודת הקדוש ברוך הוא, והיה קם בחצות הלילה ומשבח ומודה בשירות ותשבחות כדי לתקן מקומו במלכות של מעלה.

שבשמתעורר רוח צפון בחצות הלילה, היה יודע שהקדוש ברוך הוא באותה שעה מתעורר בגן עדן להשתעשע עם הצדיקים, והוא היה קם באותה שעה ומתגבר בשירים ותשבחות עד שעולה השחר.

משום שכשהקדוש ברוך הוא נמצא בגן עדן, הרי בארנו שהוא וכל הצדיקים שבגן, כלם מקשיבים לקולו, ככתוב (שיר ח) חברים מקשיבים לקולך השמיעני. ולא עוד, אלא חוט של חסד משוף עליו ביום, כמו שנאמר, שכתוב (תהלים מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. ולא עוד, אלא שאותם דברי תורה שהוא אומר, כלם עולים ומתעטרים לפני הקדוש ברוך הוא, ולכן דוד המלך היה משתדל בלילה בעבודת אדונו.

השחר נמצאת אשה מדברת עם בעלה והם בסוד כאחד, שהיא רוצה ללכת למשכנה עם עלמותיה שיושבות עמה, ולכן לא צריך האדם להפסיק דבורם כשמחברים כאחד ולהכניס דבר אחר ביניהם.

ועבשו שהאיר השמש, הוא זמן התפלה להתפלל, כמו שבארנו, שכתוב (תהלים עב) ייראוך עם שמש. מהו עם שמש? לשמר אור השמש עמנו להאיר לה, שהרי יראה עם השמש צריך, ולא להפרידם. וכשלא מאיר היום, הוא לא יראה עם השמש, וצריך לחבר אותם כאחד, וזהו עם שמש.

הלכו. כשהגיעו לבית שדה אחד ישבו. זקפו עיניהם וראו הר אחד שהיו עולים ברומו בריות משנות. פחד רבי יצחק. אמר לו רבי אלעזר, למה אתה פוחד? אמר לו, ראיתי שההר הזה קשה, וראיתי את הבריות הללו שהן משנות, ופחדתי שלא יצרו לנו. אמר לו, מי שפוחד – מחטאים שבידיו יש לו לפחד. בא ראה, אין אלה מאותן בריות קשות שהיו נמצאות בהרים.

פתח ואמר: ואלה בני צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את הימים וגו'. פסוק זה בארנו, אבל בא ראה, אין אלה אותם שכתוב בהם (דברים ב) האמים לפנים ישבו בה וגו', ובני עשו יירשום וגו'.

אבל אלה שאמר הכתוב אשר מצא את הימים במדבר, ימם כתוב (חסר י'), אלו היו בריות משנות. שכאשר גרש קין מעל פני האדמה, ככתוב (בראשית ד) הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר, וכתוב וישב בארץ נוד, ובארנו.

מבני בניו בצד של רוחות וסערות ומזיקים ואלה עמדו, שהרי פשרצה להתקדש יום השבת, נבראו מאותו צד רוחות קימות מעופפות [מאירות] בלי גוף, ואלה אינם לא מיום שבת ולא מיום ששי, ונשארו אלו יומים בהם בספק, ולכן לא התקיימו לא מזה ולא מזה.

והלכו והתפשטו באותו צד של קין, והתלבשו באותו צד, ולא התלבשו להתקיים, ונקראו ימ"ס חסר, שלא התקיימו לא ביום זה ולא ביום זה, ונראים לבני אדם. והוא מצא אותם ולמדו אותו

משום שכלם נאמרו ברוח הקדש, שהיה שורה רוח הקדש על דוד והיה אומר שירה, ולכן כלם נאמרו בסודות החכמה.

פְּתַח רבי אלעזר ואמר, (תהלים קיח) דחה דחיתני לנפל וה' עזרני. דחה דחיתני, דחה דחונני היה צריך לכתב! מה זה דחה דחיתני? אלא זה צד האחר שדוחה את האדם תמיד ורוצה לדחות אותו ולהסטותו מעם הקדוש ברוך הוא, וזהו יצר הרע שנמצא תמיד אצל האדם, וכנגדו חזר דוד ואמר דחה דחיתני לנפל, משום שהוא היה משתדל אליו בכל אותן צרות להסטותו מעם הקדוש ברוך הוא. ועליו אמר דוד, דחה דחיתני לנפל – בגיהנם, וה' עזרני – שלא נמסרתי לידי.

וְעַל זה יש לאדם להזהר ממנו כדי שלא ישלט עליו, ואז הקדוש ברוך הוא שומר אותו בכל דרכיו, שכתוב (משלי יג) אז תלך לבטח ודרכך ורגלך לא תגוף, (שם ד) בלכתך לא יצר צעדך ואם תרוץ לא תכשל, וכתוב (שם) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום.

אָמַר רבי יהודה, אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא שומר אותם בעולם הזה ובעולם הבא, שכתוב (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פְּרִישַׁת וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב

וַיֵּשֶׁב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים לד) רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה' בא ראה כמה מקטרגים יש לו לאדם מן היום שהקדוש ברוך הוא נתן בו נשמה [ד"א לאדם] [להתקיים] בעולם הזה, שפיון שאדם יוצא לאויר העולם, מיד מזדמן להשתתף עמו יצר הרע, כמו שנאמר, שכתוב (בראשית ד) לפתח חטאת ריבך וגו', ואז משתתף עמו יצר הרע.

וְבֵא וראה שכך הוא, שהרי הבהמות מיום שנולדים, שומרים את עצמם ובורחים מתוך האש ומכל המקומות הרעים, ואדם מיד בא לזרק את עצמו לתוך האש, משום שיצר הרע שרוי בתוכו, ומיד מסיט אותו לדרך רעה.

וּבְאָרְנוּ, שכתוב (קהלת ד) טוב ילד מספן וחקם ממלך זקן וכסיל אשר לא ידע להזהר

בֵּא ראה, הללויה, בכל אותן שירות ותשבחות שדוד אמר, הרי שנינו שלמעלה מכלם הוא הללויה, ובארוהו, מה הטעם? משום שכולל השם והשבח כאחד. מה שם ומה שבח? שם זה י"ה. השבח מהו? אלא זו כנסת ישראל שהיא (הלל בגימטריא ה"ס, שהוא אדנ"י) מתקנת שבח תמיד לקדוש ברוך הוא ולא שוקטת, כמו שנאמר (שם פג) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל. משום שסדור השבח היא מסדרת ומשבחת תמיד אליו, ולכן שם ושבח כאחד.

אוֹרְהָ ה' בכל לבב, כמו שבארוהו – ביצר הטוב וביצר הרע, משום שהם נמצאים תמיד אצל האדם, כמו שנאמר (דברים ו) בכל לבבך, ובארוהו. בסוד ישרים ועדה – אלו הם ישראל שכל הדרגות מתעטרות בהם, כהנים ולוים, צדיקים וחסידים, ישרים. ועדה, כמו שנאמר (תהלים פג) נצב בעדת אל. והם סוד שהקדוש ברוך הוא מתעטר בהם.

וְלִבְנֵי צריך האדם לשבח את הקדוש ברוך הוא תמיד, משום שהוא מתרצה בשירים ותשבחות, ומי שיודע לשבח לו להקדוש ברוך הוא כראוי, הקדוש ברוך הוא מקבל תפלתו ומצילו. זהו שכתוב (שם צא) אשגבהו כי ידע שמי וגו', אךך ימים וגו'.

פְּתַח רבי יוסי ואמר, (שם לב) אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט תסובבני סלה. אתה סתר לי – זה הקדוש ברוך הוא שהוא סתר ומגן לאדם שהולך בדרך התורה, והוא מסתתר בצל כנפיו, שלא יכולים להרע לו. מצר תצרני – מלמעלה ומלמטה. למעלה יש לאדם יריבים, אף למטה כף גם, ומיהו? זהו יצר הרע שהוא צר למעלה וצר למטה, ואלמלא יצר הרע – לא נמצא בעל ריב לאדם בעולם. בשביל כך מצר תצרני.

רְנִי פלט תסובבני סלה, היה צריך לכתב יסובבני סלה, מה זה תסובבני? אלו שירים שיש בהם דרגות להצלה, תסובבני בהם להצילני בדרך. ופסוק זה הוא גם כסדר וגם למפרע, מצד זה ומצד זה.

בֵּא ראה, בשירים ותשבחות הללו שאמר דוד יש בה סודות ודברים עליונים בסודות החכמה,

הָאָדָם לְהֵאֱמִין לוֹ, וְדוֹמָה עָלָיו כְּמַעֲמָסָה. כְּמוֹ זֶה שְׁנִינוּ, מִי הוּא רָשָׁע עָרוֹם? זֶהוּ מִי שְׁמַקְדִים לְטַעַן דְּבָרָיו לְפָנֵי הַדִּין טָרָם יבֹא חֲבָרוֹ בַּעַל הַדִּין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יח) צַדִּיק הָרֵאשׁוֹן בְּרִיבוֹ וְגו'.

כְּמוֹ זֶה [הוּא נ"א הִזָּה] רָשָׁע עָרוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ג) וְהִנָּחֵשׁ הִיָּה עָרוֹם, וְהוּא מַקְדִים וְשׁוֹרָה עִמּוֹ שֶׁל אָדָם בְּטָרָם יבֹא חֲבָרוֹ לְשֵׁרוֹת עָלָיו. וּמִשׁוֹם שֶׁהוּא מַקְדִים, וְהִנֵּה טוֹעֵן טַעֲנָתוֹ עִמּוֹ – כְּשָׂבֵא חֲבָרוֹ, שֶׁהוּא יֵצֵר הַטּוֹב, מֵרַע אֵת הָאָדָם עִמּוֹ וְלֹא יִכּוֹל לְזַקֵּף רֵאשׁוֹ כְּאֵלוֹ הַטַּעֲנִין עַל כְּתוּבוֹ כֹּל הַמְּשֻׁאוֹת שֶׁל הָעוֹלָם בְּגִלְלֵי אוֹתוֹ רָשָׁע עָרוֹם שֶׁהַקְדִים עִמּוֹ. וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה (קהלת ט) וְחִכְמַת הַמִּסְכֵּן בְּזוּיָהּ וּדְבָרָיו אֵינָם נִשְׁמָעִים, מִשׁוֹם שֶׁהִנֵּה הַקְדִים אַחֵר.

וְעַל כֵּן, כָּל דִּין שֶׁמִּקְבֵּל מֵאָדָם דְּבַר בְּטָרָם יבֹא חֲבָרוֹ, כְּאֵלוֹ קִבֵּל עָלָיו תּוֹעֵבָה אַחֲרַת לְאִמּוֹנָה, אֲלֵא (משלי שם) וּבֹא רַעְהוּ וְחִקְרוּ, וְזֶה הוּא דֶרֶךְ שֶׁל אָדָם צַדִּיק. שֶׁהָרִי הָאָדָם הַצַּדִּיק הִזָּה שְׁלֵא הָאֱמִין לְאוֹתוֹ רָשָׁע עָרוֹם שֶׁל יֵצֵר הָרַע בְּטָרָם יבֹא חֲבָרוֹ, שֶׁהוּא יֵצֵר הַטּוֹב. וּמִשׁוֹם זֶה בְּנֵי אָדָם נִכְשָׁלִים לְעוֹלָם הַבָּא.

אֲבָל אוֹתוֹ צַדִּיק שֶׁפּוֹחַד מְרַבּוֹנוֹ, כְּמָה רַעוֹת סוֹבֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּדֵי שְׁלֵא יֵאֱמִין וְלֹא יִשְׁתַּתֵּף עִם אוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִיל אוֹתוֹ מִכָּלֵם. זֶהוּ שֶׁפְּתוּב (תהלים לד) רַבּוֹת רַעוֹת לְצַדִּיק, וּמִכָּלֵם יִצְלִינּוּ ה'. לֹא כְּתוּב רַבּוֹת רַעוֹת לְצַדִּיק, אֲלֵא צַדִּיק, מִשׁוֹם שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַצֵּה בּוֹ, וּמִשׁוֹם כֵּן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַצֵּה מֵאוֹתוֹ הָאָדָם וּמְצִיל אוֹתוֹ מִן הַכֹּל בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. אֲשֶׁרֵי חֲלָקוֹ.

עוֹד. טוֹב יֵלֵד – זֶהוּ יֵצֵר הַטּוֹב, שֶׁהוּא יֵצֵר טוֹב שֶׁהוּא יֵלֵד מִיָּמִים מוֹעֲטִים עִם הָאָדָם, שֶׁהָרִי מְשַׁלְּשָׁה עֶשֶׂר שָׁנִים וְאֵילָף [עִמּוֹ], כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר.

מִמְלֶךְ זֶקֶן וּכְסִיל. מִמְלֶךְ – זֶה הוּא יֵצֵר הָרַע, שֶׁהוּא נִקְרָא מֶלֶךְ וְשִׁלִּיט בְּעוֹלָם עַל בְּנֵי אָדָם. זֶקֶן וּכְסִיל – שֶׁהוּא זֶקֶן וְדַאי, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוּהוּ, שֶׁכָּאֲשֶׁר אָדָם נוֹלֵד וְיוֹצֵא לְאוֹר הָעוֹלָם, הוּא מְזַדְמֵן עִם הָאָדָם, וְעַל כֵּן הוּא מֶלֶךְ זֶקֶן וּכְסִיל.

אֲשֶׁר לֹא יָדַע לְהִזְהַר עוֹד, לֹא כְּתוּב לְהִזְהִיר אֲלֵא לְהִזְהַר, מִשׁוֹם שֶׁהוּא כְּסִיל, וְעָלָיו אָמַר שְׁלֹמֹה, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, (קהלת ב) וְהַכְּסִיל בַּחֲשֵׁךְ הוֹלֵךְ, שֶׁהָרִי מִפְּסֻלַת הַחֲשֵׁךְ הוּא בָּא, וְאֵין לוֹ אוֹר לְעוֹלָמִים.

רַבִּי שֶׁמְעוֹן אָמַר, בֹּא רֵאָה, כְּתוּב טוֹב יֵלֵד מִסְכֵּן וְחִכְם, מִי זֶה יֵלֵד מִסְכֵּן? הָרִי בְּאֵרוּהָ, וְנִתְבָּאָר שֶׁהוּא יֵצֵר טוֹב. אֲבָל טוֹב יֵלֵד, זֶהוּ שֶׁפְּתוּב (תהלים לז) נֵעַר הָיִיתִי גַם זֶקֶנְתִּי, וְזֶה הוּא נֵעַר שֶׁהוּא יֵלֵד מִסְכֵּן, שֶׁאֵין לוֹ מַעֲצָמוֹ כְּלוּם. וְלָמָּה נִקְרָא נֵעַר? מִשׁוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲדוּשׁ הַלְבָנָה שֶׁתָּמִיד מִתְחַדָּשֵׁת, וְתָמִיד הוּא יֵלֵד מִסְכֵּן, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ. וְחִכְם, מִשׁוֹם שֶׁשׁוֹרָה בּוֹ חִכְמָה.

מִמְלֶךְ זֶקֶן – זֶהוּ יֵצֵר הָרַע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שֶׁהָרִי מִיּוֹם שֶׁהָיָה לֹא יֵצֵא מִטְּמֵאָתוֹ לְעוֹלָמִים. וְהוּא כְּסִיל, שֶׁכָּל דְּרָכָיו הֵם לְדֶרֶךְ רָעָה, וְהוֹלֵךְ וּמִסְטָה אֵת בְּנֵי הָאָדָם וְלֹא יוֹדַע לְהִזְהַר, וְהוּא בָּא עִם אָדָם בְּעֵלְלִיּוֹת כְּדֵי לְהַסְטוֹתָם מִדֶּרֶךְ טוֹבָה לְדֶרֶךְ רָעָה.

בֹּא רֵאָה, עַל זֶה מַקְדִים עִם אָדָם בַּיּוֹם שֶׁנוֹלֵד, כְּדֵי שֶׁיֵּאֱמִין לוֹ, שֶׁהָרִי כְּשָׂבֵא יֵצֵר הַטּוֹב, לֹא יִכּוֹל

❖ סדר הלימוד ליום ד שבט [יום 122 בשנה] ❖

התעַבב הדין שלא ישלט בעולם, שהרי כל ימי יעקב לא שרה הדין על העולם והרעב התבטל.

ואת כף בימי יוסף, שהוא דמות אביו, [פיון שהוא מת מיד] לא שרתה הגלות [הדין על העולם], משום שהוא הגן עליהם כל ימיו. פיון שהוא מת, מיד שרתה עליהם הגלות, כמו שנאמר (שמות א) וימת יוסף וגו', וסמוך לו - הבה נתחכמה לו. וכתוב וימרו את חייהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים וגו'. כמו כן בכל מקום ששרוי צדיק [על] בעולם, בשבילו הקדוש ברוך הוא יגן על העולם, וכל זמן שהוא קים, הדין לא שורה על העולם, והנה נתבאר.

בא ראה, וישב יעקב בארץ מגורי אביו, מה זה מגורי אביו? כמו שנאמר (ירמיה ו) מגור מסביב, שכל ימיו היה פוחד והיה בפחד. וישב יעקב בארץ מגורי אביו. רבי אלעזר אמר, שהתקשר וישב באותו מקום שנאחזו בחשך. ארץ מגורי אביו דוקא, בארץ כנען, נקשר המקום למקומו. מגורי אביו - זה הדין הקשה. בארץ מגורי אביו, כמו שנאמר אותו הדין הרפה, שהיא הארץ שנאחזה מן הדין הקשה, ובו התישב יעקב ונאחז בו [ואותה ארץ היא האספקלריה שאינה מאירה].

אלה תלדות יעקב יוסף וגו'. אחר שהתישב יוסף עם יעקב והזדוג השמש עם הלבנה, אז התחיל לעשות תולדות. ומי הוא שעושה תולדות? חזר ואמר יוסף. שהרי אותו נהר ששופע ויוצא הוא עושה תולדות, משום שאין מימיו פוסקים לעולמים, והוא עושה תולדות בארץ הזו וממנו יוצאים תולדות לעולם.

שהרי השמש, אף על גב שהתקרב ללבנה, לא עושה פרות, רק אותה הדרגה שנקראת צדיק, ויוסף הוא הדרגה של יעקב לעשות פרות ולהוציא תולדות לעולם, ומשום כף כתוב אלה תלדות יוסף.

אלה תלדות יעקב יוסף - כל מי שהיה מסתכל בדמות יוסף, היה אומר שזו היא דמות יעקב. בא ראה שבכל בני יעקב לא כתוב אלה

בא ראה כמה רעות עברו עליו על יעקב כדי שלא יתדבק באותו היצר הרע ויתרחק מחלקו, ומשום כף סבל כמה ענשים וכמה רעות ולא שקט. פתח ואמר, (איוב ג) לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז. בא ראה כמה רעות סובלים הצדיקים בעולם הזה, רעות על רעות, כאבים על כאבים, כדי לזכות אותם לעולם הבא.

יעקב כמה רעות סבל, רעות על רעות תמיד, כמו שנאמר לא שלותי - בבית לבן, ולא יכלתי להנצל ממנו. ולא שקטתי - מעשו, מאותו הצער שצער אותי הממנה שהוא שלו, ואחר כך הפחד של עשו. ולא נחתי - מן דינה ומן שכם.

ויבא רגז - זה הרגז והערבוביה של יוסף שהוא קשה מן הכל, ומתוך אהבתו של יעקב אל יוסף, שהוא סוד הברית, נכנס למצרים, כי אחר כך כתוב (שמות ו) ואזכר את בריתי, שתמצא השכינה [נ"א שמש] שם עמו.

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. רבי יוסי פתח, (ישעיה נז) הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק. הצדיק אבד, בזמן שהקדוש ברוך הוא משגיח בעולם ואין העולם כראוי, ומזדמן הדין לשרות על העולם, אז הקדוש ברוך הוא נוטל את הצדיק שנמצא ביניהם כדי שישרה הדין על כל האחרים ולא ימצא מי שיגן עליהם.

שהרי כל זמן שהצדיק שורה בעולם, הדין לא יכול לשלט על העולם. מנין לנו? ממש, שכתוב (תהלים קו) ויאמר להשמידם לולי משה בחירי עמד בפרץ לפניו וגו'. ומשום כף הקדוש ברוך הוא נוטל את הצדיק מביניהם ומסלק אותו מן העולם, ואז נפרע וגובה את שלו. סוף הפסוק - כי מפני הרעה נאסף הצדיק. בטרם תבא הרעה לשלט על העולם נאסף הצדיק [ד"א כי מפני הרעה נאסף, טרם תשלט הרעה בעולם]. דבר אחר כי מפני הרעה - זה יצר הרע.

בא ראה, יעקב היה בחיר האבות, והוא עומד להתקים בגלות, אבל מתוך שהוא צדיק,

אונקלוס (דברים ז) ומשלם לשונאיו וגו' - משלם לשונאיו טובות שהם עושים [הוא], ומשום כך אותו צדיק שנשבר תמיד הוא אהוב של הקדוש ברוך הוא. והדברים הללו כשברך, ולא מצא חטא בידו שנענש עליו.

כאן יש להסתכל בכמה צדדים, אחד - שהנה ראינו שאין השכינה שורה במקום עצוב, אלא במקום שיש בו שמחה. אם אין בו שמחה, אין שכינה שורה באותו מקום, כמו שנאמר (מלכים ב-ג) ועתה קחו לי מגנן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'. שהרי ודאי ששכינה לא שורה במקום עצוב. מנין לנו? מיעקב, שמשום שהיה עצוב על יוסף הסתלקה ממנו שכינה. כיון שבאה לו השמחה על בשורת יוסף, מיד ותחי רוח יעקב אביהם. כאן בצדיק הזה שנשבר, כיון שהוא חלש ונשבר במכאובים, איפה השמחה? שהרי הוא בעצב ואין עמו כלל שמחה.

ואחר - שהנה ראינו כמה אהובים היו צדיקים לפני הקדוש ברוך הוא ולא נשברו בחלאים ולא במכאובים, ולא נחלש גופם לעולמים, למה לא אלה כאלה - שאלה נשברו, ואלה עומדים בגופם כראוי?

ואם תאמר שהנה אלה שעמדו בקיום כראוי משום שהם צדיקים בני צדיקים הם, כמו שבארוהו, ואלו האחרים צדיקים ולא בני צדיקים - הנה ראינו צדיקים בני צדיקים, שהנה אביו של זה צדיק בן צדיק, והוא צדיק, למה נשבר גופו במכאובים וכל ימיו בצער?

אלא כאן הוא סוד, שהנה כל מעשי הקדוש ברוך הוא באמת וצדק, (איוב לד) כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימצאנו. מצאנו בספרי הראשונים סוד אחד, ואצלו סוד אחר אחד שהוא שנים, שהרי יש לפעמים שהלבנה בחסרון ושורה בדין ואין השמש נמצא אצלה, ובכל זמן ובכל שעה יש לה לה הוציא נשמות לבני אדם כמו שלקטה בראשונה, ומוציאה אותם כעת בזמן שהיא עומדת בדין, ומי שלוקח אותה באותו זמן, יהיה תמיד בחסרון והעני הולך אליו, ונשבר תמיד בדין כל ימי האדם, בין חיב בין זכאי, רק שתפלה מבטלת את כל גזרי הדינים ויכול לסלקם בתפלה.

תולדות יעקב ראובן, פרט ליוסף, שדמותו דומה לדמות אביו.

בן שבע עשרה שנה - אמר רבי אבא, רמז לו הקדוש ברוך הוא, שהנה כשנאבד ממנו יוסף היה בן שבע עשרה שנים, וכל אותם ימים שנשאר שלא ראה את יוסף, היה בוכה על אותם שבע עשרה השנים, וכמו שהיה בוכה עליו - הקדוש ברוך הוא נתן לו שבע עשרה שנים אחרות שהתקיים בארץ מצרים בשמחה, בכבוד ובשלמות הכל. שבנו יוסף היה מלך, וכל בניו היו לפניו. אותן שבע עשרה שנים היו חיים אצלו, ומשום כך בן שבע עשרה שנה הוא היה כשנאבד ממנו.

רבי חייא פתח ואמר, (איוב לד) לכן אנשי לבב שמעו לי חללה לאל מרשע ושדי מעול, כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימצאנו. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה אותו על הדין, ועל הדין התקיים, וכל המעשים של העולם הם עומדים בדין חוץ משל הקדוש ברוך הוא, כדי לקיים את העולם שלא יאבד. פרש עליו רחמים, ואותם הרחמים מעפכים את הדין שלא יכלה את העולם, ועל הרחמים מתנהג העולם ומתקיים בשבילם.

ואם תאמר שהקדוש ברוך הוא עושה דין באדם בלי דין, הרי נאמר, שכאשר הדין שורה על האדם כשהוא צדיק, משום אהבתו של הקדוש ברוך הוא אליו היא, כמו שנתבאר, שהרי הקדוש ברוך הוא מרחם עליו באהבה לקרב אותו אליו, משבר את הגוף כדי להשליט את הנשמה, ואז מתקרב האדם אליו באהבה כראוי, והנשמה שולטת והגוף נחלש. וצריך גוף חלש ונפש חזקה שמתגברת בחזק, ואז הוא אהוב של הקדוש ברוך הוא, כמו שאמרו החברים, נותן הקדוש ברוך הוא לצדיק צער בעולם הזה כדי לזכות אותו לעולם הבא.

וכאשר הנשמה חלשה וגוף חזק, הוא שונאו של הקדוש ברוך הוא, שאינו מרצה בו, לא נותן לו צער בעולם הזה, אלא דרכיו מתקנות והוא בשלמות יתרה, משום שאם עושה צדקה או חסד, הקדוש ברוך הוא משלם לו את שכרו בעולם הזה, ולא יהיה לו חלק בעולם ההוא. וזהו שתרגם

כאבים, ואלו הם [נשמות ומקומות] [נ"א נשמות של מקומות של פגם] שמתרצה בהם הקדוש ברוך הוא אחר שנשברו, ואף על גב שהנשמות בעצב ולא בשמחות.

סוד הדבר שורים כמו שלמעלה, הגוף נפגם, והנשמה בפנים כמו שלמעלה, וזה כמו זה. ומשום כך אלו הם שצריכות להתחדש בהתחדשות הלבנה, ועל אלו כתוב (ישעיה 10) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחות לפני אמר ה'. כל בשר ודאי, שאלו יתחדשו בכל. וצריכים להתחדש בהתחדשות הלבנה.

ואלו הם בשתפות אחת עם הלבנה פגומים באותו הפגם שלה, ומשום כך היא תמיד שורה בתוכם, שאינה עוזבת אותם, כמו שנאמר (שם נז) ואת דפא ושפל רוח, וכתוב (תהלים לד) קרוב ה' לנשברי לב. לאותם שסובלים עם הלבנה, אותו הפגם הם קרובים לה תמיד. ועל זה להחיות לב נדכאים, באותם החיים שבאים לה להתחדש יהיה להם חלקם, אותם שסובלים עמה יתחדשו עמה.

ואלו נקראים יסורים של אהבה. של אהבה הם, ולא מאותו האדם. של אהבה, אותם שנפגם האור של האהבה הקטנה שנדחית מאהבה רבה. משום כך אלה הם חברים משתפים עמה. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא, שהם זכו לזה להיות חברים עמה, עליהם כתוב (שם קכב) למען אחי ורעי וגו'.

פתח ואמר, (ישעיה נב) הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד. אשרי חלקם של הצדיקים שהקדוש ברוך הוא גלה להם דרכי התורה ללכת בהם. בא ראה, הפסוק הזה הוא סוד עליון, הנה ישכיל עבדי ובארוה. אבל בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את הלבנה והקטין לה את אורה, שהרי אין לה מעצמה כלום. ומשום שהקטין את עצמה, האירה בגלל השמש ובחזק האורות העליונים.

ובזמן שהיה בית המקדש קים, ישראל היו משתדלים בקרבנות ועולות ועבודות שהיו עושים הכהנים ולוים וישראלים כדי לקשר קשרים ולהאיר אורות. ולאחר שנחרב בית

ואותו הזמן שאותה הדרגה עומדת בשלמות, ואותו נהר ששופע ויוצא משתמש בה, אז אותה הנשמה שיצאה ונדבקה בו באותו האדם, אותו האדם משלם בכל - בעשר, בכנים ובשלמות הגוף.

והכל משום אותו המזל ששופע ויוצא ומתחבר באותה הדרגה להשתלם בו ולהתברך ממנו, ועל כן הכל במזל הדבר תלוי. ועל כן שנינו, בנים, חיים ומזונות - לא בזכות תלויים, אלא במזל הדבר תלוי, שהרי בזכות אינו אלא עד שמתמלאת ומאירה מן המזל.

ומשום כך, כל אותם שנשברו בעולם הזה, והם צדיקי אמת, כלם נשברים בעולם הזה ונדונים בדין. מה הטעם? משום שאותה הנפש גרמה להם, ועל כן חס עליהם הקדוש ברוך הוא לעולם הבא.

רבי אלעזר אמר, כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הוא בדין, כדי לטהר אותה הנפש להביא אותה לעולם הבא [ומשום כך כל מעשיו של הקדוש ברוך הוא] [נ"א משום שכל מעשיו הקדוש ברוך הוא] הם בדין ואמת, וכדי להעביר ממנו אותה זקמה שקבלה בעולם הזה, ועל כן נשבר אותו הגוף ונטהרת הנפש, ומשום כך הקדוש ברוך הוא עושה לאותו הצדיק שיסבל יסורים ומכאובים בעולם הזה ויתנקה מן הכל ויזכה לחיי עולם, ועל כן כתוב (תהלים יא) ה' צדיק יבחן, ודאי, והנה נתבאר.

רבי שמעון פתח, (ויקרא כא) אף אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש כי מום בו ולא יחלל את מקדשי כי אני ה' מקדשו. אף אל הפרכת לא יבא - בא ראה, באותה שעה שאותו הנהר ששופע ויוצא, מוציא כל אותן הנשמות והנקבה מתעברת, כלם עומדים בפנים בחצר לפני מחצר מצפה שטיחים.

ובשלהבנה נפגמת באותו צד של הנחש הרע, אז כל אותן נשמות שיוצאות, אף על גב שכלן טהורות וכלן קדושות - הואיל ונפלו בפגם, בכל אותן מקומות שהגיעו אותן הנשמות, כלם נשברו ונפגמו בכמה צער וכמה

שפארנו, שפכתוב (ישעיה כו) יחיו מתיך, בראשונה – אלו המתים של ארץ ישראל. נבלתי יקומון – אותם המתים של שאר הארצות. ועל זה לאותם גופים של ישראל שנקברו שם, ולא לגופות שאר העמים עובדי עבודה זרה שהארץ נטמאה מהם.

ועל כן, אשר לא תקח אשה לבני. מה זה לבני? שכל נשמות העולם שיוצאות מאותו נהר ששופע ויוצא, הם בנים לקדוש ברוך הוא. ועל זה אשר לא תקח אשה – זה הגוף. לבני – זו הנשמה. מבנות הכנעני – אלו גופות של עמים עובדי עבודה זרה שעתידי הקדוש ברוך הוא לנער אותם מהארץ הקדושה, כמו שנאמר (איוב לח) וינערו רשעים ממנה, כמי שמנער טלית מהזהמה שלה.

כי אל ארצי ואל מולדתי תלך. ארצי – זו הארץ הקדושה שהיא ראשונה לכל שאר הארצות, כמו שנתבאר. [ועל זה כי אל ארצי, זו הארץ הקדושה, שהיא שלו בין כל שאר הארצות שחלק אותם לממנים אחרים], ועל זה כי אל ארצי ואל מולדתי. כיון שאמר אל ארצי, מה זה ואל מולדתי? אלא אל ארצי, כמו שנאמר. [מה זה] ואל מולדתי? אלו הם ישראל

בא ראה מה כתוב, ויקח העבד – כמו שנתבאר. עשרה גמלים – אלו הם עשר דרגות שהעבד הזה שולט עליהם כמו שלמעלה. מגמלי אדניו – שהם באותו גון ממש, כמו שנתבאר, והעבד הזה שולט ונתקן בהם.

וכל טוב אדניו בידו – כל אותו טוב הריחות העליונים שיוצאים מתוך אותם אורות ומאורות עליונים. וכל טוב אדניו – אותו השמוש של השמש שנמשכה בה בלבנה.

ויקם וילך אל ארם נהרים – זהו המקום של הארץ הקדושה ששם בכתה רחל כשחרב בית המקדש. ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים – להתחזק כחה בחזקה כראוי טרם תכנס להקים את אותם הגופים.

לעת ערב, מה זה לעת ערב? זה ערב שבת שהוא הזמן של האלף הששי. לעת ערב – כמו שנאמר (תהלים קד) ולעבודתו עדי ערב, וכתוב (ירמיה ו) כי ינטו צללי ערב.

המקדש, נחשף האור, והלבנה לא הוארה מן השמש, והשמש הסתלק ממנה ולא האירה, ואין לה יום שלא שולטים בו קללות וצער וכאבים, כמו שנתבאר.

ובאותו זמן שהגיע זמן הלבנה להאיר, מה כתוב? הנה ישכיל עבדי. נאמר על הלבנה הנה ישכיל עבדי, זהו סוד האמונה. הנה ישכיל – שמתעוררת התעוררות שלמעלה, כמי שהריח ריח ובא להתעורר ולהסתכל. ירום – מצד האור העליון של כל האורות.

ירום – כמו שנאמר (ישעיה ל) ולכן ירום לרחמכם. ונשא – מהצד של אברהם. וגבה – מהצד של יצחק. מאד – מצדו של יעקב. ואף על גב שבארוהו, והכל אחד בסוד של החכמה.

ובאותו זמן יעורר הקדוש ברוך הוא התעוררות עליונה להאיר ללבנה כראוי, כמו שנאמר (סם) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים. ומשום כך תתוסף לה רוח עליונה, ומשום כך יתעוררו אז כל אותם המתים שהם בתוך העפר. וזהו עבדי, הסוד שמפתחות רבוננו בידו, כמו שנאמר [אל עבדו זקן ביתו, וכמו שנאמר] (בראשית כד) ויאמר אברהם אל עבדו. זו הלבנה כמו שנאמר, מטטורין שהוא עבד שליח רבוננו.

זמן ביתו, כמו שנאמר (תהלים לו) נער הייתי גם זקנתי. המשל בכל אשר לו, משום שכל הגונים נראים בו יר"ק ולב"ן ואד"ם.

שים נא ידך תחת ירכי – זהו הצדיק, סוד הדבר קיום העולם, שהרי אז העבד הזה ממנה בסוד עליון להחיות את שוכני העפר, ויעשה שליח ברוח של מעלה להשיב הרוחות והנשמות למקומן לאותם גופים [שנאכלו] שהתבלו ונרקבו תחת העפר.

ואשביעה בה' אלהי השמים. ואשביעה – מה זה ואשביעה? להתלבש בסוד של שבעה אורות עליונים, שהם סוד השלמות העליונה. אשר לא תקח אשה – זהו הגוף שתחת העפר שיש לו קיום להקים מהעפר, שכל אותם שנקברו בה וזכו להקבר בארץ ישראל, הם יתעוררו בראשונה, כמו

כמו מקדם, ואז כתוב באותו הזמן (תהלים קד) ישמח ה' במעשיו.

ומשום כך, הנה ישכיל עבדי - להחזיר הנשמות כל אחת ואחת למקומה. ירום ונשא וגבה מאד - מהצד של כל אותן הדרגות העליונות, כמו שאמרנו.

באשר שממו עליך רבים כן משחת מאיש מראהו ותארו מבני אדם (ישעיה נב), בא ראה, שהנה נאמר שכאשר נחרב בית המקדש והשכינה גלתה לתוך ארצות נכריות ביניהם, מה כתוב? (שם לג) הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום מר יבכיון, כלם בכו על זה וקשרו בכיה ואבל, וכל זה על השכינה שגלתה ממקומה. וכמה שהיא משתנית מכמו שהיתה, אף כך בעלה לא מאיר אורו והשתנה מכמו שהיה, שכתוב (שם יג) חשך השמש בצאתו, ועל זה כתוב כן משחת מאיש מראהו.

דבר אחר כן משחת מאיש מראהו - מהעבד הזה שהשתנה דיוקנו וגונו מכמו שהיה. דבר אחר כן משחת מאיש מראהו - כמו שנאמר (שם נ) אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם. שהרי מיום שנחרב בית המקדש לא עמדו השמים באורם, וסוד הדבר - הברכות לא שורות אלא במקום שנמצאים זכר ונקבה, ובארוהו כמו שנאמר (בראשית ב) זכר ונקבה בראם ויברך אתם, ומשום כך משחת מאיש מראהו.

וזהו ככתוב (ישעיה נז) הצדיק אבד. אבוד או נאבד לא נאמר, אלא אבד, שאין שורות ברכות אלא במקום שנמצאים זכר ונקבה יחד, כמו שנתבאר. משום זה באותו זמן שלא נמצא הזכר עמה, ואז כל אותן נשמות שיוצאות, לכלן היה להן שנוי מכמו שהיו בזמן שהשמש מתחבר בלבנה, כמו שנתבאר. ולכן אלה תלדות יעקב יוסף וגו', ונתבאר.

והוא נער, משום שאין נפרדים לעולמים, צדי"ק וצד"ק הם יחד. כמו שהיא נקראת בשם של הזכר, גם כך הוא נקרא בשם שלה, שכתוב והוא נער.

את בני בלהה ואת בני זלפה. בכלם עומדת לחדש אותם כראוי ולהשתעשע להם בשמחה שלו. שכל הענפים וכל העלים, כלם מתברכים בשמחתו.

לעת צאת השאבת - שבאותו זמן עתידים לקום ולהחיות. בראשונה מכל שאר בני העולם אותם ששואבים מימי התורה [ושואבים], כדי שיתעסקו לשאב מימי התורה, והתחזקו בעץ החיים, והם יצאו בראשונה, שעץ החיים גרם להם שיקומו בראשונה, כמו שנתבאר.

ובנות אנשי העיר יצאת, מה זה יצאת? כמו שנאמר (ישעיה כו) וארץ רפאים תפיל, שעתידה הארץ לפלט ממנה כל הגופות שהם בתוכה, ועל כך כתוב יצאת. לשאב מים - לטל נשמה ולקבלה כראוי מתקנת ממקומה כראוי.

והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה, משום שהרי נתבאר, שכל אותן נשמות של העולם שהתקיימו בעולם הזה והשתדלו לדעת את רבונם בסוד החכמה העליונה, היא עולה ומתקיימת בדרגה עליונה על כל אותם שלא נדבקו ולא ידעו, והם מתקיימים בראשונה. וזו השאלה שעמד אותו העבד לדעת ולשאל, במה התעסקה אותה הנשמה בעולם הזה.

ואמרה אלי גם אתה שתה, אתה צריך לשותות ולהיות משקה בראשונה, ואחריו - וגם (ל)גמליך אשקה, משום שכל אותם שאר המרכבות, אף על גב שנשקים מהדרגה הזו, כלם נשקים מעבודת הצדיקים שיודעים עבודת רבונם כראוי, שהצדיקים יודעים לספק לכל דרגה ודרגה כראוי. ועל זה וגם (ל)גמליך אשקה. ודאי היא האשה אשר הכיח ה' לכן אדני. ודאי ההיא [נס"א בהתעוררות של התפלה שלי] הוא הגוף שהזדמן לאותה הנשמה העליונה.

בא ראה, שהנה נתבאר שתשוקת הזכר לנקבה עושה נשמה, ותשוקת הנקבה לזכר עולה ומתערב עמה שלמעלה, ונכללים זה עם זה ועושה נשמה. ומשום כך, היא האשה - זהו הגוף ודאי, שהוא זמין לאותו רצון של הנשמה שיצאה מן הזכר.

ואותם הגופים עתידים להתעורר בראשונה, כמו שאמרנו. ולאחר שאלו יקומו, יקומו כל האחרים שבשאר הארצות ויתקיימו בקיום שלם, ויתחדשו בהתחדשות הלבנה, ויתחדש העולם

עוד, כשהדין מתעורר בעולם והמות נמצא בעיר, לא צריך האדם ללכת יחידי בשוק, והרי בארנו את הדברים, אלא צריך לסגר את עצמו שלא יצא החוצה, כמו שבארוהו בנח שסגר את עצמו בתבה שלא ימצא לפני המשחית.

ועל זה לך עמי בחדריך, סגר את עצמך, וסגר דלתך בעדך, שלא יתראה לפני המשחית. חבי כמעט רגע עד יעבר זעם, שאחר שעובר הדין אין רשות למשחית להשחית.

בא ראה, שהקדוש ברוך הוא בשביל האהבה שהוא אוהב את ישראל וקרוב אותם אליו, כל שאר העמים עובדי כוכבים ומזלות שונאים את ישראל, משום שהם מרחקים וישראל קרובים.

ובא ראה, משום האהבה שאהב יעקב את יוסף יותר מאחיו, אף על גב שכלם היו לו אחים, מה כתוב? ויתנכלו אתו להמיתו. כל שכן העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות לישראל.

בא ראה כמה גרמה לו אותה אהבה שאהב אותו יותר, שגרם לו שהגלה מאביו, וגלה אביו עמו, וגרם להם גלות ולשכינה שגלתה ביניהם, ואף על פי שנגזרה הגזרה, ובארוהו שבשביל כתנת הפסים שעשה לו יותר, מה כתוב? ויראו אחיו.

ויחלם יוסף חלום וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (במדבר יב) ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו. בא ראה כמה דרגות לדרגות עשה הקדוש ברוך הוא, כלם עומדים זה על זה, דרגה על דרגה, זו למעלה מזו, וכלן יונקות אלו מאלו כראוי להם, אלו מימין ואלו משמאל, וכלם ממנות אלו על אלו הכל כראוי.

בא ראה, כל נביאי העולם, כלם יונקים מצד אחד מתוך שתי דרגות ידועות, ואותן הדרגות היו נראות בתוך האספקלריה שאינה מאירה, שכתוב במראה אליו אתודע. מה היא המראה? כמו שנאמר [שמראה] המראה שכל הגונים נראים בתוכה, וזוהי האספקלריה שאינה מאירה. בחלום אדבר בו, זהו אחד מששים בנבואה, כמו שבארוהו, והיא הדרגה הששית מאותה הדרגה של נבואה, והיא הדרגה של גבריאל שממנה על החלום, והרי נתבאר.

אלה תלדות יעקב יוסף, כמו שנתבאר, שכל דמותו של יעקב היתה ביוסף, וכל מה שארע לזה ארע לזה, ושניהם הולכים יחד. וזהו הסוד של האות ו'ו, ששניהם הולכים יחד, משום שהם סוד אחד ודמות אחת.

ויבא יוסף את דבתם רעה, הרי פרשה שהיה אומר לאביו עליהם שהיו אוכלים איבר מבעלי חיים כשהם חיים. ויבא יוסף את דבתם רעה, וכי זה במנין היו אותם בני השפחות, איך היו מזלזלים בהם בני לאה, ואיך היו אוכלים איבר מן החי והיו עוברים על מצות רבונם, שהרי צוה על בני נח מצוה זו, כמו שנאמר (בראשית ט) אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו, והם היו אוכלים אותם ועוברים על מצות רבונם? אלא יוסף היה אומר, ועל זה נענש.

רבי יהודה אומר, את דבתם רעה - כמו שבארוהו שנתנו עיניהם בכנות הארץ, וזהו דבתם רעה, להיניק את כל אותן הדרגות שאינן קדושות [ד"א אף על גב] שבאות מצד הטמאה.

וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים. רבי אלעזר פתח ואמר, (ישעיה כו) לך עמי בא בחדריך וסגר דלתך בעדך חבי כמעט רגע עד יעבר זעם. לך עמי בא בחדריך.

בא ראה כמה אוהב הקדוש ברוך הוא את ישראל, ובשביל אהבתם שאוהב אותם על כל העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, הזהיר אותם ורוצה לשמר אותם בכל מה שהם עושים.

בא ראה, שלש פעמים יש ביום שהדין שורה בעולם, וכשבא אותו הזמן, צריך האדם להזהר ולהשמר שלא יפגע בו אותו הדין, והם זמנים ידועים, והרי בארוהו.

משום שהרי כשעולה הבקר, אברהם מתעורר בעולם ואוחז את הדין לקשר אותו עמו, ובראשית שלש השעות הראשונות נוסע הדין ממקומו להתעורר בו ביעקב, עד שמתעוררת תפלת המנחה שמחזירה את הדין למקומו, ומתעורר הדין שלמטה להתקשר בדין של מעלה, שהרי אז נקשר דין עם דין, וצריך להזהר.

ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד שנא אתו על חלומותיו. מכאן שלא צריך האדם לומר את חלומו רק לאותו האדם שאוהב אותו, ואם לא – הוא גורם לו. שאם אותו החלום מתהפך לגון אחר – הוא גורם לסלקו

בא ראה שיוסף אמר את החלום לאחיו, ועל כן גרמו לו לסלק את חלומו עשרים ושנים שנים שהתעכב. רבי יוסי אמר, מניין לנו? שכתוב ויוספו עוד שנא אתו. מה זה שנא אתו? שגרמו לו בזה קטרוגים.

מה כתוב? ויאמר אליהם שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי. שרצה מהם שישמעו לו, והוא הודיע להם אותו החלום, שאלמלא הם שהפכו אותו לגון אחר – כף התקיים, והם השיבו ואמרו, המלך תמלך עלינו אם משול תמשל בנו?! מיד אמרו לו את פשר החלום וגזרו גזרה, ומשום כף ויוספו עוד שנא אתו.

רבי חייא ורבי יוסי היו מצויים לפני רבי שמעון. אמר רבי חייא, הנה שנינו, חלום שלא נפתר כמו אגרת שלא נקראה, אם משום שהתקיים והוא לא ידע, או שלא התקיים כלל. אמר לו, התקיים ולא נודע, שהרי אותו החלום תלוי עליו כח, והוא לא נודע ולא ידוע אם התקיים ואם לא התקיים.

ואין לך דבר בעולם שטרם יבא לעולם שאינו תלוי בחלום או על ידי כרוז, שהרי נאמר שכל דבר ודבר בטורם יבא לעולם מכריזים עליו ברקיע, ומשם מתפשט בעולם ונתן על ידי הכרוז, והכל משום שכתוב (עמוס ג) כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים, בזמן שנביאים נמצאים בעולם, ואם לא – אף על גב שנבואה לא שורה, חכמים עדיפים מנביאים, ואם לא – נתן בחלום, ואם לא – הדבר נמצא בצפרי השמים, והרי בארוה.

ויילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם. רבי שמעון אמר, לרעות צאן אביהם היתה צריך להיות! מה זה א"ת נקוד מעליו? לרבות שכינה עמהם, שהיא שרויה עמהם, משום שהם היו עשרה, שהרי יוסף לא היה עמהם, ובנימין הוא קטן בבית, ומשום כף הם היו עשרה, וכשהלכו, השכינה היתה ביניהם, ועל כן נקוד מלמעלה.

בא ראה, כל חלום שהוא פראוי, בא מן הדרגה הזו, ועל כן אין לך חלום שלא יתערבו בו דברים כוזבים, כמו שבארנו. ומשום כף מהם אמת ומהם כוזבים, ואין לך חלום שאין בו מצד זה ומצד זה.

ומשום שיש בחלום הכל כמו שאמרנו, כל החלומות שבעולם הולכים אחר פתרון הפה, ובארוהו שכתוב (בראשית מא) ויהי כאשר פתר לנו כן היתה. מה הטעם? משום שיש בחלום כזב ואמת, והדבור שולט על הכל, ומשום כף צריך החלום פתרון טוב. רבי יהודה אמר, משום שכל חלום הוא מהמדרגה שלמטה, והדבור שולט עליו, ומשום כף כל חלום הולך אחר הפתרון.

פתח ואמר, (איוב לג) בחלום חזיון לילה בנפול תרדמה על אנשים בתנומות עלי משכב אז יגלה אזן אנשים ובמסרם יחתם. בא ראה, כשעולה אדם למטתו, הוא צריך להמליך עליו מלכות שמים בראשונה, ואחר כך יאמר פסוק אחד של רחמים, ובארוהו החברים. משום שהנה כאשר אדם ישן על מטתו, הנה נשמתו יוצאת ממנו והולכת ומשוטטת למעלה, כל אחד ואחד כפי דרכו, וכך עולה, כמו שנתבאר.

מה כתוב? בחלום חזיון לילה, כשבני אדם שוכבים במטתם ישנים והנשמה יוצאת מהם. זהו שכתוב בתנומות עלי משכב אז יגלה אזן אנשים. ואז הקדוש ברוך הוא מודיע לנשמה, באותה הדרגה שעומדת על החלום, אותם הדברים שעתידיים לבא על העולם, או אותם דברים כפי אותם ההרהורים של לבו, משום שאדם נוטל דרך של תוכחות העולם.

משום שהנה לא מודיעים לאדם בעוד שהוא עומד בכח הגוף [נ"א של הרוח] כמו שאמרנו, אלא מלאך מודיע לנשמה, והנשמה לאדם, ואותו החלום הוא מלמעלה, כשהנשמות יוצאות מן הגופים ועולות כל אחת ואחת כפי דרכה. וכמה דרגות על דרגות בסוד החלום, כלן בסוד החכמה. ובא וראה, החלום דרגה אחת, המראה דרגה אחת, הנבואה דרגה אחת, וכלם דרגות לדרגות אלה על אלה.

וַנֹּאמֶר שָׁשׁ עָלוּ שְׁבָטִים, אֵלוּ הֵם קִיּוּם שֶׁל הָעוֹלָם וְהַתְּקוּן שֶׁל הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן. וְאֵל תֹּאמֶר שֶׁהָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן לְבָדוּ, אֵלֹא אֶפְלוּ שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, שְׁפָתוֹב שְׁבָטֵי יִהְיֶה עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל, דּוֹקָא לְיִשְׂרָאֵל, מְשׁוּם שֶׁהֵם הַקִּיּוּם לְמִטָּה, עֲדוּת הֵם לְמַעְלָה, וְהַכֹּל – לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה', לְהוֹדוֹת לְשֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכֹל הַצְּדָדִים, שְׁפָתוֹב לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'.

וַיִּמְצְאֵהוּ אִישׁ וְהָיָה תַעֲבָה בְּשׂוּדָה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מָה תְּבַקֵּשׁ. מָה כָּתוּב לְמַעְלָה? וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף הֲלוֹא אַחִיךָ רַעִים בְּשָׁכֶם לָכֵה וַאֲשַׁלַּחְךָ אֲלֵיהֶם. וְכִי יַעֲקֹב הִשְׁלַם, שֶׁהָיָה אוֹהֵב אֶת יוֹסֵף מְכֹל בְּנָיו וְהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁכָּל אַחִיו הָיוּ שׁוֹנְאִים אוֹתוֹ, לְמָה שָׁלַח אוֹתוֹ אֲלֵיהֶם? אֵלֹא הוּא לֹא חָשַׁד עֲלֵיהֶם, שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁכֻּלָּם הָיוּ צְדִיקִים וְלֹא חָשַׁד אוֹתָם, אֵלֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גָרַם אֶת כָּל זֶה כְּדֵי לְקַיֵּם אֶת הַגְּזֵרָה שֶׁגִּזַּר בֵּין הַבְּתָרִים.

מִצְאָנוּ בְּסִפְרֵי הַקְּדָמוֹנִים, שְׁצָרִיכִים בְּנֵי יַעֲקֹב הָלָלוּ לְשֵׁלֹט עָלָיו בְּטָרָם יָרַד לְמִצְרַיִם, שְׁאֵלוּ הוּא יָרַד לְמִצְרַיִם וְהֵם לֹא הָיוּ שׁוֹלְטִים בּוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה, יָכְלוּ הַמִּצְרַיִם לְשֵׁלֹט עַל יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָמִים, וְהַתְּקִים בְּיוֹסֵף שֶׁנִּמְכַר לְעַבְדוֹ, וְהֵם שְׁלֹטוּ עָלָיו, וְאֵף עַל גַּב שְׁיוֹסֵף הָיָה אַחֵר כִּף מִלְךָ וְהַמִּצְרַיִם הָיוּ עַבְדִּים שְׁלוֹ, נִמְצְאוּ יִשְׂרָאֵל שְׁשֹׁלְטוּ עַל כָּלֵם.

בֵּא רֵאָה שְׁיוֹסֵף הוּא הַבְּרִית הָעֲלִיוֹנָה, כָּל זְמַן שְׁמַתְקִים הַבְּרִית, הַשְּׁכִינָה מַתְקִימָת עִם יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁלוּם כְּרֵאוּי. כִּיּוֹן שֶׁהַסְּתֵלֵק יוֹסֵף, הַבְּרִית הָעֲלִיוֹנָה, מִן הָעוֹלָם, אִזּוּ הַבְּרִית וְהַשְּׁכִינָה וַיִּשְׂרָאֵל יִצְאוּ כָּלֵם לְגָלוּת, וְהָיָה בְּאַרְנוֹ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת א) וַיִּקָּם מִלְךָ חֲדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף, וְהַכֹּל הָיָה מֵעַם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרֵאוּי.

וּמִשׁוּם כִּף, בְּזִמְן שֶׁמְכָרוּ אֶת יוֹסֵף, הַשְּׁתַּתְּפוּ כָּלֵם עִם הַשְּׁכִינָה, וְשַׁתְּפוּ אוֹתָהּ עִמָּהֶם כְּשֶׁעָשׂוּ שְׁבוּעָה, וְעַד שֶׁהַתְּגָלָה דְּבַר יוֹסֵף, לֹא שָׁרְתָה שְׁכִינָה עַל יַעֲקֹב.

וְאִם תֹּאמֶר שֶׁהַשְּׁכִינָה לֹא נִמְצְאָה עִמָּהֶם – בֵּא רֵאָה, שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קכב) שְׁשָׁשׁ עָלוּ שְׁבָטִים שְׁבָטֵי יִהְיֶה עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'. כָּלֵם צְדִיקִים וְחֲסִידִים, הַקִּיּוּם שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, הֵם קִיּוּם לְמַעְלָה וְלְמִטָּה.

פָּתַח וְאָמַר, (שם) שְׁמַחְתִּי בְּאַמְרִים לִי בֵּית ה' גִּלְךָ. אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאַרוּהוּ, שְׁדוּד הָיָה עִם לְבוֹ לְבָנוֹת הַבֵּית, כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא (מְלָכִים א-ח) וַיְהִי עִם לְבַב דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשֵׁם ה' וְגו'. וְאַחֵר כִּף מָה פְּתוּב? רַק אֶתָּה לֹא תִבְנֶה הַבֵּית כִּי אִם בְּנֵךְ הִיִּצָּא מִחֻלְצִיךָ הוּא יִבְנֶה הַבֵּית לְשָׁמַי. וְכָל יִשְׂרָאֵל הָיוּ יוֹדְעִים אֶת זֶה, וְהָיוּ אוֹמְרִים מְתִי יָמוּת דָּוִד וַיִּקָּם שְׁלֵמָה בְּנוֹ וַיִּבְנֶה אֶת הַבֵּית, וְאִזּוּ עֲמֻדוֹת הָיוּ רְגִלְיוֹ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם, אִזּוּ נַעֲלָה וְנִקְרִיב שָׁם קָרְבָנוֹת.

וְעַם כָּל זֶה, אֵף עַל גַּב שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים מְתִי יָמוּת הַזְּקֵן הַזֶּה, אִזּוּ שְׁמַחְתִּי וְשִׁמְחָה הָיְתָה לִי בְּשָׁבִיל בְּנֵי, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים שְׁבָנִי יָקוּם תְּחַתִּי לְגַמֵּר אֶת הַמִּצְוָה לְבָנוֹת אֶת הַבֵּית. אִזּוּ הַתְּחִיל לְשַׁבַּח אוֹתָהּ וְאָמַר, יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שְׁחִבְרָה לָהּ יַחְדוּ.

שְׁנִינּוּ, עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְרוּשָׁלַם לְמִטָּה כְּמוֹ שְׁלֵמַעֲלָה, וְזוֹ מַתְקֵנָת [זוֹ] כְּנֶגֶד זוֹ, שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת טו) מְכוּן לְשַׁבְּתָךָ פְּעֻלָּת ה'. הַבְּנוּיָה, שְׁעֵתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹרִיד אֶת יְרוּשָׁלַם שְׁלֵמַעֲלָה כְּרֵאוּי, וּמְשׁוּם כִּף הַבְּנוּיָה. שְׁחִבְרָה לָהּ יַחְדוּ, וְהָרִי בְּאַרוּהָ, שְׁחִבְרָה? הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת שְׁחִבְרוּ! אֵלֹא שֶׁהַתְּחִבְרָה הָאִם עִם הַבֵּת וְנִהְיוּ יַחַד, וּבְאַרוּהוּ.

❦ סדר הלימוד ליום ה שבת [יום 123 בשנה] ❦

וְעַל הסוד הזה יש שני הרים, שכתוב (דברים יא) ונתתה את הברכה על הר גרזים ואת הקללה על הר עיבל, כנגד שתי הדרגות הללו. ועל כן זה נקרא ארור וזה נקרא ברוך. ושמעון ולוי הם מצד הדין הקשה, ומצד הדין הקשה החזק יוצא רגז שמקלל.

וְבֹא וראה, מצד הדין הקשה יוצא רגז לשני צדדים - אחד שהתברך ואחד שהתקלל, אחד ברוך ואחד ארור. כמו כן מהצד של יצחק יצאו שני בנים - אחד מברך, ואחד שהתקלל למעלה ולמטה. זה נפרד לצדו וזה נפרד לצדו. זה דיורו בארץ הקדושה, וזה דיורו בהר שעיר, שכתוב (בראשית כד) איש ידע ציד איש שדה. זה מקומו במקום של מדבר, חרבה ושממה, וזה ישב אהלים, והכל כמו שצריך.

וּמִשּׁוּם כך שתי דרגות הן - ברוך וארור, זה לצדו וזה לצדו. מזה יוצאות כל הברכות של העולמות למעלה ולמטה וכל הטוב וכל האור וכל גאלה וכל הצלה, ומזה יוצאות כל הקללות וכל חרב וכל דם וכל שממה וכל הרעות וכל הטמאה של העולם.

רַבִּי שמעון פתח ואמר, (תהלים כו) ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא ראה כאן את סוד הדבר, שהרי אין לך אדם בעולם שאינו טועם את טעם המות בלילה, ורוח הטמאה שורה על אותו הגוף, מה הטעם? משום שהנשמה הקדושה מסתלקת מן האדם ויוצאת ממנו, ועל שהנשמה הקדושה יוצאת ומסתלקת ממנו, שורה רוח של טמאה על אותו הגוף ונטמא.

בְּשֵׁהנִשְׁמָה חוזרת לגוף, עוברת אותה הזמה, והרי נתבאר שבידי האדם נשארת זממת הטמאה, ועל כן אל יעביר ידו על עינו, משום שאותה רוח הטמאה שורה עליו עד שנוטל אותם, וכשנוטל ידו כראוי, אז מתקדש ונקרא קדוש.

וְאִיךָ צריך להתקדש? צריך כלי אחד למטה וכלי אחד מלמעלה, כדי שיתקדש מאותו

בֹּא ראה, וימצאהו איש - זה גבריאל. ופרשוהו, כתוב כאן וימצאהו איש, וכתוב שם (דניאל ט) והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה. והנה תועה - תועה בכל, שבטח על אחיו שהיה מבקש את האחיה שלהם ולא מצא, ובקש אותם ולא מצא, ועל כן תועה בכל. ועל זה, וישאלהו האיש לאמר מה תבקש.

וַיֹּאמֶר את אחי אנכי מבקש וגו'. ויאמר האיש נסעו מזה וגו'. רבי יהודה פתח (שיר ח) מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבזו לי. את הפסוק הזה בארו החברים, אבל את הפסוק הזה אמרה כנסת ישראל למלך שהשלוש שלו, מי יתנך כאח לי, כיוסף על אחיו, שאמר ועתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם. נתן להם מזון וזן אותם ברעב. משום כך, מי יתנך כאח לי.

דָּבָר אחר מי יתנך כאח לי - זה יוסף, אל השכינה, שנאחז עמה ונדבק עמה. יונק שדי אמי - שהרי אז אחיה ושלמה עמהם. אמצאך בחוץ - בתוך הגלות, שהיא בארץ אחרת. אשקך - כדי להדביק רוח עם רוח. גם לא יבזו לי - אף על גב שאני נמצאת בארץ אחרת

בֹּא ראה שיוסף, אף על גב שאחיו לא היו לו כמו אחים כשנפל בידיהם, הוא היה להם כמו אח כשנפלו בידו, והרי פרשוהו שכתוב (בראשית נ) וינחם אותם וידבר על לבם, בכל הוא דבר, על לבם.

וְבֹא וראה מה כתוב, ויאמרו איש אל אחיו. זה שמעון ולוי שהם היו ודאי אחים בכל, משום שבאו מצד הדין הקשה, ומשום כך רגזם הוא רגז של הרג בעולם, כמו שנאמר (שם מט) ארור אפם כי עז ועברתם פי קשתה

בֹּא ראה את סוד הדבר, יש רגז ויש רגז. יש רגז שהוא מברך ממעלה וממטה, ונקרא ברוך, כמו שנתבאר שכתוב (שם יד) ברוך אברם לאל עליון קנה שמים וארץ, והרי פרשוהו. ויש רגז מקלל למעלה ומטה, כמו שנתבאר, שנקרא ארור, שכתוב (שם ג) ארור אתה מפל הבהמה ומכל חית השדה. ארור אפם כי עז.

ההוא, בשמאלה עשר וכבוד, יש לו שכר טוב ושלוחה בעולם הזה.

ובל מי שמשתדל בתורה לשמה, כשיוצא מן העולם הזה, התורה הולכת לפניו ומכריזה לפניו ומגנה עליו שלא יקרבו אליו בעלי הדין. כששוכב הגוף בקבר, היא שומרת אותו. כשהנשמה הולכת להסתלק לשוב למקומה, היא הולכת לפני הנשמה ההיא. וכמה שערים נשברים מלפני התורה עד שנכנסת למקומה, ועומדת על האדם עד שיתעורר בזמן שיקומו המתים של העולם, והיא מלמדת עליו סגוריה.

זהו שכתוב (משלי ו) בהתהלךך תנחה אתך בשכבך תשמר עליך והקיצות היא תשיחך. בהתהלךך תנחה אתך - כמו שנתבאר. בשכבך תשמר עליך - בשעה ששוכב הגוף בקבר, שהרי אז בזמן ההוא נדון הגוף בקבר, ואז התורה מגנה עליו. והקיצות היא תשיחך - כמו שנתבאר, בזמן שיתעוררו המתים של העולם מן העפר, היא תשיחך להיות עליך סגור.

רבי אלעזר אומר, היא תשיחך, מה זה היא תשיחך? משום שאף על גב שעכשו יקומו מהעפר, התורה לא תשתכח מהם, שהרי אז ידעו את כל אותה התורה שעזבו כשהסתלקו מן העולם הזה. אותה התורה שמורה מאותו זמן, ותפנס למעיהם כמו מקדם, והיא תדבר במעיהם.

ובל הדברים מתקנים יותר מכמו שהיו בראשונה, שהרי כל אותם הדברים שהוא לא יכל להשיג אותם כראוי והוא השתדל בהם ולא נדבק בהם - כלם נכנסים למעיו מתקנים והתורה תדבר בו. זהו שכתוב והקיצות היא תשיחך. רבי יהודה אומר, כמו זה כל מי שמשתדל בתורה בעולם הזה, זוכה להשתדל בה לעולם הבא, והנה נתבאר.

בא ראה, אותו האיש שלא זוכה להשתדל בעולם הזה בתורה והוא הולך בחשכה, כשיוצא מן העולם הזה, נוטלים אותו ומכניסים אותו לגיהנם למקום התחתון, שלא יהיה מרחם עליו, שנקרא בור שאון טיט היון, כמו שנאמר (תהלים מ) ויעלני מבור שאון מטיט היון ויקם על סלע רגלי כונן אשורי.

שלמעלה, ואותו שלמטה שיושב בזהמה שטמאה בו. וזה הפלי לקבל טמאה, וזה להתקדש ממנו. זה ברוך וזה ארוך. ולא צריך לשפך בבית את אותם מים של הזהמה, שלא יקרב אליהם איש, שהרי בהם מתפנסים הצד שלהם, ויכול לקבל נזק מאותם המים הטמאים.

ועד שיעבר הזהמה מידו לא יכרך, ובארנו. ומשום כך, בטרם יקדש האדם את ידיו בבקר, נקרא טמא. כיון שהתקדש, נקרא טהור. ומשום כך אל יטל אלא מיד שנטהרה בראשונה, שכתוב (כמדבר יט) והזה הטהור על הטמא. זה נקרא טהור, וזה נקרא טמא.

משום כך כלי אחד למעלה וכלי אחד למטה, זה קדוש וזה טמא. ואסור לעשות דבר עם אותם המים, אלא צריך לשפך אותם במקום שאנשים לא עוברים עליהם ולא ילין אותם בבית, שהרי כיון שנספכו בארץ, רוח הטמאה נמצאת שם ויכולה להזיק. ואם חפר להם מדרון תחת הארץ שלא יראו - יפה.

ולא יתן אותם לנשים מכשפות שיוכלו להרע בהם לבני אדם, משום שאותם המים שהתקללו, והקדוש ברוך הוא רוצה לטהר את ישראל שיהיו קדושים, שכתוב (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם.

ויקתחו וישלכו אתו הברה והבור רק אין בו מים. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים יט) תורת ה' תמימה משיבת נפש. [מי שמבטל דברי תורה כאלו החריב עולם שלם] כמה יש לבני אדם להשתדל בתורה, שכל מי שמשתדל בתורה, יהיו לו חיים בעולם הזה ובעולם הבא וזוכה בשני עולמות. ואפלו מי שמשתדל בתורה ולא משתדל בה לשמה כראוי, זוכה לשכר טוב בעולם הזה, ואין דנים אותו בעולם ההוא.

ובא וראה, כתוב (משלי ג) ארך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד. ארך ימים באותו שמשתדל בתורה לשמה, שיש לו ארך ימים בעולם ההוא שבו ארך הימים, ואותם הימים הם ודאי ימים, שם הוא בטחון הקדשה שלמעלה שבוטח אדם בעולם הזה להשתדל בתורה, להתחזק בעולם

ויותר לא. אלא אמר ראובן, ינצל מידם, ואם ימות בבור - ימות. ומשום כך כתוב וישמע ראובן ויצלהו מידם

בא ראה כמה היא חסידותו של ראובן, שמשום שידע ששמעון ולוי, השתפות והחכמה והחברות שלהם הם קשים, שכאשר התחברו בשכם הרגו כל זכר [ס"א וזה שהרגו כל זכר], לא די להם, אלא שנוטלים נשים וטף וכסף וזהב וכל הבהמות וכל כלי יקר וכל מי שנמצא בקריה, ולא די, אלא שאפלו כל מה שבשדה נטלו, שכתוב (בראשית לד) ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו.

אמר, ומה הקריה הגדולה כזו לא נצל מהם - אלמלא העולם הזה יפל בידיהם, לא ישאירו ממנו חתיכת בשר בעולם, ועל כן אמר טוב להנצל מהם, שלא ישאירו ממנו שארית בעולם ולא יראה ממנו אבא כלום לעולמים.

וכאן אם ימות, לא יכולים לו, וישאר כל גופו שלם ואשיב אותו לאבא שלם, ועל כן למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו, אף על גב שימות שם. ומשום כך אמר הילד איננו, ולא אמר איננו חי, אלא אמר איננו - אפלו מת.

בא ראה מה שעשה, שהוא בחכמה היה משתף עצמו עמהם, שכתוב לא נכנו נפש, ולא כתוב לא תכוהו, והוא לא היה שם כשנמכר יוסף, שהרי כלם שמשו את אביהם, כל אחד ואחד יום אחד, ואותו היום היה של ראובן, ועל כן רצה שבאותו היום שהיה השמוש שלו לא יאבד יוסף, ומשום כך כתוב וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו. והנה אין יוסף דוקא, אפלו [חי און] מת, מיד וישב אל אחיו ויאמר הילד איננו.

ואפלו ראובן לא ידע מאותה המכירה של יוסף. והרי בארוהו שהשכינה השתתפה עמהם, ועל כן לא ידע ראובן מהמכירה ההיא של יוסף, ולא התגלתה לו עד אותו הזמן שיוסף התגלה לאחיו.

בא ראה כמה גרם לראובן משום שהוא השתדל להחיות את יוסף. מה כתוב? (דברים לג) יחי ראובן ואל ימת וגו'. שהרי משום זה, אף על גב שידע שנלקחה בכורתו ממנו ונתנה ליוסף, השתדל

ומשום כך, אותו שלא משתדל בתורה בעולם הזה ומתטנף בטנופות של העולם, מה כתוב? ויקחהו וישלכו אתו הברה - זה הוא הגיהנם, המקום שדנים את אותם שלא השתדלו בתורה. והבור רק - כמו שהוא היה ריק, מה הטעם? משום שלא היה בו מים.

ובא וראה כמה הוא העניש של התורה, שהרי לא גלו ישראל מהארץ הקדושה אלא משום שהסתלקו מן התורה ונעזבו ממנה, זהו שכתוב (ירמיה ט) מי האיש החכם ויבן את זאת וגו' על מה אבדה הארץ וגו'. ויאמר ה' על עזבכם את תורתי וגו'. רבי יוסי אמר, מכאן (ישעיה ה) לכן גלה עמי מבלי דעת.

משום כך הכל עומד על קיום התורה, והעולם לא מתקים בקיומו אלא בתורה, שהיא קיום העולמות, מעלה ומטה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת.

ויקחהו וישלכו אתו הברה, רמז על שזרקו אותו לתוך המצרים, המקום שלא נמצא בו סוד האמונה כלל. רבי יצחק אמר, אם נחשים ועקרבים היו בו, למה כתוב בראובן למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו, וכי לא חשש ראובן לזה שהנה אותם נחשים ועקרבים יזיקו אותו, ואיך אמר להשיבו אל אביו, וכתוב למען הציל אותו?

אלא שראה ראובן שהנזק נמצא בידי אחיו, משום שידע כמה הם שונאים אותו ורצונם להרג אותו. אמר ראובן, טוב להפיל אותו לתוך בור הנחשים והעקרבים ולא ימסר בידי שונאיו שלא מרחמים עליו. מכאן אמרו, יפיל אדם עצמו לאש או לבור של נחשים ועקרבים ולא ימסר בידי שונאיו [שמעטים הם שיכולים להנצל, ומשום כך אמר למען הציל אתו מידם].

משום שכאן במקום הנחשים והעקרבים - אם הוא צדיק, הקדוש ברוך הוא ירחיש לו נס, ולפעמים שזכות אבות מסייעים לאדם וינצל מהם. אבל כיון שנמסר בידי שונאיו, מעטים הם שיכולים להנצל.

ומשום כך אמר למען הציל אתו מידם, מידם דוקא, ולא כתוב למען הציל אותו

(משלי ט) חכמות בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה, וכל אלה הם עומדים בדרגה אחת מהם שנקראת (שם י) צדיק יסוד עולם.

ובשנברא העולם, נברא מאותו המקום שהוא השלמות של העולם ותקונו, שהוא נקדה אחת של העולם והאמצע של הכל, ומי הוא? ציון, שכתוב (תהלים נ) מזמור לאסף אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ ממזרח שמש עד מבאו. ומאיזה מקום? מציון, שכתוב מציון מכלל יפי אלהים הופיע. מאותו המקום שהוא צד השלמות של האמונה השלמה כראוי [וכעת ישראל החזיקו בו בסודות המצוות של התורה, משום שכל יום יום מחזיק אדם בציצית שמתעטף בה], וציון החזק והנקדה של כל העולם, ומהמקום שהוא נתקן כל העולם ונעשה, ומתוכו נזון כל העולם.

ובא וראה, וירעם בשמים ה' ועליון יתן קולו וגו'. כיון שאמר וירעם בשמים ה', למה כתוב ועליון יתן קולו? הנה [ס"א אלא] כאן סוד האמונה [על מה עולם] שאמרנו שציון היא השלמות והיפי של העולם, והעולם נזון ממנו, משום ששתי דרגות הן, והן אחת, הם ציון וירושלים, זה דין וזה רחמים, ושניהם אחד, מכאן דין ומכאן רחמים.

ממעלה למעלה יוצא קול שנשמע. לאחר שאותו הקול יוצא ונשמע, אז יוצאים הדינים ודרכי הדין, והרחמים יוצאים ונפרדים משם. וירעם בשמים ה', זה בית הדין ברחמים. ועליון, אף על גב שאינו נמצא ואינו נודע, כיון שהקול ההוא יוצא, אז נמצא הכל, דין ורחמים. זהו שכתוב ועליון יתן קולו. כיון שיתן קולו, אז ברד וגחלי אש, מים ואש.

בא ראה, בשעה שנולד יהודה, מה כתוב? (בראשית כט) ותעמד מלדת, משום שזה הוא היסוד הרביעי מאותם הארבעה שהם המרכבה העליונה, עמוד אחד מאותם ארבעה העמודים, מה כתוב בו? ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו, שהיה מלך עליהם. מה הטעם? משום שהורידו את יוסף למצרים, כמו שאמרנו.

וירא שם יהודה בת איש כנעני, וכי כנעני היה? אלא הנה פרשהו החברים. ותהר ותלד בן

להחיות אותו, והתפלל משה ואמר יחי ראובן ואל ימת, והתקיים בעולם הזה ובעולם הבא. מה הטעם? משום זה, ומשום שעשה תשובה מהמעשה ההוא. שכל מי שעושה תשובה, הקדוש ברוך הוא מקים אותו בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה מה כתוב? ויקחו את כתנת יוסף וגו'. הרי בארוהו, שמשום שדם השעיר דומה לדם של אדם. אבל בא ראה, אף על גב שהדבר בא כראוי, הקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים אפלו כחוט השערה.

יעקב עשה מעשה כראוי, במה? משום שהקריב לאביו שעיר, שהוא צד הדין הקשה, ועם כל זה, משום שהוא הקריב שעיר והכחיש את אביו שהוא הצד שלו, נענש בשעיר האחר הזה שהקריבו לו בניו את הדם שלו.

בו כתוב (בראשית כז) ואת ערת גדיי העזים הלבשה על ידיו ועל חלקת צואריו, משום כך – ויטבלו את הכתנת בדם, הקריבו לו כתנת להכחיש אותו. והכל זה כנגד זה. הוא גרם שכתוב ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד, משום כך גרמו לו שחרד חרדה בזמן ההוא, שכתוב הכר נא הכתנת בנך היא אם לא.

רבי חייא אמר, כתוב בו (שם) האתה זה בני עשו אם לא – לו כתוב, הכתנת בנך היא אם לא. ומשום כך הקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים בכל מה שהם עושים.

רבי אבא אמר [נ"א אמר רבי אבא], כיון שכל השבטים ראו אותו הצער של אביהם, ודאי התנחמו ונתנו עצמם על יוסף שיפדו אותו אלמלא ימצאו אותו. כיון שראו שלא יכולים, חזרו אל יהודה והעבירו אותו מעליהם, משום שהוא היה מלך עליהם, [ואז ס"א וכיון ש] העבירוהו מעליהם, מה כתוב? ויהי בעת ההיא וירד יהודה וגו'.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים יח) וירעם בשמים ה' ועליון יתן קולו ברד וגחלי אש. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, התקין לו שבעה עמודים על מה שעומד, וכל העמודים עומדים בעמוד אחד יחידי, והרי פרשה שכתוב

[ומשום זה] [ובעוד] שיש בו נשמה קדושה, צריך לאדם להגדיל את דמות המלך העליון בעולם. וסוד זה, שהרי אותו הנקר ששופע ויוצא לא פוסקים מימיו לעולמים, ועל זה צריך לאדם שלא יפסיק את הנקר והמקור שלו בעולם הזה. [נה"ר רמז לברית הקדש שחתום בכשרו, שהוא דגמא של אותו הנקר הסוד של צדיק שמתחבר עם צד"ק יחד למעלה. משום כך צריך אדם למטה להתחבר עם אשתו בקדשה כדי שיתחזק באותו העולם.] וכל זמן שאדם לא יצליח בעולם הזה [ס"א ועל כן צריך לאדם שלא יפסיק את הנקר והמקור שלו בעולם הזה, ואם לא] הקדוש ברוך הוא עוקר אותו ונוטע אותו בכמה פעמים כמו מקדם.

בא ראה מה כתוב, העירותי מצפון ויאת. העירותי - זו ההתעוררות של הזוג של האדם בעולם הזה, שהיא התעוררות מצד הצפון. ויאת - זו היא הנשמה הקדושה שבאה מלמעלה, והקדוש ברוך הוא שולח אותה מלמעלה, באה לעולם הזה ונכנסת לתוך בני אדם, כמו שאמרנו.

ממזרח שמש - זה המקום של אותו הנקר ששופע ויוצא, שמשם יוצאת הנשמה ומאירה. ויבא סגנים [כמו חמר] - אלו הם חילות העולם שבאים משום [בתוך] אותה ההתעוררות של הנשמות. כמו חמר - כמו שמתעורר אדם בגוף.

שהרי משום זה הקדוש ברוך הוא עושה זונגים ומטיל נשמות בעולם, ונמצאת חברות למעלה ולמטה, והמקור של הכל הוא [ס"א יהיה] ברוך. ומשום כך הקדוש ברוך הוא עשה את האדם, כדי להשתדל בדרךיו, ולא יפסיק את מקורו ומעינו לעולמים.

וכל מי שמפסיק מקורו [מלמטה ומיבש אותו, ככביכול גורם להפסק למעלה, אז (איוב יד) אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש. והואיל וכן אדם הוקם למטה כדגמא שלמעלה - מי שמקורו ימיש מעשות פרות, כמו זה שלא רצה לשא אשה, או שנשא אותה והשתדל ולא יכל, אלו ששני הפכים הם זה מזה, (או אותו) שימיש מעשות פרות, אין לו תקנה לעולם.

ויקרא את שמו ער. שלשה בנים היו ליהודה, ולא נשאר מהם רק אחד, וזה הוא שלה.

רבי אלעזר ורבי יוסי ורבי חייא היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, למה כתוב בבני יהודה, בראשון - ויקרא את שמו ער, ובשני האחרים כתוב, ויקרא את שמו אונן, ויקרא את שמו שלה?

אמר לו, בא ראה, הפרשה הזו היא סוד עליון, והכל הוא פראוי. וירד יהודה מאת אחיו, שהנה נכסתה הלבנה וירדה מהדרגה של תקון לתוך דרגה אחרת, שהתחבר בה הנחש, כמו שנאמר ויט עד איש עדלמי ושמו חירה.

ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ער, והוא רע, והכל אחד, שבא מצד היצר הרע, ומשום כך כתוב ויקרא את שמו ולא כתוב ויקרא שמו. ביצקב כתוב ויקרא שמו, שהקדוש ברוך הוא קרא לו יצקב, וכאן את - לרבות דרגה אחרת שזהמת הטמאה נולד, וזה הוא ער רע, והכל אחד.

אחר כך לא התבסס המקום עד שבא שלה שהיה העקר של כלם. מה כתוב? ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'. כתוב כאן רע, וכתוב שם (בראשית ח) כי יצר לב האדם רע מנעריו. רע ששופך דמים, שופך זרע על הארץ, ומשום כך וימתהו ה'. מה כתוב אחריו? ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך וגו'.

ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך וגו'. רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה מא) העירותי מצפון ויאת ממזרח שמש יקרא בשמי ויבא סגנים כמו חמר וכמו יוצר ירמס טיט. בא ראה כמה בני אדם הם טפשים שאין יודעים ואין מסתכלים לדעת דברי הקדוש ברוך הוא, שהנה כלם ישנים, שאין מתעוררים, ושנה בנקבי עיניהם.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את האדם כמו שלמעלה, הכל הוא בחכמה, ואין לה איבר ואיבר באדם שאינו עומד בחכמה עליונה. שהרי כיון שנתקן כל הגוף באיבריו פראוי, הקדוש ברוך הוא השתתף [התחזק] עמו והכניס בו נשמה קדושה כדי ללמד את האדם ללכת ברכי התורה ולשמר מצוותיו, כדי שאדם יתקן פראוי.

בא ראה, אף על גב שאדם משתדל בתורה יומם וליילה ומקורו ומעינו עומד בו לחנם, אין לו מקום להכנס לפרגוד. והרי נאמר שבאר המים, אם לא נכנס בה אותו המקור והמעין, אינה באר, שהבאר והמקור הם יחד והם סוד אחד, ובארנו.

בתוב (תהלים קכז) שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אכלי לחם העצבים פן יתן לידידו שנא. בא ראה כמה הם חביבים דברי התורה, שבכל דבר ודבר בתורה יש בו סודות עליונים קדושים, והרי נאמר שכאשר נתן הקדוש ברוך הוא התורה לישראל, את כל הגזים העליונים הקדושים כלם נתן להם [וכלם] בתורה, וכלם נתנו לישראל בשעה שקבלו התורה בסיני.

בא ראה, שוא לכם משכימי קום - אלו הם היחידים שנמצאים, שאינם זכר ונקבה כראוי, ומקדימים בבקר לעבודתם, כמו שנאמר (קהלת ד) יש אחד ואין שני וגו', ואין קץ לכל עמלו. מאחרי שבת - מאחרים המנוחה, כמו שנאמר כי בו שבת, משום שהאשה אל האדם היא נחת ודאי אצלו.

אכלי לחם העצבים, מה זה לחם העצבים? שכאשר לאדם יש בנים, אותו הלחם שאוכל, אוכל אותו בשמחה וברצון הלב. וזה שאין לו בנים, אותו לחם שאוכל הוא לחם של עצב, ואלו הם אכלי לחם העצבים ודאי.

בן יתן לידידו שנא, מה זה יתן לידידו? זהו שמקורו מברך, שהקדוש ברוך הוא נותן לו שנה בעולם ההוא, כמו שנאמר (משלי ג) ושכבת וערבה שנתך, משום שיש לו חלק בעולם הבא, כדי שאותו האיש ישכב ויהנה בעולם הבא ההוא כראוי.

יש אחד ואין שני וגו', יש אחד - זהו אדם שהוא יחידי בעולם, לא יחידי כראוי, אלא שהוא בלי זוג. ואין שני - שאין עמו סמך. גם בן - שיקים שמו בישראל לא השאיר. ואח אין לו - שביא אותו לתקון.

ואין קץ לכל עמלו - שהוא עמל תמיד, שמקדים יום וליילה. גם עינו לא תשבע עשר - ואין לו לב להשגיח ולומר, למי אני עמל ומחסר את נפשי מטובה.

מענת לא יוכל לתקן (קהלת א), משום שלא רצה לשא אשה ולהשתדל בפריה ורבייה. ואותו שהשתדל ונשא אשה ולא יכל, זה מתקן בגואלו שקרוב לו, שהוא אחיו של אותו מת בלי בנים]. כשיוצא מן העולם הזה, אותו האיש לא נכנס לפרגוד ולא נוטל חלק בעולם ההוא [ונשמתו לא נכללת במקום שכל הנשמות נכללו, ונגזרת דמותו משם, זהו שכתוב ונכרתה הנפש ההיא מלפני. הואיל וכך הוא, בורא לו הקדוש ברוך הוא גואל שיגאלנו מיד המשחיתים, וזה אחיו שקרוב אליו, שנאמר (דברים כה) פי ישבו אחים יחדו וגו'. וכתוב בא אל אשת אחיך ויבם אתה וגו', משום שנשמתו לא נכנסת לפני הקדוש ברוך הוא, אלא היא עומדת בחוץ, משום שלא זכה להאיר בעולם הזה בגוף ההוא.

מי שלא זוכה במקום הזה, ילך למקום אחר ויזכה בו. כמו כן עץ שדולק ואורו לא עולה, יפו אותו ויעלה בו אור ויאיר. עץ הוא אדם, שכתוב (שם כ) כי האדם עץ השדה. רוצה לומר, שהאדם כשהוא בעולם הזה והולך ותאב ואוכל ושותה ומזדוג עם אשה ולא זוכה לבנים, זהו עץ שדולק ואורו לא עולה, כלומר, נשמתו לא זוכה באותו הגוף להיות מוארת, אלא היא בחשכה].

בא ראה, כתוב (ישעיה מה) לא תהו בראה לשבת יצרה, שמשום כך עשה הקדוש ברוך הוא את האדם כראוי, כמו שאמרנו, והקדוש ברוך הוא עושה חסד עם העולם בא ראה מה כתוב, (בראשית כה) ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. סוד הנשמה שבאה להתתקן כמו מקדם.

בא ראה באותו הגוף מה כתוב, (ישעיה נג) וה' חפץ דכאו החלי אם תשים אשם נפשו יראה זרע יאריך ימים וחפץ ה' בידו יצלת. וה' חפץ דכאו, בפסוק הזה יש להסתכל, למה חפץ? כדי שיטהר. אם תשים אשם - היה צריך להיות אם ישים אשם! מה זה אם תשים? אלא על הנשמה חוזר הדבר. אם הנשמה היא רוצה להתתקן כראוי - יראה זרע, משום שאותה הנשמה הולכת ומשוטטת ומזמנת להכנס לאותו הזרע שהתעסק בה האדם בפריה ורבייה, ואז יאריך ימים, וחפץ ה' - זו התורה - בידו יצלת.

וזכות, [וחס] וחיים על הכל. (קהלת ד) טובים השנים מן האחד אשר יש להם שְׂכָר טוב בעמלם – אלו הם שמתעסקים בעולם הזה להוליד בנים, שאותם בנים שהשאירו, בגללם יש להם שְׂכָר טוב בעולם הזה ובגללם יורשים אבותיהם חלק בעולם ההוא, ובארורהו.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא נוטע אילנות בעולם הזה. אם הצליחו – יפה. לא הצליחו – עוקר אותם ושותל אותם אפלו כמה פעמים, ומשום כך כל דרכי הקדוש ברוך הוא הן לטוב ולתקן את העולם.

בא אל אשת אחיך ויבם אתה. שהרי יהודה וכל השבטים היו יודעים את זה ועקר הדבר והקם זרע, משום שאותו הזרע צריך להתתקן הדבר ולגלם גלם לתקון שלא יפרד הזרע משרשו כראוי, זהו שכתוב (איוב לד) ואדם על עפר ישוב.

ובשנתקן אחר כך כראוי, אלו משתבחים בעולם ההוא, משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בהם, ומשום כך כתוב (קהלת ד) ושבח אני את המתים שכבר מתו, דוקא, מן החיים אשר הם חיים עדנה. מה זה עדנה? כמו שנאמר (בראשית יח) אחרי בלתי היתה לי עדנה, וכתוב (איוב לג) ישוב לימי עלומיו.

ומוב משניהם את אשר עדן לא היה [שלא שב לימי עלומיו] אשר לא ראה את המעשה הרע אשר נעשה תחת השמש. וטוב משניהם את אשר עדן לא היה, שלא שב לימי עלומיו ולא צריך להתתקן ולא סובל חטאים ראשונים, משום שהקדוש ברוך הוא נתן לו מקום מתקן בעולם ההוא כראוי.

בא ראה מה כתוב? (קהלת ח) ובכך ראיתי רשעים קברים וגו', כמו שנאמר משום שהקדוש ברוך הוא עושה חסד ולא רוצה לכלות את העולם, אלא כמו שנתבאר, וכל דרכיו כלם אמת וזכות להיטיב להם בעולם הזה ובעולם הבא. אשרי חלקם של הצדיקים שהם הולכים בדרך האמת, עליהם כתוב (תהלים לז) צדיקים יירשו ארץ.

ויירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אתו. רבי חייא פתח, (קהלת יא) בבקר זרע את זרעך

ואם תאמר שפדי שיאכל וישתה יותר ויעשה משתה בכל יום תמיד – לא כך, שהרי הנפש אינה נהנית ממנו. אלא ודאי הוא מחסר את נפשו מטוב של האור של העולם הבא משום שזוהי נפש חסרה, שלא השלמה כראוי. בא ראה כמה חס הקדוש ברוך הוא על מעשיו, משום שרוצה שיתקן ולא יאבד מאותו העולם הבא, כמו שאמרנו.

רבי חייא שאל, זה שהוא צדיק שלם ומשתדל בתורה ימים ולילות וכל מעשיו לשמו של הקדוש ברוך הוא ולא זכה לבנים בעולם הזה, כמו שהשתדל בהם ולא זכה, או שהיו לו ומתו – מה הם לעולם הבא? אמר לו רבי יוסי, מעשיו והתורה ההיא מגנים עליו לעולם ההוא.

אמר רבי יצחק, עליהם ועל אותם צדיקי האמת, [כמו רבי יוחנן שהיו לו בנים ומתו, וכמו רבי חזקיה שהוא עקר] עליהם כתוב (ישעיה נו) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בבריתי. מה כתוב אחריו? ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אמן לו אשר לא יפרת, משום שלא לה יש חלק לעולם הבא. אמר לו רבי יוסי, נאה הוא ויפה.

בא ראה, צדיק שלם שהיו בו כל אלה והשלם כראוי ומת בלי בנים, והנה יורש מקומו בעולם ההוא – האם אשתו צריכה יבום או לא? אם תאמר שצריכה להתיבם, הרי זה לריקנות, שהרי את מקומו ירש בעולם ההוא.

אלא ודאי צריכה ליבום, משום שאיננו יודעים אם היה שלם במעשיו ואם לא. ואם היא מתיבמת, זה לא היה בריקנות, משום שיש מקום לקדוש ברוך הוא לאיש הזה שהיה בעולם ומת בלי בנים וגואל לא היה לו בעולם. כיון שהצדיק השלם הזה מת ואשתו מתיבמת, והוא ירש את מקומו, בא האיש ההוא ומשתלם כאן, ובין כך ובין כך הקדוש ברוך הוא מזמין לו מקום לעולם עד שימות הצדיק השלם הזה והוא ישתלם בעולם. זהו שכתוב (במדבר לב) כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול וגו'.

וזוהו ששנינו, בנים מזמנים לצדיקים במיתתם. בחייהם לא זכו, ובמיתתם זכו. ומשום כך כל מעשיו של הקדוש ברוך הוא כלם אמת

כִּן אוֹתָהּ הַזְכוּת קִיַּמַת לוֹ בְּעוֹלָם הַהוּא אֶצֶל כָּל
בְּעָלֵי הַדִּין.

וּמִשּׁוּם כִּךְ בְּבִקְרָה זָרַע אֶת זֶרְעוֹ, וְלַעֲרֹב אֵל תַּנַּח
יָדָךְ - אֶפְלוּ בִימֵי הַזְקֵנָה, שֶׁהוּא הַזְמַן
שֶׁאָדָם זָקֵן, [לֹא יֹאמֶר כְּכֹר הַשְּׂתַדְלָתִי וְדִי לִי, אוֹ -
כְּכֹר הַשְּׂתַדְלָתִי וְאִינִי יָכוֹל, וְכַעַת שֶׁאִנִּי זָקֵן אִינִי
רוֹצֶה. וְעַם כָּל זֶה] מַה כְּתוּב? אֵל תַּנַּח יָדְךָ. לֹא יִנִּיחַ
מִלְּהוֹלִיד בְּעוֹלָם הַזֶּה. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא תִדַּע
אִיזָה יִכָּשֶׁר הַזֶּה אוֹ זֶה. לִפְנֵי הָאֱלֹהִים - כְּדִי
שִׁיעֲמָדוּ בְּשִׁבְלֹו בְּעוֹלָם הַהוּא.

וְעַל כִּן כְּתוּב (תהלים קכז) הִנֵּה נִחַלְתָּ ה' בָּנִים. זֶהוּ
צְרוּר הַנְּשִׁמוֹת, הַצַּד שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא. וְלִנְחֵלָה
הַזֶּה, מִי מְזַכֵּה אֶת הָאָדָם לְהַכְנִס לְאוֹתָהּ נִחַלְתָּ ה'?
הַבָּנִים. אוֹתָם הַבָּנִים מְזַכֵּים אוֹתוֹ לִנְחֵלְתָּ ה', וְעַל כֵּן
אֲשֶׁרִי אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁמְזַכֵּה אוֹתָם לְלַמֵּד אוֹתָם דְרָכֵי
הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וְתָסֵר בְּגִדֵי אֱלִמְנוּתָהּ מֵעֲלֶיהָ וְגו'. בֹּא רֵא, תָמַר
הֵיטָה בַת כַּהֵן, וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהִיא
הַלְכָה כְּדִי לְזַנוֹת עִם חַמִּיָּה? שֶׁהָרִי הִיא, צְנִיעוּת
נִמְצָאָה בָּהּ תָמִיד. אֲלֹא הִיא הֵיטָה צְדָקָתָה, וּבַחֲכָמָה
עֲשִׂתָה אֶת זֶה, שֶׁהָרִי הִיא לֹא הַפְקִירָה אֶת עֲצָמָהּ
אֵלָיו, אֲלֹא מִשּׁוּם שֶׁיִּדְעָה יְדִיעָה וּבַחֲכָמָה הַתְּבוּנָה,
וְעַל כֵּן הִיא בָּאָה אֵלָיו לַעֲשׂוֹת [עִמּוֹ] חֶסֶד וְאַמֶּת,
וְעַל זֶה בָּאָה [בְּפִרְהוּסִיא] וְהַשְּׂתַדְלָה בְּעֶסֶק הַזֶּה.

בֹּא רֵא, מִשּׁוּם שֶׁהִיא יְדַעָה יְדִיעָה וְהַשְּׂתַדְלָה
בְּעֶסֶק זֶה, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲשָׂה שָׁם סִיּוּעַ
בְּמַעֲשֵׂה הַהוּא וּמִיד הַתְּעַבְרָה, וְהַכֹּל הִיָּה מִמֶּנּוּ. וְאִם
תֹּאמֶר, לָמָּה לֹא הִבִּיא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתָם בָּנִים
מֵאִשָּׁה אַחֲרָת? לָמָּה מִזֹּו? אֲלֹא וְדֹאִי שֶׁהִיא הַצְרָכָה
לְמַעֲשֵׂה הַזֶּה וְלֹא אִשָּׁה אַחֲרָת.

שְׂתִי נָשִׁים הָיוּ שֶׁמֵּהֵן נִבְנְהָ הַזֶּרַע שֶׁל יְהוּדָה, וּבִאוּ
מֵהֵן דָּוִד הַמֶּלֶךְ וּשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ וּמִלֶּךְ הַמְּשִׁיחַ,
וּשְׂתֵי הַנְּשִׁים הַלְלוּ זֹו כְּמוֹ זֹו, תָמַר וְרוֹת שֶׁמֵּתוּ
בְּעֲלִיָּהֵן בְּרֵאשׁוֹנָה, וְהֵן הַשְּׂתַדְלָה לְמַעֲשֵׂה הַזֶּה.

וְלַעֲרֹב אֵל תַּנַּח יָדְךָ וְגו'. בֹּא רֵא, כְּמָה רֵאֵוִי לְאָדָם
לְהַזְהֵר מִחֲטָאָיו וְלְהַזְהֵר בְּמַעֲשָׂיו לִפְנֵי הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁכְּמָה שְׁלוּחִים וְכְמָה מְמַנִּים הֵם
בְּעוֹלָם שֶׁהֵם הוֹלְכִים וּמְשׁוּטְטִים וְרוֹאִים אֶת מַעֲשֵׂי
בְּנֵי הָאָדָם וּמַעֲיִדִים עֲלֵיו [ז"ח עַלֵּיהֶם], וְהַכֹּל
כְּתוּבִים בְּסֵפֶר.

וּבֹא וְרֵא, בְּכָל אוֹתָם הַחֲטָאִים שֶׁנִּטְמָא בְּהֵם
הָאָדָם יוֹתֵר בְּעוֹלָם הַזֶּה, זֶהוּ חֲטָא שֶׁנִּטְמָא
בוֹ אָדָם יוֹתֵר בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא - מִי
שֶׁשׁוּפֵךְ זֶרְעוֹ לְרִיק וּמוֹצִיא זֶרַע לְחִנָּם בְּיַד אוֹ בְּרַגְלָהּ
וְנִטְמָא בוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּאָמַר (תהלים ה) כִּי לֹא אֵל חִפְזָן
רָשַׁע אֶתָּה לֹא יִגְרָךְ רָע.

בְּגִלְלָה זֶה לֹא נִכְנָס לְמַחְצָה וְלֹא רוֹאָה תֹאֵר פְּנֵיו שֶׁל
עַתִּיק יוֹמִין, כְּמוֹ שֶׁלְמַדְנוּ, כְּתוּב כֹּאן לֹא
יִגְרָךְ רָע, וְכְתוּב וַיְהִי עַר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי ה',
וּמִשּׁוּם כִּךְ כְּתוּב (ישעיה א) יְדִיכֶם דְּמִים מְלֹאוּ. אֲשֶׁרִי
חִלְקוֹ שֶׁל הָאִישׁ שֶׁיִּרְא מִרְבוּנוֹ וַיְהִיָּה שְׁמוֹר מִדְרָךְ
רָעָה, וַיִּטְהַר עֲצָמוֹ לְהַשְּׂתַדֵּל בִּירְאֵת רְבוּנוֹ.

בֹּא רֵא, בְּבִקְרָה זָרַע [אֶת] זֶרְעוֹ. הַפְּסוּק הַזֶּה
בְּאֵרוּהוּ, בְּבִקְרָה - זֶהוּ בְּזִמְן שֶׁאָדָם עוֹמֵד בְּכַחוֹ
וַיְהִיָּה בְּעִלּוּמִיו, אֲזַי יִשְׂתַּדֵּל לְהוֹלִיד בָּנִים עִם אִשָּׁה
שְׂרָאוּיָה לוֹ, שֶׁכְּתוּב בְּבִקְרָה זָרַע אֶת זֶרְעוֹ.

שְׂתִירִי אֲזַי הוּא הַזְמַן, כְּמוֹ שֶׁנִּאָמַר (תהלים קכז)
כַּחֲצִים בְּיַד גְּבוּר כִּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים, מִשּׁוּם
שֶׁיְכוּל לְלַמֵּד אוֹתָם דְרָכֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וַיְהִיָּה
לוֹ שָׂכָר טוֹב לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכְּתוּב אֲשֶׁרִי הַגָּבֵר אֲשֶׁר
מִלֹּא אֶת אֲשַׁפְתּוֹ מֵהֵם לֹא יְבוֹשׁוּ כִי יִדְבְּרוּ אֶת
אוֹיְבֵים בְּשַׁעַר. לֹא יְבוֹשׁוּ - בְּעוֹלָם הַהוּא, בְּזִמְן
שֶׁבְּעָלֵי הַדִּין יְבוֹאוּ לְקַטְרֵג עֲלָיו, שֶׁאֵין לָךְ שָׂכָר טוֹב
בְּעוֹלָם הַהוּא כְּמוֹ הַהוּא שֶׁמִּלְמַד אֶת בְּנוֹ יִרְאֵת
רְבוּנוֹ בְּדְרָכֵי הַתּוֹרָה.

בֹּא רֵא מַה אָמַר בְּאַבְרָהָם, שֶׁכְּתוּב (בראשית יח) כִּי
יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוָה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ
אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דְרָךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט, וְעַל

סדר הלימוד ליום ו שבט [יום 124 בשנה]

ולבסוף שגלה מאחיו ובא עליו כל זה, חזר ואמר ויוסף הורד מצרימה] מה זה הורד? שהסכים הקדוש ברוך הוא לאותו המעשה לקיים את הגזרה שלו שגזר בין הבתרים, שכתוב (בראשית טו) ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וגו'. ויקנהו פוטיפר, לצד החטא קנה אותו.

פְּתַח ואמר, (איוב ט) האמר לחרס ולא יזרח ובעד כוכבים יחתם. בא ראה, שבעה כוכבים עשה הקדוש ברוך הוא ברקיע, ובכל רקיע ורקיע יש כמה שמשים ממנים לשמושו של הקדוש ברוך הוא.

מִשּׁוּם שאין לה שמש או ממנה שאין לו עבודה ושמוש לאדונו, ועומדים כל אחד ואחד על אותו השמוש שנתמנה בו, וכל אחד יודע עבודתו לשמש.

מִהֵם שמשמשים בשליחות רבונם ומפקדים בעולם על כל מעשי בני האדם, ומהם שמשבחים אותו, והם [הרי] מפקדים על השירה. ואף על גב שהם מפקדים על זה, אין לה כל חיל בשמים וכוכבים ומזלות שכלם לא משבחים את הקדוש ברוך הוא.

שְׁהָרִי בשעה שנכנס הלילה, אז נפרדים שלשה צדדים מחנות לשלשת צדדי העולם, ובכל צד וצד אלף אלפים ורבוא רבבות, וכלם ממנים על השירה.

שְׁלֹשָׁה מחנות הם, ונחיה קדושה אחת ממנה עליהם ועומדת עליהם, וכלם משבחים את הקדוש ברוך הוא עד שבא הבקר. כשבא הבקר, כל אותם שבצד דרום וכל הכוכבים שמאירים, כלם משבחים ואומרים שירה לקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (איוב לח) בָּרֶן יַחַד כִּכְבֵּי בִקְר וַיְרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים. בָּרֶן יַחַד כִּכְבֵּי בִקְר - אלו הכוכבים שבצד דרום, כמו שנאמר (בראשית יט) וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר. וַיְרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים - אלו הם שבצד שמאל שנכללו בימין.

וְאִזּוּ מאיר הבקר, וישראל נושאים שירה ומשבחים לקדוש ברוך הוא ביום, שלש פעמים ביום כנגד שלש פעמים של הלילה, ועומדים אלה כנגד

תָּמָר השתדלה אצל חמיה, שהוא יותר קרוב לבניו שמתו. מה הטעם היא השתדלה אצלו? שכתוב כי ראתה כי גדל שלה והיא לא נתנה לו לאשה, ומשום זה השתדלה במעשה הזה אצל חמיה.

רוּת מת בעלה, ואחר כך השתדלה במעשה הזה אצל בעז, שכתוב (רות ג) ותגל מרגלתיו ותשכב, והשתדלה עמו, ואחר כך הולידה את עובד. ואם תאמר, למה לא יצא עובד מאשה אחרת? אלא ודאי היא הצרכה ולא אשה אחרת. ומשתי אלו נבנה ונתקן זרעו של יהודה, ושתייהן עשו בכשרות, לעשות חסד עם אותם המתים לתקן את העולם לאחר מכן.

וְזֵהוּ כמו שנאמר (קהלת ד) ושבח אני את המתים שפבר מתו, שהרי כשהיו חיים בהתחלה, לא היה בהם שבח ז"ח ואחר כך היה בהם שבח, ושתייהן השתדלו לעשות חסד ואמת עם אותם המתים, והקדוש ברוך הוא סיע באותו המעשה והכל היה כראוי. אשרי הוא מי שמשתדל בתורה יומם ולילה, כמו שנאמר (יהושע א) והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכך וגו'.

וְיוֹסֵף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר וגו'. [מה כתוב למעלה? ויכר יהודה ויאמר. הוא אמר לאביו הכר נא וגו', ועל כן ויכר יהודה. וכתוב והנה תאומים בבטנה. תאומים היו מקדם לכן אחים היו. רבי חזקיה אמר, לא כך נשמע, אלא בנים אחרים נולדו. אמר רבי אבא, משום כך השתדלה למצא האבדה שנאבדה בא ראה מה כתוב, ויהי כמשיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר מה-פרצת עליך פרץ. רמז כאן התפרצות ראשונה שפרץ זה שמת עליו, ממשמע שכתוב פרצת עליך, התפרצות בגלל שהצטרכת להטריח לאדונו, ומשום כך התפרצות תעשה בשאר אמות עובדי עבודת כוכבים ומזלות. ועל זה ויקרא שמו פרץ. ולאחר שכל מעשה של יהודה נאמר שיהודה מכר לו ליוסף, והוא גרם לו לכל זה, שאם יהודה היה אומר נחזיר אותו לאבינו, היו עושים לו אחיו כך, ועל זה הורידו אותו אחיו משלטונו שעליהם.

כמו שִנְאָמַר וַיֵּרָא אֲדָנָיו כִּי ה' אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה ה' מְצַלִּיחַ בְּיָדוֹ. מְצַלִּיחַ בְּיָדוֹ וַדַּאי, כִּי ה' אִתּוֹ.

בא רָאָה, וַיֵּדַע אֲדָנָיו כִּי ה' אִתּוֹ לֹא כְּתוּב, אֲלָא וַיֵּרָא אֲדָנָיו, שְׁהָרִי בְעֵינָיו הָיָה רוֹאֶה מַעֲשֵׂה נְסִים בְּכָל יוֹם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה בְּיָדוֹ, וְעַל כֵּן וַיְבָרֶךְ ה' אֶת בֵּית הַמְצַרִּי בְּגִלְלַי יוֹסֵף. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אֶת הַצְּדִיקִים, וּבְגִלְלָם הוּא שׁוֹמֵר אֶת הַרְשָׁעִים, שְׁהָרִי הַרְשָׁעִים מִתְּבָרְכִים מִשׁוּם הַצְּדִיקִים. כְּמוֹ כֵּן כְּתוּב (שְׁמוּאֵל-ב' ו') וַיְבָרֶךְ ה', אֶת בֵּית עֶבֶד אָדָם, [הַגִּתִּי] בְּעֶבֶר אַרְוֹן הָאֱלֹהִים.

הצדיקים, מִתְּבָרְכִים הָאֲחֵרִים בְּגִלְלָן, וְהֵם לֹא יִכְלוּ לְהַזְזִין [ס"א לְהַנְצִיל] בְּזִכְוֹתָם, וְהָרִי פְרִשׁוּהָ. יוֹסֵף הַתְּבָרֵךְ אֲדוֹנָיו בְּגִלְלוֹ, וְהוּא לֹא יִכְלוּ לְהַנְצִיל מִמֶּנּוּ בְּזִכְוֹתוֹ וְלִצְאֵת לְחֵרֹת.

ואחר כִּף הַכְּנִיסִים אוֹתוֹ לְבֵית הַסֵּהָר, כְּמוֹ שִנְאָמַר (תְּהִלִּים קד) עֵנּוּ בְּכָבֵד רַגְלֵי בְרַזֵּל בָּאָה נִפְשׁוֹ, עַד שֶׁלְאַחַר מִכֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹצִיא אוֹתוֹ לְחֵרֹת וְהַשְׁלִיט אוֹתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם. וּמִשׁוּם כִּף כְּתוּב וְלֹא יַעֲזֹב אֶת חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמְרוּ. כְּתוּב חֲסִידוֹ וְנִתְבָּאָר, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִגֵּן עַל הַצְּדִיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שְׁכָתוּב (תְּהִלִּים ה) וַיִּשְׁמַחוּ כָּל חוֹסֵי בְךָ לְעוֹלָם יְרַנְּנוּ וְתִסַּף עָלֵינוּ וַיַּעֲלֵצוּ בְךָ אֱהָבֵי שְׁמֶךָ.

ויהי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁתּוֹ אֲדָנָיו אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף. רַבִּי חֲזִיָּא פְתַח וְאָמַר, (שם קג) בְּרָכוּ ה' מְלֹאכֵינוּ גְבֻרֵי כַח עֲשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ בֵּא רָאָה כְּמָה צְרִיף הָאָדָם לְהַשְׁמֵר מִחֲטָאָיו וְלִלְכַת בְּדֶרֶךְ מִתְקַנָּת, כְּדִי שְׁלֹא יִסִּיט אוֹתוֹ הַיֵּצֵר הָרָע הַהוּא, שֶׁהוּא מְקַטְרֵג לוֹ כָּל יוֹם וַיּוֹם, כְּמוֹ שִנְאָמַר.

ומישום שֶׁהוּא מְקַטְרֵג לוֹ תָמִיד, צְרִיף הָאָדָם לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו וּלְהִתְעַלּוֹת עָלָיו בְּמָקוֹם שֶׁל חֲזָק, שֶׁצְרִיף לְהִיּוֹת גּוֹבֵר עָלָיו וּלְהִשְׁתַּתֵּף בְּמָקוֹם שֶׁל גְּבוּרָה, מִשׁוּם שְׁכָאֲשֶׁר אָדָם גּוֹבֵר עָלָיו, אֲזִי הוּא בְּצֵד הַגְּבוּרָה וְנִדְבֵק בּוֹ לְהִתְגַּבֵּר, וּמִשׁוּם שְׁאוֹתוֹ יֵצֵר הָרָע תְּקִיף, צְרִיף הָאָדָם לְהִיּוֹת תְּקִיף מִמֶּנּוּ.

ובני הָאָדָם הִלְלוּ שְׁמֵתְגַבְרִים, נִקְרָאִים גְּבוּרֵי כַח, שִׁימְצָא מִיָּן עִם מִינוֹ, וְאֵלֶּה הֵם מְלֹאכֵינוּ שֶׁל

אֵלֶּה, עַד שְׁמֵתְעַלָּה כְבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּיוֹם וּבְלִילָה כְּרֵאוּי, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַלָּה בְּשֵׁשׁ הַלָּלוּ.

אותה הַחֲזִיָּה הַקְּדוּשָׁה שְׁעוֹמֶדֶת עֲלֵיהֶם לְמַעְלָה, עוֹמֶדֶת עַל יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה כְּדִי לְתַקֵּן הַכֹּל כְּרֵאוּי. מַה כְּתוּב בָּהּ? (מְשִׁלִּי לֹא) וַתִּקַּם בְּעוֹד לִילָה וַתִּתֵּן טָרֶף לְבֵיתָהּ וַחֲקַ לְנַעֲרֹתֶיהָ. וַתִּתֵּן טָרֶף לְבֵיתָהּ – אֵלֶּי אוֹתָם הַמַּחְנוֹת שֶׁלְמַעְלָה. וַחֲקַ לְנַעֲרֹתֶיהָ – אֵלֶּי הַמַּחְנוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה. וּמִשׁוּם כֵּן כְבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַלָּה מִכָּל הַצְּדִיקִים, מִמַּעְלָה וּמִמַּטָּה, וְעַל כֵּן הַכֹּל הָיָה [הוּא] עוֹמֵד בְּרִשְׁוֹתוֹ וְהַכֹּל הוּא בְּרִצְוֹנוֹ.

האמר לְחָרַס וְלֹא יִזְרַח (אִיּוֹב ט), רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר זֶה יוֹסֵף. וּבְעֵד כּוֹכְבִים יַחְתָּם – אֵלֶּי הֵם אֲחֵיו, שְׁכָתוּב בָּהֶם וְאֶחָד עָשָׂר כּוֹכְבִים מִשְׁתַּחֲוִים לוֹ. דְּבָר אַחֵר, הָאֵמַר לְחָרַס – זֶה יַעֲקֹב בְּשַׁעֲהַ שְׁאֲמָרוּ לוֹ הִכָּר נָא. וְלֹא יִזְרַח – בְּשַׁעֲהַ שֶׁהִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ הַשְּׂכִינָה. וּבְעֵד כּוֹכְבִים יַחְתָּם – מִשׁוּם בְּנָיו נִחְתָּם וְנִסְתָּם הָאוֹר שְׁלוֹ, הַשְּׁמֵשׁ חָשַׁף וְהַכּוֹכְבִים לֹא הָאִירוּ, מִשׁוּם שִׁיּוֹסֵף נִפְרַד מֵאֲבָיו. וּבֵא וַרְאָה, מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל אוֹתוֹ הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל יוֹסֵף, נִפְרַד יַעֲקֹב מִשְׁמוֹשׁ הַמַּטָּה, וְנִשְׁאָר אֲבָל עַד אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהַתְּבַשֵּׁר בְּשׁוֹרֵת יוֹסֵף.

ויהי ה' אֶת יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדָנָיו וְגו'. רַבִּי יוֹסֵי פְתַח, (תְּהִלִּים לז) כִּי ה' אֱהָב מִשְׁפָּט וְלֹא יַעֲזֹב אֶת חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמְרוּ. הַפְּסוּקַ הַזֶּה בְּאוֹרוֹהוּ בְּאֲבָרְהָם. אֶת חֲסִידָיו, כְּתוּב חֲסִידוֹ, וְהָרִי נִתְבָּאָר.

בא רָאָה, בְּכָל מָקוֹם שֶׁהַצְּדִיקִים הוֹלְכִים, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתָם וְלֹא עוֹזֵב אוֹתָם. דָּוִד אָמַר (שִׁם כג) גַּם כִּי אֶלֶף בְּגִיָּא צְלָמוֹת לֹא אֵינְרָא רַע כִּי אַתָּה עֲמָדִי שְׁבִטָה וּמַשְׁעֲנֵתָהּ וְגו'. בְּכָל מָקוֹם שֶׁהַצְּדִיקִים הוֹלְכִים, הַשְּׂכִינָה הוֹלְכַת עִמָּהֶם וְלֹא עוֹזֶבֶת אוֹתָם.

יוסף הִלֵּךְ בְּגִיָּא צְלָמוֹת וְהוֹרִידוֹ אוֹתוֹ לְמִצְרַיִם – הַשְּׂכִינָה הִיָּתָה עִמּוֹ, זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף. וּמִשׁוּם שֶׁשְׂכִינָה הִיָּתָה עִמּוֹ – בְּכָל מַה שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה, הָיָה מְצַלִּיחַ בְּיָדוֹ. שְׁאֵפְלוֹ מַה שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ וְהָיָה מְבַקֵּשׁ אוֹתוֹ אֲדוֹנָיו בְּגוֹן אַחֵר – הָיָה מִתְּהַפֵּף בְּיָדוֹ לְאוֹתָהּ הַצּוֹרֶה שְׂרִצוֹן אֲדוֹנָיו הָיָה רוֹצֵה בָּהּ,

כתוב ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה, ואחריו כתוב ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף.

ויהי כדברה אל יוסף יום יום. רבי אלעזר פתח ואמר, (משלי ו) לשמרך מאשת רע וגו'. אשרי הצדיקים שיודעים את דרכי הקדוש ברוך הוא ללכת בהם, משום שהם משתדלים בתורה יומם ולילה, שכל מי שמשתדל בתורה ימים ולילות, נוחל שני עולמות - העולם העליון והעולם התחתון. נוחל את העולם הזה - אף על גב שאין האדם מתעסק בה לשמה. ויורש העולם העליון ההוא - כשמתעסק בה האדם לשמה.

בא ראה מה כתוב, (משלי ג) ארך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד. ארך ימים בימינה - מי שהולך לימין התורה, ארך של חיים הוא לעולם הבא, שזוכה שם לכבוד התורה, שהוא כבוד וכתר להתעטר על הכל, שכתר התורה הוא בעולם ההוא. בשמאלה עשר וכבוד - בעולם הזה, שאף על גב שאינו מתעסק בה לשמה, זוכה בעולם הזה לעשר וכבוד.

שהרי רבי חייא, כאשר בא משם לארץ ישראל, קרא בתורה, עד שהיו פניו מאירים כמו השמש, וכשהיו עומדים לפניו כל אותם שעסקו בתורה, היה אומר: זה השתדל בתורה לשמה, וזה לא השתדל לשמה. והיה מתפלל על אותו שמתעסק לשמה, שפך יהיה תמיד ויזכה לעולם הבא. ומתפלל על אותו שלא התעסק לשמה, שיבא להתעסק בה לשמה ויזכה לחיי עולם.

יום אחד ראה תלמיד אחד שהיה עוסק בתורה ופניו מוריקים. אמר, ודאי מהרהר בעברה הוא זה. אחז אותו לפניו, והמשיך עליו דברי תורה עד שהתישבה רוחו בתוכו. מאותו היום והלאה שם על רוחו שלא ירדף אחר אותם ההרהורים הרעים וישתדל בתורה לשמה.

אמר רבי יוסי, כשאדם רואה שבאים אליו הרהורים רעים, יתעסק בתורה, ואז יעברו ממנו. אמר רבי אלעזר, כשאותו הצד הרע בא לפתות את האדם, ימשך אותו לתורה, ויפרד ממנו.

בא ראה, שהנה שנינו, שכאשר הצד הרע הזה עומד לפני הקדוש ברוך הוא להשטין על

הקדוש ברוך הוא, שבאים מצד הגבורה הקשה, להתגבר עליו, גברי כח עשי דברו. ברכו ה' מלאכיו - כמו יוסף שנקרא צדיק וגבור ושמר ברית הקדש הרשומה בתוכו.

רבי אלעזר אמר, ויהי אחר הדברים האלה, מה זה היא? הרי פרשה, מקום זה שיצר הרע מקטרג, שהוא הדרגה אחר הדברים. משום שיוסף נתן לו מקום לקטרג, שהיה יוסף מסלסל בשערו ומתקן את עצמו ומקשט אותו, אז נתן מקום ליצר הרע לקטרג, שאמר: ומה אביו מתאבל עליו, ויוסף מקשט את עצמו ומסלסל בשערו! אז התגרה בו הדב וקטרג לו.

ויהי אחר הדברים האלה. בא ראה, בזמן שהקדוש ברוך הוא משגיח בעולם לדון אותו ומוציא רשעים בעולם, מה כתוב? (דברים יא) ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה. ואז - ואבדתם מהרה. שהרי משום חטאי בני האדם השמים נעצרים ולא נוהגים בחקותיהם כראוי.

ובא וראה, אותם שלא שומרים את ברית הקדש הזו, גורמים התפרדות בין ישראל לאביהם שבשמים, משום שכתוב וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם, וכתוב ועצר את השמים ולא יהיה מטר. שזהו כמו שמשתחוה לאלוה אחר, שמשקר באות הברית הקדושה הזו.

ובאשר הברית הקדושה נשמרת בעולם כראוי, אז הקדוש ברוך הוא נותן ברכות למעלה להריק בעולם, כמו שנאמר (תהלים סח) גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה. גשם נדבות - זהו גשמי רצון, כשמתרצה הקדוש ברוך הוא עם כנסת ישראל ורוצה להריק לה ברכות, אזי נחלתך ונלאה אתה כוננתה.

נחלתך - הם ישראל, שהם נחלתו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (דברים לב) יעקב חבל נחלתו. ונלאה - זו כנסת ישראל, שהיא נלאה בארץ אחרת. שהיא צמאה לשותות, ואז היא נלאה וכשאותו גשם של רצון נתן, אז אתה כוננתה.

ועל כן שמים וארץ וכל צבאם, כלם עומדים על הקיום הזה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, ומשום כך צריך להזהר בזה, והרי פרשה. ומשום כך

הקדוש ברוך הוא כמה רעות, כמה מלשינות, כדי לכולות בני אדם.

מה כתוב? ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה. ולא שמע אליה – משום שהוא חס על העולם. לשכב אצלה, מהו לשכב אצלה? כדי לקחת שלטון לשלט על העולם, והשלטון לא שולט עד שנתנת לו רשות.

דבר אחר לשכב אצלה – כמו שנאמר (ויקרא טו) ולאיש אשר ישכב עם טמאה. להיות עמה – לתת לה גדלות וברכות וסיוע, שאלמלא היה לה סיוע מלמעלה, לא נשאר בעולם אפלו אחד, אבל משום שהקדוש ברוך הוא חס על העולם, נשאר העולם בקיומו.

רבי אבא אמר, הכל הוא דרך אחת, אבל יצר הרע הוא שהולך ומפתה את בני האדם כדי להסוות את דרכיהם ולהדבק בהם בכל יום ויום, ובכל עת ועת. מסטה את האדם מדרך האמת כדי לדחותו מדרך החיים, למשך אותו לגיהנם.

אשריו מי שעושה ושומר [אשרי מי שעושה, שומר] דרכיו ושביליו כדי שלא ידבק בו, הינו מה שכתוב ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה, כמו [במה] שהיא אומרת לו בכל יום. שהרי רוח הטמאה, יצר הרע, מפתה את האדם בכל יום לשכב אצלה, בתוך הגיהנם, ולהדון שם, להיות עמה.

בא ראה, כשאדם נדבק לאותו הצד, נמשך אחריה, ונטמא עמה בעולם הזה ונטמא עמה בעולם האחר. בא ראה, צד הטמאה הזה הוא מנוול, הוא מלכלך, ככתוב (ישעיה ל) צא תאמר לו, צואה ממש, ובו נדון מי שמסטה דרכו מהתורה, ובו נדונים אותם הרשעים של העולם שאין להם אמונה בקדוש ברוך הוא.

מה כתוב? ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית. ויהי כהיום הזה – היום שיצר הרע שולט בעולם ויורד להשטין לבני האדם. מתי? היום שבא אדם לשוב בתשובה על חטאיו, או להשתדל בתורה ולעשות מצוות התורה, ואז יורד באותו הזמן כדי להשטין לבני האדם.

העולם משום מעשים רעים, הקדוש ברוך הוא חס על העולם, ונותן עצה לבני אדם להנצל ממנו, ולא יוכל לשלט עליהם ולא על מעשיהם. ומה היא העצה? להשתדל בתורה, ונצולים ממנו. מנין לנו? שכתוב (שם ו) כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. מה כתוב אחריו? לשמרך מאשת רע מחלקת לשון נכריה.

זהו צד הטמאה. הצד האחר – שעומד תמיד לפני הקדוש ברוך הוא להשטין על חטאי בני האדם, ועומד תמיד להשטין למטה לבני אדם. עומד תמיד למעלה כדי להזכיר חטאי בני האדם ולהשטין להם על מעשיהם, ומשום שנתנו ברשותו, כמו שעשה לו לאיוב.

וכן עומד עליהם להשטין את ישראל ולהזכיר חטאיהם בכל מה שעשו באותן הפעמים שהקדוש ברוך הוא עומד עליהם בדין, אזי עומד להשטין להם ולהזכיר חטאיהם, והקדוש ברוך הוא חס על ישראל ונותן להם עצה להנצל ממנו, ובמה? בשופר, ביום של ראש השנה, וביום הכפורים בשעיר המשתלח שנותנים לו, כדי להפרד מהם ולהשתדל באותו החלק שלו, והרי בארוה.

בא ראה מה כתוב, (שם ה) רגליה ירדות מות שאול צעדיה יתמכו. ובסוד האמונה מה כתוב? (שם ג) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. ואלו הם דרכי ושבילי התורה, והכל אחד. זה שלום וזה מות, והכל הפוכים זה מזה.

אשרי חלקם של ישראל שנדבקים בקדוש ברוך הוא פראוי ונותן להם עצה להנצל מכל הצדדים האחרים של העולם, משום שהם עם קדוש לנחלתו וחלקו, ועל כן נותן להם עצה בכל. אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, כשהצד הרע הזה יורד ומשוטט בעולם ורואה את מעשי בני האדם, שהם כלם סוטים, דרכיהם בעולם, הוא עולה ומשטין עליהם, ואלמלא שהקדוש ברוך הוא חס על מעשי ידיו, הם לא היו נשארים בעולם.

מה כתוב? ויהי כדברה אל יוסף יום יום. כדברה – שעולה ומעלה בכל יום ויום, ואומר לפני

בדמותו כראוי לו, ואחר כך ברא את האדם בדמות עליונה, והשליט אותו על כלם בדמות הזו.

שכל זמן שאדם עומד בעולם, כל אותם הפריות של העולם זוקפים ראשם ומסתכלים בדמות העליונה של האדם, אז כלם פוחדים וזעים מלפניו, כמו שנאמר (בראשית ב) ומראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים וגו'. והדברים הללו, כשסתכלים ורואים אותו, הדמות הזו, והנשמה בו.

אמר רבי אלעזר, אף על גב שאין בו נשמה, הצדיקים לא משתנים מכמו שהיתה דמותם בהתחלה, וכשאדם לא הולך בדרכי התורה, הדמות הקדושה הזו מתחלפת לו, ואז חית הבר ועוף השמים יכולים לשלט עליו, משום שהדמות הקדושה הזו התחלפה לו, התחלפה לו הדמות הזו של בן אדם.

ובא וראה, הקדוש ברוך הוא מחליף המעשים שלמעלה ומטה כדי להחזיר הדברים למקומם, ושימצא רצונו בכל מעשי העולם. הדמות של דניאל לא השתנתה כשהפילו אותו לגב האריות, ומשום כך נצול. אמר רבי חזקיה, אם כך, הנה כתוב (דניאל ו) אלהי שלח את מלאכו וסגר את פי האריות ולא חבלו אותי. משמע שמשום המלאך שסגר את פיהם, לא נזוק.

אמר לו, משום זה לא נזוק, שהרי אותה דמות האדם הצדיק היא המלאך ממש, שסוגר את הפה וקושר אותם לשמר אותו שלא יזיקו לו, ומשום כך אלהי שלח מלאכה, אותו שכל הדמיות שבפעולם חקוקות בו, והוא החזיק בי את דמותי ולא יכלו לשלט בי, וסגר את פיהם. ועל זה שלח ודאי את מלאכו.

והמלאך הזה, אותו שכל הדמיות חקוקות בו, שכתוב (תהלים קי) ידין בגוים מלא גויות, הוא שלא משתנה לפניו כל דמיות העולם, ועל כן צריך האדם לשמר דרכיו ושביליו כדי שלא יחטא לפני רבוננו, ויתקיים בדמות של אדם.

בא ראה, יחזקאל שמר את פיו ממאכלות אסורים, שכתוב (יחזקאל ד) ולא בא בפני בשר פגול, זכה ונקרא בן אדם. מה כתוב בדניאל? (דניאל א) וישם

ויבא הביתה לעשות מלאכתו, כדי להשתדל בתורה ולעשות מצוות התורה, שהיא מלאכתו של האדם בעולם הזה. וכיון שעבודת האדם בעולם הזה היא עבודת הקדוש ברוך הוא, צריך לאדם להיות תקיף כאריה בכל צדדיו כדי שלא ישלט עליו הצד האחר ולא יוכל לפתות אותו. מה כתוב? ואין איש, אין גבר שיעמד לפני היצר הרע וילחם בו קרב כראוי.

מה דרכו של יצר הרע? פיון שרואה שאין האדם עומד כנגדו ויוצא לקרב אתו, מיד - ותתפשהו בכגדו לאמר שכבה עמי. ותתפשהו בכגדו, משום שפאשר יצר הרע שולט על האדם, מתקין אותו ומקשט לו את לבושו, מסלסל בשעריו. זהו שכתוב ותתפשהו בכגדו לאמר שכבה עמי, הדבק עמי.

מי שהוא צדיק, מתגבר כנגדו ונלחם בו קרב. מה כתוב? ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה. יעזב אותו ויתגבר כנגדו [וילחם בו קרב] ויברח ממנו כדי להנצל ממנו, ולא ישלט עליו.

אמר רבי יצחק, עתידים הם הצדיקים לראות את יצר הרע כמו הר גדול, ויתמהו ויאמרו, איך יכלנו להכניע את ההר הגדול העליון הזה?! ועתידים הרשעים לראות את היצר הרע דקיק כמו חוט של שערה, ויתמהו ויאמרו, איך לא יכלנו להכניע את חוט השערה כזה דקיק?! אלו יבכו ואלו יבכו. והקדוש ברוך הוא יבער אותו מן העולם וישחט אותו לעיניהם, ולא ישלט עוד בעולם, ויראו הצדיקים וישמחו, כמו שנאמר (תהלים קמ) אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך.

ויחי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים וגו'. רבי יהודה פתח, (עמוס ג) הישאג אריה ביער וטרף אין לו היתן כפיר קולו ממעונתו בלתי אם לכד. הישאג אריה ביער.

בא ראה כמה יש לאנשים להשגיח בעבודת הקדוש ברוך הוא, שכל מי שמשתדל בתורה ובעבודת הקדוש ברוך הוא, פחדו ויראתו הם על הכל, שהרי כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את כל הפריות של העולם כל אחד ואחד

הצדיק. ובא וראה, על ידי החלום נכנע מעם אֲחִיו, ועל ידי החלום התגדל על אֲחִיו, והתגדל על כל העולם.

ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש כפתרון וגו'. בא ראה שהנה נאמר שכל החלומות הולכים אחרי הפה. כִּאֲשֶׁר יוֹסֵף פִּתַּר לָהֶם אֶת הַחֲלוֹם, לָמָּה לָזֶה פִּתַּח פְּתוּרֹן טוֹב, וְלָזֶה פְּתוּרֹן רָע? אֲלָא שְׂאוֹתֶם הַחֲלוֹמוֹת הָיוּ עַל יוֹסֵף, וּמִשׁוֹם שִׁידַע הַדְּבָר עַל עֲקָרוֹ וְשִׁרְשׁוֹ, מִשׁוֹם כִּף פִּתַּר לָהֶם הַחֲלוֹם כְּמוֹ שֶׁצָּרִיף, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד פִּתַּר לָהֶם פְּתוּרֹן לְהַחֲזִיר הַדְּבָר עַל מְקוֹמוֹ.

מה כתוב? ויאמר אליהם יוסף הלוא לאלהים פתונים ספרו נא לי. מה הטעם? משום שֶׁכָּף צָרִיף לוֹ לְפַתֵּר הַחֲלוֹם – לְהַפְקִיד אֶת הַפְּתוּרֹן לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשׁוֹם שֶׁשֵּׁם הוּא הַקְּיוּם שֶׁל הַכֹּל וְכוּ עוֹמֵד הַפְּתוּרֹן.

בא ראה, הרי נאמר שדרגת החלום למטה היא, והיא הדרגה הששית, משום שהרי ממקום הנבואה היא שורה, עד הדרגה הזו של החלום, שש דרגות הן, ועולה הפתרון מדרגת החלום לדרגה אחרת. החלום הוא הדרגה שלמטה, והפתרון עומד עליהם, והפתרון עומד בדבור, ועל כן בדבור עומד הדבר, שכתוב הלוא לאלהים פתונים. הלוא לאלהים ודאי.

בא ראה מה כתוב. ויספר שר המשקים את חלומו ליוסף וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (מלכים ב ב) ויהי כעברם ואליהו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי. כאן יש להסתכל, שהפסוק הזה הוא תמיהה. ואליהו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך, וכי ברשותו זה עומד? והרי הוא ברשותו של הקדוש ברוך הוא! ועוד, שאלישע גם כן היה יודע, מה הטעם שאמר ויהי נא פי שנים ברוחך אלי?

אלא ודאי, מי שאוחז בשמים וארץ וכל העולמות, איך זה לא יהיו ברשותו? ודאי שאליהו ושאר הצדיקים, הקדוש ברוך הוא עושה תמיד את רצונם, שכתוב (תהלים קמה) רצון יראיו יעשה, וכל שכן שאותה רוח הקדש שעליו הוריש

דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך וביין משתיו, זכה הוא והתקיים בדמות של אדם. משום שכל דברי העולם, כלם מפחדים מלפני דמותו של אדם, שהוא שליט על כלם והוא המלך על הכל.

אמר רבי יוסי, משום זה צריך לאדם להשמר מחטאיו ולא יסטה לימין ולשמאל, ועם כל זה צריך לאדם לבדק בחטאיו בכל יום ויום, שהרי כשאדם עומד ממטתו, שני עדים עומדים לפניו והולכים עמו כל היום.

רוצה האדם לקום – אותם העדים אומרים לו בשעה שפותח עיניו: (משלי ד) עיניך לנכח יביטו ועפעפיך יישירו נגדך. קם ומסדר רגליו ללכת – אותם העדים אומרים לו: (שם) פלס מעגל רגלך וגו'. ועל כן, כשהולך האדם בכל יום, צריך לו להשמר מחטאיו.

בכל יום ויום, כשבא הלילה, צריך להתבונן ולבדק בכל מה שעשה כל היום ההוא כדי שישוב מהם ויסתכל בהם תמיד, כדי שישוב לפני רבונו, כמו שנאמר (תהלים נא) וחסאתי נגדי תמיד, כדי שישוב מהם.

ובא וראה, בזמן שישראל היו בארץ הקדושה, לא נמצא בידיהם חטא, כמו שבארנוהו, משום שאותם הקרבנות שהיו מקריבים בכל יום היו מכפרים עליהם. עכשו שישראל גלו מן הארץ ואין מי שמכפר עליהם, התורה מכפרת עליהם ומעשים כשרים, משום שהשכינה עמהם בגלות, ומי שאינו מסתכל בדרכי הקדוש ברוך הוא, גורם לשכינה להכנע בתוך העפר, כמו שנאמר (ישעיה כו) ישפילנה ישפילה עד ארץ וגו'.

אמר רבי יצחק, וכן מי שמשתדל בתורה ובמעשים כשרים, גורם לכנסת ישראל להרים ראש בתוך הגלות. אשרי חלקם של אותם שמשתדלים בתורה ימים ולילות.

בא ראה, גלגל הקדוש ברוך הוא גלגולים בעולם כדי להרים את ראש הצדיקים, שהרי כדי שיוסף ירים את ראשו בעולם על שנמצא צדיק לפניו, הרגיו את האדון על עבדיו, כמו שנאמר חטאו משקה מלך מצרים והאפה לאדניהם למלך מצרים, והכל כדי להרים את ראשו של יוסף

בעֲנֵבְיוֹ מִשֵּׁשֶׁת יָמֵי בְרֵאשִׁית. עַד כָּאֵן הִתְבַּשֵּׁר יוֹסֵף
בְּחִלּוּמוֹ, מִכָּאֵן וְהִלָּאָה הַחֲלוּם הוּא שְׁלוֹ, מִשׁוּם
שֵׁישׁ לוֹ חֲלוּמוֹת, וְלֹא־חֲרִים. וְאָקַח אֶת הָעֲנָבִים,
שֶׁהוּא לוֹ, לַעֲצֹמוֹ.

שְׁנֵינּוּ, מִי שְׂרׁוּאָה עֲנָבִים לְבָנִים בְּחִלּוּם, סִימָן יָפֵה
לוֹ. שְׂחׁוּרִים – לֹא. מָה הַטַּעַם? מִשׁוּם
שֶׁהוּא הַסּוּד שֶׁל שְׁתֵּי דְרָגוֹת יְדוּעוֹת, אוֹתָם שְׂחׁוּרִים
וְלְבָנִים. זֶה הוּא טוֹב, וְזֶה הוּא לֹא טוֹב, וְכָל הָעֲנָבִים
תְּלוּיִים בְּסוּד הָאֲמוּנָה, וְעַל כֵּן נִפְרָדִים בְּחֻכְמָה, הֵן
לְטוֹב הֵן לְרַע. אֵלּוּ צְרִיכִים רַחֲמִים, וְאֵלּוּ הַשְּׂגָחָה
שֶׁל רַחֲמִים.

בֵּא רָאָה, אָדָם הֶרְאִישׁוֹן, אֲשֶׁתּוֹ סִחְטָה לוֹ עֲנָבִים
וְגִרְמָה לוֹ מוֹת וְלִכְלֹל יִשְׂרָאֵל וְלִכְלֹל הָעוֹלָם. נַח
בֵּא לְעֲנָבִים הַלְלוּ, וְלֹא נִשְׁמַר כְּרֹאוֹי, מָה כְּתוּב?
(בראשית ט) וַיִּשֶׁת מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בַּתוֹךְ אֶהְלֵה,
בְּהִ"א. בְּנֵי אֶהְרֵן שָׁתוּ יַיִן מֵהֶם, וְהִקְרִיבוּ קֶרֶבֶן
בְּאוֹתוֹ הַיַּיִן וּמִתּוֹ, וְהִרִי נִתְבָּאָר. וּמִשׁוּם כִּךָ כְּתוּב
(דברים לב) עֲנַבְמוֹ עֲנָבֵי רוּשׁ אֲשַׁכַּלֵּת מִרְרַת לְמוֹ,
מִשׁוּם שֶׁאוֹתָם הָעֲנָבִים גִּרְמוּ אֶת זֶה.

רָאָה עֲנָבִים שֶׁהֵם טוֹבִים בְּאוֹתוֹ הַכָּרֶם שֶׁמַּעֲלִים
נַחַת וְרִיחַ בְּדְרָגוֹת שְׁלֵמוֹת כְּרֹאוֹי. וְעַל זֶה
יוֹסֵף יָדַע אֶת הַדְּבָר וְהִסְתַּכַּל בְּעֵקֶר וּפְתַר הַחֲלוּם עַל
בְּרִיו, מִשׁוּם שֶׁהִתְבַּשֵּׁר בְּאוֹתוֹ הַחֲלוּם כְּרֹאוֹי,
וּמִשׁוּם כִּךָ פְתַר הַפְתָּרוֹן לְטוֹב וְכִךָ הַתְקִים.

מָה כְּתוּב? וַיִּרְא שֶׁר הָאֲפִים כִּי טוֹב פְתַר וַיֹּאמֶר אֶל
יוֹסֵף אַף אֲנִי בְּחֲלוּמֵי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סִלֵי חֲרִי עַל
רֹאשִׁי. בֵּא רָאָה, אֲרוּרִים הֵם הָרְשָׁעִים, שֶׁכָּל
מַעֲשֵׂיהֶם כָּלֵם לְרַע, וְכָל אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁהֵם
אוֹמְרִים, כָּלֵם לְרַע וְלִהְרַע.

כִּיּוֹן שֶׁפְתַח אֶת פִּיו בְּאָף, מִיָּד פָּחַד יוֹסֵף, וַיִּדַע
שֶׁכָּל דְּבָרָיו הֵם לְהִרַע וּבְשׁוּרָה שֶׁל רַע בְּפִיו.
וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סִלֵי חֲרִי עַל רֹאשִׁי. אִזּוֹ יָדַע יוֹסֵף
שֶׁהִתְבַּשֵּׁר עַל חֶרֶבֶן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וַיִּשְׂרָאֵל בְּגִלוֹת,
שֶׁיִּגְלוּ מִן הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה.

רָאָה מָה כְּתוּב, וּבִסְל הָעֲלִיּוֹן מִכָּל מֵאֲכָל פְּרֻעָה
מַעֲשֵׂה אָפָה וְהָעוֹף אֲכָל אֶתֶם מִן הַסֵּל מֵעַל
רֹאשִׁי. אֵלּוּ הֵם שְׂאָר הָעַמִּים שֶׁמִּתְכַּנְּסִים עַל יִשְׂרָאֵל
וְהוֹרְגִים אוֹתָם וּמְחַרְיְבִים בֵּיתָם וּמְפַזְרִים אוֹתָם
לְאַרְבַּעַת צַדֵּי הָעוֹלָם. וְהַכֹּל הִסְתַּכַּל יוֹסֵף, וַיִּדַע

לְאַלִּישָׁע הַצַּדִּיק, שֶׁהָיָה הַשֶּׁמֶשׁ שְׁלוֹ, וְהִנֵּה הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ (מלכים-א יט) וְאֵת אֲלִישָׁע בֶּן שָׁפְט
מֵאֵבֶל מְחוּלָה תִּמְשַׁח לְנַבִּיא תַחְתִּיךָ, וְעַל כֵּן הָיָה
לְאַלִּישָׁע לְרֵשֶׁת אוֹתוֹ.

פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחָךְ, מָה זֶה פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחָךְ אֵלֵי? וְכִי
יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁעַל אֶחָד בְּקֵשׁ שְׁנַיִם? וּמָה
שֶׁלֹּא הָיָה בְּרִשׁוֹתוֹ אֵיךְ בְּקֵשׁ מִמֶּנּוּ? אֲלֵא הוּא לֹא
בְּקֵשׁ רוּחַ עַל כָּל אֶחָד שְׁנַיִם, אֲלֵא [הוּא] כִּךָ בְּקֵשׁ
מִמֶּנּוּ – בְּאוֹתָהּ הַרוּחַ שֶׁהָיְתָה לוֹ, שֶׁיַּעֲשֶׂה שְׁתֵּי
הַנְּהַגוֹת בְּעוֹלָם בְּאוֹתָהּ הַרוּחַ.

מָה כְּתוּב? וַיֹּאמֶר הַקְּשִׁיתָ לְשֹׂאוֹל אִם תִּרְאֶה אֶתִּי
לְקַח מֵאִתְּךָ יְהִי לְךָ כֵּן וְאִם אֵינְךָ לֹא יִהְיֶה. מָה
הַטַּעַם אִם תִּרְאֶה אֶתִּי? אֲלֵא אָמַר לוֹ, אִם תּוּכַל
לְעַמֵּד עַל עֵקֶר הַרוּחַ שֶׁהִשְׁאֲרִיתִי לְךָ בְּשַׁעַה שֶׁאֲלַקַּח
מִמֶּךָ – יִהְיֶה לְךָ כְּזֶה, שֶׁהָרִי כָּל אוֹתוֹ הָעֵקֶר שֶׁל
הַרוּחַ בְּשַׁעַה שֶׁיִּתְבּוֹנֵן בוֹ, כִּפְאֲשֶׁר יִרְאֶה אֶת אֲלִיָּהוּ,
תִּהְיֶה דְּבִקּוֹת בוֹ כְּרֹאוֹי.

בֵּא רָאָה, מִי שֶׁמִּסְתַּכַּל בְּמָה שְׁלוּמֵד מִרְבוֹ וְרוּאָה
אוֹתוֹ בְּאוֹתָהּ הַחֻכְמָה, יְכוּל לְהִתְוַסֵּף יוֹתֵר
בְּאוֹתָהּ הַרוּחַ. בֵּא רָאָה, שֶׁהָרִי יוֹסֵף בְּכָל מָה שֶׁעֲשָׂה
הָיָה רוּאָה בְּרוּחַ שֶׁל הַחֻכְמָה אֶת אוֹתָהּ הַדְּמוּת שֶׁל
אָבִיו. הָיָה מִתְבּוֹנֵן, וּמִשׁוּם כִּךָ הָיָה הַדְּבָר מִסְתַּיֵּעַ
לוֹ, וְנוֹסְפָה לוֹ רוּחַ אַחֲרַת בְּאוֹר יוֹתֵר עֲלִיוֹן.

בְּשַׁעַה שֶׁאָמַר לוֹ אוֹתוֹ הַרְשַׁע וְהִנֵּה גִפְן לְפָנָי,
הַיְדַעְעֵזעַ יוֹסֵף, שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ עַל מָה יָבֵא
הַדְּבָר. כִּיּוֹן שֶׁאָמַר וּבִגְפֵן שְׁלֹשָׁה שְׂרִיגִים, מִיָּד
הִתְעוֹרְרָה רוּחוֹ וְנוֹסֵף בְּאוֹר, וְהִסְתַּכַּל בְּדְמוּת אָבִיו,
וְאִזּוֹ הָאִירָה רוּחוֹ וַיִּדַע אֶת הַדְּבָר.

מָה כְּתוּב? וּבִגְפֵן שְׁלֹשָׁה שְׂרִיגִים. אָמַר יוֹסֵף, הִנֵּה
וַדַּאי בְּשׁוּרָה שֶׁל שְׂמֻחָה בְּשְׁלֵמוֹת הִיא. מָה
הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁהַגִּפֵּן הַזֶּה נִרְאִיתָ עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל,
וְהִתְבַּשֵּׁר יוֹסֵף עַל זֶה. וּבִגְפֵן שְׁלֹשָׁה שְׂרִיגִים – אֵלּוּ
הֵם שְׁלֹשׁ דְּרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת שִׁיּוּצָאוֹת מִן הַגִּפֵּן הַזֶּה,
כִּהְנִים לְיוֹם וַיִּשְׂרָאֵלִים.

וְהִיא כִּפְרַחַת עֲלֵתָה נֹצֶה, שֶׁהָרִי בְּגִלְלָם עוֹלָה
כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וּמִתְבָּרַכַת מֵעַם הַמְּלֹךְ
הָעֲלִיּוֹן. הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכַּלְתִּיהָ עֲנָבִים – אֵלּוּ הַצַּדִּיקִים
שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁהֵם כְּמוֹ עֲנָבִים מְבֻשָּׁלִים כְּרֹאוֹי. דְּבָר
אֲחֵר הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכַּלְתִּיהָ עֲנָבִים – זֶהוּ הַיַּיִן הַמְּשֻׁמֵּר

הזה? והדבר תמוה שאמר, אצא והייתי רוח שקר בפני וגו'.

ועוד, מה הטעם נענש עליו אחאב? שהרי דין התורה ששם שמואל לפני ישראל כף הוא, שכתוב (שמואל-א ח) את שדוּתִיכֶם וְכַרְמִיכֶם וְזִיתִיכֶם הַטּוֹבִים יִקַּח, ואם אחאב נטל אותה כרם בנבות, דין היה! ועוד, שהיתה לו כרם אחרת, או זהב, ולא רצה!

אמר לו, יפה שאלת. בא ראה, הרוח הזו שאמרו שהיא רוח של נבות, כאן יש להסתכל - וכי הרוח של נבות יכולה לעלות ולעמד לפני הקדוש ברוך הוא לבקש שקר, שכתוב ויצא הרוח? ואם הוא צדיק, איך יבקש שקר בעולם ההוא, שהוא עולם של אמת? ומה בעולם הזה לא צריך צדיק שקר, בעולם ההוא לא כל שכן? ואם אינו צדיק, איך יכול לעמד לפני הקדוש ברוך הוא?

אלא ודאי נבות לא היה כל כך צדיק לעמד לפני הקדוש ברוך הוא, אלא רוח אחרת היתה ששלטה בעולם, שזוהי רוח שתמיד עומדת ועולה לפני הקדוש ברוך הוא, וזוהי שמסטה את בני העולם לשקר, ומי שהוא רגיל בשקר, משתדל תמיד בשקר, ועל זה אמר אצא והייתי רוח שקר וגו', ועל כן הקדוש ברוך הוא אמר לו צא ועשה כן. צא מכאן, כמו שבארוהו שכתוב (תהלים קא) דבר שקרים לא יכון לנגד עיני, ומשום זה היא רוח שקר ודאי.

ועוד, על מה שהרג את נבות ונטל את כרמו, למה הרג אותו הרג? אלא שהרג אותו בלי דין נענש. הרג אותו בלי דין ונטל את כרמו, ומשום כך כתוב (מלכים-א כא) הרצחת וגם ירשת, ועל כן נענש. ובא וראה כמה הם בני אדם בעולם שרוח השקר הזו מסטה אותם בשקר, והוא שולט בעולם בכמה צדדים ובכמה מעשים, והנה בארנו את הדברים.

שאותו החלום על ישראל כשיהיו בחיוב לפני המלך. מיד פתר לו פתרון לרע, והתקיים בו.

ובא וראה, שתי הדרגות הללו שראה זה וראה זה - זה ראה כשעולה ושולטת הדרגה העליונה ומאירה הלבנה, וזה ראה שנחשף ושולט עליה הנחש הרע, ומשום כך הסתכל יוסף בחלום ההוא, ופתר אותו פתרון לרע. ועל כן הכל עומד בפתרון, וזה וזה ראו, בשתי הדרגות הללו, ששולט זה ושולט זה.

רבי יהודה פתח, (תהלים נא) לב טהור כרא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי. את הפסוק הזה בארוהו, אבל לב טהור, כמו שנאמר (מלכים-א ג) ונתת לעבדך לב שמע וגו', וכתוב (משלי טו) וטוב לב משתה תמיד, ומשום כך לב טהור ודאי.

ורוח נכון חדש בקרבי - זהו רוח נכון ודאי, כמו שנאמר (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת על פני המים, והתעוררו, זו רוחו של המשיח, והתעוררו (יחזקאל יא) ורוח חדשה אתן בקרבכם. ודוד התפלל, אותו רוח נכון חדש בקרבי.

משום שיש מהצד האחר לב טמא ורוח עושים שמסטה את בני העולם, וזו היא רוח טמאה שנקראת רוח עושים, כמו שנאמר (ישעיה יט) ה' מסך בקרבה רוח עושים, ועל כן ורוח נכון חדש בקרבי. מה זה חדש? זה חדש הלבנה. בשעה שמתחדשת הלבנה, דוד מלך ישראל חי וקיים, ומשום כך חדש.

רבי אלעזר ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, זה שכתוב (מלכים-א כב) ויצא הרוח ויעמד לפני ה' ויאמר אני אפתנו ויאמר ה' אליו במה. ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפני כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן. ושנינו שהיתה רוח נבות היזרעאלי. וכי הנשמות, כיון שעולות ועומדות למעלה, הן יכולות לשוב לעולם

❁ סדר הלימוד ליום ז שבט [יום 125 בשנה] ❁

למעלה, ועומד לפני הקדוש ברוך הוא ומסטיץ ומקטרג על העולם, והרי נתבאר. ולכל תכלית הוא חוקר - שהרי כל מעשיו אינם לטוב, אלא תמיד לכלות ולעשות כליה בעולם.

אבן אפל וצלמות - זו אבן נגף שבה נכשלים הרשעים, ועומדת בזה שנקראת (שם י) ארץ עפטה כמו אפל. בא ראה, יש ארץ חיים למעלה, וזו היא ארץ ישראל. [יש ארץ למטה, ונקראת] אפל וצלמות. אפל שיצאה מארץ עפטה. מהו אפל וצלמות? זהו הקץ, שהוא מצד של החשך, זהמת הזהב, והנה נתבאר

בא ראה כמה יש לבני אדם להתבונן בעבודת הקדוש ברוך הוא ולהשתדל בתורה ימים ולילות כדי שידעו ויסתכלו בעבודתו, שהרי התורה מכריזה בכל יום לפני האדם ואומרת: (משלי ט) מי פתי יסר הנה חסר לב ואמרה לו, והרי בארנו את הדברים.

וכשאתם משתדל בתורה ונדבק בה, זוכה להתחזק בעץ החיים, שכתוב (שם ג) עץ חיים וגו'. ובא וראה, כשאתם מחזיק בעץ החיים בעולם הזה, הוא מחזיק בו לעולם הבא. שהרי כמו הנשמות יוצאות מן העולם הזה, כך מתקנות להן דרגות לעולם הבא.

בא ראה, עץ החיים הוא בכמה דרגות נפרדים זה מזה, וכלם אחד. שהרי בעץ החיים יש דרגות אלו על אלו, ענפים ועלים, קלפות, וגוף האילן, שרשים, והכל הוא האילן. כמו כן כל מי שמשתדל בתורה, הוא נתקן ומתחזק בעץ החיים.

ובל בני האמונה, ישראל, כלם מתגברים בעץ החיים, כלם אחוזים בעץ ממש, מהם באותו הגוף שבו, מהם אחוזים בענפים, מהם בעלים, מהם בשרשים. נמצאו שכלם אחוזים בעץ החיים. ואותם שמשתדלים בתורה, כלם אחוזים בגוף האילן. ומשום כך מי שמשתדל בתורה, הוא אחוז בכל, והרי פרושה ונתבאר.

ויהי מקץ, מה זה מקץ? רבי שמעון אמר, המקום שאין בו זכירה, וזהו קץ השמאל. מה הטעם? משום שכתוב (בראשית מ) כי אם זכרתני

ועל כן דוד המלך בקש להשמר ממנו ורצה לצאת מתוך הטמאה, שכתוב (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי. זו היא רוח נכון, והאחר הוא רוח שקר. ועל כן שתי דרגות הן, אחת קדושה ואחת טמאה.

פתח ואמר, (ויאל ב) וה' נתן קולו לפני חילו כי רב מאד מחנהו כי עצום עשה דברו וגו'. את הפסוק הזה בארוהו. אבל וה', בכל מקום הוא ובית דינו. נתן קולו - זהו הקול שכתוב (דברים ד) קול דברים. וכתוב שם (שמות ד) לא איש דברים. מי איש הדברים? כמו שנאמר (דברים לג) איש האלהים. לפני חילו - אלו הם ישראל.

כי רב מאד מחנהו - כמו שנאמר (איוב כה) היש מספר לגדודיו. שכמה ממנים ושלוחים יש לקדוש ברוך הוא, וכלם עומדים להשטיץ על ישראל [ז"ח כדי לטמא אותם], ועל כן הקדוש ברוך הוא מזדמן לפני ישראל כדי לשמר אותם, ולא יוכלו לקטרג להם.

כי עצום עשה דברו, מי עצום? זהו הצדיק, אותו שמשתדל בתורה הקדושה יומם ולילה. דבר אחר כי עצום - זה המקטרג שנמצא לפני הקדוש ברוך הוא, והוא חזק ככרזל, קשה כסלע. עשה דברו - שנוטל רשות מלמעלה, ונוטל את הנשמה מלמטה.

כי גדול יום ה' ונורא מאד ומי יכילנו - שהוא שולט על הכל ועליון ותקיף על כלם, וכלם תחת שלטונו. אשרי הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רוצה בהם תמיד לזכות אותם לעולם הבא ולשמח אותם בשמחת הצדיקים שעתידיים לשמח עם הקדוש ברוך הוא, שכתוב (תהלים ה) וישמחו כל חוסי כף לעולם ירגנו ותסוף עלימו ויעלצו כף אהבי שמך. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פרשת ויהי מקץ

ויהי מקץ. רבי חייא פתח ואמר, (איוב כח) קץ שם לחשך ולכל תכלית הוא חוקר אבן אפל וצלמות. הפסוק הזה נתבאר, קץ שם לחשך - זהו הקץ של השמאל, שהוא משוטט בעולם ומשוטט

דָּבָר אחר, מִלֶּךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ - זֶה דָּוִד
הַמֶּלֶךְ, שְׁכָתוֹב (שמואל-ב ח) וַיְהִי דָוִד עֹשֶׂה
מִשְׁפָּט וצִדְקָה לְכָל עַמּוֹ, וְהוּא קִיַּם אֶת הָאָרֶץ,
וּבְזִכּוֹתָו עֲמָדָה לְאַחַר מִכָּן. וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יִהְרֹסְנָה -
זֶה רַחֲבֵעַם.

בֵּא רָאָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּשָׁבִיל הַצְּדִיקִים, אָף
עַל גַּב שְׁפָרְעָנוֹת נִגְזְרָה עַל הָעוֹלָם, הִיא
מִתְעַכֶּבֶת בְּגִלְגָּלִים וְלֹא שׁוֹלֵטֶת עַל הָעוֹלָם. כָּל יָמֵי
דָּוִד הַמֶּלֶךְ הִתְקַיְּמָה הָאָרֶץ בְּגִלְגָּלוֹ. לְאַחַר שְׁמֵת,
הִתְקַיְּמָה בְּזִכּוֹתָו, שְׁכָתוֹב (מלכים-ב כ) וַיִּגְנוּתִי עַל
הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעַנִי וְלִמְעַן דָּוִד עַבְדִּי.
כְּמוֹ כֵּן כָּל יָמֵי יַעֲקֹב וְכָל יָמֵי יוֹסֵף לֹא שָׁלְטָה
הַפְּרָעָנוֹת בְּעוֹלָם.

בֵּא רָאָה, מִלֶּךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ - זֶה יוֹסֵף.
וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יִהְרֹסְנָה - זֶה פְּרָעָה, שְׁהָרִי
מִשׁוּם שֶׁהִקְשָׁה אֶת לְבוֹ לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַחֲרִיב
אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם. וּבְרָאשׁוֹנָה עַל יְדֵי יוֹסֵף הִתְקַיְּמָה
הָאָרֶץ, בְּאוֹתוֹ הַחֲלוּם שֶׁחֵלֵם, שְׁכָתוֹב וַיְהִי מִקֵּץ
שְׁנָתַיִם יָמִים וָגו'.

וַיְהִי מִקֵּץ וָגו'. רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, (תהלים יח)
חִי ה' וּבְרוּךְ צוּרֵי וַיְרוֹם אֱלוֹהֵי יִשְׂרָאֵל. אֱלוֹהֵי
כְּתוּב בְּיָמָיו. הַפְּסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהַתְּבוּנָה בּוֹ, חִי ה' -
זֶה חִי, צְדִיק יְסוּד הָעוֹלָם, שֶׁנִּקְרָא חִי הָעוֹלָמִים.
וּבְרוּךְ צוּרֵי - זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם קמד) בְּרוּךְ ה' צוּרֵי,
וְזֶה הָעוֹלָם שֶׁמִּתְקַיֵּם עַל הַצְּדִיק הַזֶּה. וַיְרוֹם אֱלוֹהֵי
יִשְׂרָאֵל. וַיְרוֹם - זֶה הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. אֱלוֹהֵי בְּנֵי אָדָם זֶה
שָׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם קטז) הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לֵה'.

בֵּא רָאָה, [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר] (שם סח) בְּרוּךְ אֲדֹנָי יוֹם
יוֹם יַעֲמֵס לָנוּ. בְּרוּךְ אֲדֹנָי, בְּאֶלֶף דָּלִ"ת נו"ן
יו"ד, וְהַפְּסוּק הַזֶּה הוּא סוּד הַחֲכָמָה. יוֹם יוֹם - אֵלּוּ
שְׁנָתַיִם יָמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים.
וּפְרָעָה חֵלֵם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיָּאֵר - סוּד הוּא, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר, זֶה יוֹסֵף, שֶׁנֶּהָר [שֶׁכָּל הַנְּהָר] הַזֶּה הוּא
יוֹסֵף הַצְּדִיק.

וְהִנֵּה מִן הַיָּאֵר עֵלֶת שְׁבַע פְּרוֹת יְפוֹת מְרָאָה
וּבְרִיאַת בֶּשֶׂר וַתְּרַעֲיֶנָּה בְּאָחוּ. וְהִנֵּה מִן
הַיָּאֵר, שְׁהָרִי מִהַנְּהָר הַזֶּה מִתְּבַרְכּוֹת כָּל אוֹתָן
הַדְּרָגוֹת שֶׁלְמַטָּה, מִשׁוּם שֶׁאוֹתוֹ נִהְרָ שְׁשׁוּפָע וַיּוֹצֵא
הוּא מִשְׁקָה וְזָן אֶת הַכֹּל, וַיּוֹסֵף הוּא נִהְרָ שֶׁתְּתַבְּרֶךְ
כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשָׁבִילוֹ.

אֶתְךָ כְּאִשְׁרֵי יֵטֵב לָךְ. וְכִי כִּף רָאוּי לְיוֹסֵף הַצְּדִיק
שֶׁהוּא אָמַר כִּי אִם זָכַרְתָּנִי אֶתְךָ? אֲלֹא כִּיּוֹן שֶׁהִסְתַּכַּל
יוֹסֵף בְּחִלּוּמוֹ, אָמַר, וַדָּאִי חֲלוּם שֶׁל זְכִירָה הוּא,
וְהוּא טָעָה בְּזֶה, שֶׁהָרִי הַכֹּל הִיָּה בְּקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וַיַּעַל כֵּן הַמָּקוֹם שֶׁהִיָּתָה בּוֹ שְׁכָחָה, עֹמֵד לְפָנָיו. מַה
כְּתוּב? וְלֹא זָכַר שׁוֹר הַמִּשְׁקִים אֶת יוֹסֵף
וַיִּשְׁכַּחְהוּ. כִּיּוֹן שֶׁאָמַר וְלֹא זָכַר שׁוֹר הַמִּשְׁקִים, מַה זֶה
וַיִּשְׁכַּחְהוּ? אֲלֹא וַיִּשְׁכַּחְהוּ, הַמָּקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁכָחָה,
וְזֶהוּ הַקֵּץ שֶׁל צַד הַחֲשֵׁךְ. שְׁנָתַיִם יָמִים, מַה זֶה
שְׁנָתַיִם? שֶׁשְׁבָה הַדְּרָגָה לְדְרָגָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ זְכִירָה.

וּפְרָעָה חֵלֵם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיָּאֵר. זֶה הִיָּה
הַחֲלוּם שֶׁל יוֹסֵף, מִשׁוּם שֶׁכָּל נִהְרָ הוּא
שֶׁל יוֹסֵף הַצְּדִיק, וְזֶהוּ הַסוּד שֶׁמִּי שְׁרוּאָה נִהְרָ
בְּחֲלוּם רוּאָה שְׁלוֹם, שְׁכָתוֹב (ישעיה סו) הַנְּנִי גִטָּה
אֵלֶיָּהּ כְּנִהְרָ שְׁלוֹם.

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם. רַבִּי חִיָּא פֶּתַח וְאָמַר, (משלי כט)
מִלֶּךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ וְאִישׁ תְּרוּמוֹת
יִהְרֹסְנָה. בֵּא רָאָה, כְּשֶׁבְרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת
הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, הַתְּקִיֵן הַכֹּל כְּרָאוּי, וְהוֹצִיא אוֹרוֹת
עֲלִיוֹנִים מְאִירִים לְכָל הַצְּדִיקִים, וְהַכֹּל הוּא אֶחָד.
וּבְרָא שָׁמַיִם שְׁלֹמֵעֵלָה, וְאֶרֶץ שְׁלֹמֵעֵלָה, לְתַקֵּן כָּלֵם
יָחַד לְתוֹעֲלֵתָם שֶׁל הַתְּחַתּוֹנִים.

בֵּא רָאָה, מִלֶּךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ, מִי הַמֶּלֶךְ? זֶה
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. בְּמִשְׁפָּט - זֶה יַעֲקֹב, שֶׁהוּא
הַקִּיּוּם שֶׁל הָאָרֶץ, וְעַל כֵּן ו' נְזוּנִית מֵה' הָעֲלִיוֹנָה,
ה' הַתְּחַתּוֹנָה נְזוּנִית מִן ו', שֶׁקִּיּוּם הָאָרֶץ הוּא
בְּמִשְׁפָּט, שְׁהָרִי הַמִּשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ בְּכָל תְּקוּנָהּ
וְזָן אוֹתָהּ.

דָּבָר אחר, מִלֶּךְ - זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. בְּמִשְׁפָּט
- זֶה יוֹסֵף. יַעֲמִיד אֶרֶץ - שְׁכָתוֹב (בראשית מא)
וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיְמָה לְשִׁבְרֵי אֵל יוֹסֵף. וּמִשׁוּם
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בְּיַעֲקֹב, עֹשֶׂה אֶת יוֹסֵף
שְׁלִיט עַל הָאָרֶץ.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, מִלֶּךְ - זֶה יוֹסֵף. בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד
אֶרֶץ - זֶה יַעֲקֹב. שְׁהָרִי עַד שְׁלֹא בֵּא יַעֲקֹב
לְמִצְרַיִם, לֹא הִיָּה קִיּוּם בְּאֶרֶץ מִתּוֹךְ הָרָעָב. כִּיּוֹן
שֶׁבֵּא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, בְּזִכּוֹתָו הִסְתַּלַּק הָרָעָב
וְהִתְקַיְּמָה הָאָרֶץ.

ובא ראה, אותו הנקה, שבע דרגות נשקות ומתברכות ממנו, ואלו הם יפות מראה ובריאת בשר. ותרעינה באחו, בחבור ואחווה, שאין נמצא בהם פרוד וכלם לשבח עומדים. שהנה כל שבע הדרגות הללו שאמרנו הוא סוד, כמו שנאמר (אסתר ב) ואת שבע הנערות הראיות לתת לה מבית המלך וגו'. ועל כן שבע פרות יפות מראה, וכנגד זה כתוב שבעת הסריסים המשרתים את פני המלך וגו'.

וייהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים ואת כל חכמיה וגו'. ותפעם רוחו, מה זה ותפעם? רבי יוסי אמר, הנה פרשוה שבפרעה כתוב ותפעם, ובבוכדנצר כתוב (דניאל ב) ותתפעם, ובארוה שהנה בפרעה כתוב ותפעם משום שהיה יודע את החלום, והפתרון לא היה יודע, אבל נבוכדנצר ראה החלום וראה הפתרון, והכל נשכח ממנו.

אבל בא ראה, ותפעם רוחו, כמו שנאמר (שופטים יג) לפעמו, שהיתה הרוח באה והולכת ובאה והולכת ולא היתה מתישבת עמו עדין פראוי, ועל כן כתוב (שם) ותחל רוח ה' לפעמו, שאז היתה הראשית. אף כאן רוחו התעוררה בו, והלך והתעורר, ולא היתה מישבת עמו לדעת. נבוכדנצר ותתפעם רוחו, בהתעוררות הנה מתעורר על כל אחד פעמים, שבים והולכים ושכים. וזהו כמו שנאמר (במדבר כד) כפעם בפעם, פעם בזה ופעם בזה, ולא מתישבת דעתו ורוחו.

וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים - אלו המכשפים. ואת כל חכמיה - אלו חכמי המזלות. וכלם היו מסתכלים לדעת ולא יכלו להשיג.

אמר רבי יצחק, אף על גב שנאמר שאין מראים לאדם אלא באותה הדרגה שלו - שונה אצל המלכים, שמראים להם דברים עליונים ומשנים מבני אדם אחרים. כמו שמלך דרגתו עליונה על כל שאר האחרים, כך גם מראים לו בדרגה עליונה על כל שאר האחרים, כמו שנאמר את אשר האלהים עשה הראה את פרעה, אבל לשאר בני האדם אין מגלה להם הקדוש ברוך הוא את מה שהוא עושה, פרט לנביאים או לחסידים או לחכמי הדור, והנה פרשוה.

בא ראה, כתוב אתי השיב על כני ואתו תלה. מכאן שהחלום הולך אחר הפתרון. מי השיב על

רב יצחק אמר, שבע הפרות הטובות הם דרגות עליונות על האחרות, ושבע הפרות הרעות - הדרגות האחרות שלמה. אלו מצד הקדשה, ואלו מצד הטמאה.

שבע השבלים - רבי יהודה אמר, אלו הראשונות הן טובות, משום שהן מצד הימין שכתוב בו כי טוב, ואלו הרעים הם למטה מהם. שבע השבלים הן מצד הטהרה, ואלו מצד הטמאה, וכל הדרגות עומדות אלו על אלו ואלו כנגד אלו, ואת כלם ראה פרעה בחלמו.

אמר רבי ייסא, וכי לאותו פרעה הרשע הראו לו את כל אלה? אמר לו רבי יהודה, כמותם ראה, שכמה דרגות על דרגות אלו כנגד אלו ואלו על אלו, והוא ראה באותן הדרגות שלמה.

והנה שנינו, שהרי כמו שהוא האדם, כך מראים לו בחלמו, וכך רואה, וכך הנשמה עולה להפיר, כל אחד ואחד כפי דרגתו פראוי לו, ומשום כך פרעה ראה פראוי לו, ולא יותר.

וייהי מקץ וגו'. רבי חזקיה פתח ואמר, (קהלת א) לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים. בא ראה, כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא למטה, לכל שם עת וזמן קצוב. שם זמן לאור ולחשך, שם זמן לאור של שאר העמים, שהם שולטים עכשו על העולם, וזמן שם לחשכה, שהיא הגלות של ישראל תחת שלטונם. זמן שם הקדוש ברוך הוא לכל, ומשום כך לכל זמן ועת לכל חפץ. מה זה ועת לכל חפץ? זמן ועדן הוא לכל, לכל אותו הרצון שנמצא למטה.

דבר אחר ועת לכל חפץ - מה זה עת? ככתוב (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך.

רבי אלעזר פתח, (תהלים קה) ויבא ישראל מצרים ויעקב גר בארץ חם. בא ראה שהקדוש ברוך הוא מגלגל גלגולים בעולם, ומקים נדרים ושבועות כדי לקיים שבועה וגזרה שהוא גזר.

שהרי שנינו, אם לא שחכיבות ואהבה שאהב הקדוש ברוך הוא את האבות, היה ראוי להוריד את יעקב למצרים בכבלים של ברזל. ובאהבתו אותם המליך ליוסף בנו, ועשה אותו מלך ששולט על כל הארץ, וירדו כל השבטים בכבוד, ויעקב כמלך.

בא ראה מה כתוב? (שם) ויבא ישראל מצרים ויעקב גר בארץ חם. כיון שכתוב ויבא ישראל מצרים, לא ידענו שיעקב גר בארץ חם? למה צריך את זה? אלא, ויבא ישראל מצרים - זה הקדוש ברוך הוא. ויעקב גר בארץ חם - זה יעקב. שהרי בשביל יעקב ובניו באה השכינה למצרים, והקדוש ברוך הוא גלגל גלגולים והוריד את יוסף בראשונה, שבזכותו התקיימה הברית עמו, והשליט אותו על כל הארץ.

מה כתוב? שלח מלך ויתירוהו משל עמים ויפתחהו. רבי שמעון אמר, כתוב (תהלים קמו) ה' מתיר אסורים וגו', וכאן כתוב שלח מלך ויתירוהו, למה משל עמים ויפתחהו? אלא שלח מלך - זה הקדוש ברוך הוא. משל עמים - זה הקדוש ברוך הוא. שלח מלך - המלך העליון שלח ויתירוהו. ומי הוא ששלח לו? זה המלאך הגואל, שהוא מושל עמים, שהוא מושל על התחתונים, והכל הוא מן הקדוש ברוך הוא.

ויריצהו - חסר וא"ו, ומי הוא? זה הקדוש ברוך הוא, משום שאין מי שאוסר ופותר, רק הקדוש ברוך הוא, שכתוב (איוב יב) יסגר על איש ולא יפתח, וכתוב (שם לד) והוא ישקיט ומי ירשיע ויסתר פנים ומי ישורנו ועל גוי ועל אדם יחד, שהרי הכל בו, וכתוב (דניאל ד) וכרצונו עושה בצבא השמים ודירי הארץ, ואין מי שימחה בידו ויאמר לו מה עשית. ומשום כך כתוב ויריצהו מן הבור וגו'.

מה זה ויריצהו? כמו שנאמר (איוב לג) יעתר אל אלוה וירצהו. כמו כן ויריצהו מן הבור, ואחר

כני? אלא זה יוסף. ואתו תלה - באותו הפתרון שפתר לו, וכתוב ויהי כאשר פתר לנו כן היה.

וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קמז) רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו. כמה הקדוש ברוך הוא מתרצה בצדיקים, משום שהצדיקים הם עושים [שלום ועושים] שלום למעלה ועושים שלום למטה, ומכניסים כלה לבעלה, ומשום כך הקדוש ברוך הוא מתרצה בהם באותם שיראים ממנו ועושים את רצונו.

למיחלים לחסדו, מי הם המיחלים לחסדו? הנה אומר, אותם שמשתדלים בתורה בלילה ומשתתפים עם השכינה. וכשבא הבקר, הם מצפים לחסדו, והרי בארוה, בזמן שאדם משתדל בתורה בלילה, חוט של חסד נמשך עליו ביום, ככתוב (שם מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. מה הטעם יומם יצוה ה' חסדו? משום שבלילה שירה עמי. ומשום כך כתוב רוצה ה' את יראיו, ולא ביראיו. כמי שרוצה ברצונו את האחר ומתרצה לו להתפיס עמו, ומשום כך רוצה ה' את יראיו ולא ביראיו.

כמו כן יוסף היה עצוב בעצב הרוח ובעצב הלב, שהיה אסור שם. כיון שפרעה שלח בשבילו, מה כתוב? ויריצהו. התפיסו לו והחזירו לו דברי שמחה, דברים לשמח את הלב, משום שהיה עצוב מן הבור. בא ראה, בראשונה נפל בבור, ובכבוד התעלה אחר כך.

רבי שמעון אמר, בטרום ארע ליוסף אותו המעשה, לא נקרא צדיק. כיון ששמר אותה ברית המילה, נקרא צדיק, ואתה הדרגה של ברית הקדש התעטרה עמו, ומה שהיה [עושה] בבור בראשונה, התעלה עמו. וכתוב ויריצהו מן הבור. התעלה מזה והתעטר בכבוד מים חיים.

וישלח פרעה ויקרא את יוסף, היה צריך להיות לקרא ליוסף! אלא, ויקרא את יוסף - זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב (שם קה) עד עת בא דברו אמרת ה' צרפתהו. עד עת בא דברו, זהו שכתוב ויקרא את יוסף. כתוב כאן ויקרא את יוסף, וכתוב שם ויקרא אל משה. ויגלח ויחלף שמלתיו, בשביל כבוד המלך, והנה פרשוה.

פָּתַח וְאָמַר, (קהלת א) כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים לֹא יוּכַל אִישׁ לְדַבֵּר לֹא תִשָּׁבַע עֵין לְרֹאוֹת וְלֹא תִמְלֹא אֵזֶן מִשְׁמַע. כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים, וְכִי כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים הֵם לְדַבּוֹר שֶׁאָמַר לֹא יוּכַל אִישׁ לְדַבֵּר? וְלֹא תִשָּׁבַע עֵין לְרֹאוֹת וְלֹא תִמְלֹא אֵזֶן מִשְׁמַע, מָה הַטַּעַם אֵלּוּ? אֲלֵא מִשּׁוֹם שְׁשׁוּנִים מֵהֶם, וְהֵם הָעֵינַיִם וְהָאֲזָנַיִם, לֹא עוֹמְדִים בְּרִשְׁוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם, וְהִפָּה הוּא בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְכָל [מָה] שְׁלֹשֶׁת הֵלְלוּ לֹא יִכּוּלִים לְהַשְׁלִים אֶת הַכֹּל וְלַהֲשִׁיג אֶת הַכֹּל.

אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא, כִּפְּךָ זֶה, שְׁדַבּוֹר שֶׁל אָדָם לֹא יִכּוּל לְדַבֵּר, וְהָעֵינַיִם לְרֹאוֹת וְהָאֲזָנַיִם לְשִׁמְעַ, וְאֵין כָּל חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ. וּבֹא רֵאָה, אֶפְלוּ בְּרִיּוֹת וְרוּחוֹת שֶׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ לֹא יִכּוּלִים לְדַבֵּר כָּל דְּבָרֵי הָעוֹלָם, וְהָעֵין לֹא יִכּוּלָה לְשַׁלֵּט וְלְרֹאוֹת וְהָאֵזֶן לְשִׁמְעַ. וּמִשּׁוֹם כִּפְּךָ שְׁלֵמָה שֶׁהִיָּה יוֹדֵעַ כָּל דְּבָר הִיָּה אוֹמֵר אֶת זֶה.

וּבֹא וְרֵאָה, כָּל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם תְּלוּיִים בְּכַמָּה רוּחוֹת, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מִשְׁגִּיחִים עַל מָה עוֹמְדִים בְּעוֹלָם, וְאֶפְלוּ שְׁלֵמָה הַמְּלָךְ, שֶׁהִיָּה חֲכָם מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, לֹא יִכַּל לַעֲמֹד בָּהֶם.

פָּתַח וְאָמַר, (קהלת ג) אֶת הַכֹּל עָשָׂה יְפָה בְּעֵתוֹ גַּם אֶת הָעוֹלָם נָתַן בְּלִבָּם מִבְּלֵי אֲשֶׁר לֹא יִמְצָא הָאָדָם אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים וְגוֹ'. בֹּא רֵאָה, אֲשֶׁרֵי אוֹתָם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה וְיוֹדְעִים לְהַסְתַּכֵּל בְּרוּחַ [בַּסּוּד] שֶׁל הַחֲכָמָה.

אֶת הַכֹּל עָשָׂה יְפָה בְּעֵתוֹ – בְּכָל הַמַּעֲשִׂים שֶׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם, בְּכָל מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה יֵשׁ דְּרָגָה מִמָּנָה עַל אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה בְּעוֹלָם, הֵן לְטוֹב וְהֵן לְרָע. מֵהֶם דְּרָגוֹת לְיָמִין, וּמֵהֶם דְּרָגוֹת לְשְׂמָאל. הוֹלֵךְ הָאָדָם לְיָמִין, אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁעָשָׂה, אוֹתָהּ הַדְּרָגָה הַמִּמָּנָה [שֶׁל יָמִין] לְצַד הַהוּא וְעוֹשָׂה לוֹ סִיוֵעַ, וְכַמָּה הֵם שְׁמִסְיָעִים לוֹ. הוֹלֵךְ אָדָם לְשְׂמָאל וְעוֹשָׂה מַעֲשִׂיו, אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁעָשָׂה, הוּא [דְּרָגַת הַשְּׂמָאל] הַמִּמָּנָה לְצַד הַהוּא, וּמִקְטָרְגָּ לוֹ וּמוֹבִיל אוֹתוֹ לְאוֹתוֹ הַצַּד וּמִסְטָה אוֹתוֹ.

וּמִשּׁוֹם כִּפְּךָ, אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה כְּרְאוּי, אוֹתוֹ הַמִּמָּנָה שֶׁל צַד הַיָּמִין מְסִיעַ לוֹ. וְזֶה הוּא בְּעֵתוֹ, יְפָה בְּעֵתוֹ, שֶׁאוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה מִתְקַשֵּׁר בְּעֵתוֹ כְּרְאוּי לוֹ.

כִּפְּךָ וְיִבֵּא אֶל פְּרָעָה. דְּבַר אַחַר וְיִרְיָצְהוּ, שֶׁהַמַּשִּׁיךְ עָלָיו חוּט שֶׁל חֶסֶד לָתֵת לוֹ חֵן לְפָנָי פְּרָעָה. אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פְּרָעָה, כִּדִּי לְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם וּלְפָתַח בְּשְׁלוֹם.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, בֹּא רֵאָה, בְּאוֹתוֹ פְּרָעָה הִרְשָׁע, שֶׁהוּא אָמַר (שְׁמוֹת ד) לֹא יוֹדַעְתִּי אֶת ה', וּפְרָעָה הִיָּה חֲכָם מִכָּל מַכְשָׁפִיו, אֲלֵא וְדָאֵי הַשֵּׁם שֶׁל אֱלֹהִים הִיָּה יוֹדֵעַ, שֶׁהָרִי כְּתוּב הַנְּמַצָּא כְּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ. וּמִשּׁוֹם שֶׁמָּשָׂה לֹא בֹא אֵלָיו אֲלֵא בְּשֵׁם שֶׁל ה', וְלֹא בְּשֵׁם שֶׁל אֱלֹהִים, וְזֶה הִיָּה קֶשֶׁה לְפָנָיו מִן הַכֹּל, שֶׁהוּא הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁהָרִי הַשֵּׁם שֶׁל אֱלֹהִים שׁוֹלֵט בְּאָרֶץ, וּבְשֵׁם שֶׁל ה' לֹא הִיָּה יוֹדֵעַ, וְעַל כֵּן קֶשֶׁה לְפָנָיו הַשֵּׁם הַזֶּה.

וְזֶהוּ שְׁכַתּוּב (שֵׁם ט) וַיַּחֲזִק ה' אֶת לֵב פְּרָעָה. שְׁדָבַר זֶה הִיָּה מַחֲזִיק אֶת לְבוֹ וּמִקְשָׁה אוֹתוֹ, וְעַל כֵּן מָּשָׂה לֹא הוֹדִיעַ לוֹ דְּבַר שֶׁל שֵׁם אַחַר, אֲלֵא הַשֵּׁם שֶׁל ה' לְבָדוֹ, וּפְרָשׁוּהָ.

פָּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים קיג) מִי כַּה' אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיָּהִי לְשַׁבַּת וְגוֹ'. מִי כַּה' אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיָּהִי לְשַׁבַּת – שֶׁהַתַּעֲלָה מֵעַל כֶּסֶף כְּבוֹדוֹ, [עַל כֶּסֶף כְּבוֹדוֹ לְמַעַלָּה] וְלֹא הַתַּגְלָה לְמַטָּה. בְּשַׁעָה שֶׁאֵין נִמְצָאִים צַדִּיקִים בְּעוֹלָם, הָרִי הוּא מִסְתַּלֵּק מֵהֶם וְלֹא מִתַּגְלָה לָהֶם. הַמַּשְׁפִּילֵי לְרֹאוֹת – בְּשַׁעָה שֶׁהַצַּדִּיקִים הֵם נִמְצָאִים בְּעוֹלָם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹרֵד בְּדַרְגוֹתָיו כִּנְגֵד הַתַּחֲתוֹנִים לְהַשְׁגִּיחַ עַל הָעוֹלָם, לְהִיטִיב לָהֶם.

שְׁהָרִי כְּשֶׁאֵין נִמְצָאִים הַצַּדִּיקִים בְּעוֹלָם, הוּא מִסְתַּלֵּק וּמִסְתִּיר מֵהֶם פָּנִים וְלֹא מִשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם, מִשּׁוֹם שֶׁהַצַּדִּיקִים הֵם הַיְסוּד וְהַקִּיּוּם שֶׁל הָעוֹלָם, שְׁכַתּוּב (מְשִׁלִּי י) וְצַדִּיק יְסוּד עוֹלָם.

וְעַל כֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא גָלָה אֶת שְׁמוֹ הַקְּדוֹשׁ, רַק לְיִשְׂרָאֵל לְבָדָם, שֶׁהֵם חֵלֶק גּוֹרְלוֹ וְנִחְלָתוֹ, וְאֶת הָעוֹלָם חֵלֶק הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִמָּנִים מְגַנִּים, וְהֵנָּה נִתְבָּאֵר, שְׁכַתּוּב (דְּבָרִים לב) בְּהִנְחֵל עֲלֵיוֹן גּוֹיִם וְגוֹ', וְכַתּוּב כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נִחְלָתוֹ.

רַבִּי חֲזִיָּא וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי חֲזִיָּא, תְּמַהְנִי עַל זֶה שֶׁאָמַר שְׁלֵמָה, כָּל הַדְּבָרִים [הַמְלִים] סְתוּמִים וְלֹא נוֹדְעִים, שֶׁהָרִי קִהְלַת סְתוּם [הַמְלִים] הַסְתוּמִים.

יודע אדם, נכשל בה. וכאשר הצדיקים פותחים את פיהם, כלם שלום.

בא ראה, כשיוסף התחיל לדבר עם פרעה, מה כתוב? אלהים יענה את שלום פרעה. אמר רבי יהודה, הנה נתבאר שהקדוש ברוך הוא חס על שלום המלכות, כמו שנאמר ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים, ובארוהו.

רבי חייא אמר, פרעה רצה לנסות את יוסף, והחליף לו את החלום, ומשום שיוסף ידע את הדרגות, הסתפל בכל דבר ודבר ואמר כך ראית, כל דבר ודבר כראוי לו.

וזהו שכתוב: ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחקם כמוך. אחרי הודיע אלהים, אחרי היית בשעה ההיא שחלמתי את החלום, שם היית מצוי. ומשום כך אמר [אמת את כל זאת ידעת, ואיך ידעת פתרונו] את כל זאת, ידעת את החלום איך היה וידעת פתרונו.

אמר רבי יצחק, אם כך, יוסף אמר הכל, החלום ופתרונו, כמו דניאל שאמר את החלום ואת פתרונו! אמר לו, לא זה כמו זה. [שהרי] יוסף הסתפל מתוך דבורו של פרעה, שהיה אומר בדרגות ידועות, וראה אותו שטעה, ואמר לו לא כך, אלא כך זה, משום שהדרגות באות בסדרן. אבל דניאל לא הסתפל מתוך דבורו של נבוכדנצר כלום, [שלא] והכל אמר לו, את החלום ופתרונו. מה כתוב בדניאל? (דניאל ב) אז לדניאל בחזיון הלילה סוד גלה. בחזיון הלילה, מי חזיון הלילה? זה גבריאל, שהוא חזיון, מראה מן מראה.

בא ראה מה כתוב, (יחזקאל מג) והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים וקולו כקול מים רבים והארץ האירה מכבודו. מה כתוב אחריו? וכמראה המראה אשר ראיתי בבאי לשחת את העיר ומראות כמראה אשר ראיתי אל נהר כבר ואפל אל פני. כל המראות הללו הן שש. שאותן המראות, ומראה של החזיון, מראה יש לו, שיראו בו הגוונים שלמעלה, ונראים במראה ההוא. ויש מראה למראה, ומראה למראה זה על זה, וכלם עומדים בדרגות ידועות ושולטים, ונקראים מראה הלילה,

גם את העלם נתן בלבם - כל העולם וכל מעשי העולם אינם אלא ברצון הלב, כשעולה ברצון [הלב, וכשעולה ברצון] האדם. אשרי הצדיקים שמושכים מעשים טובים להיטיב להם ולכל העולם, והם יודעים להתדבק בעת שלום, ובכח הצדקה שעושים למטה הם מושכים אותה הדרגה שנקראת כל, להאיר בעתו.

אוי לרשעים שאין יודעים העת של אותו מעשה ולא משגיחים לעשות מעשיהם בעולם על התקון שצריך לעולם ולתקן המעשה באותה הדרגה שראויה לו. מה הטעם? משום שלא יודעים.

ועל כן נתן הכל ברצונם של בני האדם, שכתוב מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף. ומשום כך שאותם המעשים לא נעשו לתקן בדרגתם כראוי שיכלל המעשה הזה בדרגה הזו שלא כתקון, אלא כפי רצון האדם.

מה כתוב אחריו? ידעתי כי אין טוב בם כי אם לשמוח ולעשות טוב בחייו. ידעתי כי אין טוב בם, באותם המעשים שלא נעשו כראוי. כי אם לשמוח, בכל מה שיבא עליו ולתת הודאה לקדוש ברוך הוא ולעשות טוב בחייו. שהרי אם אותו המעשה גורם לו רע, משום אותה הדרגה שממנה עליו, יש לו לשמוח בו ולהודות עליו, שהוא גרם לעצמו, והוא הולך בלי ידיעה כצפור הזו בתוך מלכדת.

ובל זה מנין לנו? שכתוב (שם ט) כי גם לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים במצודה רעה וכצפרים האחזות בפח כהם יוקשים בני האדם לעת רעה כשתפול עליהם פתאום. כי גם לא ידע האדם את עתו, מה זה עתו? עתו של אותו המעשה שעושה, כמו שנאמר את הכל עשה יפה בעתו. ומשום כך הם כצפרים האחזות בפח. ומשום כך אשרי אותם שמשתדלים בתורה ויודעים דרכי ושבילי התורה של המלך העליון ללכת בה בדרך האמת.

ובא ראה, לעולם אל יפתח אדם את פיו לרעה, שהוא לא יודע מי נוטל אותו הדבר, וכשלא

ובָּהֶם מִתְפָּרְשִׁים כָּל הַחֲלוּמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, וְאֵלוּ הֵם
כְּמוֹ שֶׁלְמַעֲלָה, עֲלֵיהֶם.

וּמִשּׁוּם כֶּף דְּנִיָּאל בְּחִזְיוֹן הַלִּילָה גָּלָה סוּד. לֹא
כְּתוּב הַתְּגִלָּה, אֲלֵא סוּד גָּלָה, אַחַת מֵאֵלוּ
הַדְּרָגוֹת, גָּלָה לוֹ אוֹתוֹ חֲלוֹם וּפְתָרוֹנוֹ. אֲבָל יוֹסֵף
מִתּוֹךְ דְּבָרֵי פְרֻעָה הַסֹּתְפָל בְּדְרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת וְאָמַר.

בֵּא רָאָה, מִשּׁוּם יוֹסֵף שֶׁהוּא צַדִּיק, הוּא גָרַם עֲשָׂר
שָׁל כֶּסֶף וְזָהָב שִׁיטְלוּ יִשְׂרָאֵל, כִּכְתוּב (תהלים
קה) וַיּוֹצִיאֵם בְּכֶסֶף וְזָהָב וְאֵין בְּשִׁבְטָיו כּוֹשֵׁל. וּמִיָּדוֹ
שָׁל הַצַּדִּיק זֶה בֵּא לִישְׂרָאֵל, וְהִכַּל לְזִכּוֹת אוֹתָם
לְעוֹלָם הַבָּא.

וּמִשּׁוּם כֶּף מָנָה אוֹתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם, מִשּׁוּם
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן לְיוֹסֵף מְשָׁלוֹ. עַל
הַפָּה שֶׁלֹּא נִשְׁק לְעֵבֶרָה, כְּתוּב וְעַל פִּיךָ יִשְׁק כָּל
עַמִּי. הֵיךְ שֶׁלֹּא קָרְבָה לְעֵבֶרָה, כְּתוּב וַיִּתֵּן אֶתָּה עַל
יַד יוֹסֵף. הַצּוֹאֵר שֶׁלֹּא קָרַב לְעֵבֶרָה, כְּתוּב וַיִּשֶׂם רֶבֶד
הַזָּהָב עַל צוּאָרוֹ. הַגּוֹף שֶׁלֹּא קָרַב לְעֵבֶרָה – וַיִּלְבַּשׁ
אֹתוֹ בְּגָדֵי שֵׁשׁ. הַרְגֵל שֶׁל רִכְבָּה לְעֵבֶרָה, כְּתוּב
וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בְּמִרְכַּבַּת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר לוֹ. הַמְחַשְׁבָּה
שֶׁלֹּא חָשַׁב – נִקְרָא נְבוֹן וְחָכָם. הַלֵּב שֶׁלֹּא הִרְהִיר –
וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אֲבָרָךְ. וְהִכַּל מְשָׁלוֹ הוּא נֹטֵל.

פָּתַח וְאָמַר, (קהלת ט) רָאָה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר
אָהַבְתָּ וְגו' . בֵּא רָאָה, הַפְּסוּק הַזֶּה הוּא בְּסוּד
עֲלִיּוֹן, וּבְאֲרוּהוּ. רָאָה חַיִּים – אֵלוּ חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא,
שֶׁאֲשֵׁרֵי הָאִישׁ שֶׁזּוֹכֶה לוֹ כִּרְאוּי.

מָה כְּתוּב? וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלְּפָנָי פְּרֻעָה וַיַּעֲבֹר בְּכָל
אֶרֶץ מִצְרַיִם. אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, מָה הִטְעַם
וַיַּעֲבֹר בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם? כְּדֵי לְשַׁלֵּט, שֶׁכֶּף
מְכַרְזִים לְפָנָיו, וְכְדֵי לְכַנֵּס הַתְּבוּאָה בְּכָל מְקוֹם
וּמְקוֹם. רַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר, כִּנְס יוֹסֵף תְּבוּאָה בְּכָל
מְקוֹם כְּדֵי שֶׁלֹּא תִרְקַב.

עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אָהַבְתָּ – זוֹ כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם
שֶׁבָּה כְּתוּב אָהַבְתָּ, שֶׁכְּתוּב (ירמיה לא) וְאָהַבְתָּ
עוֹלָם אָהַבְתִּיהָ. מִתִּי? בְּשַׁעַה שֶׁצַּד הַיְמִין אוֹחִז
אוֹתָהּ, שֶׁכְּתוּב (שם) עַל כֵּן מְשַׁכְּתִיךָ חֲסֹד.

כָּל יְמֵי חַיֵּי הַבְּלָךְ, מִשּׁוּם שֶׁהִיא נִקְשְׁרַת בְּחַיִּים,
וְהִיא הָעוֹלָם שֶׁשׁוֹרִים בָּהּ חַיִּים. שֶׁהִרִי הָעוֹלָם
הַזֶּה לֹא שׁוֹרִים בּוֹ חַיִּים, מִשּׁוּם שֶׁהֵם תַּחַת הַשְּׁמֶשׁ,
וְלֹא מְגִיעִים לְכָאֵן אוֹתָם הָאוֹרוֹת שֶׁל אוֹתָהּ הַשְּׁמֶשׁ,
וְהַסֹּתְפָלוֹ מִהָעוֹלָם מִיּוֹם שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
שֶׁכְּתוּב (ישעיה יג) חֲשֹׁךְ הַשְּׁמֶשׁ בְּצִאתוֹ וְגו' . מָה זֶה
חֲשֹׁךְ הַשְּׁמֶשׁ? שֶׁסָּלַק אֶת אוֹרוֹ וְלֹא מְאִיר, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר (שם נז) הַצַּדִּיק אֲבָד וְגו' .

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל מָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
עָשָׂה, הִכַּל הוּא לְגַלְגַּל גְּלִגּוּלִים, מִשּׁוּם
שֶׁרְצָה לְקַיֵּם הַגְּזֵרָה. בֵּא רָאָה, כִּשְׁפָרָא הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הִבִּיא כָּל מָה שֶׁצָּרִיךְ
הָעוֹלָם בְּרִאשׁוֹנָה, וְאַחַר כֶּף הִבִּיא אֶת הָאָדָם
לְעוֹלָם וּמִצָּא מְזוּן.

כִּי הוּא חֲלַקְךָ בְּחַיִּים – זֶהוּ הַשְּׁמֶשׁ עִם הַלְּבָנָה.
וְצָרִיכִים לְהַכְנִיס הַלְּבָנָה בְּשִׁמְשׁ וְהַשְּׁמֶשׁ
בְּלְבָנָה שֶׁלֹּא לְהַפְרִידָם, וְזֶה הוּא חֲלַק הָאָדָם לְהַכְנִיס
עִמָּם לְעוֹלָם הַבָּא.

[בֵּא רָאָה] כְּמוֹ כֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר
לְאַבְרָהָם, (בראשית טו) יָדַע תִּדַּע כִּי גֵר יִהְיֶה
זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְגו', וְאַחֲרֵי כֵּן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ
גָּדוֹל. כִּשְׁבָא יוֹסֵף לְאֶרֶץ מִצְרַיִם, לֹא מִצָּא בָּהּ רְכוּשׁ
גָּדוֹל. גְּלַגַּל גְּלִגּוּלִים, וְהִבִּיא רָעַב עַל הָעוֹלָם, וְכָל
הָעוֹלָם הָיוּ מִבִּיאִים כֶּסֶף וְזָהָב לְמִצְרַיִם, וְהַתְּמַלְאָה
כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם כֶּסֶף וְזָהָב. לְאַחַר שֶׁהִכַּל נִתְקַן רְכוּשׁ
גָּדוֹל, הִבִּיא אֶת יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם.

מָה כְּתוּב אַחֲרָיו? (קהלת ט) כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדָךְ
לַעֲשׂוֹת בְּכַחַךְ עֲשֵׂה כִּי אֵין מַעֲשֵׂה וְחֻשְׁבוֹן
וְדַעַת וְחֻכְמָה בְּשִׂאֻל אֲשֶׁר אֶתָּה הִלֵּךְ שָׁמָּה. הַפְּסוּק
הַזֶּה יֵשׁ לְהַתְּבוּנָן בּוֹ. כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדָךְ לַעֲשׂוֹת,
וְכִי הִתְרָה הַרְצוּעָה שֶׁאָדָם יַעֲשֶׂה כָּל מָה שֶׁיִּכּוֹל?
אֲלֵא כְּתוּב לַעֲשׂוֹת בְּכַחַךְ. מָה זֶה בְּכַחַךְ? זוֹ נִשְׁמַתוֹ
שֶׁל הָאָדָם, שֶׁהִיא הַכַּח שֶׁל הָאָדָם, לְזִכּוֹת בָּהּ לְעוֹלָם
הַזֶּה וְלְעוֹלָם הַבָּא.

שֶׁכֶּף דְּרַכִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא – בְּרִאשׁוֹנָה בּוֹרָא
[מְקַדֵּים] רְפוּאָה, וְאַחַר כֶּף מִכָּה. כֶּף
בְּרִאשׁוֹנָה הַתְּקִין רְכוּשׁ גָּדוֹל, וְאַחַר כֶּף הִבִּיא

דְּבַר אַחַר בְּכַחַךְ – זוֹ הָאִשָּׁה שֶׁאֲמַרְנוּ, שֶׁהִיא הַכַּח
לְהַתְּחַזֵּק בָּהּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְצָרִיךְ

לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַכֵּל הוּא בְּסוּד עֲלִיּוֹן שְׁיִהְיֶה
כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה.

בא רֵאָה. וַיִּקְרְאוּ לְפָנָיו אֲבָרָה, מֵה זֶה אֲבָרָה?
הַקֶּשֶׁר שֶׁנִּקְשְׁרִים הַשֶּׁמֶשׁ עִם הַלְבָנָה, וְהַכֵּל
כּוֹרְעִים כְּנֶגֶד הַמָּקוֹם הַזֶּה. וְנִתְּוֵן אוֹתוֹ עַל כָּל
הָעוֹלָם, וְכֻלָּם מוֹדִים אֵלָיו, מִשּׁוּם זֶה הַכֵּל הוּא
בְּסוּד עֲלִיּוֹן.

בא רֵאָה, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת מַלְכוּת
הָאָרֶץ כְּעֵין מַלְכוּת הָרְקִיעַ, וְהַכֵּל זֶה כְּמוֹ זֶה.
וְכֹל מֵה שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּאָרֶץ, עוֹמֵד לְפָנָיו הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בְּרֵאשׁוֹנָה.

בא רֵאָה, הַמַּלְכוּת הַקָּדוֹשָׁה לֹא קִבְּלָה מַלְכוּת
שְׁלֹמָה עַד שֶׁהִתְחַבְּרָה עִם הָאֲבוֹת, מִשּׁוּם
שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אוֹתָהּ הַמַּלְכוּת הָעֲלִיּוֹנָה
שֶׁתֵּאִיר מִסוּד הָאֲבוֹת.

ובְּשִׁיּוֹסֶף הַצַּדִּיק יָרַד לְמִצְרַיִם בְּרֵאשׁוֹנָה, הוּא
מִשָּׁךְ אַחֵר כִּי עָמוּ אֶת הַשְּׂכִינָה, שֶׁהָרִי
אֵין שְׂכִינָה הוֹלֶכֶת אֵלָא אַחֵר הַצַּדִּיק, וּמִשּׁוּם כִּי
נִמְשָׁךְ יוֹסֵף לְמִצְרַיִם בְּרֵאשׁוֹנָה, וְנִטַּל אֶת כָּל עֵשֶׂר
הָעוֹלָם כְּרֵאוּי, וְאַחֵר כִּי יָרְדָה שְׂכִינָה לְמִצְרַיִם וְכֹל
הַשְּׂבָטִים עִמָּה.

ומִשּׁוּם כִּי יוֹסֵף, שֶׁשָּׁמַר אֶת הַבְּרִית, זָכָה לְהִתְעַטֵּר
בְּמִקְוָמוֹ, וְזָכָה לְמַלְכוּת שְׁלֹמֶעֱלָה
וְלְמַלְכוּת שְׁלֹמֶטָה. וְעַל כֵּן, כָּל מִי שֶׁשׁוֹמֵר בְּרִית
הַקֹּדֶשׁ כְּאֵלוֹ קַיִם כָּל הַתּוֹרָה הַקָּדוֹשָׁה כְּלָה, שֶׁהָרִי
הַבְּרִית שְׁקוּלָה כְּכֹל הַתּוֹרָה.

בֶּן אָדָם לְזִכּוֹת בָּהּ בְּזֶה הָעוֹלָם בְּכַח זֶה, כִּדִּי
שֶׁיִּתְגַּבֵּר בָּהּ לְעוֹלָם הַהוּא.

מה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁאַחֵר שֶׁיֵּצֵא הָאָדָם מִן הָעוֹלָם
הַזֶּה, אֵין בּוֹ כַח לַעֲשׂוֹת דְּבָר וְלוֹמַר, עַכְשָׁו
מִכָּאֵן וְהִלָּא אֶעֱשֶׂה מַעֲשִׂים טוֹבִים. שְׂוֹדָאֵי שְׁאֵין
מַעֲשֶׂה וְחִשְׁבוֹן וְדַעַת וְחִכְמָה בְּשִׂאוֹל אֲשֶׁר וּגו'. אִם
לֹא זוֹכֶה אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, לֹא יִזְכֶּה בּוֹ אַחֵר כִּי
לְעוֹלָם הַהוּא. וּבִבְרִיָּה, מִי שֶׁלֹא מִתְקִין צִידָה לְלֶכֶת
מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, לֹא יֵאָכֵל בְּעוֹלָם הַהוּא. וַיֵּשׁ מַעֲשִׂים
טוֹבִים שֶׁעוֹשֶׂה אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁיֵּאָכֵל מֵהֶם כָּאֵן,
וְהַכֵּל נִשְׁאָר לְעוֹלָם הַבָּא וְלְהִזּוֹן מֵהֶם.

בא רֵאָה, יוֹסֵף זָכָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְזָכָה בְּעוֹלָם הַבָּא,
מִשּׁוּם שֶׁרָצָה לְהֵאָחֵז בְּאִשָּׁה יְרֵאת ה', כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לט) וְחָטַאתִי לְאֱלֹהִים. וּמִשּׁוּם כִּי
זָכָה לְשֵׁלֵט בְּעוֹלָם הַזֶּה וְזָכָה אֶת יִשְׂרָאֵל.

מה כְּתוּב? (שם מז) וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף, וְכִי
רְאוּי. שֶׁהָרִי אוֹתוֹ נִהָר שֶׁשׁוֹפֵעַ וַיּוֹצֵא, הוּא
לוֹקֵט הַכֵּל, וְכֹל הָעֵשֶׂר עוֹמֵד בּוֹ. וְזֶה סוּד הַכְּתוּב
(שם א) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם, וְהַכֵּל הוּא
כְּרֵאוּי, וְדָאֵי יוֹסֵף צָרִיךְ לְשֵׁלֵט עַל הַמַּלְכוּת.

ובא רֵאָה, כְּתוּב וַיִּרְכַּב אוֹתוֹ בְּמִרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה. מִי
מִרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה? הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת
הַצַּדִּיק שְׁלֵיט, מִשּׁוּם שֶׁהֵנָּה מְמַנּוּ נְזוּן הָעוֹלָם,
וְצָרִיךְ לְהִזּוֹן, וְלִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵשׁ מִרְכָּבָה
עֲלִיוֹנָה, וַיֵּשׁ לוֹ מִרְכָּבָה תַּחְתּוֹנָה. הַמִּרְכָּבָה
הַתַּחְתּוֹנָה הִיא מִרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה, וַיּוֹסֵף נִקְרָא צַדִּיק,
וְלוֹ רְאוּי לְהִיּוֹת רוֹכֵב עַל מִרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר לוֹ,

❦ **סדר הלימוד ליום ח שבט** [יום 126 בשנה] ❦

כך הרוח נותנת בו כח שיתחזק האדם עמה, ומשום כך יצר רוח אדם בקרבו ממש.

ואם תאמר, יצר רוח אדם מה זה? משום שהרוח ההיא צריכה כח שלמעלה יותר להסתייע עמה, ועל כן הקדוש ברוך הוא הוא יצר רוח אדם בקרבו, ונותן לו סיוע לאדם.

בא ראה, כשאותה הרוח צריכה סיוע - כמו שהוא אותו האדם וכמו שאותו הגוף נתקן, כך גם מתקנים לו את אותה הרוח ומוסיפים לו רוח להתתקן, וזה הוא יצר רוח אדם בקרבו.

ובא ראה, כיון שאבד יוסף מאביו, יעקב אבד אותה תוספת הרוח שהיתה בו, והסתלקה ממנו השכינה. אחר כך מה כתוב? (בראשית מה) ותחי רוח יעקב אביהם. וכי עד עכשו היה מת? אלא אותה תוספת הרוח הסתלקה ממנו השכינה ולא היתה בתוכו, משום שהעצב שהיה בו גרם לו, [ואם גרמה לו לזה] שלא היתה רוח בקיומה, ומשום כך ותחי רוח יעקב אביהם. וכאן כתוב וירא יעקב, שעד עכשו לא התבשר. מנין היה יודע? אלא וירא יעקב, שראה את כל דירי הארץ שהולכים למצרים ומביאים תבואה. זהו שכתוב וירא יעקב.

רבי יצחק אומר, בא ראה, דוד המלך זכה להתחבר עם האבות, וירש את מקומו בתוכם. זהו שכתוב אכן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

רבי ייסא ורבי חזקיה היו הולכים מקפוטקיא ללוד, והיה עמהם יהודי אחד שמחזיק נוד של יין. בעודם הולכים, אומר רבי ייסא לרבי חזקיה, פתח פיך ואמר דבר אחד מאותם הדברים המעלים של התורה שאתה אומר כל יום לפני המאור הקדוש.

פתח ואמר, (משלי ג) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. דרכיה דרכי נעם - אלו דרכי התורה. שמי שהולך בדרכי התורה, הקדוש ברוך הוא משרה עליו את נעימות השכינה שלא תזוז ממנו לעולמים. וכל נתיבותיה שלום - שכל נתיבות התורה כלם שלום. שלום לו למעלה, שלום לו למטה. שלום לו בעולם הזה, שלום לו בעולם הבא.

וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (זכריה יב) משא דבר ה' על ישראל נאם ה' נטה שמים ויסד ארץ ויצר רוח אדם בקרבו. בפסוק הזה יש להתבונן. משא דבר ה'. בכל המקומות האלה שאמר משא, למה משא? אלא בכל מקום שהוא על הדין של שאר העמים ואמר משא - זה לטוב. בכל מקום שהוא על ישראל ואמר משא - זה לרע.

בכל מקום שהוא על הדין של שאר העמים לטוב, משום שמשא הוא מעמסה, כביכול זו מעמסה על הקדוש ברוך הוא השלום של העמים עובדי כוכבים ומזלות, וכשנגזר הדין עליהם, עוברת ממנו המעמסה הזו שהוא סובל עליהם. בכל מקום שנגזר דין על ישראל ואמר משא, כביכול מעמסה היא על הקדוש ברוך הוא, ומשום כך משא מהצד הזה ומהצד הזה, זה משא.

כיון שאמר נטה שמים ויסד ארץ, למה צריך ויצר רוח אדם בקרבו? וכי לא היינו יודעים שהוא יצר רוח אדם? אלא להראות דרגה ידועה, שכל הרוחות והנשמות של העולם עומדות באותה הדרגה.

רבי שמעון אומר, הפסוק הזה קשה. אם אומר ויצר רוח אדם ולא יותר - יפה. אבל מה זה בקרבו? אלא זה סוד בשני צדדים, שהרי מהנהר ההוא ששופע ויוצא, משם יוצאות ופורחות כל הנשמות ומתכנסות למקום אחד, ואותה הדרגה היא יצר רוח אדם בקרבו. וזה כמו אשה שמתעברת מן הזכר, ואותו הולד מצירת לה במעיה, עד שהכל מצטיר בציור משלם במעיה. כך ויצר רוח אדם בקרבו, בקרבו זה עומד, עד שנברא האדם בעולם ונותן לו.

דבר אחר ויצר רוח אדם בקרבו - בקרבו של אדם ממש. משום שכאשר נברא האדם והקדוש ברוך הוא נותן לו את נשמתו ויוצא לאויר של העולם, אותה הרוח שבתוכו לא מוצאת גוף להתפשט בתוכו, ועומדת בצד אחד בתוכו.

ובשאר מתפשט גופו, אותה הרוח מתפשטת ונותנת בו כח. וכן כמו שהגוף מתגדל,

בְּנֵי לְמַצְרַיִם, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לְמָה תִּתְרָאוּ, כִּדִּי שְׁלֹא תִרְאוּ עֲצַמְכֶם אֲלָא כְּמוֹ רַעֲבִים, כְּמוֹ אַנְשֵׁים שְׂאִין לָהֶם שִׁבְעַ.

אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָהּ, וְדַאי סוּד יֵשׁ כְּאֵן, שְׁהַרִי בְּכָל זְמַן שֶׁהוּא צֶעַר בְּעוֹלָם, לֹא צָרִיךְ הָאָדָם לְהִרְאוֹת אֶת עֲצָמוֹ בְּשׂוּק, כִּדִּי שְׁלֹא יִתְפַּס בְּחֻטְאָיו, וְעַל כֵּן אָמַר לְמָה תִּתְרָאוּ, וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר.

דְּבָר אַחַר וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שְׂבָר בְּמַצְרַיִם – תְּבוֹאָה מִמֶּשׁ, שְׁהַרִי עַל כֵּן שְׁלַח הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רָעַב לְעוֹלָם, כִּדִּי לְהוֹרִיד אֶת יַעֲקֹב וְאֶת בְּנָיו לְשָׁם, וְעַל זֶה רָאָה אֶת בְּנֵי הָאָרֶץ שֶׁהֵיוּ מְבִיאִים מִמֶּשׁ תְּבוֹאָה.

וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שְׂבָר בְּמַצְרַיִם. בְּשַׁעָה שְׁמַת יִצְחָק, בָּאוּ יַעֲקֹב וְעֵשָׂו לְחַלֵּק, וְעֵשָׂו יָצָא מִחֻלְקוֹ שֶׁל הָאָרֶץ וּמֵהַכֵּל, וַיַּעֲקֹב שִׁסְבַּל אֶת הַגְּלוּת יִטַּל הַכֵּל. וְעַל זֶה רָאָה אוֹתוֹ הַשְּׂבָר שֶׁהָיָה לוֹ בְּמַצְרַיִם הוּא וּבְנָיו לְסַבַּל אֶת הַגְּלוּת, וְעַל זֶה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לְמָה תִּתְרָאוּ, מִלִּפְנֵי הַדִּין שְׁלִמְעָלָה, שְׁלֹא יִמָּצָא עֲלֵיכֶם מִקְטָרֵג. וַיֹּאמֶר הִנֵּה שְׁמַעְתִּי כִּי יֵשׁ שְׂבָר בְּמַצְרַיִם רָדוּ שָׁמָּה. הָרִי פְּרִשׁוּהָ רְדוּ, כַּחֲשַׁבּוֹן הַזֶּה הֵיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַצְרַיִם.

וַיִּוְסַף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ וּגְו'. רַבִּי יִיסָא פִּתַּח וַאֲמַר, (תהלים כז) וְעַתָּה יְרוּם רֹאשִׁי עַל אֵיבֵי סְבִיבוֹתַי וְאֶזְבְּחָהּ בְּאַהֲלוֹ זִבְחֵי תְרוּעָה אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָהּ לָהּ.

בָּא רָאָה, כִּשְׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצֵּה מֵהָאָדָם, הוּא זוֹקֵף אוֹתוֹ עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ הָרֹאשׁ שֶׁל הַכֵּל, וְכָל שׁוֹנְאָיו נִכְנָעִים תַּחְתָּיו.

אֶת דָּוִד הַמֶּלֶךְ שָׁנְאוּ אָחָיו, דָּחוּ אוֹתוֹ מֵהֶם – הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרִים אוֹתוֹ עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. בָּא חֲמִיו – בָּרַח מִלִּפְנֵיו, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרִים אוֹתוֹ עַל כָּל מַלְכוּתוֹ, וְכֻלָּם הָיוּ כּוֹרְעִים וְסוֹגְדִים לִפְנָיו. וְאֶת יוֹסֵף דָּחוּ אָחָיו, אַחַר כֵּף כָּלָם כָּרְעוּ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לִפְנָיו, זֶהוּ שְׁכַתּוּב וַיִּבְאוּ אָחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ אַפַּיִם אֲרֻצָּה.

דְּבָר אַחַר וְעַתָּה יְרוּם רֹאשִׁי – מַה זֶה וְעַתָּה? כְּמוֹ וְאִתָּה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הִנֵּה נִתְבָּאֵר, עֵת שֶׁהִיא הַדְּרָגָה הָעֲלִיּוֹנָה. וּמִי הִיא אוֹתָהּ הָעֵת? זוֹ ה"א, וְנִקְרָאתָ עֵתָהּ. וְעַתָּה – זֶה הוּא וּבֵית דִּינּוּ.

אָמַר הַיְהוּדִי הַהוּא, כְּמוֹ מְטַבֵּעַ בְּכִיס נִמְצָא בְּפִסּוּק הַזֶּה. אָמְרוּ לוֹ, מִנֵּיין לָךְ? אָמַר לָהֶם, שְׁמַעְתִּי מֵאָבָא, וְלִמְדִתִּי כְּאֵן דְּבָר [טוֹב] בְּפִסּוּק הַזֶּה. פִּתַּח וַאֲמַר, הַפִּסּוּק הַזֶּה הוּא בְּשֵׁנֵי גִּוְנִים וּבְשֵׁנֵי צְדָדִים. קוֹרְאִים בּוֹ דְרָכִים וְקוֹרְאִים בּוֹ נְתִיבוֹת. קוֹרְאִים בּוֹ נַעַם, וְקוֹרְאִים בּוֹ שְׁלוֹם. מִי הַדְּרָכִים וּמִי הַנְּתִיבוֹת? מִי הַנַּעַם וּמִי הַשְּׁלוֹם?

אֲלָא דְרָכֵיהּ דְרָכֵי נַעַם, הֵינּוּ שְׁכַתּוּב (ישעיה מג) הַנּוֹתֵן בֵּינָם דְרָךְ. שְׁהַרִי בְּכָל מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא בַתּוֹרָה דְרָךְ, זוֹ דְרָךְ פִּתּוּחָהּ לְכָל. כְּדִרְךָ הַזֶּה שְׁפִתּוּחָהּ לְכָל אָדָם, כֵּף דְרָכֵיהּ דְרָכֵי נַעַם. אֵלוֹ הַדְּרָכִים שְׁפִתּוּחִים מִן הָאָבוֹת, שְׁכָרוּ בֵּינָם הַגְּדוֹל, וְנִכְנָסִים לְתוֹכּוֹ, וּמֵאוֹתָם הַדְּרָכִים נִפְתָּחִים לְכָל עֶבֶר וְלְכָל צְדָדֵי הָעוֹלָם.

וְהַנַּעַם הַזֶּה הִיא נַעֲמִימוֹת שְׁיוּצָאת מִן הָעוֹלָם הַבָּא, וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא מֵאִירִים כָּל הַמְּאוֹרוֹת וְנִפְרָדִים לְכָל עֶבֶר, וְאוֹתוֹ הַטוֹב וְאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא שְׁיוּנָקִים [שְׁיוּרָשִׁים] הָאָבוֹת נִקְרָא נַעַם. דְּבָר אַחַר – הָעוֹלָם הַבָּא נִקְרָא נַעַם, וְכִשְׁמַתְעוֹרֵר הָעוֹלָם הַבָּא, כָּל הַשְּׁמִחָה וְכָל הַטוֹב וְכָל הָאוֹרוֹת וְכָל הַחֲרוֹת שֶׁל הָעוֹלָם מִתְעוֹרְרִים, וּמִשׁוּם כֵּךְ נִקְרָא נַעַם.

וְעַל זֶה שְׁנִינּוּ, הִרְשָׁעִים שֶׁל הַגִּיּוֹנִים, בְּשַׁעָה שֶׁנִּכְנָסָת הַשְּׁבָת, כָּלֶם נָחִים, וַיֵּשׁ לָהֶם חֲרוֹת וּמְנוּחָה. בְּשַׁעָה שְׁיוּצָאת הַשְּׁבָת, יֵשׁ לָנוּ לְעוֹרֵר שְׁמִחָה עֲלִיוֹנָה עֲלֵינוּ שְׁנִנְצַל מֵאוֹתוֹ הָעֲנָשׁ שֶׁל הִרְשָׁעִים שְׁנִדּוּנוֹ [שְׁחֲזָרוּ] מִן הַשַּׁעָה הַהִיא וְהִלָּאָהּ. וַיֵּשׁ לָנוּ לְהִתְעוֹרֵר וְלוֹמַר, (תהלים ז) וַיְהִי נַעַם אֲדָנִי אֲלֵהֵינוּ עֲלֵינוּ. זֶהוּ הַנַּעַם הָעֲלִיּוֹן, שְׁמַחַת [חֲרוֹת] הַכֵּל, וְעַל כֵּן דְרָכֵיהּ דְרָכֵי נַעַם.

וְכָל נְתִיבַתִּיהָ שְׁלוֹם, מִי זֶה נְתִיבַתִּיהָ? אֵלוֹ הֵם הַשְּׁבִילִים שְׁיוּצָאִים מִלְּמַעְלָה, וְאֶת כָּלֶם לוֹקַח הַבְּרִית הַיְחִידִי שֶׁנִּקְרָא שְׁלוֹם, שְׁלוֹם הַבֵּית, וּמְכַנִּים אוֹתָם לֵימֵ הַגְּדוֹל כְּשֶׁהוּא בְּגְבוּרָתוֹ, וְאֵז נוֹתֵן לוֹ שְׁלוֹם. זֶהוּ שְׁכַתּוּב וְכָל נְתִיבַתִּיהָ שְׁלוֹם. בָּא רָאָה, יוֹסֵף הָיָה בְּרִית שְׁלוֹם, וְהָיָה מֶלֶךְ בְּמַצְרַיִם וְשָׁלִיט עַל הָאָרֶץ, וַיַּעֲקֹב, מִשׁוּם שֶׁהִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ הַשְּׁכִינָה, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ.

וַעַם כָּל זֶה, לַיַּעֲקֹב הָיָה שְׂבָר, כִּדִּי לְקַנּוֹת תְּבוֹאָה בְּמַצְרַיִם, וְרָאָה שֶׁהוּא שְׂבָר עַל שְׂבָר, שְׁיִרְדּוּ

החטאים שלא יודע שהם חטאים, ולא משגיח בהם, והוא פוחד מימי רע.

מי הם ימי רע? אלו הם הימים שהם מזדמנים באותו רע, ומי הם? זה [הוא] יצר הרע, שהוא נקרא רע, ויש לו ימים ידועים שנתנת לו רשות בעולם להסטיין לכל אותם שמטמאים את דרכיהם. שמי שבא להטמא - מטמאים אותו, ואלה הם שנקראים ימי רע, ואלו ממנים על אותם חטאים שדשים אותם בני אדם בעקביהם.

בא ראה, כל אותם שמטמאים את דרכיהם, כמה קבוצות של מזיקים מזדמנים אצלם ומטמאים אותם. בדרך שאדם רוצה ללכת - באותה הדרך מנהיגים אותו ממש. בא אדם להטהר - כמה הם שמסיעים לו.

הרי שנינו, שכשאדם קם בבקר, צריך לרחץ ידיו מתוך נטלה של מים, שהוא כלי לטל ממנו מים, מתוך מי שרחץ ידו בראשונה, כמו שבארנוהו. ובא ראה, בשביל הנטלה הזו בארנו את הדבר.

ועוד, שצריך אדם לטל יד ימין בשמאל, כדי להשליט ימין על שמאל, וירחץ הימין מן השמאל, ומשום זה היא נטילה. ועל כן מי שנוטל ידו, יטל ימין בשמאל, להשליט הימין על השמאל, כדי שלא יתן מקום ליצר הרע לשלט כלל, והנה בארנו.

בא ראה, בשעה שדין הרע שולט, לא משיב ידו מלהרע, ובשעה שהימין שולט על העמים עובדי כוכבים ומזלות לשבר אותם, חס הקדוש ברוך הוא עליהם ולא מכלה אותם.

ומשום כך, כל מי שהוא חוטא, באותם החטאים שדש בהם ברגליו, לא ידע עליהם, ופחד תמיד. דוד המלך היה תמיד נשמר מהחטאים הללו, וכשהיה יוצא לקרב, היה מפשפש בהם, ועל כן לא פחד להלחם עמם בקרב.

ובא ראה, ארבעה מלכים היו, מה שבקש זה לא בקש זה. דוד אמר (תהלים יח) ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם. מה הטעם? משום שהיה נשמר מן החטאים הללו, ולא נתן מקום לשונאיו לשלט, ועל כן רצה לרדף אחריהם

ירום ראשי - להרים אותה בכבוד ומלכות. על איבי סביבותי - אלו שאר מלכי הארץ. ואזבחה באהלו - זו ירושלים. באהלו - זה אהל מועד. זבחי תרועה - שישמע כל העולם. אשירה ואזמרה - מאותו צד שהיא התרועה. שהרי משם, מהצד של התרועה, באה השירה והתשבחת.

דבר אחר ועתה ירום ראשי - זו כנסת ישראל. על איבי סביבותי - זה עשו וכל השרים שלו. ואזבחה באהלו - אלו ישראל. זבחי תרועה - שכתוב (שם נא) זבחי אלהים רוח נשברה, כדי להעביר את הדין מן העולם. אשירה ואזמרה - להודות ולשבח לקדוש ברוך הוא ללא הפסק לעולם.

דבר אחר ועתה ירום ראשי - בכל, יצר טוב על יצר רע, שכתוב על איבי סביבותי, זה היצר הרע שהוא סביב האדם, והוא שונא אותו בכל. ואזבחה באהלו זבחי תרועה - זו התורה שנתנה מצד האש, ככתוב (דברים לג) מימינו אש דת למו. שהרי בשביל התורה ירום ראשו [של האדם] ונשברים כל שונאיו לפניו, ככתוב (תהלים יח) תכריע קמי תחתאי.

דבר אחר ועתה ירום ראשי - להכלל עם האבות, שהרי דוד המלך יש לו להדבק עם האבות, ואז יתרום ויעלה למעלה, והוא בקשר אחד עמם. על איבי סביבותי - אלו הם שבצד השמאל, כלם בעלי הדינים שמתכוננים לחבל, ואז השמש מתחבר ללבנה, והכל הוא אחד.

בא ראה, כתוב ויוסף הוא השליט על הארץ. זה השמש ששולט בלבנה ומאיר לה וזן אותה. הוא המשביר לכל עם הארץ, שהרי אותו נהר ששופע ויוצא, ממנו כלם נזונים ומשם פורחות הנשמות לכל, ומשום כך כלם משתחוים אל אותו המקום, שהרי אין לה דבר בעולם שלא תלוי במזל, ובארנוהו.

ויבר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים מט) למה אירע בימי רע עון עקבי יסובני. בא ראה, שלשה הם שפוחדים ולא יודעים ממה הם פוחדים, ובארנוהו. אבל מי שפחד ולא יודע ממה הוא פוחד - משום אותם

שאין לי לפחד מאותם ימי רע, כפי שאמרנו. עון עקבי יסובני, מי הם עקבי? אלו הם בסוד האמונה, שכתוב (בראשית כה) וידו אחזת בעקב עשו. זה הוא העקב, והם העקבים שמסתכלים בהם תמיד, באותו החטא שאדם דש בו תמיד בעקבו.

בא ראה מה כתוב? (ישעיה ה) הוי משכי העון בכתובי השוא וכעבות העגלה חטאה. בכתובי השוא – שדש בו בעקב ולא חושש עליו, ואחר כך מתחזק ונעשה [בכתובי השוא] כעבות העגלה, ומתחזק אותו החטא, ומסטה אותו בעולם הזה ובעולם הבא.

אשריהם הצדיקים שיודעים להשמר מחטאיהם, והם תמיד מפשפים במעשיהם כדי שלא ימצא עליהם מקטרג בעולם הזה, ולא ישטינו עליהם לעולם הבא, שהרי התורה מתקנת להם דרכים ושבילים ללכת בהם, שכתוב (משלי ג) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום.

ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (שם כד) בנפל אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך. בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את האדם שיזכה לכבודו ולשמם לפניו תמיד ולהשתדל בתורה ימים ולילות, משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בה בתורה תמיד.

וכיון שהקדוש ברוך הוא ברא את האדם, נתן לפניו תורה, ולמד אותו בה לדעת את דרכיה. מנין לנו? שכתוב (איוב כח) אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה. ואחר כך, ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה. כיון שהסתכל בה ולא שמר אותה, עבר על מצות רבונו ונתפס בחטאו.

וכל אותם שעברו על דבר אחד של התורה נתפסו בה. שלמה המלך שהתחכם על כל בני העולם, עבר על דבר אחד של התורה, וגרם לו להעביר ממנו את מלכותו ולפלג את המלכות מבנו. מי שעובר על התורה על אחת כמה וכמה.

ויוסף שהיה יודע תורה, ואחיו נפלו בידו, למה גלגל עליהם כל הגלגול הזה, והרי הוא ידע את התורה שלמד אותו אביו? אלא חס ושלום שיוסף גלגל עליהם גלגולים לנקם מהם, אלא כל

תמיד, והם לא ירדפו אחריו לתבע את חטאיו ויפל בידיהם.

אסא היה מפחד יותר. אף על גב שהיה מפשפש בחטאיו, ולא כמו דוד המלך, הוא רצה לרדף אחריהם, ולא להלחם בהם, ויהרג אותם הקדוש ברוך הוא, וכך היה, שכתוב (דברי הימים ב יד) וירדפם אסא והעם אשר עמו וגו', וכתוב ויגף ה' את הכושים לפני אסא ולפני יהודה וינסו הכושים. [וכן] מה כתוב בדרך? (שמואל א ל) ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם. אבל אסא, הוא רודף והקדוש ברוך הוא מכה.

גם יהושפט מלך יהודה כך היה מבקש ואומר, איני יכול לרדף ולא להרג, אלא אני אזמר, ואתה תהרג אותם, משום שלא היה כל כך מפשפש כמו אסא, וכך עשה לו הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דברי הימים ב כ) ובעת החלו ברנה ותהלה נתן ה' מארבים על בני עמון מואב והר שעיר הבאים ליהודה וינגפו.

חזקיה מלך יהודה אף כך גם אמר, איני יכול לא לומר ולא לרדף ולא להלחם בקרב, משום שפחד מהחטאים הללו שאמרנו. מה כתוב? (מלכים ב יט) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף וישפיו בבקר והנה כלם פגרים מתים. וחזקיה היה יושב בביתו, ושוכב במטתו, והקדוש ברוך הוא הרג אותם.

ומה הצדיקים הללו היו פוחדים מן החטאים הללו – שאר בני העולם על אחת כמה וכמה. משום כך יש לאדם להשמר מהחטאים הללו ולפשפש בהם כמו שאמרנו, כדי שלא ישלטו עליו אותם ימי רע, שלא מרחמים עליו.

בא ראה, ויכר יוסף את אחיו. בשעה שנפלו בידו, הוא רחם עליהם, משום שהוא שלם, והם לא הפריחו. שאותם שמעון ולוי באו מצד הדין הקשה, ועל כן לא רחמו עליו, שהרי כל אותם בעלי הדין הקשה לא מרחמים על בני אדם בשעה שנופלים בידיהם.

ומשום כך אמר דוד (תהלים מט) למה אירא. לא כתוב יראתי, אלא אירא, [אלא] שיש

(משלי כח) עבד אדמתו ישבע לחם ומרדף ריקים ישבע ריש. הפסוק הזה קשה, וכי שלמה המלך, שהוא חכם מכל בני העולם, איך אמר שיתאמץ אדם לעבד את האדמה ולהשתדל אחריה ויעזב חיי עולם?

אלא סוד הוא. פתח ואמר, (בראשית ב) ויקח ה' אלהים את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, ובארוהו שהוא בסוד הקרבנות. בא ראה, לעבדה - זה המלך העליון. ולשמרה - זה המלך התחתון. העולם העליון והעולם התחתון. לעבדה - [לזכר] בסוד של זכור. ולשמרה - בסוד של שמור.

ומשום כף עבד אדמתו זה גן עדן, שצריך לעשות ולעבד ולמשך לה ברכות מלמעלה, וכשמתברכת ונמשכות לה ברכות מלמעלה, גם הוא מתברך עמה. בא ראה שהכהן שמברך מתברך, כמו שנאמר (כמדבר ו) ואני אברכם. ומשום כף עבד אדמתו ישבע לחם - זהו המזון שלמעלה. ומרדף ריקים - מי שיתדבק בצד האחר שהוא מרדף ריקים - ישבע ריש ודאי. אמר רבי יוסי, אשריך שזכית לדבר הזה.

עוד פתח ואמר פסוק אחריו, (משלי כח) איש אמונות רב ברכות. זהו אדם שבו אמונת הקדוש ברוך הוא, כמו רבי ייסא הזקן, שאף על גב שהיה לו מאכל של אותו היום לאכל, לא היה מתקין אותו עד שהיה מבקש מזונו לפני המלך הקדוש. אחר שהתפלל תפלתו ובקש מזונו מלפני המלך, אז היה מתקין, והיה תמיד אומר: לא נתקין עד שינתנו מבית המלך.

ואין להעשיר לא ינקה, משום שלא רצה להשתדל בתורה, שהיא החיים של העולם הזה והחיים של העולם הבא. עכשו שהיא השעה להשתדל בתורה - נשתדל.

פתח אותו האיש בסוד החלום ואמר, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם וגו'. ויזכר יוסף את החלמות, וכי למה יוסף [אמר או] זכר להם אותם החלומות שחלם להם, ומה הועיל לו אלו לא הזכיר להם, שהרי יוסף היה חכם, וכתוב כל ערום יעשה בדעת וכסיל יפרש אולת?

זה לא עשה אלא להביא את אחיו בנימין אצלו, שתשוקתו היתה אליו, והוא לא השאיר את אחיו לפל, שהרי כתוב ויצו יוסף ומלאו את כליהם בר וגו', וכל זה כדי שלא יפלו.

רבי יהודה אמר, כשברא הקדוש ברוך הוא את הלבנה, היה תמיד מסתכל בה, ככתוב (דברים יא) תמיד עיני ה' אלהיך בה. השגחתו בה תמיד. וכתוב אז ראה, שהרי השמש בהשגחתו בה מאירה. ויספרה, מה זה ויספרה? כמו שנאמר (איוב כח) מקום ספיר אבניה.

הבינה, שהיא יושבת בתקון בשנים עשר תחומים מחלקת לשבעים שרים, התקין אותה בשבעה עמודים עליונים להאור ולשבת על שלמות. וגם חקרה, להשיגח עליה תמיד, פעם אחר פעם, שאין פוסק לעולמים.

ואחר כף הזהיר את האדם ואמר, ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה, שהרי היא מתעטרת על התחתונים לירא ולדעת את הקדוש ברוך הוא בגללה. וסור מרע בינה, ברור מהפסלת שלא לקרב עמו, ואז השגחת [המצאות] הבינה לדעת ולהסתכל בכבוד המלך העליון.

רבי יוסי קם לילה אחד להשתדל בתורה, והיה שם עמו יהודי אחד שפגש בו באותו הבית. פתח רבי יוסי ואמר, (משלי י) לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות. לא יועילו אוצרות רשע - אלו הם שלא משתדלים בתורה, והולכים אחר דברי העולם ולכנס אוצרות רשע. מה כתוב? (קהלת ה) ואבד העשר שהוא בענין רע, משום שהם אוצרות רשע.

וצדקה תציל ממות - אלו שמשתדלים בתורה ויודעים דרכיה להשתדל בה, שהרי התורה נקראת עץ חיים, ונקראת צדקה, שכתוב (דברים ו) וצדקה תהיה לנו.

דבר אחר וצדקה תציל ממות - זו צדקה מממש, והיא בשני גוונים ובשני צדדים. קורא לו תורה וקורא לו צדקה, והכל אחד.

אמר אותו היהודי, וקורא לו שלום. אמר רבי יוסי, כף זה ודאי שנקראת שלום. קם אותו היהודי והשתתף עמו. פתח אותו היהודי ואמר,

רעים, חרבן ושממה ודם ושפיכות דמים, ולא חלום של שלום.

ואם תאמר, לאדם טוב מראים חלום רע? כך זה ודאי. כל אותם רעות שעתידים להשיג – על אותם שעוברים על דברי תורה, ואותם ענשים שעתידים להענש בעולם ההוא כלם רואה, כדי שכל שעה תהיה יראת אדונו עליו. והנה העירו שכתוב (קהלת א) והאלהים עשה שייראו מלפניו – זה חלום רע. ועל זה לאותו צדיק מראים לו חלום רע, כמו שנתבאר.

בא ראה, שהנה שנינו, שאותו אדם שרואה חלום, צריך לו לפתח את פיו בו לפני אנשים שאוהבים אותו, כדי שיעלה רצונם אליו לטוב ויפתחו פיהם לטוב, וימצא הרצון והדבר הכל לטוב. הרצון שהוא המחשבה ראשית הכל, והמלה שהיא סיום הכל. ועל פן נמצא שהנה הוא שלמות בסוד עליון.

ומשום כך הכל מתקים, וצריכים אוהבי האיש להתקים באותו פתרון טוב, והכל הוא כראוי. ומשום כך הקדוש ברוך הוא מודיע לאדם כל אחד ואחד באותה הדרגה שלו כמו שהוא, ובאותו גון שכל אחד ואחד אומר שיהיה חלום. אומר אותו יהודי, ודאי שהחלום אינו אלא לאדם צדיק, שהוא ראה חלום כראוי.

ובא וראה, שכאשר אדם ישן על מטתו, נשמתו יוצאת ומשוטטת בעולם למעלה ונכנסת למקום שנכנסת, וכמה קבוצות מזיקים עומדים והולכים בעולם ופוגשים את אותה הנשמה. אם היא צדיקה, עולה למעלה ורואה מה שרואה. ואם לא, נאחזת בצד ההוא, ומודיעים לה דברים כוזבים או דברים שעתידים לבא לזמן הקרוב. וכשמתעוררת אותה הנשמה שבו, היא מודיעה לו מה שראתה.

ועל כן לאדם שאינו צדיק מודיעים לו חלום טוב שאינו אמת, הכל כדי להסותו מאותה דרך האמת. כיון שהוא הסיט את דרכו מדרך האמת, מטמאים אותו. שכל מי שבא להטהר – מטמאים אותו, ומי שבא להטמא – מטמאים אותו. הנה ודאי כך נתבאר.

אבל כיון שראה שהם באו ומשתחוים לו אפים על הארץ, אז נזכר ממה שחלם להם כשהיה עמם, שכתוב והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחוין לאלמתי. אומר יוסף בשעה שראה שכורעים אחיו לפניו, שכתוב ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה, אז ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם, שהרי ראה שהם קימים.

עוד, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם – זכר אותם, משום שאין שכחה לפני הקדוש ברוך הוא. שהרי חלום שהוא טוב, צריך אדם להזכירו, שלא ישכח, ואז מתקים, שהרי כמו שנשכח לפני האדם, כך נשכח עליו.

בא ראה, חלום שלא נפתר, כאגרת שלא נקראה. ובא ראה, משום שלא נזכר, כמי שלא הפיר אותו. ועל זה, מי שנשכח ממנו חלום ולא ידע אותו, לא עומד עליו להתקים. ומשום זה יוסף היה זוכר את חלומו, כדי להתקים, משום שלא ישכח החלום ממנו לעולם, והיה תמיד מצפה לו. ויאמר אלהם מרגלים אתם. הוא זכר את החלום, אבל לא אמר להם דבר, אלא מרגלים אתם.

פתח רבי יוסי ואמר, (קהלת ה) כי בא החלום ברב ענין וקול כסיל ברב דברים. כי בא החלום ברב ענין, הנה פרשה שכמה הם העוזרים בחלום, וממנים דרגות על דרגות, עד שהחלומות מהם כלם אמת, ומהם שיש בהם אמת וכזב. אבל לאותם צדיקי האמת, אין מתגלים להם דברים כוזבים כלום, אלא כלם אמת.

בא ראה דניאל מה כתוב בו, (דניאל ב) אז לדניאל בחזיון הלילה סוד גלה, וכתוב (שם ז) דניאל ראה חלום בהיותו ישן על משכבו, אז כתב את החלום. ואם יש בו דברים כוזבים, למה נכתב בין הכתובים? אלא אותם צדיקי אמת, בשעה שנשמותיהם עולות, לא מתחברים בהם אלא דברים קדושים, שמודיעים לו דברי אמת, דברים קימים, שלא משקרים לעולמים.

ואם תאמר, הנה שנינו שדוד המלך לא ראה חלום טוב, הנה נשמע שהיה רואה דוד דברים שלא אמת? אלא ודאי, כל ימיו היה משתדל לשפך דמים ונלחם קרבות, וכל חלומות לא היו אלא חלומות

ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו וגו'. ויאמרו איש אל אחיו - זה שמעון ולוי, כמו שהיה בראשונה שכתוב (שם לו) ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא. מה להלן שמעון ולוי - אף כאן שמעון ולוי.

בא ראה, מי איש ומי אחיו? אלא איש זה שמעון. כתוב כאן איש, וכתוב שם (כמדבר כה) והנה איש מבני ישראל בא. מה להלן משמעון - אף כאן גם שמעון. ומשום שחזר בתשובה, בכה והתנחם על זה, ואמר ללוי אבל אשמים אנחנו. על כן נבנה מזלזל שור, כמו שמזלזל של יוסף שור, שכתוב (דברים ג) בכור שורו הדר לו. ומזלזל של שמעון הוא שור.

ועל כן ויקח מאתם את שמעון, כדי שלא יקטרג עם לוי, משום ששמעון ולוי, כששניהם מתחברים, יכולים לקטרג. ויאסר אתו לעיניהם. הנה פרשוה, לעיניהם אסרו, ואחר שיצאו היה מאכיל אותו ומשקה אותו.

ואם תאמר שהוא רצונו של יוסף, משום שכתוב (משלי כה) אם רעב שנאף האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים. אם כן, יוסף שהוא צדיק איך עשה כן, שהרי כתוב (שם) כי גחלים אתה חתה על ראשו וה' ישלם לך?

אלא חס וחלילה שיוסף לכך הוא חשש, אלא כאדם לאחיו כן גם היה עושה, התנהג עמו באהבה ולא בצורה אחרת, ולא עמו בלבדו, אלא עם כל אחיו, כמו שכתוב ויצו יוסף וימלאו את פליהם ברו ויהשיב כספיהם איש אל שקו ולתת להם צדה לדרך ויעש להם כן, כדי להתנהג עמם באהבה.

רבי יוסי פתח ואמר, (נחום א) אם שלמים וכן רבים וכן נגוזו ועבר וענתך לא אענך עוד. הפסוק הזה בארוהו, שכאשר העם בכלם יש שלום ואין בהם בעלי שנאה, הקדוש ברוך הוא חס עליהם, והדין לא שולט בהם. ואף על גב שכלם עובדים לכווכבים ומזלות והם בשלום - הדין לא שולט עליהם, ובארוה שכתוב (הושע ד) חבור עצבים אפרים הנח לו.

וכן נגוזו ועבר, מה זה וכן נגוזו? היה צריך להיות ונגוזו! אלא זהו ראש הפסוק שהוא שלום, אף

ישבו עד שעלה הבקר. אמר רבי יוסי, ודאי לא זכר שמו של יוסף באותם דגלים, שכתוב (כמדבר ב) דגל מחנה אפרים, ולא כתוב דגל מחנה יוסף, משום שהתגאה על אחיו, והנה נתבאר.

אמר אותו היהודי, ודאי שמעתי, שיוסף הוא בעולם הזכר, וכל השבטים הם בעולם הנקבה, ועל כן לא נכלל יוסף עמהם, משום שהוא בעולם הזכר עמהם.

מה כתוב? כלנו בני איש אחד נחנו. נחנו? אחנו? היה צריך לכתב! למה חסר א? אלא משום שסוד הברית לא נמצא עמם. הסתלק משם א', שהרי א' הוא זכר. ועל כן ב' היא נקבה, א' זכר. ומשום כך א' הסתלק משם, ונשארו אותן נקבות אצל השכינה.

אחר כן אמרו פנים אנחנו. נוספה א'. אמרו ולא ידעו מה אמרו, משום שיוסף נמצא שם, והשלימו הדבר ואמרו אנחנו. מנין לנו? שכתוב ויאמרו שניהם עשר עבדיך אחים אנחנו. ויוסף הוא בחשבון. כשנכנס בחשבון, אמרו אנחנו. וכשלא נכנס בחשבון, אמרו נחנו.

אמר רבי יוסי, כל הדברים הללו שאמרנו כאן, הקדוש ברוך הוא התרצה בהם, שהרי השכינה לא זזה מפאן, ככתוב (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויפתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו.

ויאסף אתם אל משמר שלשת ימים. אמר רבי אלעזר, שלשת הימים הללו למה? אלא שלשת הימים הללו כנגד שלשת הימים של שכם, שכתוב (בראשית לד) ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים.

בא ראה מה כתוב בו, ויאמר אלהם יוסף ביום השלישי זאת עשו וחיו. להראות שהוא לא עשה כמו שהם עשו בשכם, שגרמו לאנשי שכם לקבל עליהם את זאת, סוד הברית, ואחר שעשו הברית הזו, הרגו אותם, ולא נשאר מהם אחד. והוא מה כתוב? זאת עשו וחיו. מה הטעם? משום שאת האלהים אני ירא, שמר הברית. וכל הגלגול הזה לא היה אלא בשביל בנימין.

וכְשֶׁהֵדִין נַעֲשֶׂה עַל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים ומְזוֹלוֹת, מִתְגַּבֵּר הַדִּין הַרְפָּה הַזֶּה בְּדִין הַקֶּשֶׁה שְׁלֹמֶעֱלָה כְּדֵי לְהַתְגַּבֵּר. זֶהוּ שְׁכַתוֹב וְעֵבֶר ה' לְנִגְף אֶת מִצְרַיִם. וְעֵבֶר – שֶׁהִתְמַלֵּא עֲבָרָה וְזַעַם וְהִתְגַּבֵּר בְּדִין הַקֶּשֶׁה. אֵף כָּאֵן וְעֵבֶר. וּבֵא וְרָאָה, בְּשַׁעֲה שְׁמַתְכַנְסִים עֲשָׂרָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאַחַד מֵהֶם נִשְׁמַט, אָז הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹגֵז עָלָיו.

דָּבָר אַחֵר וְכֵן נִגְזְזוּ – כְּשֶׁמִּתְבַּטְּלִים מֵהֶם אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים, אָזִי וְעֵבֶר. מַה זֶה וְעֵבֶר? רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, בְּזִמְנֵי שֶׁהִנְשַׁמָּה יוֹצֵאת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, הִיא נְדוּנִית בְּכַמָּה דִּינִים בְּטָרָם תְּכַנֵּס לְמִקּוּמָהּ. אַחֵר כֵּף כָּל אוֹתָן הִנְשַׁמוֹת יֵשׁ לָהֵן לְעֵבֶר בְּזֶה הַנְּהַר דִּינֵהוּ שְׁשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא וְלִרְחֹץ שָׁם. וּמִי הוּא שְׁיַעֲמֵד שָׁם וְיַעֲבֹר בְּלִי פֶחַד? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כד) מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה' וְגו', וְנִשְׁמַת הַצַּדִּיק עוֹבְרַת בְּלִי פֶחַד, וְיָקוּם בְּמִקּוּם קִדְשׁוֹ.

וּמִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּצַדִּיקָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְיִתֵּן מִמְּמוֹנוֹ לְצַדִּיקָה, אָזִי וְעֵבֶר בְּאוֹתוֹ הַמִּקּוּם וְלֹא פוֹחַד, וְהַפְּרוֹז קוֹרָא לְנִשְׁמָה הַזֵּה, (נחום א) וְעִנְתָּךְ לֹא אֲעַנְךָ עוֹד. מִי שְׁזָכָה לְעֵבֶר בְּזֶה, אֵין לוֹ יוֹתֵר דִּין כְּלָל.

בֵּא רָאָה, כָּל זֶה שֶׁל יוֹסֵף עִם אָחָיו וְכָל הַדְּבָרִים הַלְלוּ לְמָה צָרִיף? אֲלֵא תוֹרַת אֱמֶת הִיא הַתּוֹרָה, וְכָל דְּרָכֶיהָ דְּרָכִים קְדוֹשׁוֹת, וְאֵין לָהּ דְּבָר בַּתּוֹרָה שְׁאֵין בּוֹ סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים וְקְדוֹשִׁים וְדְרָכִים לְבְנֵי אָדָם לְהִתְחַזֵּק בָּהֶם.

פְּתַח וְאָמַר, (משלי כ) אֵל תֹּאמַר אֲשַׁלְמָה רַע וְגו'. בֵּא רָאָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לְאָדָם שִׁיתְגַּבֵּר בַּתּוֹרָה, וְלִלְכַת בְּדֶרֶךְ אֱמֶת, וְלִצַּד הַיְמִינִי, וְלֹא יִלָּךְ לִצַּד הַשְּׂמָאל. וּמִשׁוּם שֶׁצָּרִיף לָהֶם לְלַכַּת לִצַּד הַיְמִינִי, יֵשׁ לָהֶם לְהִרְבוֹת אֲהָבָה זֶה עִם זֶה, וְלֹא תִהְיֶה שְׂנְאָה זֶה עִם זֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַכְחִישׁ אֶת הַיְמִינִי, שֶׁהוּא הַמִּקּוּם שִׁישְׂרָאֵל נִדְבָקִים בּוֹ.

כָּאֵן שְׁלוֹם, וּמִי הוּא? זֶהוּ צַדִּיקָה. מִשׁוּם שֶׁצַּדִּיקָה זֶהוּ שְׁלוֹם, וּמִי שֶׁמְרַבֵּה בְּצַדִּיקָה, מְרַבֵּה שְׁלוֹם לְמַעְלָה וּמְרַבֵּה שְׁלוֹם לְמַטָּה, וּמִשׁוּם כֵּף וְכֵן נִגְזְזוּ וְעֵבֶר, שְׁגוֹזִים מְמוֹנֵם בְּצַדִּיקָה. וְעֵבֶר? הֲיֵה צָרִיף לְהִיּוֹת וְעֵבֶרוּ. מַה זֶה וְעֵבֶר? אֲלֵא זֶה הַדִּין שֶׁל הַרְגוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כו) עַד יַעֲבֹר זַעַם. עֵבֶר הַדִּין מַעְלֵיהֶם.

דָּבָר אַחֵר כֵּה אָמַר ה' אִם שְׁלָמִים – אֵלוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן לָהֶם בְּרִית הַקְּדוֹשׁ לְשֹׁמֵר אוֹתוֹ תְּמִיד, וְשֶׁהָאָדָם יִהְיֶה בּוֹ שְׁלָם בְּכָל הַצְּדִידִים, לְמַעְלָה וְלְמַטָּה. וְאִם אֵין הָאָדָם שׁוֹמֵר אוֹתוֹ תְּמִיד, הֲרִי הוּא פְּגוּם, פְּגוּם בְּכָל. מִנֵּיִן לָנוּ? שְׁכַתוֹב (בראשית יז) הַתְּהַלֵּךְ לִפְנֵי וְהִיָּה תָמִים. מַה זֶה תָמִים? שְׁלָם. שְׁעַד שֶׁלֹּא הִתְקַיְּמָה בּוֹ בְּרִית, הוּא פְּגוּם.

וּמִשׁוּם כֵּף, אִם שְׁלָמִים וְכֵן רַבִּים – אִם שְׁלָמִים שֶׁשׁוֹמְרִים הַמִּצְוָה הַזֹּאת לְהִיּוֹת שְׁלָמִים, שְׁלֵא יִהְיֶה פְּגוּמִים. וְכֵן רַבִּים – יִרְבּוּ וְיִגְדְּלוּ בּוֹ, מִשׁוּם שֶׁאֵין הִנְשַׁמוֹת יוֹצֵאוֹת לְעוֹלָם אֲלֵא עִם הַבְּרִית הַזֹּאת. וְכֵן נִגְזְזוּ – זֶה אִם שְׁלָמִים שֶׁשׁוֹמְרִים אוֹתוֹ תְּמִיד, נִגְזְזוּ מִי שֶׁנִּמְוֹל וְקִבֵּל עָלָיו אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת. וְעֵבֶר – מַה זֶה וְעֵבֶר? אוֹתָהּ זֶה־מַת הָעֲרֵלָה שֶׁהִיָּתָה בּוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה.

דָּבָר אַחֵר כֵּה אָמַר ה' אִם שְׁלָמִים וְכֵן רַבִּים – אֵלוֹ בְּנֵי יַעֲקֹב. שֶׁהֲרִי כָל זִמְנֵי שֶׁהִיוּ אֲצֵל יוֹסֵף, הֵם שְׁלָמִים, שְׁעוֹמְדִים עִם הַבְּרִית. וְכֵן נִגְזְזוּ – שֶׁהִלְכוּ וְהִשְׁאִירוּ אֶת יוֹסֵף וְאֶת שְׁמַעוֹן. וְעֵבֶר – אָז הַדִּין שׁוֹרָה בְּגִלְלָם [הַשְּׂכִינָה שְׁרָתָה בֵּינֵיהֶם], כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יב) וְעֵבֶר ה' לְנִגְף אֶת מִצְרַיִם.

בֵּא רָאָה, יֵשׁ דִּין קֶשֶׁה וְיֵשׁ דִּין רַפָּה. הַדִּין הַקֶּשֶׁה חֲזָק, הַדִּין הַרְפָּה חֲלָשׁ. וְכֹאֲשֶׁר יוֹנֵק הַדִּין הַרְפָּה הַזֶּה מִהַדִּין הַקֶּשֶׁה, אָז מִתְגַּבֵּר, וְהוּא חֲזָק.

בְּשַׁעֲה שֶׁנַּעֲשֶׂה דִין עַל יִשְׂרָאֵל, נַעֲשֶׂה בְּדִין הַרְפָּה הַזֶּה, וְאֵינוֹ מִתְגַּבֵּר בְּאוֹתוֹ הַדִּין הַקֶּשֶׁה.

❦ סדר הלימוד ליום ט שבט [יום 127 בשנה] ❦

מים עמקים עצה בלב איש - זה יהודה, והנה פרשה, בשעה שהתקרב ליוסף על העסק של בנימין. ואיש תבונה ידלנה - זה יוסף.

רבי אבא היה יושב על שער הכניסה של לוד. ראה איש אחד שהיה בא, וישב על בליטה בצד החר, והיה עיף מן הדרך, וישב וישן שם. בינתים ראה נחש אחד שהיה בא אליו. יצא קוסטפא דגורדנא (מין שרץ) והרג את הנחש. כשהתעורר אותו האיש, ראה את אותו הנחש כנגדו שהיה מת. הזדקף אותו האיש, ונפלה אותה הבליטה לעמק שתחתיה ונצול.

בא אליו רבי אבא, אמר לו, אמר לי מה מעשיך, שהרי הקדוש ברוך הוא הרחיש לך שני הנסים הללו שאינם לחנם? אמר לו אותו האיש, כל ימי לא שלם לי איש רע בעולם שלא התפיסתי עמו ומחלתי לו. ועוד, אם לא יכלתי להתפיס עמו, לא עליתי על מטתי עד שמחלתי לו ולכל אותם שצערו אותי, ולא חששתי כל היום לאותו הרע ששלם לי, ולא די לי זה, אלא שמאותו היום והלאה השתדלתי לעשות עמהם טוב.

בכה רבי אבא ואמר, מעשיו של זה הם יותר מיוסף, שיוסף היו אחריו ודאי, והיה לו לרחם עליהם, אבל מה שזה עשה - יותר מיוסף, נאה הוא שהקדוש ברוך הוא ירחיש לו נס על נס.

פתח ואמר, (שם י) הולך בתם ילך בטח ומעקש דרכיו יודע. הולך בתם ילך בטח - האדם שהוא שהולך בדרכי התורה, ילך בטח - שלא יכולים נזקי העולם להרע לו. ומעקש דרכיו יודע - מי יודע? זה הוא מי שסוטה מדרך האמת ורוצה לגבות מחברו, יודע. מה זה יודע? הוא יכר בעיני כל בעלי הדין שלא יאבד מהם הדמות של אותו האדם, כדי להביא אותו למקום שינקמו ממנו, ומשום כך יודע.

ובא וראה, אותו שהולך בדרך אמת, הקדוש ברוך הוא מכסה עליו כדי שלא יודע ולא יכר לבעלי הדין, אבל מעקש דרכיו יודע ויכר להם. אשרי אותם בני האדם שהולכים בדרך אמת

ובא וראה, משום כך הוא יצר טוב ויצר רע, וישראל צריכים לחזק את יצר טוב על יצר רע באותם המעשים הכשרים, ואם אדם סוטה לשמאל, אז מתגבר יצר רע על יצר טוב. ומי שהיה פגום, משלים לו בחטאו, שהרי אין המנוח הזה נתקן אלא בחטאים של בני האדם.

ומשום כך צריך האדם להזהר שלא יתקן אותו יצר רע בחטאו, ותמיד ישמר, שהרי יצר טוב רוצה להשלימו תמיד בשלמות, ולא יצר הרע. ומשום כך, אל תאמר אשלמה רע קנה אל ה' וישע לך.

דבר אחר אל תאמר אשלמה רע - ככתוב (תהלים לח) ומשלמי רעה תחת טובה. למי ששלם לו טובה - שלא ישלם לו רע, משום [יראת הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר זאת עשו וחיו. וגם הוא תמיד עושה] שכתוב (משלי יז) משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו. אפלו למי שהשלימו לו רעות, אין לו להשלים רע תמורת אותו הרע ששלמו לו, אלא קנה אל ה' וישע לך.

והפסוק הזה בארוהו ביוסף הצדיק שלא רצה לשלם רע לאחריו בשעה שנפלו בידו. קנה אל ה' וישע לך, משום שהוא היה ירא מן הקדוש ברוך הוא, שכתוב זאת עשו וחיו וגו'. [וגם] והוא היה תמיד מצפה לקדוש ברוך הוא. [כמו שנאמר, קנה לה' וישע לך].

רבי אבא פתח ואמר, (משלי כ) מים עמקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה. מים עמקים עצה בלב איש - זה הקדוש ברוך הוא, משום שהוא עושה עצות, שמביא טעמים לגלגל גלגולים על העולם על ידי יוסף לקיים את אותה הגזרה שגזר רעב על הארץ [העולם]. ואיש תבונה ידלנה - זה יוסף שגלה אותם עמקים שגזר הקדוש ברוך הוא על העולם.

בא ראה, לא די ליוסף שהוא לא שלם רע לאחריו, אלא שעשה עמהם חסד ואמת, וכך דרכי הצדיקים תמיד. משום זה הקדוש ברוך הוא חס עליהם תמיד, בעולם הזה ובעולם הבא.

ומשום כִּף צָרִיף אָדָם לְרָגֵז תָּמִיד מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם הַגָּדוֹל, יוֹם הַדִּין, יוֹם הַחֲשׁבוֹן, שְׁאִין לוֹ לְאָדָם לְהַגֵּן עָלָיו אֶלָּא מַעֲשֵׂיו הַכְּשָׁרִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּדֵי שִׁיגְנוּ עָלָיו בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה.

בא רָאָה, וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוֹבֵאוּ בֵּית יוֹסֵף. וּמָה כָּלָם הָיוּ גְבוּרִים, כָּלָם חֲזָקִים, וְעַלְמָם אֶחָד שֶׁהֵבִיא אוֹתָם לְבֵית יוֹסֵף פָּחָדוֹ – כְּשִׁיבָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַתְּבַע אוֹתוֹ לְדִין אֶת הָאָדָם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

משום כִּף צָרִיף לְאָדָם לְהִזְהַר בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהִתְחַזֵּק בְּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וַיִּשִׁים בּוֹ אֶת בְּטַחוֹנוֹ. שְׂאָף עַל גֵּב שֶׁהוּא חוֹטֵא, אִם יִחְזַר מִמֶּנּוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה, הֵרִי הוּא תְּקִיף חֲזָק, וַיִּתְחַזֵּק בּוֹ בְּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּאֵלּוֹ לֹא חָטָא.

שְׁהָרִי הַשְּׂבָטִים, מִשׁוּם שֶׁחָטְאוּ עַל גִּנְבַת יוֹסֵף הָיוּ פּוֹחָדִים, שְׂאֵלְמָלָא לֹא חָטְאוּ לֹא הָיוּ פּוֹחָדִים כָּלָל, מִשׁוּם שֶׁחָטְאוּ הָאָדָם מִשְׂבָּרִים אֶת לְבוֹ, וְאִין לוֹ כָּלָל כַּח. מָה הַטַּעַם? שֶׁהָרִי אוֹתוֹ יִצָּר הַטוֹב נִשְׁכָּר עִמוֹ, וְאִין לוֹ כַּח לְהִתְחַזֵּק עַל אוֹתוֹ יִצָּר הָרָע, וְעַל זֶה כְּתוּב (דְּבָרִים כ) מִי הָאִישׁ הֵינָּה וְרוּךְ הַלֵּב, הֵינָּה [שִׁירָאָה זו] מִן הַחֲטָאִים שֶׁכִּידוּ, שֶׁהֵם שְׂכָר הַלֵּב שֶׁל הָאָדָם.

ובא רָאָה לְכַמָּה דוֹרוֹת נִפְרַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאוֹתָם חָטְאֵי הַשְּׂבָטִים, שֶׁהָרִי אִין נֶאֱבָד מִלְּפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּלוּם, וְנִפְרַע מְדוּר לְדוּר, וְהָדִין תָּמִיד עוֹמֵד לְפָנָיו עַד שֶׁנִּפְרַע, וְשׁוֹרָה הַדִּין בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיף.

מנין לָנוּ? מִחֲזָקֵיהוּ. חֲזָקֵיהוּ חָטָא אֶת אוֹתוֹ הַחֲטָא, שֶׁגָּלָה אֶת נִסְתָּרוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשֶׁאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיף לְגִלּוֹת, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שָׁלַח אֶת יְשַׁעְיָהוּ וְאָמַר לוֹ, (ישעיה לט) הִנֵּה יָמִים בָּאִים וְנִשְׂא כָּל אֲשֶׁר כְּבִיתָךְ וְאֲשֶׁר אֶצְרֹךְ אֲבִיתָךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה וְגו'.

בא רָאָה כַּמָּה גֵּרָם אוֹתוֹ הַחֲטָא מִשׁוּם שֶׁגָּלָה מָה שֶׁהָיָה נִסְתָּר, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁהִתְגַּלָּה, נִתְּן הַמָּקוֹם לְמָקוֹם אַחֵר שֶׁלֹּא צָרִיף לְשַׁלֵּט עָלָיו. מִשׁוּם כִּף אִין בְּרָכָה שׁוֹרָה אֶלָּא בְּמָקוֹם נִסְתָּר. וּבְאֵרוּחַ, מָה שֶׁהוּא [הָיָה] נִסְתָּר, הַבְּרָכָה [שֶׁהָיָה] שׁוֹרָה עָלָיו. כִּיּוֹן שֶׁנִּתְּגַלָּה, נִתְּן מָקוֹם לְמָקוֹם אַחֵר לְשַׁלֵּט עָלָיו.

וְהוֹלְכִים לְבִטַּח עַל הָעוֹלָם, שֶׁהֵם אֵינָם פּוֹחָדִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא.

וייראו הָאֲנָשִׁים כִּי הוֹבֵאוּ בֵּית יוֹסֵף. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, אוֹי לָהֶם לְבַנֵּי הָאָדָם שְׂאִין יוֹדְעִים וְאִין מִסְתַּכְּלִים בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה. אוֹי לָהֶם בְּשָׁעָה שִׁיבָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַתְּבַע אוֹתָם עַל דִּין מַעֲשֵׂיהֶם, וַיְקוּם הַגּוֹף וְהִנָּפֵשׁ לְתַת חֲשׁבוֹן עַל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם בְּטָרָם יִפְרְדוּ הַנֶּפֶשׁ מִן הַגּוֹף.

ואותו הַיּוֹם הוּא יוֹם הַדִּין, הַיּוֹם שֶׁסְּפָרִים פְּתוּחִים וְכַעֲלֵי הַדִּין עוֹמְדִים, מִשׁוּם שֶׁבְּאוֹתוֹ הַזְּמַן עוֹמֵד הַנֶּחֱשׁ בְּקִיּוּמוֹ לְנִשְׁךְ אוֹתוֹ, וְכָל הָאֵיבָרִים מִתְּרַגְּשִׁים אֶצְלוֹ, וְהַנֶּשְׁמָה נִפְרֶדֶת מִן הַגּוֹף וְהוֹלֶכֶת וּמִשׁוֹטְטֶת, וְאִין יוֹדְעֶת לְאִיזוֹ דֶּרֶךְ תַּלְךָ וְלֹאִיזָה מָקוֹם מַעֲלִים אוֹתָהּ.

אוי לְאוֹתוֹ הַיּוֹם! הַיּוֹם שֶׁל רָגֵז וְנֶאֱצָה אוֹתוֹ הַיּוֹם. מִשׁוּם כִּף צָרִיף לְאָדָם לְהַרְגִּיז אֶת יִצְרוֹ כָּל יוֹם, לְהִזְכִּיר לְפָנָיו אוֹתוֹ יוֹם שֶׁיַּעֲמֵד בְּדִין הַמֶּלֶךְ, שֶׁמְכַנְּסִים אוֹתוֹ תַּחַת הָאָרֶץ לְהַרְקֵב, וְהַנֶּשְׁמָה נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ.

ושנינו, לְעוֹלָם יִרְגִּיז אָדָם יִצָּר טוֹב עַל יִצָּר הָרָע וַיִּשְׁתַּדֵּל אַחֲרָיו. אִם הוֹלֵךְ מִמֶּנּוּ – יָפָה, וְאִם לָאו – יִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, שֶׁהֵנָּה אִין לָךְ דְּבָר לְשִׁבְר אֶת הַיִּצָּר הָרָע אֶלָּא הַתּוֹרָה. אִם הוֹלֵךְ – מוֹטָב, וְאִם לֹא – יִזְכִּיר לוֹ אֶת יוֹם הַמּוֹת, כְּדֵי לְשִׁבְר אוֹתוֹ.

באן יֵשׁ לְהַסְתַּכֵּל, שֶׁהָרִי זֶה הוּא יִצָּר הָרָע, וְזֶה הוּא מִלְּאֵךְ הַמּוֹת, וְכִי מִלְּאֵךְ הַמּוֹת נִשְׁכָּר לְפָנֵי יוֹם הַמּוֹת, וְהָרִי הוּא הַהֶרֶג שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם, וְנִשְׁמַע שׁוֹ שְׂמִחָה שָׁלוֹ, וּמִשׁוּם כִּף מִסְטָה אֶת בְּנֵי הָאָדָם תָּמִיד כְּדֵי לְהַמְשִׁיכֵם לְזֶה?

אלא וְדָאֵי מָה שֶׁנִּתְבָּאָר שִׁיזְכֹּר לוֹ אָדָם אוֹתוֹ יוֹם הַמּוֹת – וְדָאֵי כֵּן זֶה, כְּדֵי לְשִׁבְר אֶת לֵב הָאָדָם, שֶׁהָרִי אִין יִצָּר הָרָע שׁוֹרָה אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצָאָה שְׂמִחַת הַיִּין וְגִסּוֹת הָרוּחַ, וְכִשְׁנִמְצָאָה רוּחַ שְׂבוּרָה, אִז נִפְרָד מִמֶּנּוּ וְאִין שׁוֹרָה עִמוֹ, וּמִשׁוּם כִּף צָרִיף לְהִזְכִּירוֹ אֶת יוֹם הַמּוֹת, וַיִּשְׁכָּר גּוֹפוֹ, וְהוּא הוֹלֵךְ לוֹ.

בא רָאָה, יִצָּר טוֹב צָרִיף שְׂמִחָה שֶׁל תּוֹרָה, וַיִּצָּר הָרָע שְׂמִחָה שֶׁל יִין וְנִאוּפִים וְגִסּוֹת רוּחַ,

כתוב (איכה א) כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערוותה, ובארונה. אבל כל מכבדיה הזילוה - זו מלכות בכל, שהרי משם נשלח דורון לירושלים, שכתוב (ישעיה לט) בעת ההיא שלח מראדך בלאדן בן בלאדן מלך בכל ספרים ומנחה אל חזקיהו.

דבר אחר תוחלת ממשכה מחלה לב - זהו המקום שנתן אותו הדבר במקום אחר שאינו צריך, ונמשך עד שנתן מיד ליד, ולפעמים שלא יבא. מה הטעם? משום שמתפשט ונמשך עם כל אותם הממנים להוריד אותו לעולם.

ועץ חיים תאנה באה - זו היא התוחלת שלא נמשכת, משום אותם ממני המרכבות, אלא שהקדוש ברוך הוא נותן [להם] לו מיד, משום שכאשר נמשכת בין אותם ממני המרכבות, כמה הם בעלי הדין שנתנת להם רשות לעין ולהסתכל בדינו טרם יתנו לו, ומה שיצא מבית המלך ונתן לו לאדם, בין שזוכה בין שלא זוכה - נתן מיד, וזהו עץ חיים תאנה באה.

דבר אחר תוחלת ממשכה - זה יעקב, שנמשכה לו התוחלת של יוסף עד לזמן ארץ. ועץ חיים תאנה באה - זה הוא בנימין, שהרי מזמן שבקש אותו יוסף עד אותו זמן שהוא בא אליו לא היה אלא זמן מועט, שאותו הזמן לא נמשך. זהו שכתוב וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו. מה זה בן אמו? שדמות אמו היתה בו, והיתה דומה דמותו לדמות רחל, משום כך כתוב וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו.

רבי יוסי אמר, והרי כתב בראשונה וירא יוסף אתם את בנימין, וכאן כתוב וישא עיניו וירא את בנימין אחיו, איזו ראיה ראה? אלא ראה ברוח הקדש את בנימין שחלקו היה עמהם בארץ, ובחלקם של בנימין ויהודה תשרה השכינה, שהרי ראה את יהודה ואת בנימין שבחלקם יהיה המקדש. וזהו וירא יוסף אתם את בנימין, ראה אותו עמהם, ואת יוסף שהיה אחיו לא ראה עמהם באותו החלק.

אף כאן, וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו. מה כתוב אחריו? וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו ובקש לבכות ויבא החדרה ויבך שמה.

רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה כב) משא גיא חזיון מה לך אפוא כפי עלית כלך לגגות. בא ראה,

כתוב (איכה א) כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערוותה, ובארונה. אבל כל מכבדיה הזילוה - זו מלכות בכל, שהרי משם נשלח דורון לירושלים, שכתוב (ישעיה לט) בעת ההיא שלח מראדך בלאדן בן בלאדן מלך בכל ספרים ומנחה אל חזקיהו. ומה כתוב בהם? שלום לחזקיהו מלך יהודה ושלום לאלהים הגדול ושלום לירושלים. כיון שיצא הפתק שלו ממנו, החזיר על לבו ואמר: לא נאה שעשיתי שהקדמתי את שלום העבד לשלום רבו. קם מכסאו ופסע שלש פסיעות, והחזיר את הפתק שלו, וכתב אחרים תחתיהם. וכך כתב: שלום לאלוה הגדול, שלום לירושלים, ושלום לחזקיהו. וזהו מכבדיה.

ואחר כך הזילוה. מה הטעם הזילוה? משום כי ראו ערוותה, שהראה להם חזקיהו, שאלמלא כך לא הזילוה אחר כך. מתוך שחזקיהו היה יותר צדיק, התעכב הדבר מלבא, ולא בא בימיו, שכתוב (ישעיה לט) כי יהיה שלום ואמת בימי. ואחר כך פקד את אותו החטא על בניו אחריו.

כמו כן אותו החטא של השבטים עמד עד לאחר מכן, משום שהדין שלמעלה לא יכל לשלט עליהם, עד שנמצאה השעה להפרע ונפרע מהם. ומשום כך, כל מי שיש בידו חטאים, תמיד פוחד, כמו שנאמר (דברים כח) ופחדת לילה ויומם וגו'. ועל כן ויראו האנשים כי הובאו וגו'.

וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (משלי יג) תוחלת ממשכה מחלה לב ועץ חיים תאנה באה. זה הוא ששנינו, שאין לאדם להתבונן בבקשתו אל הקדוש ברוך הוא אם באה ואם לא באה. מה הטעם? משום שאם הוא מתבונן בה, כמה בעלי הדין באים להתבונן במעשיו.

וסוד הוא, שהרי אותה ההתבוננות שהוא מתבונן באותה הבקשה, גורמת לו למחלת לב. מה זה מחלת לב? זהו מי שעומד תמיד על האדם להסתיין למעלה ולמטה.

ועץ חיים תאנה באה. שנינו, מי שרוצה שהקדוש ברוך הוא יקבל את תפלתו, ישתדל בתורה, שהיא עץ חיים, ואז תאנה באה. מי התאנה? זו הדרגה שכל תפלות העולם בידיה, ומכניסה אותם

עָבָשׁוּ שָׁנְחָרְבַּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהַשְׂכִּינָה עִמָּהֶם בְּגִלוּת, אֵין לָךְ יוֹם שְׁלֵא נִמְצְאוּ בּוֹ קָלְלוֹת, וְהַעוֹלָם מְקַלֵּל, וְאֵין נִמְצְאוֹת שְׁמֻחוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

וְעַתִּיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַקִּים אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מִן הָעֵפֶר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר, וְלִשְׁמַח אֶת הָעוֹלָם בְּכָל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נז) וְהִבִּיאוֹתִים אֶל הָר קָדְשִׁי וְשִׁמְחֻתִים בְּבֵית תְּפִלָּתִי וְגו', וְכִתּוּב (ירמיה לא) בְּכִי יִבְאוּ וּבְתַחֲנוּנִים אוֹבִילִם. כְּמוֹ שֶׁבִּהְתַּחֲלָה, שְׁפִתּוֹב (איכה א) בָּכוּ תַּבְּפָה בְּלִילָה וְדַמְעָתָה עַל לְחַיָּיה, כֶּךָ גַם כֵּן לְאַחַר כֶּךָ בְּכִי יִחְזְרוּ, שְׁפִתּוֹב בְּכִי יִבְאוּ וְגו'.

הַבְּקָר אֹר וְהֶאֱנִשִּׁים שְׁלַחוּ הֵמָּה וְחִמְרִיהֶם. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כָּאֵן יֵשׁ לְהַתְּבוּנָה, אִם הֵם הָיוּ הוֹלְכִים וְנִשְׁלַחִים, לָמָּה לָנוּ לִכְתֹּב בְּתוֹרָה הֵמָּה וְחִמְרִיהֶם? אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁפִתּוֹב וּלְקַחַת אֲתָנוּ לְעַבְדִּים וְאֵת חִמְרֵינוּ, מִשּׁוּם כֶּךָ וְהֶאֱנִשִּׁים שְׁלַחוּ הֵמָּה וְחִמְרִיהֶם, כְּדֵי שְׁלֵא יִשְׁאָרוּ הֵם וְחִמְרֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁאֶמְרוּ.

פְּתַח וְאָמַר, (בראשית כב) וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בְּבַקָּר וַיַּחֲבֹשׂ אֶת חֲמוֹרוֹ וְגו'. אוֹתוֹ הַבְּקָר שֶׁל אַבְרָהָם הָיָה מְאִיר לַעֲמֹד עֲלֵיהֶם בְּזִכּוֹתוֹ, אֲזִי זְכוֹתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם עֲמָדָה עֲלֵיהֶם וְהִלְכוּ בְּשָׁלוֹם וְנִצְלוּ מִן הַדִּין, מִשּׁוּם שְׁאוֹתָהּ הַשְּׁעָה עֲמַד עֲלֵיהֶם הַדִּין לְהַפְרֵעַ מֵהֶם, רַק שְׁזִכּוֹת אוֹתוֹ הַבְּקָר שֶׁל אַבְרָהָם הִגִּיחַ עֲלֵיהֶם וְנִשְׁלַחוּ מִן הַדִּין, שְׁלֵא שְׁלַט עֲלֵיהֶם בְּאוֹתוֹ זְמַן.

רַבִּי יְהוּדָה פֶּתַח וְאָמַר, (שמואל ב-כג) וּכְאוּר בְּקָר יִזְרַח שֶׁמֶשׁ - זֶהוּ הָאוּר שֶׁל אוֹתוֹ בְּקָר שֶׁל אַבְרָהָם. יִזְרַח שֶׁמֶשׁ - זֶה הוּא הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁל יַעֲקֹב, שְׁפִתּוֹב (בראשית לב) וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ. בְּקָר לֹא עֵבֹת - שְׁאוֹתוֹ בְּקָר הוּא לֹא כָּל כֶּךָ עֵבֹת, אֶלָּא מִנְּגַה מִמָּטָר. נְגַה מִמָּטָר - הוּא הַמָּטָר שֶׁבֵּא מִצֵּד יִצְחָק, שְׁאוֹתוֹ מָטָר מוֹצִיא דָשָׂא מִן הָאָרֶץ.

דְּבָר אַחַר וּכְאוּר בְּקָר - בְּאוֹתוֹ אוֹר הַבְּקָר שֶׁל אַבְרָהָם יִזְרַח שֶׁמֶשׁ, זֶה הוּא יַעֲקֹב, שְׁאוֹרוֹ כְּאוֹתוֹ אוֹר שֶׁל הַבְּקָר. בְּקָר לֹא עֵבֹת - מִשּׁוּם שְׁאוֹתוֹ בְּקָר אֵינוֹ חָשׂוֹן, אֶלָּא מְאִיר, שֶׁהָרִי בְּשַׁעַת שֶׁבֵּא הַבְּקָר, הַדִּין לֹא שׁוֹלֵט כְּלָל, אֶלָּא הַכֹּל מְאִיר הָעוֹלָם הָיָה נְזוֹן בְּגִלְלוֹם.

הָרִי פָרְשׁוּהָ, בְּזִמְנָן שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהָיוּ שׁוֹרְפִים אוֹתוֹ כְּאֵשׁ, עָלוּ כָּל אוֹתָם הַכֹּהֲנִים עַל כְּתָלֵי [גִּגּוֹת] הַמִּקְדָּשׁ, וְכָל הַמִּפְתָּחוֹת בִּיַּדֵיהֶם, וְאָמְרוּ: עַד כָּאֵן הָיִינוּ גּוֹזְבִּירִים שְׁלָךְ. מִכָּאֵן וְאֵילָךְ טַל אֶת שְׁלָךְ.

אָבֵל בֹּא רְאֵה, גֵּיא חֲזִיוֹן - זוֹ הַשְׂכִּינָה שֶׁהָיְתָה בְּמִקְדָּשׁ, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם מִמֶּנָּה הָיוּ יוֹנְקִים יִנְיֻקַת הַנְּבוּאָה. שְׁאִף עַל גֵּב שְׁכָל הַנְּבִיאִים הָיוּ מִתְּנַבְּאִים מִמָּקוֹם אַחַר - מִתּוֹכָהּ הָיוּ יוֹנְקִים אֶת נְבוּאָתָם, וְעַל כֵּן הָיָה נִקְרָאֵת גֵּיא חֲזִיוֹן. חֲזִיוֹן, הִנֵּה פָרְשׁוּהָ שֶׁהוּא הַמִּרְאֵה שֶׁל כָּל הַגּוֹנִים הָעֲלִיוֹנִים.

מָה לָךְ אֶפּוֹא כִּי עֲלִית כָּלְךָ לַגִּגּוֹת, שֶׁהָרִי כִּשְׁנִחְרַב הַמִּקְדָּשׁ, הַשְׂכִּינָה בָּאָה וְעֲלָתָה לְכָל אוֹתָם הַמִּקְוֹמוֹת שֶׁהָיָה בָהֶם מְדוּרָה בְּרָאשׁוֹנָה, וְהָיְתָה בּוֹכָה עַל בֵּית מְדוּרָה, וְעַל יִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְכוּ לַגִּלוּת, וְעַל כָּל אוֹתָם הַחֲסִידִים וְהַצְּדִיקִים שֶׁהָיוּ שָׁם וְנִאֲבָדוּ. וּמִנֵּין לָנוּ? שְׁפִתּוֹב (ירמיה לא) כֹּה אָמַר ה' קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמַע נִהֵי בְּכִי תִמְרוּרִים רָחַל מְבַכָּה עַל בְּנֵיהָ, וְהָרִי נִתְבָּאָר. וְאֲזִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹאֵל אֶת הַשְׂכִּינָה וְאוֹמֵר לָהּ: מָה לָךְ אֶפּוֹא כִּי עֲלִית כָּלְךָ לַגִּגּוֹת.

מָה זֶה כָּלְךָ, שֶׁהָרִי כִּי עֲלִית זֶה מִסְפִּיק. מָה זֶה כָּלְךָ? לְהַכְלִיל עִמָּה כָּל הַצְּבָאוֹת וְהַמְּרַכְּבוֹת הָאַחֲרִים שְׁכָלָם בָּכוּ עִמָּה עַל חֲרִבְנָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

וּמִשּׁוּם כֶּךָ מָה לָךְ אֶפּוֹא. אֶמְרָה לְפָנָיו: וְכִי בְּנֵי בְּגִלוּת, וְהַמִּקְדָּשׁ נִשְׁרַף, וְאֵנִי מָה לִּי כָּאֵן? הַתְּחִילָה וְאוֹמְרָת, (ישעיה כב) תְּשׂאוֹת מְלָאָה עִיר הוֹמִיָּה קַרְיָה עֲלִיזָה חָלְלִיךָ לֹא חָלְלִי חֲרַב וְלֹא מָתִי מְלַחְמָה. עַל כֵּן אֶמְרָתִי שְׁעוּ מִנִּי אֶמְרָר בְּכִי וְגו'. וְהִנֵּה בְּאַרְנוֹ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לָהּ (ירמיה שם) כֹּה אָמַר ה' מְנַעֵי קוֹלְךָ מִכִּי וְגו'.

וּבֹא וְרֵאֵה, מִיּוֹם שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לֹא הָיָה יוֹם שְׁלֵא נִמְצְאוּ בּוֹ קָלְלוֹת, מִשּׁוּם שֶׁכְּאַשְׁרָר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קִיָּם, הָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים עִבּוּדוֹת וּמְקַרְיָבִים עוֹלוֹת וְקִרְבָּנוֹת, וְהַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ עֲלֵיהֶם כְּמוֹ אִם שְׁרוּבָצַת עַל בְּנֵיהָ, וְהָיוּ כָּל הַפְּנִיָּם מְאִירוֹת, עַד שֶׁנִּמְצְאוּ בְּרָכוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְלֹא הָיָה יוֹם שְׁלֵא נִמְצְאוּ בּוֹ בְּרָכוֹת וְשִׁמְחוֹת, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל שְׁרוּיִים לְכִטּוּחַ בְּאַרְץ, וְכָל הָעוֹלָם הָיָה נְזוֹן בְּגִלְלוֹם.

כתוב? ויזרח לו השמש. איזה שמש? אותו השמש שגנז, משום שיש בו רפואה לרפא אותו מארככתו, ואחר כך גרפא בשמש ההוא, שכתוב (בראשית לג) ויבא יעקב שלם, שלם בגופו, שגרפא.

ועל כן עתיד הקדוש ברוך הוא לגלות את השמש ההוא ולהאיר אותו לישראל, שכתוב וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה. מה זה שמש צדקה? זה השמש של יעקב שגרפא בו. ומרפא בכנפיה - של אותה שמש כלם יתרפאו. משום שהנה בזמן שישראל יקומו מן העפר, כמה חגרים וכמה סומים יהיו בהם, ואז הקדוש ברוך הוא יאיר להם אותה השמש להרפא בה, שכתוב ומרפא בכנפיה.

ואז יואר אותו השמש מסוף העולם ועד סוף העולם, ולישראל תהיה רפואה, והעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות ישרפו בו. אבל לישראל מה כתוב? (ישעיה נח) אז יבקע כשחר אורף וארכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך.

אנו חוזרים לדברים הראשונים. וליוסף ילד שני בנים בטום תבא שנת הרעב וגו'. רבי יצחק פתח, (מיכה ה) והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים כטל מאת ה' כרכיבים עלי עשב אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם. בא ראה, בכל יום ויום כשהאור עולה, מתעוררת צפור אחת בעץ של גן העדן, וקוראת שלש פעמים, והשרביט מזדקף, והפרוז קורא בחיל: לכם אומרים שרי הממשלה, מי מכם שרואה ולא רואה, שעומד בעולם ולא יודעים על מה קימים, ולא משגיחים בכבוד רבונם, התורה עומדת לפנייהם ולא משתדלים בה - טוב להם שלא נבראו, על מה יקומו בלי שכל. אוי להם כשיתעוררו ימי רע ויטרדו אותם מן העולם.

מי הם הימים של רע? אם תעלה על דעתך שהם ימי הזקנה - לא כך, שהרי ימי הזקנה, אם זכה בבנים ובני בנים - הם ימי טוב. מי הם ימי רע? אלא הם כמו שנאמר, שכתוב (קהלת יב) וזכר את בוראיה בימי בחורתיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה. אינם ימי הזקנה. אלא סוד הדבר - כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ברא אותו באותיות התורה, וכל אות ואת נכנסה לפניו, עד שהתקימו כל אותיות באות בי"ת. וכל אותן

בצד של אברהם. מנגה ממטר - זהו הצד של יוסף הצדיק, שהוא ממטיר על הארץ להוציא דשא וכל טוב העולם.

אמר רבי שמעון, בא ראה, בשעה שנכנס הלילה ופורש כנפיו על העולם, כמה שומרים מזיקים מזמנים לצאת ולשלט בעולם, וכמה בעלי הדינים מתעוררים בכמה צדדים למינם, ושולטים על העולם. כיון שמגיע הבקר ומאיר, כלם מסתלקים ולא שולטים, וכל אחד ואחד נכנס למקומו ושב למקומו.

כמו שנאמר הבקר אור - זה בקר של אברהם. והאנשים שלחו - אלו בעלי הדין, שהיו שולטים בלילה. המה וחמריהם - [המה - אותם בעלי הדינים שאמרנו. וחמריהם -] הם שומרי החקים שבאים מצד הטמאה, שאינם קדושים ולא שולטים ולא נראים מכשבא הבקר. והם מצדם של אותם החמורים, שומרי החקים שאמרו.

שהרי אין לה דרגות עליונות שאין [יש] בהם ימין ושמאל, רחמים ודין, דרגות על דרגות קדושות מצד הקדשה, וטמאות מצד הטמאה, וכלם דרגות על דרגות, אלו על אלו. ובכל מקום שמתעורר הבקר של אברהם בעולם, כלם עוברים ולא שולטים, משום שאין להם [קיום] לעמד בצד ימין, אלא בצד שמאל. והקדוש ברוך הוא עשה יומם וליל להנהיג כל אחד ואחד לצד שלו כראוי לו. אשרי חלקם של ישראל בעולם הזה ובעולם הבא.

רבי חייא פתח ואמר, (מלאכי ג) וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה. בא ראה, עתיד הקדוש ברוך הוא להאיר לישראל אותו השמש שגנז הקדוש ברוך הוא מיום שנברא העולם [שגנז הקדוש ברוך הוא] מלפני הרשעים של העולם, כמו שכתוב (איוב לח) וימנע מרשעים אורם. **ואת** אותו האור גנז אותו הקדוש ברוך הוא. שכאשר יצא בראשונה, היה מאיר מסוף העולם ועד סוף העולם. כיון שהסתכל בדור אנוש ובדור המבול ובדור הפלגה ובכל אותם הרשעים, גנז את אותו האור.

כיון שבא יעקב ונדבק באותו הממנה הגדול של עשו והכיש אותו בירכו, והיה נכה, אז מה

ומשום כּך יוסף הצדיק, סוד הברית, סלק וסתם את מעינו בשנת הרעב, שלא להתערב עמה כּלל ולתת לה מקום, ומי שפותח מעינו בזמן ההוא, עליו כתוב (הושע ה) בה' בגדו כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם וגו'. שהרי אלו נקראים בנים זרים ודאי. בה' בגדו ודאי. ומשום כּך אשרי חלקם של ישראל הקדושים שלא החליפו מקום קדוש במקום טמא.

ועל זה כתוב וליוסף ילד שני בנים בטרום תבא שנת הרעב, שהרי מהזמן ההוא ששלטה שנת הרעב, סתם את מעינו וסלק את מקורו שלא לתת בנים לצד הטמאה ולא להחליף מקום של קדש במקום של טמאה. וצריך אדם לצפות לרבוננו כשיבא וישלט, ככתוב (ישעיה ח) וחקיתי לה' המסתיר פניו מבית יעקב וקניתי לו.

אשריהם הצדיקים שיודעים את דרכי הקדוש ברוך הוא ושומרים את מצוות התורה ללכת בהם, שכתוב (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם. וכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. [ר"א ל"ג וכתוב (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני [ה']]. שהרי הקדוש ברוך הוא רצה לקדש את ישראל בכלל, ולא יהיה להם כלום בצד הטמאה] [בא ראה, כשהצד הזה שולט בעולם, לא צריך לאדם להראות לפניו בשוק, משום שיכול להזיק ונתנה לו רשות להשחית. ובא וראה מה כתוב ביעקב, ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, שלא רצה להראות לפניו].

ומשום זה הקדוש ברוך הוא הזהיר את ישראל להתקדש, שכתוב והייתם קדשים כי קדוש אני. מי זה אני? זה הקדוש ברוך הוא, מלכות השמים הקדושה. המלכות האחרת של עובדי עבודה זרה נקראת אחר, שכתוב (שמות לד) כי לא תשתחוה לאל אחר כי ה' קנא שמו.

ובא ראה, אני – שלטון העולם הזה והעולם הבא, והכל תלוי בו. אחר – צד הטמאה, אחר, צד האחר בצד הטמאה, ושלטונו בעולם הזה, ואין לו כלום בעולם הבא, ומשום זה מי שנדבק באני הזה, יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא.

אלפא ביתות שהתגלגלו האותיות, כּלן עומדות [כּלן] לברא העולם.

כּיון שהתגלגלו והתחברו שתי אותיות הללו ט"ר יחד, עלתה טי"ת, ולא התישבה, עד שגער בה הקדוש ברוך הוא ואמר לה: טי"ת טי"ת, על מה את עולה ואינך מתישבת במקומך? אמרה לפניו: וכי עשית אותי להיות אות בראש של טוב, שהרי התורה פתחה בי כי טוב, איך אני מתחברת להתישב עם אות רע?

אמר לה: שובי למקומך, שהרי את צריכה אותה, שהרי האדם שאני רוצה לברא בכם, שתיכּן נכללים יחד ויברא, אבל את לימין, והוא לשמאל. ואז שבו והתישבו זו עם זו יחד.

באותה שעה הפריד אותם הקדוש ברוך הוא, וברא אותן את כל אחת ואחת ימים ושנים ידועות, אלו לימין ואלו לשמאל. אלו של הימין נקראים ימי הטוב, ואלו של השמאל נקראים ימי הרעה. ועל כן אמר שלמה, עד אשר לא יבאו ימי הרעה, שאלו סוככים את האדם בחטאיו שהוא עשה. כּיון שנבראו ימים של טוב וימים של רע, אזי שבו והתישבו להכלל באדם.

ומשום כּך אמר דוד, (תהלים מט) למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני. ימי רע ודאי, וזה הסוד. אלו נקראים ימי רעב, שנות הרעב, ואלו נקראים ימי השבע, שנות השבע.

וסוד הדבר – שלא להוציא את מעין הברית הקדוש בימי הרעב, בשנת הרעב. ומשום כּך יוסף, שהוא סוד הברית, סתם את מעינו בשנת הרעב ולא נתן לו מקום לרבות בעולם. וזה צריך לאדם, שכאשר שולטת שנת הרעב, שיסתם את מעין הברית קדש שלו כדי שלא יתן לו מקום לרבות בעולם.

רבי שמעון אמר, סוד זה הוא סוד עליון. בשנת הרעב היא, כּיון שהיא שולטת, צריך לסתם את מעינו, משום שאם אינו סתם אותו, גורם למשך רוח לאותו הנלד מהצד ההוא, ונותן מקום לצד ההוא לגדל בעולם, צד הטמאה בצד הקדושה. ועוד סוד, שכתוב (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו'.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. בינתיים ראו איש אחד שהיה בא מעטף בעטוף של מצוה וכלי זין קשורים תחתיו. אמר רבי חייא, האיש הזה, אחד מן השנים יש בו – או שהוא צדיק שלם, או שהוא בשביל לרמות את בני העולם.

אמר לו רבי יוסי, הרי החסידים העליונים אמרו, הוי דן כל אדם לכף זכות. הנה שנינו, אדם שיוצא לדרך, יתכונן לשלשה דברים – לדורון, לקרב, ולתפלה. מנין לנו? מיעקב. שהרי הוא התכונן לשלשת אלו, וזרז עצמו לדורון, לקרב ולתפלה. והאיש הזה הוא הולך בדרך, הנה יש בו עטוף של מצוה לתפלה, והנה בו כלי זין לקרב. כיון שיש בו שני אלה, השלישי אין לרדף אחריה. **בשקרב אליהם**, נתנו לו שלום ולא השיב להם. אמר רבי חייא, הנה אחד מאותם השנים שראויים להיות בו – אין בו, שהרי לא תקן עצמו לדורון, ובדורון כלול השלום. אמר רבי יוסי, אולי היה משתדל בתפלתו, או שמרחיש תלמודו כדי שלא ישכח אותו.

הלכו יחד, ולא דבר אותו האיש עמהם. אחר כך נשטטו רבי חייא ורבי יוסי והשתדלו בתורה. כיון שראה אותו האיש שמשתדלים היו בתורה, קרב אליהם ונתן להם שלום.

אמר להם, רבותי, במה חשדתם אותי כשנתתם לי שלום ולא השבתי לכם? אמר לו רבי יוסי, אולי היית אומר תפלה או מרחיש בתלמודך. אמר להם, הקדוש ברוך הוא ידון אתכם לכף זכות.

אבל אמר להם, יום אחד הייתי הולך בדרך, מצאתי איש אחד והקדמתי לו שלום, ואותו איש היה שודד, וקם עלי וצער אותי, ואלמלא שהתגברתי עליו הצטערתי. מאותו יום נדרתי שלא להקדים שלום, רק לאדם צדיק, אלא אם הפרתיו בראשונה, משום שיכול לצער אותי ויתגבר עלי בכח, משום שאסור להקדים שלום לאיש רשע, שכתוב (ישעיה מט) אין שלום אמר ה' לרשעים.

ואותה השעה שראיתי אתכם ונתתם לי שלום ולא השבתי לכם, חשדתי אתכם, משום שלא ראיתי בכם מצוה שנראית בחוץ, וכמו כן הייתי חוזר על תלמודי, אבל עכשו שראיתי אתכם שאתם צדיקים, הנה הדרך מתקנת לפני.

ומי שנדבק באחר הזה, נאכד מן העולם ההוא ואין לו חלק בעולם הבא. ויש לו חלק בעולם הזה בטמאה, משום שאותה המלכות האחרת, עובדי עבודת כוכבים ומזלות, כמה הם מגנים שומרים ממנים בה לשלט בעולם הזה.

ומשום כך אלישע אחר שירד ונדבק בדרגה הזו, נטרד מן העולם הבא ההוא, ולא נתנה לו רשות לחזור בתשובה ונטרד מן העולם ההוא, ועל כן נקרא אחר.

ומשום כך צריך אדם להפרד מכל הצדדים שלא להטמא בצד ההוא, לזכות בעולם הזה ובעולם הבא. ועל כן זה ברכה וזה קללה, זה שבע וזה רעב. הכל בהפוך זה מזה, והנה בארנו.

ומשום כך, באותו זמן של שנת הרעב, אין לאדם להראות בשוק, ולא לפתח מעינו להוליד בנים לאל אחר, והנה נתבאר.

אשרי האיש שנשמר ללכת בדרך אמת ולהדבק תמיד ברבוננו, שכתוב (דברים י) ובו תדבק [וכתוב את יי אלהיך תירא אתו תעבד ובו תדבק] ובשמו תשבע. ובו תשבע לא כתוב, אלא ובשמו. מה זה תשבע? כמו שבארנו, להיות דבק בסוד האמונה.

שבע דרגות למעלה עליונות על הכל, הסוד של שלמות האמונה והסוד של שבע דרגות שלמטה מהם, שהם חבור אחד וקשר אחד, אלו עם אלו, שכלם יהיו אחד. ומשום כך כתוב (מלכים א ח) שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום, והכל אחד וקשר אחד. ועל כן כתוב ובשמו תשבע, מלמעלה ומלמטה. אשרי [מי שזוכה להתדבק בקדוש ברוך הוא פראוי, צדיק הוא בעולם הזה ובעולם הבא. שהקדוש ברוך הוא פותח לו אוצרות טובים קדושים בשעה שיצטרך לקבלת התפלה, כמו שנאמר]

[**ומי** שמיוחד אלו עם אלו, עליו כתוב] (דברים כח) יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים. אלו האוצרות שלמעלה ולמטה. שבעת ימים ושבעת ימים כלם אחד, שכתוב את אוצרו הטוב את השמים. אוצרו אחד, והוא את השמים. (זכריה ד) שבעה ושבעה מוצקות, והם אחד.

אָלָא הכל נברא בתורה והכל נתקן בתורה, משום שבטרים ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, באו לפניו כל האותיות, ונכנסו כל אחת למפרע.

נבנסה תי"ו, אמרה לפניו: רצונך לברא בי את העולם? אמר לה: לא, שבה עתידים כמה צדיקים למות, שפתוב והתוית תו על מצחות האנשים וגו'. ושנינו, שפתוב וממקדשי תחלו, אל תקרי ממקדשי אלא ממקדשי. ומשום כך העולם לא יברא בך.

נבנסו שלש האותיות שי"ן קו"ף רי"ש, כל אחת ואחת לבדה. אמר להן הקדוש ברוך הוא: אינכן כדאיות לברא בכך את העולם, שהרי אתן האותיות שנקרא בכך שקר, והשקר אינו כדאי לעמד לפני, והנה פרשוה.

ונבנסו פ"א צד"י, וכן כלן, עד שהגיעו האותיות לאות כ"ף. כיון שירדה כ"ף מעל הכתר, הזדעזעו עליונים ותחתונים וכו', עד שהכל התקיים באות ביי"ת, שהיא סימן ברכה, ובה השתכלל העולם ונברא.

ואם תאמר שאל"ף היא הראש של כל [אותן] האותיות - [לא] נאה הוא. אלא משום שנקרא בו ארור [משום שנקרא בה ארור], ומשום זה לא נברא בו העולם, אף על גב שאל"ף היא אות של סוד עליון. כדי לא לתת מקום לצד האחר שנקרא ארור, לא נברא בו העולם, ונתקן העולם בביי"ת, ובו הוא נברא.

בא ראה, כי אתה אבינו, משום שהעולם הזה נתקן ונברא בדרגה הזו, והאדם נברא בה ויצא לעולם. כי אברהם לא ידענו, שהרי אף על גב שבו קיום העולם, לא השתדל עלינו כמו שהשתדל על ישמעאל, שאמר לו ישמעאל יחיה לפניך. וישראל לא יפירנו, משום שכל הברכות שהצטרך לברך את בניו, השאיר לדרגה הזו לברך את כלם.

פתח ואמר, (תהלים עג) מזמור לאסף אך טוב לישראל אלהים לברי לבב. בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את הימין ועשה שמאל להנהיג את העולם. אחד נקרא טוב, ואחד נקרא רע. ובשני אלה נכלל האדם, והתקרב בכל.

ובאותו הרע, שהוא השמאל, נכללו עמים עובדי כוכבים ומזלות ונתן בצד שלהם, משום שהם ערלי לב וערלי בשר ולהטמא בו. אבל בישראל מה כתוב? אך טוב לישראל.

ואם תאמר, לכלם? לא, אלא לאותם שלא נטמאים עם אותו הרע, שכתוב לברי לבב, משום שזה טוב וזה רע. טוב לישראל לבדם, ורע לעמים עובדי כוכבים ומזלות. אך טוב לישראל כדי להדבק בו, ובזה נדבקו ישראל בסוד עליון, בסוד האמונה, שהכל יהיה אחד.

אמר רבי יוסי, אשרינו שלא טעינו בך, והרי הקדוש ברוך הוא שלח אותך אלינו. אמר רבי יוסי, משום שטוב הוא לישראל, יש לישראל חלק לעולם הזה, ובעולם הבא לראות עין בעין את מראה הכבוד, ככתוב (ישעיה נב) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פרשת ויגש אליו

ויגש אליו יהודה וגו'. רבי אלעזר פתח, (ישעיה ג) כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יפירנו אתה ה' אבינו גאלנו מעולם שמה. הפסוק הזה פרשוהו. אבל בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, כל יום ויום עשה מעשהו כראוי בכל יום ויום כמו שצריך. כיון שבא היום הששי והצטרך לברא אדם, באה לפניו התורה. אמרה [לפני הקדוש ברוך הוא]: האדם הזה שאתה רוצה לברא, עתיד הוא להרגיז לפניך. אלמלא לא תאריך רגזך, טוב לו שלא יברא. אמר לה הקדוש ברוך הוא: וכי לחנם נקראתי אך אפים?

❁ סדר הלימוד ליום י שבת [יום 128 בשנה] ❁

והנשמה היא כלולה בשלש דרגות, ועל כן שלשה שמות הם לנשמה, כמו שהסוד העליון: נפ"ש, רוח, נשמה. נפש, הנה פרשוה, שהיא תחתונה מהכל. רוח, היא הקיום ששולט על הנפש, והיא דרגה עליונה עליה לעמד עליה בכל כראוי. הנשמה היא הקיום העליון על הכל, ושולטת על הכל, דרגה קדושה, עליונה על כלם.

אלו שלש הדרגות כלולות בכני האדם, לאותם שזוכים לעבודת רבונם. שהרי בהתחלה יש בו נפש, והוא התקון הקדוש לתקן בו את האדם. כיון שבא האדם להטהר בדרגה הזו, נתקן להתעטר ברוח, שהיא דרגה קדושה ששורה על הנפש להתעטר באדם שהוא שזוכה.

כיון שהתעלה בהם, בנפש והרוח, ונכנס ונתקן בעבודת רבונם כראוי, אז שורה עליו נשמה, דרגה עליונה קדושה, ששולטת על הכל, כדי להתעטר בדרגה עליונה קדושה. ואז הוא השלם של הכל, שלם בכל הצדדים, לזכות בעולם הבא, והוא אוהבו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר להנחיל אהבי יש. מי הם אוהבי? אלו הם שבהם נשמה קדושה.

אמר רבי יהודה, אם כך, הרי כתוב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו וגו'. אמר לו, כך הוא ודאי, שהרי לא נשאר בהם.

השלמה מההשממות (סימן כ)

כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בתרבה מתו (בראשית ז). שאל רבי חייא את רבי אבא, אמרתם שנשמה לא נכנסת לבן אדם עד שמסתכל בעבודת הקדוש ברוך הוא, ואז תהיה לו אותה נשמה, ואמרתם שהנשמה היא קדושה מעלה על הכל. אם כן, מה זה שאמר הכתוב כל אשר נשמת רוח חיים וגו'? הואיל והיתה להם נשמה, הנה להם להנצל! לא הנהיה בידו.

באו ושאלו את רבי אלעזר ברבי שמעון. אמר להם, כך הוא, ופסוק זה מסייע לו, שכך אמר אביו [אביו], שכאשר בא המבול, לא ראה [הנה] אדם שיעשה הקדוש ברוך הוא בשבילו אלא נח,

אתה ה' אבינו, שהרי אתה תמיד עומד עלינו לברך ולהשגיח עלינו, כמו אב שמשגיח על הבנים בכל מה שצריך להם. גאלנו מעולם שמה, שהרי אתה הוא גואל, שכך נקרא המלאך הגואל, וזה גאלנו מעולם שמה, שמה ודאי. שנינו, אין מפסיקים בין גאלה לתפלה, כמו שלא מפסיקים בין תפלה של יד לתפלה של ראש, שצריך להראות שהכל אחד, והנה פרשוה.

רבי יצחק ורבי יהודה היו יושבים לילה אחד ועוסקים בתורה. אמר רבי יצחק לרבי יהודה, הנה שנינו, שכאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את העולם התחתון כמו שהעולם העליון, והכל זה כנגד זה, [כדי להיות זה כנגד זה] והוא כבודו למעלה ולמטה.

אמר רבי יהודה, כך זה ודאי, וברא אדם על הכל. זהו שכתוב (ישעיה מה) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי. אנכי עשיתי ארץ, ודאי. מה הטעם עשיתי ארץ? משום שאדם עליה בראתי, שהוא קיומו של העולם, שיהיה הכל בשלמות אחת.

פתח ואמר, (שם מב) כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם רקע הארץ וצאצאיה נתן נשמה לעם עליה ורוח להלכים בה. הפסוק הזה בארוהו, אבל כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם - זה הקדוש ברוך הוא למעלה למעלה, שהוא בורא השמים, והתקינם תמיד, בכל זמן. רקע הארץ וצאצאיה - זו הארץ הקדושה, צרור החיים. נתן נשמה לעם עליה. [הארץ] זו היא שנותנת נשמה וגו'.

אמר רבי יצחק, הכל הוא למעלה, שהרי משם יוצאת נשמת חיים לארץ הזו, והארץ הזו לוקחת הנשמה לתת לכל, משום שהנהר ההוא ששופע ויוצא, הוא נותן ומכניס נשמות לארץ הזו, והיא לוקחת אותן ונותנת לכל.

בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את האדם, כנס את עפרו מארבעה הצדדים של העלם, ועשה את עצמו במקום המקדש למטה, והמשיך עליו נשמת חיים מבית המקדש למעלה.

בנדוי בעולם הזה ובעולם הבא, כמו שנאמר (בראשית מג) אנכי אערכנו מידי תבקשנו אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחסטאתי לך כל הימים, בעולם הזה ובעולם הבא.

ועל כן, כי הנה המלכים נועדו עברו יחדו, התרגזו יחד והתרגזו זה עם זה בשביל בנימין. מה כתוב? המה ראו פן תמהו ובהלו נחפזו רעה אחזתם שם, לכל אותם שהיו שם. [לכל שאר השבטים שהיו שם].

חיל כילודה, משום שהיו פוחדים להרג ולהרג, והכל בשביל בנימין. [מה כתוב? כן תמהו ובהלו נחפזו, והכל בגללו] שהרי יוסף נמכר בגלל יהודה ואבד לאביו, וכעת ערב לו לבנימין, ופחד שלא יאבד, ומשום כך ויגש אליו יהודה.

דבר אחר כי הנה המלכים נועדו – זה יהודה ויוסף שהזדמנו להתופח זה עם זה, להתופח שניהם יחד, משום שיהודה היה מלך ויוסף היה מלך, ושניהם באו יחד להתופח זה עם זה, זה על בנימין – וזה על בנימין.

כי הנה המלכים, אמר רבי יהודה, סוד האמונה כאן, שהרי כשנמצא הרצון, והקשר מתעטר יחד, אזי שני עולמות נקשרים יחד ומזדמנים יחד, זה לפתח את האוצר – וזה ללקט ולכנס לתוכו. ואז, כי הנה המלכים נועדו, שני עולמות קדושים, העולם העליון והעולם התחתון.

עברו יחדו, סוד הדבר – שכאשר מתחברים יחד, אזי עברו יחדו, משום שכל החטאים של העולם לא מתבטלים להכנע עד שמתחברים יחד, ככתוב ועבר על פשע, ועל כן עברו יחדו. עברו – אותם החטאים התכפרו, משום שהנה אז כל הפנים מאירות וכל החטאים התבטלו.

רבי חייא אמר, הסוד הזה הוא בתקון הקרבן, שהרי כאשר נקרב הקרבן, וכלם מקבלים הספקתם כל אחד ואחד פראוי לו, אז הכל נקשר יחד וכל הפנים מאירות, ונמצא קשר אחד, ואז המלכים נועדו ומזדמנים יחד לכפר על החטאים, להעביר אותם. ואז המלכים נועדו ונקשרים יחד. עברו יחדו, להאיר כל הפנים, ושיהיה הכל רצון אחד.

וזכותו לא היתה אלא להגן עליהם ועל בתיהם, שלא היתה זכותו כל כך להגן על כל הדור, ואותם שהיו צדיקים בתחלה, כמו חנוך וירד, שהיתה להם נשמה קדושה וראויים שהקדוש ברוך הוא יעשה בשבילם – בחרבה מתו. והינו שאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו, אותם שנשמה קדושה היתה בהם. ואל תאמר שעל אלו שהיו במבול הוא אמר, אלא בא הכתוב ואמר מכל אשר בחרבה מתו: ע"כ מהשמטות

מכל אותם שהיתה בהם נשמה קדושה כמו חנוך, ירד, וכל הצדיקים, כדי להגן על הארץ שלא תשמד בגללם. זהו שכתוב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו, כבר מתו והסתלקו מן העולם, ולא נשאר מהם מי שיגן על העולם בזמן ההוא.

בא ראה, הכל הם דרגות אלו על אלו, נפ"ש, רוח, נשמה, דרגה על דרגה. הנפש בראשונה, והיא הדרגה התחתונה, כפי שאמרנו. אחר כך רוח, ששורה על הנפש ועומדת עליה. הנשמה הדרגה שעולה על הכל, ובארוה.

נפש – זו נפש דוד, והיא שעומדת לקבל הנפש מאותו נהר ששופע ויוצא. רוח – זו הרוח שעומדת על הנפש, ואין קיום לנפש אלא ברוח, וזו הרוח ששורה בין האש והמים, ומכאן נזונית הנפש הזו.

הרוח עומדת בקיום של דרגה אחרת עליונה שנקראת נשמה, שהרי משם יוצאות נפש ורוח, משם נזונית הרוח. וכשנוסעת הרוח, אז נוסעת הנפש, והכל אחד. ומתקרבים זה לזה. הנפש נקרכת לרוח, והרוח נקרכת לנשמה, והכל אחד.

בא ראה, ויגש אליו, התקרבות של עולם עם עולם, להאחז זה עם זה, שהכל יהיה אחד. משום שיהודה הוא מלך ויוסף מלך, התקרבו זה לזה ונאחזו זה עם זה.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים מח) כי הנה המלכים נועדו – זה יהודה ויוסף, משום ששניהם מלכים, והתקרבו זה לזה להתופח שניהם יחד, משום שיהודה ערב לבנימין, והיה ערב לאביו בו בעולם הזה ובעולם הבא, ועל כן התקרבו לפני יוסף להתופח עמו על עסקו של בנימין, שלא להיות

המה ראו כן תמהו, התעלה על דעתך שהם מלכים? אלא אלו בעלי הדינים, ששמחתם לעשות את הדין ההוא שהצטוו עליו. ואז, כשהמלכים מזדמנים שניהם ברצון אחד, אז המה ראו אותו הרצון של שני עולמות. כן תמהו נבדלו נחפזו, משום שכל בעלי הדין נכנעים ועוברים מן העולם ולא יכולים לשלט, ואז קיומם עובר, ומעבירים את שלטונם.

רבי אלעזר אומר: ויגש אליו יהודה. מה הטעם יהודה? משום שכהן צריך, שהוא ערב, כמו שנאמר כי עבדך ערב את הנער. וסוד הדבר - יהודה ויוסף כהן הצטרכו להתקרב יחד, משום שיוסף הוא צדיק, יהודה הוא מלך, ועל כן ויגש אליו יהודה, משום שהקרבה שלהם, שהתקרבו יחד, גרמה לכמה טובות בעולם, גרמה שלום לכל השבטים, גרמה לשלום ביניהם, גרמה ליעקב שהתקימה רוחו, כמו שנאמר (בראשית מה) ותחי רוח יעקב אביהם. ועל כן ההתקרבות של זה עם זה הצרכה בכל הצדדים, למעלה ולמטה.

רבי אבא פתח ואמר, (תהלים מח) יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב. הפסוק הזה הוא סוד האמונה. יפה נוף - זהו יוסף הצדיק, שכתוב בו ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה. משוש כל הארץ - הוא חדוה ושמחה למעלה ולמטה. הר ציון ירכתי צפון - משום שבחלקו עומד משכן שילה. הר ציון - זו ירושלים. ירכתי צפון, כך זה ודאי למעלה ולמטה.

קרית מלך רב - מקום מתקן הוא כנגד מלך רב, זה המלך העליון של הכל, קדש הקדשים, שהרי משם בא כל האור וכל הברכות וכל השמחה של הכל, שהרי משם כל הפנים מאירות, ובית המקדש מתברך משם, וכשהיא מתברכת, משם יוצאות ברכות לכל העולם, שהרי משם כל העולם מתברך.

רבי יהודה ורבי יוסי נפגשו לכפר חנן. בעודם יושבים בבית מלונם, בא איש אחד, ומשא של חמור לפניו, ונכנס לבית. בין כך אמר רבי יהודה לרבי יוסי, הנה שנינו שדוד המלך היה מתנמנם כמו סוס ושנתו מועטת, איך היה קם

באו רבי יהודה ורבי יוסי ונשקוהו. אמרו לו, מה שמך? אמר להם, חזקיה. אמרו לו, יישר כחך ותחזק תורתך. ישבו. אמר רבי יהודה, הואיל והתחלת, אמר לנו מעתה סודות עליונים שאמרת.

בחצות הלילה, השעור הזה הוא קטן, ולא היה מתעורר אפלו בשליש הלילה?
אמר לו, בשעה שנכנס הלילה, היה יושב עם כל גדולי ביתו ודן את הדין ועוסק בדברי תורה, ואחר כך היה ישן שנתו עד חצות הלילה, וקם בחצות הלילה ומתעורר, ומשתדל בעבודת רבונו בשירים ותשבחות.

בינתים אמר האיש ההוא, וכי הדבר הזה שאתם אומרים הוא כך? סוד הדבר יש כאן, שהנה דוד המלך חי וקים לעולם ולעולמי עולמים, ודוד המלך היה שומר כל ימיו שלא יטעם טעם מיתה, משום שהשנה אחד מששים במיתה היא, ודוד, משום מקומו שהוא חי, לא היה ישן אלא ששים נשימות, שעד ששים נשימות חסר אחת הוא חי, משם והלאה טועם אדם טעם מיתה ושולט בו הצד של רוח הטמאה.

וזה היה שומר דוד המלך, שלא יטעם טעם של מיתה, ושולט (שלא ישלט) בו צד של רוח אחרת, משום שששים נשימות חסר אחת הוא הסוד של החיים שלמעלה, עד ששים נשימות שהם ששים [חסר נשימה אחת] נשימות עליונות, ואלו הסוד שלהן, שהחיים תלויים בהם, ומכאן ומטה הוא סוד המות.

ועל כן דוד היה משער את שעור הלילה כדי שיתקים בחיים, שלא ישלט בו טעם המות, וכשנחלק הלילה היה דוד עומד במקומו, משום שכאשר מתעורר חצות הלילה והפתר הקדוש מתעורר, צריך שלא ימצא את דוד קשור במקום אחר, במקום המות.

משום שכאשר נחלק הלילה והקדשה העליונה מתעוררת, ואדם שישן במטתו ולא מתעורר להשגיח בכבוד רבונו, הנה הוא נקשר בסוד המות, ונדבק למקום אחר, ועל כן דוד המלך היה עומד להשגיח בכבוד רבונו תמיד, חי אצל חי, ולא נרדם בשנה לטעם טעם המות, ומשום כך היה מתנמנם כמו סוס, ששים נשימות, ולא בשלמות.

עסקתם? אמרו לו את כל המעשה. אמר, ודאי שיפה אמר, אבל אותם ששים הנשימות, ודאי שששים נשימות הן של חיים, בין למעלה בין למטה. מכאן והלאה יש ששים נשימות אחרות שהן כלן מצד המות, ודרגת המות עליהן, ונקראות תרדמה, וכלן טעם המות.

ומשום כך דוד המלך הוא היה נדבק לאותם ששים הנשימות של חיים, ומשם והלאה לא ישן כלל. זהו שכתוב (תהלים קלב) אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה. ועל כן יפה אמר, כדי שיקום דוד חי, בצד של החי, ולא בצד המות. כלם ישבו והשתדלו בתורה והתחברו יחד.

פתח רבי אלעזר ואמר, (שם פח) ה' אלהי ישועתי יום צעקתי בלילה נגדך. בא ראה, דוד המלך היה קם בחצות הלילה ומשתדל בתורה בשירים ותשבחות לשמחת המלך והגבירה, וזו היתה שמחת האמונה בארץ, משום שזהו השבח של האמונה שנראה בארץ.

שהרי למעלה פותחים בשמחה שירה, כמה מלאכים עליונים בכמה מינים שמשבחים בלילה בכל הצדדים. כמו כן למטה בארץ, מי שמשבח את הקדוש ברוך הוא בארץ בלילה, בו חפץ הקדוש ברוך הוא, וכל אותם המלאכים הקדושים שמשבחים את הקדוש ברוך הוא, כלם מקשיבים לאותו שמשבח אותו בלילה בארץ, שהשבח הזה הוא בשלמות, להעלות את כבוד הקדוש ברוך הוא מלמטה ולזמר בשמחה של היחוד.

בא ראה, דוד המלך כתב, ה' אלהי ישועתי וגו'. ה' אלהי ישועתי, מתי הוא ישועתי? באותו יום שהקדמתי שבח בלילה אצלך, אז הוא ישועתי ביום.

ובא ראה, שהרי בלילה, מי שמשבח את רבונו בשבח של התורה, אז מתחזק בחזק ביום בצד הימין, שהנה חוט אחד יוצא מצד הימין, ואז נמשך עליו ומתגבר בו, ועל כן אמר ה' אלהי ישועתי יום צעקתי וגו'.

ומשום כך אמר לא המתים יהללו יה. לא המתים, משום שצריך לשבח חי לחי. ומת לחי לא

פתח ואמר, (משלי ג) ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ראה שלא יכול לעמד, עד שברא את התורה, משום שממנה יוצאים כל הנהגות העליונים והתחתונים, ובה עומדים עליונים ותחתונים. זהו שכתוב ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, שהרי בחכמה עומדים כל הקיומים של העולם, וכלם יוצאים מתוכה.

דבר אחר ה' בחכמה יסד ארץ - העולם העליון לא נברא אלא מתוך החכמה, והעולם התחתון לא נברא אלא מתוך החכמה התחתונה, וכלם יוצאים מתוך החכמה העליונה ומתוך החכמה התחתונה. כונן שמים בתבונה. כונן, מה זה כונן? אלא כונן כל יום ויום ולא פוסק, ולא נתקן בזמן אחד, אלא בכל יום ויום מתקין אותו.

והינו סוד הכתוב (איוב טו) ושמים לא זכו בעיניו. וכי תעלה על דעתך שהחסרון הוא משמים? אלא חשיבות השמים היא משום החביבות ורצון רב שהקדוש ברוך הוא רוצה בהם וחביבותם אצלו, שהרי אף על גב שהוא מתקין אותם בכל יום ויום, אין דומה בעיניו שהם מתקנים כראוי, משום שאהבתם אצלו, ורצונו להאיר להם תמיד בלי הפסק, שהרי העולם הבא מוציא אורות זוהרים כל יום ויום תמיד בלי הפסק, כדי להאיר להם תמיד, ועל כן לא זכו בעיניו. לא זכו לבדו לא כתוב, אלא לא זכו בעיניו, ומשום כך כונן שמים בתבונה.

מי השמים? זה הסוד של האבות, והסוד של האבות זהו יעקב, שהוא הכללות שלהם, משום שיעקב הוא הבחיר שבאבות, והוא עומד להאיר על העולם.

ומשום שהוא הסתלק לתוך העולם הבא, יצא ממנו ענף אחד יפה למראה, וכל האורות יוצאים ממנו וכל השבע ושמן המשחה להאיר לארץ, ומי הוא? זה יוסף הצדיק, שהוא נותן שבע לכל העולם, והעולם נזון ממנו. ומשום כך, כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא בעולם, הכל הוא בסוד עליון, והכל כראוי.

בינתים בא רבי אלעזר. כיון שראה אותם, אמר, ודאי שהשכינה כאן. אמר להם, במה

הנשמות, ונתנות כלן זכר ונקבה יחד בדרגה הזו, ואחר כך הוא מפריד אותן, כל אחת ואחת למקומה כראוי לה. ואחר כך קשים לפני הדרגה הזו לחבר אותם כבראשונה, משום שאין מתחברים, רק באותם דרכי האדם, והכל תלויים למעלה.

ועל פן קשים לפניו בקריעת ים סוף. שהרי קריעת הים שיפתחו בו שבילים היא למעלה, וכמו שנפתחים בו שבילים ודרכים, כך נבקע ונפתח. ומשום כך הכל תלוי למעלה, וצריכים לברך אותו ולתת לו חזק מלמטה כדי שיתברך מלמעלה ויתחזק כראוי, ועל פן כתוב וברכת את ה', דוקא את.

וכלפי המקום הזה צריך להראות לפניו שבע והארת פנים, וכלפי הצד האחר, בזמן ששולט בעולם, צריך להראות לפניו רעב, שאותה הדרגה היא של רעב, וראוי להראות לפניו רעב ולא שבע, הואיל והשבע לא שולט בעולם, ועל פן ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. אמר רבי אלעזר, כך זה ודאי וכך צריך!

אמר רבי יהודה, אשריהם הצדיקים שקרבתם היא שלום בעולם, משום שיודעים ליחד את היחוד ומקרבים קרבה להרבות שלום בעולם, שהרי יוסף ויהודה בטרם התקברו זה עם זה, לא היה שלום. פיון שהתקברו יוסף ויהודה יחד, אז הרבו שלום בעולם, והשמחה נוספה למעלה ולמטה, כמו שהקרבה של יהודה ויוסף, וכל השבטים נמצאו יחד עם יוסף, ואותה הקרבה הרבתה שלום בעולם, כמו שבארנו שכתוב ויגש אליו יהודה.

ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים קיב) פזר נתן לאביונים צדקתו עמדת לעד קרנו תרום בכבוד. בא ראה, הקדוש ברוך הוא ברא את העולם והשליט עליו את האדם שיהיה מלך על הכל.

והאדם היה נפרדים ממנו בעולם כמה מינים, מהם צדיקים ומהם רשעים, מהם טפשים ומהם חכמים, וכלם מתקיימים בעולם, עשירים ועניים, וכלם כדי לזכות אלו באלו, לזכות צדיקים עם רשעים, לזכות חכמים עם טפשים, לזכות

כן, שכתוב לא המתים יהללו יה, ואנחנו נברך יה, שהרי אנו חיים, ואין לנו חלק בצד המות כלל. חזקיהו אמר, (ישעיה לח) חי חי הוא יודך כמוני, משום שחי מתקרב לחי. דוד המלך הוא חי, והקרבה שלו לחי העולמים, ומי שנקרב אליו הוא חי, שכתוב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום, וכתוב ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל.

פתח אותו היהודי אחריו ואמר, (דברים ח) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. וכי לא מברכים את הקדוש ברוך הוא טרם נאכל, והרי יש לנו להקדים בבקר, ולסדר את השבח שלו [של רבונו] כראוי, ולברך את שמו טרם שיברך מישוהו אחר בעולם, וכתוב (ויקרא יט) לא תאכלו על הדם, אסור לו לאכל טרם שיברך את רבונו, ועכשו כתוב ואכלת ושבעת וברכת?

אלא זו הברכה של תפלת היחוד, וזו ברכת המזון, להראות כלפי דרגת האמונה שבע כראוי. ואז צריך לברך אותו כראוי, שאותה הדרגה של האמונה תתרוה ותתברך, ויתמלא שמחה מהחיים שלמעלה כמו שצריך, כדי לתת לנו מזונות.

שהרי קשים מזונותיו של אדם לפני הקדוש ברוך הוא כמו קריעת ים סוף, מה הטעם? משום שהמזון של העולם שלמעלה הוא, ששנינו בנים חיים ומזונות וכו'. ומשום כך קשים לפניו מזונות העולם. שהרי במזל תלוי הדבר שיוצאים ממנו מזונות וחיים ובנים. ומשום כך קשים לפניו המזונות של העולם, שהרי זה לא עומד ברשותו עד שהוא יתברך.

כמו כן הזווגים של העולם קשים לפניו, והכל משום שרקיע וילון אינו משמש כלום, וכל שפן הדברים הללו שעומדים למעלה במקום אחר, ועל פן צריך להתברך.

בא ראה, כל הזווגים של העולם קשים לפני הדרגה הזו, משום שכאשר הזווג הקדוש נמצא, יוצאות כל הנשמות מתוך המזל הזה למעלה, שהוא אותו נהר ששופע ויוצא. וכאשר השתוקקות נמצאת מלמטה למעלה, ואז פורחות

רבי ייסא פתח הפסוק, בזמן שהקדוש ברוך הוא יקים את כנסת ישראל מן העפר וירצה להנכם נקמה מעמים עובדי כוכבים ומזלות, אזי כתוב (ישעיה 58) ומעמים אין איש אתי, וכתוב כאן ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו, כמו שנאמר וינטלם וינשאם כל ימי עולם.

ולא יכל יוסף להתאפק. רבי חזקיה פתח ואמר, (תהלים קכג) שיר המעלות אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים. הפסוק הזה בארוהו ונתבאר, אבל בא ראה, אליך נשאתי את עיני, וכתוב (תהלים קכא) אשא עיני אל ההרים. אלא, זה למעלה וזה למטה. אשא עיני אל ההרים - זה למעלה, כדי להמשיך ברכות ממעלה למטה, מההרים הללו העליונים למשך מהם ברכות לכנסת ישראל שמתברכת מהם. אליך נשאתי את עיני, לצפות ולחכות לאותן ברכות שיורדות משם למטה.

הישבי בשמים, שכל תקפה וקיומה וחילה הוא בשמים. משום שכאשר היכול פותח המעינות של כל אותם השערים, כלם עומדים בשמים. וכיון ששמים נוטלים כל אותם אורות שיוצאים מהיכול, אז הוא זן ומשקה את כנסת ישראל על ידי צדיק אחד.

וכיון שזה מתעורר אליה, כמה הם שעומדים בכל הצדדים להיות משקים ולהתברך משם, כמו שנאמר הכפירים שאגים לטרף ולבקש מאל אכלם. ואז היא עולה בסוד הסודות כראוי [לז], ומקבלת עדונים מבעלה כראוי, וכל העומדים בכל הצדדים עומדים לבדם, כמו שנאמר ולא עמד איש אתו, שכתוב ויקרא הוציאו כל איש מעלי. ואחר שהיא מקבלת עדונים מבעלה, כלם נשקים לאחר מכן ונזונים, כמו שנאמר ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם.

רבי יוסי פתח הפסוק באלהו, שכתוב (מלכים א יז) ויקרא אל ה' ויאמר ה' אלהי הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה. בא ראה, שנים היו שאמרו דברים כנגד הקדוש ברוך הוא, משה ואלהו. משה אמר (שמות ה) למה הרעתה לעם הזה. ואלהו אמר, הרעות להמית את בנה. ושניהם אמרו דבר אחד.

עשירים עם עניים, שהרי משום כך זוכה האדם לחיי העולם ונקשר בעץ החיים. ולא עוד, אלא שהנה הצדקה שהוא עושה עומדת לעולמים, שכתוב וצדקתו עמדת לעד.

פזר נתן לאביונים. רבי אלעזר אמר, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, העמיד אותו על עמוד אחד ושמו צדיק, והצדיק הזה הוא הקיום של העולם, וזה הוא שמשקה וזן לכל, שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים.

ומשם יפרד, מה זה יפרד? אלא המזון ההוא והמשקה של הנהר ההוא נוטל הגן הכל, ואחר כך מתפזר המשקה ההוא לארבעה צדדים של העולם, וכמה הם שמצפים להיות משקים ולהזון משם, כמו שנאמר (תהלים קמה) עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו. ומשום כך פזר נתן לאביונים - זה צדיק. צדקתו עמדת לעד - זו כנסת ישראל, שמשום כך היא עומדת בסוד של שלום בקיום שלם. רשע יראה וכעס - זו מלכות עובדי כוכבים ומזלות.

בא ראה, מלכות שמים היא בית המקדש, לקים כל העניים בתוך הצל של ראשית השכינה, והצדיק הזה הוא נקרא גבאי צדקה, לחזן ולזון את הכל, שכתוב פזר נתן לאביונים, משום כך גבאי צדקה נוטלים שכר כנגד כל הנותנים צדקה.

בא ראה, ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים - אלו הם כל העומדים להזון ולהשקות ממנו. ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו. אתו - זו כנסת ישראל. אחיו - אלו שאר המרכבות החילות, שכתוב בהם למען אחי ורעי.

דבר אחר ולא עמד איש אתו - בזמן שהקדוש ברוך הוא בא להתחבר עם כנסת ישראל. בהתודע יוסף אל אחיו, בזמן שהקדוש ברוך הוא היה מתחבר בהם בישראל, משום שהם נוטלים לבדם, ולא חבור של עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות עמם. משום כך, (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם, שהרי בזמן הזה הקדוש ברוך הוא לבדו בחבור אחד עם ישראל, שכתוב בהם למען אחי ורעי, כמו שבארוה.

אמר לו רבי יוסי, הנה פְּרֻשָׁה שֶׁהַצְּדִיקִים לא רוצים להטריח את רבונם במקום שְׁנֹזֵק נִמְצָא [לו] לְעֵין, כְּמוֹ שֶׁשְׁמוּאֵל, שְׁכָתוּב (שמואל-א טו) אֵיךְ אֵלֶיךָ וְשָׁמַע שְׂאוּל וְהִרְגִּנִי. אָמַר לוֹ, עֲגַלְת בְּקָר תִּקַּח בִּידֶיךָ, מִשּׁוּם שֶׁצְּדִיקִים לא רוצים להטריח את רבונם במקום שְׁנֹמְצָא נֹזֵק. אַף כִּף אֲלִיָּהוּ, כִּינּוּן שְׂרָאָה שְׁנֹזֵק נִמְצָא, לא רָצָה לְהִטְרִיחַ אֶת רַבּוֹנוֹ.

אמר לו, אָנִי שֹׁמְעֵתִי דָבָר, שֶׁהִנֵּה בְּאַלְיָהוּ לא כתוב בו וַיִּירָא וַיִּלְךָ אֶל נִפְשׁוֹ, אֲלֵא וַיִּירָא, רָאִיָּה רָאָה. וּמָה רָאָה? אֲלֵא רָאָה שֶׁהִנֵּה מִכְּמָה שָׁנִים הוֹלֵךְ אַחֲרָיו מִלְּאֲדָה הַמּוֹת, וְלֹא נִמְסָר בִּידּוֹ, וְעַכְשָׁו וַיִּלְךָ אֶל נִפְשׁוֹ. מָה זֶה וַיִּלְךָ אֶל נִפְשׁוֹ? הֲלֵךְ לְקִיּוּם הַנִּפְשׁוֹ, וּמִי הוּא? עֵץ הַחַיִּים לְהַדְּבִק שָׁם.

בא ראה, כְּלָם כָּתוּב אֶת נִפְשׁוֹ, וְכֹאֵן כָּתוּב אֶל נִפְשׁוֹ, וְסוּד זֶה שֹׁמְעֵתִי, שֶׁאָמַר רַבִּי שֹׁמְעוֹן, כֹּל הַנִּשְׁמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, כְּלָם יוֹצְאִים מֵאוֹתוֹ נִהְרָ שֶׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, וְאֵת כְּלָם הוּא לּוֹקַח אוֹתוֹ צְרוּר הַחַיִּים, וְכִשְׁהִנְקָבָה מִתְּעַבְרַת מִן הַזְּכָר, כְּלָם בִּתְשׁוּקַת שְׁנֵי הַצְּדִידִים, בִּתְשׁוּקַת הַנְּקֵבָה לְזָכָר, וְכִשְׁתְּשׁוּקַת הַזְּכָר יוֹצֵאת בְּרִצּוֹן, אִזּוֹ אוֹתָן הַנִּשְׁמוֹת בְּקִיּוּם יוֹתֵר, מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל בִּתְשׁוּקָה וְרִצּוֹן שֶׁל עֵץ הַחַיִּים. וְאַלְיָהוּ, מִשּׁוּם שֶׁהִיא מֵאוֹתוֹ רִצּוֹן יוֹתֵר מֵאַדָּם אַחֵר, הַתְּקִים.

ומשום כִּף כָּתוּב אֶל נִפְשׁוֹ, וְלֹא כָּתוּב אֶת נִפְשׁוֹ, שֶׁהִרִי אֶת נִפְשׁוֹ - זֶה הַנְּקֵבָה. וְאֵם תֹּאמַר וְאֵל הָאִשָּׁה אָמַר - הַכְּלָלוֹת שֶׁל זָכָר וְנִקְבָה כְּשֶׁהִיא בִּתְוֹךְ הַזְּכָר, אִזּוֹ וְאֵל הָאִשָּׁה אָמַר. אֵת הָאִשָּׁה - הַנְּקֵבָה לְבִדָּה, וְלֹא שֶׁל הַזְּכָר. כְּמוֹ זֶה אֵל נִפְשׁוֹ - הַזְּכָר לְבִדּוֹ. אֵת נִפְשׁוֹ - הַנְּקֵבָה לְבִדָּה וְלֹא הַתְּכַלּוֹת שֶׁל זָכָר. וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא מְצַד הַזְּכָר יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, הַתְּקִים בְּקִיּוּמוֹ יוֹתֵר, וְלֹא מֵת כְּשֶׁאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל הוּא מֵעֵץ הַחַיִּים, וְלֹא מִתּוֹךְ הָעֶפֶר. וּמִשּׁוּם כִּף הַסְּתַלְק לְמַעְלָה וְלֹא מִתְּדַרְךָ כֹּל בְּנֵי הָעוֹלָם, שְׁכָתוּב (מלכים-ב ב) וַיַּעַל אֲלִיָּהוּ בְּסַעְרָה הַשָּׁמַיִם.

בא ראה מה כתוב, וְהִנֵּה רָכַב אִשׁ וְסוֹסֵי אִשׁ וְגוֹ', שֶׁהִרִי אִזּוֹ הַתְּפִשֵׁט הַגּוֹף מִן הָרוּחַ וְהַסְּתַלְק שֶׁלֹּא כְּשֶׁאֵר דָּרָךְ בְּנֵי הָעוֹלָם, וְנִשְׁאָר מִלְּאָךְ קְדוּשׁ כְּשֶׁאֵר קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים, וְעוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹת בְּעוֹלָם,

מה הטעם? אֲלֵא סוּד הוּא. מִשֶּׁה אָמַר לְמָה הִרְעַתָּה, מָה הַטַּעַם? אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְצַד הָאֲחֵר לְשִׁלְטַת עַל יִשְׂרָאֵל. הִרְעַתָּה - נִתְּנָה רְשׁוּת לְצַד הָאֲחֵר שֶׁל רַע לְשִׁלְטַת עֲלֵיהֶם. אֲלִיָּהוּ אָמַר הִרְעוֹת - נִתְּנָה רְשׁוּת לְצַד הָרַע לְטַל נִשְׁמָתוֹ שֶׁל זֶה, וְזֶהוּ הוּא הִרְעוֹת, וְהַכֹּל סוּד אַחֵד.

בא ראה, אֲלִיָּהוּ אָמַר, הִגַּם עַל הָאֲלֵמָנָה אֲשֶׁר אָנִי מִתְּגוֹרֵר עִמָּה. מִשּׁוּם שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ לְאַלְיָהוּ, הִנֵּה צְוִיתִי שָׁם אִשָּׁה אֲלֵמָנָה לְכַלְכֵּלָךְ, וְכָל מִי שֶׁזָּן וּמִפְרָנֵס לְמִי שֶׁצָּרִיךְ לוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן בִּימֵי רַעַב, הִרִי נֶאֱחָז בְּעֵץ הַחַיִּים, וְגוֹרֵם לוֹ וּלְבָנָיו חַיִּים, וְהִנֵּה בְּאַרְנֹנִי. וְעַכְשָׁו אֲלִיָּהוּ אָמַר, כָּל מִי שֶׁמְקִים נִפְשׁ בְּעוֹלָם, זוֹכֵה לוֹ חַיִּים, וְזוֹכֵה לְהֶאֱחָז בְּעֵץ הַחַיִּים, וְעַכְשָׁו שׁוֹלֵט עֵץ הַמּוֹת, הַצַּד שֶׁל רַע, עַל הָאֲלֵמָנָה שֶׁאֲתָה צְוִית לְזוֹן אוֹתִי, מִשּׁוּם כִּף הִרְעוֹת [לְמָה הִרְעַתָּה].

ואם תֹּאמַר שְׂרַע לא נַעֲשֶׂה לְאִישׁ מֵעַם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - בא ראה, בְּזִמְן שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ לְיָמִין, שֶׁמִּירְתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא תְּמִיד אֲצֻלוֹ, וְלֹא יָכוֹל הַצַּד הָאֲחֵר לְשִׁלְטַת עֲלָיו, וְהִרְעַתָּה הַזֶּה נִכְנָע לְפָנָיו וְלֹא יָכוֹל לְשִׁלְטַת. וְכִיּוֹן שֶׁשְׁמִירַת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹבְרַת מִמֶּנּוּ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא נִדְּבֵק בְּרַע, אִזּוֹ אוֹתוֹ הָרַע, כִּינּוּן שְׂרוּאָה שֶׁאֵין עִמּוֹ שְׁמִירָה, אִזּוֹ שׁוֹלֵט עֲלָיו וְכֹא לְהַשְׁמִיד אוֹתוֹ, וְאִזּוֹ נִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת וְנוֹטֵל אֶת נִשְׁמָתוֹ.

משה אָמַר לְמָה הִרְעַתָּה, שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְצַד הָרַע לְשִׁלְטַת עַל יִשְׂרָאֵל, לְהִיּוֹת בְּשַׁעֲבוּד שְׁלוֹ. דָּבָר אַחֵר לְמָה הִרְעַתָּה - שְׂרָאָה כְּמָה מֵהֶם שֶׁהִיוּ מִתִּים וְנִמְסְרוּ לְצַד הָרַע.

בא ראה, בְּשַׁעֲה שֶׁהָטוּב מִתְּעוֹרֵר, שֶׁהוּא הַיָּמִין, כָּל הַשְּׂמִחָה וְכָל הַטוֹב וְכָל הַבְּרָכוֹת נִמְצְאוֹת, וְהַכֹּל הוּא בְּחִשָּׁאֵי, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֵה שְׂאוּמְרִים בְּרוּךְ שֶׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וְעַד בְּחִשָּׁאֵי, וְזֶה הַסּוּד, מִשּׁוּם [שְׁזָהוּ יַחֲדוּ] שֶׁאִזּוֹ הוּא הַיַּחְדוּד כְּרָאוּי.

אמר רבי חֲזִיָּא, וְכִי אֲלִיָּהוּ, כִּינּוּן שֶׁהוּא גּוֹזֵר וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקִים, וְהוּא גָזַר עַל הַשָּׁמַיִם שֶׁלֹּא לְהוֹרִיד טַל וּמָטָר, אֵיךְ הוּא פָּחַד מֵאִיזְכָּל שֶׁשְׁלַחָה לוֹ, שְׁכָתוּב (מלכים-א יט) כִּי כָעַת מָחָר אָשִׁים אֶת נִפְשֶׁךָ כִּנְפֵשׁ אַחֵד מֵהֶם, וּמִיָּד פָּחַד וְכָרַח עַל נִפְשׁוֹ?

ובא ראה, כל אותו אדם שמקנא לקדוש ברוך הוא, לא יכול מלאך המות לשלט בו כשאר בני אדם, ויתקיים בו שלום, והנה פשוטה כמו שנאמר בפנחס, (במדבר כה) לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום. ויפל על צוארי בנימן אחיו ויבך ובנימן בכה על צואריו. רבי יצחק אמר, הנה פשוטה שבכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני.

פתח ואמר, כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שליטי הגברים. כמגדל דויד, מי מגדל דויד? זה ודאי מגדל דוד שכנה אותו דוד והעלה אותו לתוך ירושלים. אלא כמגדל דויד – זו ירושלים של מעלה, שכתוב בה (משלי יא) מגדל עז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב. מי הנשגב? אלא אותו מגדל נשגב, משום שבו ירוץ צדיק.

צוארך – זה בית המקדש שלמטה, שעומד בתקון של יפי כצואר לגוף. מה הצואר הוא היפי של כל הגוף – כך גם בית המקדש הוא היפי של כל העולם.

בנוי לתלפיות – תל שכל בני העולם היו מסתכלים בו. וכך בארוהו, תלפיות – תל שכל הפיות של העולם משבחים ומתפללים אליו.

אלף המגן תלוי עליו – אלו אלף התקונים שמתקנים בו כראוי. כל שליטי הגברים – שכלם באים מצד הדין הקשה.

והרי פשוטה, שהנסים שעושה הקדוש ברוך הוא בעולם, נעשים על ידו.

ובא וראה מה כתוב, וישאל את נפשו. בראשונה וילך אל נפשו, כמו שנתבאר בקיום, וכאן את נפשו למות, העץ שבו שורה המות, ושם נגלה עליו הקדוש ברוך הוא, ככתוב צא ועמדת בהר. מה כתוב אחריו? ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה. זהו המקום הפנימי של הכל, שממנו יוצאים כל האורות.

מה כתוב? ויהי כשמע אליהו וילט פניו באדרתו וגו' והנה אליו קול ויאמר מה לך פה אליהו. ויאמר קנא קנאתי. אמר לו הקדוש ברוך הוא, עד מתי אתה מקנא לי? סגרת את הדלת שלא יכול לשלט בך המות לעולם, והעולם לא יכול לסבל אותך עם בני [אדם]. אמר לו, כי עזבו בריתך בני ישראל וגו'. אמר לו, חייך שבכל מקום שבני [אדם] יקימו את ברית הקדש, אתה תהיה מזמן לשם. [והרי נתבאר שמשום כך מתקנים כסא לאליהו, שהוא מזמן לשם].

בא ראה מה גרם אותו הדבור של אליהו, שכתוב והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הבכרים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו. אמר לו הקדוש ברוך הוא, מכאן והלאה, שאין העולם לסבל אותך עם בני [אדם]. ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתך, יהיה נביא אחר אצל בני [אדם], ואתה תסתלק למקומך.

❖ סדר הלימוד ליום יא שבט [יום 129 בשנה] ❖

ומשום כף לא צריך לאדם לשמע קולו בתפלתו, אלא להתפלל בלחש באותו הקול שלא נשמע, וזו התפלה שמתקבלת תמיד, וסימן לדבר – והקל נשמע. קל בלי וא"ו, נשמע. זו היא התפלה שהיא בחשאי, שכתוב בחנה וקולה לא ישמע. זו היא התפלה שמקבל הקדוש ברוך הוא כשנעשית בתוך רצון וכונה ותקון כראוי, וליחד את היחוד של רבונו כראוי בכל יום. [והקל נשמע בית פרעה. והקל נשמע, חסר וא"ו, מה הטעם? אמר רבי אלעזר, זו היא השכינה שבוכה על חרבן בית המקדש ועל גלותם של ישראל. כתוב כאן והקל נשמע, וכתוב שם, (ירמיה לא) קול ברמה נשמע. מה לפנינו שכינה, אף כאן גם כן שכינה].

רבי אלעזר אמר, הקול בחשאי זהו קול עליון שכל הקולות יוצאים משם. אבל קל בלי וא"ו, זוהי התפלה של מטה, שהיא הולכת להתעלות בנא"ו ולהתחבר בו.

בא ראה, והקל נשמע, זה הוא הקל בלי וא"ו, זהו הקול שבכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני. נשמע, כמו שנאמר קול ברמה נשמע. ברמה, מה זה ברמה? זה הוא העולם העליון, העולם הבא, וסימן לדבר – מן הרמה ועד בית אל, (תהלים קו) מן העולם ועד העולם. כאן ברמה – זה העולם העליון, שהרי בשעה שהיא שברמה נשמע, אז מה כתוב? (ישעיה כב) ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד וגו'.

והקל נשמע, למעלה למעלה. מה הטעם? משום שנא"ו התרחק והסתלק ממנה, ואז רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו. כי איננו? כי אינם צריך היה להיות! אלא כי איננו, והנה בארנו כי איננו, שבעלה לא נמצא עמה, שאלמלא היה בעלה נמצא עמה, תתנחם עליהם, שהרי אז בניה לא יהיו בגלות, ומשום שאיננו, אינה מתנחמת על בניה, משום שבניה התרחקו ממנה על שאיננו עמה.

בא ראה, בית פרעה – זה הוא סימן לדבר למעלה, הבית שנפרעים ומתגלים ממנו כל האורות וכל המאורות, כל מה שהיה סתום משם התגלה,

מה הצואר כל תקוני האשה תלויים בו – כף במקדש כל תקוני העולם תלויים ושרויים בו. והרי פרשה, שכתוב (איכה ה) על צוארנו נרדפנו, על בית המקדש, שהוא הצואר והיפי של כל העולם. נרדפנו יגענו, לבנות אותו פעמים. ולא הונח לנו, שהרי לא השאירוהו לנו, ונחרב ולא נבנה לאחר מכן.

מה הצואר, כיון שהשמד, כל הגוף משמד עמו – כף גם בית המקדש, כיון שהשמד ונחשך, כל העולם כף גם נחשך, ולא מאיר השמש, ולא שמים וארץ וכוכבים.

משום כף בכה על זה יוסף, ואחר שבכה על זה, בכה על השבטים שיגלו. כשנחרב בית המקדש, כל השבטים גלו מיד והתפזרו בין העמים. זהו שכתוב וינשק לכל אחיו ויבך עליהם. עליהם ודאי.

על כלם בכה, על בית המקדש שנחרב פעמים, ועל אחיו עשרת השבטים שהגלו לגלות והתפזרו בין העמים. ואחרי כן דברו אחיו אתו, ולא כתוב ויבכו, שהרי הוא בכה, שנצנצה בו רוח הקדש, והם לא בכו, שלא שרתה עליהם רוח הקדש.

והקל נשמע בית פרעה. רבי [אלעזר] אבא פתח ואמר, (תהלים פד) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו אל אל חי. בא ראה, כל אדם שמתפלל תפלתו [נקם] לפני רבונו, צריך לו להקדים לו ברכות בכל יום ויום ולהתפלל תפלתו לפני רבונו בזמן שצריך.

בבקר לאחז בימין של הקדוש ברוך הוא, במנחה לאחז בשמאל. ותפלה ובקשה צריך לאדם בכל יום ויום כדי להאחז בו. ובארנו, מי שמתפלל תפלתו [ועומד] לפני רבונו, צריך לו שלא לשמע קולו בתפלתו, ומי ששומע קולו בתפלתו, תפלתו לא נשמעת.

מה הטעם? משום שהתפלה אינה אותו הקול שנשמע, שאותו קול שנשמע אינו תפלה. ומה היא תפלה? זהו קול אחר שתלוי בקול שנשמע. ומי הוא הקול שנשמע? זה אותו הקול שהוא בנא"ו, הקול שתלוי בו, זהו קל בלי וא"ו.

לחֲשֹׁף וּלְכֹל תְּכַלִּית הוּא חֶקֶר, וְזֶהוּ קֶץ כָּל בְּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

קֶץ שֶׁל הַיָּמִין - הַיָּנִי שֶׁכְּתוּב לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל קֶץ. כֹּא הַקֶּץ - זֶה קֶץ הַשְּׂמַאל. הַקֶּץ שֶׁל הַיָּמִין זֶה הַקֶּץ שֶׁל יֵצֵר הַטּוֹב. הַקֶּץ שֶׁל הַשְּׂמַאל זֶה הַקֶּץ שֶׁל יֵצֵר הָרָע. וְזֶה הוּא שֶׁכָּאֲשֶׁר הַחֲטָאִים גָּרְמוּ וְהַתְּגַבְּרוּ, נִגְזַר וְנִתֵּן הַשְּׁלֹטוֹן לְמַלְכוּת הַרְשָׁעָה לְשֹׁלֵט וְלִהְיֵה חֶרִיב בֵּיתוֹ וּמִקְדָּשׁוֹ, וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב (יחזקאל ז) כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים רַעַה אַחַת רַעַה הִנֵּה בָאָה, וְהַכֵּל אֶחָד.

וּמִשּׁוּם כֶּךָ הִתְאַבְּלוּ עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, עַל שֶׁנִּתֵּן הַשְּׁלֹטוֹן לְקֶץ לְזֶה שֶׁל הַשְּׂמַאל. וּמִשּׁוּם כֶּךָ, כִּיֹּן שֶׁהַמַּלְכוּת הַקְּדוּשָׁה, מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם נִכְנָעָה, וּמַלְכוּת הַרְשָׁעָה [הָאֲחֵרָת] הַתְּגַבְּרָה, [אֲז] יֵשׁ לְכָל אָדָם לְהִתְאַבֵּל עִמָּה וּלְהַכְנִיעַ עִמָּה, וּמִשּׁוּם שֶׁכָּאֲשֶׁר הִיא תִזְדַּקֵּף וְהָעוֹלָם יִתְחַדֵּשׁ הוּא יִתְחַדֵּשׁ עִמָּה, שֶׁכְּתוּב (ישעיה טו) שִׁישׁוּ אֶתְּהָ מִשּׁוֹשׁ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ.

בֹּא רְאֵה, כְּתוּב בְּמִצְרַיִם (ירמיה מו) עֲגֹלָה יִפֶּה פִּיָּה מִצְרַיִם, וְהַסּוּד שֶׁל הָעֲגֹלָה הַזֹּאת הִיוּ יִשְׂרָאֵל תַּחַת שְׁלֹטוֹנָהּ כְּמָה פְּעָמִים וְכְמָה שָׁנִים. וּמִשּׁוּם שִׁישְׂרָאֵל עֲתִידִים אַחֵר כֶּךָ לְשֹׁלֵט עָלֶיהָ, נִרְמָז לָהֶם כֶּךָ אֵן עֲגֻלוֹת.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, רַמְזוּ רַמְזוּ יוֹסֵף לִיעֶקֶב עַל עֲגֹלָה עֲרוּפָה, שֶׁהָרִי בְּאוֹתוֹ פָּרַק נִפְרַד מִמֶּנּוּ. וּבְאֵרוּחָהּ, עֲגֹלָה עֲרוּפָה, שֶׁהִיא בָּאָה עַל שֶׁנִּמְצָא הַרוּג וְלֹא נוֹדַע מִי הָרַג אוֹתוֹ, וּכְדִי שֶׁלֹּא יִשְׁלֹטוּ עַל הָאָרֶץ וְרוּחוֹת רָעוֹת שֶׁאֵינָן צָרִיכוֹת, נּוֹתְנִים אֶת הָעֲגֹלָה הַזֹּאת לְתַקּוֹן, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְוַדְּעוּ אֵלָיו וְלֹא יִשְׁלֹטוּ עָלֶיהֶם.

בֹּא רְאֵה, כָּל בְּנֵי הָאָדָם, כָּלֵם עוֹבְרִים עַל יְדֵי מְלָאָךְ הַמָּוֶת, פָּרַט לָזֶה, שֶׁהַקְּדִימוֹ אוֹתוֹ בְּנֵי אָדָם טָרַם הַגִּיעַ זְמַנוֹ לְשֹׁלֵט בּוֹ וְלִטֵּל רְשׁוֹת, שֶׁהָרִי אֵין שׁוֹלֵט בְּאָדָם עַד שֶׁנוֹטֵל רְשׁוֹת.

וּמִשּׁוּם כֶּךָ יֵשׁ לוֹ דִּין לְשֹׁלֵט עַל אוֹתוֹ מְקוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא לֹא נוֹדַע מִי הַכָּהוּ. גַּם כֶּךָ יֵשׁ לוֹ דִּין שֶׁלֹּא נוֹדַע כְּדִי לְקַטְרֵג עַל אוֹתוֹ מְקוֹם, וְעַל כֵּן (דברים כא) וְלִקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִיא עֲגֻלַת בְּקָר וּגּוֹ', כְּדִי לְהַעֲבִיר דִּינֵהוּ שֶׁל הַמְּקוֹם הַהוּא, וְלִהְיֵת שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט בּוֹ הַמְּקַטְרֵג וְלִהְיֵת מִמֶּנּוּ.

וּמִשּׁוּם כֶּךָ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹצִיא אֶת כָּל הָאוֹרוֹת וְכָל הַמְּאוֹרוֹת, כְּדִי לְהַאִיר לְאוֹתוֹ הַקּוֹל שֶׁנִּקְרָא קַל בְּלִי וְאִ"ו.

בֹּא רְאֵה, כְּאֲשֶׁר יָקִים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לָזֶה הַקּוֹל מִהַעֲפֹר וְיִתְחַבֵּר בְּאוֹת וְאִ"ו, אֲזִי כָּל מִה שֶׁנִּמְצָא בְּמֵהם בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת יִחְזֹר, וְיִתְעַדְנֵנוּ בְּאוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים שֶׁנוֹסְפִים מִתּוֹךְ הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גְּדוֹל וּבְכָאוֹ הָאֲבָדִים בְּאָרֶץ אֲשׁוּר וְהַנְּדָחִים בְּאָרֶץ מִצְרַיִם וְהַשְּׁתַּחֲוִי לַה' בְּהַר הַקְּדֹשׁ בִּירוּשָׁלַם.

וְאֵתְּהָ צְוִיתָהּ זֹאת עָשׂוּ קָחוּ לָכֶם מֵאָרֶץ מִצְרַיִם וּגּוֹ'. רַבִּי חֲיִיא פָּתַח, שֶׁמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וּגִילוּ בָּהּ כָּל אֶהְבִּיָּה שִׁישׁוּ אֶתְּהָ מִשּׁוֹשׁ וּגּוֹ'. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּגְרָמוּ הַחֲטָאִים וּגְלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הָאָרֶץ, הַסְּתַלַּק הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה, וְלֹא הִשְׁגִּיחַ עַל חֶרְבָּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְעַל עַמּוֹ שֶׁגָּלוּ, וְאֲזִי הִשְׁכִּינָה גְּלוּתָהּ עִמָּהֶם.

בְּשִׁירָדָה, הִשְׁגִּיחַ עַל בֵּיתוֹ שֶׁנִּשְׂרַף, הַסְּתַכַּל עַל עַמּוֹ - וְהִנֵּה הַגְּלוּת. שָׁאֵל עַל הַגְּבִירָה - וְהִיא גְּרִשָּׁה. אֲזִי וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בְּיוֹם הַהוּא לְבָכִי וּלְמַסְפַּד וּלְקִרְחָה וּלְחַגּוֹר שֶׁק. וְהִיא גַם הִיא מִה כְּתוּב בָּהּ? (יואל א) אֲלִי כְּבַתּוּלָה חֲגַרַת שֶׁק עַל בַּעַל נְעוּרֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא כִּי אֵינָנוּ, מִשּׁוּם שֶׁהַסְּתַלַּק מִמֶּנָּה וּנְמַצָּא פְּרוּד.

וְאֶפְלוּ שָׁמַיִם וְאָרֶץ כָּלֵם הִתְאַבְּלוּ עָלָיו, שֶׁכְּתוּב (ישעיה כ) אֶלְבִּישׁ שָׁמַיִם קְדָרוֹת וְשֶׁק אֲשִׁים כְּסוּתָם. מְלֹאכִים עֲלִיוֹנִים כָּלֵם הִתְאַבְּלוּ עָלֶיהָ, שֶׁנִּמְצָא הֵן אֲרָאֵם צָעֲקוּ חֲצָה מְלֹאכִי שְׁלוֹם מִר יִבְכְּיוּן. הַשְּׂמֵשׁ וְהַלְבָּנָה הִתְאַבְּלוּ וְהַחֲשִׁיכוּ אֶת אוֹרָם, שֶׁכְּתוּב חֲשֹׁף הַשְּׂמֵשׁ בְּצֵאתוֹ וּגּוֹ', וְכָל הָעֲלִיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים בָּכוּ עָלֶיהָ וְהִתְאַבְּלוּ. מִה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁשׁוֹלֵט עָלֶיהָ הַצַּד הָאֲחֵר שֶׁשׁוֹלֵט עַל הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה.

פָּתַח וְאָמַר, (יחזקאל ז) וְאֵתְּהָ בֶן אָדָם כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל קֶץ בֹּא הַקֶּץ עַל אֲרָבַע כְּנָפוֹת הָאָרֶץ. הַפְּסוּק הַזֶּה הוּא עֲלִיּוֹן. מִה זֶה לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל קֶץ, וְכִי אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל הִיא קֶץ? אֲלֹא כֶּךָ זֶה וְדֹאֵי, וְנִתְבָּאֵר. הַקֶּץ הוּא לְיָמִין, וְהַקֶּץ הוּא לְשְׂמַאל. קֶץ לְיָמִין - שֶׁכְּתוּב (דניאל יב) לְקֶץ הַיָּמִין. קֶץ לְשְׂמַאל - שֶׁכְּתוּב (בראשית ו) קֶץ שֶׁם

אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף, וּלְבִסּוֹף - אֲשֶׁר שָׁלַח פְּרָעָה. אֲלֵא כָּלֶם שֶׁשָׁלַח יוֹסֵף הָיוּ בְּחֻשְׁבוֹן כְּרָאוּי, וְאוֹתָם שֶׁשָׁלַח פְּרָעָה יוֹתֵר מֵהֶם, לֹא הָיוּ בְּסוּד זֶה וְלֹא הָיוּ בְּחֻשְׁבוֹן.

וְאֵלֶּה וְאֵלֶּה בָּאוּ, מִשּׁוּם כֶּךָ אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף, אֲשֶׁר שָׁלַח פְּרָעָה. וּכְשִׁיִּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַגְּלוּת מֵהַ כְּתוּב: (ישעיה סו) וְהִבִּיאוּ אֶת כָּל אֲחִיכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם מִנְּחָה לֵה' וְגו'.

וַיֵּאמֶר יוֹסֵף מְרַכְּבָתוֹ. רַבִּי יִצְחָק פִּתַּח וְאָמַר, (יחזקאל א) וְדַמּוֹת עַל רֵאשֵׁי הַחִיָּה רִקִּיעַ כְּעֵין הַקֶּרַח הַנּוֹרָא נְטוּי עַל רֵאשֵׁיהֶם מְלַמְעֵלָה. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוֹהוּ, אֲבָל בֹּא רֵאָה, יֵשׁ חִיָּה לְמַעְלָה מִן הַחִיָּה, וְיֵשׁ חִיָּה קְדוּשָׁה שְׁעוֹמֶדֶת עַל רֵאשׁ הַחִיּוֹת.

וַיֵּשׁ חִיָּה עֲלִיוֹנָה לְמַעְלָה עַל כָּל שְׂאֵר הַחִיּוֹת, וְזוֹ [וַיֵּשׁ] הַחִיָּה שׁוֹלֶטֶת עַל כָּלֶם, מִשּׁוּם שֶׁכָּאֲשֶׁר הַחִיָּה הַזֶּה נּוֹתֵנֶת וּמְאִירָה לְכָלֶם, אַז כֵּלֵן נּוֹסְעוֹת לְמַסְעוֹתֶיהֶן וְנוֹתְנוֹת זֶה לְזֶה וְשׁוֹלֶטוֹת זֶה עַל זֶה.

וַיֵּשׁ חִיָּה לְמַעְלָה עַל הַתַּחְתּוֹנִים עַל שְׂאֵר הַחִיּוֹת שְׁלֵמָטָה, וְכָלֶם נְזוֹנִים מִמֶּנָּה, וְאַרְבַּעַת צַדִּי הָעוֹלָם רְשׁוּמִים בָּהּ, פְּנִים מְאִירוֹת יְדוּעוֹת [דִּינִים] לְכָל צַד, וְהִיא שׁוֹלֶטֶת עַל אַרְבַּעַת צַדִּים, וְהִנֵּה פְּרִשׁוּהָ, שֶׁהֵם שְׁלֵשׁ לְצַד זֶה וְשְׁלֵשׁ לְצַד זֶה, וְכֵן לְאַרְבַּעַת צַדִּי הָעוֹלָם.

וַיֵּשׁ רִקִּיעַ לְמַעְלָה מִן הַרְקִיעַ, וְהַרְקִיעַ הַזֶּה שְׁשׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם, כָּלֶם מְסַתְּפִים כְּלַפְיוֹ. מֵהַ כְּתוּב: (יחזקאל א) וְתַחַת הַרְקִיעַ כְּנִפְיֵיהֶם יִשְׂרוֹת אִשָּׁה אֶל אַחוֹתָהּ וְגו', מִשּׁוּם שֶׁכָּלֶם שׁוֹלֶטִים עַל מֵה שֶׁנִּפְקְדוּ, וְשְׁלִיחוֹת שֶׁל מֵדַת הַחֻבֵּל בָּהֶם.

וְהֵם תְּשַׁעָה לְכָל צַד, לְאַרְבַּעַת צַדִּי הָעוֹלָם, וְהֵם ל"ו בְּחֻשְׁבוֹן. וּכְשֶׁכָּלֶם מִתְּחַבְּרִים, נַעֲשִׂים רְשׁוּם אֶחָד, בְּסוּד שֶׁל שֵׁם אֶחָד, בְּיַחְוֹד שְׁלֵם כְּרָאוּי.

וּכְשֶׁנִּתְקַנְיִם כְּלַפֵּי הַכֶּסֶּא, מֵהַ כְּתוּב: וּמִמַּעַל לְרִקִּיעַ אֲשֶׁר עַל רֵאשׁ כְּמִרְאָה אֲבָן סַפִּיר דְּמוּת כֶּסֶּא וְעַל דְּמוּת הַכֶּסֶּא דְּמוּת כְּמִרְאָה אָדָם עֲלָיו מְלַמְעֵלָה. וְהָרִי בְּאֵרְנוּ, [דְּמוּת] שֶׁהָאֲבָן הַטּוֹבָה הַזֶּה בְּכֶסֶּא, שְׁעוֹמֵד עַל אַרְבַּעַת עַמּוּדִים, וְעַל אוֹתוֹ הַכֶּסֶּא דְּמוּת שֶׁל אָדָם, לְהִתְחַבֵּר בּוֹ יַחַד וּלְהִתְבָּרֵךְ כְּרָאוּי.

בֹּא רֵאָה, כְּשֶׁנִּפְרָד יוֹסֵף מֵאֲבִיו, בְּלִי לְוִיָּה וּבְלִי אֲכִילָה נִשְׁלַח, וְהָיָה מֵהַ שְׁהִיָּה, וּכְשֶׁאָמַר יַעֲקֹב (בְּרַאשִׁית לו) טָרֵף טָרֵף יוֹסֵף, אָמַר כִּי אֲרַד אֶל בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה, שְׂאֵנִי גְרַמְתִּי לוֹ, וְעוֹד - שְׁהִיִּיתִי יוֹדַע שְׂאֲחָיו שׁוֹנְאִים אוֹתוֹ וְשָׁלַחְתִּי אוֹתוֹ, וְרָמַז הוּא רָמַז לוֹ.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, אֶת אוֹתָם הֶעֱגְלוֹת שָׁלַח אוֹתָם עַל פִּי פְּרָעָה, שְׁכַתּוּב וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֶגְלוֹת עַל פִּי פְּרָעָה. אָמַר לוֹ, דִּיּוּקוֹ שֶׁל דְּבָר, שְׁכַתּוּב וְאִתָּה צְוִיתָה זֹאת עֲשׂוּ. וְאִתָּה צְוִיתָה דְּוָקָא, וּמִשּׁוּם כֶּךָ כְּתוּב בְּה"א, מִשְׁמַע שְׁיִוֹסֵף בְּקֶשׁ אוֹתָם, וּמִשּׁוּם כֶּךָ וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֶגְלוֹת עַל פִּי פְּרָעָה, וַיַּעֲקֹב לֹא עָמַד בְּדִבְרֵי עַד שְׂרָאָה אוֹתָם, שְׁכַתּוּב וַיִּרְא אֶת הָעֶגְלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף לְשֹׂאת אוֹתוֹ וַתַּחֲזִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּרַאשׁוֹנָה וַתַּחֲזִי רוּחַ יַעֲקֹב, וְאַחֵר כֶּךָ וַיֵּאמֶר יִשְׂרָאֵל רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנֵי חִי. אֲלֵא בְּרַאשׁוֹנָה קָרָאָה לוֹ הַתּוֹרָה יַעֲקֹב, מִשּׁוּם הַשְּׁתַּפּוּת, שְׁשִׁתְּפוּ אֶת הַשְּׁכִינָה בְּאוֹתוֹ חֶרֶם כְּשֶׁנִּמְכַּר יוֹסֵף, וְעַכְשָׁיו שְׁשִׁכְנָה עֲלֵתָהּ, אַז הִיא וַתַּחֲזִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם, וְזֶה הוּא סוּד הַשְּׁכִינָה. וְאַחֵר שֶׁהִיא עֲמֻדָה בְּקִיּוּם, [מִשּׁוּם] אַז הַדְּרָגָה שְׁלַמְעֵלָה עֲבָרָה אֵלֶיהָ, הַדְּרָגָה שֶׁהִיא יִשְׂרָאֵל. [אַז הַדְּרָגָה שְׁלַמְעֵלָה הַתְּעוֹרְרָה אֵלֶיהָ, וְזוֹהִי דְרָגָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל] מִכָּאֵן שֶׁהַדְּרָגָה שְׁלַמְעֵלָה לֹא מִתְּעוֹרְרֶת לְמַעְלָה עַד שְׁמִתְּעוֹרְרֶת בְּרַאשׁוֹנָה לְמַטָּה, שֶׁהָרִי כָּאֵן וַתַּחֲזִי רוּחַ יַעֲקֹב בְּרַאשׁוֹנָה, וְאַחֵר כֶּךָ וַיֵּאמֶר יִשְׂרָאֵל.

וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלִּילָה. בְּמִרְאֵת כְּתוּב. בֹּא רֵאָה, וַיִּזְבַּח זְבָחִים לְאֱלֹהֵי אֲבִיו יִצְחָק, בְּרַאשׁוֹנָה, כְּדִי לְהַעִיר אֶת הַשְּׁמַאֵל בְּסוּד שֶׁל הָאֱהָבָה. וְאֵז - וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלִּילָה, בְּדְרָגָה הַזֶּה שְׁאֲמַרְנוּ, שֶׁהִיא מִרְאֵת הַלִּילָה.

וַיֵּאמֶר אֲנֹכִי הָאֵל אֱלֹהֵי אֲבִיךָ. מֵהַ הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁצַּד הַקְּדוּשָׁה שְׁלַמְעֵלָה כֶּךָ הוּא, שֶׁהָרִי צַד הַטַּמְאָה לֹא מְזַכֵּיר אֶת שֵׁם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכָל צַד הַקְּדוּשָׁה נִזְכָּר בְּשֵׁמוֹ. אֲנֹכִי אֲרַד עִמָּךְ מִצְרִימָה וְגו'. מִכָּאֵן שֶׁשְׁכִינָה יִרְדָּה עִמּוֹ בְּגְלוּת, וּבְכָל מְקוֹם שִׁיִּשְׂרָאֵל גָּלוּ - שְׁכִינָה גָּלְתָה עִמָּהֶם, וְהִנֵּה פְּרִשׁוּהָ.

בֹּא רֵאָה, כְּמָה עֶגְלוֹת הָיוּ? שֵׁשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּמְאָר (בְּמִדְבָר ז) שֵׁשׁ עֶגְלוֹת צָב. דְּבָר אַחֵר, שְׁשִׁים הָיוּ, וְהַכֵּל סוּד אֶחָד. בְּרַאשׁוֹנָה כְּתוּב בְּעֶגְלוֹת

ויאחזו בה - ירשת עולמים. ויאחזו בה - שהרי להם ראויה, כמו שבארוה. [אמר רבי יוסי] ויפרו וירבו מאד, ודאי, שהרי הצער לא שרה בהם ועמדו בתפנוקי העולם, ומשום כך ויפרו וירבו מאד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פרשת ויחי יעקב

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגו'. אמר רבי יוסי, הלב רואה בנבואה, במצרים, שיהיו בניו בכמה גליות, עד פאן, ועד עדן של קץ המשיח. ולא הגיעה לנבואה של ויחי אלא במצרים, והיא הנבואה המעלה משהתנבאו [שלא התנבאו] כמותה ולא הגיעה לשום איש מבני הנביאים, אלא הוא ומשה. במשה כתוב (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי. ביעקב כתוב ויחי יעקב. ויחי, נבואה שירדה מהאספקלריה [מאירה] המאירה.

רצה לומר, [חפץ ההוא היה בעיניו] נבואת הגלות שתקרה לבניו בארץ כנען ובכל ארץ התישב בה, מארץ מצרים היה שבור לבו, שכתוב כי יש שבר במצרים.

ועל כן הגיע ויחי יעקב במצרים, ולא היה שמח, כי בארץ ההיא קשרם של העמים, ספירים של כסא הכבוד, ולא הגיע להם שום איש, לא מהעליונים ולא מן התחתונים, אלא ח"י, וסוד זה - כי לא יראני האדם וחי. כמה הוא סוד עליון בפסוק הזה, ואנו החברים תמהים עליהם, על ויחי שמזכיר עמו יעקב, היה לו לומר לפניו ישראל. ישראל מנין? שכתוב (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית וגו'. (שמות ד) בני בכרי ישראל. רבי אלעזר בנו של רבי שמעון אמר, וכי לא אמר הכתוב (בראשית כה) וימכר את בכרתו ליעקב?

אמר רבי שמעון אביו, בזמן שהיו ישראל אמתיים וצדיקים ועושים זכיות ולא היו פוחדים ישראל, אלא יעקב לבדו. משום הטובות שעשו היה לעשות להם טובות רבות זה בזה.

משחטאו והגלו על חטאייהם ועל מעשייהם הרעים, לא היו סובלים אותו שלא ישארו בעולם באמת על חטאייהם, ועל זה באה

ובשהיא נתקנת כלפי אדם, שהכל יהיה מרכבה [נ"א קדושה, ואז כל המרכבה] אחת לאדם הזה, אז כתוב: ויאסור יוסף מרכבתו - זה הצדיק. ויעל לקראת ישראל אביו גשנה. לקראת ישראל - זה הסוד של אדם. גשנה - התקרבות אחת, להתקרב יחד בקרבן אחד ויחוד אחד.

וירא אליו - שפשנראה השמש עם הלבנה, אז מאירה הלבנה, ומאירה לכלם שלמטה. וכן כמו זה, כל זמן שהקדשה שלמעלה שורה על המקדש שלמטה, מאיר בית המקדש ועומד בשלמותו. וכשמסתלק ממנו ונחרב בית המקדש, אז ויבך על צואריו עוד, שכלם בכו על המקדש שנחרב. עוד, מה זה עוד? זו הגלות האחרונה.

אז כיון שראה יעקב והסתכל שהנה התקון שלמטה נתקן כמו שלמעלה, אז אמר אמותה הפעם וגו'. כי עודף חי, שהתקימת בסוד של הברית הקדוש שנקרא חי העולמים, ומשום כך כי עודף חי. ועל כן בראשונה אמר, רב עוד יוסף בני חי, שצריך לעמד בסוד של חי, והנה נתבאר.

בא ראה מה כתוב, ויבך יעקב את פרעה. אמר רבי יוסי, פרעה, אף על גב שבארוהו בסוד אחר, סמך שסומכים בעולם.

אבל בא ראה, (שיר א) לססתי ברכבי פרעה דמיתיה רעיתי. בא ראה, יש מרכבות לשמאל בסוד של הצד האחר, ויש מרכבות לימין בסוד של למעלה של קדשה, ואלה כנגד אלה. אלה של רחמים, ואלה של דין.

ובשהקדוש ברוך הוא עשה דין במצרים, כל הדין שעשה, באותה צורה, שהם המרכבות ממש, וכמו של אותו הצד ממש. מה אותו הצד [ממש] הורג ומוציא נשמות, כך הקדוש ברוך הוא עושה פאותה צורה ממש, שכתוב (שמות יג) ויהרג ה' כל בכור, וכן בכל מצרים באותה צורה ממש. ומשום כך דמיתיה רעיתי, כמו שלה ממש להרג, שכתוב כי אני ה' אני הוא ולא אחר. ולעתיד לבא מה כתוב? (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו'.

בא ראה מה כתוב. וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד.

(ישעיה מד) כה אָמַר ה' מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְגָאֵלוּ ה' צְבָאוֹת. וַיְחִי חִי, כה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כְּסָאֵי וְהָאָרֶץ הַדּוֹם רַגְלֵי.

בבנין הַעֲלִיּוֹן שְׁתֵּי רַגְלֵי חִי, לִי גְדוּלָה י' לְח' קִטְנָה, ח' לְחִי"ו, וי' ל'ו', ו' לְד', זֶה מֵה שְׁיֹצֵא מֵהַעֲלִיּוֹן. תַּחַת כְּסֵא הַכְּבוֹד מֵאֲבָן טוֹבָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, הֵינּוּ מֵה שְׁפָתוֹב וְנִגְף ה' אֶת מִצְרַיִם וְגו', שְׁתֵּי חֲלָקוֹת. כִּי טַל אֹרוֹת טַלְף - מִשׁוֹם חֲלָקָה אַחַת.

ולבן מִתְחַלְפִּים כְּאֶחָד. ב' הַפְּרוּשׁ עַל הַגְּלוּת, א' הַפְּרוּשׁ הָרֵאשׁוֹן. בֵּא רֵאָה מֵה שְׁפָתוֹב, בֵּית יַעֲקֹב לָכוּ וְנִלְכָה בְּאוֹר ה', בְּגָלוּת, הָאוֹתִיּוֹת שְׁנִגְזֹר עֲלֵיהֶן עַל חֲטָאֵיהֶם, בְּאֵמֶת בְּדִין הָיָו. בַּתּוֹרָה יֵשׁ תְּקֵנָה, וְתַצְאוּ מִחֲמַר הַטֵּיט, שֶׁהִיא גְלוּת, וְתִלְכוּ לְאוֹר ה'.

א' רְצוֹנוֹ לֹמַר בְּאֶרֶץ, נִרְאִית בְּאָה בְּגִזְרַת סֵפֶר הַתּוֹרָה, וְהֵם מִתְחַלְקִים בְּאֶרֶץ בְּאֶרֶץ אֶתָּה מוֹצֵא בְּגִזְרַת סֵפֶר הַתּוֹרָה, ר"ץ מִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד גְּלוּת. מֵהִי גְלוּת מִצְרַיִם? אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה הָיָה אוֹמֵר לְאַבְרָהָם שְׁתַּהֲיֶה גְלוּת לְבָנָיו בְּמִצְרַיִם, וְכִשְׁהָיִית מוֹנֵה אוֹתָם, מֵאֲתִים וְתִשְׁעִים שָׁנִים הָיָו.

בא רֵאָה, וַיִּמַּת יוֹסֵף בֶּן מֵאָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (ישעיה ז) הִנֵּה הַעֲלֵמָה הָרָה וַיִּלְדֶּת בֶּן וְקִרְאֶת שְׁמוֹ עֲמֻנּוּאֵל. הַרְיֹן וְלִדְהָ, שְׁנַתְמַלְאוּ לְגָלוּת וְלִצְרוֹת רַבּוֹת וְעֲדָנִים רָעִים. וְאִף עַל גֵּב שִׁיחֵיהָ עֲמֻנּוּ, הַמִּלְכָּה מְזֻדְעֻזַּעַת וּמִתְרַחֶקֶת מִבְּעֵלָהּ, תַּהֲיֶה עֲמֻנּוּ בְּגָלוּת, בֶּן מֵאָה וְעֶשֶׂר הָיִתָּה הַחֲקִיקָה שְׁנַתוֹסְפָה. יִרְצָה לֹמַר שֶׁהָיָה עוֹבֵר מִן הַגְּלוּת מֵאָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים וּמֵאֲתִים וְתִשְׁעִים, וַיְהִי אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְלֹא נִמְנִית גְּלוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֶלֶּא מִשְׁמַת יוֹסֵף.

ויהי יְמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חֲיָיו שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאָת שָׁנָה. כָּאֵן סוּד בְּגָלוּת בְּמִנְיָן, תְּקוּנֵי הַגְּלוּתִּים שִׁיחֵיו הַבְּנִים בְּמִדַּת הַדִּין שְׁלֹשׁ גְּלוּתִים. רֵאשׁוֹנָה שֶׁל מִצְרַיִם, שְׁנִימָשׁל בְּשֶׁבַע שָׁנִים. רַבִּי חֵיִיא פֶּתַח וְאָמַר, (שיר ב) הַשְּׁבַעֲתִי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם בְּצְבָאוֹת אוּ בְּאִילוֹת וְגו'.

רבי שְׁמַעוֹן אָמַר, מִכָּאֵן (ירמיה לא) מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי וְאֶהְבֵּת עוֹלָם אֶהְבֵּתִיךָ וְגו'. כָּאֵן סוּד

מִדַּת הַרְחָמִים וְהַדִּין לְחוּד, יִשְׂרָאֵל, וְנִתְנָה אוֹתָם בְּאֶרֶץ גְּלוּתָם. יִפֶּה שְׁאֵלָתָּה, בְּנִי, אֲבָל אִישׁ הַמִּסְתַּכֵּל וַיּוֹדַע אוֹתוֹ, יַעֲקֹב הַמְּחַבֵּר עִם וַיְחִי הוּא קָדֵשׁ, וְעַל סוּד זֶה אוֹמְרִים, יַעֲקֹב בָּחַר אוֹתוֹ לְהִיּוֹת סִפִּיר בְּכִסֵּא הַכְּבוֹד.

רבי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (ישעיה נז) וְאֵת דְּכָא וְשִׁפְלָ רוּחַ לְהַחֲיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְלְהַחֲיֹת לֵב נְדָכָאִים. לֵב נְדָכָאִים - זֶה יַעֲקֹב, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר, תַּחַת מֵהַדְּרָגָה יִרְדֶּה עָלָיו נְבוֹאוֹת וּבְרָכוֹת בְּמִצְרַיִם. שְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי אֲבָא, הַלֵּב רוֹאֶה, שֶׁהָיָה יַעֲקֹב בְּמִצְרַיִם אֵינן נְבוֹאוֹתוֹ מְעַלָּה. [שֶׁהָאֶרֶץ שְׁנוּאוּהָ]. אֶרֶץ גְּדוּלָה.

בא רֵאָה, לֹא זָכָה לְבָרַךְ אֶת אֶחָד מִבָּנָיו וְלֹא הָיִתָּה בְּיָדוֹ רוּחַ לְבָרַךְ אֶלֶּא בְּמִצְרַיִם, כְּשֶׁבָרַךְ אוֹתָם כֹּל אֶחָד וְאֶחָד בְּסוּד, וְסוּד - (בראשית מב) וַיִּרְא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שָׁבֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ בֵּא רֵאָה שְׁלֹא נִתְנָה הַנְּבוּאוֹה אֶלֶּא לְשִׁבּוּרֵי הַלֵּב, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר רְדוֹ שָׁמָּה וְשִׁבְרוּ לָנוּ מִשֵּׁם וְנִחֲיָה וְלֹא נִמוּת.

אמר רַבִּי יוֹסֵי, תַּחַת כְּסֵא הַכְּבוֹד הַקְּדוּשׁ, יַעֲקֹב סִפִּיר, שֶׁהִיא מִדַּת הַדִּין לְצִדּוֹ. בֵּא וְאָמַר, (שם לב) לֹא יַעֲקֹב יֹאמֵר עוֹד שְׁמַךְ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שְׁרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעִם אַנְשִׁים וְתוֹכַל. אֶתָּה מוֹצֵא שִׁיעֲקֹב רֵאָה לְצִדּוֹ מִדַּת הַדִּין. וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כְּאֶשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוּאֵל וְגו', וְסוּד הַדְּבָר - (ירמיה ו) אוֹי לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנְטוּ צְלָלֵי עָרֵב.

רבי שְׁמַעוֹן אָמַר, כְּשֶׁהִגְלוּ מִירוּשָׁלַיִם וְהוֹסֵר הַתְּמִיד, וְטַמֵּא הַשּׁוֹנֵא אֶת הַהִיכָל, בְּזִמְן הַהוּא לֹא סָבְלָה הַמְּלָכוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל מִשׁוֹם חֲטָאֵיהֶם, אֶלֶּא יִשְׂרָאֵל, מִשׁוֹם שֶׁהִיא מְשַׁנֵּי צְדָדִים - רַחֲמִים וְדִין.

והמלה שֶׁל לֹא יַעֲקֹב יֹאמֵר עוֹד שְׁמַךְ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל, כְּאֶשֶׁר מִתְבָּאָר בְּסִבְרָא. יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲקֹב - זֶה עֲלִיּוֹן מִזֶּה, וּבְגָלְלָם הָיָה מִטָּה מִשֶּׁה חֲקוּק מְשַׁנֵּי צְדָדָיו מִשְׁמוֹ הַקְּדוּשׁ, אֶחָד רַחֲמִים בְּדִין, וְאֶחָד דִּין בְּדִין.

וסוד (במדבר כג) לֹא הִבִּיט אֶן בֵּיעֲקֹב וְלֹא רֵאָה עָמַל בְּיִשְׂרָאֵל - מִשְׁאֲנוּ בְּגָלוּת דְּחוּקִים בֵּין שׁוֹנֵאִים, וְהִסְתַּלְקָה הַמִּלְכָּה מִן הַמֶּלֶךְ וְהִתְרַחֶקָה מִמֶּנּוּ, הוּא יִשְׂרָה שְׁכִינָתוֹ בִּינִינוּ וַיִּגְאֵלָנוּ, וְהַסּוּד שֶׁל

שְׁתֵּי סְפִירוֹת, וְלֹא עוֹזְבִים זֶה אֶת זֶה. וְלִכֵּן אָמַר חֲסֵד וְאַמֶּת יִקְדְּמוּ פְּנִיָּה, (איכה ד) פְּנֵי ה' חִלְקָם. וְאִם יִהְיוּ בְּנֵי טוֹבִים וְעוֹשִׂים מֵה שֶׁנִּשְׁבְּעוּ, לֹא מֵת אֶחָד מִבְּנֵיהֶם בְּמִצְרִים, שְׁפָל טוֹב וְטוֹב שֶׁגִּזַּר שֵׁם הָאֱלֹהִים עַל אֲנָשִׁים, אֵינּוּ אֲלֵא עַל שִׁיחֵי טוֹבִים, וְאִם לֹא – לֹא, כְּמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד (מלכים א-ב) לְמַעַן יִקָּם ה' אֶת דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלַי לֵאמֹר אִם יִשְׁמְרוּ בְּנֵיךָ אֶת דְּרָכָם לִלְכֹת לְפָנַי בְּאַמֶּת. וְאִם לֹא – לֹא.

בא רָאָה כִּמָּה הוּא עֲדִיף רוּחַ הָאֵב מְרוּחַ הַבֶּן, שְׁרוּחַ הָאֵב הוּא רוּחַ הַבֶּן, רוּחַ מְרוּחַ עוֹלָה. וְאִם סִיעָה אֲוִיר אַחֲרֵת בְּרוּחַ, לֹא יוֹצֵא שְׁלֵם, שֶׁהָרִי הוּא חֶסֶר בְּאֲוִיר הַזֶּה, וְהֵינּוּ (ירמיה ב) פָּרָא לְמַד מִדְּבַר בְּאוֹת נִפְשָׁה שֶׁאָפָה רוּחַ.

למדנו, רַב הַמְּנוּנָא הִזְקֵן הֵלֶךְ לְקַפּוּטְקִיא. נִכְנַס לְפָנֵיהֶם רַב יִיסָא הִזְקֵן. אָמַר לוֹ, בְּמָה עִסְקַתָּם? אֹי לֹא אֹי לְנַפְשׁוֹ אִם נִשְׁלָפָה רוּחַ טְמֵאָה שֶׁנִּמְצְאָת עִמּוֹ וְהוֹרִישׁ אוֹתָהּ לְבָנוֹ. וְזֶהוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין לוֹ חֵלֶק, מִשְׁאִיר לוֹ חֵלֶק וּמִשְׁאִיר אוֹתוֹ לְהִשְׁמַד מִן הָעוֹלָם הַבָּא. אָמַר לוֹ, מִנֵּין לָךְ זֶה? אָמַר לוֹ, כִּי לְמַדְתִּי, שֶׁהִרְשָׁה הִרְעָה הַזֶּה יוֹרְשִׁים כָּל בְּנֵי אִם לֹא יִשׁוּבוּ, שֶׁהָרִי אֵין דְּבַר הַעוֹמֵד בְּפָנַי הַתְּשׁוּבָה.

ואני כִּי לְמַדְתִּי, שֶׁהָרִי רְפוּאָה זֶה נִתְּנוּ לִי פַעַם אַחַת שֶׁהִיִּיתִי רָשׁוּם בְּפָנַי, וַיּוֹם אֶחָד הֵיִיתִי הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ וּפְגַשְׁתִּי צְדִיק אֶחָד, וְעַל יָדוֹ עָבַר מִמֶּנִּי אוֹתוֹ הַרְשָׁם. אָמַר לוֹ, מֵה שֶׁמָּדָה? אָמַר לוֹ, אֲלַעְזֵר, וְקִרְאתִי לוֹ אֲלַעְזֵר אַחֵר. אָמַר לוֹ, בְּרוּךְ הַרְחֵמֵן שְׂרָאִיתִי אוֹתָךְ, אֲשֶׁרִי חִלְקָךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

ויאמר הַשְּׁבַעָה לִי וְגו'. רַבִּי חֲזַקְיָה פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה סב) נִשְׁבַּע ה' בִּימֵינוּ וּבִזְרוּעֵ עֲזוֹ. נִשְׁבַּע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיּוּצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִהַגְּלוּת שְׁלֵחָם, וְזֶה נִשְׁבַּע לָהֶם שְׁבוּעָה שְׁלֵא יַעֲזֹב אוֹתָם בְּאֶרֶץ שׁוֹנְאִיהֶם. וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלַּחְךָ כִּי אִם בְּרַכְתָּנִי (בראשית לב). מֵה זֶה בְּרַכְתָּנִי? נִתֵּן לָהֶם גְּלוּת, וְנִשְׁבַּע לָהֶם שִׁיּוּצִאוּ מִמֶּנָּה.

שנינו, עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל שִׁיחֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד תַּחַת כְּסָאוֹ וַיִּהְיוּ מַעֲלִים מִכָּל הָעֲלִיוֹנִים. בְּשִׁבִיל זֶה תִּמְצָא וְאִ"ו

הַגְּלוּת, הַתְּקַנָּה שִׁיחֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁחַרְרִים מִגְּלוּת, וַיִּתְרַצֶּה לוֹמַר שִׁיחֵי הַבְּנִים הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהִגְלוּ עַל חֲטָאֵיהֶם בְּדִין, שְׁנַיִם רַבּוֹת יִהְיֶה, (ויקרא כו) שְׁבַע פְּחַטְאֵתִיכֶם, (בראשית ד) כִּי שְׁבַעֲתִים יִקָּם קִינ, בְּגְלוּת הַרְאֵשׁוֹנָה שֶׁל מִצְרַיִם שֶׁהִיא קִטְנָה.

שנית – גְּלוּת הַשׁוֹפְטִים שֶׁנִּמְשְׁלָה לְאַרְבַּעִים שָׁנַיִם, בְּשִׁבַע שָׁהֶם רַבִּים מִמֶּנּוּ. שְׁלִישִׁית – הַגְּלוּת שֶׁאֵנּוּ בָּהּ, אֲרַכָּה, שֶׁנִּמְשְׁלָה לְמֵאָה שָׁנַיִם, לְאַרְבַּעִים. וְהֵינּוּ שֶׁגְּלוּת הָעֲלִיּוֹן שֶׁאָמַר (דניאל יב) וַיִּמְעַת הוֹסֵר הַתְּמִיד וְלִתְּת שְׁקוּץ שְׁמַיִם וְגו'.

ויקרא יְמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת. רַבִּי חֲזַקְיָה אָמַר, רָאָה צָרָה זֶה שֶׁל הַגְּלוּת שֶׁהִיָּתָה קוֹרֵאת לְבְּנֵי קַרְבָּה עַל נַפְשׁוֹ וְדַחְקָה לְמוֹת, לֹא נִשְׁאָר חֵי. כִּשְׁהִיָּה יוֹרֵד מִדְּרָגוֹת מְשׁוּם חֲטָאֵי יִשְׂרָאֵל, לֹא יֵרֵד עִמָּם בְּגְלוּת. אֲשֶׁרִי חִלְקָם. שָׂאֵם לֹא יֵרֵד עִמָּם בְּגְלוּת, יִשְׁאָרוּ בֵּין הָעַמִּים, וְאַתָּה אֲמַרְתָּ (ישעיה ג) מִדּוּעַ בְּאִתִּי וְאֵין אִישׁ קִרְאֵתִי וְאֵין עוֹנָה. וְאֵין עוֹנָה – זֶה יִשְׂרָאֵל. בְּאִתִּי וְאֵין אִישׁ – זֶה שְׁכִינָה. הַקְּצוֹר קְצָרָה יָדֵי מִפְּדוּת וְאִם אֵין בִּי כַח לְהַצִּיל הֵן בְּגַעְרָתִי אַחֲרִיב יָם אֲשִׁים נִהְרוֹת מִדְּבַר. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן חֵלֶק לְיִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִשְׁלַט גְּדוֹל אַחֵר עֲלֵיהֶם. יֵרְדוּ לְגְלוּת – שְׁכִינָה עִמָּהֶם, וְהוּא רְחוּק מִן הַמְּלָכָה.

ויקרא לְבָנוּ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם נָא מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ. חֵקֵר אֶת בְּנֵי כָּלֶם וְאָמַר לָהֶם: צָרוֹת רַבּוֹת, רַעוֹת גְּדוֹלוֹת, אֲנִי רוּאָה לְבֵא עַל דּוֹרוֹתֵיכֶם נִמְצְאוּ רַחֲמִים עֲלֵינוּנִים.

ואם אַתֶּם רוֹצִים לְצֵאת מִכָּל צָרָה, הַשְּׁבַעוּ לִי וְתִנּוּ בִּינֵינוּ רַבּוֹן הָעוֹלָם, וְתַעֲשׂוּ אֶמֶת וְדִין, וְתִהְיוּ כְּאֲבוֹתֵיכֶם, וְצוּנוּ בְּכָל דּוֹר וְדוֹר שִׁילְכוּ אַחֲרֵיהֶם. וְאִם אַתֶּם רוֹצִים לַעֲשׂוֹת כֵּךְ, תִּצְאוּ מִכָּל צָרָה שֶׁתָּבֵא עֲלֵיכֶם.

רבי שִׁמְעוֹן אָמַר, (עמוס ה) וְהִצִּיגוּ בַשָּׁעַר מִשְׁפָּט אוֹלֵי יַחֲנֵן ה' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת שְׂאֵרִית יוֹסֵף. וְאִם תַּעֲשׂוּ כֵּךְ, לֹא תִקְבְּרוּ אֶחָד מִן בְּנֵי, אֲלֵא אֶתִי תְשׁוּבוּ לְאַרְצְכֶם בְּשָׁלוֹם.

זהו שְׁפָתוֹב (בראשית כד) שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי. מֵהוּ יָדְךָ? פָּתַח וְאָמַר, (תהלים מה) חָגוֹר חֲרָבְךָ עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר הוֹדְךָ וְהִדְרָךְ. חָרַב שִׁישׁ בָּהּ חֲסֵד וְאַמֶּת,

אחר רצתה לגזר עליהם בשביל חטאייהם כשאמרו עליהם רעה גדולה, הרי ארבע מדות, ולא היתה בהם מדה חמישית אפוטרופוס של ישראל, ודברו כל מה שרצו.

עד שהגיעה להם המדה החמישית, והיה בכסא הכבוד מן השם הקדוש, ואמרה על בני ישראל טוב, ולא היו פוחדות שתי מדות הראשונות לדבר לפניו, בזכות המדה החמישית שנמשלה ללילה, ויצאה להאיר להם. ולכן פתח, והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור.

שנינו, (בראשית א) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה. ושם אמר וחשך על פני תהום. וקשה שלו על שלו. בא רבי אלעזר לרבי שמעון אביו ואמר לו, אבי מורי, מה זה? אמר לו, מבראשית עד ו' דורות ברא ידו"ד אחד, רוצה לומר, ו' של שמו נתן בו רוח חכמה. עד כאן לא היה יודע מהו חשך. קם רבי אלעזר ונשק ידו של אביו.

קם רבי אבא ושאל, מה זה חשך? סבבו החברים ולא הגיעו למה ששאל. עשו מעשה, והגיע קול מלפני רבון העולם בפסוק זה, (איוב י) ארץ עפתי וגו', צלמות ולא סדרים ותפע כמו אפל. גיהנם מלפני שנברא העולם היה גנוז לרשעים. או לרשעים שיהיו כשיעשה האלוה את אלה, (ישעיה ס) כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה. אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא לא ברא להם זה. (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו אשרי העם שה' אלהיו.

ויגדר ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך. רבי יוסי אמר, מלאך הוא שהיה עתיד לומר טוב על בני ישראל כשישובו לקדוש ברוך הוא בכל צרתם, כשיבא קץ המשיח. בכל צרה שתבא עליהם יאמרו למדה: בניה באים אליך. ויגאלו הטובים. אשרי חלקם של ישראל שנקראו בני הקדוש ברוך הוא, שהם כמו מלאכים. (איוב לח) ויריעו כל בני אלהים. הוי"ה מה?

בא ראה, מנין שקרא הקדוש ברוך הוא ליעקב אל? אתה בעליונים, ואני אהיה בתחתונים,

ארכה. נשבע הקדוש ברוך הוא לשלמות של ששה דורות, ובשביל שש וישתחו ישראל על ראש המטה. השתחוה ישראל שיבא המשיח בסוף המנין הזה ותשרה שכינה עמם.

ויהי אחר הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה וגו'. משנה, אמר רבי חזקיה, לא בא הכתוב להשמיענו מה שעשה, אלא בא הכתוב להביא מה שיהיה בסוף הגלות כל אלה לסוף המנין שנמנה. רוצה לומר שיבא המשיח, ויאמר לו, אביך שבשמים ממחר לקבל פניך הצופות לקץ המשיח. יהי רצון מאלהי השמים שישא בניו שהרבו בגלות ומשנשכחו בהם, ששכח אותם הקדוש ברוך הוא בחטאייהם באמת.

כשבא רבי אבא, אמר, לא לדרשה באתי, חשב סוד הדבר (שם ל) יסף ה' לי בן אחר, כפי שפרשנו לעיל. הרי שמו הקדוש ביוסף, יה"ו יאמר, הרי אביך רבון העולם שבא לעשות טוב לבניו שיצאו מהגלות שלהם, ואם אינך רוצה באמתך, הרבוע ידו"ד אחד יעשה אותך, ויודעים שתשוב המלכה למקומה.

שאבותינו הם מרכבות שלמעלה, ויעל אלהים מעל אברהם, האבות שוקי העולם, (מיכה ז) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. שנינו שיבא המשיח.

רבי יוסי פתח ואמר, (זכריה יד) והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור. רוצה לומר, שני מקרים רעים שבאו לבניו להיות בגלות בארץ שונאייהם, ולא יסתכל בהם כמה שנים רבות על חטאייהם באמת, כן יזנח אותם בארץ שונאייהם, וישא בניו שארעו להם הרעות הללו, וינהיגם לארץ טובה כפרוש הכתוב.

והיה שני גדולים רבים מעלים היו דופקים תחת כסא הכבוד, שאפוטרופוס של ישראל מדה חמישית, משום היותם בגלות כל הזמן הזה, וקרה שישכח אותם בארץ שונאייהם.

והוא שתי מדות בשתי חלקות. יצאה אחת ודברה כנגד רבון העולם, ונתן לה רשות לדבר כל מה שתמצא, וראתה בישראל מצד אחד לגזר על ישראל שיצאו מהגלות בזכות אבותיהם, ומצד

הכניס שכינה ביניהם בגלות ובזמן שלא הייתה בארץ, והיא בארץ העמים בזיו של ישראל נשמרו העמים שסביבותיהם.

למדנו, אמר רבי יוסי, שני גדולים היו תחת כסא הכבוד הקדוש, והרי שמו אחד מהם הוא מטה, שהיה שורה באוצר של ההיכל. והרי אנו בגלות, לא נשאר בינינו אלא זה שהוא מטבע שלו, והוא חתום משמו של הקדוש ברוך הוא.

והו שכתוב (שמות כג) הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך וגו'. לא לדבר כף, אלא בעולם הבא, כמו שפרשנו במקומו והיא השמירה בדרך, אני השריתי שכינה ביניכם לשמר אתכם בגלות, והיא שמרה אתכם עד שתביא אתכם לארצכם כמו שהייתם מקדם לזה. אשר הכנתי – מושבות מקדם לזה.

זו שכינה מן מטטרו"ן, וגרשה המלכה מהמלך עד שתשוב למקומה, וסוד – כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים הנה ערשו ערש ברזל הלה הוא ברבת בני עמון, כמו שפרשנו במקומו. והדרך, שנמשלה לגלות, שמר אותם בגלות על צרה שתבא עליכם, עד שיבא ויכניס אתכם לארץ שנשבע לאבותיכם שנשמרה.

רבי שמעון פתח ואמר, (רות ג) ליני הלילה והיה בבקר אם יגאלך טוב יגאל. אמר רבי יוסי, השליט רחמים על הדין. (בראשית א) וירא אלהים את האור כי טוב. אור וטוב שונים, שהוא מבוועי הנחלים שיוצא מהם הים והנחל שבעולם.

[אתה תהיה בתחתונים, ואני אהיה אלוה בעליונים]. מה זה אומר? (בראשית יז) ויעל אלהים מעל אברהם. האבות הם מרכבות הקדוש ברוך הוא. שנינו (מיכה יז) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. הרי שתי ספירות בשתי מרכבות גדולות עליונות.

שלישי יצחק. מה זה (בראשית לא) וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. ומשום פחד יצחק שהיה ספירה, והקדוש ברוך הוא שהוא כסא כבוד, מרכבה עליונה, וספירה של יצחק היא מעליונים, מפרשת יותר מכל הספירות של האבות. זהו שכתוב וישבע יעקב בפחד אביו יצחק.

רבי אבא פתח ואמר, אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו אלהי אביהם וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. מפסוק זה אתה יכול לדעת זה.

ויתחוק ישראל וישב על המטה. וסוד הכתוב (דניאל יב) ובעת ההיא יעמד מיכאל השר הגדול העמד על בני עמך והיתה עת צרה. רבי שמעון אמר, זו גבורת יד מיכאל הגדול, כמו שהיה משתחוה לה מקדם לכן. למי היה משתחוה? משתחוה למטה. היתה המטה פתוחה פניה. למילה היה משתחוה, שהרי היתה חביבה עליו.

כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר (מלאכי ב). כשהסתלק זיוו ממנו על חטאיהם, ולא היה לה לעמד לפניו, וגרשה המלכה מן המלך משום שלא יכלה להשאיר את בניה בין העמים להרג אותם, והוא היה בארץ הקדושה, בזה שיהיו עמים נכרים מן עמו. רוצה לומר,

❦ סדר הלימוד ליום יב שבט [יום 130 בשנה] ❦

שנים לא בעיניהם מתבאר. מאלו נבראו שמים וארץ ושעמם. ואלו ספירה ראשונה, שהיא כתר עליון. (משלי טו) בכל מקום עיני ה' צפות רעים וטובים. הן מסיעות לשם אחד אות ו' שעשה כמה אותות בארץ מצרים. (ראה ציור למעלה)

ויאמר יעקב אל יוסף אל שדי נראה אלי בלזו בארץ כנען. רבי אבא אמר, לזו זו ירושלים העליונה, ששורה שכינה בתוכה. אמר יעקב העליון למטה, תן לי ברכה שהוא רוצה, להרבות אתכם אני, ולתת את הארץ לבניכם. לזו זו ירושלים העליונה, הקדוש ברוך הוא, נתן השר שהיו ברכה זו על ידו בארץ הקדש, אבל מחוץ לארץ אחרת לא תהיה ברכה.

רבי אלעזר פתח ואמר, (משלי כו) מברך רעהו בקול גדול בבקר השכים קללה תחשב לו. הקדוש ברוך הוא קרא לישראל אחים ורעים. איזו ברכה נתן להם? שיהיו עם זה טהור תחת ידו, ולהיות עליהם שומר.

אשרי חלקו של העם הטהור הזה שהוא עליהם, שנקראים בעליונים בנים חביבים יותר מהעליונים. כתוב (דברים יד) בנים אתם לה', מהו הכל בשביל זה. מה הוא? בשביל שהשתלם השם בחותם שלהם, שהם מהולים.

בא ראה, בפני האדם שמו של הקדוש ברוך הוא, וחסר יו"ד ממנו ולא נתקן. בא אברהם וחיבב את הקדוש ברוך הוא, ואמר לו, בך יתקן השם, ונמול, ונתקן השם ביו"ד של המילה. בפני האדם שיין של שד"י וד', חסר יו"ד, נתקן ביו"ד של המילה, ואז נקראו בנים לה', בנים קדושים.

וכשמתמאים את אות הברית הקדושה ומכניסו לרשות אחרת, עולה ממנו קדשת החותם, והוא כמו שהחריב עולם, וטמא את החותם שנתקן בו שמו של הקדוש ברוך הוא, והרי הוא החריב את העולם.

רבי אבא היה הולך מקפוטקיא, והיה עמו רבי יוסי. עד שהיו הולכים, ראו איש אחד שהיה בא ורשם אחד בפניו. אבל אוי להם לרשעים

שנינו, אמר רבי שמעון, פעם אחת עליתי וירדתי להאיר במבועי הנחלים, ועלה אחרי רבי אבא. אמר לי, במה עסקתם? אמרתי לו, בפסוק הזה (קהלת א) שכל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא. מזיוו נבראו כל הגדולים שמן העולם, ומזיוו נובעים כל הנחלים, הנחלים שהם בפסוק הזה נמוכים בגלות הזאת, שהרי חשך ואפלה, חבת האם עשה להם, ואם לא, הנחל עושה לבתו. גדלה שניה הוא, הוא תחת הקדוש ששוכב על גני ההיכל, שהרי השר של ישראל שהיה ממנה עליהם, בכל זמן שהיתה הגבירה עם המלך, היה יוצא ובא לפניהם מטטרו"ן, והוא מקריב עבודתם להקדוש ברוך הוא כאש. כאשר התבטלה האש וגלו, הסתלק זיוה, והסתלקה הגבירה מן המלך. זה לא היה שלם עד שיבא צד אחר שלא היה נמנה בגלות. **והשמות שנקראים יד**, היא מבוע לכל, ותמצא יד הוי"ה, (ישעיה נט) הן לא קצרה יד יהוה, שלא נזכר יד אלא בשם אחד.

בא רבי אלעזר ושאל לרבי שמעון אביו, ובכה ואמר לו, גלה לי זה הסוד אבי מורי. אמר לו, בזה הפסוק יתגלה לך, (שמות יז) כי יד על כס יה מלחמה לה'. כס משום הוי"ה, שולטים רחמים על דין. רוצה לומר, יהי רצון שיהיה לעולם במקום הגבורה יד ה' הגדולה מלחמה שהיתה במצרים, ואם לא, היו בדינים.

וכשיבא המשיח, יבא בהתחדשות ביד גדולה ויערוך קרב בעמלק. בחזק יד הוציאך ה' ממצרים. וכשיבא שם של יד בחזק יד לבדו, הוא בזמן שיערוך קרב בעמלק, יבא המשיח. רבי אלעזר מסייע, (זכריה יד) ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב. כ"ס בשביל יהוה.

בא ראה, כמה היא יד הגדולה שלא מגיעה ליד הזו העליונה, לאבות הגדולה לא אגנים. ובזו ה' יצאו ממצרים משום שמנינם שוה, מונה י' לי', ד' לד', שוים זה לזה, שם של ה' הגדולה שיצא מהם שוים באותיותיהם, שמנינם כמנינם, שקבלה שתי ידים, שתיים.

ביצד לא נמנעו זה מזה, ולא שוים? נתבאר שני אלה שבאותיותיהם יד הם שוים בענין,

וּשְׁמַעְתִּי אֶת קוֹלְךָ. רְאוּבֵן - (בראשית כט) כִּי רָאָה ה' אֶת עֲנָנִי. שָׁמַעוֹן - כִּי שָׁמַע ה' כִּי שָׁנוּאָה אֲנֹכִי. וַחֲשַׁבְתָּ בְּלִבְךָ כָּאֵלוּ יִהְיוּ לִפְנֵי הֵם, וּמִשָּׁנוּב מִמְצָרִים מִלַּעֲשׂוֹת דִּין, נַעֲלָה אוֹתָם מֵאָרֶץ גְּלוֹתָם.

רְבִי אָבָא אָמַר, מִכָּאן (ישעיה טו) וְהֵבִיאוּ אֶת כָּל אַחֲיֶיכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם מִנְחָה לָהּ. רּוּצָה לוֹמַר, כְּשִׁיחֵיהָ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּדִין בְּמִצְרַיִם, בְּאוֹתוֹ זְמַן יְבִיאוּ כָּל הָעַמִּים מִנְחָה כְּשִׁישְׁמְעוּ שְׁמוּעָה שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הֵינּוּ (שם ב) וְנִהְרּוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם.

שְׁנַיִנו, אָמַר רְבִי שָׁמַעוֹן, עֵתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק חֶפְזָה בִּירוּשָׁלַיִם, (ירמיה טז) קוֹל שָׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה, כְּשִׁתְּשׁוּב הַמַּלְכָּה לְמֶלֶךְ וַיַּעֲשֶׂה לָּהּ אֲרוֹסִין. זֶהוּ שִׁכְתּוֹב (שיר ג) צִאֲנָה וּרְאִינָה וְגו' בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׂמִחַת לְבוֹ. בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ - זֶה מִתֵּן תּוֹרָה. וּבְיוֹם שְׂמִחַת לְבוֹ - זֶה בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שִׁיבְנָה בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ.

וּמוֹלְדֵתְךָ אֲשֶׁר הוֹלְדָתְךָ אַחֲרֵיהֶם לָךְ יִהְיוּ, זֶה יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, לְאַבּוֹת שֶׁהֵם מֵרַכְבוֹת יִהְיוּ שְׂמוֹתֵיהֶם בְּסוּד שְׁנוּלְדוֹ לְאַחַר מִכָּן, עַל שֵׁם שְׂאֲחֵיהֶם יִהְיוּ מְקַרְיָבִים בִּירְשָׁה שְׁלָהֶם.

לְמַדְנּוּ, אָמַר רְבִי שָׁמַעוֹן, וּמוֹלְדֵתְךָ - זוּ יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַטָּה, (ויקרא יח) מוֹלְדַת בֵּית, בְּפִרְשַׁת עֲרִיּוֹת. יְרוּשָׁלַיִם לְמַטָּה. גְּבָרִים שְׁנוּלְדוּ זוּ יְרוּשָׁלַיִם. אַחַר זֶה שִׁישׁוּבוּ הָעוֹלָם לְרַבּוֹן הַשָּׁמַיִם בִּירוּשָׁלַיִם, כְּשֶׁהִתְגַּדְּרוּ לֹא נִקְרְאוּ אֶלָּא עַל שְׁמָם, שֶׁהוּא בֶּן יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִקְרְאוּ כְּמוֹ שְׂאֲבוֹתֵיהֶם, גֵּר מְקַפּוֹטִיקָא, אֶלָּא בְּזֶה יִשְׂרָאֵל.

לָךְ יִהְיוּ - צְרִיף לוֹמַר עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל הֵם יִקְרְאוּ, עַל שֵׁם אַחֵיהֶם יִקְרְאוּ בְּנַחֲלָתָם, וְכְשִׁישׁוּבוּ לֹא יִקְבְּלוּ יְרֵשָׁה אֵלּוּ עִם יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ, וַיִּטַּל כָּל שְׁבֻט וּשְׁבֻט אֶת שְׁלוֹ, וְהֵאָנְשִׁים מִמֶּנּוּ, כָּל אַחַד לְפִי מַנִּינּוּ.

וְאֵנִי כְּבֹאֵי מִפְדָּן מֵתָה עָלֵי רַחֵל בְּדֶרֶךְ וְגו'. רְבִי אָבָא פָּתַח, (ירמיה לא) כַּה אָמַר ה' קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמַע וְגו'. מַה כְּתוּב אַחֲרָיו? כַּה אָמַר ה' מִנְעֵי קוֹלְךָ מִכִּי וְעֵינַיִךָ מִדְּמֵעָה כִּי יֵשׁ שֹׂכֵר לִפְעֻלָּתְךָ וְגו' וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם. לֹא אָמַר וַיִּשׁוּבוּ, אֶלָּא וְשָׁבוּ, כְּכָר שָׁבוּ.

שְׁיָמוּתוֹ בְּלִי תְּשׁוּבָה, שְׁלֵא יְזוּז מִמֶּנּוּ הָרֶשֶׁם לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא.

וַיֹּאמֶר אֵלַי הַנְּנִי מִפְּרָךְ וְהִרְבִּיתִּיךָ. רְבִי אָבָא פָּתַח וַאֲמַר, פְּסוּק זֶה (ישעיה כט) לֹא עֵתָה יָבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עֵתָה פָּנָיו יִחְרָרוּ, וְכִי אִישׁ שָׂאוֹמֵר טוֹב לְבָן אָדָם כְּמוֹתוֹ, אִם לֹא יִשְׁלִים מִה שָׂאָמַר, פָּנָיו מִתְּבִישׁוֹת, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה מִהָעֵלְיוֹנִים לְבָנֵי אָדָם, שְׂאֵם לֹא מְבִיא כָּל טוֹב שָׂאָמַר עַל בְּנָיו, פָּנָיו מִתְּבִישׁוֹת.

אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲנִי יִשְׂרָאֵל הָעֵלְיוֹן שְׂאֵנִי מִרְבָּךְ וּמִגְדְּלֶךָ, הַבְּרָכָה הַזֹּאת שְׁנַתָּן לִי, וְאַתָּן אֶרֶץ זוֹ לְבָנֵיכֶם לֹא הִיִּתָּה בְּאֶרֶץ, לֹא הִיִּתָּה עִמָּם כְּשִׁיבֵא קִץ הַמְּשִׁיחַ וַיִּתְקַן. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא עֵתָה יָבוֹשׁ יַעֲקֹב - כְּעַת (לא) פָּנֵי יַעֲקֹב שְׁלִמְעָלָה לֹא מִתְּבִישִׁים מִשְׂאָמַר לָהֶם אַתָּן, הָרִי עַד עַכְשָׁיו לֹא הָיוּ בִידוֹ, וְהָיוּ פָּנִים מְבִישׁוֹת. כְּעַת שְׁלוֹ מִסְתַּיַּע מִלְּפָנֵי רַבּוֹן הַשָּׁמַיִם וְהָאֶרֶץ.

כְּמוֹ שְׂאָמְרָנוּ, נִלְחָמִים בְּעִמְלַק כְּשִׁישְׁתַּלַּם הַקֶּץ, וְלֹא יִהְיֶה אֶלָּא בְּחֻזַק יָד, כְּמוֹ שֶׁהִיִּתָּ בְּיוֹם קָרֵב, וַיִּצָּא ה' וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הָהֵם, שְׁלוֹ וְלֹא אַחֵר.

וְעַתָּה שְׁנֵי בְנֵיךְ הַנוֹלְדִים לָךְ - זֶה יִשְׂרָאֵל שְׁלִמְעָלָה שְׁמִקּוּמָם בְּגִלוֹת, בְּנָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁנוּלְדוּ בֵּין הָעַמִּים. לְמַדְנּוּ, אָמַר רְבִי יוֹסִי, יִשְׂרָאֵל, כְּשִׁיחֵיהוּ בְּאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל דָּרִים בְּאֶרֶץ, כְּשִׁיבֵא הַמְּשִׁיחַ יִהְיוּ עִם אַחֲיָהֶם שְׁיִלּוּוּ אַחֲרֵיהֶם, שְׁלֹא נִקְרָא גְלוֹת אֶלָּא לְמִי שֶׁהוּא דָר בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה, הֵם נִקְרְאִים גּוֹלִים.

וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִית יַעֲקֹב (ויקרא כו), וְאָיו יִתְּרָה. תְּבֵא וְאָיו שֶׁהִסְתַּלְקָה כְּשִׁחָרַב הַבֵּית, וְתִהְיֶה סִיּוּעַ לִיעֲקֹב כְּשִׁזָּה יִהְיֶה, וַיִּהְיֶה לְבָן קְדוֹשׁ אֶרֶץ יִרְשֶׁת עוֹלָם, וַיִּהְיוּ בְנָיו בְּאֶרְצָם, שְׁגֵרוּ בְּהַ מְקַדָּם לְזֶה בְּאֶרְצָם. אֲשֶׁרִי חָלַקְתִּים.

כְּעַת בָּנִים, שְׁקָרָה לָהֶם [תִּהְיוּ הוֹלְכִים גְּדוֹלִים] שֶׁהֵגְלוּ לַחוּץ לְאֶרֶץ וְנִשְׁכָּחוּ, וְהִתְרַבּוּ, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הָעֵלְיוֹן לְתַחְתּוֹן: בָּנִים שְׁלָךְ שֶׁהֵם בְּחוּץ לְאֶרֶץ שְׁנוּלְדוּ בְּגִלוֹת בְּכָל אֶרֶץ וְאֶרֶץ, עַד שְׂאֵנִי אֶכְנַס לְמִצְרַיִם וְאֶעֱשֶׂה בָהֶם דִּין עַל חַטָּאֵיהֶם, אֵינִי מַעֲלֶה אֶת בְּנֵיךְ שְׁנַבְרָאוּ בְּגִלוֹת בְּחוּץ לְאֶרֶץ בְּאֶרֶץ רַחוּקָה, וְאֶף עַל גַּב שֶׁהֵם רַבִּים וְנִשְׁכָּחוּ הֵם שְׁלִי, כְּשִׁרְאִיתִי גְלוֹת זוֹ שְׁלָהֶם וְרִפְאֵתִי אֶת כְּאַבְיָיֶכֶם

פסול מבני נכרים? יאמרו לו, אנחנו כלנו מבניך ואין בנו נכרי עמנו, שיפרדו זה מזה ויכרות אותם כאחד, ויתגירו, וישובו גרים עם ישראל ויהיו כאחד.

שנינו, קשים גרים לישראל כספחת בעור החי, לארצם. כתוב (שם יד) כי ירחם ה' את

יעקב ובחר עוד בישראל [וגו'] ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב. כשישובו לארצם הבנים ותהיה ביניהם אהבה, יהיה ה' אחד ושמו אחד, יתלוו גרים עם ישראל ויהיו להם כספחת בבשרם.

ובל כף למה? בא שמע, אמר רבי שמעון, על תחומי הארץ שלכל אחד יהיה רצון לדור בארץ ישראל ויתראו הדירים כתוב (שם נד) ויתדתיך חזקי. רוצה לומר, היתדות שהיו עמך מההתחלה, חזקי אותם, ועזר להם יותר משאר העמים כביכול, שאתה הסתכלת לחזק אותם בכל העמים האחרים, ויהיו רבים.

ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלהים בזה. רבי שמעון שנה, מכאן (דברים ד) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. יאמר ישראל למטה, כשישראל עליהם מלמעלה, בני הם, שנתן לי הקדוש ברוך הוא תורה, כמה שדתם ומנהגייהם אמתיים בהנהגות התורה [שנתתי להם].

בא ראה, כשיהיו ישראל תחת כנפי השכינה, התורה] שלהם נקראת זה, זהו שכתוב (שמות טו) זה אלי ואנוהו. ובכל זמן שלא היה דוד מדבר תחת כנפי השכינה דבר זה, אלא מתנבא מה שיהיה, נקראת זאת.

רב נחמן אמר מכאן, (תהלים כז) אם תחנה עלי מחנה לא ירא לבי וגו' בזאת אני בוטח, זאת – זו תורה תהיה לכשיבא המשיח, ולכן (שיר ב) וקול התור נשמע בארצנו. למה נמשלה התורה לגוזל? מה גוזל קולו ערב – אף דברי התורה קולם ערב, והקול הזה יהיה כשיבא המשיח ליום הדין.

למדנו, הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. הנצנים – אלו האבות של המרפכה שמן העולם הם יקומו ויתראו. עת הזמיר הגיע – התשבחות שישבחו הלויים כשישובו לעבודתם כבתחלה. וקול התור –

בא ראה, אמר רבי אלעזר, בשעה שיהיה דין על החר, תתעטר הגבירה על החר, והיא סבורה שבניהם אובדים בדין, וסוד – (ישעיה נד) רני עקרה לא ילדה פצחי רנה וצהלי וגו'. למדנו, רבים יהיו בני הכפסא משלה, זהו שכתוב כי רבים בני שוממה מבני בעולה. תשוב הגבירה לבעלה, (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

מקדם לכן תאמר הגבירה לקדוש ברוך הוא, איפה הבנים שלי? הוא יאמר לה, הם בדין. היא תחשב שהם אובדים בדין, ובוכה על הדין של בניה, כי הרי הרבה יש לה לקחת ממני בשלהם, שהיתה עמם, והרי שבו מארץ אויב.

וכי לא היה יודע שאמו מתה? שם היה עמה כשמתה. אלא יאמר ישראל העליון, כשתבא גאלת ישראל, תתעורר הגבירה, ותתעורר כנסת ישראל ותערוך קרב עם העמים, וימותו מהם, ויתקרבו כמעט לבא ארצה. יאמר לה הקדוש ברוך הוא, כשהיא בוכה: אל תפחדי, יש שכן לבנים שמתו על שמי, האחרים הרי שבו, אלו ישובו לתחית המתים.

מתה עלי רחל. מתה על יחוד שמו של הקדוש ברוך הוא. ולכן נאמר בעוד ככרת ארץ לבא, שמתו על יחוד שמו של הקדוש ברוך הוא מחוץ לארץ, בארץ זו לא ימות אחד מהם.

שנינו, אמר רבי אבא, עתידים ישראל לערב קרב בדרך אפרת וימותו מהם עם רב, ואחר כך יקומו בתחית המתים. יותר שלטון יהיה להם שמתו בדרך זו מכל שהיה לפנייהם בירושלים.

ולמה נקרא שם המקום הקדוש של מקום זה לחם? משום שהוא משם הקדוש ברוך הוא שבו, שימותו שם על שמו י"ד, שימותו שם על שמו י"ה, לחם בגלות, בשביל שהוא משמו של הקדוש ברוך הוא.

וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה. רבי אבא פתח, (ישעיה מט) ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה. מה רצה בזה? ישראל שלמטה ראה שביאו בני ישראל לפניו, כשיבאו (שם יא) מעילים ומשנער ומחמת ומאיי הים, ויתכנסו כלם ויהיו רבים, תאמר השכינה: מאיפה כל אלה, ואין בהם

כְּשִׁישׁוּבוֹ פְּנֵי הַשְּׂכִינָה לְאַרְצָם, בְּתַחֲלָה לֹא יוּכְלוּ לִרְאוֹת פְּנֵי שְׂכִינָה עַד שִׁיתֵּן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוּחוֹ לָהֶם.

רְבִי חֲזִיא פְתַח, (יחזקאל לו) וְאֵת רוּחִי אֶתֵּן בְּקַרְבְּכֶם. וְאַחַר כֵּן, וְעַשִּׂיתִי אֵת אֲשֶׁר בְּחֻקֵי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעַשִּׂיתֶם. מֵאַחַר שִׁיתֵּן רוּחוֹת בְּכֶם וְגַם קִדְשָׁה, בְּדַרְכֵי תִלְכוּ וְתִתְהַלְכוּ.

לֹא יוּכַל לִרְאוֹת. רְבִי אֲבָא פְתַח וְאָמַר, (משלי יז) בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים וּרְצוֹנוֹ כְּעַב מִלְּקוֹשׁ. כְּשִׁיקְבְּלוּ פְּנֵי שְׂכִינָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וַיִּתְעַסְקוּ בְּאוֹתָן מְרַכְּבוֹת שְׂמֵהֶן חַיּוֹת הַעוֹלָם.

בֵּא רָאָה, לֹא תִמְצֵא בְּפִסּוּקִים הַלְלוּ כָּלֶם לְשׁוֹן אֶלָּא לְאַנְשִׁים, (תהלים עא) גַּם לְשׁוֹנֵי כָּל הַיּוֹם תִּהְיֶה צְדָקְתְּךָ. וְלֹא תִמְצֵא בְּפִסּוּקִים הַלְלוּ בְּקִדְוֶה בְּרוּךְ הוּא, וּמְשׁוּם כֵּן יָשׁוּבוּ לְאַרְצָם וַיִּתֵּן בָּהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוּחַ חַכְמָה, לְשׁוֹנֵם תִּהְיֶה תָמִיד. (עד כאן אינו מן הזהר)

וַיִּחִי יַעֲקֹב וְגו'. רְבִי חֲזִיא פְתַח וְאָמַר, (ישעיה ס) וְעַמְּךָ כָּלֶם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ וְגו'. אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִכָּל אֲמוֹת עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא אוֹתָם צְדִיקִים לְהוֹרִישׁ לָהֶם יְרֻשַׁת עוֹלָמִים בְּעוֹלָם הַבָּא, לְהַתְעַנֵּג בְּאוֹתוֹ עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נח) אִז תִּתְעַנֵּג עַל ה'. מֶה הַטַּעַם? בְּגַלֵּל שֶׁנְּדַבְּקִים בְּגוֹף שֶׁל הַמֶּלֶךְ, שֶׁכָּתוּב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֵלֵהֶיכֶם חַיִּים כָּלֶכֶם הַיּוֹם.

רְבִי יִצְחָק פְתַח וְאָמַר, וְעַמְּךָ כָּלֶם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ, פְּסוּק זֶה הוּא סוּד עַלְיוֹן בֵּין קוֹצְרֵי הַשָּׂדֶה, שֶׁהָרִי בְּסוּד הָאֲגָדָה שָׁנָה רְבִי שְׂמֵעוֹן שִׁירְשַׁת הַיְרֻשָׁה הָעַלְיוֹנָה שֶׁל אוֹתָה אֶרֶץ, אֵין מִי שִׁירָשׁ אוֹתוֹ פְּרָט לְאוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא צְדִיק. [שֶׁל הָאֶרֶץ הַזֹּאת, וְאֵין מִי שִׁירָשׁ אוֹתָה פְּרָט לְאוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא צְדִיק, שֶׁהָרִי הַצְּדִיק יוֹרֵשׁ אֵת הַגְּבִירָה וְדַאֵין] שֶׁהָרִי הַגְּבִירָה נְדַבְּקַת בּוֹ לְהִתְבַּשֵּׁם, וְהַצְּדִיק יוֹרֵשׁ וְדַאֵין אֵת הַגְּבִירָה הַזֹּאת.

אַף כָּאֵן, בְּחֻבִּיבוֹתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל אָמַר וְעַמְּךָ כָּלֶם צְדִיקִים. וְלֹכֵן לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ, רְאוּיִים לִירֵשׁ אֵת הַגְּבִירָה. מֶה הַטַּעַם נִקְרָאוּ צְדִיקִים, וּמֶה הַטַּעַם יוֹרְשִׁים אֵת הַגְּבִירָה? מְשׁוּם

אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה, דְּבָרֵי תוֹרָה שֶׁהֵם עֲרַבִים כְּקוֹל הַתּוֹר הַזֶּה, ז"ה וְזֹאת תּוֹר שׁוֹיִם.

מַה רוֹצֶה לוֹמַר? וְסוּד הַדְּבָר - בְּזִמְנֵן שֶׁלֹּא תִהְיֶה תַּחַת כֹּנֶפֵי הַשְּׂכִינָה, א' שֶׁל זֹאת יוֹרֵד, וְהוּא מִתַּחַת לְכָל, וְעוֹלָה ה' שֶׁל זֶה אֵל וְאֲנִיהוּ מִשְׁחָרֵב הַבַּיִת, שֶׁה"א לֹא יָכֹלָה לְדוֹר וְלֵהוּיֹת בֵּין עַמִּים נְכָרִים, שֶׁה"א קְדוּשָׁה חֲתוּכָה מִן הַשֵּׁם. ה"א אֶלְפֵי: ה"א עֲדִיפָה בְּקִדְשָׁה, א' עֲדִיפָה לְאוֹתוֹת. כְּשִׁישׁוּבוֹ יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָם, ה"א קְדוּשָׁה שֶׁהִיא חֲתוּכָה מִן הַשֵּׁם שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, תָּשׁוּב בְּזֶה וַיֵּצֵא מִנִּיֵּן מִתְקַן.

רְבִי אֲבָא פְתַח וְאָמַר, (ישעיה מ) מִי מִדְּד בְּשַׁעֲלוֹ מִים וְשָׁמַיִם בְּזֶרֶת תִּכְנֵן. זֶה תּוֹר, שׁוֹיֵן כְּבִיכּוֹל ז' לר', ר' לַת', ר' לַה', זֶרֶת שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת שְׁבַעִים שָׁנַיִם. מִכָּאֵן מִן הַשָּׁמַיִם וְעַד הָאָרֶץ, כִּיֵּצֵד? תו"ר, זר"ת ו"ה ה"ו תר"ז. הַקְּדָמָה ה' לו' וְהַקְּדָמָה ו' לַת', ת' לר', ר' לז', (שמות כח) רְבוּעַ יִהְיֶה כְּפוּל זֶרֶת אֲרָכּוֹ וְזֶרֶת רַחְבּוֹ כְּפוּל.

וַיֹּאמֶר קָחֶם נָא אֵלַי וְאַבְרָכֶם. יֹאמֶר, מִשְׁהָיוּ מִתְעַסְּקִים בְּדַבְּרֵי תוֹרָה וְהִיתָה מִדָּה זֹאת בֵּין חַכְמֵיהֶם, אֲבָרַךְ אוֹתָם, וְהַסוּד - (בראשית לב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֶה שִׁמְךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב. וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה תִשְׁאֵל לְשָׁמַי. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב, מִנִּיֵּן זֶה לְמִנִּיֵּן הִרְאִישׁוֹן שְׁלַפְנִי, כְּמוֹ שֶׁפְּרָשְׁנוֹ בְּמִקּוּמוֹ.

וְסוּד אַחַר - וַיִּשְׁאֵל יַעֲקֹב וְגו', וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה תִשְׁאֵל לְשָׁמַי וַיִּבְרַךְ אוֹתוֹ שֵׁם. זֶה לֹא עֲתִיד, אֶלָּא בְּזִכּוֹתוֹ שֶׁל זֶה לְבָרַךְ אוֹתָם. וְסוּד גְּדוֹל שְׁנֵי בְּמִקּוּם שֶׁל הַפְּסוּק הַזֶּה, אֲבָל לֹא בְּאִתִּי לְפָנֶיךָ אֶלָּא לְהַשְׁמִיעַ פְּסוּק זֶה שְׂאִמְרָתִי מִלְּפָנֶיךָ שְׂאִמְרָתִי לְךָ שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרָאת זֶה. כְּתוּב (שופטים ה) זֶה סִינֵי מִפְּנֵי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁנִּתְנָה תּוֹרָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה, (שמות לב) כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ, (שמות טו) זֶה אֵלַי וְאֲנִיהוּ. הַתּוֹרָה הִיתָה יוֹרֵדַת מִלְּפָנֶיךָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

וַעֲיִנֵי יִשְׂרָאֵל כְּבָדוֹ מִזְקֵן וְגו'. וְלֹכֵן אֵינְךָ מוֹצֵא כְמוֹתוֹ, וְכִשְׁיָהוּ בְּגִלוֹת כָּל זִמְנֵן הַחֲרָבֵן הַזֶּה, יִזְדַּקְנוּ, וְלֹא יוּכְלוּ לִרְאוֹת פְּנֵי שְׂכִינָה עַד שֶׁתָּבֵא בָהֶם רוּחַ אַחֲרָת.

מִקְרָם לֹכֵן נִטְמָאוּ בְּאֶרֶץ הָעַמִּים וְלֹא הָיוּ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁהָיוּ צְרִיכִים לְלַכֵּת, וַיִּשְׁבוּ זִמְנֵן רַב בֵּין נְכָרִים דוֹר אַחֲרֵי דוֹר וְלָמְדוּ מִדַּרְכֵיהֶם.

שִׁפּוֹיּוֹ שֶׁל יוֹסֵף דּוֹמָה לִיְפִיָּהּ שֶׁל רַחֵל, וְהִיא מְדַמָּה
בְּעַצְמוֹ כִּמוֹ שֶׁלֹּא עָבַר עָלֶיהָ צֶעַר בְּיָמָיו.

וּבְשִׁיּוֹסֵף נִפְרַד מִמֶּנּוּ, אֲזִי הַתְּקִיִּים בּוֹ, לֹא שָׁלוֹתִי
וְלֹא שִׁקְטָתִי וְלֹא נַחְתִּי וַיֵּבֵא רִגְזוֹ, שְׂזָה
הָיָה קָשָׁה לְיַעֲקֹב מִכָּל מָה שֶׁעָבַר. וּבִזְמַן שִׁיּוֹסֵף
נִפְרַד מִמֶּנּוּ מָה כָּתוּב? (בראשית לו) יוֹסֵף בֶּן שִׁבְעַת
עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רַעֵה וְגו'. וְכָל יָמֵי יַעֲקֹב לֹא הָיָה לוֹ
צֶעַר כָּזֶה, וְהִיא בּוֹכָה כָּל יוֹם עַל אוֹתָן שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה
שָׁנָה שֶׁל יוֹסֵף.

מָה הִשִּׁיבוּ לוֹ? (שם מו) וַיֹּסֵף יִשִּׁית יָדוֹ עַל עֵינָיו.
הֲרִי לָךְ שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנִים אַחֲרוֹת בְּעֵנּוּגִים
וְתַפְנוּקִים וְהִנְאוֹת וְכִסּוּפִים. זֶהוּ שְׂכָתוֹב וַיְחִי יַעֲקֹב
בְּאַרְץ מִצְרַיִם שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְגו'. שְׂנִינּוּ, שֶׁכָּל
אוֹתָן שָׁנִים שְׂכִינַת כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
נִמְצָאָה עִמוֹ, וְלִכֵּן אֵלּוּ נִקְרְאוּ חַיִּים.

בֵּא רְאֵה, כָּתוּב וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אַבְיָהֶם. נִרְאֶה הָיָה
שִׁבְתַּחֲלָה מֵתָה הֵיטָה אוֹתָהּ הָרוּחַ שָׁלוֹ וְלֹא
הָיָה מִתְכַּוֵּן לִקְבֹּל רוּחַ אַחֲרֶת, שְׁהֲרִי רוּחַ שֶׁלְמַעֲלָה
לֹא שׁוֹרָה בְּרִיקְנוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, שְׂכִינָה לֹא שׁוֹרָה
אֶלָּא בְּמָקוֹם שָׁלֵם, וְלֹא בְּמָקוֹם חָסֵר, וְלֹא בְּמָקוֹם
פְּגוּם, וְלֹא בְּמָקוֹם עָצוּב, אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁהַתְּכוּן,
בְּמָקוֹם שְׂמֻחָה, וְלִכֵּן בְּכָל אוֹתָן שָׁנִים שִׁיּוֹסֵף נִפְרַד
מֵאַבְיוֹ וַיַּעֲקֹב הָיָה עָצוּב, לֹא שָׂרְתָה בּוֹ שְׂכִינָה.

שְׂנִינּוּ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אַבָּא, כָּתוּב
(תהלים ק) עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בָּאוּ לִפְנֵי
בְּרִנָּה. לְהוֹצִיא, שְׂאִין עֲבוֹדַת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
אֶלָּא מִתּוֹךְ חֶדְוָה. שְׂאֵמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֵינְךָ שְׂכִינָה
שׁוֹרָה מִתּוֹךְ עֲצוּבוֹת, שְׂכָתוֹב (מלכים ב) וְעָתָה קָחוּ
לִי מִנְגֵן וְהִיא כְּנָגֵן הַמְּנַגֵּן. מִנְגֵּן מְנַגֵּן שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים
לְשֵׁם מָה? כְּדִי לְעוֹרֵר רוּחַ מְשַׁלְמוֹת הַכֹּל, שֶׁהוּא
רוּחַ שָׁלֵם.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, שֵׁם שְׂנִינּוּ, הַכֹּל נִמְצָא מֵאַרְבְּעָה
צִדָּדִים, וְכָל הַשְּׂרָשִׁים שֶׁל הָעֲלִיּוֹנִים
וְהַתְּחוּנִים בָּהֶם אַחוּזִים. וְשְׂנִינּוּ, זֶה נִכְנָס וְזֶה
יוֹצֵא, זֶה סָתוּם וְזֶה מִפְרָשׁ, אַחוּז אוֹתוֹ אֶחָד בְּחֶבְרוֹ, וְהֵם
אֲבוֹת הַכֹּל.

רַבִּי שְׂמַעוֹן אָמַר, (דברים י) רַק בְּאַבְתָּיִךְ חָשַׁק ה'.
כָּתוּב בְּאַבְתָּיִךְ, מִמֶּשׁ שֶׁלֹּשָׁה, וּמִשְׁמַע שְׂכָתוֹב
רַק - רַק מִמֶּשׁ, וּמֵאֵלָה נִפְרָדִים וְנִאָחֲזִים כָּל שְׂאָר
הָאַחֲרִים וְעוֹלָיִם הַשֵּׁם לְהַתְּעֵטֵר.

שְׂנַמּוּלוֹ, כִּמוֹ שֶׁשְׂנִינּוּ, כָּל מִי שְׂנַמּוּל וְנִכְנָס [בְּכַרִּית
הַקְּדוּשׁ וְנִכְנָס בְּזוֹן] בִּירְשָׁה זוֹ וְשָׁמַר אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת,
נִכְנָס וְנִדְבַק בְּגוּף הַמֶּלֶךְ וְנִכְנָס בְּצַדִּיק זֶה, וְלִכֵּן
נִקְרְאוּ צַדִּיקִים, וְעַל כֵּן לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ. אֵיזוֹ
אֶרֶץ? זוֹ אֶרֶץ הַחַיִּים.

חָזַר וְאָמַר, נִצָּר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהַתְּפָאָר. נִצָּר
מִטְעֵי - עֲנָף מֵאוֹתָם עֲנָפִים שֶׁנִּטְעַת הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁבְרָא אֶת הָעוֹלָם, שְׂכָתוֹב (בראשית ב)
וַיִּטַע ה' אֱלֹהִים גֶּן בְּעֵדֵן מִקֶּדֶם, וְאַרְץ זוֹ הִיא אֶחָד
מֵהֶם, וּמִשׁוּם כֵּן נִצָּר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהַתְּפָאָר.

דָּבָר אַחַר וְעִמּוֹ כָּלֵם צַדִּיקִים - זֶה יַעֲקֹב וּבְנָיו
שִׁירְדוּ מִצְרִימָה בֵּין עַם קִשִּׁי עֶרְף, וְנִמְצָאוּ
כָּלֵם צַדִּיקִים, וְלִכֵּן כָּתוּב לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ, שְׂמֻשָּׁם
עָלוּ לְרִשְׁתָּהּ אֶת הָאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה.

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאַרְץ מִצְרַיִם. לָמָּה פִּרְשָׁה זוֹ סְתוּמָה?
רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר, בְּשַׁעֲהַ שְׂמִת יַעֲקֹב, נִסְתָּמוּ
עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שְׂאֵזוּ יִרְדּוּ
לְגִלוֹת וְהַשְׁתַּעֲבָדוּ בָהֶם.

רַבִּי שְׂמַעוֹן אָמַר, מָה כָּתוּב לְמַעֲלָה? וַיֵּשֶׁב
יִשְׂרָאֵל בְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּאַרְץ גִּשְׁן וַיִּאָחֲזוּ בָּהּ
וַיִּפְרוּ וַיְרַבּוּ מְאֹד, וְכָתוּב וַיְחִי יַעֲקֹב, שֶׁלֹּא רִאוּ
לְהַפְרִיד בֵּין זֶה לְזֶה. מָה הֵם עוֹמְדִים בְּתַפְנוּקִים
שֶׁל מְלָכִים וּמְקַבְּלִים לְעַצְמָם עֲנֵג וְכִסּוּפִים, אֵף
יַעֲקֹב גַּם עוֹמֵד בְּתַפְנוּקֵי מְלָכִים בְּעֲנֵג וְכִסּוּף
לְעַצְמוֹ, לֹא נִפְרַד זֶה מִזֶּה.

וּכְאֵן נִקְרָא וַיְחִי, שְׁהֲרִי כָּל יָמָיו לֹא נִקְרָא וַיְחִי,
מִשׁוּם שֶׁכָּל יָמָיו הָיוּ בְּצֶעַר, בְּצֶעַר נִמְצָאוּ,
כָּתוּב עָלָיו (איוב ג) לֹא שָׁלוֹתִי וְלֹא שִׁקְטָתִי וְלֹא
נַחְתִּי וַיֵּבֵא רִגְזוֹ. אַחַר שִׁירְדוּ לְמִצְרַיִם נִקְרָא וַיְחִי.
רְאֵה אֶת בְּנוֹ מֶלֶךְ, רְאֵה אֶת כָּל בְּנָיו צַדִּיקִים וְכָלֵם
בְּתַפְנוּקֵי וְתַעֲנוּגוֹת הָעוֹלָם, וְהוּא יוֹשֵׁב בֵּינֵיהֶם
כֵּיִן טוֹב שְׂשׁוּקֵט עַל שְׂמֵרָיו, וְאֵז נִקְרָא וַיְחִי יַעֲקֹב,
וְלֹא הַפְרִיד בֵּין וַיִּפְרוּ וַיְרַבּוּ מְאֹד לְבֵין וַיְחִי יַעֲקֹב,
וְכָךְ רִאוּ.

שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה. מָה הִטַּעַם שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה?
אֶלָּא אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן, כָּל יָמֵי יַעֲקֹב הָיוּ
בְּצֶעַר. בְּצֶעַר עָבַר אוֹתָם בְּהַתְּחַלָּה. כֵּיִן שֶׁרְאָה אֶת
יוֹסֵף וְהָיָה עוֹמֵד לִפְנָיו, כְּשִׁיעֲקַב מִסְתַּכֵּל בְּיוֹסֵף,
הָיָה נִשְׁלֵם בְּנַפְשׁוֹ כְּאֵלוֹ רְאָה אֶת אִמּוֹ שֶׁל יוֹסֵף,

אחת ותן שמה מלא העמר מן והנח אותו לפני ה' למשמרת. ואלו בהתגלות לא כתוב אלא למשמרת, להצנעה. עכשו מי יכול לגלות סודות ומי ידע אותם.

לחש לו לרבי יהודה בלחש, [אמר לו רבי אבא] ודאי אותו איש שראית היה אליהו, ולא רצה לגלות סודות כדי שתדע את שבחו של רבי שמעון שהיה בימיו ויכפו הדור עליו. אמר לו, מספיק לבכות בכיה עליו.

רבי יהודה היה בוכה כל יום עליו, שהרי נפגש עמו באדרא הקדושה של רבי שמעון ושאר החברים. אמר לו, אוי שלא הסתלקתי אותו יום עם אותם שלשה שהסתלקו, ולא לראות דור זה, שהרי מתהפך.

אמר לו, רבי, אמר לי, כתוב לי, כתוב (שם כח) והם יקחו את הזהב ואת התכלת ואת הארגמן ואת תולעת השני ואת השש, ואלו כסף לא כתוב, והרי כתוב זהב וכסף? אמר לו, והרי גם נחשת, שפסף ונחשת היו בחשבון, וכאן לא. אלא אם לא שגלה המנורה הקדושה במקומו - לא הצטרפתי לגלות.

פתח ואמר, (חגי ב) לי הכסף ולי הזהב נאם ה'. הינו שכתוב (תהלים קטו) השמים שמים לה'. בכמה מקומות הסתפלתי בכלי הקדש הללו, שכתוב (ויקרא טז) בגדי קדש הם, וכתוב (שמות כח) ועשו בגדי קדש. איזו קדשה כאן? אלא כף שנינו, קדשה הם בכל מקום, וכתוב בגדי קדש הם. ועשית בגדי קדש, כמו שלמעלה.

שלמדנו, כהן גדול למעלה, כהן גדול למטה. לבושי כבוד למעלה, ולבושי כבוד למטה. ומה שלא אמר כסף ונחשת, למקום אחר הם התעלו, שכתוב (שם כז) כל עמודי החצר סביב מחשקים כסף וגו', וכתוב ואדניהם נחשת, שהם כלים לשמוש שהמשכן ישתמש בהם.

אבל כאן בלבושי כבוד האלו לא צריך להשתמש בהם אדם אחר, פרט לכהן הגדול ששמן משחת קדש על ראשו, שכתוב (שם כח) ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, שבאותם לבושים הוא דומה לגון שלמעלה.

שנינו, אמר רבי יוסי, מן היום שהתעלה רבי שמעון מהמערה, הדברים הללו לא נתפסו מן החברים ובסודות עליונים היו מסתכלים ומתגלים מביניהם, כאלו שנתנו באותה שעה בהר סיני, אחר שמת כתוב (בראשית ה) ויסכרו מעינות תהום וארבות השמים, והיו החברים מרחשים דברים, ולא מתקיימים בהם.

שיום אחד היה יושב רבי יהודה על פתחה של טבריה וראה שני גמלים שמעלים בגדי צמר מעל הכתפים. נפל המשא של בגדי הצמר, ובאו צפרים, ועד שלא הגיעו עליהם, התבקעו.

אחר כך באו כמה צפרים, והיו הולכים אחריהם, ושהו [וורקו] אותם בסלע, ולא התבקעו, והיו צוחים להם ולא היו נפרדים. שמעו קול אחד עטרת העטרות שורה בחשכה והבעלים בחוץ.

עד שהיה יושב, עבר איש אחד, השגיח בהם ואמר, לא קים זה מה שכתוב (בראשית טו) וירד העיט על הפגרים וישב אתם אכרם. אמר רבי יהודה, והרי עשינו ולא התפרדו. החזיר ראשו אותו האיש ואמר, עדין לא מרט זה ראשו של אדוניו ועדין לא הקריח את הגבירה. רץ אחריו שלשה מילין ולא אמר לו. חלשה דעתו של רבי יהודה.

יום אחד נרדם תחת עץ וראה בחלומו ארבע כנפים מתקנות ועולה עליהן רבי שמעון וספר תורה עמו, ולא השאיר כל ספרי הסודות העליונים ואגדה שלא העלה אותם עמו, והעלה אותם [והעלו אותן] לרקיע, וראה שהוא מתכסה מהעינים ולא התגלה.

בשהתעורר, אמר, ודאי משמת רבי שמעון, החכמה הסתלקה מן הארץ. אוי לדור שהאבן הטובה הזו, שהיו נראים [מתאחדים] ממנה וסומכים עליה עליונים ותחתונים, נאכדה מהם.

בא אל רבי אבא, ספר לו. הרים רבי אבא את ידיו על ראשו ובכה ואמר, רבי שמעון רחמים שטוחנות ממנו מן טוב כל יום ולוקטים אותו, ככתוב (במדבר יא) הממעט אסף עשרה חמרים, ועכשו הרחמים והמן הסתלקו ולא נשאר ממנו בעולם, פרט למה שכתוב (שמות טז) קח צנצנת

שְׁנֵינּוּ, עולם אחד נודע למעלה, וכשֶׁהֶכְרוּז יוצא, אותו העולם מזדעזע ומתחלחל יוצאות שְׁתֵי צְפָרִים שעולות מאותו העולם, שְׁמִדוֹרָם תחת העץ שבו מראה החיים והמוֹת.

יוצאת צפור אחת לצד דרום, וצפור אחת לצד צפון, וצפור אחת כשֶׁמְאִיר היום, ואחת כשֶׁנֶחֱשַׁךְ היום, וכל אחת ואחת קוראת ומכריזה מה ששומעים מאותו כרוז.

אחר כף רוצות להתעלות למקומן, ונשְׁמָטוֹת רגליהן בנקב תהום רבה, ונלכדות בתוכה עד שנחלק הלילה. וכשֶׁנֶחֱלַק הלילה, הכרוז קורא: (קהלת ט) וכצפירים האחזות בפח כהם יוקשים בני האדם.

אמר רבי יהודה, בשעה שנלכדות רגלי בני האדם וימיו מתקרבים, אותו יום נקרא יום ה' להשיב רוחו אליו. שנינו, באותה שעה פוקד אותו הכתור הקדוש על רוחו, ומיהו? שכתוב (תהלים צ) ימי שנותינו בהם שבעים שנה. והיא כתור של שביעי של הכל.

ואם מצד הגבורה הוא בא - כתוב ואם בגבורות שִׁמְנִים שָׁנָה, שכתור הגבורה הוא הרי שמיני. מכאן והלאה אין מקום להמשך, כמו שנאמר ורהבם עמל ואנן. במקום שלא היה יסוד, הבנין לא עומד.

אמר רבי יהודה, אשריהם הצדיקים, כשהקדוש ברוך הוא רוצה להשיב אליו את רוחו אליו ולשאב אותה רוח לתוכו. ששנינו, בשעה שרוצה הקדוש ברוך הוא להשיב אליו את רוחו, אם רוח זו היא של צדיק, מה כתוב? (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

ואם לא נמצא צדיק, אוי לאותה רוח שצריכה לרחץ באש שדולקת ולהתקן כדי להשאב לגוף המלך. ואם לא נתקנת, אוי לאותה רוח שמתגלגלת כאבן בכף הקלע, שכתוב (שמואל א כה) ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע. שנינו, אם אותה רוח זוכה, כמה טובות גנוזים לה באותו עולם שכתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

השלמה מההשמטות (סימן נ"ב)

לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזֶּהָב. מה זה לי הכסף ולי הזהב? מִשָּׁל לְמָה הַדְּבָר דּוּמָה? לְמַלְךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי אוצרות, אחד של כסף ואחד של זהב, שם של כסף בימינו, ושל זהב בשמאלו. אמר, זה יהיה מזמן וקל להוצאה. ועושה דבריו בנחת, והוא יהיה דבק עם העניים ומנהיגם בנחת, כאותה שאמרנו ימינו ה' נאדרי בכח.

ואם שמח אדם בחלקו - טוב, ואם לאו - ימינו ה' תרעץ אויב. מה זה ימינו ה' תרעץ אויב? אמר לו, זה הזהב, שכתוב לי הכסף ולי הזהב. ולמה נקרא שמו זהב? שבו כלולות שלש מדות. הו' - שבע מדות, הה' - חמש אחרונות [אחרונה], הב' - חכמה ובינה. ונקראת נשמה זו על שם אצילות, חמש ספירות אחרונות, וחמש שמות לנשמה [נר"ן ח"י הסימן] - נפש רוח נשמה חיה יחידה] - רוח חיה יחידה נשמה נפש.

מה מעשהו? כסא היא ה', לו', שכתוב פי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם, וב' היא קיומם, כמו שנאמר בכראשית. ומה מעשהו כאן? מִשָּׁל לְמָה הַדְּבָר דּוּמָה? לְאֶחָד שֶׁהָיָה לוֹ בֵּית טוֹבָה ונעימה ושלמה ונאה, והשיאה לבן מלך, והלבישה ועטרה וקשטה, ונתנה לו עם ממון רב. אמר, אפשר למלך זה לשבת חוץ מביתו? אמרת לא. אפשר לו לשבת כל היום תמיד עמה? אמרת לא. הא כיצד? שם חלון בינו לבינה, וכל שעה שצריכה הבת לאביה או האב לבתו, מתחברים יחד בחלון. זהו שכתוב כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה (ע"כ). [וכתוב] [ווייהם כסף] ואדניהם נחשת, שהם כלי שמוש שהמשכן ישתמש בהם.

אבל כאן בלבושי הכבוד הללו לא צריך להשתמש בהם איש אחר פרט כהן [מהכהן] הגדול, ששמן משחת קדש על ראשו, שכתוב [ועשית] בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, באותם לבושים דומה לגון עליון: ע"כ מההשמטות

למדנו, ויקרבו ימי ישראל למוות. אמר רבי יהודה, אוי לעולם, שהרי בני אדם לא רואים ולא שומעים ולא יודעים, שהרי כל יום ויום קול הכרוז נשמע במאתים חמשים עולמות.

כְּשֶׁהֶעֱבַר צֶלֶם הָאָדָם וְלֹא נִרְאָה, אָז הוּא מְעַבֵּר מֵהָעוֹלָם הַזֶּה.

אָמַר לוֹ, וּמִכָּאֵן, שְׁכַתוּב (איוב ח) כִּי צֶל יְמִינוּ עָלֵי אָרֶץ. אָמַר לוֹ, כָּל הַדְּבָרִים הֵלְלוּ שְׂאֵתָה רוּחַ שְׂאֵנִי אֶעֱשֶׂה, אֲבָל אֲבַקֵּשׁ מִמֶּךָ, שְׂבֹאוֹתוֹ עוֹלָם תִּבְרַר אֵת מְקוֹמִי אֶצְלֶךָ כְּמוֹ שֶׁהֵייתִי בְּעוֹלָם הַזֶּה. בָּכָה רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ שְׂלֹא תִפְרַד מִמֶּנִּי כָּל הַיָּמִים הֵלְלוּ.

הַלְכוּ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, מִצְּאוּהוּ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה. זָקֵף עֵינָיו רַבִּי שְׁמַעוֹן וְרָאָה אֵת רַבִּי יִצְחָק, וְרָאָה אֵת מְלֶאֶךְ הַמּוֹת שֶׁרָץ לִפְנָיו וְרוֹקֵד לִפְנָיו. קָם רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְאַחַז בְּיַד רַבִּי יִצְחָק. אָמַר, גּוֹזְרֵנִי שְׁמִי שְׁרָגִיל לְהַכְנִס – יִכְנֶס, וּמִי שְׂלֹא רָגִיל לְהַכְנִס – לֹא יִכְנֶס. נִכְנְסוּ רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוּדָה, קָשַׁר אֵת מְלֶאֶךְ הַמּוֹת בַּחוּץ.

הַתְּבוּנָן רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְרָאָה שְׁעַד עַכְשָׁו טָרַם הַגִּיעַ זְמַן, שֶׁהָרִי עַד שְׁמֵנָה שְׁעוֹת שֶׁל הַיּוֹם הָיָה זְמַן. הוֹשִׁיבוּ לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן וְהָיָה מְלַמְּדוֹ בַּתּוֹרָה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ, שֵׁב עַל הַפֶּתַח, וּמָה [וּמִי] שֶׁתְּרָאָה אֶל תְּדַבֵּר עִמּוֹ. אִם יִרְצֶה לְהַכְנִס לְכָאֵן, תִּשְׁבִּיעַ אוֹתוֹ שְׁבוּעָה שְׂלֹא יִכְנֶס.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי יִצְחָק, רְאִיתָ אֵת דְּמוֹת אָבִיךָ הַיּוֹם אוֹ לֹא? שֶׁהָרִי שְׁנִינוּ, בְּשַׁעָה שְׂאָדָם מְסַתְּלָק מִן הָעוֹלָם, אָבִיו וְקִרְוָבֵיו נִמְצְאִים שָׁם, וְרוּאָה אוֹתָם וְנוֹדַע לָהֶם, וְכָל אוֹתָם שִׁיחָה מְדוּרוֹ עִמָּם שְׂבֹאוֹתוֹ עוֹלָם בְּדַרְגָּה אַחַת, כָּלָם מְתַכְנְסִים וְנִמְצְאִים עִמּוֹ, וְהוֹלְכִים עִם נִשְׁמָתוֹ עַד הַמְּקוֹם שֶׁתִּשְׁרֶה בְּמְקוֹמָהּ. אָמַר, עַד עַכְשָׁו לֹא רְאִיתִי.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּשֶׁמִּתְקַרְבִּים יְמֵי אוֹתוֹ הָאִישׁ, שְׁלֵשִׁים יוֹם מְכַרְיִזִים עָלָיו בְּעוֹלָם, וְאַפְלוּ צִפְרֵי הַשָּׁמַיִם מְכַרְיִזִים עָלָיו. וְאִם צָדִיק הוּא, שְׁלֵשִׁים יוֹם מְכַרְיִזִים עָלָיו בֵּין הַצְּדִיקִים בְּגֵן עֵדֶן.

שְׁנִינוּ, כָּל אוֹתָם שְׁלֵשִׁים יָמִים נִשְׁמָתוֹ יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ בְּכָל לַיְלָה, וְעוֹלָה וְרוּאָה אֵת מְקוֹמָהּ בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וְאוֹתוֹ אָדָם לֹא יוֹדֵעַ וְלֹא מִשְׁגִּיחַ וְלֹא שׁוֹלֵט בְּנִשְׁמָתוֹ כָּל אוֹתָם שְׁלֵשִׁים יוֹם כְּמוֹ שֶׁהָיָה בַּתְּחִלָּה, שְׁכַתוּב (קהלת ח) אֵין אָדָם שְׁלִיט בְּרוּחַ לְכֹלֵא אֵת הָרוּחַ וְגו'. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מְכַשְׁמַתְחִילִים אוֹתָם שְׁלֵשִׁים יוֹם, צֶלֶם הָאָדָם נִחְשָׁף, וְהַדְּמוּת שֶׁנִּרְאִית בְּאָרֶץ נִמְנָעֶת.

רַבִּי יִצְחָק הָיָה יוֹשֵׁב יוֹם אֶחָד עַל פֶּתַח שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה וְהָיָה עֲצוּב. יָצָא רַבִּי יְהוּדָה וּמִצָּא אוֹתוֹ בְּשַׁעַר שֶׁלוֹ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וְעֲצוּב. אָמַר לוֹ, מָה יוֹם זֶה מִשְׁאָר יָמִים?

אָמַר לוֹ, בָּאתִי אֵלֶיךָ לְבַקֵּשׁ מִמֶּךָ שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים. אֶחָד – שְׂכַאֲשֵׁר תֹּאמַר דְּבָרֵי תּוֹרָה וְתִזְכִּיר מֵאוֹתָם דְּבָרִים שְׂאֵנִי אֲמַרְתִּי, שֶׁתֹּאמַר אוֹתָם בְּשָׁמַי, כְּדֵי לְהַזְכִּיר אֵת שְׁמִי. וְאַחַד – שֶׁתִּזְכֶּה אֵת יוֹסֵף בְּנֵי בַּתּוֹרָה. וְאַחַד – שֶׁתִּלְךָ לְקַבְּרֵי כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים וְתִבְקֵשׁ בְּקִשְׁתְּךָ עָלֵי.

אָמַר לוֹ, מִנֵּין לָךְ? אָמַר לוֹ, הָרִי נִשְׁמָתִי מְסַתְּלָק מִמֶּנִּי בְּכָל לַיְלָה, וְלֹא מֵאִירָה לִי בְּחִלוּם כְּמוֹ שֶׁהֵייתָה בַּתְּחִלָּה. וְעוֹד, שְׂכַאֲשֵׁר אֲנִי מִתְּפַלֵּל וּמִגִּיעַ לְשׁוּמֵעַ תְּפִלָּה, אֲנִי מִשְׁגִּיחַ בְּצִלְמִי שֶׁבִּכְתֵּל וְלֹא רוּאָה אוֹתוֹ, וְאֲמַרְתִּי, הוֹאִיל וְהִצָּלְמִי הֶעֱבַר וְלֹא נִרְאָה, שֶׁהָרִי הַכְּרוֹז יוֹצֵא וּמְכַרְיִז, שְׁכַתוּב (תהלים ט) אַךְ בְּצֶלֶם יִתְהַלֵּךְ אִישׁ – כָּל זְמַן שֶׁצֶלֶם הָאָדָם לֹא יַעֲבֹר מִמֶּנּוּ, יִתְהַלֵּךְ אִישׁ וְרוּחוֹ עוֹמֵדֶת בְּתוֹכוֹ.

❦ סדר הלימוד ליום יג שבט [יום 131 בשנה] ❦

אמר לו, אבא, כמה זמן נתנו לי בעולם הזה? אמר לו, אין רשות ולא מודיעים לאדם, אבל בהלולא הגדולה של רבי שמעון תהיה עורך שלחנו, כמו שנאמר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו חתנתו וכיום שמחת לבו.

בין כף התעורר רבי יצחק, והיה צוחק ופניו מאירים. ראה רבי שמעון, והסתכל בפניו. אמר לו, דבר חדש שמעת? אמר לו, ודאי. אמר לו. השתטח לפני רבי שמעון.

למדנו, מאותו יום היה רבי יצחק אוהב את בנו בידו ומלמד אותו תורה, ולא היה עוזב אותו. כשהיה נכנס לפני רבי שמעון, הושיב את בנו בחוץ, וישב לפני רבי שמעון, והיה קורא לפניו. (ישעיה לח) ה' עשקה לי ערבני.

למדנו, באותו יום תקיף ומפחיד של האדם, כשמגיע זמנו להסתלק מהעולם, ארבעת צדדי העולם עומדים בדין הקשה, ומתעוררי דינים מארבעת צדדי העולם, וארבעה קשרים ניצים, וקטטה נמצאת ביניהם, ורוצים להפריד כל אחד לצדו.

הכרוז יוצא ומכריז באותו העולם, ונשמע במאנים שבעים עולמות. אם צדיק הוא – כל העולמות שמחים כנגדו, ואם לא – אוי לאותו האיש ולחלקו.

למדנו, באותו הזמן שהכרוז מכריז, אז יוצאת שלהבת מצד צפון, והולכת ובווערת בנהר דינור, ונפרדת לארבעת צדדי העולם, ושורפת את נשמות הרשעים. ויוצאת אותה שלהבת ועולה ויורדת בעולם, ואותה שלהבת מגיעה לכנפי התרנגול השחור, ומכה בכנפיו וקורא בפתח בין השערים.

פעם ראשונה קורא ואומר, (מלאכי ג) הנה היום בא בער כתנור וגו'. פעם שנייה קורא ואומר, (עמוס ד) כי הנה יוצר הרים וברא רוח ומגיד לאדם מה שחו. ואותה שעה יושב בן אדם במעשיו שמעידים לפניו, והוא מודה עליהם. פעם שלישית, כשרוצים להוציא ממנו את נשמתו, קורא התרנגול

בין כף קם רבי שמעון ואמר, רבון העולם, נודע רבי יצחק אצלנו, והוא מאותן שבע עינים של כאן. הרי אחזתי אותו ותן לי. יצא קול ואמר: פסא אדוננו קרבה בכנפי רבי שמעון, הרי הוא שלך ועמך יבא בזמן שתפנס לשרות בכסאך. אמר רבי שמעון, ודאי.

בין כף ראה רבי אלעזר שהיה מסתלק מלאך המות, ואמר, אין גזר דין במקום שמצוי רבי שמעון בר יוחאי. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו, תפנס לכאן ואחז ברבי יצחק, שהרי ראיתי בו שהוא פוחד. נכנס רבי אלעזר ואחז בו, ורבי שמעון החזיר פניו ולמד תורה.

נרדם רבי יצחק וראה את אביו. אמר לו, בני, אשרי חלקך בעולם הזה ובעולם הבא, שהרי בין העלים של עץ החיים שבגן עדן נתון [אתה יושב] עץ גדול וחזק בשני עולמות, והוא רבי שמעון בר יוחאי, שהרי הוא אוהב אותך בענפיו. אשרי חלקך בני.

אמר לו, אבא, ומה אני שם? אמר לו, שלשה ימים היו שפסו את חדר משכבך, ותקנו לך חלונות פתוחים להאיר לך מארבעת צדדי העולם, ואני ראיתי מקומך ושמחתי, שאמרתי אשרי חלקך בני, מחוץ לזה שעד עכשו לא זכה בנך בתורה.

והרי עכשו היו עתידים לבא אליך שנים עשר צדיקים מהחברים, ועד שהיו יוצאים התעורר קול בכל העולמות: מי הם החברים [השבילים] שעומדים כאן? התעטרו בשביל רבי שמעון, בקשה בקש ונתנה לו.

ולא זה לבדו, שהרי שבעים מקומות מתעטרים כאן בשבילו, ובכל מקום ומקום פתוחים פתחים לשבעים עולמות, וכל עולם ועולם נפתח לשבעים רצים, וכל רץ ורץ נפתח לשבעים כתרים עליונים, ומשם נפתחו דרכים לעתיק, נסתר הכל, לראות באותה נעימות עליונה שמאירה ומהנה לכל, כמו שנאמר (תהלים פז) לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. מה זה ולבקר בהיכלו? הינו שכתוב (כמדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא.

בַּעֲדוֹן עֲלִיּוֹן שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם. וְאִם אֵינּוּ צַדִּיק, נִשְׁאָרַת אוֹתָהּ נִשְׁמָה בְּעוֹלָם הַזֶּה עַד שְׁנַטְמָן הַגּוֹף בְּקִרְקַע. כִּיִּין שְׁנַטְמָן, כְּמָה שׁוֹמְרֵי הַחֻקִּים אוֹחֲזִים בּוֹ עַד שְׁמַגִּיעַ לְדוֹמָ"ה, וּמְכַנְיָסִים אוֹתוֹ בַּמְדוּר שֶׁלוֹ שֶׁל הַגִּיהֶנֶם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים הַנִּשְׁמָה הוֹלֶכֶת מֵהַבַּיִת לְקַבְרוֹ וּמִקַּבְרוֹ לַבַּיִת, וּמִתְאַבֶּלֶת עֲלָיו עַל הַגּוֹף, שִׁכְתוּב (איוב יד) אֵךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכָּאֵב וְנִפְשׁוֹ עָלָיו תֵּאָבֵל. הוֹלֶכֶת וְיוֹשֶׁבֶת בְּבֵיתוֹ, וְרוֹאֶה אֶת כָּלֶם עֲצוּבִים וְאַבְלִים.

לְמַדְנֹו, אַחַר שִׁבְעָה יָמִים הַגּוֹף נִהְיָ כְּמוֹ שֶׁהָיָה, וְנִשְׁמָתוֹ עוֹלָה לְמִקְוָמָה. נִכְנָסֶת לְמַעְרַת הַמְּכַפְלָה, רוֹאֶה מָה שְׂרוּאָה, וְנִכְנָסֶת לְמִקְוָם שְׁנִכְנָסֶת, עַד שְׁמַגִּיעָה לְגֵן עֵדֶן, וּפּוֹגֶשֶׁת אֶת הַכְּרוּבִים וְשִׁנִּינֹת הַחֶרֶב שֶׁבָּגַן עֵדֶן שְׁלֹמֶטָה. אִם צַדִּיק הוּא שִׁתְּכָנֵס, נִכְנָסֶת.

שְׁנִינֹו, אַרְבָּעָה עֲמוּדִים זְמִינִים, וְדַמּוֹת אַחַת שֶׁל הַגּוֹף בִּידֵיהֶם, מִתְּלַבֶּשֶׁת בּוֹ בְּחֻדְוָה וְיוֹשֶׁבֶת בְּאוֹתוֹ מְדוּר שֶׁל גֵן עֵדֶן שְׁלֹמֶטָה עַד זְמַן שְׁנַגְזָר עָלֶיהָ, אַחַר כֵּךְ הַכְּרוּז קוֹרָא.

וְעַמּוּד שֶׁל שְׁלֹשָׁה גִּנְיָם מְזַדְמָן, וְאוֹתוֹ הָעַמּוּד נִקְרָא מְכוֹן הַר צִיּוֹן, שִׁכְתוּב (ישעיה ד) וּבְרָא ה' עַל כָּל מְכוֹן הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאָהּ עֲנַן יוֹמָם וְעֶשֶׂן וְגו'. עוֹלָה בְּאוֹתוֹ הָעַמּוּד לְפֶתַח שֶׁל צַדִּיק שְׁצִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם בּוֹ.

אִם זָכָה לְעֵלוֹת יוֹתֵר – טוֹב חֶלְקוֹ וְגוֹרְלוֹ לְהַדְבִּק בְּתוֹךְ הַגּוֹף שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְאִם לֹא זוֹכָה לְעֵלוֹת יוֹתֵר – כְּתוּב (שם) וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתֵר בִּירוּשָׁלַיִם קְדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ. וְאִם זָכָה לְעֵלוֹת יוֹתֵר – צַדִּיק הוּא, שְׁזוֹכָה לְכָבוֹד שֶׁל הַמֶּלֶךְ וְלִהְתַּעֲדָן בְּעֲדוֹן עֲלִיּוֹן שְׁלֹמֶטָה מִמְּקוֹם שְׁנַקְרָא שָׁמַיִם, שִׁכְתוּב (שם נח) אֲזַ תִּתְעַנֵּג עַל ה'. עַל ה' דוֹקָא. אֲשֶׁרִי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שְׁזוֹכָה לְחֶסֶד הַזֶּה, שִׁכְתוּב (תהלים קח) כִּי גָדַל מֵעַל שָׁמַיִם חֶסְדְּךָ.

וְכִי עַל הַשָּׁמַיִם הוּא, וְהָרִי כְּתוּב (שם נז) כִּי גָדַל עַד שָׁמַיִם חֶסְדְּךָ? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, יֵשׁ חֶסֶד וְיֵשׁ חֶסֶד, חֶסֶד עֲלִיּוֹן וְחֶסֶד תַּחְתּוֹן. חֶסֶד עֲלִיּוֹן הוּא מֵעַל הַשָּׁמַיִם, וְחֶסֶד תַּחְתּוֹן הוּא שִׁכְתוּב (ישעיה נה) חֶסְדֵי דוֹד הַנְּאֻמָּנִים, וּבְאֵלָה כְּתוּב עַד שָׁמַיִם.

וְאוֹמֵר, (ירמיה י) מִי לֹא יִרְאֶךָ מֶלֶךְ הַגּוֹיִם כִּי לֶךְ יֵאָתֶה וְגו'.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, תִּרְנַגּוּל שְׁחוֹר לְמָה יוֹצֵא? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, כָּל מָה שְׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַרְצָן, הַכֹּל רְמוּז בְּחֻכְמָה, רַק שְׁבִנֵי אָדָם לֹא יוֹדְעִים. זֶהוּ שִׁכְתוּב (תהלים קד) מָה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּלֶם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ מְלֵאָה הָאָרֶץ קִנְיָנְךָ. וּמִשׁוּם שְׁנַעֲשׂוּ בְּחֻכְמָה, כָּלֶם רְמוּזִים בְּחֻכְמָה.

וְהַתִּרְנַגּוּל הַשְּׁחוֹר, שְׁנִינֹו, אֵינּוּ דִין שׁוֹרָה אֶלָּא בְּמִקְוָם שֶׁהוּא מִינּוֹ, וְשְׁחוֹר בָּא מִצַּד הַדִּין. וְלִכֵּן בְּחֻצוֹת הַלֵּילָה מִמֶּשׁ, כְּשִׁמְתָעוֹרֶרֶת רוּחַ שֶׁל צַד צְפוֹן, שִׁלְהֶבֶת אַחַת יוֹצֵאת וּמְכָה תַּחַת כַּנְּפֵי הַתִּרְנַגּוּל וְהוּא קוֹרָא. וְכֹל שְׁכָן בְּתִרְנַגּוּל שְׁחוֹר, שִׁמְתָכוֹן יוֹתֵר מֵאַחַר.

אָךְ כָּאֵן, בְּשַׁעָה שְׁדִין הָאָדָם יִתְעוֹרֵר, מִתְּחִיל וְקוֹרָא לוֹ, וְאֵינּוּ מִי שִׁיּוֹדַע בְּזֶה, פָּרַט לְאוֹתוֹ אִישׁ שֶׁשׁוֹכֵב. שְׁשִׁינֹו, בְּשַׁעָה שֶׁהָאִישׁ שׁוֹכֵב וְהַדִּין שְׂרוּי עָלָיו לְהוֹצִיא מֵהָעוֹלָם הַזֶּה, מִתּוֹסַפֶּת בּוֹ רוּחַ עֲלִיּוֹנָה מָה שֶׁלֹּא הָיָה בְּיָמָיו, וְכִיּוֹן שֶׁשׁוֹרָה עָלָיו וְנִדְבַקֶת בּוֹ, רוֹאֶה מָה שֶׁלֹּא זָכָה בְּיָמָיו, מִשׁוּם שֶׁהַתּוֹסַפָּה בּוֹ אוֹתָהּ הָרוּחַ. וְכִשְׁמַתּוֹסַפֶּת בּוֹ וְרוֹאֶה, אֲזַ יוֹצֵא מֵהָעוֹלָם הַזֶּה. זֶהוּ שִׁכְתוּב (שם) תִּסַּף רוּחָם יִגְוֶעוּן וְאֶל עַפְרָם יִשׁוּבוּן. אֲזַ כְּתוּב (שמואל לג) כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי. בְּחִיָּיהֶם לֹא זוֹכִים, בְּמִיתָתָם זוֹכִים.

לְמַדְנֹו, בְּשַׁעָה שֶׁאָדָם מֵת, נִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת לְרֵאוֹת, וְרוֹאֶה אֶצְלוֹ קְרוֹבָיו וְחֻבְרָיו מְאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וְנוֹדַע לָהֶם, וְכָלֶם חֻקוֹקִים בְּדַמְיוֹתֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּעוֹלָם הַזֶּה. אִם צַדִּיק אוֹתוֹ הָאִישׁ, כָּלֶם שְׁמַחִים לְפָנָיו וּמְקַדְיָמִים לוֹ שְׁלוֹם.

וְאִם אֵינּוּ צַדִּיק, לֹא נוֹדְעִים אֵלָיו. פָּרַט לְאוֹתָם הַרְשָׁעִים שִׁטּוּרִים אוֹתָם בְּכָל יוֹם בְּגִייהֶם, וְכָלֶם עֲצוּבִים וּפּוֹתְחִים בּוֹי וּמְסִימִים בּוֹי, וּמְרִים עֵינָיו וְרוֹאֶה אוֹתָם כְּמוֹ גֵץ שֶׁעוֹלָה מֵהָאֵשׁ. אֵךְ כֵּךְ הוּא פּוֹתַח וִי.

לְמַדְנֹו, בְּשַׁעָה שִׁיּוֹצֵאת נִשְׁמַת הָאָדָם, הוֹלְכִים כָּל קְרוֹבָיו וְחֻבְרָיו שְׁבָאוֹתוֹ עוֹלָם עִם נִשְׁמָתוֹ, וּמְרִאִים לוֹ מְקוֹם הָעֲדוּן וּמְקוֹם הָעֲנָשׁ. אִם הוּא צַדִּיק, רוֹאֶה אֶת מְקוֹמוֹ, וְעוֹלָה וְיוֹשֵׁב וּמִתְעַדָּן

חייא, ראית מה שראיתי? אמר לו, ראיתי גבר אחד בנהר, וצפור אחת על ראשו, ועלה בפי הצפור, ואוכלת ורומסת ברגליה, ואותו גבר מרים קולות וצוח, ולא ידעתי מה אמר.

אמר, נקרב אליו ונשמע. אמר, אני פוחד להתקרב. אמר לו, וכי בן אדם הוא במקום זה? אלא רמז של חכמה שרמז לנו הקדוש ברוך הוא. קרבו אליו. שמעו שהיה אומר: כתר, שני בנים שרויים בחוץ [זרוקים לבחון]. לא נח ולא מנוחה, עד שהצפור בפח תפל.

בבה רבי יוסי ואמר, זהו ששנינו בני אמי נחרו בי. מה הטעם? משום שפרמי שלי לא נטרתי. אמר, ודאי הגלות נמשך, ועל זה [ש] צפרי השמים לא זזת עד ששלטון העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות יעבר מהעולם, ומתי? עד שיגיע היום שהקדוש ברוך הוא מעורר דיניו בעולם, שכתוב (זכריה יד) והיה יום אחד הוא ינדע לה' לא יום ולא לילה.

עד שהיו הולכים, שמעו קול אחד שהיה אומר: שלהבת הדין הגיעה בדיניו. יצאה שלהבת אחת ושרפה את אותה הצפור. אמר, ודאי כמו שכתוב (דניאל ז) ונתנה לשרפת האש.

אמר רבי יוסי, לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל אלא בזמן שלא נמצאה ביניהם אמונה, כשנמנעה ביניהם האמונה, כביכול, כך נמצא בכל, שכתוב (ישעיה כח) וכפר בריתכם את מות.

אמר רבי חייא, מהו שכתוב בלע המות לנצח? אמר לו, כשיעורר הקדוש ברוך הוא את ימינו, ימנע מות מהעולם, ולא תתעורר ימין זו אלא כשיתעוררו ישראל בימינו של הקדוש ברוך הוא, ומה זה? תורה שכתוב בה (דברים לג) מימינו אש דת למו. באותו זמן (תהלים קיח) ימי ה' עשה חיל וגו', לא אמות כי אחיה ואספר מעשי יי.

למדנו, אותו הצדיק שהקדוש ברוך הוא מתרצה בו, והפרוז קורא עליו שלשים ימים בין צדיקי גן העדן, כל הצדיקים שמחים, כל הצדיקים באים ומעטרים מקומו של אותו הצדיק עד שיבא למדר את דיורו ביניהם. ואם רשע הוא, הפרוז

למדנו, אמר רבי יצחק, כתוב (תהלים קיג) אם הבנים שמחה הללויה. האם הידועה. הבנים מי הם? אמר רבי שמעון, הרי שנינו שיש שני בנים לקדוש ברוך הוא, אחד זכר ואחד נקבה. הזכר נתן אותו ליעקב, שכתוב (שמות ד) בני בכרי ישראל, וכתוב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר. בת נתן לאברהם, שכתוב (בראשית כד) וה' ברך את אברהם בכל. בת היתה לו לאברהם, ובכל שמה. **והאם** רוכצת עליהם, שמיניקה אותם, ועל זה כתוב לא תקח האם על הבנים. ושנינו, אל ירבה האדם חטאיו למטה, כדי שתסתלק האם מעל הבנים, וכתוב (ויקרא יח) אמה הוא לא תגלה ערותה. אוי למי שמגלה ערותה.

ובששבים בני העולם ומרבים בזכיות לפני הקדוש ברוך הוא, והאם שבה ומכסה על הבנים, אז זה נקרא תשובה. מה זה תשובה? זו תשובה של האם ששבה בקיומה, ואז כתוב אם הבנים שמחה. אם הבנים ודאי. ולכן לא יפטר האדם מפריה ורבייה עד שמוליד בן ובת.

שנינו, אמר רבי יצחק, כתוב (תהלים כז) לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. תשוקת הצדיקים לראות את זה, ואתה אמרת על ה' אמר רבי שמעון, הכל אחד, משמע שכתוב נעם ה', שבא מהעתיק הקדוש לשמים הזה, ותשוקת הצדיקים כך היא ודאי. וכתוב על השמים, אז תתענג על ה'. אשרי חלקו של מי שזוכה. ודאי מעטים הם.

שנינו, אמר רבי שמעון, כתוב (שיר א) בני אמי נחרו בי שמני נטרה את הכרמים. בני אמי, כמו שכתוב (איכה ב) השליך משמים ארץ. שכשרצה הקדוש ברוך הוא להחריב ביתו שלמטה ולהגלות את ישראל לבין העמים, העביר הקדוש ברוך הוא מלפניו את הארץ הזו, והתרחקה ממנו, ככתוב (שמות ב) ותתצב אחתו מרחק. וכשארץ זו התרחקה משמים שלמעלה, הארץ הזו שלמטה נחרבה, וישראל התפזרו בין העמים. אמרה כנסת ישראל: מי גרם לי את זה ומי עשה לי את זה? בני אמי שנחרו בי והתרחקו ממני, בני אמי ודאי.

רבי יוסי היה הולך בדרך, והיה עמו רבי חייא בר רב. עד שהיו הולכים, אמר רבי יוסי לרבי

בא ראה מה בין ישראל לעמים עובדי כוכבים ומזלות, שישאל כשנמצא אדם מת, הוא מטמא את כל הגוף, והבית טמא. וגוף של עובדי כוכבים ומזלות לא מטמא מישהו אחר, וגופו [וביתו] לא טמא כשהוא מת. מה הטעם?

ישראל בשעה שהוא מת, כל הקדשות של רבונו עוברות ממנו, ועובר ממנו הצלם הקדוש הזה, ועוברת ממנו רוח הקדשה הזו, נשאר הגוף טמא.

אבל עובדי כוכבים ומזלות עובד עבודה זרה לא כך, שבחיייו טמא בכל הצדים, צלמו טמא ורוחו טמאה, ומשום שכל הטמאות הללו שרויות בתוכו, אסור לקרב אליו. כיון שמת, יוצאות כל הטמאות הללו, ונשאר גוף בלי טמאה לטמא.

ואף על גב שגופם טמא, בין בחייהם ובין במיתתם, אבל בחייהם שכל אותן הטמאות שנמצאות אצלם, יש להם כח לטמא אחרים. ובמיתתם, כאשר יוצאות כל אותן הטמאות מהם, לא יכולים לטמא, ושל ישראל יכול לטמא אחרים, כי כל הקדשות יוצאות ממנו, ושורה עליו צד האחר.

בא ראה, הצלם הקדוש הזה, כשהולך אדם ומתגדל ונעשית מהפרצוף הזה הדמות שלו, נעשה צלם אחר, ומתחברים כאחד, וזה נוטל את זה. בשעה שנמצאים שני צלמים שמור הוא האדם, וגופו בקיום, ורוח שרויה בתוכו. בשעה שקרבים ימיו, הם עוברים ממנו, וזה עולה לזה, ונשאר אדם בלי שמירה, אז (שיר ב) עד שיפוח היום ונסו הצללים, שנים.

בא ראה, כשמתעורר דין בעולם, כשהקדוש ברוך הוא יושב על כסא דין לדון את העולם, צריך אדם לעורר [בדין] תשובה שישוב מהרשע [מחטאיו], שהרי אותו יום נכתבים פתקים, וכלם נמצאים בתיק כתובים. אם זכה אדם שישוב לפני רבונו, קורעים את הפתקים שעליו.

אחר כך הקדוש ברוך הוא מזמין לפני האדם את יום הכפורים, יום התשובה. אם שב מחטאיו – טוב. אם לא – מצוה המלך לחתם פתקים. אוי כי התשובה רוצה להסתלק ממנו.

קורא עליו בגיהנם שלשים יום [עליו], וכל הרשעים כלם עצובים.

כלם פותחים: וי, שהרי דין חדש מתעורר כעת בגללו של פלוני. כמה שומרי החק מזדמנים כנגדו ומקדימים לו: וי, אוי לרשע אוי לשכנו. וכלם פותחים ואומרים: אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו. מה זה [טעם] גמול ידיו? אמר רבי יצחק, לכלל [להוציא] מי שזונה בידו להוציא ולהשחית זרעו לריק.

שהרי שנינו, כל מי שמוציא זרעו לריק נקרא רע, ולא רואה פני שכינה, שכתוב (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגרף רע, וכתוב (בראשית לב) ויהי ער בכור יהודה רע. אף כאן, אוי לרשע רע – אוי לאותו רשע שהוא רע, שעשה עצמו רע, כי גמול ידיו יעשה לו – לכלל מי שזונה בידו להוציא ולהשחית זרעו לריק, ולזה טורדים אותו באותו העולם יותר מכלם.

בא תראה, שהרי כתוב אוי לרשע [רע]. כיון שכתוב אוי לרשע, למה רע? אלא כמו שאמרנו, שעשה עצמו רע, וכתוב לא יגרף רע, וכלם עולים וזה לא עולה.

ואם תאמר, שאר רשעים שהרגו בני אדם? בא ראה, כלם עולים והוא לא עולה. מה הטעם? הם הרגו בני אדם אחרים, וזה הרג בניו ממש, שפך דמים רבים.

בא ראה, בשאר רשעי העולם לא כתוב וירע בעיני ה', וכאן כתוב וירע בעיני ה' אשר עשה. מה הטעם? משום שכתוב ושחת ארצה.

שנינו, אמר רבי יהודה, אין לך חטא בעולם שאין לו תשובה פרט לזה, ואין לך רשע שלא רואה פני שכינה פרט לזה, שכתוב לא יגרף רע, כלל. אמר רבי יצחק, אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, עליהם כתוב (ישעיהו ס) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ. מה זה לעולם יירשו ארץ? אמר רבי יהודה, כמו שכתוב (תהלים קטז) אתה לך לפני ה' בארצות החיים.

ויחי יעקב, בתוכם. לכן צריך לאדם שלא לערב צלם שלו בצלם של עובדי כוכבים ומזלות, משום שזה קדוש וזה טמא.

ולעשות בהם מעשה כדי לעורר חֲדוּה אֹתוֹ שְׂאוּחֻז בו. ועל זה שנינו, בְּדַבְרִים וּמַעֲשֵׂה צְרִיף לְהִרְאוֹת דָּבָר כְּדֵי לְעוֹרֵר דָּבָר אַחֵר.

וְחָו שְׁכַתוֹב כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי [בְּרֵאתִיו] – לְעוֹרֵר כְּבוֹדִי. בְּרֵאתִיו – לִיחַד לִי. יִצְרֵתִיו – לַעֲשׂוֹת בּוֹ מַעֲשֵׂה [כַּח]. אֵף עֲשִׂיתִיו – לְעוֹרֵר בּוֹ כַּח שְׁלֹמֶעֱלָה.

דָּבָר אַחֵר כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי – הֵינּוּ שְׁכַתוֹב (ויקרא כג) פְּרִי עֵץ הָדָר. וְלִכְבוֹדִי בְּרֵאתִיו – הֵינּוּ כַּפֹּת תְּמָרִים. יִצְרֵתִיו – הֵינּוּ וְעַנְף עֵץ עֵבֶת. אֵף עֲשִׂיתִיו – הֵינּוּ וְעַרְבֵי נַחַל.

וְתַקְוֹן שֶׁל זֶה שְׂאֵמֵר הַכְּתוֹב וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן, דּוֹקָא שֶׁהוּא חֲמִישִׁי עַל עֲשׂוֹר. אֲבָל בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן, אוֹתוֹ יוֹם רֵאשׁוֹן מִי הוּא? אֵלָא יוֹם שִׁיִּצָּא רֵאשׁוֹן לְנִסְעָ [לְכָל] בְּמַעֲיָנִיו שֶׁל מִים נוֹבְעִים, וְאֵנוּ רוֹצִים לְהַמְשִׁיכּוֹ לְעוֹלָם.

מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁקָּשֶׁר בְּנֵי אָדָם בְּמֵאָסֶר. בָּאָה אִמּוֹ הַגְּבִירָה וְהוֹצִיאָה אוֹתָם לַחֲרוּת, וְהַמְלִיךְ מִשְׁגִּיחַ עַל כְּבוֹדָהּ וְנִתְּן אוֹתָם בְּיָדֶיהָ. מִצָּאָה אוֹתָם רַעֲבִים וְצָמְאִים. אָמְרָה, הֲרֵי הוֹצֵאתִי אוֹתָם לַחֲרוּת, תָּבִיא לָהֶם אֲכָל וּמִשְׁקָה.

כֶּךָ יוֹם הַכַּפּוּרִים הַזֶּה מוֹצֵיא אֶת כָּלֶם לַחֲרוּת, וְאֵנוּ רַעֲבִים לְמִזוֹן וְצָמְאִים לְשִׁתְיָה. הִיא מַעֲטַרְת אֶת הַמְלִיךְ בְּעִטְרוֹתָיו. בְּיוֹם הַזֶּה יִדְעֵנוּ שְׁמַיִם נוֹבְעִים שׁוֹרִים עִמָּה, שׁוֹאֲלִים לְשִׁתּוֹת לְמִי שֶׁהוֹצֵיא אוֹתָם לַחֲרוּת, וְעַל כֶּךָ קוֹרְאִים לוֹ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן.

זָה בְּסִפְרֵי הָאֲגָדָה, וְהוּא יָפָה. אֲבָל בְּיוֹם הַזֶּה, לְאַבְרָהָם שֶׁהוּא רֵאשִׁית הַכֹּל, אִם בְּעַנְיֵי כְבוֹד הוּא הָרֵאשִׁית אוֹ בְּמִים הוּא הָרֵאשִׁית, שְׂאֲבָרָהֶם הַתְּחִיל לַחֲפֹר בּוֹרוֹת מִים.

פְּרִי עֵץ הָדָר – זוֹ בָּאֵר שֶׁל יִצְחָק, שִׁיִּצְחָק הֵדָר אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְקָרָא לוֹ עֵץ הָדָר. פְּרִיו שֶׁל עֵץ הָהָדָר הַזֶּה יְדוּעַ. כַּפֹּת תְּמָרִים – שְׁכַתוֹב (תהלים צב) צְדִיק כְּתָמֵר יִפְרַח, וְלֹא נִמְצָא בִּינֵיהֶם פְּרוּד. וְלִכֵּן לֹא כְּתוֹב וְכַפֹּת, אֵלָא כַּפֹּת, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא עוֹלָה זֶה בְּלִי זֶה. וּבְזֶה מִתְּמַלֵּאת הַבָּאֵר הַזֹּאת, מִבָּאֵר מִים עֲלִיוֹנִים שְׁנוֹבְעִים. הֵהוּא מִתְּמַלֵּא בַתְּחִלָּה, וּמִמֶּנּוּ מִתְּמַלֵּאת הַבָּאֵר עַד שְׁנוֹבְעַת לְכֹל.

אִם זָכָה בַתְּשׁוּבָה וְלֹא שְׁלֵמָה כְּרָאוּי – תּוֹלִים לוֹ עַד אוֹתוֹ יוֹם אַחֲרוֹן שֶׁל עֲצָרַת, שֶׁהוּא שְׁמִינִי לְחַג. אִם עָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנָי רְבוּנוּ – נִקְרָעִים. וְאִם לֹא זוֹכָה – אוֹתָם פְּתָקִים יוֹצֵאִים מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וְנִמְסָרִים בְּיַד מַלְאָךְ הַדִּין, וְהַדִּין נַעֲשֶׂה, וּפְתָקִים יוֹתֵר לֹא חוֹזְרִים עוֹד לְבֵית הַמֶּלֶךְ.

אִז מַעֲבָרִים הַצְּלָמִים מִמֶּנּוּ וְלֹא נִמְצָאִים עִמּוֹ. כִּיּוֹן שֶׁעֲבָרוּ מִמֶּנּוּ, הֲרֵי וְדָאִי שֶׁעָנַשׁ הַמֶּלֶךְ יַעֲבֹר עָלָיו וְיִטְעַם מִכּוֹס הַמּוֹת. וּבִאוֹתוֹ לִילָה שֶׁל חַג הָאֲחֲרוֹן, הַמְּלָאכִים הַמַּעֲנִישִׁים מְזַמְנִים, וְנוֹטְלִים אֶת הַפְּתָקִים. וְאַחֵר שֶׁנִּטְלוּ אוֹתָם, מַעֲבָרִים הַצְּלָמִים, וְלֹא נִמְצָאִים [וְאִם נִמְצָאִים פְּגוּמִים, יַעֲבֹר עָלָיו מַחֲלוֹת וְכוּ'] בָּהֶם יָדִים. וְאִם נִמְצָאִים בָּהֶם יָדִים – דִּין גְּרוּעַ, אוֹ יַעֲבֹר עָלָיו דִּין שֶׁל מַחֲלוֹת רַעוֹת בְּפָגַם שְׁלֵהֶם, וְהֲרֵי בְּאַרְנוֹ אֶת זֶה.

וּבְסִפְרֵי הַקְּדוּמוֹנִים אוֹמְרִים יוֹתֵר, כְּשֶׁהֲרֵאשׁ נִגְרַע וְיִמְצָא הַגּוֹף – בְּנוֹ אוֹ אֲשֶׁתּוֹ יִמְצָאוּ, וְהוּא יִסְתַּלֵּק. וְזֶה מְדַבֵּר כְּשֶׁלֹּא חָזַר כָּל אוֹתוֹ זְמַן בַּתְּשׁוּבָה. אֲבָל אִם חָזַר, טַעַם הַמּוֹת יִטְעַם וְיִתְרַפֵּא.

וְאִם הַגּוֹף לֹא נִרְאָה וְיִמְצָא הָרֵאשׁ – הֵם מִסְתַּלְּקִים וְהוּא מִתְּקִים, וְזֶה מְדַבֵּר כְּשֶׁבְנוֹ הַקֶּטָן בְּרִשׁוֹתוֹ. וְאִם יָדָיו פְּגוּמִים, מַעֲשֵׂה יָדָיו פְּגוּמִים, רַגְלָיו – מַחֲלוֹת רוֹדְפוֹת אוֹתוֹ. בּוֹרַח הַצֵּלֶם וְחוֹזֵר, בּוֹרַח וְחוֹזֵר, עָלָיו כְּתוֹב (דְּבָרִים כח) בְּבִקְרָתָא תֵּאמַר מִי יִתֵּן עָרֵב. וְזֶה כְּשֶׁהִלְבֵּנָה מְאִירָה וְהַלִּילָה מִתְּקַן בְּאוֹר.

אֲבָל צְדִיקִים חֲסִידִים, כָּל יוֹם וְיוֹם מִסְתַּכְּלִים בְּלַבָּם כְּאֵלוֹ אוֹתוֹ יוֹם מִסְתַּלְּקִים מִהָעוֹלָם, וְעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנָי רְבוּנוּ, וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְדַבֵּר אַחֵר. אֲשֶׁרִי חָלַקְתֶּם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בֵּא רָאָה, כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי – כְּמָה עֲלִיוֹנִים מַעֲשֵׂי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, שֶׁהֲרֵי בְּאוֹתָם מַעֲשִׂים [בְּרִיּוֹת] שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לְמַטָּה, קוֹשֵׁר אוֹתָם בְּדַבְרִים עֲלִיוֹנִים שְׁלֹמֶעֱלָה, וְכִשְׁנוֹטְלִים אוֹתָם לְמַטָּה וְעוֹשִׂים בָּהֶם מַעֲשֵׂה, מִתְּעוֹרֵר אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה שְׁלֹמֶעֱלָה שֶׁקָּשֶׁר בּוֹ, כְּגוֹן אֲזוֹב וְעֵץ אֲרִז, וְהֲרֵי בְּאַרְנוֹ הַדְּבָרִים.

וַיֵּשׁ מֵהֶם שְׂאֲחוּזִים בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ, כְּמוֹ לוֹלֵב, וְאַתְרוּג, הֵדֶס, וְעַרְבָה, שְׁכָלֶם אֲחוּזִים בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ לְמַעֲלָה. וְעַל כֶּךָ שְׁנִינּוּ, לְאַחַז אוֹתָם

וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת - זֶה עֵנָף שֶׁל אֵילָן הַגָּדוֹל שֶׁהִתְחַזַּק וּנְשָׂרָשׁ בְּשָׂרָשׁוֹ, נִעְשֶׂה אֵילָן עֲלִיּוֹן עַל הַכֵּל, שְׂאֵחוֹז בְּכָל הַצְּדָדִים שְׁלוֹ, עֵנָף שֶׁהוּא עֵץ עֵבֶת, עֵץ שְׂאֵחוֹז אֶת הָעֵבוֹת, שֶׁהָרִי מִזֶּה נוֹטֵל יְסוֹד הָעוֹלָם וּמִתְמַלֵּא כְּדִי לְהַרְיֵק בְּבֶאֱר, זֶהוּ עוֹלָם אֶרֶץ הַהִשְׁקָאָה.

וְעֵרְבֵי נַחַל - שְׁנַיִם הֵם, שְׁנֵי נַחְלֵי מַיִם מִתְכַּנְּסִים לְתוֹכָם לְהַרְיֵק לְצַדִּיק. דְּבַר אַחֵר וְעֵרְבֵי נַחַל - אֵלֶּה הֵם גְּבוּרוֹת שְׂאֵחוֹזוֹת בְּיַצְחָק, שְׂבָאִים מִצַּד אוֹתוֹ נַחַל עֲלִיּוֹן וְלֹא מִצַּד הָאֵב. לְכֵן הַכֵּל נֶאֱמָר, וְלֹא מִבְּשֵׁם לְפָרוֹת, וְלֹא עוֹשֶׂה פְרוֹת. וְעֵרְבֵי נַחַל - שְׁנֵי עֲמוּדִים שֶׁהַגּוֹף עוֹמֵד עֲלֵיהֶם. אֲבָל וְעֵרְבֵי נַחַל וְדַאי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְאֵלֶּה הֵם כְּלָם לְרוֹקֵן מַיִם לְבֶאֱר.

מָהוּ יָם? הַיּוֹי אוֹמֵר זֶה אֶתְרוּג. וּמִנֵּיִן לָנוּ שְׁכַל מִדָּה וּמִדָּה מֵאֵלוֹ הַשְּׂבֻעָה נִקְרָאת נַחַל? שְׁנֵי אֵמֶר וּמִמִּתְנֶה נַחְלִיאַל, אֵל תִּקְרִי נַחְלִיאַל אֵלֶּה נַחְלֵי אֵל. וְעוֹד שָׁם, מָה לֵב, הַדָּר פְּרִי הַגּוֹף, אֵף יִשְׂרָאֵל פְּרִי עֵץ הַדָּר. מָה אֵילָן תְּמָר, עֲנַפְיוֹ סְבִיבָיו וְלוֹלְבוֹ בְּאֲמִצָּע, אֵף יִשְׂרָאֵל נְטֵלוֹ גּוֹף הָאֵילָן הַזֶּה שֶׁהוּא לְבוֹ, וּכְנֻגַּד הַגּוֹף חוּט הַשְּׂדֵרָה בְּאֵדָם שֶׁהוּא עֵקֶר הַגּוֹף. וּמָה לְלוֹב זֶה כְּתוּב לוֹ לֵב, אֵף לֵב מְסוּר לוֹ. וּמָה לֵב זֶה שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם נְתִיבוֹת חֻכְמָה בּוֹ, אֵף בְּכָל נְתִיב מֵהֵן צוּרָה שׁוֹמֵרֵת, שְׁנֵי אֵמֶר לְשֹׁמֵר אֶת דְּרַךְ עֵץ הַחַיִּים: ע"כ מַהֲהַשְׁמַטוֹת

דְּבַר אַחֵר, וְלִקְחָתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הַרְאֵשׁוֹן פְּרִי עֵץ הַדָּר - זֶה אֲבִרְהָם. כִּפְתַּת תְּמָרִים - זֶה יַצְחָק. וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת - זֶה יַעֲקֹב. וְעֵרְבֵי נַחַל - אֵלֶּה הֵן שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת שְׂאֵמֶרְנוּ.

וּמִי שֶׁשׁוֹנֶה זֶה, מִשׁוּם שֶׁעֵץ עֵבֶת זֶה יַעֲקֹב, שְׂאֵחוֹז אֶת כָּל הַחֻלְקִים, וְדַאי זֶה יַעֲקֹב. אֲבָל הָרִי בְּאֶרְנוֹ, פְּרִי עֵץ הַדָּר - זֶה בְּאֵר יַצְחָק, זֶה גְּבוּרָה תַּחְתּוֹנָה. כִּפְתַּת תְּמָרִים - כִּפְתַּת חֶסֶד, קֶשֶׁר שְׂנֵקֶשׁ בְּבֶאֱר, כְּמוֹ שְׁנֵי אֵמֶר (דְּנִיאַל ג) כִּפְתּוֹתִים בְּסִרְבְּלֵיהֶם, מִשׁוּם שֶׁאֵלֶּה לֹא עוֹלִים זֶה בְּלִי זֶה. וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת, עֵנָף הוּא עֲלִיּוֹן שֶׁנִּעְשֶׂה עֵץ עֵבוֹת וְאוֹחֵז לְכָל צֵד, כְּמוֹ שְׁנֵי אֵמֶר. עֵרְבֵי נַחַל - זֶה יַצְחָק, בְּכָל הַצְּדָדִים שְׂאֵחוֹזִים בְּצַד הַנַּחַל וְלֹא בְּצַד הָאֵב. שְׁשֵׁנִי, אֵף עַל גֵּב שֶׁבְּנַחַל הַזֶּה לֹא נִמְצָא דִין, מִתְעוֹרְרִים מִמֶּנּוּ דִּינִים.

וּמָהוּ קֹדֶשׁ? זֶה אֶתְרוּג, שֶׁהוּא הַדָּר לְכָל סְפָרֵי הַקֹּדֶשׁ - כֵּן. שְׂאֵמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַסְּפָרִים קֹדֶשׁ, וְשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים. וּמָהוּ קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים? אֵלֶּה קֹדֶשׁ שֶׁהוּא קֹדֶשׁ לְקֹדֶשִׁים. וּמָה הֵם קֹדֶשִׁים? אֵלֶּה שְׂכָנֵי שֵׁשׁ קְצוּוֹת שְׂבָאֵדָם, וְקֹדֶשׁ יִהְיֶה לָהֶם קֹדֶשׁ לְכָלֶם.

וּמָהוּ פְּרִי עֵץ הַדָּר? עֵץ הָאֶתְרוּג. וּמָהוּ הַדָּר? הַדָּר עַל הַכֵּל, וְהֵינּוּ הַדָּר שֶׁל שִׁיר הַשִּׁירִים, שְׂכְּתוּב בּוֹ מִי זֹאת הַנְּשֻׁקָּה כְּמוֹ שְׁחַר. וְהֵינּוּ עַל שֵׁם נִקְבָּה, וְעַל שְׂמָה נִלְקַחָה נִקְבָּה מֵאֵדָם שְׂאֵי אֶפְשֶׁר לְהִתְקַיֵּם עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן בְּלֹא נִקְבָּה. וּמָה הַטַּעַם נִקְרָאת נִקְבָּה? עַל שֵׁם שְׂנִקְבִּיהָ רַחֲבִים, וַיֵּשׁ לָהּ נִקְבִים יִתְרִים עַל הָאִישׁ, וּמָה הֵם הַנִּקְבִים: שְׂדִים וְרַחֲם וּבֵית קְבוּל הַיּוֹלֵד.

הַשְּׂלֵמָה מִהַהֲשַׁמְטוֹת (סִימָן ג'וֹ)

וּמָהוּ קֹדֶשׁ? זֶה אֶתְרוּג, שֶׁהוּא הַדָּר לְכָל סְפָרֵי הַקֹּדֶשׁ - כֵּן. שְׂאֵמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַסְּפָרִים קֹדֶשׁ, וְשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים. וּמָהוּ קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים? אֵלֶּה קֹדֶשׁ שֶׁהוּא קֹדֶשׁ לְקֹדֶשִׁים. וּמָה הֵם קֹדֶשִׁים? אֵלֶּה שְׂכָנֵי שֵׁשׁ קְצוּוֹת שְׂבָאֵדָם, וְקֹדֶשׁ יִהְיֶה לָהֶם קֹדֶשׁ לְכָלֶם.

וּמָהוּ קֹדֶשׁ? זֶה אֶתְרוּג, שֶׁהוּא הַדָּר לְכָל סְפָרֵי הַקֹּדֶשׁ - כֵּן. שְׂאֵמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַסְּפָרִים קֹדֶשׁ, וְשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים. וּמָהוּ קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים? אֵלֶּה קֹדֶשׁ שֶׁהוּא קֹדֶשׁ לְקֹדֶשִׁים. וּמָה הֵם קֹדֶשִׁים? אֵלֶּה שְׂכָנֵי שֵׁשׁ קְצוּוֹת שְׂבָאֵדָם, וְקֹדֶשׁ יִהְיֶה לָהֶם קֹדֶשׁ לְכָלֶם.

וּמָהוּ קֹדֶשׁ? זֶה אֶתְרוּג, שֶׁהוּא הַדָּר לְכָל סְפָרֵי הַקֹּדֶשׁ - כֵּן. שְׂאֵמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַסְּפָרִים קֹדֶשׁ, וְשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים. וּמָהוּ קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים? אֵלֶּה קֹדֶשׁ שֶׁהוּא קֹדֶשׁ לְקֹדֶשִׁים. וּמָה הֵם קֹדֶשִׁים? אֵלֶּה שְׂכָנֵי שֵׁשׁ קְצוּוֹת שְׂבָאֵדָם, וְקֹדֶשׁ יִהְיֶה לָהֶם קֹדֶשׁ לְכָלֶם.

וּמָהוּ הַלּוּלָב? כְּנֻגַּד חוּט הַשְּׂדֵרָה. וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת - שְׂעַנְפָיו חוֹפִים אֶת רֶבּוֹ, וְאֵם אֵין עֲנַפְיוֹ חוֹפִים אֶת רֶבּוֹ - אֵינוֹ כְּלוּם. מִפְּנֵי מָה? מִשְׁלַל לְאֵדָם שְׂבָזוּעוֹתָיו יִגַּן עַל רֵאשׁוֹ, הָרִי זְרוּעוֹתָיו שְׁנַיִם וְרֵאשׁוֹ שְׁלֹשָׁה, וְהֵינּוּ עֵנָף לְשֵׁמַאל, עֵבֶת לְיָמִין,

וְרַב הַמְּנוּנָא הַזֶּקֶן פִּרְשׁ, וְעֵרְבֵי נַחַל - אֵלֶּה שְׁנֵי הָעֲמוּדִים שְׂאֵמֶרְנוּ שְׂיֻצָּאִים מֵהֶם מַיִם,

ביום השמיני עצרת תהיה לכם. שהרי יום זה מן המלך בלבדו חדותו לישראל. משל למלך שהזמין אורחים וכו'.

רבי שמעון פתח ואמר, אני חבצלת השרון שושנת העמקים. כמה חביבה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא משבח אותה, והיא משבחת אותו תמיד. וכמה משבחים ומזמרים מזמינה תמיד לקדוש ברוך הוא. אשרי חלקם של ישראל שאחוזים בו בגורל החלק הקדוש, ככתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו וגו'. אני חבצלת השרון - זו כנסת ישראל, שעומדת ביפי של נוי בגן עדן. השרון - שהיא שרה ומשבחת את המלך העליון.

דבר אחר, אני חבצלת השרון - שרוצה להיות משקה מהשקית הנחל העמק, מקור הנחלים, כנאמר והיה השרב לאגם. [נ"א (ישעיה לג) והיה השרון כערכה] שושנת העמקים - שעומדת בעמק הכל. מי הם העמקים? כמו שנאמר (תהלים קל) ממעמקים קראתיך ה'. חבצלת השרון - חבצלת - מאותו מקום של השקאת הנחלים שיוצאים ולא פוסקים לעולמים. שושנת העמקים - שושנה מאותו מקום שנקרא עמק הכל, נסתר מכל הצדדים.

בא ראה, בתחלה ירקה כחבצלת, שהעלים שלה ירקים, אחר כך שושנה אדמה בגונים לבנים. שושנה בששה עלים. שושנת - שמשנתנית מגון לגון ומשנה את גוניה.

שושנת - בתחלה חבצלת. בזמן שרוצה להזדוג במלך נקראת חבצלת, אחר שנדבקה עם המלך באותן נשיקות היא נקראת שושנת, משום שכתוב (שיר ה) שפתותיו שושנים. שושנת העמקים - שהיא משנה את גוניה לפעמים לטוב ולפעמים לרע, לפעמים לרחמים ולפעמים לדין.

ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים (בראשית ב). בא ראה, שהרי בני אדם לא מסתכלים ולא יודעים ולא משגיחים בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האדם וכבד אותו בכבוד עליון, רצה ממנו להדבק בו כדי שימצא יחידי, ובלב יחידי, ובמקום של דבקות יחידה שלא

ויפה. אבל בא ראה, הרי ראינו ששתי דרגות אלה שעומדות על דרגה של צדיק, פרי וכנוס גדול [הברכות] יוצאים מהם, וערכי נחל לא יוצאים מהם לא פרי ולא טעם ולא ריח, והרי בארנו, והכל יפה.

ועל פן אתרוג בשמאל, כנגד הלב. לולב בימין. פפת בכל, וקשור בכל, שהרי צדיק פפות הוא בכל הצדדים וקשור בכל, וזהו קשר האמונה.

ויפה אמר בספר האגדה שכל אלה הם אורחים שמזמינים העם הקדוש ביום הזה, שצריכים למצא אותם, כיון שהזמין אותם, ובהם מבקש אדם בקשתו למלך. אשריהם ישראל שיודעים דרכי המלך הקדוש, ויודעים דרכי התורה ללכת בדרך אמת, לזכות בהם בעולם הזה ובעולם הבא.

ביום הזה יוצאים ישראל בסימנים רשומים מתוך המלך, משום שהם נצחו בדין, ומהם הסימנים? סימני האמונה, חותם המלך העליון. לשני בני אדם שנכנסו לבני המלך לדין, ובעולם לא יודעים מי מהם נצח. יצא לגיון אחד מבית המלך, ושאלו אותו מי נצח? אמר להם, מי שיצא ובכדו סימני המלך, הוא שנצח.

כך כל העולם נכנסים לדין לפני המלך העליון, והוא דן אותם מיום של ראש השנה ויום הכפורים, עד חמש עשרה יום לחדש, ובין כך נמצאו ישראל כלם צדיקים בתשובה, טורחים בספה ולולב ואתרוג, ולא יודעים מי נצח בדין. המלאכים העליונים שואלים, מי נצח בדין? אמר להם הקדוש ברוך הוא, אלה שמוציאים בידיהם את הסימנים שלי, הם נצחו בדין.

ביום הזה יוצאים ישראל ברשם המלך, בתשבחות ההלל, נכנסים לספה, אתרוג בשמאל, לולב בימין. כלם רואים שישראל רשומים ברשומי המלך הקדוש, פותחים ואומרים, (תהלים קמד) אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו.

עד כאן חדות הכל, חדות האורחים, ואפלו אמות העולם שמחים בחדוה ומתברכים ממנה, ולכן מקריבים בכל יום עליהם להטיל עליהם שלום, ויתברכו מאתנו. מפאן והלאה יום אחד של המלך העליון ששמח בהם בישראל, שכתוב (במדבר כט)

ממנו וגו'. והוא לא קבל ממנו ונמשך אחר אשתו, וגרש לעולמים, שהרי אשה עולה למקום [למקום זה] ולא יותר, והאשה גרמה מות לכל.

בא ראה, לעולם הבא כתוב (ישעיה סה) כי כימי העץ ימי עמי. כימי העץ – אותו שנודע באותו הזמן. כתוב (שם כה) בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ וגו'.

ויקרבו ימי ישראל למות. שנינו, אמר רבי חייא, כתוב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה. שם בקיומו יעקב, וכאן במיתתו ישראל, שכתוב ויקרבו ימי ישראל למות. אמר רבי יוסי, כך הוא ודאי, שהרי לא כתוב ויקרב יום ישראל למות, אלא ימי, וכי בכמה ימים מת בן אדם? והרי בשעה אחת, ברגע אחד מת ויוצא מן העולם.

אלא כך למדנו, כשהקדוש ברוך הוא רוצה להשיב אליו את רוחו, כל אותם ימים שעומד בן אדם בעולם הזה נפקדים לפניו ונכנסים בחשבון, וכשנקרבים לפניו להכנס בחשבון, מת האדם, ומשיב הקדוש ברוך הוא אליו את רוחו. אותו ההבל שהוציא ונפח בו, משיב אותו אליו.

אשרי חלקו של אותו אדם שימיו התקרבו אל המלך בלי בושה, ולא נדחה יום אחד מהם החוצה שימצא שבאותו יום שנעשה בו חטא, לכן כתוב בצדיקים קריבה. [ואיך יקרבו] משום שקרבים ימיו לפני המלך בלי בושה.

אוי לרשעים, שלא כתוב בהם קריבה, ואיך יקרבו הימים לפני המלך, שהרי כל ימיו נמצאו בחטאי העולם, ולכן לא יקרבו לפני המלך ולא ימנו לפניו ולא יזכרו למעלה, אלא הם מתכלים מתוכם. עליהם כתוב (משלי ד) דרך רשעים כפאפלה לא ידעו במה יכשלו.

וכאן ויקרבו ימי ישראל למות ודאי, בלי בושה, בשלמות, בחדוה שלמה, ומשום כך ימי ישראל, שהיה ישראל יותר שלם מיעקב. ואם תאמר, הרי כתוב (בראשית כה) ויעקב איש תם, שלם? שלם היה, אבל לא שלם בדרגה עליונה כמו ישראל.

משנתה ולא מתהפך לעולמים באותו קשר יחיד שהכל נקשר בו. זהו שכתוב ועץ החיים בתוך הגן.

אחר כך סטו מדרך האמונה ועזבו את העץ היחידי, העליון מכל האילנות, וכאו להדבק במקום שמשנתה ומתהפך מגון לגון ומטוב לרע ומרע לטוב, וירדו מלמעלה מטה, ונדבקו למטה בשנויים רבים, ועזבו את האילן היחידי העליון מכל האילנות. זהו שכתוב (קהלת ז) אשר עשה האלהים את האדם ישר וגו'.

ודאי שאז התהפך לבם באותו הצד מממש, לפעמים לטוב לפעמים לרע, לפעמים לרחמים לפעמים לדין. בדבר הזה נדבקו בו ודאי, בקשו חשבונות רבים ונדבקו בהם.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, אדם, עזבת חיים ונדבקת במות. חיים – שכתוב ועץ החיים בתוך הגן, שנקרא חיים, שמי שאוחז בו לא טועם מות לעולמים. נדבקת בעץ אחר – הרי ודאי המות כנגדך. זהו שכתוב (משלי ה) רגליה ירדות מות, וכתוב (קהלת ז) ומצא אני מר ממות את האשה. ודאי שנדבק במקום המות ועזב מקום החיים. משום כך נגזר עליו ועל כל העולם מות.

אם הוא חטא, מה חטאו כל העולם? אם תאמר שכל העולם אכלו מהעץ הזה וזה קרא לכלם – לא כך! אלא בשעה שאדם עמד על רגליו, ראו אותו כל הבריות ופחדו מלפניו, והיו נוסעים אחריו כעבדים אחר המלך, והוא אמר להם: אני ואתם (תהלים צה) באו נשתחוו ונכרעה וגו'. וכלם הלכו אחריו. פינן שראו שאדם משתחוו למקום זה ונדבק בו, כלם נמשכו אחריו, וגרם מות לכל העולם.

ואז השתנה האדם לכמה גונים, לפעמים דין לפעמים רחמים, לפעמים מות לפעמים חיים, ולא עומד בקיום תמיד באחד מהם, משום שאותו מקום גרם לו, ולכן נקרא חרב המתהפכת, המתהפכת מצד זה לצד זה, מטוב לרע, מרחמים לדין, משלום לקרב, מתהפכת היא בכל, טוב ורע, שכתוב (בראשית ב) ועץ הדעת טוב ורע.

והמלך העליון, לרחם על מעשיו, הוכיח אותו ואמר לו, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל

סדר הלימוד ליום יד שבט [יום 132 בשנה]

משם, והרי כתוב (תהלים קג) כרחם אב על בנים, איפה הרחמנות?

אלא, כך שנינו, בשעה שהיה יורד יעקב למצרים, היה פוחד, והיה אומר: חס וחלילה יכלו בני בין העמים, ואולי הקדוש ברוך הוא יסלק שכינתו ממני כבתחלה. מה כתוב? וירא אלהים אל יעקב וגו', [ויאמר אלהים לישראל] אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם. ומה שאמרת אולי אסלק שכינתי מבינך - אנכי ארד עמך מצרימה.

אמר עוד, פוחד אני שמא אקבר שם ולא אזכה עם אבותי. אמר לו, ואנכי אעלה גם עלה. אעלה - ממצרים. גם עלה - להקבר בקבר אבותיך.

משום כך רצה להעלות עצמו ממצרים: אחד - כדי שלא יעשו ממנו יראה, שהרי ראה שעתיד הקדוש ברוך הוא להפרע מיראתם. ואחד - שראה ששכינה תשים מדורה בין בניו בגלות. ואחד - כדי שיהיה גופו דר בין גופות אבותיו להכלל ביניהם, ולא ימנה עם רשעי מצרים.

ושנינו, הגוף של יעקב נמשך מיפיו של אדם הראשון, והיתה דמותו של יעקב דמות עליונה וקדושה, דמות של הפסא הקדוש, ולא רצה להקבר בין רשעים. וסוד הדבר, שבאבות אין כלל פרוד, ועל זה כתוב ושכבתי עם אבתי.

ויקרא לבנו ליוסף. בנו - בדמות אחת של הפנים, משום שברצון הרוח והלב הוליד אותו יותר מכלם בא ראה מה כתוב, (בראשית ל) המעט קחתך את אישי, שכל רצונו של יעקב היה ברחל, ומשום כך ויקרא לבנו ליוסף.

שנינו, רבי שמעון פתח ואמר, (דברים כט) הנסתר לה' אלהינו וגו'. הנסתר לה' אלהינו, בא ראה כמה יש לאדם להזהר מחטאיו ולהסתכל שלא יעבר על מצות רבונו, ששנינו, כל מה שאדם עושה בעולם הזה, אותם מעשים כתובים בספר ונכנסים בחשבון לפני המלך הקדוש, והכל גלוי לפניו. זהו שכתוב (ירמיה כג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'! אם כך, איך לא ישמר אדם מלחטא לפני רבונו. ושנינו, אפלו אותו [מי] מה

שנינו, אמר רבי יוסי, בשעה שימי האדם נפקדים לפני המלך, יש צדיק שנפקדים ימיו, והם רחוקים מלפני המלך, ויש צדיק שכאשר נפקדים ימיו, הם קרובים וסמוכים למלך ולא מרחקים, נכנסים בלי בוש וקרבים למלך. אשרי חלקם. זהו שכתוב ויקרבו ימי ישראל למות.

ויקרא לבנו ליוסף. אמר רבי יצחק, וכי שאר השבטים לא בנוי הם? אלא, אמר רבי אבא, יוסף היה בנו יותר מכלם, ששנינו, בשעה שאשת פוטיפר דחקה את יוסף, מה כתוב? ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית. פסוק זה היה צריך לכתב ואין איש בבית, מה זה מאנשי הבית? אלא להכליל את דמותו של יעקב שהיתה שם ונמצאה שם, ומשום כך מאנשי הבית, אבל איש אחר היה שם. כיון שהרים יוסף עיניו וראה את דמות אביו, ישב בקיומו ונרתע לאחור.

בא ראה מה כתוב, וימאן ויאמר אל אשת אדניו. אמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה אמרת וימאן ויאמר, חייך וימאן ויאמר אחר בא לברך את בניך ויתברכו בו, זהו שכתוב וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי.

כיון שאמר ידעתי בני, למה אמר ידעתי אחר? אלא אמר ידעתי בני, בזמן שעמדת בגופך שאתה ברור, כשראית את דמותי ושבת בקיומך, ומשום כך כתוב ידעתי בני ידעתי, על מה שאמרת שזהו הבכור, גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל, וכאן משום כך כתוב ויקרא לבנו ליוסף, לבנו ליוסף ממש.

דבר אחר ויקרא לבנו ליוסף - שבדמות אחת היו נראים. שכל מי שראה את יוסף, היה מעיד שבנו של יעקב היה. רבי יוסי אמר, הכל כך הוא, ועוד, שיוסף זן אותו ואת בניו בזקנותו, ולכן בנו ממש יותר מכלם. ויקרא לבנו ליוסף, למה ליוסף ולא לאחר? משום שהיתה רשות בידו להעלותו משם.

רבי יוסי אמר, כיון שיעקב היה יודע שבניו ישתעבדו בגלות שם במצרים, למה לא נקבר שם כדי שזכותו תגן על בניו? למה רצה לעלות

נֶאֱמַן לְעוֹלָם, וְנִשְׁמַר וְלֹא נִטְמָא לְעוֹלָמִים, שְׁלֹא יִקְבַּר בֵּין אוֹתָם הַטְּמָאִים שְׁלֹא שָׁמְרוּ אוֹתוֹ לְעוֹלָמִים, שְׁכַתוֹב בָּהֶם (יחזקאל כג) אֲשֶׁר בָּשָׂר חֲמוּרִים בְּשָׂרָם וְזָרְמַת סוּסִים וְזָרְמַתָּם.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי יוֹסֵף, שֶׁשָּׁמַר אוֹתוֹ מֵעַל הַכֹּל, לָמָּה נִקְבַּר בֵּינֵיהֶם? אֲלֹא שְׁנִינּוּ, כְּתוּב (שם א) הִיָּה הִזְיָה דְבַר ה' אֶל יְחִזְקֵאל בֶּן בּוּזִי הַכֹּהֵן בְּאַרְץ כְּשָׂדִים עַל נְהַר כְּבָר. וְהֲרֵי שְׁנִינּוּ שְׁשִׁכְיָנָה לֹא שוֹרָה, רַק בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, אִזּוֹ לָמָּה כָּאֵן שְׁכִינָה? אֲלֹא כְּתוּב עַל נְהַר כְּבָר, וְכְתוּב וְתִהְיֶה עֲלָיו שֵׁם יְד ה'. אֵף כָּאֵן, אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף נִשְׁלַף בְּתוֹךְ הַמַּיִם. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִם יוֹסֵף יַעֲלֶה מִכָּאֵן, הַגְּלוּת לֹא תִתְקַיֵּם, אֲלֹא תִהְיֶה קְבוּרָתוֹ בְּמָקוֹם שְׁלֹא נִטְמָא, וְיִסְבְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַגְּלוּת.

שְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, רָאָה יַעֲקֹב שֶׁהָרִי כֹּל נִתְקַן לְכַסַּא הַקְּדוֹשׁ בְּאֲבוֹת [כְּאֲבוֹת]. אָמַר, אִם כֶּף, יִקְבַּר, אֵיךְ הַגּוֹף הַזֶּה יִתְאַחַד בְּאֲבוֹת. וְאָפְלוּ הַמְּעָרָה שֶׁנִּקְבַּר שָׁם נִקְרָאת מְכַפְּלָה, מִשּׁוּם שֶׁכָּל דְּבַר שֶׁל מְכַפְּלָה הוּא שְׁנַיִם וְאֶחָד, אֵף הַמְּעָרָה שְׁנַיִם וְאֶחָד.

וְרָאָה, הָאֲבוֹת זָכוּ לְהַקְבַּר שָׁם הֵם וְזוּוּגֵיהֶם. יַעֲקֹב – הוּא וְלֹאָה. מִהַ הַטַּעַם רָחַל לֹא, וְהֲרֵי כְּתוּב וְרָחַל עֲקְרָה, שֶׁהִיא עֲקָר הַבֵּית? אֲלֹא לֹאָה זָכְתָה בּוֹ לְהוֹצִיא שֶׁשָּׂה שְׁבָטִים מִגְּזַע קְדוֹשׁ בְּעוֹלָם יוֹתֵר, וּמִשּׁוּם כֶּף הִיא נִתְנָה עִמּוֹ לְזוּוּג בְּמְעָרָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כֹּל יְמִיָּה הֵיחָדָה לֹאָה עוֹמֶדֶת בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים, וּבְכֻתָּה בְּשִׁבְלֵי יַעֲקֹב, כְּשֶׁשָּׁמְעָה שֶׁהוּא צָדִיק, וְתִפְּלָה הִיא הַקְּדִימָה לוֹ, וְהִינּוּ שְׁכַתוֹב (בראשית כט) וְעֵינַי לֹאָה רְכוּת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ שֶׁמְקַדְּמָה וְיוֹשֶׁבֶת בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים לְשֹׂאֵל. **רָחַל** לֹא יִצְאָה לְדְרָכִים לְעוֹלָם, מִשּׁוּם כֶּף זָכְתָה לֹאָה לְהַקְבַּר עִמּוֹ, וְרָחַל קְבוּרָתָה עוֹמֶדֶת בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים וְנִקְבְּרָה שָׁם. זֶהוּ שְׁכַתוֹב וְאֵנִי בְּבֹאֵי מִפְּדֵן אֲרָם מִתָּה עָלַי רָחַל. מִהַ זֶה עָלַי? עָלַי וְדָאֵי, כְּלוּמַר בְּגַלְלֵי. בְּאַרְץ כְּנַעַן בְּדֶרֶךְ – בְּגַלְלֵי מִתָּה בְּדֶרֶךְ, שְׁלֹא יִצְאָה בְּשִׁבְלֵי לְעוֹלָמִים כְּמוֹ אֲחוֹתָהּ.

מִשּׁוּם כֶּף, לֹאָה שִׁיִּצְאָה וּבְכֻתָּה בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים בְּשִׁבְלֵי יַעֲקֹב, זָכְתָה לְהַקְבַּר עִמּוֹ. רָחַל שְׁלֹא רָצְתָה לְצִאת וּלְשֹׂאֵל בְּשִׁבְלֵי, מִשּׁוּם כֶּף

שֶׁשָּׁב אָדָם וְעָלָה בְּרִצּוֹנוֹ, הַכֹּל נִמְצָא לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא נֶאֱכָד מִמֶּנּוּ.

בֵּא רָאָה, בְּאוֹתוֹ לִילָה שֶׁנִּכְנְסָה לֹאָה אֶל יַעֲקֹב וְנִתְנָה לוֹ אוֹתָם סִימְנִים שֶׁנִּתְּנָן יַעֲקֹב לְרָחַל, עָלָה בְּרִצּוֹנוֹ שֶׁהִיא רָחַל וְשָׁמַשׁ בָּהּ תְּשִׁמִּישׁ, וְאוֹתָהּ טָפָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל יַעֲקֹב הֵיחָדָה, שְׁכַתוֹב (בראשית מט) כְּחֵי וְרֵאשִׁית אוֹנֵי, וְסָבַר שֶׁהִיא רָחַל. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא מְגַלֵּה עֲמֻקּוֹת וְנִסְתָּרוֹת וְיוֹדֵעַ מַה שֶׁבְּחֻשְׁכָּה, הַעֲלָה אוֹתוֹ רִצּוֹן לְמִקְוֹמוֹ, וּבְכּוֹרֶת רְאוּבֵן עָלְתָה לְיוֹסֵף. מִהַ הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהָרִי שֶׁל רָחַל הֵיחָדָה אוֹתָהּ טָפָה רֵאשׁוֹנָה שִׁיִּצְאָה מִיַּעֲקֹב, מִשּׁוּם שֶׁהֵיחָדָה שְׁלָהּ, אוֹתָהּ בְּכוֹרָה מִמֶּשׁ שֶׁל רְאוּבֵן יְרֵשׁ יוֹסֵף, וְרָחַל יְרֵשֶׁה אֶת שְׁלָהּ.

וּמִשּׁוּם כֶּף, סוּד הַדְּבָר, לֹא הִתְעַלָּה רְאוּבֵן בְּשֵׁם כְּשֶׂאֶר הַשְּׁבָטִים, אֲלֹא רְאוּבֵן, כְּלוּמַר רְאוּ בֶן. רְאוּ בֶן סֵתֵם. וְהִבֵּן הַזֶּה לֹא נוֹדַע שְׁמוֹ. וְעַל כֵּן לֹא קָרָאָה לֹאָה בְּנֵי בְשֵׁם הַזֶּה, וְלֹא נִקְרָא רְאוּ בְּנֵי, שֶׁהָרִי לֹאָה יִדְעָה אֶת הַמְּעָשָׂה.

וְשְׁנִינּוּ, גְלוּי לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂאִין רִצּוֹן יַעֲקֹב הִיָּה לְחַטָּא לְפָנָיו בְּזֶה וְלֹא הִסְתַּכַּל בְּרִצּוֹן בְּאִשָּׁה אַחֲרַת בְּאוֹתָהּ שֶׁעָה כְּשֶׂאֶר רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, וְעַל כֶּף כְּתוּב (שם לה) וַיְהִי בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר, שֶׁהָרִי בְּנֵיהֶם שֶׁל שְׂאֵר הַרְשָׁעִים בְּעוֹלָם שְׁעוֹשִׂים אוֹתוֹ מְעָשָׂה, נִקְרָאִים בְּשֵׁם אַחַר, וְהָרִי דְבָר זֶה יְדוּעַ בֵּין הַחֲבָרִים, וּמִשּׁוּם כֶּף וַיִּקְרָא לְבָנוֹ לְיוֹסֵף, בְּנוֹ מִמֶּשׁ, מִהֲרֵאשִׁית וְעַד הַסִּיּוּם [בְּנוֹ] הִיָּה בְּנוֹ.

שְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בְּמָה הַשְּׁבִיעַ יַעֲקֹב אֶת יוֹסֵף, שְׁכַתוֹב שִׁים נָא יִדְּךָ תַּחַת יְרֵכִי? אֲלֹא בְּאוֹתוֹ אוֹת הַבְּרִית שֶׁהִיָּה רְשׁוּם בְּבִשְׂרוֹ, שְׁזוֹ חֲשִׁיבוֹת הָאֲבוֹת יוֹתֵר מִהַכֹּל, וּבְרִית זוֹ הִיא סוּד שֶׁל יוֹסֵף.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּאֲבָרְהָם וּבְיַעֲקֹב כְּתוּב שִׁים נָא יִדְּךָ תַּחַת יְרֵכִי. תַּחַת יְרֵכִי, כְּלוּמַר בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁרְמוֹז בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ וּמוֹצִיא זֶרַע קֹדֶשׁ נֶאֱמָן לְעוֹלָם. בְּיַצְחָק לֹא כְּתוּב, כִּי יִצְאָ מִמֶּנּוּ עֵשׂוּ.

עוֹד, מִהַ הַטַּעַם שִׁים נָא יִדְּךָ תַּחַת יְרֵכִי, אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם? אֲלֹא אָמַר לוֹ יַעֲקֹב לְיוֹסֵף, בְּרִשְׁם הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה הִשְׁבַּע לִי, שֶׁהוֹצִיא זֶרַע קְדוֹשׁ

וְדַאי שְׁחַכְמָה לֹא מִתְיַשְׁבֵּת אֲלָא כְּשֶׁאָדָם יוֹשֵׁב
וְלֹא הוֹלֵךְ, אֲלָא עוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ. וְהָרִי בְּאֲרָנוּ אֶת
הַדְּבָרִים עַל מֵה פְּתוּב וְאִשְׁב. עַכְשָׁו בְּמִנוּחָה הַדְּבָר
תְּלוּי. יִשְׁבוּ.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, פְּתוּב וְתָרַב חֻכְמַת שְׁלֵמָה מִחֻכְמַת
כָּל בְּנֵי קָדָם וּמְכַל חֻכְמַת מְצָרִים. מֵה הִיא
חֻכְמַת שְׁלֵמָה, וּמֵה הִיא חֻכְמַת מְצָרִים, וּמֵה הִיא
חֻכְמַת כָּל בְּנֵי קָדָם? אָמַר לוֹ, בֹּא רְאֵה, בְּכַמָּה
מְקוֹמוֹת פְּרֻשָׁה בְּאוֹתוֹ שֵׁם. שְׁהִלְבְּנָה כְּשֶׁמִּתְבָּרַכַת
מֵהֶפֶל פְּתוּב וְתָרַב, בִּימֵי שְׁלֵמָה, שְׁהִתְרַבְּתָה
וְהִתְבָּרְכָה וְעִמְדָה בְּשְׁלֵמוֹת.

וְשִׁנְיָנוּ, אֲלֶף הָרִים מִתְגַּדְּלִים לְפָנֶיהָ, וְכָלֵם הָיוּ
לְפָנֶיהָ שְׂאִיבָה אַחַת, וְאֲלֶף נְהוֹת גְּדוֹלִים
לָהּ, וְגוֹמַעַת אֶת כָּלֵם בְּגִמְיַעָה אַחַת. צְפָרְנִיָּה
אוֹחֲזוֹת בְּאֲלֶף וְשִׁבְעִים עֲבָרִים. יְדִיָּה אַחֲזוֹת
לְעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה [וְחֻמְשָׁה] אֲלֶף עֲבָרִים, אֵין יוֹצֵא
מִמֶּנָּה לְצַד זֶה, וְאֵין יוֹצֵא מִמֶּנָּה לְצַד אַחֵר. כְּמָה
וְכִמָּה אֲלֶפֶי מַגְנִים אַחֲזוּים בְּשַׁעְרוֹתֶיהָ.

עֲלָם אֶחָד שְׂאֲרָכוּ מֵרֵאשׁ הָעוֹלָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם
יוֹצֵא בֵּין רִגְלֶיהָ, מִתְלַבֵּשׁ בְּשֵׁשִׁים מְכוֹת אֵשׁ,
בְּגוֹנִים אֵלוֹ הִתְמַנָּה עַל הַתְּחַתּוֹנִים [מִתְחַת]
מֵאַרְבָּעָה צְדָדֶיהָ. זֶהוּ נַעַר שְׂאוּחֲזוֹ שֵׁשׁ מְאוֹת וּשְׁלֹשׁ
עֶשְׂרֵה מִפְּתַחוֹת עֲלִיוֹנִים מְצַד הָאֵם, וְכָל הַמִּפְתָּחוֹת
הָעֲלִיוֹנִים בְּלֵהֵט הַחֶרֶב שְׁחוּגָר בְּמִתְנִיּוֹ תְלוּיִים.

לְאוֹתוֹ נַעַר קוֹרְאִים חֲנוּךְ בֶּן יִרְד, בְּאוֹתָן בְּרִיתוֹת,
שְׁכָתוֹב (מְשַׁלִּי כַב) חֲנוּךְ לְנַעַר עַל פִּי דְרָכוֹ.
וְאֵם תֹּאמַר, מִשְׁנָה הִיא וְלֹא בְרִיתָא – בְּמִשְׁנַתְנוּ
בְּאֲרָנוּ אֶת הַדְּבָרִים, וְהָרִי נִתְבָּאָר, וְהֶפֶל דְּבָר אֶחָד
הִסְתַּכְּלוּ [נִתְקַנּוּ]. תְּחַתּוֹ תוֹפְסוֹת חִיוֹת הַשְּׂדֵה,
שְׁשִׁנְיָנוּ [שְׂבֹא רְאֵה], כְּמוֹ שִׁישְׂרָאֵל הַקְּדוֹשׁ הָעֲלִיּוֹן
נִקְרָא בֶּן לְאָמוֹ, שְׁכָתוֹב (שֵׁם ד) כִּי בֶן הֵייתִי לְאָבִי רַךְ
וְיָחִיד לְפָנֵי אֲמִי, וְכָתוּב (שְׁמוֹת ד) בְּנֵי בְכָרִי יִשְׂרָאֵל,
כִּךְ גַּם לְמִטָּה זֶה נִקְרָא נַעַר לְאָמוֹ, שְׁכָתוֹב (הוֹשַׁע יֵא)
כִּי נַעַר יִשְׂרָאֵל וְאֵהְבֵהוּ. וּבְכַמָּה גּוֹנִים נִקְרָא בֶּן יִרְד,
וְהָרִי בְּאֲרָנוּ.

אֲבָל בֹּא רְאֵה, בֶּן יִרְד מִמָּשׁ, שְׁשִׁנְיָנוּ, עֶשֶׂר יְרִידוֹת
יְרִדָה שְׁכִינָה אֶרֶץ, וְאֶת כָּלֵם בְּאֲרוֹ הַחֲבָרִים
וְנִתְבָּאָר. וְתַחַת זֶה כְּמָה חִיוֹת עוֹמְדוֹת, שְׁנִקְרָאוֹת
חִיוֹת הַשְּׂדֵה מִמָּשׁ.

קְבוּרָתָהּ בְּפִרְשֵׁת דְּרָכִים, וְסוּד הַדְּבָר הָרִי בְּאֲרָנוּ
וְנִתְבָּאָר, זֶה בְּגִלּוּי וְזֶה בְּנִסְתָּר.

וְבֹא וְרְאֵה, שְׁשִׁנְיָנוּ, דְּמַעוֹת רַבּוֹת שְׁפָכָה אוֹתָהּ
לְאֵה הַצְּדָקָת כְּדִי לְהִיוֹת חֶלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וְלֹא
שֶׁל אוֹתוֹ עֶשׂוֹ הָרָשָׁע. וְהֵינּוּ מֵה שְׁשִׁנְיָנוּ, כָּל אָדָם
שְׁשׁוּפֵךְ דְּמַעוֹת לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶף עַל גַּב
שְׁנַגְזוֹר עָלָיו עֲנֵשׁ – הוּא יִקְרַע, וְלֹא יוּכַל אוֹתוֹ עֲנֵשׁ
לְשַׁלֵּט בּוֹ. מִנִּין לָנוּ. מִלְּאָה, שְׁהָרִי נַגְזוֹר עַל לְאֵה
לְהִיוֹת חֶלְקוֹ שֶׁל עֶשׂוֹ, הִיא בְּבִקְשָׁתָהּ הַקְּדִימָה
לְיַעֲקֹב וְלֹא נִתְּנָה לְעֶשׂוֹ.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, וְשְׁכָכְתִּי עִם אֲבִתִּי. רַבִּי יַצְחָק פִּתַּח
וְאָמַר, (קֹהֶלֶת א) מֵה יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ
שְׁיַעֲמַל תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ. בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת נִתְבָּאָר
שְׁהִסְתַּכְּלָנוּ בְּדְבָרֵי שְׁלֵמָה וְנִרְאֵה שְׁדְּבָרָיו סְתוּמִים,
אֲבָל כָּל דְּבָרֵי שְׁלֵמָה, כָּלֵם נִקְרָאוּ בְּחֻכְמָה.

וְשִׁנְיָנוּ, פְּתוּב וְתָרַב חֻכְמַת שְׁלֵמָה. בִּימֵי שְׁלֵמָה
הַמֶּלֶךְ עִמְדָה הִלְבְּנָה בְּשְׁלֵמוֹת, וְהֵינּוּ
שְׁכָתוֹב (מְלָכִים א-ה) וְתָרַב חֻכְמַת שְׁלֵמָה מִחֻכְמַת כָּל
בְּנֵי קָדָם. שֵׁם שְׁשִׁנְיָנוּ, מִי הֵם בְּנֵי קָדָם? הָרִי פְּרֻשָׁה,
אֲבָל חֻכְמַת בְּנֵי קָדָם הִיא חֻכְמָה שְׁיִרְשׁוּ מֵאַבְרָהָם.

וְשִׁנְיָנוּ, פְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כה) וַיִּתֵּן אֲבָרְהָם אֶת כָּל
אֲשֶׁר לוֹ לְיַצְחָק. מֵה זֶה אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ?
זוֹ חֻכְמָה עֲלִיוֹנָה שְׁהִיָּה יוֹדַע בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁל
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וּמִשְׁמַע אֶת, אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ –
שְׁהִיָּה שְׁלוֹ. כְּמוֹ שְׁשִׁנְיָנוּ, בְּאוֹתָהּ בַּת שְׁהִיָּתָה
לְאַבְרָהָם, וּבְכָל שְׁמָה.

וְלִבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נִתַּן אֲבָרְהָם מִתְּנַת
וְגו'. שְׁנַתֵּן לָהֶם דְּבָרִים יְדוּעִים בְּכַתְרִים
הַתְּחַתּוֹנִים. וּבְאֵיזָה מְקוֹם הַשְּׂרָה אוֹתָם? אֶל אֶרֶץ
קָדָם, וּמִשָּׁם יִרְשׁוּ בְנֵי קָדָם חֻכְמָה, וְהֵינּוּ שְׁכָתוֹב
מִחֻכְמַת כָּל בְּנֵי קָדָם.

שְׁשִׁנְיָנוּ, יוֹם אֶחָד הָיָה בֹּא רַבִּי שְׁמַעוֹן מִקְפוּטְקִיָּא
לְלוּד, וְהָיָה עִמּוֹ רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי יְהוּדָה.
רַבִּי אַבָּא הָיָה עֵיף וְרַךְ אַחֲרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁהִיָּה
רוֹכֵב. אָמַר רַבִּי אַבָּא, וְדַאי (הוֹשַׁע יֵא) אַחֲרֵי ה' יִלְכוּ
כְּאַרְיֵה יִשְׂאָג.

יְרִד רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר לוֹ, וְדַאי פְּתוּב (דְּבָרִים ט)
וְאִשְׁב בְּהָר אַרְבַּעִים יוֹם וְאַרְבַּעִים לַיְלָה.

תחת השמש [כתוב]. שונה עמלה של תורה, שהוא למעלה מן השמש. רבי חייא אמר, אף עמלה של תורה, שהוא עמל בגלל בני אדם או בשביל כבודו. על זה כתוב תחת השמש, שזה לא עולה למעלה. שנינו, אמר רבי אלעזר, אפלו אם אדם עומד אלף שנים, אותו יום שמסתלק מן העולם דומה לו כאלו לא התקיים, רק יום אחד.

ושכבתי עם אבתי. אשרי חלקם של האבות שהקדוש ברוך הוא עשה אותם מרכבה קדושה למעלה והתרצה בהם להתעטר עמם. זהו שכתוב (דברים י) רק באבתיך חשק ה' וגו'. אמר רבי אלעזר, יעקב היה יודע שהעטור שלו הוא באבותיו, שהרי העטור של האבות הוא עמו, והוא עמם. ועל זה באותיות חקוקות שנינו, ש שלשה קשרים, שני קשרים - אחד מצד זה ואחד מצד זה, ואחד שכולל אותם. וזהו ששנינו, (שמות כו) והברית התיכן בתוך הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה. ואותו קשר שבאמצע אחוז לצד זה ולצד זה, ועל זה כתוב ושכבתי עם אבתי, ודאי.

ושכבתי עם אבתי וגו'. רבי יהודה פתח ואמר, (ישעיה מב) החרשים שמעו והעורים הביטו לראות. החרשים שמעו - אלו בני אדם שלא מקשיבים לדבורי התורה ולא פוקחים אזניהם לשמע את מצוות רבונם. והעורים - שלא מסתכלים לדעת על מה הם עומדים, שהרי בכל יום ויום הכרוז יוצא וקורא, ואין מי שישגיח.

שלמדנו, באותם ימים שנברא האדם, באותו יום שיוצא לעולם, כלם עומדים בקיומם והולכים וטסים בעולם, יורדים ומזהירים את האדם כל יום ויום לבדו. וכשאותו יום בא ומזהירים אותו, וכן אדם עושה באותו יום חטא לפני רבונו - אותו יום עולה בכושה ומעיד עדות, ועומד לבדו בחוץ.

ושנינו, אחר שעומד לבדו, יושב, עד שאדם עושה ממנו תשובה. זכה - שב אותו יום למקומו. לא זכה - אותו יום יורד ומשתתף עם אותה רוח שפחוץ, ושב לביתו, ונתקן בדמות אותו אדם ממש כדי להרע לו, ודר עמו בבית. ויש שדוירו לטוב, אם הוא זוכה. ואם לאו, הוא דר עמו לרע.

תחת אותן החיות נאחזות שערות הלבנה שנקראות כוכבי שרכיט, של שרכיט ממש, בעלי דין, בעלי משקל, בעלי הדין הקשה, בעלי חצפה, וכלם נקראים בעלי [שערות] ארגמן. ידיה ורגליה אחוזות בזה כמו אריה [קדוש] חזק שאוחז בטורפו, ועל זה כתוב (מיכה ה) וטרף ואין מציל.

צפרניה - כל אותם שמזכירים את חטאי בני האדם וכותבים ורושמים את חטאיהם בתקף הדין הקשה, ולכן כתוב (ירמיה טז) חטאת יהודה כתובה בעט ברזל בצפרן שמיר. מה זה שמיר? אותו שרושם ונוקב באבן וחותך אותה לכל צד. זהמת הצפרנים - כל אלו שלא נדבקים בגוף המלך ויונקים מצד הטמאה כשמתחילה הלבנה להפגם.

ומשום ששלמה המלך ירש את הלבנה בשלמותה, צריך לירש אותה בפגימתה, ולכן השתדל לדעת את דעת [רצון] הרוחות והשדים, כדי לירש את הלבנה בכל צדדיה. **ובימי** שלמה המלך בכל האירה הלבנה. זהו שכתוב (מלכים א-ה) ותרב חכמת שלמה. ותרב דוקא. מחכמת כל בני קדם, סוד עליון הוא, ככתוב (בראשית לו) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדם וגו', ואלה נקראים בני קדם, שכלם לא התקומו, פרט לזה שכלול זכר ונקבה, שנקרא הדר, שכתוב וימלך תחתיו הדר וגו'.

ושנינו, שאף על גב שהתקימה [שהאירה הלבנה], לא האירה בשלמות, עד שבא שלמה שראוי כנגדה, כמו שבארנו, שמשום כך אמו היתה בת שבע.

ומבל חכמת מצרים - זו החכמה התחתונה שנקראת שפחה שאחר הרחמים, והכל כלה חכמה זו של שלמה - חכמת בני קדם וחכמת מצרים. אמר רבי אבא, ברוך הרחמן ששאלתי דבר זה לפניך, שהרי בכל הדברים הללו [דבר זה] זכיתי. אמר רבי שמעון, דברים אלו הרי בארנום, והרי נאמרו.

ושנינו, (קהלת א) מה יתרון לאדם בכל עמלו. יכול אף עמל התורה? תלמוד לומר, שיעמל

שנינו, אשריהם הצדיקים, שימיהם צדיקים, ונשארו לעולם הבא [צדיקים], וכאשר יוצאים, כלם מתחברים ונעשים לבושי כבוד להתלבש בו, ובאותו לבוש זוכים להתענג מענג העולם הבא, ובאותו לבוש עתידים לקום לתחייה, וכל אותם שיש להם לבוש יקומו. זהו שכתוב (איוב לח) ויתיצבו כמו לבוש. אוי לאותם רשעים של העולם שימיהם בחטאיהם [עולמות] חסרים, ולא נשאר מהם במה שיתפסו כשיצאו מן העולם.

שנינו, כל אותם צדיקים שזכו להתלבש בלבוש כבוד בימיהם, מתעטרים באותו עולם [לבוש] מהעטורים שבהם מתעטרים האבות, מאותו נחל שיוצא ושופע לגן עדן. זהו שכתוב ונחף ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך וגו'. ואותם רשעי העולם שלא זכו להתלבש בלבוש של ימיהם, עליהם כתוב (ירמיו יז) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבא טוב ושכן חררים במדבר.

אמר רבי יצחק, אשרי חלקו של יעקב שבטחון יתר היה לו, שפתוב ושכבתי עם אבתי, שאזכה בהם ולא באחר. שאזכה בהם להתלבש בימים שלו ובימים שלהם.

רבי יהודה אמר, כתוב (בראשית כז) וירח את ריח בגדיו ויברכהו. בגדיו? בגדי עשו היה צריך לכתב, שהרי לא היו שלו, אלא של עשו היו בגדים אלו, שכתוב (שם) ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל החמדות? בגדי עשו כתוב [כאן], וכאן ריח בגדיו, של יעקב משמע.

אלא כך בארנו, וירח, כלומר שהסתכל הלאה, והריח את ריח לבושו של אותו העולם ואז ברכו, ועל זה כתוב ראה ריח בני פריח שדה, זהו שדה התפוחים הקדושים. ואמר, הואיל ותזכית באותם לבושי כבוד - ויתן לה האלהים מטל השמים. מה משמיע? משום שבאותו שדה תפוחים קדושים נוטל טל כל יום מאותו מקום שנקרא שמים, שכתוב מטל השמים.

אמר רבי יוסי, ברוך אותו בכל - מטל השמים ומשמני הארץ. מה הטעם? משום שוירח את ריח בגדיו, בגדיו ממש, כמו שבארנו. שנינו, אלף וחמש מאות ריחות עולים בכל יום מגן עדן,

בין כך ובין כך נפקדים אותם ימים וחסרים, ולא נכנסים בחשבון של אותם שנשארו. אוי לאותו האדם שגורע ימיו לפני המלך הקדוש, ולא השאיר למעלה ימים להתעטר בהם באותו העולם ולהתקרב עמו לפני המלך הקדוש.

בא ראה, כשקרבים אותם ימים לפני המלך הקדוש, אם הוא צדיק, זה האדם שיוצא מן העולם ונכנס באותם ימים, והם לבושי כבוד שנשמטו מתלבשת בהם, והם אותם ימים שצדיק היה בהם ולא הרשיע בהם.

אוי לאותו שגורע ימיו למעלה, שכאשר רוצים להלביש אותו בימיו, אותם ימים שפגם בחטאיו חסרים מאותו לבוש, ומתלבש בכבוד חסר. כל שכן אם הם רבים, ואין לאדם במה להתלבש באותו העולם, אזי אוי לו ואוי לנפשו, שדנים אותו בגיהנם על אותם ימים, ימים על ימים, ימים על כל אחד שנים. שכאשר יוצא מן העולם הזה, אינו מוצא ימים להתלבש בהם, ולא יהיה לו לבוש במה להתכסות. אשרי הצדיקים שכל ימיהם שמורים הם אצל המלך הקדוש, ונעשים מהם לבושי כבוד להתלבש בהם בעולם הבא.

שנינו בסוד המשנה, מה שכתוב (בראשית ג) וידעו כי עירמם הם - ידיעה ממש ידעו, שאותו לבוש של כבוד שנעשה מאותם ימים נגרע מהם, ולא נשאר יום מאותם ימים להתלבש בו. זהו שכתוב (תהלים קלט) גלמי ראוי עיניך ועל ספרך כלם יפתבו ימים יצרו. ימים יצרו ודאי. ולא אחד בהם, שהרי לא נשאר אחד להתלבש בו, עד שהשתדל אדם ועשה תשובה, והקדוש ברוך הוא קבל אותו ועשה לו כלי לבוש אחרים, ולא מן הימים שלו. זהו שכתוב (בראשית ג) ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם.

בא ראה, באברהם שזכה מה כתוב? (שם כד) בא בימים, משום שזכה. כאשר הסתלק מן העולם הזה, ממש באותם ימים שלו, נכנס והתלבש בהם, ולא נגרע מאותו לבוש כבוד כלום, שכתוב בא בימים. באיוב מה כתוב? (איוב א) ויאמר ערם יצתי מבטן אמי וערם אשוב שמה, שהרי לא נשאר לבוש להתלבש בו.

אָבֵל לזכות אני דן אותם, הואיל ופוחדים, שהרי אור הקדוש ורוח הקדש עברה מהם, וינקים אור ורוח של רשות אחרת. ולא עוד, אלא שנראית עליהם קשת, ואינם פדאים לראות סכר פניו [של אליהו], כל שכן סכר פנים אחרות.

אָבֵל זה מועיל להם שאני מצוי בעולם ואני סימן [תומך] בעולם, שהרי בחיי לא ישב העולם בצער, ולא נדון בדין שלמעלה, אחרי לא יקום דור כמו הדור הזה. ועתיד העולם שלא ימצא מי שיגן עליהם, וכל הפנים החצופות ימצאו בין למעלה בין למטה. למעלה – בחטאי התחתונים והחצפה שלהם.

ועתידים בני העולם לצוות, ואין מי שישגיח עליהם. יחזירו ראש לכל הרוחות של

העולם, ולא ישבו עם רפואה. אבל רפואה אחת מצאתי להם בעולם ולא יותר, באותו מקום שימצאו אותם שעוסקים בתורה, ונמצא ביניהם ספר תורה שאין בו שקר, כשמוציאים אותו, בגללו מתעוררים עליונים ותחתונים. וכל שכן אם נכתב בו השם הקדוש כראוי, והרי כבר למדנו את הדבר.

אוי לדור שהתגלה ביניהם ספר תורה, ולא מתעוררים עליו למעלה ולמטה. מי מתעורר עליו בשעה שהעולם בצער יתר, והעולם צריך למטר, וצריך להגלות ספר תורה יותר בצער העולם.

שבאשר העולם בצער ומבקשים בני אדם רחמים על הקברים, כל המתים מתעוררים עליו, שהרי הנפש מקדימה ומודיעה לרוח, שהרי ספר תורה נמצא בגלות, שהגלה בצער העולם, והחיים באים ומבקשים רחמים.

ואז הרוח מודיעה לנשמה, והנשמה לקדוש ברוך הוא, ואז הקדוש ברוך הוא מתעורר וחס על העולם, וזה על גלות ספר תורה ממקומו, והחיים באים לבקש רחמים על קברי המתים. אוי לדור אם צריך ספר תורה להגלותו ממקום למקום, ואפלו מבית כנסת לבית כנסת, שהרי לא נמצא ביניהם על מה ישגיחו עליהם.

ואת זה לא יודעים כל בני העולם, שהרי שכינה, כשגלתה גלות אחרונה, עד שלא עלתה

שבהם מתבשמים אותם לבושי כבוד של אותו עולם שמתעטרים מימיו של בן אדם.

אמר רבי יהודה, כמה לבושים הם? אמר רבי אלעזר, ההרים של העולם, על זה נחלקו, אבל שלשה הם: אחד שמתלבשים באותו הלבוש, הרוח שבגן עדן שבארץ. ואחד נכבד מהכל, שמתלבשת בו הנשמה בתוך צרור החיים בין אדרת המלך. ואחד לבוש של בחוץ, שעומד ולא עומד, נראה ולא נראה, בזה מתלבשת הנפש והולכת ומשוטטת בעולם.

ובכל ראש חדש [שנה] ושבת הולכת ונקשרת ברוח שבגן עדן שבארץ שעומדת בין פרגוד נכבד, וממנו לומד ויודע מה שיודע, ומשוטט ומודיע אותו בעולם.

למדנו, בשני קשרים נקשרת הנפש בכל ראש חדש ושבת, בקשר של הרוח שבין ריחות הבשמים שבגן עדן שבארץ, ומשם הולך ומשוטט, ונקשר עם הרוח בנשמה שצרוכה בצרור החיים, ונרית ונזונית מאותו זיו הנכבד של צד זה ושל צד זה. זהו שכתוב ונחה ה' תמיד, תמיד דוקא.

והשביע בצחצחות נפש. מה זה בצחצחות? אלא צחות אחת, כשנקשרת עם הרוח שבגן שלמטה, צחות שלפנים מן הצחות, כשנקשרים בנשמה שלמעלה בצרור החיים. והינו בצח – אחד, צחות – שנים, שהם למעלה למעלה, בכבוד הנשמה ודאי. כלומר, צחצחות, מי יורש את את זה? נפשך, נפשך ממש. אשרי חלקם של הצדיקים.

אמר רבי שמעון, כשאני בין אותם החברים מבבל, מתכנסים אלי, ולומדים דברים בנגלה, והם מכניסים אותם בחותם ברזל חזק, סתום מכל הצדדים. כמה פעמים למדתי אותם דרכי גנת המלך, דרכי המלך. [כמה פעמים אמרתי להם דרכי התורה של המלך הקדוש ודרכים עליונים].

כמה פעמים למדתי אותם כל אותן דרגות הצדיקים שבאותו עולם, וכלם פוחדים לומר דברים הללו, אלא לומדים בגמגום, משום כך נקראים כבדי לשון, כמו אותו כבד לשון שמגמגם בפיו.

שֶׁל גֵּן עֵדֶן מִתְעוֹרְרִים עֲלֵיהֶם מִשׁוּם סֵפֶר תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר.

שְׁנֵינִי, וְשִׁכְבְּתִי עִם אֲבֹתִי – בְּגוֹף, בְּנֶפֶשׁ, בְּרוּחַ, בְּנִשְׁמָה, בְּמִרְכָּבָה אַחַת, בְּדִרְגָה עֲלִיוֹנָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּמָה אֲטוּמִים מֵהַכֹּל בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מְשַׁיְיחִים וְלֹא שׁוֹמְעִים וְלֹא מִסְתַּכְּלִים בְּדַבְרֵי הָעוֹלָם, וְאִיךָ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא עֲלֵיהֶם בְּרַחֲמִים בְּכָל זְמַן וְעֵדֶן, וְאִין מִי שִׁישְׁגִיחַ.

שְׁלִישִׁי פְּעָמִים בְּיוֹם נִכְנַסְתָּ רוּחַ אַחַת לְמַעְרַת הַמִּכְפָּלָה, וְנוֹשְׁבַת בְּקַבְרֵי הָאֲבוֹת, וּמִתְרַפְּאִים כָּל הָעֲצָמוֹת וְעוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם, וְאוֹתָהּ רוּחַ מְשַׁפֵּיעָה טַל מְלַמְעָלָה מְרֹאשׁ הַמְּלָךְ, מְקוּם שֶׁנִּמְצָאִים הָאֲבוֹת הָעֲלִיוֹנִים. וְכִשְׁמַגִּיעַ [וְכִשְׁמַתְעוֹרֵר] אוֹתוֹ הַטַּל מֵהֶם, מִתְעוֹרְרִים הָאֲבוֹת שְׁלֵמָה.

וְלְמִדְנֵוּ שִׁיּוֹרֵד אוֹתוֹ הַטַּל בְּדִרְגוֹת יְדוּעוֹת, דִּרְגָה אַחַר דִּרְגָה, וּמַגִּיעַ לְגֵן הָעֵדֶן שְׁלֵמָה, וּמֵאוֹתוֹ הַטַּל רוֹחֲצִים בְּכַשְׂמִים שֶׁל גֵּן עֵדֶן, וּמִתְעוֹרְרַת רוּחַ אַחַת שֶׁכְּלוּלָה בְּשֵׁתֵי אַחֲרוֹת, וְעוֹלָה וּמְשׁוֹטְטַת בֵּין הַבְּשָׂמִים, וְנִכְנַסְתָּ בְּפֶתַח הַמַּעְרָה, וְאָז מִתְעוֹרְרִים הָאֲבוֹת, הֵם וְזוּוֹגֵיהֶם, וּמִבְּקָשִׁים רַחֲמִים עַל בְּנֵיהֶם.

וּבְאֲשֶׁר נִמְצָא צַעַר בְּעוֹלָם, מִשׁוּם שֶׁהֵם יִשְׁנִים עַל חֻטְאֵי הָעוֹלָם, וְאוֹתוֹ טַל לֹא שׁוֹפֵעַ וְלֹא נִמְצָא, עַד שֶׁמִּתְעוֹרֵר סֵפֶר תּוֹרָה כְּרֹאזֵי בְּעוֹלָם, וְהַנֶּפֶשׁ מוֹדִיעָה לְרוּחַ, וְהַרוּחַ לְנִשְׁמָה, וְהַנִּשְׁמָה לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָז יוֹשֵׁב הַמְּלָךְ עַל כֶּסֶף רַחֲמִים, וְשׁוֹפֵעַ מֵהַעֲתִיק הַקָּדוֹשׁ הָעֲלִיוֹן שֶׁפַּע שֶׁל טַל הַבְּדוּלַח, וּמַגִּיעַ לְרֹאשׁ הַמְּלָךְ, וּמִתְבָּרְכִים הָאֲבוֹת. וְשׁוֹפֵעַ אוֹתוֹ טַל לְאוֹתָם יִשְׁנִים, וְאָז כָּלֵם מִתְחַבְּרִים [מִתְבָּרְכִים]. וְחָס הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הָעוֹלָם.

וְלְמִדְנֵוּ, לֹא חָס הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הָעוֹלָם עַד שֶׁמוֹדִיעַ לְאֲבוֹת, וּבִשְׂבִילֵם הָעוֹלָם מִתְבָּרֵךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וְדָאֵי כֵּךְ זֶה, וְהָרִי מְצָאנוּ דְבָרִים בְּסִפְרוֹ שֶׁל שְׁלֵמָה הַמְּלָךְ, אוֹתוֹ עֲלִיוֹן, שִׁקּוּרָאִים לוֹ עֲצָה שֶׁל חֲכָמָה שֶׁל הַכֹּל.

וְרַב הַמְּנוּנָא, כֵּךְ גָּלָה וְאָמַר, שֶׁהָרִי הָרָאוּ לוֹ שֶׁרַחֵל עֲשֶׂתָהּ יוֹתֵר, שֶׁעוֹמְדַת בְּפֶרֶשֶׁת דְּרָכִים בְּכָל זְמַן שֶׁהָעוֹלָם צָרִיךְ, מִכָּלֵם, וְסוּד הַדְּבָר – אַרְוֵן

לְמַעְלָה מֵהַ כְּתוּב? (ירמיה ט) מִי יִתְנַגֵּי בְּמִדְבַר מְלוֹן אֲרַחִים. אַחַר כֵּךְ בְּזִמְנֵן שֶׁדַּחַק רַב נִמְצָא בְּעוֹלָם, הָיָא נִמְצָאָת שָׁם, וּבִגְלוֹת שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה שָׁם הָיָא, וְהַכֹּל מִתְעוֹרְרִים עֲלֵיהָ, עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִם הִבְבְּלִים הִטְפְּשִׁים הִלְלוּ יָדְעוּ דְבָרִים שֶׁל סוּדוֹת הַחֲכָמָה עַל מָה עוֹמֵד הָעוֹלָם, וְתוֹמְכֵיו עַל מָה מִתְרַגְּשִׁים כִּשְׁהוּא נִמְצָא בְּצַעַר, אָז יָדְעוּ שֶׁבַחֵהוּ שֶׁל רַב [הַמְּנוּנָא] יִיבָא הַזֶּקֶן כְּאֲשֶׁר הָיָה מְצוּי בְּיִנְיָהֶם וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים אֵת שֶׁבַחֵהוּ. וְהָרִי מְצָאנוּ דְבָרִים שֶׁלוֹ קְשׁוּרִים לְדַבְרֵי שְׁלֵמָה הַמְּלָךְ בְּסוּד עֲלִיוֹן שֶׁל הַחֲכָמָה, וְהֵם לֹא הָיוּ יוֹדְעִים אֵת שֶׁבַחֵהוּ.

וְעַכְשָׁיו הוֹלְכִים אַחַר דְּבָרֵי חֲכָמָה, וְאִין מִי שֶׁעוֹמֵד עֲלֵיהָ וְאִין מִי שִׁקּוּרָא, וְעַם כָּל זֶה יֵשׁ בְּיִנְיָהֶם פְּקָחִים בְּעַבּוּר שָׁנָה וְקַבִּיעַת הַחֲדָשִׁים, אִף עַל גַּב שֶׁלֹּא נִתֵּן לָהֶם וְלֹא נִמְסַר בִּידֵיהֶם.

שְׁנֵינִי, שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשׁ הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת מִתְקַשֶּׁרֶת בְּגוֹף בְּקַבֵּר, וְנִדּוּנִים בְּדִין אֶחָד, פָּרַט לְאוֹתָהּ נֶפֶשׁ שֶׁל הַצְּדִיקִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרוּהָ, וְנִמְצָאָת בְּקַבֵּר וְיוֹדַעַת בְּצַעַר שֶׁלוֹ, וּבְצַעַר הַחַיִּים יוֹדַעַת [לֹא יוֹדַעַת], וְלֹא מִשְׁתַּדְּלַת עֲלֵיהֶם.

וְאַחֵר שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשׁ מִתְלַבֶּשֶׁת בְּלְבוּשׁ אֶחָד, וְהוֹלְכַת וּמְשׁוֹטְטַת בְּעוֹלָם, וְיוֹדַעַת מִן הַרוּחַ מֵהַ שֶׁהִיא יוֹדַעַת, וּמִשְׁתַּדְּלַת עַל הַצַּעַר שֶׁל הָעוֹלָם, וְלִבְקַשׁ רַחֲמִים, וְלְדַעַת אֵת צַעְרָם שֶׁל הַחַיִּים.

וּמִי מִתְעוֹרֵר לְכָל זֶה? בְּזִמְנֵן שִׁישׁ צְדִיק שֶׁמוֹדִיעַ לוֹ כְּרֹאזֵי, וְאוֹתוֹ צְדִיק נוֹדֵעַ בְּיִנְיָהֶם. שְׁשֵׁנִינֵי, צְדִיק אֶחָד נִשְׁאָר בְּעוֹלָם, בֵּין הַחַיִּים וּבֵין הַמֵּתִים הוּא נוֹדֵעַ, שֶׁהָרִי כָּל יוֹם מְכַרְיָזִים עֲלָיו בְּיִנְיָהֶם, וְכִשְׁשִׁישׁ יוֹתֵר צַעַר בְּעוֹלָם וְהוּא לֹא יְכוּל לְהִגָּן עַל הַדּוֹר, הוּא מוֹדִיעַ לָהֶם אֵת צַעַר הָעוֹלָם.

וּבְשֵׁלָא נִמְצָא צְדִיק בְּעוֹלָם שֶׁמְכַרְיָזִים עֲלָיו בְּיִנְיָהֶם, וְלֹא נִמְצָא [בְּיִנְיָהֶם] מִי שִׁיעוֹרֵר אוֹתָם בְּצַעַר שֶׁל הָעוֹלָם אֲלֵא סֵפֶר תּוֹרָה, אָז מִתְעוֹרְרִים עֲלָיו עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְצָרִיכִים כָּלֵם לְהִמְצָא בְּאוֹתוֹ זְמַן בְּתִשְׁבּוּכָה. וְאִם לֹא נִמְצָאִים, מִתְעוֹרְרִים עֲלֵיהֶם בְּעֲלֵי הַדִּין, וְאִפְלוּ רוּחַ

וּכְפָרַת בְּחֻלְקוֹ שֶׁל בְּנֵימִין, שְׁנוּלַד בְּדָרְךָ, וְשִׁכְיָנָה
עַל הַכֹּל.

וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמָּטָה. מֵה זֶה רֹאשׁ
הַמָּטָה? זוֹ הַשְּׁכִינָה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן,
חַס וְחֻלְיָהּ, אֲלֵא אֲלֵי כָרַע וְהִשְׁתַּחֲוָה. אֲלֵא בֵּא
רְאֵה, מָטָה זוֹ שְׁכִינָה, שְׁכַתוֹב (שִׁיר ג) הִנֵּה מָטָה
שֶׁלֹּא מֵה. רֹאשׁ הַמָּטָה מֵה זֶה? זֶה יְסוּד הָעוֹלָם,
שֶׁהוּא רֹאשׁ הַמָּטָה הַקְּדוּשָׁה. עַל רֹאשׁ – זֶה יִשְׂרָאֵל
שֶׁעוֹמֵד עַל רֹאשׁ הַמָּטָה, מִשּׁוּם כֶּף יִשְׂרָאֵל לְשֵׁלוֹ
הוּא הַשְׁתַּחֲוָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, יַעֲקֹב אָמַר וְשִׁכְבְּתִי עִם אֲבֹתִי
וְנִשְׁאַתְנִי מִמְצָרִים וּקְבַרְתִּנִּי בְּקַבְרֹתָם. שֵׁם
שְׁנִינּוּ, מִי שִׁיָּצְאָה נִשְׁמָתוֹ בְּרִשּׁוֹת אַחֲרָת, וְגוֹפוֹ
נִקְבַר בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה, כְּתוּב עָלָיו (יְרֵמִיָּה כ) וְתִבְאוּ
וְתִטְמְאוּ אֶת אֶרְצִי וְנִחַלְתִּי שְׁמָתָם לְתוֹעֵבָה.
וַיַּעֲקֹב אָמַר וּקְבַרְתִּנִּי בְּקַבְרֹתָם, וְנִשְׁמָתוֹ יִצְאָה
בְּרִשּׁוֹת אַחֲרָת?!

וְאָמַר תְּאֵמַר, הֲרִי בְּאוֹתוֹ זְמַן הוּא לֹא הָיָה חוּלָה,
שֶׁהֲרִי אַחֲרַי כֶּף כְּתוּב וַיְהִי אַחֲרַי הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה וַיֵּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אֲבִיךָ חוּלָה, וּבִשְׁעָה
שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה לֹא הָיָה חוּלָה, וְעַל שִׁידַע שֶׁהֲרִי בְּאוֹתוֹ
הַזְּמַן עָלָה לְדַרְגָּה עֲלִיוֹנָה קְדוּשָׁה כִּסּא שְׁלָם, מִשּׁוּם
כֶּף הַשְׁתַּחֲוָה לְאוֹתָהּ מְרַכְבָּה, כִּסּא עֲלִיוֹן, שְׁלָמוֹת
הָאֵילָן הַגָּדוֹל וְהַחֲזֵק שֶׁנִּקְרָא עַל שְׁמוֹ, וְעַל זֶה
וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמָּטָה. וְדָאֵי עַל רֹאשׁ
הַמָּטָה, שֶׁהֲרִי עָלָה לְמִקְוָמוֹ וְהִתְעַטַר בְּעֵטְרוֹת
הַמֶּלֶךְ הַקְּדוּשׁ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שׁוֹנֵה יַעֲקֹב, שֶׁהִשְׁכִּינָה הָיְתָה
אַחוּזָה בּוֹ וּדְבוּקָה בּוֹ. זֶהוּ שְׁכַתוֹב (כְּרֵאשִׁית
מז) אֲנֹכִי אֲרַד עִמָּךְ מִצְרִימָה – לְדוֹר עִמָּךְ בְּגִלּוֹת,
וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם עָלָה – לְזוּג בִּי אֶת נִשְׁמָתְךָ וְלִקְבֹר
אֶת גּוֹפְךָ בְּקַבְרֵי אֲבוֹתֶיךָ. מֵה זֶה אוֹמֵר? [אֵף עַל גֵּב
ש] [שֶׁהֲרִי לֹא] יִצְאָה נִשְׁמָתוֹ בְּרִשּׁוֹת אַחֲרָת. [וְעַל
זֶה וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם עָלָה כְּתוּב].

וַיִּוְסַף יִשִׁית יְדוֹ עַל עֵינָיִךְ. יוֹסֵף וְדָאֵי, שֶׁהֲרִי הוּא
בְּכוֹר שֶׁל הֲרֵהוֹר הַלֵּב, בְּכוֹר שֶׁל טָפָה
רֵאשׁוֹנָה הָיָה, כְּמוֹ שְׁנַתְּבָאֵר, וּמִשּׁוּם שִׁידַע הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא סֵתֵר זֶה, הַתְּבַשֵּׁר לוֹ בְּיוֹסֵף, שֶׁהֲרִי כָּל
אֲהַבְתוֹ בּוֹ הָיְתָה תְּלוּיָהּ.

יִשִׁית יְדוֹ עַל עֵינָיִךְ, מֵה זֶה אוֹמֵר? אָמַר רַבִּי יִיסָא,
בְּשִׁבִיל כְּבוֹד יַעֲקֹב, וּלְבַשֵּׁר לוֹ שֶׁהֲרִי יוֹסֵף
קָיָם וַיִּמְצָא אֶצְלוֹ בְּמִיתָתוֹ.

וַיִּשְׁבַּע לִי וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל
רֹאשׁ הַמָּטָה. רַבִּי חֲזִיָּא פְתַח וְאָמַר, (קֵהֶלֶת
ז) כָּל זֶה נִסִּיתִי בְּחֻכְמָה אֲמַרְתִּי אַחֲכָמָה וְהִיא רְחוּקָה
מִמֶּנִּי. הֲרִי שְׁנִינּוּ, שְׁלָמָה הַמֶּלֶךְ יָרַשׁ אֶת הַלְּבָנָה מִכָּל
צְדָדֶיהָ, וּבִימֵיו עֲמָדָה בְּשִׁלְמוֹת אוֹתָהּ הַלְּבָנָה

❦ סדר הלימוד ליום טו שבט [יום 133 בשנה] ❦

ועוד, שאותה נפש סמוכה כנגדו בבית, ואם העין נשארת פקוחה ואותו מראה אחר ישרה על עיניו – בכל מה שמסתכל מתקלקל, ואין זה כבוד העין, וכל שפן מקרוביו, וכל שפן מן המת, שאין כבודו להסתכל במה שלא צריך ולהשרות על עיניו דבר אחר. לאחר כך מתכסה בעפר, והרי התעוררו החברים על דין הקבר מהו, וכבוד הוא שישתם העין מהכל על ידי בנו שהשאיר בעולם.

בא ראה, כל שבעת הימים, הנפש הולכת מהבית לקבר, ומהקבר לבית, ומתאבלת עליו, ושלוש פעמים ביום נדונים כאחד הנפש והגוף, ואין מי שיודע בעולם וישגיח לעורר את הלב.

אחר כך הגוף נטרד, והנפש הולכת ומתרחצת בגיהנם, ויוצאת ומשוטטת בעולם ומבקרת את קברו, עד שמתלבשת במה שמתלבשת.

אחר שנים עשר חדש כלם נחים. הגוף נשאר [נח] בעפר. הנפש נצרת ומאירה ברוח, במלבוש שמתלבשת. הרוח מתענגת בגן עדן, והנשמה עולה לצרור של ענג כל הענוגים, והכל נקשר זה בזה לזמנים ידועים.

בא ראה, אוי להם לבני אדם שלא מסתכלים ולא יודעים ולא מודעים על מה עומדים, ונשכח מהם לעשות מצוות התורה. שיש מצוות תורה שעושות לבוש נכבד למעלה, ויש מצוות תורה שעושות לבוש נכבד למטה, ויש מצוות תורה שעושות לבוש נכבד לעולם הזה, והכל צריך לו לאדם, ומימיו ממש כלם נתקנים, כמו שבארנו.

רבי יהודה הזקן התרגש בדעתו יום אחד, והראו לו בחלומו דמות אחת מאור שלו, חזקה, שזוהרת לארבעה צדדים. אמר להם, מה זה? אמרו לו, לבוש שלף למדור הזה, ומאותו היום היתה שמת.

אמר רבי יהודה, כל יום ויום רוחות הצדיקים יושבים בלבושיהם שורות שורות בגן עדן ומשבחים את הקדוש ברוך הוא בכבוד עליון. זהו שכתוב (תהלים קמ) אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך. אמר רבי אבא, בתחלה מה כתוב? וישתחו ישראל וגו', כמו שבארנו. מי המטה? זו

רבי חזקיה אמר, למדתי דבר, ואני פוחד לגלותו, ובמעשי העולם נמצאת חכמה. בא רבי אבא, [ונשקו] והכה בו. אמר לו, אמר דברך וחגר כלי זינך. בימי רבי שמעון דברים מתגלים.

אמר, למדתי מפרקי רבי ייסא הזקן בהנהגות העולם, בן אדם שזוכה לבן בעולם הזה, צריך לשים עפר על עיניו כשנקבר, וזהו כבודו, להראות שהעולם נסתר ממנו, והוא יורש אותו בעולם תחתיו.

משום שעיני האדם, מראה העולם נראה בהם, וכל הגונים כך הם שסביבו: הלכן שבו הוא הם הגדול אוקינוס, שמקיף את כל העולם בכל הצדדים. גון אחר הוא היבשה [שמקפת] שמוציאה מים, והיבשה עומדת בין המים, כך הוא הגון בין המים.

גון אחר שלישי הוא באמצע שלו, זו ירושלים, שהיא אמצע העולם. גון רביעי הוא מראה של כל העין, ונקרא בת עין, שבאותו בת עין נראה הפרצוף, והמראה הנכבד מכל זו ציון, שהיא נקדה אמצע של הכל, שמראה כל העולם נראה שם, ושם שורה השכינה שהיא היפי של הכל ומראה של הכל, והעין הזו היא ירשת העולם. ולכן זה עוזב אותה וזה נוטל אותה ויורש אותה.

אמר לו, יפה אמרת, אבל דבר נסתר יותר הוא, ובני העולם לא יודעים ולא מסתכלים, שהרי בשעה שפן אדם יוצא מהעולם, נפשו נסתרת עמו, ועד שלא יוצאת, עיני האדם רואות מה שרואות, כמו שבארנו (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי – בחייהם לא רואים, אבל במיתתם רואים.

ועיניו פקוחות מאותו מראה שראה, ואותם שעומדים עליו צריכים לשים יד על עיניו ולסגור אותם, משום מה שלמדנו בסוד נימוסי העולם, שבשעה שעיניו נשארות פקוחות מאותו מראה נכבד שראה – אם זכה לבן, הבן מקדים לשים ידו על עיניו ולסגור אותם, כמו שכתוב ויוסף ישית ידו על עיניו. משום שהרי מראה אחר לא קדוש מזדמן כנגדו, והעין שראתה כעת מראה קדוש עליון, לא תסתכל במראה אחר.

שְׁנֵקְרָא שְׁנָה, לְכֵן כָּל בְּאֵי עוֹלָם עוֹבְרִים לְפָנָיו כְּבָנֵי מְרוֹן, וְעַל זֶה שְׁנִינוּ בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה, שְׁהָרִי בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה שׁוֹרָה יִצְחָק.

וּבְחֹג נְדוּנִים עַל הַמַּיִם, זוּהִי רֵאשִׁית [שֶׁל רֵאשׁ] שֶׁל יְמֵי הַמֶּלֶךְ, וְעַל זֶה שְׁמַחַת הַמַּיִם נִמְצְאָת בְּכָל בְּשָׁעָה שֶׁמְנַסְּכִים מַיִם וְשׁוֹאֲבִים אוֹתָם, מִשׁוּם שְׁמַיִם זֶה יָדוּעַ, וְעַל זֶה בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים אֵלוּ הַכֹּל נִמְצְאִים.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּשֵׁיִסְתַּכְּלוּ בְּדַבְרִים, הַכֹּל נִמְצָא בְּפְרָקִים הַלְלוּ, אֲבָרְהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב, דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וּבְאֵלֶּה הָעוֹלָם נְדוּן, וּבְאַרְבָּעָה פְּרָקִים בְּנֵי אָדָם נְדוּנִים בְּיָמֵים שֶׁנִּמְצְאִים בְּעוֹלָם, וּבְכָל יוֹם יוֹם הַסְּפָרִים נִפְתָּחִים וְהַמַּעֲשִׂים נִכְתָּבִים, וְאִין מִי שֵׁיִשִּׁים לֹב, וְאִין מִי שֵׁיִרְפִּין אֲזַנִּים. וְהַתּוֹרָה מְעִידָה בּוֹ בְּכָל יוֹם, וְקוֹל קוֹרָא בְּחִיל, (משלי ט) מִי פְתִי יִסֹּר הִנֵּה חֶסֶר לֹב אִמְרָה לוֹ, וְאִין מִי שֵׁיִקְשִׁיב לְקוֹלוֹ.

לְמַדְנֵנוּ, בְּשָׁעָה שֶׁבֵּן אָדָם קָם בְּבֶקֶר, עֵדִים עוֹמְדִים כְּנִגְדּוֹ וּמְעִידִים בּוֹ, וְהוּא אֵינוֹ מְשַׁגִּיחַ. הַנְּשָׂמָה מְעִידָה עָלָיו בְּכָל זְמַן וּבְכָל שָׁעָה. אִם הִקְשִׁיב - יָפָה, וְאִם לֹא - הָרִי הַסְּפָרִים פְּתוּחִים וְהַמַּעֲשִׂים נִכְתָּבִים. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, אֲשֶׁרִי הַצְּדִיקִים שְׂאִינָם פּוֹחֲדִים מִן הַדִּין לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא. זֶהוּ שְׁכָתוּב (שם כח) וְצְדִיקִים כְּכַפִּיר יִבְטָח. וְכָתוּב (תהלים לו) צְדִיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ.

רַבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח וְאָמַר, (בראשית טו) וַיְהִי הַשָּׁמֶשׁ לְבָא וְתִרְדְּמָה נִפְלָה עַל אֲבָרָם וְגו'. פְּסוּק זֶה בְּאֵרוֹהוּ, אָבֵל זֶה יוֹם הַדִּין הַקָּשָׁה שֶׁמוֹצִיאִים אֶת הָאָדָם מִהָעוֹלָם הַזֶּה. שְׁשָׁנִינוּ, [אותו יום] הַזְּמַן שֶׁמַּגִּיעַ שְׁהָאָדָם יוֹצֵא מִהָעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתוֹ [יום] זְמַן יוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל, שֶׁנִּחְשָׁף הַשָּׁמֶשׁ מִן הַלְּבָנָה, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (קהלת יב) עַד אֲשֶׁר לֹא תִחְשָׁף הַשָּׁמֶשׁ, זוּ הַנְּשָׂמָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּמְנַעַת מִבֵּין הָאָדָם שְׁלִשִׁים יוֹם עַד שֶׁלֹּא יֵצֵא מִן הָעוֹלָם, וְרוֹאֵה שֶׁהַצֵּלִם שֶׁנִּמְנַעַת מִמֶּנּוּ וְלֹא נִרְאָה.

מָה הַטַּעַם נִמְנַעַת מִמֶּנּוּ? מִשׁוּם שֶׁהַנְּשָׂמָה הַקְּדוּשָׁה עוֹלָה וּמְעַבְרַת מִמֶּנּוּ וְלֹא נִרְאִיתָ. שֶׁלֹּא תֵאמַר, שֶׁכְּשֶׁמַּת אָדָם וְנִחְלָשׁ, נִשְׁמָה זוּ מְעַבְרַת מִמֶּנּוּ, אֵלֹא כְּשֶׁהוּא בְּחַיּוֹ בְּכַחוֹ, מְעַבְרַת מִמֶּנּוּ [וְנִחְלָשׁתָּ] נִשְׁמָה זוּ וְלֹא מֵאִירָה לְרוּחַ, וְהַרוּחַ לֹא מֵאִירָה

כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל. רֵאשׁ הַמַּטָּה - זֶה צְדִיק. עַל רֵאשׁ הַמַּטָּה - זֶה הַמֶּלֶךְ הַקְּדוּשׁ, שֶׁהַשְּׁלוֹם שֶׁל הַכֹּל שְׁלוֹ, שְׁכָתוּב (שיר ג) הִנֵּה מַטְתּוֹ שֶׁלְשַׁלְמָה, שֵׁיַעֲקֹב לְשִׁלּוֹ הַשְּׁתַחֲוָה, לְאוֹתוֹ שְׁעוֹמֵד עַל רֵאשׁ הַמַּטָּה, יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹ, מִשׁוּם כֵּן וַיִּשְׁתַּחֲוֶה יִשְׂרָאֵל עַל רֵאשׁ הַמַּטָּה.

אַחַר כֶּף, כִּינּוּן שֵׁיַעֲקֹב יָדַע, שְׁהָרִי בְּדִרְגָה עֲלִיוֹנָה הַשְּׁתַלֵּם, וְדִרְגָתוֹ הִיא לְמַעְלָה עִם הָאֲבוֹת, וְהוּא לְבָדוֹ תִקְוֵן שְׁלָם, הַתְּחִיב לְבָו וְשְׁמַח, וְהַתְּחִיב בְּרִצּוֹן עֲלִיוֹן שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹ, מָה כְּתוּב בּוֹ? וַיִּתְחַזַּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל הַמַּטָּה, עַל הַמַּטָּה מִמֶּשׁ, שְׁהָרִי בְּדִרְגָה עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר הַשְּׁתַלֵּם. אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ.

שְׁשָׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּמִשְׁנַתְנוּ בְּאֵרְנוּ, הָרִי שְׁשָׁנִינוּ בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בְּשָׁנָה הָעוֹלָם נְדוּן: בְּפֶסֶח עַל הַתְּבוּאָה, בְּעֶצֶר עַל פְּרוֹת הָאֵילָן, בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה כָּל בְּאֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִים לְפָנָיו כְּבָנֵי מְרוֹן, וּבְחֹג נְדוּנִים עַל הַמַּיִם. הָרִי בְּאֵרְנוּ דְבָרִים, וְסוּד הַמִּשְׁנָה בְּאֵרְנוּ, בְּפֶסֶח עַל הַתְּבוּאָה וְכו', כְּנִגְדּוֹ הַמְּרַכְּבָה הָעֲלִיוֹנָה, סוּד הָאֲבוֹת, וְדוּד הַמֶּלֶךְ.

בְּפֶסֶח עַל הַתְּבוּאָה, שְׁכָף זֶה מִמֶּשׁ, וְהָרִי בְּאֵרְנוּ דְבָר זֶה, עַל מָה בָּאָה מִצָּה בְּפֶסֶח, וְהָרִי דִין הוּא, דִּין הַמַּלְכוּת דִּין, וְזוֹ הָרֵאשִׁית שֶׁהַתְּחִילוֹ יִשְׂרָאֵל לְהַפְּנֵס בְּחֵלֶק הַקְּדוּשׁ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּלְבַעַר מֵהֶם חֲמֵץ, שֶׁהִיא טְעִיּוֹת אַחֲרוֹת שֶׁמִּמֶּנִּים עַל עַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ אֱלֹהִים אַחֲרֵים, אֱלֹהֵי נֹכַר, וְנִקְרְאוּ חֲמֵץ, יִצֵּר הָרַע, וְלְהַפְּנֵס בְּמִצָּה, חֵלֶק הַקְּדוּשׁ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. לְמָה תְּבוּאָה? [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר תְּבוּאָתָה בְּה"א, רְמַז לְה"א רֵאשׁוֹנָה שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ] לְכֵן בְּפֶסֶח נְדוּנִים עַל הַתְּבוּאָה, וּבְאֵרְנוּ שֶׁהָעוֹלָם נְדוּן עַל דִּין שֶׁל ה"א.

בְּעֶצֶר עַל פְּרוֹת הָאֵילָן. פְּרוֹת הָאֵילָן?! פְּרוֹת הָאֵילָנוֹת צְרִיף לְהִיּוֹת! מָה זֶה פְּרוֹת הָאֵילָן? אֵלֹא זֶהוּ הָאֵילָן הַגָּדוֹל וְהַחֲזֵק לְמַעְלָה. פְּרוֹת הָאֵילָן, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (הושע יד) אֲנִי כְּבוֹרֵשׁ רַעֲנָן מִמֶּנִּי פְּרִיף נִמְצָא.

בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה עוֹבְרִין לְפָנָיו כְּבָנֵי מְרוֹן. שְׁשָׁנִינוּ, רֵאשׁ הַשְּׁנָה זֶהוּ רֵאשׁ הַשְּׁנָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ. וּמִי הוּא רֵאשׁ הַשְּׁנָה? זֶה יִצְחָק שֶׁנִּקְרָא רֵאשׁ, שֶׁהוּא רֵאשׁ אֶחָד שֶׁל הַמֶּלֶךְ [לְמַעְלָה], מְקוּם

בין לצדיקים, בין לרשעים, והכל נעשה בדין, כמו שבארנו.

וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה. אמר רבי יצחק, פסוק זה קשה, שכתוב וירא ישראל, וכתוב ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות. אם לא יוכל לראות, אז מה זה וירא ישראל? אלא שראה ברוח הקדש אותם בני יוסף, שהם ירבעם ויחבריו, שירבעם עשה שני עגלי זהב ואמר (מלכים-א יב) אלה אלהיך ישראל. ולכן מי אלה, מי הוא שעתידי לומר אלה אלהיך לעבודה זרה, ולכן וירא ישראל את בני יוסף.

מבאן שצדיקים רואים מעשה למרחוק, והקדוש ברוך הוא מעטר אותם בעטרתו. מה הקדוש ברוך הוא רואה למרחוק, כמו שכתוב (בראשית א) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד, שהקדוש ברוך הוא רואה כל המעשים עד שלא עושים אותם, וכלם עוברים לפניו.

כמו זה כל דורות העולם מסוף העולם ועד סוף העולם, כלם התיצבו ועמדו לפניו עד שלא יבאו לעולם. זהו שכתוב (ישעיה מא) קרא הדרות מראש, עד שלא נברא העולם. משום שכל הנשמות שיורדות לעולם, עד שלא ירדו, כלם עומדים לפני הקדוש ברוך הוא בדמות שעומדים בעולם הזה, ונקראים בשמות, שכתוב (שם מ) לכלם בשם יקרא.

גם כך הצדיקים, הקדוש ברוך הוא מראה להם כל דורות העולם עד שלא יבאו וימצאו בעולם. מנין לנו? מאדם [זה אדם] שהיה ראשון, שהקדוש ברוך הוא הראה לו כל אותם דורות עד שלא יבאו, ככתוב (בראשית ה) זה ספר תולדת [אדם], ששנינו, הראה לו כל אותם דורות שעתידיים לבא לעולם. וכן למשה, שכתוב (דברים לד) ויראהו ה' את כל הארץ, שהקדוש ברוך הוא הראה לו כל דורות העולם וכל אותם מנהיגי העולם וכל שאר הנביאים עד שלא יבאו לעולם.

גם כאן, וירא ישראל את בני יוסף, ראה למרחוק והזדעזע, ואמר מי אלה? ופסוק זה משלים לשני צדדים, לצד זה ולצד זה. ולכן השיב יוסף ואמר, בני הם אשר נתן לי אלהים בזה. ומנין לנו שהראה לו הקדוש ברוך הוא ברוח הקדש? שכתוב

לנפש, ואז מעבר ממנו הצלם ולא מאיר לו. [אלא] מאותו היום כלם מכריזים עליו, ואפלו צפרי השמים. מה הטעם? משום שנשמה זו עלתה ממנו, והרוח לא מאירה לנפש, ואז הנפש נחלשת, והמאכל וכל תאוות הגוף עולים ממנו ומעברים.

ואמר רבי יהודה, ואפלו כל פעם שנופל איש בבית חליו ולא יכול להתפלל, הנשמה מעברת ועולה ממנו, ואז הרוח לא מאירה לנפש, עד שדנים דינו של האדם. ואם דנים את האיש לטוב, אז הנשמה חוזרת למקומה ומאירה לכל. הרי בזמן שעומד הדבר בדין, ובזמן שלא עומד הדבר בדין, שלשים יום מקדימה הנשמה לכל, והצלם מעבר ממנו.

שנינו, בזמן שדנים את האדם למעלה, מעלים את נשמתו לבית דין ודנים אותה על פי דבריה, והיא מעידה בכל ומעידה בכל רעיונות האדם, ובמעשים לא מעידה, שהרי כלם כתובים בספרים, וכלם דנים את האדם. באותה שעה שדנים את האדם למעלה, אז דחק הגוף נמצא יותר משאר הזמנים.

אם דנים אותו לטובה, אז מרפים ממנו, וזעה נבקעת על הגוף, והנשמה חוזרת אחר כך ומאירה לכל, ולא עולה אדם מבית חליו לעולמים עד שדנים דינו למעלה. ואם תאמר, הרי כמה חיבי עולם, כמה רשעי עולם עומדים בקיומם? אלא הקדוש ברוך הוא משגיח בדין האדם, אף על גב שפעת לא זוכה, והוא רואה שאחר כך יזכה - דן אותו לטובה. או לפעמים שמוליד בן שיהיה צדיק בעולם, ועל זה הקדוש ברוך הוא דן אותו לטובה.

וכל מעשיו ודיניו של הקדוש ברוך הוא לטובה, ומשגיח בהכל, כמו שכתוב (יחזקאל לג) חי אני נאם ה' וגו' אם אחפץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו. ובגלל זה כל אותם רשעי העולם שעומדים במקומם, הקדוש ברוך הוא דן אותם לטובה.

ולפעמים אותם החלאים נשלים זמנם מלשרות שם, כמו שנאמר (דברים מב) ויחלאים רעים ונאמנים, שעשו אמונה, שכששורים על האדם מסתלקים ממנו לאחר שהשלימו זמנם,

ברוך הוא, שכתוב אשר ברכו ה'. התברך בקיום הברכות, ואחר כך אחריו ויתן לך וגו'. כיון שאותו שדה התקיים בעמידת הברכות, [בברכותיו. מיד ברכו ויתן לך האלהים, שאותו שדה סוד] שיצאו ממנו ברכות, אחר שהוא התקיים בברכותיו.

כמו זה ברוך יעקב בתחלה את הקדוש ברוך הוא, ואחר כך ברוך את בניו. בא ראה, בבקר צריך אדם להקדים ברכות לקדוש ברוך הוא, ואחר כך לשאר בני העולם, והרי הקמנו בבקר יאכל עד וגו'.

ובא ראה, פשרצה יעקב לברך את אותם בני יוסף, ראה ברוח הקדש שעתידי לצאת מאפרים ירבעם בן נבט. פתח ואמר מי אלה? משמע [מה שונה] שאמר בעבודה זו של צד עבודה זרה אלה אלהיך ישראל? אלא סוד הוא, כל אותם הצדדים של אותו הנחש הרע, ומצד אותה רוח טמאה אותו הנחש, ויש מי שרוכב עליו, וכשמזדווגים נקראים אלה, והם מזדמנים בעולם בכל אותם צדדים שלהם.

ורוח הקדש נקראת זאת, שהוא סוד הברית, רשם הקדוש שנמצא תמיד באדם. וכן זה אלי ואנוהו - זה ה'. [הוא ה'] אבל אלה נקראים אלה, ועל זה כתוב (שמות לח) אלה אלהיך ישראל.

ולבן כתוב (ישעיה מט) גם אלה תשכחנה, ואנכי - סוד של זאת - לא אשכחך, וכתוב (איכה א) על אלה אני בוכיה, שאותו החטא גרם להם לבכות כמה בכיות. דבר אחר על אלה אני - מה הטעם? משום שנתנה רשות למקום זה לשלט על ישראל ולהחריב את בית המקדש, ומשום שנתנה להם רשות לשלט, [כתוב על אלה אני בוכיה. סוד הדבר - זה צד הטמאה שנתנה להם רשות לשלט] אני בוכיה, זו רוח הקדש שנקראת אני.

ואם תאמר, הרי כתוב (דברים כח) אלה דברי הברית - כך זה בודאי, שכל אלה לא מתקיימים אלא מתוך אלה ששם כל הקללות שרויות, כמו שבארנו שהוא ארור, ולכן הקדים ואמר אלה, שעומד למי שעובר על דברי הברית.

אלה המצות אשר צוה ה' (ויקרא כו), משום שכל מצוה של התורה לטהר את האדם, ולא יסטה מדרך זו, וישמר משם ויפרד מהם. ואם

והנה הראה אתי אלהים גם את זרעך. גם - לרבות אותם שיצאו ממנו, כפי שאמרנו.

ויברך את יוסף ויאמר האלהים אשר וגו'. בפסוק הזה יש להתבונן בו, ויברך את יוסף, שלא מצאנו כאן ברכה שברך את יוסף, אלא את בניו. אם לבניו, אז צריך להיות כתוב ויברכם, אז מה זה ויברך את יוסף, ולא מצאנו כאן שיוסף התברך?

אמר רבי יוסי, דוקא את, כתוב את יוסף, הברכה של בניו היתה, וכאשר מתברכים בניו, הוא מתברך. שברכה של בניו של אדם ברכתו היא.

אמר רבי אלעזר, ויברך את יוסף, דוקא את, שברך את אות הברית, סוד [הברית משום שפיון שאמר בני הם אשר נתן לי אלהים בזה, אז ברוך לאותו מקום סוד] הברית שיוסף שמר, ולכן נקרא צדיק. את של יוסף, סוד הברית שעומדת עם יוסף.

האלהים אשר התהלכו אבתי לפניו. האלהים - זה סוד הברית הקדושה, ברית קדש. אבתי לפניו - דוקא לפניו, שאותם ראשונים עליונים מלפני סוד שלנו, אברהם ויצחק, שהרי מהם נזון ויונק אותו [מאותו] מקום.

האלהים הרעה אתי, מה הטעם פעם אחרת האלהים? אלא סוד עליון הוא, וכאן ברוך את אותו מקום בסוד של אלהים חיים, מקור החיים שממנו יוצאות ברכות, ולכן הזכיר עצמו במקום הזה ואמר האלהים הרעה אתי, משום שכל הברכות ששופעות ממקור החיים יעקב לקח אותן, וכיון שהוא לקח אותן, מקום זה לקח ברכות, והכל תלוי [בזכר] בדבור, ועל זה ויברך את יוסף כתוב.

לבן בכל מקום שצריך לברך ברכות, צריך הקדוש ברוך הוא להתברך בהתחלה, ואחר כך מתברכים האחרים. ואם הקדוש ברוך הוא לא מתברך בהתחלה, אותן ברכות לא מתקיימות.

ואם תאמר, הרי יעקב, שברך אותו ואביו ולא ברוך את הקדוש ברוך הוא בהתחלה - בא ראה, בשעה שברך יצחק את יעקב, לא ברכו עד שברך את הקדוש ברוך הוא בהתחלה. כיון שברך את הקדוש ברוך הוא בהתחלה, הוא ברוך את יעקב. מנין לנו? שכתוב (בראשית כז) ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. כאן עומדת ברכה לקדוש

תחיה - בעולם הבא. מה הטעם? משום שלא הוליד בנים.

שָׁכַל מי שלא משתדל להוליד בנים בעולם הזה, לא מתקיים בעולם הבא, ולא יהיה לו חלק באותו העולם, ומתגרשת נשמתו בעולם [הבא], ולא מוצאת מנוחה במקום בעולם, וזהו הענש שכתוב בתורה (ויקרא כ) ערירים ימותו, ומתרגמים בלא וְלֹד, משום שמי שהוא בלי וְלֹד, כשהולך לאותו העולם מת הוא שם, מת בעולם הזה ובעולם הבא, ולכן כתוב כי מת אתה ולא תחיה.

וְלֹא עוד, אלא ששכינה לא שורה עליו כלל, אז כתוב ויִסַּב חֲזַקְיָהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר. למדנו ששם רעיונותיו וכונן את פָּנָיו לשאת אשה, כדי שתשרה עליו השכינה, סוד של הקיר.

וְלִבָּן כתוב אחר כך ויתפלל אל ה'. מכאן למדנו, שמי שיש בו חטא וצריך לבקש רחמים עליו, יכונן פָּנָיו ורעיונותיו לתקן עצמו מאותו חטא, ואחר כך יבקש להתפלל, כמו שנאמר (איכה ג) נחפשה דרכינו ונחקרה - בתחלה, ואחר כך - ונשובה. גם כאן, כיון שידע חזקיה חטאו, מה כתוב? ויִסַּב חֲזַקְיָהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר. שם פָּנָיו לתקן אל השכינה, שהרי אל המקום הזה חטא.

מִשּׁוּם שהשכינה, כל נקבות העולם עומדות בצדקה. מי שיש לו נקבה, שורה היא עליו. ומי שאין לו, לא שורה עליו. ועל זה תקן עצמו אליה לתקן, וקבל עליו להנשא, ואחר כך ויתפלל אל ה'.

קִיר - זהו אדון כל הארץ, וזו השכינה, כמו שנאמר (יהושע ג) הנה ארון הברית אדון כל הארץ. קיר - כמו שנאמר (ישעיה כב) מקרקר קר ושוע, קרקור ונהימת הקיר שהוא אדון, כשנחרב בית המקדש, כמו שנאמר (ירמיה לא) רחל מבכה על בניה, והרי בארנו. ולכן ויִסַּב חֲזַקְיָהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר.

בֵּא ראה, בתפלה מה כתוב? אנה ה' זכר נא את אשר התהלכתי לפניך. רמז כאן ששמר ברית הקדש ולא טמא אותו, ושמר אותו כראוי. כתוב כאן התהלכתי לפניך, וכתוב שם (בראשית יז) התהלך לפני והיה תמים ואתנה בריתי ביני וביניך, ששמר ברית הקדש כראוי, באמת ובלב שלם, שהתכונן בכל אותם סודות האמונה שכלולים באמת.

תאמר, (בראשית ו) אלה תולדת נח - כך הוא ודאי, שהרי יצא חם, שהוא אבי כנען, וכתוב (שם ט) ארור כנען, והוא סוד זה של אלה.

וְלִבָּן (וכל אלה התוך פסלת הזהב, ועל זה כתוב מי אלה, ישראל כאשר עשו את העגל) כתוב ויאמרו אלה אלהיך ישראל, וכל אלה התוך פסלת הזהב. אהרן הקריב זהב שהוא צד שלו שכלול הוא בחזק האש, והכל אחד, וצד זה זהב ואש. [להגביר] רוח טמאה שנמצאת תמיד במדבר, מצאה מקום באותו זמן להתחזק בו.

וּמֵה שהיו ישראל טהורים מאותה זמה ראשונה שהטיל בעולם, שגרם מות לעולם, כשעמדו על הר סיני, אחר כך חזרו, וגרם להם כמו מקדם לטמא אותם ולהתחזק עליהם, וגרם להם מות ולכל העולם לדורותיהם אחריהם. זהו שכתוב (תהלים פג) אני אמרתי אלהים אתם וגו', אכן כאדם וגו'.

וְעַל זה, כשראה יעקב את ירבעם בן נבט שעובד כוכבים ומזלות ואמר אלה אלהיך, הזדעזע ואמר מי אלה. כשרצה אחר כך לברכם, ברך את [השכינה בתחלה] ואחר כך ברך [את] בניו. כיון שברך את הקדוש ברוך הוא בתחלה, אחר כך מאותו מקום שברך בתחלה ברך אותם. זהו שכתוב המלאך הגאל אתי מפל רע וגו'.

רַבִּי יהודה פתח ואמר, (ישעיה לח) ויִסַּב חֲזַקְיָהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר ויתפלל אל ה'. הרי פרשה שלא יתפלל אדם רק סמוך לכתל, ולא יהיה דבר חוצץ בינו לבין הכתל, שכתוב ויִסַּב חֲזַקְיָהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר. מה שונה בכלם שהתפללו תפלה, שלא כתוב בהם ויִסַּב פָּנָיו אֶל הַקִּיר? שהרי די לו לומר ויתפלל אל ה', שהרי מי שמתפלל תפלה, הוא מכונן דעתו כראוי, שהרי כתוב במשה (במדבר כב) ויתפלל משה אל ה', ויצעק משה אל ה', ולא כתוב ויִסַּב פָּנָיו. כאן בחזקיהו מה הטעם ויִסַּב חֲזַקְיָהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר ואחר כך ויתפלל?

אֵלָּא סוד הדבר הוא, ששנינו, חזקיה באותו זמן לא היה נשוי, ולא היתה לו אשה ולא הוליד בנים, מה כתוב? ויבא אליו וגו' כי מת אתה ולא תחיה. ושנינו, כי מת אתה - בעולם הזה, ולא

מעשיהם, כִּף נותנים להם אֵשׁ, והכל גְלוּי לַפְּנֵי
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּלְפִי מַעֲשִׂים שֶׁל צְדִיקִים כִּף
מְזוּג זְווגִים.

וּלְפַעֲמִים שְׁעוּלִים בְּמֵאזְנִים, וּמִסְטָה אוֹתוֹ
הָאִישׁ דָּרְכוּ, עוֹלָה זְווגוֹ לְאַחַר עַד
שִׁכְשִׁיר מַעֲשָׂיו, וּכְשִׁכְשִׁיר מַעֲשָׂיו אוֹ שִׁמְגִיעַ
זְמֵנוֹ, נִדְחָה אִישׁ מִפְּנֵי אִישׁ, וּבֵא זֶה וְלוֹקַח אֶת
שְׁלוֹ. וְזֶה קָשָׁה לַפְּנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵהַכֹּל,
לְדַחֹת אִישׁ מִפְּנֵי אִישׁ אַחֵר, וְלִכֵּן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא הוּא נוֹתֵן אֵשׁ לְבֵן הָאָדָם, וּמִמֵּנוּ בָּאִים
הַזְּווגִים. וְלִכֵּן וּמֵה' אֵשׁ מִשְׁכַּלֶּת.

לְבֵן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן הַכֹּל לְבֵן הָאָדָם. וְאִם
תֹּאמַר, אֵשׁ מִשְׁכַּלֶּת וְלֹא אַחֲרָת – בֵּא רְאֵה,
אֵף עַל גַּב שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן טוֹב לְאָדָם
לְתַת לוֹ, וְהוּא מִסְטָה דָּרְכוּ מֵעַם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְצַד אַחֵר – מֵאוֹתוֹ צַד אַחֵר שֶׁנִּדְבַק בּוֹ יְכֹא לוֹ מֵה
שִׁיבֵא, בְּכֹל [כָּל] הַקְטְרוּגִים וְכָל הָרַעוֹת, וְלֹא בָּאִים
אֵלָיו מִן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲלֵא מֵאוֹתוֹ צַד רַע
שֶׁנִּדְבַק בּוֹ בְּאוֹתָם מַעֲשִׂים שֶׁעָשָׂה.

וְעַל זֶה, אֵשׁ שְׂאִינָה מִשְׁכַּלֶּת, קָרָא עַל זֶה שְׁלֵמָה,
(קהלת ז) וּמִצָּא אֲנִי מֵרַמְּנוֹת אֶת הָאֵשׁ, מִשׁוּם
שֶׁחֲטָאֵי הָאָדָם הוּא מוֹשֵׁף עָלָיו בְּאוֹתָם מַעֲשִׂים
שֶׁעָשָׂה. וְלִכֵּן, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצֵּה בְּאָדָם
מִשׁוּם מַעֲשָׂיו הַכְּשָׁרִים, הוּא מְזַמֵּן לוֹ אֵשׁ שֶׁהִיא
מִשְׁכַּלֶּת, וּפּוֹדֶהוּ בַּפְּדוּת מִתּוֹךְ הַצַּד הָאֲחֵר.

וְעַל זֶה אָמַר יַעֲקֹב הַמְּלֶאֶךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רַע. מֵה
זֶה מִכָּל רַע? שְׁלֵא הַזְדַּמְנָה לִי אֵשׁ שֶׁהִיא
מִתּוֹךְ הַצַּד הָאֲחֵר, וְלֹא קָרָה פְּסוּל בְּזַרְעִי [בְּמִטְתִּי],
שְׁכֹלִם צְדִיקִים וּשְׁלָמִים בְּשִׁלְמוֹת, מִשׁוּם שֶׁנִּפְדָּה
מִכָּל רַע, וַיַּעֲקֹב לֹא נִדְבַק בְּאוֹתוֹ צַד הָאֲחֵר כָּלֵל.

וְעַל זֶה הַמְּלֶאֶךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רַע יִבְרָךְ אֶת
הַנְּעָרִים. מֵה הַטַּעַם נִרְאֵי לְבָרְכָה? מִשׁוּם
שֶׁשֶׁמֶר יוֹסֵף אֶת אוֹת הַבְּרִית הַקָּדוֹשָׁה, וְעַל זֶה אָמַר
יוֹסֵף, בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֵה. הִרְאָה לוֹ
סוּד הַבְּרִית שֶׁשֶׁמֶר אוֹתוֹ, וּמִשׁוּם שֶׁשֶׁמֶר אוֹתוֹ,
רְאוּיִים לְהַתְּבָרֵךְ וְרְאוּיִים הוּא לְבָרְכֹת רְבוּת. מִשׁוּם
כִּף לְכֹלִם נָתַן בְּרָכָה אַחַת, וְלִיוֹסֵף בְּרָכֹת רְבוּת,
מִשְׁמַע שֶׁכְּתוּב בְּרַכְתָּ אֲבִיךָ גְּבָרוֹ עַל בְּרַכְתָּ הוֹרִי
וְגו', בְּרַכְתָּ שְׂדֵים וְרָחִם, תְּהִינִי לְרֹאשׁ יוֹסֵף.

וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשִׂיתִי, שֶׁסָּמַךְ גָּאֵלָה לְתַפְלָה, וְהִרִי
בְּאַרְנוֹ. וְהִנֵּה פְּרִשׁוּהָ הַחֲבָרִים, שֶׁהַתְּכַוֵּן
לְיַחַד יַחַד כְּרֹאוּי, וְלִכֵּן וַיִּבְרַךְ חִזְקִיָּהוּ בְּכִי גְדוּל,
שְׂאִין שֶׁעַר שְׁעוֹמֵד לַפְּנֵי דְמַעוֹת. גָּאֵלָה – זֶה
הַמְּלֶאֶךְ הַגָּאֵל, שֶׁזֶהוּ נִמְצָא בְּכֹל גָּאֵלָה שֶׁבְּעוֹלָם,
וְהִרִי בְּאַרְנוֹ.

הַמְּלֶאֶךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רַע. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כִּיּוֹן
שֶׁבְּרַךְ יַעֲקֹב וְהַתְּכַוֵּן מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, אִז
הַמְּשִׁיף מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, שֶׁכְּתוּב הָאֱלֹהִים הִרְעָה
אֶתִּי. כִּיּוֹן שֶׁהוּא לְקַח, נָתַן בְּרָכוֹת לְמָקוֹם זֶה. כִּיּוֹן
שֶׁהִגִּיעַ אֶת הַבְּרָכוֹת לְמָקוֹם הַזֶּה, אִז פָּתַח וְאָמַר
הַמְּלֶאֶךְ הַגָּאֵל וְכו'.

פָּתַח וְאָמַר, (מלכים א-ח) כִּי הַכְּרוּבִים פְּרָשִׁים כְּנָפִים
אֵל מְקוֹם הָאָרוֹן וְגו'. בֵּא רְאֵה, הַכְּרוּבִים
בְּאוֹת וּבִנְס הָיוּ עוֹמְדִים, שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם הָיוּ
פוֹרְשִׁים כְּנַפְיָהֶם וְסוֹכְכִים עַל הָאָרוֹן לְמַטָּה, שֶׁכְּתוּב
(שמות כה, כ) פְּרָשִׁי כְנָפִים. פְּרָשִׁי כְנָפִים לֹא כְּתוּב,
אֲלֵא פְרָשִׁי.

וּבֵא וּרְאֵה, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לְמַטָּה כְּמוֹ
שֶׁלְּמַעְלָה. כְּרוּבִים דְּמוּתָם כְּמִרְאֵה תִּינוּקוֹת,
וְעוֹמְדִים תַּחַת מְקוֹם זֶה מְזַמֵּן וּמְשַׁמָּאֵל, וְאֵלָה
מִתְּבָרְכִים בַּתְּחִלָּה מֵאוֹתָן בְּרָכוֹת שֶׁשׁוֹפְעוֹת
מִלְּמַעְלָה, וּמִכָּאֵן שׁוֹפְעוֹת הַבְּרָכוֹת לְמַטָּה.

וְלִכֵּן כְּתוּב הַמְּלֶאֶךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רַע. אֶתִּי –
שֶׁנִּטַּל בְּרָכוֹת מִגּוֹנִים שֶׁלְּמַעְלָה. וְכִיּוֹן שֶׁהוּא
נָטַל, יִבְרָךְ אֶת הַנְּעָרִים, זֶהוּ סוּד הַכְּרוּבִים, שֶׁמֵּהֶם
שׁוֹפְעוֹת בְּרָכוֹת מֵהַעֲלִיּוֹנִים לְתַחְתּוֹנִים [וְתַחְתּוֹנִים].

הַמְּלֶאֶךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רַע יִבְרָךְ אֶת הַנְּעָרִים
וְגו'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (משלי יט) בֵּית
וְהוֹן נִחְלַת אֲבוֹת. וְכִי נִחְלַת אֲבוֹת הֵם, וְהִרִי הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן הַכֹּל לְבְנֵי אָדָם? אֲלֵא, כִּיּוֹן שֶׁמוֹרִישׁ
בֵּית וּמִמּוֹן לְבֵן הָאָדָם, לְפַעֲמִים יוֹרִישׁ הַכֹּל לְבְנוֹ,
וַיְהִיָּה יִרְשֵׁת הָאֲבוֹת, אֲבָל וּמֵה' אֵשׁ מִשְׁכַּלֶּת,
מִשׁוּם שֶׁהָאֵשׁ, כְּשִׁיּוֹרֵשׁ אוֹתָהּ הַבֵּן אָדָם, הוּא
יֹרֵשׁ אוֹתָהּ מֵעַם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהִרִי לֹא
יֹרֵשׁ אוֹתָהּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבֵן הָאָדָם אֲלֵא
כְּשִׁמְכְרִיזִים עָלָיו בְּרַקִּיעַ.

שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזוּג זְווגִים עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ
לְעוֹלָם. וּכְשֶׁזְּכּוּ בְנֵי אָדָם לְפִי

וְלָכֵן כְּתוּב אֵל תִּזְכֹּר לָנוּ עֲוֹנֹת רֵאשִׁימֵי מַהֲרָה יִקְדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ וְגו'. שְׁאֵם רַחֲמֶיךָ לֹא יִקְדְּמוּ עַל יִשְׂרָאֵל, לֹא יוּכְלוּ לַעֲמֹד בְּעוֹלָם. מִשּׁוֹם שְׂכָמָה הֵם בְּעַלֵי הַדִּין הַקָּשָׁה, בְּעַלֵי מְגִינִים, וְכַמָּה מַלְשִׁינִים שְׁעוֹמְדִים עֲלֵיהֶם שְׁלִישִׁיִּרְאֵל לְמַעְלָה, וְאֵלְמָלָה שֶׁהַקְּדִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל, עַד שְׁלֹא יִשְׁגִּיחַ בְּדִינָם, לֹא יוּכְלוּ לַעֲמֹד בְּעוֹלָם. וְעַל זֶה מַהֲרָה יִקְדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי דְלוֹנוּ מְאֹד, דְּלוֹת שֶׁל מַעֲשִׂים טוֹבִים, דְּלוֹת שֶׁל מַעֲשִׂים כְּשָׂרִים [לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא].

בֵּא תִּרְאֶה, אֵלְמָלָה יִסְגְּלוּ יִשְׂרָאֵל מַעֲשִׂים כְּשָׂרִים לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא הָיוּ עוֹמְדִים עִמָּם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת בְּעוֹלָם, אֲבָל יִשְׂרָאֵל הֵם גּוֹרְמִים לְשָׂאֵר עַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת לְזַקֵּף רֵאשִׁימֵי בְּעוֹלָם. שְׂאֵלְמָלָה יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ חוֹטְאִים לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂאֵר עַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת נִכְפִּים לְפָנַי הֵם.

וּבֵא רֵאֶה, אֵלְמָלָה שֶׁהַמְּשִׁיכוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲשֵׂים רָעִים לְצַד אַחַר בְּאַרְץ הַקְּדוֹשָׁה, הָרִי נִתְבָּאָר, שְׁלֹא יִשְׁלְטוּ עִמָּם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת בְּאַרְץ הַקְּדוֹשָׁה, וְלֹא הִגְלוּ מֵעַל הָאָרֶץ, וְעַל זֶה כְּתוּב כִּי דְלוֹנוּ מְאֹד, שְׂאִין לָנוּ מַעֲשִׂים כְּשָׂרִים כְּרָאוּי, וְלָכֵן כִּי דְלוֹנוּ מְאֹד מַהֲרָה יִקְדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ.

רַבִּי יוֹסִי פָּתַח וְאָמַר, (שם ב) עֲבָדוּ אֶת ה' בִּירְאָה וְגִילוּ בְּרַעְדָּה, וְכְתוּב (שם ק) עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בָּאוּ לְפָנָיו בְּרִנָּה. בֵּא רֵאֶה, כָּל אָדָם שֶׁבָּא לְעַבֵד לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּבִקְרָה וּבְעֵרֶב צָרִיךְ לְעַבֵד אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בְּבִקְרָה, כְּשַׁעוֹלָה הָאוּר, וְהַתְּעוֹרְרוֹת צַד הַיָּמִין מִתְּעוֹרְרָת בְּעוֹלָם, אָז צָרִיךְ אָדָם לְהַתְּקַשֵּׁר בִּימֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלְעַבֵד לְפָנָיו בְּעִבּוֹדַת הַתְּפִלָּה, מִשּׁוֹם שֶׁתְּפִלָּה מִחְזַקֵת תְּקִיף לְמַעְלָה, וּמְמַשִּׁיכָה בְּרָכוֹת מִהַעֲמֵק הָעֲלִיּוֹן לְכָל הָעוֹלָמוֹת, וּמַשֵּׂם מִמְּשִׁיךְ בְּרָכוֹת לְמַטָּה לְתַחְתּוֹנִים, וְנִמְצְאוּ עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מִתְּבָרְכִים בְּאוֹתָהּ עִבּוֹדַת הַתְּפִלָּה.

עִבּוֹדַת הַתְּפִלָּה, שְׂצָרִיךְ אָדָם לְעַבֵד לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׂמְחָה וּבְרִנָּה לְהַכְּלִיל אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בִּינֵיהֶם, וְאַחַר כֵּן לִיַחַד הַיַּחֲוֵד כְּרָאוּי,

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קכג) אֲלִיךָ נִשְׂאֵתִי אֶת עֵינַי הַיִּשְׁבִּי בְּשָׁמַיִם. פֶּסוּק זֶה בְּאַרוּהוּ, אֲבָל בֵּא רֵאֶה, תְּפִלָּה שֶׁל בֶּן אָדָם שֶׁמִּתְכַנֵּן בָּהּ, הוּא לְמַעְלָה לְעַמְק הָעֲלִיּוֹן שֶׁמַּשֵּׂם שׁוֹפְעוֹת כָּל הַבְּרָכוֹת וְכָל הַחֲרוֹת, וּמַשֵּׂם יוֹצְאִים לְקִיָּם אֶת הַכֹּל.

וְעַל זֶה יִתֵּר יו"ד, מִשּׁוֹם שִׁוּׁד לֹא פוֹסֵק מִמְּקוֹם הַזֶּה לְעוֹלָמִים, וְלָכֵן כְּתוּב הַיִּשְׁבִּי בְּשָׁמַיִם, אֲחוּז לְמַעְלָה בְּסוּד הַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה, וְאַחוּז לְמַטָּה שִׁוּשֵׁב עַל פְּסָא הָאֲבוֹת, יוֹשֵׁב עַל הַפְּסָא שְׁנִקְרָא שָׁמַיִם, וְלָכֵן כְּתוּב הַיִּשְׁבִּי בְּשָׁמַיִם.

וּמִכָּאן, כְּשֶׁבְּרָכוֹת שׁוֹפְעוֹת מִלְּמַעְלָה מִהַעֲמֵק הַזֶּה, אֶת כָּלָן נוֹטֵל הַמְּקוֹם הַזֶּה שְׁנִקְרָא שָׁמַיִם, וּמִזֶּה שׁוֹפְעִים לְמַטָּה, עַד שֶׁמִּגִּיעִים לְצַדִּיק עִמּוּד הָעוֹלָם, וּמִכָּאן מִתְּבָרְכִים כָּל אוֹתָם הַחֲלִילוֹת וְכָל אוֹתָם הַמְּחַנּוֹת לְמִינֵיהֶם, וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ.

בֵּא רֵאֶה, בְּשִׁבְעִים וּשְׁנַיִם מְאוֹרוֹת עוֹלָה עֲטַרְתָּ כָּל הַמְּחַנּוֹת, עֵגוּל הָעוֹלָם, בְּשִׁבְעִים מְקוֹמוֹת, עֵגוּל אֶחָד לְכָלָם. בְּתוֹךְ אוֹתוֹ עֵגוּל נִקְדָּה אֶחָת שְׁעוֹמְדַת בְּאַמְצָע. מִנְּקֵדָה זוֹ נִזּוֹן כָּל אוֹתוֹ עֵגוּל, בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים, הוּא מְקוֹם לְאוֹתָהּ רוּחַ כָּל הָרוּחוֹת, [כְּמוֹ סוּד שֶׁל כָּל הַסּוּדוֹת] נִסְתָּר בְּתוֹכוֹ. סֵתֵר זֶה הוּא בְּתוֹךְ חִילוֹתֶיהָ, טְמִיר הוּא לְפָנַי וּלְפָנֵימָה, כְּשַׁעוֹלָה זוֹ, עוֹלִים כָּלָם אֲחֵרֶיהָ. זֶהוּ שְׂפָתוֹב (שיר א) מְשַׁכְּנֵי אֲחֵרֶיךָ נְרוּצָה.

רַבִּי חֲזַקְיָה וְרַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי יְהוּדָה הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאַתְּנוּ יֹאמַר דְּבַרֵי תוֹרָה. פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, (תהלים עט) אֵל תִּזְכֹּר לָנוּ עֲוֹנֹת רֵאשִׁימֵי מַהֲרָה יִקְדְּמוּנוּ וְגו'. בֵּא רֵאֶה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל אוֹהֵב אוֹתָם, שֶׁהֵם גּוֹרְלוֹ וִירְשָׁתוֹ, לֹא מִסְתַּכֵּל אַחַר בְּדִינָם, פָּרַט לוֹ לְבָדוֹ.

וּכְיוּן שֶׁהוּא מִסְתַּכֵּל בְּדִינָם, מִתְּמַלֵּא עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא כְּאֵב שֶׁמִּרְחַם עַל הַבָּנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם קג) כִּרְחַם אֵב עַל בָּנִים רַחַם ה' וְגו'. וְכְיוּן שֶׁנִּמְצְאִים לָהֶם חֲטָאִים, מִעֲבִיר אוֹתָם רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן, עַד שֶׁמִּעֲבִיר כָּלָם מִלְּפָנָיו. וְכְיוּן שֶׁהַעֲבִיר כָּלָם מִלְּפָנָיו, לֹא נִשְׁאָרִים עֲלֵיהֶם חֲטָאִים לְתַת שְׁלִטוֹן לְצַד הָאֲחֵר שֶׁל דִּין עֲלֵיהֶם.

בֵּא לְחַטָּא לְפָנָיו כְּבַתְּחִלָּה - אוֹתָם חֲטָאִים רֵאשׁוֹנִים שֶׁהַעֲבִיר מִלְּפָנָיו, חָשַׁב עֲלֵיהֶם,

ובא ראה, קטרת מקשרת קשרים ואוחזת למעלה ולמטה, וזה מעביר מות וקטרוג ורגז, שלא יוכלו לשלט בעולם, כמו שכתוב (במדבר יז) ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהרה וגו'. אחר זה כתוב וירץ וגו', ויכפר על העם, וכתוב ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. משום שלא יכולים כל הצדדים הרעים וכל המקטרגים לעמד לפני הקטרת, ועל זה היא סוד [חדות] הכל וקשור הכל.

ובשעת המנחה, כשהדין שרוי בעולם, התכונן דוד באותה תפלה, שכתוב תכון תפילתי קטרת לפניך וגו'. ותפלה זו שעולה תעביר רגז דין הקשה ששולט כעת בזמן הזה באותה קטרת, שדוחה ומעבירה מלפניו כל רגז [שעולה כעת בשעה זו באותה קטרת שמעבירה כל רגז] וכל קטרוג שבעולם, [הינו מה שכתוב] [מה הטעם? משום שהיא] מנחת ערב, כשהדין תלוי בעולם.

בא ראה, כשנחרב בית המקדש, בשעה שנשרף, היה זמן מנחה, ועל זה כתוב (ירמיה ו) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. מה זה צללי ערב? אותם מקטרגים של העולם ורגזי הדינים שמזמנים באותה השעה. ועל זה שנינו שצריך אדם לכוון דעתו בתפלת המנחה. בכל התפלות צריך האדם לכוון דעתו, ובתפלה זו יותר מפלן, משום שהדין שרוי בעולם, ועל זה זמן תפלת המנחה יצחק תקן אותה, והרי פרשוה.

שכתוב דעו כי ה' הוא אלהים. זהו סוד היחוד בסוד העבודה.

ועם כל זה צריך אדם לעבד לפני הקדוש ברוך הוא בחדוה ולהראות חדוה בעבודתו, ושני אלה – שמחה ורננה – כנגד שני אלה. שתי תפלות, שני קרבנות ליום כנגד שני אלה, שהם שמחה ורננה. שמחה בבקר, ורננה בלילה. ועל זה (במדבר כח) את הכפש אחד תעשה בבקר ואת הכפש השני תעשה בין הערבים.

ועל זה תפלת ערבית היא רשות, משום שאותה שעה מחלקת טרף לכל חילותיה, ולא שעה להזכיר [להתברך], אלא לתת מזון. ביום ההוא מתברכת משני הצדדים הללו, בבקר ובלילה, מתוך שמחה ורננה, ובלילה מחלקת לכל כראוי. זהו שכתוב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וגו'.

פתח רבי חזקיה ואמר, (תהלים קמא) תכון תפילתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב. למה מנחת ערב ולא תפלת הבקר, שלא כתוב תכון תפילתי בבקר? אלא כך נתבאר, תכון תפילתי קטרת לפניך. קטרת לא באה אלא רק על חדוה. זהו שכתוב (משלי כז) שמן וקטרת ישמח לב. ולכן הכהן כשמדליק נרות, היה מקריב קטרת, כמו שנאמר (שמות ל) בהיטיבו את הנרות יקטירנה ובהעלת אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה. בבקר על חדוה, שהשעה גורמת בערב לשמח צד שמאל, וכך ראוי, ולעולם לא בא אלא על חדוה.

❁ סדר הלימוד ליום טז שבט [יום 134 בשנה] ❁

הוא גדול, ומפחד חיות השדה אנו פוחדים. אמר רבי יהודה, תמהני עליך רבי יוסי. אמר לו, הרי שנינו שלא יסמך בן אדם על הנס, שהקדוש ברוך הוא לא ירחיש לו נס בכל שעה. אמר לו, זה מדבר ביחידי, אבל אנחנו שלשה, ובינינו דברי תורה והשכינה עמנו, לא נפחד.

עד שהיו הולכים ראו למעלה בהר סלע אחד ומערה בתוכו. אמר רבי יהודה, גלף ונעלה לאותו הסלע, שאנו רואים מערה אחת שם. עלו לשם וראו אותה המערה. אמר רבי יוסי, פחדתי אולי אותה מערה מקום של חיות היא ולא יפגעו בנו כאן.

אמר רבי יהודה לרבי חזקיה, הרי ראיתי שרבי יוסי פוחד. אם תאמר משום שהוא חוטא, שכל מי שפוחד הוא חוטא, שכתוב (ישעיה לג) פחדו בציון חטאים, הרי אינו חוטא, [והרי] וכתוב (משלי כח) וצדיקים ככפיר יבטח. אמר רבי יוסי, משום שהנזק מצוי.

אמר לו, אם הנזק מצוי – כף הוא, אבל כאן לא נמצא נזק, ואחר שאנו נכנס למערה, לא יכנס הנזק לצער אותנו. נכנסו למערה. אמר רבי יהודה, נחלק את הלילה לשלש משמרות, שהוא הלילה. כל אחד ואחד מעמנו יעמד על עמדו בשלשת הצדדים הללו של הלילה ולא נישן.

פתח רבי יהודה ואמר, (תהלים פט) משכיל לאיתן האזרחי. התשבחת הזו אברהם אמר אותה בשעה שעסק בעבודת הקדוש ברוך הוא, ועשה חסד עם בני העולם שיודעו כלם לקדוש ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא שולט על העולם, ונקרא איתן משום שהתחזק בתקף בקדוש ברוך הוא.

חסדי ה' לעולם אשירה, וכי מצד החסדים באים לזמר? אלא כאן נכלל צד השמאל בימין, ולכן הקדוש ברוך הוא נסה את אברהם ובחן אותו. והרי נתבאר שיצחק בן שלשים ושבע שנים היה באותו הזמן, מה זה נסה את אברהם? הרי צריך לכתב נסה את יצחק! אלא נסה את אברהם שימצא בדין ולהכליל בדין שימצא שלם כראוי, ועל זה חסדי ה' עולם אשירה.

עד שהיו הולכים, עלו בהר אחד. אמר רבי יוסי, הרי הזה מפחיד, גלף ולא נתעכב כאן, משום שזהו הר מפחיד. אמר רבי יהודה, אם היה אחד – הייתי אומר כף, שהרי שנינו שמי שהולך יחידי בדרך מתחייב בנפשו, אבל שלשה לא, וכל אחד ואחד מעמנו, נראה שלא תזוז מעמנו השכינה.

אמר רבי יוסי, הרי שנינו שלא יסמך אדם על נס, מנין לנו? משמואל, שכתוב איך אלך ושמע שאול והרגני, והרי שמואל ראוי יותר מאתנו. אמר לו, אפלו כף, הוא היה אחד, והזק נמצא לעין, אבל אנו שלשה, והזק לא נמצא לעין. שאם משום מזיקים – הרי שנינו שלשלה לא נראים ולא מזיקים, ואם משום לסטים – לא נמצאים כאן, שהרי הרי הזה רחוק מישוב, ובני אדם לא נמצאים כאן, ברם פחד הוא, שחיות השדה שנמצאות כאן.

פתח ואמר, המלאך הגאל אתי מכל רע. בפסוק זה יש להתבונן בו, [שהרי כתוב] הגאל! אשר גאל צריך היה לכתב! מה זה הגאל? משום שהוא תמיד נמצא אצל בני אדם, ולא זו מאדם צדיק לעולמים.

בא ראה, המלאך הגאל אתי – זו השכינה שהולכת עם בן האדם תמיד, ולא זזה ממנו כשבן האדם שומר מצוות התורה. ועל זה יזהר בן אדם שלא יצא יחידי בדרך. מה זה יחידי? שיזהר בן אדם לשמר מצוות התורה כדי שלא תזוז ממנו שכינה, ויצטרף ללכת יחידי בלי זוג השכינה.

בא ראה, כשיצא בן אדם לדרך, יסדר תפלה לפני רבנו כדי להמשיך עליו שכינה, ואחר כך יצא לדרך, וימצא זוג השכינה לגאל אותו בדרך ולהצילו בכל מה שיצטרף.

מה כתוב ביעקב? (בראשית כח) אם יהיה אלהים עמדי, זה זוג השכינה. ושמרני בדרך הזה, לפדות אותי מהכל. ויעקב היה יחידי באותו זמן, ושכינה הולכת לפניו, כל שבן החברים שיש ביניהם דברי תורה על אחת כמה וכמה. [אמר רבי יוסי, ודאי כף הוא. בינתיים חשף השמש להעריב.]

אמר רבי יוסי, מה נעשה? אם נתעכב כאן, הרי היום נכנס להחשיך. אם גלף למעלה, הרי

החדוות נמנעו. וכשנכנס הלילה, מאותו הזמן
החדוות לא נכנסו לפני המלך.

ואף על גב שהחדוות לא התעוררו, אבל בחוץ
עומדים ומזמרים שירה, וכשנחלק הלילה
והתעוררות עולה מלמטה למעלה, אז הקדוש ברוך
הוא מעורר כל חילות השמים לבכיה, ובוטט
ברקיע, ומזדעזעים עליונים ותחתונים.

ואין מנוחה לפניו, פרט לזמן שמתעוררים למטה
בתורה, אז הקדוש ברוך הוא וכל אותן
נשמות הצדיקים [שעמו]. כלם מקשיבים ושמים
לאותו קול, ואז מנוחה. [לפניו, ובאה מנוחה לכל
נשמות הצדיקים שעמו] [לפניו נמצאת]. משום
שמים שנחרב המקדש למטה, נשבע הקדוש
ברוך הוא שלא יפנס לתוך ירושלים של מעלה
עד שיפנסו ישראל לירושלים של מטה, שכתוב
(הושע יא) בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר, והרי
פרשוה החברים.

וכל אותם מזמרים עומדים בחוץ ואומרים שירה
בשלושת חלקי הלילה, וכלם משבחים
בתשבחות ידועות, וכל חילות השמים, כלם
מתעוררים בלילה, וישראל ביום, וקדשה לא
מקדשים למעלה עד שישראל מקדשים למטה, ואז
כל חילות השמים מקדשים את השם הקדוש
כאחד. ועל זה ישראל קדושים מתקדשים מעליונים
ותחתונים [משום שהקדשה של שמו של הקדוש
ברוך הוא לא עולה אלא מלמעלה ומלמטה]
כאחד. זהו שכתוב (ויקרא יט) קדשים תהיו כי קדוש
אני ה' אלהיכם.

פתח רבי יוסי ואמר, (איוב לח) על מה אדניה
הטבעו. פסוק זה אמר אותו הקדוש ברוך
הוא, משום שכשברא את העולם, לא ברא אותו
אלא על עמודים, שהם שבעת עמודי העולם, כמו
שנאמר (משלי ט) חצבה עמודיה שבעה, ואותם
עמודים לא נודע על מה עומדים.

משום שהוא סוד עמק, נסתר כל הנסתרים,
והעולם לא נברא עד שנטל אבן אחת,
והיא אבן שנקראת אבן שתיה, ולקח אותה הקדוש
ברוך הוא וזרק אותה לתוך התהום, וננעצה
מלמעלה למטה, וממנה נשתל העולם, והיא נקדה

דבר אחר חסדי ה' עולם אשירה - אותם חסדים
שהקדוש ברוך הוא עושה עם העולם. לדר
ודר אודיע אמונתך בפי - טוב ואמת שעושה עם
הכל. לדר ודר אודיע אמונתך - זו אמונת הקדוש
ברוך הוא שהודיע אברהם בעולם והזכירו בפי כל
הבריות, ועל זה אודיע אמונתך בפי.

והקדוש ברוך הוא הודיע לאברהם סוד האמונה,
וכשידע סוד האמונה, ידע שהוא עקר
וקיום העולם, שבגללו נברא העולם והתקיים. זהו
שכתוב כי אמרתי עולם חסד יבנה וגו'. כשברא
הקדוש ברוך הוא את העולם, ראה שלא יכול
לעמד, עד שהושיט ימין עליו והתקיים, ואם לא
שהושיט ימין עליו, לא היה מתקיים, משום
שהעולם הזה נברא בדין, וכך בארנו.

ונאמר בראשית, וסוד כלל אחד, שני גונים כאן,
בראשית. אף על גב שאמרנו ראשית
מלמטה למעלה, ראשית כך גם מלמעלה למטה,
ואמרנו ב' ראשית, כמו שאמרנו בית קדש
הקדשים, שהרי נתנה [היא בית] לאותה ראשית,
והדבר כליל הוא כאחד.

ובבי"ת הזו נברא העולם הזה ולא התקיים אלא
בימין, והרי פרשוה בהפראם - כתוב
באברהם, ומשום כך, אמרתי עולם חסד יבנה.
ובנין הראשון של העולם [אותו העולם], אותו
האור של היום הראשון היה בו לקים, ואחר כך
ביום השני בשמאל. ובאלה תקן שמים, וכתוב
שמים תכין אמונתך בהם.

דבר אחר שמים תכין אמונתך בהם - שמים נתקנו
באותם חסדים, וסוד האמונה התקינה בהם,
שאינ תקוניה אלא מתוך שמים. כרתי ברית לבחירי
- זהו סוד האמונה.

דבר אחר, זהו צדיק שממנו יוצאות ברכות לכל
התחתונים, וכל [אותן] החיות הקדושות,
כלן מתברכות מאותו השפע ששופע לתחתונים,
ולכן כתוב כרתי ברית לבחירי.

נשבעתי לדוד עבדי - זה סוד האמונה שהוא
עומד תמיד בצדיק הזה, קיום העולם,
שלא יתפזרו לעולמים חוץ מזמן הגלות שנמנע
שפע הברכות, וסוד האמונה לא השלם, וכל

פהר ציון לא ימוט וגו'. ואז [אותה] היא [שירה] תחלה לאותם העומדים במשמרת השניה הזו לנגן. **במשמרת** השלישית הפרובים הללו מקישים בכנפיהם ואומרים שירה, ומה היא?

(שם קיג) הללויה הללו עבדי ה' וגו', יהי שם ה' מברך וגו', ממזרח שמש וגו'. אז אותם מלאכים שעומדים במשמרת השלישית, כלם אומרים שירה. **וכל** הכוכבים ומזלות הרקיע פותחים בשירה, כמו שכתוב (איוב לח) ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים, וכתוב (תהלים קמח) הללוהו כל כוכבי אור, שהרי אותם כוכבי האור מנגנים על אור. [שממנים על השירה].

בשמניע הבקר, ואז לוקחים שירה אחרי ישראל למטה, ועולה כבוד הקדוש ברוך הוא מלמטה ומלמעלה. ישראל למטה ביום, ומלאכים עליונים למעלה בלילה, ואז נשתלם השם הקדוש בכל הצדדים.

והאבן הזאת שאמר, כל המלאכים העליונים וישראל למטה, כלם מחזיקים באבן הזאת, והיא עולה למעלה להתעטר בתוך האבות ביום, ובלילה הקדוש ברוך הוא בא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן.

אשריהם כל העומדים בקיומם ועוסקים בתורה בלילה, משום שהקדוש ברוך הוא וכל אותם הצדיקים שבגן עדן שומעים קולות בני האדם אותם העוסקים בתורה, כמו שכתוב (שיר ח) היושבת בגנים וגו'.

בא ראה, אבן זו היא אבן טובה, וזהו סוד הכתוב (שמות כח) ומלאת בו מלאת אבן ארבעה טורים אבן. ואלה הם סדרים [של שלמות] של האבן הטובה, השלמות של אבן יקרה, משום שיש [שלמות] אבן אחרת, שכתוב (יחזקאל לו) והסרתי את לב האבן וגו', וכתוב (שם) ואת רוחי אתן בקרבכם. וזהו (ישעיה כח) אבן בחן פנת יקרת, ובארוה.

ועל סוד זה כתוב (שמות כד) לחת האבן, שהם לוחות שנגזרו מפאן, ולכן נקראו על שמה של האבן הזאת, וזהו סוד הכתוב (בראשית מט) משם רעה אבן ישראל, [הרי ודאי אבן ישראל נקראת] כמו שנתבאר.

באמצע העולם, ובנקדה זו עומד קדש הקדשים. זהו שכתוב (איוב לח) או מי ירה אבן פנתה, כמו שנאמר (ישעיה כח) אבן בחן פנת יקרת, וכתוב (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

בא ראה, אבן זו נכרתה מאש ומרוח וממים, ונגלדה מכלם, ונעשתה אבן אחת, ועומדת על התהומות, ולפעמים נובעים ממנו מים ומתמלאים התהומות, ואבן זו עומדת לאות באמצע העולם, וזוהי אבן שהעמיד והשתיל יעקב שתילת וקיום העולם. זהו שכתוב (בראשית לא) ויקח יעקב אבן וירימה מצבה.

והאבן הזאת אשר שמתי מצבה וגו'. וכי אבן זאת שם לו יעקב, והרי אבן הזאת נבראה בתחלה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם? אלא ששם אותה [וכי כעת שם אותה יעקב? והרי עד שלא נברא העולם היתה. אלא שיעקב שם אותה] קיום שלמעלה ולמטה, ועל זה אשר שמתי מצבה כתוב. מה זה אשר שמתי? שכתוב יהיה בית אלהים, ששם מדור שלמעלה כאן.

בא ראה, על אבן זו יש שבעה עינים, כמו שנאמר (זכריה ג) על אבן אחת שבעה עינים. על מה נקראת שתיה? אחד - שממנה השתל העולם, ואחד שתיה - שת יה, ששם אותה הקדוש ברוך הוא להתברך ממנה העולם, בשביל שממנה מתברך העולם.

ובא וראה, בשעה שנכנס השמש הפרובים הללו שעומדים במקום הזה והיו יושבים באות, היו מקישים כנפיהם למעלה ופורשים אותם, ונשמע קול נגון הכנפים למעלה, ואז מתחילים לנגן אותם המלאכים שאומרים שירה בראשית הלילה, בשביל שיעלה כבוד הקדוש ברוך הוא מלמטה למעלה. ואיזו שירה היו אומרים? אותו נגון כנפי הפרובים, (תהלים קלד) הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' וגו', שאו ידיכם קדש וגו', ואז [הם] היא שירה לאותם מלאכים עליונים לומר.

במשמרת השניה הפרובים הללו מקישים כנפיהם למעלה, ונשמע קול נגונם, ואז מתחילים לנגן אותם המלאכים שעומדים במשמרת השניה. ואיזו שירה היו אומרים בשעה הזו? נגון כנפי הפרובים, (תהלים קכה) הבטחים בה'

בעולם ופּוֹתְחִים הַסְּגוּרִים, וְאַחַר כֵּן כַּמָּה מִיָּנִים לְמִינֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְאִז, כְּשֶׁנַּחֲלַק הַלְּיָלָה, צָד צְפוֹן יוֹרֵד [מֵאִיר הָאָרֶה] מְלַמְעֵלָה לְמָטָה, וְאוֹחֵז בְּלִילָה עַד שְׁנֵי חֻלְקִים שֶׁל הַלְּיָלָה.

אַחַר כֵּן מִתְעוֹרֵר צַד דְרוֹם, עַד שֶׁמְגִיעַ הַבֶּקֶר, וְכִשְׁמִגִיעַ הַבֶּקֶר אִז הַדְרוֹם וְהַצְפוֹן אוֹחִזִים בּוֹ, וְאִז בְּאִים יִשְׂרָאֵל לְמָטָה, מְעֵלִים אוֹתָהּ בְּתַפְלוּתֵיהֶם וּבִקְשׁוּתֵיהֶם לְמַעְלָה, עַד שֶׁעוֹלָה וְנִגְנֹזַת בֵּינֵיהֶם, וְנוֹטְלַת בְּרָכוֹת מֵהֵרָאֵשׁ [שֶׁל הַמְּלָךְ] שֶׁל כָּל הָרְאִשִּׁים.

וּמִתְבָּרְכַת מֵאוֹתוֹ הַטַּל שֶׁנִּמְשָׁךְ מְלַמְעֵלָה, וּמֵאוֹתוֹ הַטַּל נִחְלַק לְכַמָּה צְדָדִים, וְכַמָּה רְכוּבוֹת נְזוּנִים מֵאוֹתוֹ הַטַּל, וּמִמֶּנּוּ עֲתִידִים לְהַחֲיוֹת הַמֵּתִים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (ישעיה כז) הִקִּיצוּ וְרִנְנוּ שִׁכְנֵי עֶפְרָיִם כִּי טַל אֲרוֹת טַלְךָ, טַל מֵאוֹתָם הָאוֹרוֹת הַעֲלִיּוֹנִים שֶׁמֵּאִירִים לְמַעְלָה.

עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים, נִחְלַק הַלְּיָלָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יוֹסִי, עֲכָשׁוּ רוּחַ צְפוֹן מִתְעוֹרֶרֶת וְהַלְּיָלָה נִחְלַק, וְכַעַת הַזְּמַן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְאַוֶּה לְקוֹל הַצְּדִיקִים שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתָם שֶׁעוֹסְקִים בְּתוֹרָה. כַּעַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַשֵּׁב [לְקוֹל דְּבָרֵיהֶם] לָנוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה, לֹא נַפְסִיק בְּדַבְּרֵי הַתּוֹרָה.

פְּתַח וְאָמַר, הַמְּלָאךְ הַגָּאֵל אֲתִי מְכַל רַע. הָרִי נִתְבָּאָר וּפְרֻשׁוּהָ, אָבָל בֹּא רְאֵה, כְּתוּב (שמות כג) הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלַח מְלָאךְ וְגוֹ', זֶהוּ מְלָאךְ גּוֹאֵל הָעוֹלָם, שֶׁמִּירְתָּם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם, וְזֶהוּ שֶׁמְזַמֵּן בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָם, מִשׁוּם שֶׁהוּא נוֹטֵל אוֹתָם בְּהַתְחַלָּה, וְאַחֵר כֵּן הוּא מְזַמֵּן אוֹתָם לְעוֹלָם, וְלִכְּנֵן כְּתוּב הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלַח מְלָאךְ לְפָנֶיךָ. (שם לו) וְשֹׁלַחְתִּי לְפָנֶיךָ מְלָאךְ.

וְזֶהוּ מְלָאךְ שֶׁלְּפַעְעָמִים זָכַר וְלְפַעְעָמִים נִקְבָּה, וְכֵן הוּא, שֶׁבְּזַמַּן שֶׁהוּא מְזַמֵּן בְּרָכוֹת לְעוֹלָם [לְמַעְלָה], אִז הוּא זָכַר וְנִקְרָא זָכַר. כְּזָכַר שֶׁמְזַמֵּן בְּרָכוֹת [לְמַעְלָה] לְנִקְבָּה, כֵּן הוּא מְזַמֵּן בְּרָכוֹת לְעוֹלָם. וּבְזַמַּן שֶׁעוֹמֵד בְּדִין עַל הָעוֹלָם, אִז נִקְרָא נִקְבָּה, כִּנְקָבָה הַמְּעַבְרַת, כֵּן הוּא מִתְמַלֵּא מִן הַדִּין, וְאִז נִקְרָא נִקְבָּה. וְעַל זֶה לְפַעְעָמִים נִקְרָא זָכַר וְלְפַעְעָמִים נִקְרָא נִקְבָּה, וְהַכֵּל סוּד אֶחָד.

פְּתַח רַבִּי חֲזַקְיָה וְאָמַר, (שמות כח) וְהָאֲבָנִים תְּהִיין. עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתִּים עֶשְׂרֵה – אֱלוֹ אֲבָנִים יְקָרוֹת עֲלִיוֹנוֹת שֶׁנִּקְרְאוֹת אֲבָנֵי הַמָּקוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כח) וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם, וְהָרִי פְּרֻשׁוּהָ. וְהָאֲבָנִים עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵה שְׁבָטִים לְמָטָה, כֵּן גַּם לְמַעְלָה שְׁנַיִם עֶשְׂרֵה שְׁבָטִים, וְהֵם שְׁתִּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים יְקָרוֹת, וְכְתוּב (תהלים קכב) שָׁשֶׁם עָלוּ שְׁבָטִים וְגוֹ'. עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל – זֶה יִשְׂרָאֵל, סוּד שֶׁלְּמַעְלָה, וְכָלֵם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה', וְעַל זֶה וְהָאֲבָנִים תְּהִיין. עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וּבְכַמּוֹ שֵׁשׁ שְׁתִּים עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת בְּיוֹם, כֵּן יֵשׁ שְׁתִּים עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת בְּלִילָה. בְּיוֹם לְמַעְלָה, וּבְלִילָה לְמָטָה. הַכֵּל זֶה כְּנֶגֶד זֶה. הַשְּׁתִּים עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת שֶׁל הַלְּיָלָה הֵלְלוּ מִתְחַלְּקוֹת לְשִׁלְשָׁה חֻלְקִים, וְכַמָּה מְמַנִּי מְגַנִּים עוֹמְדִים תַּחֲתֵיהֶם דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת, כָּלֵם מְמַנִּים בְּלִילָה, וְנוֹטְלִים טְרַף בְּהַתְחַלָּה.

וְאִז כְּשֶׁנַּחֲלַק הַלְּיָלָה, עוֹמְדִים שְׁנֵי [סְתָרִים] סְדָרִים מְצַד זֶה וּשְׁנֵי סְדָרִים מְצַד אַחֵר, [וְזוֹ] וְרוּחַ עֲלִיוֹנָה יוֹצֵאת [נוֹשְׁבֶת] בֵּינֵיהֶם, וְאִז כָּל אוֹתָם הָאֵילָנוֹת שֶׁבְּגֵן עֵדֵן, כָּלֵם פּוֹתְחִים בְּשִׁירָה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִכְנָס בְּגֵן עֵדֵן. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב אִז יְרַנְּנוּ עֲצֵי הַיַּעַר מִלְּפָנֶי ה' כִּי בֹא לְשַׁפֵּט אֶת הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (ישעיה יא) וְשַׁפֵּט בְּצַדֵּק דָּלִים. מִשׁוּם שֶׁמְשַׁפֵּט נִכְנָס בֵּינֵיהֶם וּמִתְמַלֵּא מִמְּנָה [מִמֶּנּוּ] גֵן עֵדֵן.

וְרוּחַ צְפוֹן מִתְעוֹרֶרֶת בְּעוֹלָם, וְחַדְוָה נִמְצָאת, וְנוֹשְׁבֶת אוֹתָהּ הַרוּחַ בְּאוֹתָם בְּשָׁמַיִם, וְעוֹלָם רִיחוֹת לְמַעְלָה, וּמִתְעוֹרְרִים [וּמִתְעוֹרְרִים] הַצְּדִיקִים בְּעֵטְרוֹתֵיהֶם וְנִהְנִים מִתּוֹךְ זִיו הָאֶסְפִּקְלָרְיָה הַמֵּאִירָה.

אֲשִׁרְיָהֶם הַצְּדִיקִים שְׁזוֹכִים לְאוֹתוֹ הָאוֹר הַעֲלִיּוֹן, וְאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁל הָאֶסְפִּקְלָרְיָה הַמֵּאִירָה מֵאִיר לְכָל הַצְּדִיקִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַצְּדִיקִים הֵלְלוּ נוֹטֵל אֶת חֻלְקוֹ כְּרָאוּי לוֹ, וְהָיָה נוֹטֵל [וְכֵן מֵאִיר] כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַעֲשָׂיו שֶׁעָשָׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה. יֵשׁ מֵהֶם שֶׁמִּתְבַּיְשִׁים מֵאוֹתוֹ אוֹר שֶׁנֹּטֵל חִבְרָם יוֹתֵר וּמֵאִיר, וְהָרִי פְּרֻשׁוּהָ.

חֻלְקוֹ שֶׁל הַלְּיָלָה, מִכָּאֵן מִתְחִיל הַלְּיָלָה לְהִכְנָס. כְּמָה שׁוֹמְרֵי הַחֵק מִתְעוֹרְרִים וּמְשׁוֹטְטִים

לָהֶם לְאוֹתָם הַרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁלֹּא זוֹכִים לְהִסְתַּכֵּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא יָבֹאוּ לְרֹאוֹת כִּבְלַע אֶת הַקֹּדֶשׁ וְגו'.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הֵייתִי מִסְתַּכֵּל, וְהָרִי מִתּוֹךְ הַזְּהָרִים הִלְלוּ מִסְתַּכְלוֹת נְשָׁמוֹת הַצַּדִּיקִים, כְּשֶׁנִּדְבְּקוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה. מִתּוֹךְ הַזְּהָרִים הִלְלוּ מִסְתַּכְלוֹת נְשָׁמוֹת הַצַּדִּיקִים. אוֹתָם גְּנוּנִים עוֹלִים וְנִכְלָלִים כְּאַחַד. אֲשֶׁרֵי מִי שִׂוְדַע לְהִכְלִיל וְלִיחַד אֶת כָּלֵם כְּאַחַד, לְתַקֵּן הַכֹּל בַּמָּקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְמַעֲלָה לְמַעֲלָה, וְאֵז נִשְׁמַר הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. (ע"כ תוספתא)

פְּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (תהלים צט) וְעַז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אָהַב אֶתָּה כּוֹנֵנֵת מִיִּשְׂרָאֵל וְגו'. וְעַז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אָהַב - זֶה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְעַז מֶלֶךְ - תִּקְרָה שְׁמִחְזֵק הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ אֵלָא בְּמִשְׁפָּט, שֶׁהָרִי בְּמִשְׁפָּט עוֹמֵדֵת הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כט) מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ.

וּמִשּׁוּם כֵּן, וְעַז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אָהַב, וְלֹא [מִתְחַזְּקֵת] נִתְקַנֶּת כְּנִסְת יִשְׂרָאֵל אֵלָא בְּמִשְׁפָּט, מִשּׁוּם שֶׁמִּשָּׁם נִזְוֵינִית, וְכֹל הַבְּרָכוֹת שֶׁנּוֹטְטֵלֵת, הִיא נוֹטְטֵלֵת מִשָּׁם, וְלִכֵּן וְעַז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אָהַב - כֹּל הַתְּשׁוּקָה וְכֹל הָאֲהָבָה שֶׁלָּהּ כְּנִגֵּד הַמִּשְׁפָּט. אֶתָּה כּוֹנֵנֵת מִיִּשְׂרָאֵל - סוּד שֶׁל שְׁנֵי הַכְּרוּבִים לְמַטָּה, שֶׁהֵם תִּקְוֵן וַיִּשׁוּב הָעוֹלָם, וְהָרִי נִתְבָּאָר.

רַבִּי חֲזַקִּיָּה פִּתַח וְאָמַר, (תהלים קיג) הִלְלוּיָהּ הִלְלוּ עַבְדֵי ה' הִלְלוּ אֶת שֵׁם ה'. בְּפִסּוֹק זֶה יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן בּוֹ. כִּיּוֹן שֶׁאָמַר הִלְלוּיָהּ, אֵז לִמָּה הִלְלוּ עַבְדֵי ה', וְאַחַר כֵּן הִלְלוּ אֶת שֵׁם ה'? אֵלָא כֵּן שְׁנִינּוּ, מִי שֶׁמִּשְׁבַּח אֶת [הָאָחַד] הָאָחַר, צָרִיךְ לְשַׁבַּח לְפִי כְבוֹדוֹ, וְלְפִי כְבוֹדוֹ כֵּן צָרִיךְ שֶׁבַח. וְשְׁנִינּוּ, מִי שֶׁמִּשְׁבַּח אֶת הָאָחַר בְּשַׁבַּח שֶׁאֵין בּוֹ - הוּא מְגַלָּה [גְלוּי וּמְסַבֵּב] אֶת גְּנוּתוֹ, וְרוּצָה לְגַלּוֹת אוֹתוֹ. וְעַל זֶה מִי שֶׁעוֹשֶׂה הַפְּסָד עַל בֶּן אָדָם, צָרִיךְ כְּפִי כְבוֹדוֹ וְלֹא יוֹתֵר, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁבַח בָּא לְגְנוּתוֹ, וּבְכָל שַׁבַּח צָרִיךְ לְפִי כְבוֹדוֹ.

בֵּא רֵאָה, הִלְלוּיָהּ, כָּאֵן יֵשׁ שַׁבַּח עֲלִיוֹן שֶׁל רַבּוֹן הַכֹּל, מְקוֹם שֶׁאֵין הָעֵיִן שׁוֹלְטֵת בּוֹ לְדַעַת וְלְהִתְבּוֹנֵן [מְקוֹם], שֶׁהוּא טָמִיר שֶׁל כָּל הַטְּמִירִים, וּמִיָּהוּ? י"ה, שֵׁם עֲלִיוֹן עַל הַכֹּל.

כְּמוֹ זֶה כְּתוּב (בראשית ג) וְאֶת לֵהֵט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת. יֵשׁ מִלְאָכִים שְׁלוּחִים בְּעוֹלָם שֶׁמִּתְהַפְּכִים לְכִמָּה גְּנוּנִים, לְפַעֲמִים נִקְבּוֹת לְפַעֲמִים זְכָרִים, לְפַעֲמִים דִּין לְפַעֲמִים רַחֲמִים, וְהַכֹּל בְּגוֹן אַחַד. כְּמוֹ זֶה הַמְּלָאךְ הַזֶּה הוּא בְּגוֹנִים רַבִּים, וְכֹל הַגְּנוּנִים שֶׁבְּעוֹלָם יִשָּׁם בַּמָּקוֹם הַזֶּה, וְסוּד זֶה (יחזקאל א) כְּמִרְאֵה הַקִּשְׁת׃ אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעַנְן בְּיוֹם הַגִּשָּׁם כֵּן מִרְאֵה הַנְּגִיָּה סָבִיב הוּא מִרְאֵה דְמוּת כְּבוֹד ה'. וְכְמוֹ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כֹּל אֵלוֹ הַגְּנוּנִים, כֵּן גַּם מִנְהִיג אֶת כָּל הָעוֹלָם.

תּוֹסֵפְתָא

אַהוּבִים עֲלִיוֹנִים, בְּעֲלֵי הַתְּבּוּנָה, הַתְּבּוּנָה. מוֹשְׁלִים הַיּוֹדְעִים בְּהַכָּאֵת הַהִבְטָה הַתְּקַרְבוּ לְדַעַת, מִי מַכֵּם בְּעֲלֵי עֵינַיִם בְּתְבּוּנָה, וַיּוֹדַע בְּשַׁעַה שֶׁעוֹלָה בְּרָצוֹן שֶׁל סוּד הַסּוּדוֹת לְהוֹצִיא שְׁלֵשָׁה גְּנוּנִים כְּלוּלִים כְּאַחַד, וְהֵם לְבֶן אָדָם וְיָרֵק, שְׁלֵשָׁה גְּנוּנִים מְשֻׁלְבִים כְּאַחַד זֶה בְּזֶה, מִתְיַחֲדִים זֶה עִם זֶה. מְגַרְפָּה תְּחַתּוּנָה נִצְבַּעַת וַיּוֹצֵאת מִתּוֹךְ הַגְּנוּנִים הִלְלוּ.

וְכֹל הַגְּנוּנִים הָאֵלוֹ נִרְאִים בְּזֶה, מִרְאֵה הוּא לְהִסְתַּכֵּל, כְּעֵין הַבְּדִלְח נִרְאֵה בְּשַׁעַה. כְּמוֹ שְׁמִכָּה בְּתוֹכָהּ, כֵּן נִרְאֵה בְּחוּץ. שְׁלֵשֶׁת הַגְּנוּנִים הִלְלוּ סוֹבְבִים אֶת זֶה, וְהַגְּנוּן הוֹלֵךְ, עוֹלָה וַיּוֹרֵד. הִיכְלוֹת הַקִּשְׁר קְבוּעִים בְּגוֹן [בְּתוֹכָהּ].

גְּנוּנִים מְקִיפִים [גְּנוּנִים] כְּלוּלִים כְּאַחַד, מַעֲלִים אוֹתָהּ לְמַעֲלָה בְּיוֹם וּמוֹרִידִים בְּלִילָה. נִרְ שְׁדוּלֵק נִרְאֵה בְּלִילָה. בְּיוֹם נִסְתָּר הָאוֹר וּמִתְחַבֵּא בְּמֵאֲתִים אַרְבַּעִים וּשְׁמוֹנֶה עוֹלָמוֹת, שְׁכָלֵם הוֹלְכִים לְתוֹכָהּ [בְּשִׁבְלִיָּה] מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה בְּתוֹךְ שְׁלֵשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמִשָּׁה אֵיבָרִים גְּנוּזָה, וּמְכוּסָה לְמַטָּה.

מִי שֶׁמִּחְפֵּשׁ לְמַצָּא אוֹתָהּ, יִשְׁבֵּר כְּנַפִּים קְלִפוֹת נִסְתָּרוֹת וַיִּפְתַּח שְׁעָרִים. מִי שֶׁזוֹכֵה לְרֹאוֹת, יִרְאֵה תוֹךְ יְדִיעָה וְתְבּוּנָה כְּמִי שְׁרוּאָה אַחַר הַכְּתָל, פָּרֵט לְמַשֶּׁה הַנְּבִיא הַנְּאֻמָּן הָעֲלִיוֹן שֶׁהִיָּה רוּאָה אוֹתָהּ עֵין בְּעֵין, לְמַעֲלָה בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא יְדוּעַ.

מִי שֶׁלֹּא זוֹכֵה, דוֹחִים אוֹתוֹ הַחוּצָה. כְּמָה קְבוּצוֹת בְּעֲלֵי דִין מְזַדְּמָנִים אֵלָיו, מְזַדְּמָנִים וַיּוֹצֵאִים עֲלָיו, וּמוֹצִיאִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל בְּעַנְג הַמֶּלֶךְ. אוֹי

ומשום כף הללויה, שבח ושם כאחד, כלולים כאחד, וכאן נסתר הדבר שאמר הללויה ולא אמר מי הללויה, למי אמרו הללו? אלא כמו שי"ה נסתר, כף שבח שמשבחים הם נסתרים, שמשבחים לא ידענו מי הם, וכף צריך הכל להיות נסתר בסוד עליון. ואחר שנסתר בסוד עליון, גלה ואמר הללו עבדי ה' הללו את שם ה', משום שזהו מקום שלא נסתר, כאותו עליון הטמיר של כל הטמירים. זהו מקום שנקרא שם, כמו שנאמר (שמואל-ב ו) אשר נקרא שם שם ה'.

בינתים האיר הבקר ויצאו מהמערה, ובאותו הלילה לא ישנו. הלכו בדרך. כשיצאו מאותם ההרים, ישבו והתפללו תפלה. הגיעו לכפר אחד וישבו שם כל אותו היום. באותו הלילה ישנו עד שהיה חצות הלילה, וקמו להתעסק בתורה.

פתח רבי יהודה ואמר, ויברכם ביום שהוא לאמור בך יברך ישראל וגו'. ויברכם ביום שהוא מה זה ביום שהוא? שהרי מספיק שאמר ויברכם. ועוד, כל לאמר כתוב חסר, וכאן לאמור באות וי"ו כתוב, [שבכלם כתוב לאמר בלי אות ו', וכאן כתוב לאמור] למה השנוי?

אלא סוד הוא, ויברכם ביום שהוא. מה זה ביום שהוא? סוד הדרגה הממנה על הברכות למעלה. יום שהוא - יום מאותו מקום עליון שנקרא הוא, ויום שהוא הזה שאין פרוד בין יום לבין הוא, ובכל מקום היום שהוא, זה [הוא] שתי דרגות [עליונות], דרגה עליונה ותחתונה, שהן כאחת.

ומשום כף, כשרצה יעקב לברך את בני יוסף, ברכם ביחוד שלמעלה ומטה כלם כאחד, [לאמור בואו, שנכלל וא"ו ביניהם. על זה יחד אותם ביחוד שלמעלה כלם כאחד] כדי שתתקיים ברכתם, ואחר כך כלל הכל כאחד ואמר בך יברך ישראל [לאמר]. מה זה בך? ודאי זה סוד היחוד, בתחלה מלמטה למעלה [יום שהוא מלמטה למעלה], ואחר כך יורד לאמצע ולמטה. לאמור - בואו, הרי האמצע. ואחר כך יורד למטה בך, וכך הוא יפה כראוי, מלמטה למעלה, וממעלה למטה.

בך יברך ישראל, מה זה ישראל? ישראל הזקן. לא כתוב יברך ישראל, אלא יברך, שהרי ישראל נוטל ברכות מלמעלה, ואחר כך הוא מברך את הכל בדרגה התחתונה הזו דוקא, שאמר בך יברך ישראל לאמר.

ישמך אלהים כאפרים וכמנשה. הקדים את אפרים בתחלה, משום שאפרים על שם [של יוסף] ישראל. מנין לנו? מזה שכשבט אפרים יצא, עד שלא השלם זמן שעבוד מצרים, דחקו את השעה ויצאו מהגלות, קמו עליהם שונאיהם והרגו אותם,

ומשום כף הללויה, שבח ושם כאחד, כלולים כאחד, וכאן נסתר הדבר שאמר הללויה ולא אמר מי הללויה, למי אמרו הללו? אלא כמו שי"ה נסתר, כף שבח שמשבחים הם נסתרים, שמשבחים לא ידענו מי הם, וכף צריך הכל להיות נסתר בסוד עליון. ואחר שנסתר בסוד עליון, גלה ואמר הללו עבדי ה' הללו את שם ה', משום שזהו מקום שלא נסתר, כאותו עליון הטמיר של כל הטמירים. זהו מקום שנקרא שם, כמו שנאמר (שמואל-ב ו) אשר נקרא שם שם ה'.

הראשון נסתר שאינו [זה] גלוי. [השני] נסתר וגלוי. ומשום שעומד בהתגלות אמר, אותם שמשבחים לאותו מקום מי הם? ואמר שהם עבדי ה' הראויים לשבח את המקום הזה.

יהי שם ה' מברך, מה שונה שאמר יהי? אלא יהי - סוד ההמשכה מאותו מקום עליון, שהוא נסתר, כמו שאמרנו, שהוא י"ה, עד סוד הברית שהוא יו"ד תחתונה, כמו שי"ד העליונה, הראשית בסוף.

ומשום כף יהי, סוד ההמשכה מטמיר של כל הטמירים עד הדרגה התחתונה, ובדבר הזה מתקיים כל מעשה בראשית, כמו שנאמר יהי רקיע, יהי מארת, יהי אור. בכל אותם המעשים שלמעלה כתוב יהי.

בכל אותם מעשים שלמטה לא כתוב יהי, משום שסוד זה שהוא [המשכה] מסוד עליון, נסתר כל הנסתרים, לא מתקיים אלא בדברים עליונים שלמעלה, ולא נאמר באותם דברים תחתונים שלמטה.

ובזה מתברך השם הקדוש בכל, ועל זה כתוב יהי שם ה' מברך וגו', ממזרח שמש עד מבואו. זה מקום עליון שמאירה ממנו השמש ומאיר לכל, וזהו מקום של הראש העליון הנסתר.

ועד מבואו - זהו מקום הקשר שנקשרת בו האמונה כראוי, ומשם יוצאות ברכות לכל, והעולם מכאן נזון, כמו שנתבאר, ומשום כך עומד מקום זה להזון מלמעלה ולהתברך משם, והכל עומד בהתעוררות התחתונה שמעוררים אותם עבדי ה' כשמברכים את השם הקדוש, כפי

הנשמות שהיו מיום שנברא העולם, כלן עומדות לפני הקדוש ברוך הוא עד שלא ירדו לעולם באותה דמות ממש שנראים אחר כך בעולם, ואותו מראה של גוף האדם שעומד בעולם הזה, כך עומד למעלה.

ובשעה שנשמה זו מזמנת לרדת לעולם, אותה נשמה באותה דמות ממש שעומדת בעולם הזה, כך עומדת [למעלה] לפני הקדוש ברוך הוא, ומשביע אותה הקדוש ברוך הוא שתשמר מצוות התורה ולא לעבר על הבריתות.

ומניין לנו שעומדת לפניו? שכתוב (מלכים א-יז) חי ה' אשר עמדתני לפניו. עמדתני ודאי, והרי פרשוהו. ולכן גלמי ראו עיניך, עד שלא יתראה [הצלם] בעולם. ועל ספרך כלם יכתבו, שהרי כל הנשמות באותה דמות שלהם, כלם בספר כתובים. ימים יצרו, הרי פרשוהו יצרו ודאי. ולא אחד בהם, בעולם הזה לעמד בקיום רבונם כראוי.

בא ראה, ימי בן האדם כשזוכה בעולם הזה במעשים טובים, הימים שלו מתרבים למעלה מאותו מקום שהוא מדת ימיו. פתח ואמר, (תהלים לט) הודיעני ה' קצתי ומדת ימי מה היא וגו'. פסוק זה בארוהו. אבל בא ראה, קצתי - זה קץ הימין, שנקשר בדוד. ומדת ימי מה היא - זהו שמתמנה [שיש ממנה] ממש על ימיו.

אמר רבי יהודה, הרי שמעתי מרבי שמעון שפסוק זה נאמר על אותם הימים שנגזרו עליו מאדם הראשון, שהם שבעים, שהרי נאמר שחיים בכלל לא היו לו, אלא שאדם נתן לו מאותם ימים שלו שבעים שנים.

וסוד זה, וילון לא משמש כלום, והלבנה לא מאירה כלל מעצמה, ושבעים שנים מאירות לה בכל צדדיה, והם חיי דוד סתם. ועל זה רצה דוד מהקדוש ברוך הוא לדעת סוד זה, ועל מה אין חיים ללבנה מעצמה, ולדעת את העקר שלה.

ומדת ימי מה היא - זוהי דרגה [של העולם] עליונה נסתרת שעומדת על כל אותם הימים שהם חיים שלה, מקום שמאיר לכל. אדעה מה חדל אני - אמר דוד, אדע על מה חדל אני אור מעצמי ונמנע ממני כשאר כל אותם האורות

וכתוב בן אדם העצמות האלה כל בית ישראל המה, משמע שכתוב (יחזקאל לז) כל בית ישראל המה, ולכן הקדים את אפרים קדם מנשה, ולכן אפרים משאו לצד מערב, ומסעו הנה.

בא ראה, הברכה שברך את בני יוסף, למה הקדים להם ברכות עד שלא יברך את בניו? אלא מכאן שחביבות בניו של אדם חביבה עליו יותר מבניו, ולכן הקדים חביבות בניו בנו קדם לבנו לברך אותם בתחלה.

ויברכם ביום ההוא לאמור. רבי יוסי פתח ואמר, (תהלים קטו) ה' זכרנו יברך יברך את בית ישראל וגו'. ה' זכרנו יברך - אלו הגברים. יברך את בית ישראל - אלו הנשים. משום שזכרים צריכים להתברך בתחלה, ואחר כך נשים, ונשים לא מתברכות אלא מברכת הזכרים, שפשזכרים מתברכים, אז מתברכות הנשים. ואם תאמר מזה שכתוב (ויקרא טז) וכפר בעדו ובעד ביתו, שצריך לכפר עליו בתחלה ואחר כך על ביתו, משום שמתברך ממנו.

בא ראה שנשים לא מתברכות אלא רק מגברים, שפשמתברכים אלו בתחלה, ומברכה זו מתברכות. אלא במה בארנו יברך את בית ישראל? אלא הקדוש ברוך הוא נתן תוספת ברכות לזכר שנושא, משום שמתברכת ממנו האשה, וכן בכל מקום נותן הקדוש ברוך הוא תוספת ברכות לזכר שנושא, משום שמתברך [ממנו] אשתו. וכן בכל מקום נותן הקדוש ברוך הוא תוספת ברכות לזכר שנושא כדי שתתברך ממנו הנקבה [מאותה תוספת הברכות]. כיון שנושא האדם, נותן לו שני חלקים, אחד לו ואחד לנקבתו, והוא נוטל הכל - חלקו וחלק נקבתו.

בא ראה, ויברכם ביום ההוא [לאמור]. ברך אותם ברכות ולכל אלו שיצאו מהם], אחר כך לאמור בן א"ו. כאן נרמז בן בכור, (שמות ד) בני בכרי ישראל, וכתוב (ירמיה לא) ואפרים בכורי הוא, ועל זה תוספת וא"ו.

רבי חזקיה פתח, (תהלים קלט) גלמי ראו עיניך ועל ספרך כלם יכתבו וגו'. פסוק זה בארוהו בכמה מקומות. אבל בא ראה, כל אותן

דין על זה שלא זוכה, וקול יוצא: אוי לאותם רשעים שלא זכו. מאותו צד יוצאת אש של שלהבת שדולקת, ששורה על ראשי הרשעים. אשריהם אותם כל אותם שהלכו בדרך אמת בעולם הזה לזכות לאותו אור עליון, ברכות מצחצחות, כמו שנאמר (ישעיה נח) והשביע בצחצחות נפשך. עד כאן התוספתא

בא ראה, כל הברכות העליונות, כלן נמסרו לדרגה הזו לברך את הכל. ואף על גב שאין לה אור מעצמה, כל הברכות וכל השמחה וכל הטוב, כלם עומדים בה וממנה [עומדים] יוצאים, ועל זה נקראת כוס של ברכה, ונקראת ברכה ממש, כמו שכתוב (משלי י) ברכת ה' היא תעשיר. ועל זה כתוב (דברים לג) ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה.

ולבן יש לה בכלם שיור, ומכלם מתמלאת ומכלם יש בה, ומתברכת מכל אותן ברכות עליונות, ונמסרו לה ברכות לברך. מנין לנו? שאמר רבי יצחק, יעקב ברוך את בני יוסף ממקום זה שכל הברכות נמסרו בידו לברך, כמו שנאמר (בראשית יב) והיה ברכה. מכאן והלאה הברכות נמסרו בידך.

בא ראה, כמו זה אנו מברכים ומשבחים את השם הזה, ועל זה הלל, שאותם ימים שאומרים הלל. שאמר רבי חייא, בהלל צריכים שלש דרגות: חסידים, צדיקים, וישראלים. [משום שנתעלה כבוד הקדוש ברוך הוא באלו הדרגות] חסידים מצד הימין, צדיקים מצד השמאל, וישראל מכל אותם הצדדים, משום [שהישרים] שישראל כלולים מכלם, ועל זה עולה תשבחת הקדוש ברוך הוא מהכל, וכן בכל מקום שישראל משבחים את הקדוש ברוך הוא מלמטה, עולה כבודו בכל.

העליונים שיש להם לכלם חיים, ואני על מה אני חדל ועל מה נמנע ממני. וזהו מה שרצה דוד לדעת, ולא נתנה לו רשות לדעת.

תוספתא

קול גלגל מתגלגל ממטה למעלה, מרכבותיה סגורות, הולכות ומתגלגלות. קול נעימות עולה ויורד, הולך ומשוטט בעולם. קול שופר שופע בעמקי הדרגות מסובב דרגה [גלגל] סביבה. יושבות שתי מגרפות מימין ומשמאל, בשני גונים נשאבים זה בזה, זה לבן וזה אדם, ושניהם סובבים גלגל למעלה, סובב לימין - לבן עולה, וסובב לשמאל - אדם יורד, והגלגל סובב תמיד ולא שוכך.

שתי צפרים עולות, שמצפצפות, אחת לצד דרום ואחת לצד צפון. פורחים באויר צפצוף, וקול נעימת הגלגל מתחברים כאחד, ואז (תהלים צד) מזמור שיר ליום השבת. וכל הברכות שופעות בלחש בנעימות הזו [מקול], מתוך אהבת קול השופר. כנגד אותן ברכות יורדות מלמעלה למטה, ונגנזו כאחד בתוך עמק הבאר, נביעת הבאר שלא פוסקת בלחש, עד שמתמלא אותו גלגל סובב.

אותן שתי מגרפות סובבות, אחת הימנית, קוראת בחיל ואומרת: זהר שזוהרים שעולה ויורד, שני אלפי עולמות האירו. עולם האמצע בתוכם האר בזהר רבונך. כל אותם בעלי העינים הסתכלו ופקחו עיניהם, ותזכו לאור הזה, לעדון הזה. אלו הן ברכות ששופעות מלמעלה, מי שזוכה, גלגל עולה סובב ימינה, ושופע ומושך לאותו הזוכה, ומתעדן מברכות אלו העליונות הזוהרות. אשריהם אותם שזוכים בהם.

ובשלא זוכה, גלגל סובב, ואותה מגרפה של צד שמאל סובבת ויורדת למטה, וממשיכה

❧ סדר הלימוד ליום יז שבט [יום 135 בשנה] ❧

כבוד מלכותו לעולם ועד, והתישבה השכינה במקומה. ויקרא יעקב, מה קריאה כאן? אלא קריאה, לקיים מקומם, לקיים אותם למעלה ומטה.

בא ראה, בכל מקום קריאה בגון זה, שכתוב (במדבר יג) ויקרא משה להושע בן נון יהושע, לקיים מקומו במקום שצריך ולקשר אותו. וכן (בראשית כה) ויקרא שמו יעקב. וכתוב ויקרא לו אל אלהי ישראל. הקדוש ברוך הוא העמידו למקום זה בשם זה. הקריאה באה לקיום.

אם תאמר ויקראו אל אלהים, קראתי מצרה לי אל ה' - כך הוא ודאי, לקשר ולקיים קיום העליון, ומהו? סדור של שבח רבוננו, וכל אותם דברים שצריכים לפני רבוננו, קיום נותן לו לרבוננו שמראה שהכל תלוי בו ולא במקום אחר, הרי הכל מעמיד קיום. כמו זה ויקרא יעקב אל בניו, העמידם בקיום שלם. כמו זה ויקרא אל משה, התקיים בקיומו.

אמר רבי יצחק, א' של ויקרא למה היא קטנה? אמר לו, התקיים משה בשלמותו, ולא בכל, שהרי הסתלק מאשתו. בספרי הקדמונים אמרו לשבח, ואנו כך שנינו: מה שנתעלה למעלה, יתקשר למעלה ולמטה, ואז הוא שלם. עוד, אל"ף קטנה היתה ממקום קטן, קטן שהוא גדול בהתחברותו למעלה. [למעלה ולמטה ואז נשלם].

ויאמר, מה זה ויאמר? הרי פשוטה, [כמו שנאמר ויאמר בלבן] ואמרת בלבך - אמירה בחשאי. האספנו! אספנו היתה צריך, כמו שנאמר (תהלים ג) אספנו לי חסידים. אלא [הקיים להם] קיים לנו, האספנו ממקום שלמעלה הוא. האספנו, בקשור שלם ביחוד אחד. ואגידה לכם, מה זה ואגידה לכם? סוד חכמה הוא.

רבי יוסי שאל את רבי שמעון. אמר לו, ואגידה, או ויגד, או ויגידו, וכן כלם, ששנינו שסוד החכמה היא, למה בדבר זה [בכלם] הוא בסוד החכמה? אמר לו, משום שהוא דבר שבא בגימ"ל דל"ת בלי פרוד, וזהו סוד החכמה. דבר שבא בשלמות בסוד האותיות כך הוא פשהם בחכמה, אבל דל"ת בלי גימ"ל אינו שלמות, וכן גימ"ל בלי דל"ת, שהרי זה בזה נקשרו בלי פרוד, ומי

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספנו וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קכ) פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם. פסוק זה בארוהו, והתקשו בו החברים. (אלא עוד יש בו צד בציונים רבים) פנה?! הקשיב היתה צריך, או שמע. מה זה פנה?

אלא כל תפלות העולם - תפלות, ותפלת היחיד לא נכנסת לפני המלך הקדוש אלא בכח חזק. שעד שלא נכנסת אותה תפלה להתעטר במקומה, משגיח בה הקדוש ברוך הוא ומסתכל בה, ומסתכל בחטאי ובזכות אותו האדם, מה שאינו עושה פן בתפלת הרבים, שתפלת הרבים כמה הן תפלות שאינן [מבני] מצדיקים, וכלן נכנסות לפני הקדוש ברוך הוא, ולא משגיח בחטאיהם.

משום כך פנה אל תפלת הערער, מהפך ומסתכל בה, ומסתכל [בזכותו] במה רצון נעשה, ומי אותו האיש שמתפלל תפלה זו וממה מעשיו. משום כך צריך האדם להתפלל תפלה בצבור. מה הטעם? משום שלא בזה את תפלתם, אף על גב שלא כלם בכונה ורצון הלב.

דבר אחר פנה אל תפלת הערער - זה יחיד שגנכלל ברבים. ומיהו יחיד שגנכלל ברבים? הוי אומר זה יעקב, שהוא כלול בשני צדדים, וקרא לבניו, והתפלל תפלתו עליהם. איזו תפלה שיתקבלו בשלמות למעלה? תפלה שלא ישמדו בגלות.

בשעה זו שקרא להם יעקב, הסתלקה ממנו שכינה, והרי פשוטה. ובא וראה, בשעה שיעקב היה קורא לבניו, הזדמנו לשם אברהם ויצחק, ושכינה על גביהם. והשכינה היתה שמחה ביעקב להתחבר באבות, להתקשר עם נפשותיהם כאחד, להיות מרובה.

בשעה שפתח יעקב ואמר, האספנו והגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, באחרית - זו השכינה, כפיכול נתן בו עצבות, והסתלק. ואחר כך החזירו אותה בניו ביחוד הדברים שלהם, ופתחו ואמרו (דברים ו) שמע ישראל וגו'. באותה שעה העמידה יעקב, ואמר ברוך שם

מִן הָעוֹלָם, בָּא הַמֶּלֶךְ אֵלָיו. אָמַר, הֲרִי כָּל מְמוֹנֵי יִהְיֶה בְּיַד הַמֶּלֶךְ שְׂמור לְבָנִי. כְּשֶׁרָאָה הַמֶּלֶךְ שְׂבָנו רְאוּנִי, אִז נָתַן לוֹ. כֶּךָ יַעֲקֹב אָמַר.

רְאוּבֵן בְּכָרִי אַתָּה, אֶהוּב מְעִי אַתָּה, אֲבָל הַבְּרָכוֹת שֶׁלְךָ יַעֲלוּ בְיַדִּי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ עַד שִׁירָאָה אוֹתָךְ, מִשּׁוֹם שֶׁהִלְכָתְךָ כְּנָגֵד אֶפְדֹּי וְגוֹ', כְּתַרְגּוּמוֹ. רְאוּבֵן בְּכָרִי אַתָּה וְגוֹ'. רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, (יחזקאל לו) וַיֹּאמֶר אֵלַי הַנְּבִיא אֵל הַרוּחַ וְגוֹ'. כַּמָּה אֶטּוּמִים הֵם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מְשַׁיְיחִים בְּכֹבוֹד הַמֶּלֶךְ, שֶׁהֲרִי הַתּוֹרָה מְכַרִּיזָה עֲלֵיהֶם בְּכָל יוֹם, וְאִין מִי שֶׁמְקַשֵּׁיב בְּאֲזַנָּיו כְּנִגְדָּהּ. פְּסוּק זֶה קָשָׁה, כִּינּוֹן שֶׁכְּתוּב הַנְּבִיא אֵל הַרוּחַ, מִדּוּעַ פָּעַם נּוֹסֶפֶת הַנְּבִיא בֶּן אָדָם וְאָמַרְתָּ אֵל הַרוּחַ?

אֶלָּא מִכָּאן לְמַדְנוּ סוּד הַחֲכָמָה, שְׁנַיִם עוֹמְדִים כָּאן – אֶחָד לְעוֹרֵר מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה, שְׂאָם לֹא מִתְעוֹרְרִים לְמָטָה לֹא מִתְעוֹרְרִים לְמַעְלָה, וּבַהֲתַעוֹרְרוֹת שֶׁלֻּמָּטָה מִתְעוֹרֵר לְמַעְלָה. הַנְּבִיא אֵל הַרוּחַ – מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה, הַנְּבִיא בֶּן אָדָם וְאָמַרְתָּ אֵל הַרוּחַ – מְלֻמָּעָה לְמָטָה.

שְׁהַרִּי אֶפְלוּ לְמַעְלָה, בַּהֲתַעוֹרְרוֹת שֶׁלֻּמָּטָה לוֹקַח אוֹתוֹ עֲלִיּוֹן מִהַעֲלִיּוֹן מִמֶּנּוּ. כְּמוֹ פְּסוּק זֶה, כֹּה אָמַר ה' מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בָּאֵי הַרוּחַ. מֵאַרְבַּע רוּחוֹת – זֶה דְרוֹם וּמִזְרָח וְצָפוֹן וּמַעֲרָב, וְרוּחַ בָּאָה מִמַּעֲרָב בַּהֲתַחְבְּרוֹת שֶׁל אֵלֶּה הָאֲחֵרִים, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (במדבר כא) כְּרוּחַ נְדִיבֵי הָעָם וְגוֹ'.

וּמִכָּאן יוֹצְאוֹת רוּחוֹת וּנְשֻׁמוֹת לְבָנֵי הָעוֹלָם לְהַצְטִיר בְּהֶם, וְנוֹשְׁבִים, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (בראשית ב) וַיִּפַּח בְּאַפְיוֹ נְשֵׁמַת חַיִּים. בָּא רָאָה, לוֹקַח מִצַּד זֶה וְנוֹתֵן בְּצַד אֲחֵר, וְעַל זֶה (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הַלְּכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינָנו מְלֵא. לָמָּה אֵינָנו מְלֵא? מִשּׁוֹם שֶׁלוֹקַח וְנוֹתֵן, מְכַנְּסִים וּמוֹצִיא.

רַבִּי אֶלְעָזָר שָׂאֵל שְׂאֵלָה אֵת רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר, הוּאֵיל וְגַלּוּי לְפָנַי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂבָנִי אָדָם יְמוּתוֹ, לָמָּה הוֹרִיד נְשֻׁמוֹת לְעוֹלָם, וְלָמָּה הוּא צָרִיךְ אֵת זֶה? אָמַר לוֹ, שְׂאֵלָה זֶה לְפָנַי רַבְּנָן שְׂאֵלוּ כַּמָּה וְכַמָּה, וּבְאַרוּחַ, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן נְשֻׁמוֹת שִׁיּוֹרְדוֹת לְעוֹלָם הַזֶּה לְהוֹדִיעַ אֵת כְּבוֹדוֹ, לוֹקַח אוֹתָן אֲחֵר כֶּךָ. אִם כֶּךָ לָמָּה יִרְדּוּ?

אֶלָּא סוּד זֶה כֶּךָ הוּא. פֶּתַח וְאָמַר, (משלי ה) שְׁתַּה מִים מִבוֹרֶךְ וְנִזְלִים מִתּוֹךְ בְּאַרְךָ. הֲרִי

שְׁמַפְרִידֵם, גוֹרֵם לְעַצְמוֹ מוֹת, וְסוּד זֶה הוּא חֲטָאוֹ שֶׁל אָדָם.

מִשּׁוֹם כֶּךָ הוּא דְבַר שֶׁל סוּד חֲכָמָה. וְאָף עַל גַּב שֵׁישׁ יוֹ"ד לְפַעְמִים בֵּין גִּימ"ל לְדַל"ת, אִין פְּרוּד, וְהַכֵּל קָשֶׁר אֶחָד. וְעַל זֶה דְבַר זֶה כֶּךָ הוּא וְדַאִי, וְאִגִּידָה לָכֶם – סוּד הַחֲכָמָה, שְׂרָצָה לְגַלוּת אֵת סוּף כָּל מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁלֹּא גָלָה מַה שְׂרָצָה לְגַלוּת, אִם כֶּךָ אִז לָמָּה כְּתוּב בַּתּוֹרָה דְבַר שֶׁל יַעֲקֹב הַשְּׁלָם, וְאַחַר כֶּךָ נִפְגָּם, וְלֹא הַשְּׁתַלֵּם הַדְּבַר? אֶלָּא וְדַאִי שֶׁהַשְּׁתַלֵּם, כָּל מַה שְׂצָרִיךְ לְגַלוּת גָּלָה וְהַסְתִּיר, אָמַר דְבַר וְגַלָּה בַּחוּץ וְהַסְתִּיר לְפָנִים. וְדְבַר תּוֹרָה לֹא נִפְגָּם לְעוֹלָמִים.

וְהַבֵּל הוּא נִסְתָּר בַּתּוֹרָה, מִשּׁוֹם שֶׁהַתּוֹרָה הִיא שְׁלֻמוֹת הַכֵּל, שְׁלֻמוֹת שֶׁל מַעְלָה וְלִמְטָה, וְאִין אוֹת אוֹ דְבַר בַּתּוֹרָה פְּגוּם, וְיַעֲקֹב, כָּל מַה שֶׁהַצְטִיר לּוֹמַר אָמַר, אֲבָל גָּלָה וְהַסְתִּיר, וְלֹא פָּגַם מִכָּל מַה שְׂרָצָה אֶפְלוּ אוֹת אֶחָת.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ יוֹשְׁבִים יוֹם אֶחָד עַל פֶּתַח לוֹד. אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי יְהוּדָה, זֶה שְׂרָאֵינוּ שִׁיעֲקֹב בְּרַךְ אֵת בְּנָיו, רְאוּנוּ מִמָּה שֶׁכְּתוּב וַיְבָרֶךְ אוֹתָם, אֲבָל אֵיפֹה הַבְּרָכָה שְׁלָהֶם? אָמַר לוֹ, כָּל הַבְּרָכוֹת הֵם שֶׁבְּרַךְ אוֹתָם, כְּמוֹ יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךְ אַחֲרָי, דִּן יְדִין עָמוֹ, מֵאַשֶׁר שְׁמַנָּה לַחֲמוֹ, וְכֵן כָּלֶם.

אֲבָל מַה שְׂרָצָה לְגַלוּת לָהֶם לֹא גָלָה, שְׂרָצָה לְגַלוּת לָהֶם אֵת הַקֶּץ, וְהֲרִי פֶרֶשׁוּהָ שֵׁישׁ קֶץ לְיָמִין וַיֵּשׁ קֶץ לְשִׁמְאֵל, וְרָצָה לְגַלוּת לָהֶם אֵת הַקֶּץ כְּדִי לְהַשְׁמֵר וְלִהְטֵהָר מִעֲרָלָה. וּמַה שֶׁגָּלָה לָהֶם נוֹדַע וְהַתְּגַלָּה עַד שֶׁנִּכְנְסוּ לְאַרְץ הַקָּדוֹשָׁה, אֲבָל דְבָרִים אַחֲרִים אֵינָם בְּגַלּוּי, וְהֵם נִסְתָּרִים בַּתּוֹרָה בְּפִרְשָׁה הַזֹּאת שֶׁל יַעֲקֹב וּבְאוֹתָן הַבְּרָכוֹת.

פֶּתַח וְאָמַר, רְאוּבֵן בְּכָרִי אַתָּה כַּחַי וְרֵאשִׁית אוֹנֵי. מַה רָאָה יַעֲקֹב לְפֶתַח בְּרְאוּבֵן? שִׁיפֶתַח בִּיהוּדָה, שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן לְכָל הַמַּחֲנוֹת, וְהוּא מֶלֶךְ, וְרְאוּבֵן שֶׁלֹּא בְרַךְ אוֹתוֹ וְסָלַק בְּרָכוֹת מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁבָּא מִשָּׁה וְהַתְּפַלֵּל תְּפִלָּה עָלָיו, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (דברים לג) יַחֲיֵי רְאוּבֵן וְאֵל יְמוֹת.

אֲבָל וְדַאִי בְּרָכוּ, וְעֲלִתָה אוֹתָהּ בְּרָכָה לְמִקּוּמָהּ. לְאָדָם שֶׁהִיא לוֹ בֶּן. כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַנוּ לְהַסְתַּלַּק

הִלְכוּ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְרַבֵּי שְׁמַעוֹן, אָמְרוּ דָבָר וַשְּׁאֵלוּ
שְׁאֵלָה. אָמַר לָהֶם, וַדַּאי סוּד הַחֲכָמָה הוּא.

פְּתַח וְאָמַר, (שופטים ה) אֲשֶׁר יָשַׁב לְחוּף יָמִים וְעַל
מִפְרָצָיו יִשְׁכּוֹן. לָמָּה יָשַׁב שָׁם? אֵלָּא מִי
שְׂיוֹשֵׁב עַל שְׁפַת הַיָּם, מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַפְנוּקֵי הָעוֹלָם.
[וְכֵאֵן אֲשֶׁר זֶהוּ פְתַח עֲלִיּוֹן שֶׁל צָדִיק (שֶׁל צְדָק),
כְּשֶׁמִּתְבָּרֵךְ לְהוֹרִיק בְּרָכוֹת לְעוֹלָם. וְכֵאֵן סִמְךָ
לְפָסוּק הַזֶּה מֵאֲשֶׁר שְׁמָנָה, לְפַתַח הָעֲלִיּוֹן, שְׁמִשְׁם
מוֹרִיקִים בְּרָכוֹת לְעוֹלָם] וּפְתַח זֶה נוֹדַע תְּמִיד
כְּבְּרָכוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, וְנִקְרָא אֲשֶׁר, וְזֶהוּ עֲמוּד
מֵאוֹתָם עֲמוּדִים שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם.

וְהַמְּקוֹם שְׁנִקְרָא לַחֵם עֲנִי, מֵאוֹתוֹ מְקוֹם נִתְקַן
[הֵהוּא]. זֶהוּ שְׁפָתוֹב מֵאֲשֶׁר שְׁמָנָה
לַחֲמוֹ. מֵה שֶׁהָיָה לַחֵם עֲנִי, הִפְךָ לְהִיּוֹת לַחֵם [עֲנִי]
פִּגְג [שְׁמָנָה], מִשּׁוֹם שֶׁהָרִיק וְזָרַק בּוֹ בְּרָכוֹת
וְתַפְנוּקִים, וְסוּף הַפָּסוּק מוֹכִיחַ – וְהוּא יִתֵּן מַעֲדָנֵי
מֶלֶךְ. מִי הַמֶּלֶךְ? זוֹ כְּנַסֵּת יִשְׂרָאֵל, שְׁמָנָה נִזּוֹן
בְּתַפְנוּקֵי עוֹלָם, וְזֶה נּוֹתֵן לְמֶלֶךְ הַזֶּה כָּל הַבְּרָכוֹת,
כָּל שְׁמֻחָה וְכָל טוֹב הוּא נּוֹתֵן, וּמִמָּנָה יוֹצֵאִים.
אָמְרוּ, אִם לֹא בָּאֵנוּ לְעוֹלָם אֵלָּא רַק לְדַעַת אֶת זֶה –
טוֹב לָנוּ.

רְאוּבֵן הָיָה בְּכוֹר שֶׁל יַעֲקֹב. אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא, לוֹ
רְאוּבֵן הַכָּל, וְהַכָּל הָעֵבֶר מִמֶּנּוּ, וְנִתְּנָה
הַמְּלָכוֹת לְיִהוּדָה, הַבְּכוֹרָה לְיוֹסֵף, וְהַכֹּהֵנָה לְלוֹוִי.
זֶהוּ שְׁפָתוֹב פַּחוּז כַּמִּים אֵל תּוֹתֵר, לֹא תִשָּׂאֵר בָּהֶם.
וְמָה שְׂאָמַר כַּחַי וְרֵאשִׁית אוֹנִי, כֵּאֵן בְּרָכוּ וְהִפְקִידוּ
אֲצֶל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

לְאֵהוּב הַמֶּלֶךְ, [שְׁבַקְשׁ מֵהַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת לוֹ טוֹבָה]
[שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן וְרָצָה שֶׁהַמֶּלֶךְ יַעֲשֶׂה לוֹ
טוֹבָה] יוֹם אֶחָד עֵבֶר בְּנוֹ בְּשׁוּק. אָמַר לְמֶלֶךְ, זֶה בְּנִי,
וַדַּאי אֵהוּב נִפְשִׁי. שָׁמַע הַמֶּלֶךְ, וַיִּדַּע שֶׁזֶּה בִקְשׁ עַל
בְּנוֹ. כֵּךְ יַעֲקֹב אָמַר, רְאוּבֵן בְּכֹרִי אֶתָּה כַּחַי וְגוֹ'. כֵּאֵן
צָנָה אֶת הַמֶּלֶךְ.

פַּחוּז כַּמִּים אֵל תּוֹתֵר. כֵּאֵן אָמַר מֵה שְׂאָרַע לוֹ, שֶׁלֹּא
נִשָּׂאֵר [לוֹ] בְּאַרְץ וְנִזְרַק לְחוּץ לְאַרְץ. כְּנִגְדָה זֶה
מִמָּנָה [תַּחֲוּם] אֶחָד מִצַּד הַמִּשְׁכָּן הָעֲלִיּוֹן שְׁמָנָה
תַּחַת יַד מִיכָאֵל, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים תַּחַת יַד גְּבַרְיָאֵל.
וּמִיכָאֵל הוּא רֵאשׁ בְּכָל מְקוֹם מִצַּד שֶׁל הַחֲסִיד,
וּגְבַרְיָאֵל מִצַּד שֶׁל שְׁמַאֵל שֶׁל גְּבוּרָה, וְיִהוּדָה עַד

פְּרִשׁוּהָ, בּוֹר – מְקוֹם שֶׁלֹּא נּוֹבַע מִעֲצָמוֹ. וּמִתִּי
נוֹבְעִים הַמִּים הִלְלוּ? בְּשַׁעַה שֶׁהִשְׁתַּלְּמָה הַנְּשֻׁמָה
בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּשֶׁעוֹלָה לְאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁנִקְשָׂרָה בּוֹ, אַז
הוּא שָׁלֵם מִכָּל הַצְּדָדִים, מִמַּטָּה וּמִמַּעְלָה [וּמִכָּל
הַצְּדָדִים].

וּבְשִׁנְשֻׁמָה עוֹלָה, אַז מִתְעוֹרְרַת תְּשׁוּקַת
הַנִּקְבָּה לְזָכֵר, וְאַז נּוֹבְעִים מִים
מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וּבּוֹר נַעֲשֶׂה בְּאֵר, מִים נּוֹבְעִים,
וְאַז הַתַּחֲבֵרוֹת וַיַּחֲוֵד [וַיִּסּוּד] וַתְּשׁוּקָה וְרִצּוֹן
נִמְצָאִים, [לְזֶה] שֶׁהָרִי בְּנִשְׁמַת הַצְּדִיק נִתְקַן אוֹתוֹ
מְקוֹם, וּמִתְעוֹרְרַת חֲבִיבוֹת וְרִצּוֹן לְמַעְלָה
וּמִתַּחֲבָרִים כְּאַחַד.

רְאוּבֵן בְּכֹרִי אֶתָּה. כֵּךְ הוּא וַדַּאי, טַפְּהָ רֵאשׁוּנָה שֶׁל
יַעֲקֹב הָיְתָה, וְרִצּוֹנוֹ בְּמְקוֹם אַחֵר הָיָה, כְּמוֹ
שְׁנִתְבָּאֵר. בֵּא רֵאָה, רְאוּבֵן וְכָל שְׁנַיִם עָשָׂר הַשְּׁבָטִים,
כָּלֵם אַחוּזִים בְּשִׁכְיָנָה, וּכְשֶׁרָאָה יַעֲקֹב אֶת הַשְּׁכִינָה
עָלָיו, קָרָא לְשְׁנַיִם עָשָׂר בְּנָיו לְהַתְחַבֵּר עִמָּה.

וּבֵא וְרֵאָה, מַטָּה שֶׁלְמָה לֹא נִמְצָאָה מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא
הָעוֹלָם כְּאוֹתָהּ הַשַּׁעַה שֶׁרָצָה יַעֲקֹב לְהִסְתַּלַּק
מִן הָעוֹלָם. אַבְרָהָם מִימִינוֹ, יַצְחָק מִשְׁמַאֲלוֹ (דִּין),
יַעֲקֹב הָיָה שׁוֹכֵב בֵּינֵיהֶם, שְׁכִינָה לְפָנָיו. כֵּיּוֹן שֶׁרָאָה
כֵּךְ יַעֲקֹב, קָרָא לְבָנָיו, וְאַחַז אוֹתָם סְבִיב הַשְּׁכִינָה,
וְסִדֵּר אוֹתָם בְּסִדּוּר שָׁלֵם.

מִנֵּי לָנוּ שְׁסִדְרָם סְבִיב הַשְּׁכִינָה? שְׁכָתוֹב הָאֶסְפוֹ,
וְאַז נִמְצָאָה שֵׁם שְׁלֵמוֹת הַכָּל, וְכַמָּה מְרַכְּבוֹת
עֲלִיוֹנוֹת סְבִיבָם. פְּתַחוּ וְאָמְרוּ, לֵךְ ה' הַגְּדִלָה
וְהַגְּבוּרָה וְגוֹ'. אַז הַתְּכַנֵּס הַשֶּׁמֶשׁ אֶל הַלְּבָנָה,
וְהַתְּקַרֵּב מְזוּרַח לְמַעְרָב. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיֵּאֲסֹף רַגְלָיו אֶל
הַמַּטָּה, וּמֵאִירָה הַלְּבָנָה, וְנִמְצָאֵת בְּשְׁלֵמוֹת. וְאַז
וַדַּאי שְׁנַיִנוֹ, יַעֲקֹב אָבִינוֹ לֹא מֵת. כֵּיּוֹן שֶׁרָאָה יַעֲקֹב
[סִדְרָ] צַד שָׁלֵם, מֵה שֶׁלֹּא נִמְצָא כֵּךְ לְבֵן אָדָם אַחֵר,
שְׁמַח וְשִׁבְחָ אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּפְתַח וּבְרַךְ אֶת
בְּנָיו, כָּל אֶחָד וְאַחַד כְּרֵאוּבֵן לוֹ.

רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי יֵיסָא הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ, אָמַר רַבִּי
יֵיסָא, הָרִי וַדַּאי שְׁנַיִנוֹ, כָּל בְּנֵי יַעֲקֹב נִתְקַנּוּ
בְּסִדְרָ שָׁלֵם וְהַתְּבָרְכוּ כָּל אֶחָד וְאַחַד כְּרֵאוּבֵן לוֹ, מֵה
נֵאמַר בְּפָסוּק הַזֶּה, שְׁכָתוֹב מֵאֲשֶׁר שְׁמָנָה לַחֲמוֹ
וְגוֹ'? אָמַר לוֹ, לֹא יִדְעֵתִי, כִּי לֹא שְׁמַעֲתִי מֵהַמְּנוּרָה
הַקְּדוּשָׁה, אֵלָּא אֶתָּה וְאַנִּי נִלְךְ לְמְנוּרָה הַקְּדוּשָׁה.

התגלגלתה ברכה, ומה שהיה באותו זמן, ומה שהיה כשנכנסו ישראל לארץ, ומה שהיה בזמן מלך המשיח במעשה ראובן.

שמעון ולוי אחים. אמר רבי יצחק, כאן אחד אותם בצד שמאל של השכינה, שראה מעשים של דין קשה שלא יכול העולם לסבל. אמר רבי יוסי, הברכה שלהם איפה היא? אמר רבי יצחק, שמעון לא ראוי לזה, שראה לו כמה מעשים רעים, ולוי שבא מצד הדין הקשה, וברכה לא תלויה בו, ואפלו כשבא משה לא תלה בו ברכתו, שכתוב (דברים לג) ברוך ה' חילו ופעל ידיו תרצה. תלוי בקדוש ברוך הוא.

בא ראה, כתוב (תהלים קד) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות. זה הים גדול - זו השכינה שעומדת על יעקב, כשרצה להסתלק מהעולם. ורחב ידים - שהרי כל העולם מתמלא ונשלם ומצטמצם שם. שם רמש ואין מספר - שכמה מלאכים עליונים וקדושים נמצאו שם. חיות קטנות עם גדולות - אלו הם שנים עשר שבטים, בני יעקב שנמצאו בהם בשלמות, אחד אילה, ואחד זאב, ואחד ארי, ואחד טלה. אמר רבי יצחק, אריה אחד, וטלה אחד, אחד זאב, ואחד גדי, וכן כלם, להמצא חיות קטנות עם גדולות.

רבי יהודה אמר, הכל יפה, אבל יהודה אריה ושמעון שור, והרי פרשוה החברים שהיו משגיחים זה כנגד זה, זה מימין וזה משמאל. לשור שמעשיו רעים, אמרו נציר דמות של אריה ברכת שלו, ויסתכל בזה ויפחד ממנו. כך שמעון שור, יהודה אריה.

שמעון לא זכה לברכות, אלא הדביק אותו משה ליהודה. כתוב כאן (דברים לג) שמע ה' קול יהודה, וכתוב שם (בראשית כט) כי שמע ה' כי שנואה אנכי. אמר רבי יהודה, שמעון ולוי, אביהם העלם למשה. אמר לו רבי יוסי, מה הטעם אביהם העלם למשה? אמר לו, אף אנו נעלהו למנוחה הקדושה העליונה.

באו ושאלו את רבי שמעון. אמר, כמה חביבים דברים אלו. טפח בידו ובכה. אמר, מי יגלה

רד עם אל, צד הגבורה, נקרא בית דין, וסמוך לו ראובן. ואף על גב שמלכות היתה של יהודה, ראובן סמוך כנגדו היה.

אמר רבי שמעון, עתידים אותם בני ראובן לעורר שני קרבות בתוך הארץ. בא ראה, כתוב כחי בגלות מצרים. וראשית אוני - שהם היו ראשונים לאחיהם לקרב. יתר שאת - לגלות אשור, שמשם גלו בני גד ובני ראובן ראשונים מכלם, וסבלו כמה רעות, וכמה ענויים סבלו, ולא שבו עד כעת.

ויתר עז - לזמן שמלך המשיח יתעורר בעולם, הם יצאו ויערכו קרבות בעולם וינצחו, ויתחזקו על העמים, ובני העולם יפחדו מהם וירתו לפניהם ויחשבו להתגבר במלכות, ולא ישארו בה. זהו שכתוב פחז כמים אל תותר. מה הטעם שלא ישארו בה ואפלו בצד אחד של העולם? משום כי עלית משכבי אביך, שעתידים להכניס ולערך קרבות בתוך הארץ הקדושה, משכבי אביך דוקא, זו ירושלים.

בא ראה, לארבעת צדדי העולם התפזרו בני ראובן בגלות, כנגד כל ישראל שגלו לגלות ארבע פעמים בארבע רוחות העולם. זהו שכתוב כחי - אחד, וראשית אוני - שנים, יתר שאת - שלשה, ויתר עז - ארבעה. כמו כן עתידים הם לערך קרב בארבע רוחות העולם ולשלט בקרבם על הכל, וינצחו עמים רבים וישלטו עליהם.

פחז כמים אל תותר כי עלית על משכבי אביך. כאן נרמז על הרהור ראשון שהיה ליעקב בטפה הראשונה ברחל, שאלמלא הרהור של אותה טפה היה במקומה, נשאר היה ראובן בכל, אבל פחז כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך. עלית - בהרהור אחר, אז חללת וגו'.

דבר אחר פחז כמים אל תותר - שהרי כאשר יערכו קרב בני ראובן בעולם וינצחו עמים רבים, לא ישארו במלכות, מה הטעם? כי עלית משכבי אביך, שעתידים לערך קרב בארץ הקדושה דוקא, שכתוב כי עלית משכבי אביך, [זו ירושלים. משכבי?!] משכב היה צריך לכתב! אלא אביך, זה ישראל הזקן. משכבי אביך ולא משכב, משום שהרי פעמים נבנתה ירושלים, ופעם שלישית לזמנו של מלך המשיח, ולכן משכבי אביך. וכאן

שְׁמַעוֹן וְלוֹי הִטְרִיחוּ עֲצָמָם עַל סוּד זֶה בְּאֲנָשֵׁי שְׁכָם שִׁימּוּלוּ עֲצָמָם וַיִּקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם סוּד זֶה, וְהִפְסוּק מַעֲיֵד שְׁבַמְרָמָה. וְעוֹד, בְּמַעֲשֵׂה זְמָרִי בֶן סְלוּא שִׁפְסַל אֶת הַסוּד הַזֶּה. וַיַּעֲקֹב אָמַר, בְּסוּדָם אֵל תָּבֹא נַפְשִׁי. מִי זֶה נַפְשִׁי? זֶה נֶפֶשׁ שְׁנַכְנַסְתָּ וְנֶאֱחָזְתָּ בְּבְרִית הָעֲלִיּוֹנָה לְמַעֲלָה, וְנִקְרָאת נֶפֶשׁ צְרוּר הַחַיִּים. **בְּקִהְלָם** אֵל תִּחַד כְּבוֹדִי, הָרִי פְרֹשׁוּהָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר טז) וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קֶרַח. אֵל תִּחַד כְּבוֹדִי - זֶה כְּבוֹד יִשְׂרָאֵל סֶתֶם. וְלִכֵּן לֹא בָרַךְ אוֹתָם אֲבִיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהֶעֱלָה אוֹתָם לְמַשָּׁה. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, מִהִפְסוּקִים הִלְלוּ [וּמִשּׁוּם כָּךְ] [מִשְׁמַע] שֶׁלֹּא נֶאֱחָזְזוּ זֶה בְּזֶה, וְהִצְטַרְף כָּךְ. וְלִכֵּן יֵשׁ בּוֹ הַכֹּל, וְאֵין לָךְ דוֹר בְּעוֹלָם שֶׁלֹּא יוֹרֵד דִּין שְׁלֵהֶם לְקַטְרֵג בְּעוֹלָם, וּמִתְרַבִּים הַמְחַזְרִים עַל הַפְתָּחִים שֶׁל בְּנֵי אָדָם. הִנֵּה לָךְ הַכֹּל [זֶה כְּנִגְדָּה זֶה].

יְחֻדָּה אַתָּה יוֹדוּךָ אַחִיךָ יָדָךְ בְּעַרְףְּ אֲבִיךָ וְגוֹ'. רַבִּי יוֹסִי פָתַח, (תהלים קד) עָשָׂה יְרַח לְמוֹעֲדִים וְגוֹ'. עָשָׂה יְרַח, כְּדִי לְקַדֵּשׁ בּוֹ רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וְרֵאשֵׁי שָׁנִים. וְלְעוֹלָמִים הַלְבְּנָה מְאִירָה רַק מִן הַשֶּׁמֶשׁ, וְכִשְׁשׁוֹלְטַת הַשֶּׁמֶשׁ - לֹא שׁוֹלְטַת הַלְבָנָה, וְכִשְׁמַתְכַנְסַת הַשֶּׁמֶשׁ, אִזּוֹ שׁוֹלְטַת הַלְבָנָה, וְאֵין חֲשׁבוֹן לְלַבְנָה אֲלֵא רַק כְּשִׁמְתְּכַנְסַת הַשֶּׁמֶשׁ. **וּשְׁנִיָּהֶם** עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהָאִיר, זֶהוּ שְׁכָתוּב (בראשית א) וַיִּתֵּן אֶתֶם אֱלֹהִים בְּרַקִּיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ וְגוֹ'. וְהָיוּ לְאֹתָת - אֵלוֹ שְׁכָתוֹת, שְׁכָתוּב (שמות לא) כִּי אוֹת הִיא. וְלְמוֹעֲדִים - אֵלוֹ יָמִים טוֹבִים. וְלִיָּמִים - אֵלוֹ רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים. וְלִשְׁנָיִם - אֵלוֹ רֵאשֵׁי שָׁנִים. שִׁיְהִיו אֲמוֹת הָעוֹלָם עוֹשִׂים חֲשׁבוֹן לְשֶׁמֶשׁ, וְיִשְׂרָאֵל לְלַבְנָה.

וְזֶה הוֹלֵךְ כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתוּב (ישעיה ט) הַרְבִּיתָ הַגּוֹי לוֹ הַגְּדֵלְתָּ הַשְּׂמֵחָה. הַרְבִּיתָ הַגּוֹי - אֵלוֹ יִשְׂרָאֵל, שְׁכָתוּב בָּהֶם (דברים ד) כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל, וְכָתוּב גוֹי אֶחָד בְּאָרֶץ. לוֹ - בְּשִׁבְלֵוֹ. הַגְּדֵלְתָּ הַשְּׂמֵחָה [מִמֶּשׁ] - זֶה הַלְבָנָה שְׂמַתְגְּדֵלְתָּ בְּאוֹר בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל. אֲמוֹת הָעוֹלָם לְשֶׁמֶשׁ, וְיִשְׂרָאֵל לְלַבְנָה, אֵיזָה מֵהֶם עֲדִיף? וְדֹאֵי הַלְבָנָה לְמַעֲלָה, וְהַשֶּׁמֶשׁ שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם תַּחַת הַלְבָנָה הוּא, וְאוֹתוֹ הַשֶּׁמֶשׁ מְזוֹ [הַצַּד] הַלְבָנָה מְאִיר.

רְאָה מֵה בֵּינָם לְבֵין יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל אֲחֻזָּיִם בְּלַבְנָה, וְהַשְּׂתַלְשְׁלוֹ בְּשֶׁמֶשׁ הָעֲלִיּוֹנָה,

אוֹתָךְ נֶאֱמַן הַקְּדוֹשׁ? הַתְּעֲלִיתָ בְּחִיָּיךָ עַל בְּנֵי אָדָם, הַתְּעֲלִיתָ בְּפִטְרֵךְ וְנִסְתַּרְתָּ דְמוּתְךָ. מִפְתָּחוֹת רַבּוֹנְךָ נִמְסְרוּ בְיָדְךָ תְּמִיד.

בֵּא רְאָה, לִיעֲקֹב הָיוּ אַרְבַּע נָשִׁים, וְהוֹלִיד בָּנִים מִכָּלֶן, וְהִתְעַלָּה [וְנִתְקַן] בְּנִשׁוּתֵיו. כְּשֶׁרָצָה יַעֲקֹב לְהִסְתַּלֵּק, עָמְדָה עָלָיו שְׁכִינָה. רָצָה לְבָרַךְ אֶת אֱלֹהִים וְלֹא יָכַל, מִלְּפָנֵי הַשְּׁכִינָה שֶׁפָּחַד. אָמַר, אֵיךְ אֶעֱשֶׂה, שֶׁהָרִי שְׁנִיָּהֶם בָּאוּ מִצַּד הַדִּין הַקָּשָׁה? אִם אֲחֻזִּיק בְּשְׁכִינָה - לֹא יִכְלֹתִי, שֶׁהָרִי הָיוּ לִי אַרְבַּע נָשִׁים וְנִתְקַנְתִּי בָהֶן, אֲלֵא אֶעֱלֶה אוֹתָן לְבַעַל הַבַּיִת, שֶׁהָרִי [בּוֹ] הַבַּיִת עוֹמֵד בְּרִשׁוּתוֹ, וְמֵה שִׁירְצָה - יַעֲשֶׂה.

כָּךְ יַעֲקֹב אָמַר, חֲלָקִים שֶׁל נָשִׁים וּבָנִים הָרִי לְקַחְתִּי בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנִשְׁלַמְתִּי, וְאֵיךְ אֲתַחֲזֹק בַּגְּבִירָה יוֹתֵר? אֲלֵא אֶעֱלֶה הַדְּבָרִים לְבַעַל הַגְּבִירָה, וְהוּא יַעֲשֶׂה מֵה שִׁירְצָה, וְלֹא יִפְחַד.

בֵּא רְאָה מֵה כְּתוּב, (דברים לג) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים, בְּעַל הַבַּיִת, בְּעַל הַגְּבִירָה, כְּכָתוּב (במדבר ל) אִישָׁה יִקְיַמְנוּ וְאִישָׁה יִפְרְנוּ, שֶׁהָרִי (שם ז) כָּלוֹת מֹשֶׁה כְּתוּב. וְעַל כֵּן מֹשֶׁה מְבָרַךְ אֶת מִי שֶׁרוֹצֶה בְּלֵי פָחַד, כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ. וְלִכֵּן אָמַר יַעֲקֹב, הָרִי רְאִיתִי שְׁבָנֵי אֱלֹהִים בְּצַד הַדִּין הַקָּשָׁה, [יְבִיאֹו] יָבֹא בְּעַל הַבַּיִת וַיְבָרַךְ אוֹתָם.

מֹשֶׁה וְדֹאֵי אִישׁ הָאֱלֹהִים הָיָה, וְרִצּוֹנוֹ עוֹשֶׂה בְּבֵיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אִישָׁה יִקְיַמְנוּ, זֶהוּ שְׁכָתוּב (שם י) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמָה ה'. וְאִישָׁה יִפְרְנוּ, זֶהוּ שְׁכָתוּב וּבִנְחָה יֹאמֶר שׁוֹבָה ה'. וְדֹאֵי שְׁבַעַל הַבַּיִת עוֹשֶׂה אֶת רִצּוֹנוֹ וְאֵין מוֹחָה בְּיָדוֹ, כְּמוֹ לְאָדָם שֶׁגּוֹזֵר עַל אֲשֶׁתוֹ, וְהִיא עוֹשֶׂה רִצּוֹנוֹ. וְעַל כָּךְ יַעֲקֹב, אֵף עַל גַּב שֶׁהָיָה אֲחֻזּוֹ בְּעֵץ הַחַיִּים, לֹא הָיָה בְּעַל הַבַּיִת אֲלֵא לְמִטָּה. מֹשֶׁה הוּא לְמַעֲלָה, וְלִכֵּן הֶעֱלָה אוֹתָם לְבַעַל הַבַּיִת.

בְּסוּדָם אֵל תָּבֹא נַפְשִׁי וְגוֹ'. רַבִּי אַבְא פָתַח וְאָמַר, (תהלים כה) סוּד ה' לִירְאָיו וְגוֹ'. סוּד ה' לִירְאָיו - הַסוּד הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַתּוֹרָה לֹא נָתַן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲלֵא לְאוֹתָם יִרְאֵי חֹטָא, וּמִי שֶׁהֵם יִרְאֵי חֹטָא, מִתְגַּלְּה לָהֶם סוּד עֲלִיּוֹן שֶׁל תּוֹרָה. וּמִיְהוּ סוּד הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַתּוֹרָה? הֲגוֹי אוֹמֵר זֶה אוֹת בְּרִית קִדְשׁ, שֶׁנִּקְרָאת סוּד ה' בְּרִית קִדְשׁ.

וישבן מקדם לגן עדן וגו' - זה למטה. כמו שכרובים למעלה, יש כרובים למטה, והשרה העץ הזה עליהם. ואת להט החרב המתהפכת אלו דגמת שלהבת של אש מאותה החרב שמתלהטת. המתהפכת - זו החרב הזו, שיונקת בשני צדדים, ומתהפכת מצד זה לצד אחר.

דבר אחר, המתהפכת - זו להט אותן צורות השלהבת [של המלכות] שאמרנו, שמתהפכות לפעמים גברים ולפעמים נשים, ומתהפכות ממקומם לכל, וכל זה כדי לשמר את דרך עץ החיים. איזו דרך? כמו שנאמר (שם מג) הנותן בים דרך.

אמר רבי יהודה, יפה, וכך זה ודאי שגרם אדם לאותו עץ שחטא בו להתגרש, וגם לשאר בני העולם, כמו שנאמר (שם נ) ובפשעכם שלחה אפכם, אבל יפה אמרת, שהרי ממקומו משמע, שכתוב ויגרש את האדם, משום שזוהי שלמות האדם.

ומאותו יום נפגמה הלבנה, עד שבא נח ונכנס בתשובה [לתבה]. באו הרשעים ונפגמו. עד שבא אברהם [ועמדו] ועמד בשלמות של יעקב ובניו. ובא יהודה ואחז ביה, והתחזק במלכות, וירש אותה ירשת עולמים הוא וכל בניו אחריו. זהו שכתוב יהודה אתה יודוף אחיה. [משום שהמלכות שלו עליהם, כמו שנאמר (דברי הימים-א ה) כי יהודה גבר באחיו. יודוף אחיה] ודאי בשעה שעמדו ישראל על הים, שכלם הודו לו וירדו אחריו לים.

ידף בערף אביה, כמו שנאמר (שופטים א) יהודה יעלה [בתחלה]. ישתחוו לה בני אביה, כלל של כל אותם שאר השבטים, משום זה בני אביה ולא בני אמה. בני אביה - הרי כל שאר השבטים שאף על גב [שהם נחלקו] שנחלקו לשתי מלכיות, כשהיו עולים לירושלים היו כורעים ומשתחוים למלך שבירושלים, משום שמלכות ירושלים ממלכות הקדושה. [שולטת] ממנו היתה

ישתחוו לה, ולא כתוב וישתחוו, שאם כתוב וישתחוו - להוסיף את שאר העמים. לא כתוב וישתחוו אלא בזמן שיבא מלך המשיח, שכתוב (ישעיה מט) שרים וישתחוו. עכשו שאמר

ונאחזו במקום [בו] [שמאיר לשמש] שמאירה מהשמש העליון ונדבקים בו, שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים ביה אלהיכם חיים כלכם היום.

יהודה אתה וגו'. רבי שמעון אמר, מלכות התקימה ליהודה, והינו מה שאמרנו, מהו שכתוב (בראשית כט) הפעם אודה את ה', משום שהוא רביעי אודה את ה', משום שהוא רגל רביעי לפסא. יה"ו זה רשם של השם העליון, ובמה נשלם? בה"א [בדל"ת], והינו ה"א אחרונה של השם הקדוש, השם הקדוש נשלם באותיותיו, וקשר שאחזו אותן, על כך יודוף אחיה, שהמלכות לה ראויה להתקים ודאי. (הושע יד) ויהודה עד רד עם אל ועם קדושים נאמן. מי הקדושים? אלו קדושים עליונים, שכלם מודים לו וישמו אותו נאמן, לכן הוא ראשון בכל, הוא מלך על כלם.

רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים מה) כל כבודך בת מלך פנימה. כל כבודך - זו כבודך ישראל. כבודך - משום שהוא כבוד, זה על זה. זה זכר וזו נקבה [זו נקבה], ונקראת כבודך. בת מלך - הינו בת שבע, בת קול שהוא קול גדול, וזהו מלך העליון. פנימה - משום שיש מלך שאינו לפנים כמותו, וזו כבודך בת מלך.

ממשכצות זהב לבושה, משום שהתלבשה ונאחזה בגבורה עליונה, וגם זה נקרא מלך, ובשכילה עומדת הארץ, מתי? בשעה שנאחזת במשפט, כמו שנאמר (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ. ולזו קוראים מלכות השמים, ויהודה נאחז ביה, וירש המלכות שבארץ.

רבי [אבא] יהודה ורבי יצחק היו הולכים בדרך. אמר רבי יצחק, נפתח בדברי תורה ונלך. פתח רבי יצחק ואמר, (בראשית ג) ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן וגו'. פסוק זה בארוהו החברים, אבל ויגרש, כמו בן אדם שמגרש את אשתו, את האדם דוקא.

בא ראה סוד הדבר, אדם נתפס במה שחטא, וגרם מות לו ולכל העולם, וגרם לאותו עץ שחטא בו גרושים, להגרש בו ולהתגרש בבניו לעולמים. זהו שכתוב ויגרש את האדם, את דוקא, ככתוב (ישעיה ו) ונאראה את ה'. אף כאן את האדם.

זו לזו, שְׁתִּים מֵהֵן דּוֹמוֹת זו לְזו, וּשְׁתִּים אַחֲרוֹת דּוֹמוֹת זו לְזו. אַרְבַּע שְׁדוּמוֹת זו לְזו הֵן גַּפֵּן שַׂרְקָה, הֵינּוּ גַּפֵּן הֵינּוּ שַׂרְקָה, שְׁמָהֶם יוֹצְאִים עֲנָבִים וּמָהֶם נַעֲשֶׂה יַיִן שְׁנַקְרָא יַיִן, וְכֵלֶן סוּד אֶחָד וּמִשְׂרֵשׁ אֶחָד יוֹצְאוֹת וְשׁוֹפְעוֹת. וּשְׁתִּים שְׁדוּמוֹת זו לְזו – עִירָה אֲתַנּוּ, הֵינּוּ עִירָה הֵינּוּ אֲתַנּוּ, וְסוּד אֶחָד הֵם, וּבְדַרְגָּה אַחַת כְּלוּלוֹת וּמִסוּד אֶחָד שׁוֹפְעוֹת.

לְבַשׁוּ סוּתָה זֶה דְּבַר אֶחָד וְסוּד אֶחָד, (שְׁמוֹת כב) כִּי הִיא כְּסוּתָה לְבָדָה הִיא שְׁמָלְתוֹ לְעָרוֹ. פַּעַם קוֹרָא לוֹ כְּסוּתָה, וּפַעַם אַחֲרַת קוֹרָאָהּ לְבוּשׁ, וּפַעַם אַחֲרַת קוֹרָאָהּ שְׁמָלָה, וְכֵלֶם מִשְׂרֵשׁ אֶחָד שׁוֹפְעִים וְדְבַר אֶחָד עוֹשִׂים, וְחִלּוּף הַשְּׁמוֹת כְּלוּלִים בָּהֶם סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, וּמִי שְׂדִיק טַעַם מִשְׁהוֹ, וּמִי שְׁלֹא דִיק – לֹא טַעַם וְלֹא מִשְׁהוֹ. וּשְׁמוֹנֵה הַדְּרָגוֹת הֵלְלוּ רְמוּזִים בָּהֵן סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, אֲבָל הַפְּסוּק עוֹמֵד כְּפִשׁוּטוֹ.

בֵּא רָאָה, יַעֲקֹב הַשְּׁלָם שְׁבָאָבוֹת הִיָּה, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (בְּרֵאשִׁית כה) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם וְגוֹ'. מֵה זֶה אִישׁ תָּם? שְׁנֹתֵקֵן מִן הַחֲכָמָה שְׁלֹמְעֵלָה וּמֵהַחֲכָמָה שְׁלֹמֹה, וְהֵינּוּ שְׁכָתוּב יֹשֵׁב אֲהֲלִים. שְׁנֵי אֲהֲלִים הֵם – אֲהֵל שְׁנַקְרָא לְפָנִים מִן הַפְּרָגוּד, וְאֲהֵל שְׁנַקְרָא אַחֲרֵי הַפְּרָגוּד, וְכֵלּוּל הִיָּה מִשְׁנֵי צְדָדִים – מִבְּתִים פְּנִימִיִּים וּמִבְּתִים חִיצוֹנִיִּים, וּמִי לְמַד אֶת יַעֲקֹב כֵּל זֶה?

בֵּא רָאָה, שְׁהָרִי אוֹתָן שְׁנֵים שְׁהִיָּה טְמוֹן וְגִנּוּז עִם שֵׁם וְעֵבֶר, שֵׁם לְמַד אוֹתוֹ חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה שֶׁל בְּתִים פְּנִימִיִּים. וְעֵבֶר לְמַד אוֹתוֹ כְּשָׁפוֹת [חֲכָמָה] תַּחְתּוֹנָה, וְסִימָן לְדְבָר – (יְהוֹשֻׁעַ כד) בְּעֵבֶר הַנְּהָר יִשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם. מֵה זֶה בְּעֵבֶר הַנְּהָר? אֲלֵא סוּד הוּא, שְׁכָל יִמְיָהֶם שֶׁל אוֹתָם קְדוּמוֹנִים לֹא הָיוּ לוֹמְדִים אֲלֵא חֲכָמָה תַּחְתּוֹנָה שְׁבָאָה מִבְּתִים חִיצוֹנִיִּים שְׁנַקְרָאִים אַחֲרֵי הַפְּרָגוּד, וּבְאוֹתָם שְׁאֲחֹרֵי הַפְּרָגוּד הָיוּ דְבָקִים, וְהָיוּ מוֹדִיעִים לָהֶם דְּבָרִים שְׁעֲתִידִים לְבֹא לְעוֹלָם, טוֹב אוֹ רַע, וְאִז הָיוּ כֵּל אוֹתָם דּוֹרוֹת, עַד שְׁבָא אוֹתוֹ צַד הַקְּדֻשָּׁה וְהִמְשִׁיף לוֹ לְאַבְרָהָם וְהוֹדִיעוֹ דְּבָרִים שֶׁל שְׂרֵשׁ שְׁנַמְשָׁכִים לְעוֹלָם שְׁלָהֶם מִבְּתִים פְּנִימִיִּים, וּמִשֵּׁם שׁוֹאֲבִים כֵּל אֵלּוֹ שְׁנַקְרָאִים בְּתִים חִיצוֹנִיִּים, וּמִשֵּׁם מִתְּהוּיִם קִצַּת דְּבָרִים, לֹא הִכֵּל, וְסִימָן לְדְבָר – מִתְּמַצִּית גּוֹפָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָעוֹלָם שׁוֹתָה.

יִשְׁתַּחֲוּוּ, לְהִרְאוֹת שְׁכָל יִשְׂרָאֵל לְבָדָם, כְּלָם יַעֲבְדוּ לְרֹאשׁ הַגּוֹלָה, לְרֹאשׁ שֶׁל בְּכָל, וְלֹא שְׂאֵר הָעַמִּים.

גּוֹר אֲרִיָּה יְהוּדָה, בְּתַחֲלָה גּוֹר וְאַחַר כֶּךָ אֲרִיָּה. וְסוּד הַדְּבָר – בְּתַחֲלָה נֶעַר וְאַחַר כֶּךָ אִישׁ (שְׁמוֹת טו) ה' אִישׁ מִלְחָמָה. מִטְּרַף בְּנֵי עֲלִיתָ, מֵה זֶה מִטְּרַף? לְהַכְלִיל אֶת מְלֶאךְ הַמּוֹת, שֶׁהוּא עוֹמֵד עַל טְרַף לְכָלוֹת אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם וְלֹא מְצִיל, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (מִיכָה ה) וְטְרַף וְאִיִּן מְצִיל. [וּמֵהוּן] וּמֵאוֹתוֹ טְרַף מְסַתְּלֶקֶת הַשְּׁכִינָה.

כָּרַע – בְּגָלוֹת בְּכָל. רִבֵּץ – בְּגָלוֹת אֲדוּם. כְּאֲרִיָּה – שֶׁהוּא חֲזָק. וְכֵלְבִיא – שֶׁהוּא יוֹתֵר חֲזָק, כֶּךָ יִשְׂרָאֵל הֵם חֲזָקִים, שְׁבָנֵי הָעוֹלָם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת מְפַתִּים וְדוֹחֲקִים אוֹתָם, וְהֵם עוֹמְדִים בְּדַתָּם וּבְמִנְהַגֵּיהֶם כְּאֲרִיָּה וְכֵלְבִיא.

כָּךְ שְׁכִינָה, שְׂאֵף עַל גֵּב שְׁכָתוּב (עֲמוּס ה) נִפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל, הִיא חֲזָקָה כְּאֲרִיָּה וְכֵלְבִיא בְּנִפְלָה הַזֶּה. מֵה אֲרִיָּה וְכֵלְבִיא לֹא נוֹפְלִים אֲלֵא כְּדֵי לְטְרַף טְרַף וְלִשְׁלֹט, שְׁהָרִי מִרְחוֹק מְרִיחַ אֶת טְרָפוֹ, וּמִשְׁעָה שְׁמֵרִיחַ נוֹפֵל, וְלֹא קִם עַד שְׁקוֹפֵץ עַל טְרָפוֹ וְאוֹכְלוֹ, כֶּךָ שְׁכִינָה לֹא נוֹפֶלֶת אֲלֵא כְּאֲרִיָּה וְכֵלְבִיא, כְּדֵי לְנַקֵּם מַעֲמִים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת וְלִקְפֹץ עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (יִשְׁעִיָּה סג) צַעֲה כָּרַב כַּחוֹ.

מִי יְקִימֵנוּ – הוּא לֹא יְקוּם לְנִקְם מֵהֶם נִקְמָה קְטַנָּה, אֲלֵא מִי יְקִימֵנוּ. מ"י, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (אִיכָה ב) מִי יִרְפָּא לָךְ, וְהוּא עוֹלָם הָעֲלִיוֹן שְׁבוּ שְׁלֹטוֹן לְחֲזָק לְכָל, וְכָתוּב (אִיּוֹב לח) מִבְּטָן מִי יִצְא הַקֶּרֶחַ, וּבְאֲרוּהָ.

לֹא יְסוּר שְׁבֵט מִיְהוּדָה וְגוֹ', בְּאֲרוֹ הַחֲבָרִים, אֲבָל עַד כִּי יָבֹא שִׁיל"ה, בְּה"א, מִשׁוּם שְׁבִשְׂאָר בּוֹ', לְהִרְאוֹת כָּאֵן אֶת סוּד [כָּאֵן] הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ י"ה. בְּמִקּוּם אַחַר שִׁילוֹ בְּלִי ה"א, וּבְמִקּוּם אַחַר שִׁלָּה בְּלִי יו"ד, וְכָאֵן שִׁיל"ה בְּיו"ד ה"א, סוּד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ הָעֲלִיוֹן, שְׁשְׁכִינָה תְקוּם בְּשֵׁם [זֶה] שֶׁל י"ה, וְהוּא סוּד שֶׁל י' [מ"י], כְּפִי שְׂאֲמַרְנוּ.

הַשְּׁלָמָה מֵהַשְּׁמֻטוֹת (סִימָן כא)

אֲסָרִי לְגַפֵּן עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֲתַנּוּ כְּפִס בֵּינָן לְכֹשׁוּ וּבָדָם עֲנָבִים סוּתָה (בְּרֵאשִׁית מט). שְׁמוֹנֵה דְרָגוֹת כְּלוּלוֹת בְּפְסוּק זֶה. אַרְבַּע מֵהֵן דּוּמוֹת

חבלה, רוחות, שומרי השערים, ועליהם ממנה אחד בכל שער ושער, ונשמות הרשעים נמסרות לאותם ממנים על ידי דומה. כיון שנמסרות בידיהם, סותמים שערים של אש לוהט.

שְׁהָרִי יש שערים אחר שערים. כל השערים פתוחים וסתומים, החיצוניים פתוחים והפנימיים סתומים, ובכל שבת ושבת כלם פתוחים, ויוצאים הרשעים עד לאותם השערים החיצוניים, ופוגשים נשמות אחרות שמתעכבות בפתחים החיצוניים. וכשיוצאת שבת, הכרוז עומד בכל פתח ופתח ואומר: (תהלים ט) ישובו רשעים לשאולה וגו'.

בא ראה, נשמות הצדיקים הקדוש ברוך הוא שומר אותן שלא ימסרו לידי דומה, שהוא הממנה. זהו שכתוב ישמר צאתך ובוואך, וכתוב ישמר את נפשך.

אִסְרִי לגפן עירה. מהי הגפן? זו כנסת ישראל, כמו שנאמר (תהלים פ) גפן ממצרים תסיע, וכתוב (שם קכח) אשתך כגפן פריה. אשתך כגפן הקדושה הזו. אמר רבי יוסי, זו הגפן שמברכים בה בורא פרי הגפן. בורא – הינו שכתוב (בראשית א) עץ עשה פרי. פרי הגפן – זה עץ פרי. עשה פרי – זה עץ פרי – זה נקבה. משום כך בורא פרי הגפן, זה זכר ונקבה כאחד. [נשמות הצדיקים הן פרי הגפן, כמו שאמר בורא פרי הגפן].

וּמִשְׁעָה זו שעמד אברהם אבינו, עליו השלום, על אותו צד הקדשה, שממנו הכל יוצא ושופע ובו הכל תלוי, יצא לו לשעתו מצד זה שהם בני עבר הנהר, ובא לו להשתעשע בארץ הקדושה. זהו שכתוב (יהושע כד) ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר ואולף אותו בכל ארץ כנען, ארץ כנען ממש, ארץ שאר החילות העליונים נשברים תחתיה שם, ואין להם קיום עמה: ע"כ מההשמטות

אִסְרִי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו וגו'. רבי חייא פתח, (תהלים קכא) ה' ישמרך מכל רע ישמר את נפשך. כיון שאמר ה' ישמרך מכל רע, לשם מה ישמר את נפשך? אלא ה' ישמרך מכל רע – בעולם הזה, ישמר את נפשך – באותו עולם.

שְׁמִירָה של העולם הזה הוא, להיות האדם שמור מכמה מינים רעים מקטרגים שהולכים לקטרג בני האדם בעולם ולדבק בהם. באותו העולם מה זה? כמו שאמרנו, כשיוצא אדם מן העולם הזה, אם הוא זוכה – נשמתו עולה ומתעטרת במקומה, ואם לא – כמה קבוצות של מחבלים מזמנים למשך אותו לגיהנם ולמסר אותו בידי דומה, שנמסר לממנה על הגיהנם, ושלש עשרה אלף רבוא ממנים עמו, וכלם מזמנים על נפשות הרשעים.

בא ראה, שבעה מדורים יש בגיהנם, ושבעה פתחים. ונשמת הרשע נכנסת, וכמה מלאכי

❦ סדר הלימוד ליום יח שבט [יום 136 בשנה] ❦

יתפסו, שכתוב (משלי ד) דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו.

בזמן קדמון הייתה נבואה שורה על בני אדם, והיו יודעים ומתבוננים לדעת בכבוד העליון. כיון שפסקה מהם נבואה, היו משתמשים בכת קול. עכשו פסקה נבואה ופסקה בת קול, ולא משתמשים בני אדם אלא בחלום.

וחלום הוא דרגה תחתונה היא חיצונה, שהרי שנינו, חלום הוא אחד מששים של נבואה, מה הטעם? משום שבא מדרגה ששית למטה, והרי נתבאר. בא ראה, החלום נראה לכלם, משום שחלום בא מצד השמאל, ויורד בכמה דרגות, ונראה חלום, אפלו לחיכים ואפלו לעובדי כוכבים ומזלות.

משום שלפעמים לוקחים חלום ושומעים אותם המינים הרעים, ומודיעים לבני אדם. מהם שצוחקים [בהם] על בני אדם ומודיעים להם דברים כוזבים, ולפעמים שומעים דברי אמת, ולפעמים שהם שלוחים לרשעים ומודיעים להם דברים עליונים.

מה כתוב ברשע הזה? ראה חלום אמת, שכתוב ובגפן שלשה שריגם. מהי גפן? זו כנסת ישראל, שכתוב (תהלים פ) הבט משמים וראה ופקד גפן זאת. משמים, שהרי ממקום זה נזרקה, כמו שנאמר (איכה ב) השליך משמים ארץ. ופקד גפן זאת, גפן שהיא זאת, ודאי.

שלשה שריגם - כמו שנאמר (בראשית כט) שלשה עדרי צאן רבצים עליה. והיא כפרחת - שכתוב (מלכים א ה) ותרב חכמת שלמה, שהאירה הלכנה. עלתה נצה - זו ירושלים של מטה.

דבר אחר עלתה נצה - למעלה, אותה דרגה שעומדת עליה ומיניקה אותה, כמו שנאמר (בראשית א) אשר זרעו בו על הארץ. הבשילו אשכלתיה ענבים - לשמר בהם יין המשמר.

ראה כמה ראה אותו רשע. מה כתוב? (שם מ) וכוס פרעה בידי ואקח את הענבים ואשחט אתם. כאן ראה אותה כוס התרעלה, ניקת בית הדין,

אסרי לגפן עירה - זה מלך המשיח שעתיד לשלט על כל חילות העמים, החילות הממנים על עמים עובדי כוכבים ומזלות, והם חזק שלהם להתחזק, ועתיד מלך המשיח להתגבר עליהם.

משום שגפן זו שולטת על כל אותם הכתרים התחתונים ששולטים בהם עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, זו מנצחת למעלה. ישראל, שהם שרקה, יכלו וינצחו החילות האחרים למטה, ועל כלם יתגבר מלך המשיח. זהו שכתוב (זכריה ט) עני ורכב על חמור ועל עיר. עיר וחמור הם שני כתרים ששולטים בהם עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, והם מצד השמאל, צד החל.

ומה שאמר עני - וכי מלך המשיח נקרא עני? אלא כך אמר רבי שמעון, משום שאין לו משלו, וקוראים לו מלך המשיח. זוהי הלכנה הקדושה למעלה שאין לה אור אלא מן השמש.

מלך המשיח הזה ישלט בשלטונו, יתיחד במקומו, ואז (שם) הנה מלך יבוא לך, סתם. אם למטה - עני הוא, שהרי בצד הלכנה הוא. אם למעלה - עני, אספקלריה שאינה מאירה, לחם עני. ועם כל זה, רכב על חמור ועל עיר, חזקם של עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות לכפותם תחתיו, ויתחזק הקדוש ברוך הוא במקומו.

כבס ביין לבושו, כמו שנאמר (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה, וכתוב פורה דרכתי לבדי וגו'. כבס ביין - זה הצד של גבורה, דין הקשה, להיות על עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. וכדם ענבים סותה - זה העץ למטה, בית דין שנקרא ענבים, והיין נמסר [נשמר] בדם ענבים כדי להתלבש בשניהם, לשבר תחתיו כל שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות ומלכי העולם.

רבי יוסי פתח ואמר, אסרי לגפן עירה, וכתוב (בראשית מ) ובגפן שלשה שריגם והוא כפרחת עלתה נצה. בא ראה כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בכבוד רבונם ולא מסתכלים בדברי התורה ולא יודעים דרכיהם במה

וְחָרַב אֲדָמָה וּלְהַפְרֵעַ מֵהָאָדָם. לְבוּשׁ אָדָם, שְׂכָתוּב חֲמוּץ בְּגָדִים, וְכָתוּב (שם) מִדּוּעַ אָדָם לְלִבּוּשׁוֹ. הַסִּיף אֲדָמָה, שְׂכָתוּב (שם לה) חָרַב לֵה' מִלְּאֵה דָם. וּלְהַפְרֵעַ מִן הָאָדָם, שְׂכָתוּב כִּי זָבַח לֵה' בְּבִצְרָה וְגו'. עוֹד כִּי כָל בֵּיתָה לְבֶשׂ שָׁנִים – שְׁהָרִי זֶה בָּא מִצַּד שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְדָאִי זֶה כְּךָ, אֲלֵא כָּל בֵּיתָה לְבֶשׂ שָׁנִים, מֵהֵם הַשָּׁנִים? אֵלּוּ שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהִיא נִכְלָלַת מִכְּלָם וְיוֹנְקַת מִכָּל הַצְּדִידִים, כְּכָתוּב (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הַלְּכִים אֶל הַיָּם.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, פָּגְשׁוּ בְּאוֹתוֹ תִּינוּק שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ לְקָפוּטְקֵיָא מֵאַחֲרֵי הַחֲמוּר, וְזָקֵן אֶחָד רוֹכֵב. אָמַר אוֹתוֹ זָקֵן לְאוֹתוֹ תִּינוּק, בְּנִי, אָמַר לִי אֵת פְּסוּקָךְ. אָמַר לוֹ, פְּסוּקִי אֵינוֹ אֶחָד, אֲלֵא רַד לְמַטָּה אוֹ אֶרְכָּב לְפָנֶיךָ וְאָמַר לְךָ. אָמַר לוֹ, לֹא רוּצָה, אֲנִי זָקֵן וְאַתָּה תִּינוּק, שְׂאֵשְׁקֵל אֵת עֲצָמֵי עַמְךָ. אָמַר לוֹ, אִם כֵּן, אִזְ לְמָה שְׂאֵלְתָּ פְּסוּק? אָמַר לוֹ, כְּדֵי שֶׁנִּלְךָ בְּדַרְךְ. אָמַר, תַּפַּח רוּחוֹ שֶׁל אוֹתוֹ זָקֵן, שֶׁהוּא רוֹכֵב וְלֹא יוֹדֵעַ דְּבָר, וְאָמַר שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׂקוּל עִמִּי. נִפְרַד מֵאוֹתוֹ זָקֵן וְהִלֵּךְ לוֹ בְּדַרְךְ.

בְּשֶׁהִגִּיעוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק, קָרַב אֲלֵיהֶם. שָׂאֵלוּ אוֹתוֹ וְסָח לָהֶם אֵת הַמַּעֲשֶׂה. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, יָפָה עֲשִׂיתָ, לָךְ עֲמָנוּ וְנִשְׁבַּח כְּאֵן וְנִשְׁמַע דְּבָר מִפִּיךָ. אָמַר לָהֶם, אֲנִי עֵיף, שְׁלֹא אֶכְלַתִּי הַיּוֹם הַזֶּה. הוֹצִיאוּ לָחֵם וְנִתְּנוּ לוֹ. הַתְּרַחַשׁ לָהֶם נֶס וּמִצָּאוּ מֵעֵין מַיִם דְּקִיק תַּחַת עֵץ. שָׁתוּ מִמֶּנּוּ, וְהֵם שָׁתוּ וַיִּשְׁבוּ.

פָּתַח אוֹתוֹ תִּינוּק וְאָמַר, (תהלים לז) לְדוֹד אֵל תִּתְחַר בְּמִרְעִים אֵל תִּקְנָא בְּעֲשֵׂי עוֹלָה. לְדוֹד, אִם שִׁירָה – לֹא אָמַר, אִם תִּפְלָה – לֹא אָמַר. אֲלֵא בְּכָל מְקוֹם לְדוֹד סֵתָם, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אָמַר אֵת זֶה.

אֵל תִּתְחַר בְּמִרְעִים, מֵה זֶה אֵל תִּתְחַר בְּמִרְעִים? הִיא צְרִיף (לְכַתֵּב) אֵל תִּתְחַבֵּר! אֲלֵא אֵל תַּעֲשֶׂה תַחֲרוֹת בְּמִרְעִים, כִּי לֹא יִדְעַתָּ יְסוּד עֲצָמֶךָ וְלֹא תוּכַל לוֹ, אוֹלֵי הוּא עֵץ שְׁלֹא נֶעְקַר לְעוֹלָמִים וְתִדְחָה מִלְּפָנָיו.

וְאֵל תִּקְנָא בְּעֲשֵׂי עוֹלָה, שְׁלֹא תִשְׁגִּיחַ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וְלֹא תִבֵּא לְקַנְא בָהֶם, שְׁכָּל מִי שְׁרוּאָה אֵת מַעֲשֵׂיהֶם וְלֹא מְקַנָּא לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עוֹבֵר עַל

שְׂיוּצָאֵת מֵאוֹתָם עֲנָבִים שֶׁנִּתְּנוּ לְפָרְעָה וְשָׂתָה אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל. כִּיּוֹן שֶׁשָּׁמַע אֵת זֶה יוֹסֵף, שָׂמַח וַיִּדַּע דְּבָר אֱמֶת בְּחִלּוֹם הַזֶּה. לְכֵן פָּתַר לוֹ חִלּוֹם לְטוֹב עַל שֶׁבִּשְׂר אֵת יוֹסֵף בְּזֶה.

בָּא רְאָה, אֲסַרִי לְגַפְּן עִירָה – שְׁנִכְפִים תַּחַת הַגַּפְּן הַזֹּאת כָּל אוֹתָם חִלּוֹת חֲזָקִים שֶׁל עַמִּים עוֹבְדֵי עַבּוּדָה זָרָה, כְּמוֹ שְׂאֲמָרְנוּ, בְּשִׁבִיל גַּפְּן זֹאת נִקְשָׁר וְנִכְפָּה אוֹתוֹ הַכַּח שְׁלָהֶם, וְנִתְבָּאֵר.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, יֵשׁ גַּפְּן וַיֵּשׁ גַּפְּן. יֵשׁ גַּפְּן קָדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה, וַיֵּשׁ גַּפְּן שְׁנִקְרָאת (דְּבָרִים לב) גַּפְּן סְדוּם, וַיֵּשׁ (יִרְמִיָּה ב) גַּפְּן נִכְרִיָּה בַת אֵל נִכְרִי. מִשּׁוּם כֵּן כְּתוּב גַּפְּן זֹאת, אוֹתָהּ שְׁנִקְרָאת כָּלָה זֹרַע אֱמֶת. שׁוּרְק – אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שְׂיוּצָאִים מֵהַגַּפְּן הַזֶּה. כְּשֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל וַעֲזָבוּ אֵת הַגַּפְּן הַזֶּה, מֵה כְּתוּב? כִּי מִגַּפְּן סְדוּם גַּפְּנָם וְגו', וְלִכֵּן יֵשׁ גַּפְּן וַיֵּשׁ גַּפְּן.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק הָיוּ הוֹלְכִים בְּדַרְךְ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יִצְחָק, גִּלְךָ בְּשִׂדָּה הַזֶּה, שֶׁהוּא דַרְךְ יוֹתֵר יִשְׁרָה. הֲלָכּוּ. עַד שֶׁהִלְכוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּתוּב (מִשְׁלֵי לא) לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלֵג כִּי כָּל בֵּיתָה לְבֶשׂ שָׁנִים. פְּסוּק זֶה רַבִּי חֲזָקִיָּה חִבְרָנוּ בְּאֵר בּוֹ, שְׂאֲמַר, דִּין הַרְשָׁעִים בְּגִיְהֵנָם שָׁנִים עֲשָׂר חֹדֶשׁ, חֲצִי מֵהֶם בַּחֲמָה וְחֲצִי מֵהֶם בְּשִׁלְג.

בְּשִׁעָה שְׁנִכְנָסִים לְאֵשׁ, הֵם אוֹמְרִים: זֶהוּ וְדָאִי גִיְהֵנָם. נִכְנָסִים לְשִׁלְג, אוֹמְרִים: זֶה חֲרִיפּוֹת הַחֲרִף [הַקָּר] שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. מִתְחִילִים וְאוֹמְרִים: וְה, וְאַחַר כֵּן אוֹמְרִים: וַי. וְדוֹד אָמַר, (תהלים מ) וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׁאוֹן מְטִיט הַיָּנּוּן וַיִּקָּם וְגו'. מִמְּקוֹם שְׂאוֹמְרִים וְה, וְאַחַר כֵּן וַי.

וְהִיכַן נִתְקַנּוֹת נַפְשָׁם? בְּשִׁלְג, כְּמוֹ שְׁנִאָמַר (תהלים סח) בְּפָרֶשׁ שְׂדֵי מְלָכִים בָּה תִשְׁלַג בְּצַלְמוֹן. יְכוּל אִף יִשְׂרָאֵל כֵּן? תִּלְמוּד לּוֹמֵר, לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלֵג. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכָּל בֵּיתָה לְבֶשׂ שָׁנִים. אֵל תִּקְרִי שָׁנִים אֲלֵא שָׁנִים, כְּמוֹ מִלָּה וּפְרִיעָה, צִיּוּת וְתַפְלִין, מְזוּזָה וְנֵר חֲנֻכָּה וְכוּ'.

בָּא רְאָה, לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלֵג – זֶה כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא כָּל בֵּיתָה לְבֶשׂ שָׁנִים, כְּמוֹ שְׂאֲמָרְנוּ, שְׂכָתוּב (ישעיה סג) חֲמוּץ בְּגָדִים וְגו', לְבוּשׁ שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה, לְהַפְרֵעַ מֵעַמִּים עוֹבְדֵי עַבּוּדָה זָרָה, וְעַתִּיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְלַבֵּשׁ לְבוּשׁ אָדָם

כך אמרו, משום שמשך ראה אותו בהר, והקדוש ברוך הוא הראה לו במראה העין, כמו שנאמר (שם כז) כִּאֲשֶׁר הִרְאָה אֶתְךָ בְּהַר. וכתוב וכתוב, (המדבר ח) כִּמְרֵאָה אֲשֶׁר הִרְאָה ה' אֶת מֹשֶׁה וְגו'. (שמות כה) וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר. עכשו הביאו לו פדי שיראה, אם הוא כמו אותו משכן שראה.

אבל למה וביאו את המשכן אל משה? אלא, למלך שרצה לבנות פלטרין לגבירה, צוה את האמנים: היכל זה במקום פלוני, והיכל זה במקום פלוני, כאן מקום למטה, וכאן מקום למנוחה. כיון שעשו אותם האמנים, הראו למלך. כך וביאו את המשכן אל משה, בעל הבית, איש האלהים. כיון שנשלם ההיכל, הזמינה הגבירה את המלך להיכל, הזמינה את בעלה אתה, משום כך ויקרא אל משה.

ומשום שמשך הוא בעל הבית, מה כתוב? (שמות לג) ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה. משה שהוא בעל הבית עשה כך, מה שאין רשות לאיש אחר לעשות כך.

וידבר ה' אליו - דרנה אחרת עליונה. ואז, בשעה שהזדמן משה להכנס, אז פתח ואמר, אדם כי יקריב מכם. מה אדם עושה כאן? אלא כשהתחברו שמש ולבנה כאחד, פתח ואמר אדם, ככתוב (חבקוק ג) שמש ירח עמד זבלה. עמד, ולא עמדו.

כי יקריב מכם - כאן נרמז, מי שיעשה עבודת קרבן השלם, שימצא זכר ונקבה. משמע שכתוב מכם, שימצא במראה שלכם. קרבן לה' - שמקריב הכל להאחז כאחד, למעלה ולמטה.

מן הבהמה - להראות אדם ובהמה הכל כאחד. מן הבקר ומן הצאן - אלו המרכבות הטהורות. שפיון שאמר מן הבהמה, יכול מן הכל, בין טהורות ובין טמאות? חזר ואמר מן הבקר ומן הצאן.

תקריבו את קרבנכם, קרבני היה צריך (לכתוב)! מה זה קרבנכם? אלא בתחלה קרבן לה', ועכשו קרבנכם. קרבן לה' אדם. קרבנכם מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן, להראות יחוד מלמטה

שלשה לאוים, שכתוב (שמות כ) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. לא תעשה לך פסל וכל תמונה. לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי ה' אלהיך אל קנא.

לכן צריך האדם להפרד מהם ולסטות דרכו מהם, לכן נפרדתי וסטיתי את דרכי. מכאן והלאה שמצאתי אתכם, אני אומר פסוקים הללו לפניכם.

פתח ואמר, ויקרא אל משה, כאן אל"ף קטנה למה. משום שקריאה זו לא היתה בשלמות. מה הטעם? שזה לא היה אלא במשכן, ובארץ אחרת משום ששלמות לא נמצאת אלא בארץ הקדושה.

עוד, כאן שכינה, [שם, נקבה] שם שלמות של זכר ונקבה, אדם שת אנוש. אדם - שלמות זכר ונקבה. כאן נקבה. עוד, סוף הפסוק, וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, משום כך אל"ף קטנה.

עוד אל"ף קטנה, משל למלך שהיה יושב בכסאו וכתר המלכות עליו, נקרא מלך עליון. כשירד והולך לבית עבדו, נקרא מלך קטן. כך הקדוש ברוך הוא, כל זמן שהוא למעלה על הכל, נקרא מלך עליון. כיון שהורד מדורו למטה, הוא מלך, אבל לא עליון כמו מקדם, ולכן אל"ף קטנה.

ויקרא, כך שנינו, זמן אותו להיכלו. מאהל מועד, מה זה אהל מועד? האהל שבו תלויים מועד וחס ושב למנות, כמו שנאמר (בראשית א) והיו לאתת ולמועדים. בו מתחיל החשבון להמנות, ומיהו? הלבנה, כמו שנאמר (ישעיה לג) אהם כל יצען כל יסע יתדותיו לנצח.

לאמר, מה זה לאמר? כדי לגלות [אבל הכל אחד ויפה הוא, משום שהשלמות והיפי הוא מקום לגלות] מה שהיה נסתר פנימה. ובכל מקום לאמר, כמו שנאמר וידבר ה' אל משה לאמר, שנתנה רשות לגלות, אבל הכל אחד, ויפה הוא, משום שהרי נמנה ללבנה הדבר ההוא, ממקום שמשך עומד.

וידבר ה' - למעלה. אל משה - באמצע. לאמר - אחרון, מקום שיש רשות לגלות. ועוד ויקרא אל משה, מה כתוב למעלה? (שמות טל) וביאו את המשכן אל משה וגו'. למה אל משה?

אסרי לגפן, איזו גפן? זו כנסת ישראל. ולמה נקראת גפן? אלא מה גפן לא מקבלת עליה נטיעה אחרת, כך גם כנסת ישראל לא מקבלת עליה אלא את הקדוש ברוך הוא, ומשום כנסת ישראל נכפים לפניה כל הפחות האחרים ולא יכולים להרע ולשלט בעולם, ולכן הטיל הכתוב את השם הקדוש ביניהם בצד זה ובצד זה. בני אתנו, שנעקר משום אותו שורק, כמו שנאמר ואנכי נטעתיך שורק וגו'.

כבס ביין לבשו וגו'. כבס! כובס היה צריך לכתב! אלא כבס מיום שנברא העולם, ומיהו? זה מלך המשיח. ביין – צד השמאל. וכדם ענבים – צד השמאל, למטה. ועתיד מלך המשיח לשלט למעלה על כל הפחות האחרים של העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, ולשבר את כחם מלמעלה ומלמטה.

דבר אחר כבס ביין לבשו – כמו היין הזה, מראה שמחה, וכלו דין [לעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות]. כך גם מלך המשיח, יראה שמחה לישראל, וכלו דין לעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. כתוב (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת על פני המים, זו רוחו של מלך המשיח, ומיום שנברא העולם הוא רוחץ לבושו ביין העליון.

ראה מה כתוב אחריו, חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב. זה יין העליון, [שמרוה של התורה] של התורה שמרוה, ממנו שותה. ולבן שנים מחלב, שהרי התורה יין וחלב, תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

כתוב (תהלים קד) ויין ישמח לבב אנוש [למה? משום שממקום של שמחה הוא בא, ומהו סוף הפסוק?] להצהיל פנים משמן, ודאי ממקום שנקרא שמן. בא ראה, שירת היין חדוה, הוא מקום שכל שמחה יוצאת ממנו, וסופו דין, מה הטעם? משום שסופו מקום כנוס של הכל, דין הוא, ובו נדון העולם, ולכן ראשית חדוה, וסוף דין. משום כך להצהיל פנים משמן, ממקום שכל חדוה יוצאת ממנו.

ולחם לבב אנוש יסעד, איזה לחם? אלא לחם סועד [סומך] את העולם. ואם תאמר שבו תלוי לבדו סעד העולם – לא כך, שהרי לילה בלי

למעלה ומלמעלה למטה. מלמטה למעלה הינו קרובן לה'. מלמעלה למטה הינו קרובנכם.

למלך שיושב על הר עליון, למעלה למעלה, וכסא מתקן על אותו הר, ומלך עליון על הכל. אדם שמקריב דורון למלך, צריך לעלות מדרגה לדרגה עד שעולה מלמטה למעלה, למקום שהמלך יושב עליון על הכל, ואז יודעים שהרי מעלים דורון למלך, ואותו דורון הוא של המלך. יורד הדורון מלמעלה למטה, הרי יודעים שאותו דורון של המלך יורד מלמעלה לאהוב המלך שהוא למטה.

כך בתחלה, אדם עולה בדרגותיו מלמטה למעלה, ואז קרובן לה'. מן הבהמה מן הבקר, יורד בדרגותיו מלמעלה למטה, ואז זה קרובנכם. ומשום כך כתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי, הינו אדם וקרובן לה'. אכלו רעים, הינו מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן, ואז תקריבו את קרובנכם.

באו רבי יצחק ורבי יהודה ונשקוהו על ראשו. אמרו, ברוך הרחמן שזכינו לשמע את זה, וברוך הרחמן שלא נאבדו הדברים הללו באותו זמן. קמו והלכו. עד שהיו הולכים, ראו גפן אחת נטועה בגנה אחת.

פתח אותו תינוק ואמר, אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתונו. פסוק זה הוא סוד עליון. אסרי?! אסר היה צריך לכתב! עירה?! עיר היה צריך לכתב! אלא סוד הוא לדרדקים שהם בבית רבן להשמר מאותו החץ של עיר, והשם הקדוש נכלל שם י"ה.

ובמו שכאן רמוז השם הקדוש, כך גם ולשרקה, שורק היה צריך לכתב! נכלל שמה ו"ה. בני?! בן היה צריך לכתב! שורק, ככתוב (ירמיה ב) ואנכי נטעתיך שורק. בן, ככתוב (זכריה ט) בן אתנות. למה שרקה, ולמה בני?

אלא, כמו שיש שם קדוש לכפות את העיר, כך גם יש שם קדוש לכפות כח אחר, שהוא חמור, שאלמלא השם הקדוש רמוז כאן, היו מחריבים עולם, י"ה בכח זה, [וי"ה] ו"ה בכח זה, לשמר מהם את העולם, ולשמר את האדם שלא ישלטו בו בעולם.

לעולמים ולא יוכל העולם לעמד [בן]. ומעז יצא מתוק - זה יצחק שברך את יעקב (בראשית כז) בטל השמים ומשמני הארץ.

עוד, אף על גב שהכל אחד, אלולא תקף הדין הקשה, לא יוצא דבש. מי הדבש? זו תורה שבעל פה, שכתוב (תהלים יט) ומתוקים מדבש ונפת צופים. ומעז - זו תורה שכתב, שכתוב (שם כט) ה' עז לעמו יתן. יצא מתוק - זו תורה שבעל פה.

הלכו כאחד שלשה ימים, עד שהגיעו למבוי של הקיר של אמו. כיון שראתה אותו, סדרה את הבית, וישבו שם שלשה ימים אחרים. ברכו אותו והלכו, וסדרו דברים לפני רבי שמעון. אמר, ודאי ירשת התורה ירש, ואלמלא זכות אבות יענש מלמעלה. אבל הקדוש ברוך הוא לאותם שהולכים אחר התורה, יורשים אותה הם ובניהם לעולמים. זהו שכתוב (ישעיה נט) ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך וגו'.

ובולן לחוף ימים ישכן והוא לחוף אגנית וירכתו וגו'. רבי אבא פתח, (תהלים מה) חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך. וכי זה הוד והדר לחגור כלי זין ולהזדרז בזה? מי שמשתדל בתורה ועורך קרב בתורה ומזרז עצמו בה - זהו שבח [של רבונן], זהו הוד והדר, ואתה אומר חגור חרבך?

אלא ודאי שעקר הדבר, אות ברית הקדש נתן הקדוש ברוך הוא ורשם אותו בכני אדם כדי שישמרו אותו ולא יפגמו אותו בפגם את רשם המלך הזה, ומי שפוגם אותו, הרי עומדת נגדו (ויקרא כו) חרב נקמת נקם ברית, לנקם נקמת הברית הקדוש שנרשם בו, והוא פוגם אותו.

ומי שרוצה לשמר מקום זה, יזדרז ויתקן עצמו וישים כנגדו בשעה שהיצר תוקף אותו את החרב שעומדת על הירך, להפרע ממי שפוגם מקום זה, ואז חגור חרבך על ירך גבור. גבור הוא, וגבור נקרא. ועל כך הודך והדרך.

דבר אחר חגור חרבך על ירך גבור - מי שיוצא לדרך, יתקן עצמו בתפלה של רבונן ויזדרז בצדק הזה, חרב עליונה, בתפלה ובקשות עד שלא יצא לדרך, ככתוב (תהלים פה) צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו.

יום לא נמצא, ולא צריך להפרידם. ומי שמפרידם יתפרד מהחיים, והינו שכתוב (דברים ח) למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, משום שלא צריך להפריד.

ואם תאמר, דוד איך אמר ולחם לבב אנוש יסעד, הואיל ולא תלוי בו לבדו סעד כל העולם? אלא דיוק הדבר ולחם, וא"ו התוסף, כמו וה', ועל זה הכל נמצא כאחד.

בא ראה, מי שמברך על המזון, לא יברך על שלחן ריק, וצריך להמצא לחם על השלחן וכוס של יין בימין, מה הטעם? בשביל לקשר שמאל בימין, ולחם שיתברך מהם ולהתקשר בהם, ולהיות הכל קשר אחד, לברך את השם הקדוש כראוי. שהרי לחם נקשר ביין, ויין בימין, ואז הברכות שורות בעולם, והשלחן נתקן כראוי.

אמר רבי יצחק, אלמלא לא הזדמנה לנו דרך זו אלא לשמע הדברים הללו - די לנו. אמר רבי יהודה, נאה הוא לתינוק זה שלא ידע כל זה, ואני פוחד עליו אם יתקיים בעולם משום זה. אמר רבי יצחק, ולמה? אמר לו, משום שתינוק זה יכול להסתפל במקום שאין רשות לאדם להסתפל בו, ואני פוחד עליו, שעד שלא יגיע לפרקו ישגיח ויסתפל ויענישו אותו.

שמע אותו התינוק. אמר, איני פוחד מענש לעולמים, שהרי בשעה שאבא הסתלק מן העולם, ברח אותי והתפלל עלי, וידעתי שזכות אבי תגן עלי. אמרו לו, ומי הוא אביך? אמר, [אין רבי יהודה] בנו של רב המנונא הזקן. לקחו אותו והרכיבו אותו על כתפיהם שלשה מילין.

קראו עליו, (שופטים יד) מהאכל יצא מאכל ומעז יצא מתוק וגו'. אמר להם אותו תינוק, דבר בא לידיכם, פרשו אותו. אמרו לו, הקדוש ברוך הוא זמן לנו את דרך החיים, אמר אתה.

פתח ואמר, מהאכל יצא מאכל ומעז יצא מתוק, פסוק זה יש לנו בו סמך. מהאכל - זה צדיק, שכתוב (משלי יג) צדיק אכל לשבע נפשו. צדיק אוכל ודאי ונוטל הכל, למה? לשבע נפשו, לתת שבע לאותו מקום שנקרא נפש דוד. יצא מאכל - שאלמלא אותו צדיק לא יצא מזון

ותקון זה בשנים עשר שבטים, שהם תחתיה, ותקון הגוף שלה.

פְּתַח רבי אבא ואמר, (מלכים-א ז) ויעש את היים מוצק וגו'. וכתוב עמד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימה ושלשה פנים נגבה וגו' והיים עליהם מלמעלה וגו'. וכתוב ואת הבקר שנים עשר תחת היים [וגו']. עמד על שני עשר בקר, כך הוא ודאי, שהיים הזה מתקן בשנים עשר בשני עולמות, בשנים עשר למעלה מרכבות ממנות למעלה בשנים עשר, למטה שנים עשר שבטים. כיון שראה יעקב את התקון העליון וראה שכונה עומדת מולו, רצה להשלים תקוניה. קרא לשנים עשר בניו, ואמר להם האספו, התקינו עצמכם להשלים את האמונה.

בא ראה, שנים עשר שבטים בארבעה דגלים בארבעה צדדים, שלשה פונים צפונה, ושלשה פונים ימה, ושלשה פונים נגבה, ושלשה פונים מזרחה, והיים עליהם. וכך הוא ודאי, שלשה שבטים לכל צד, לארבעה רוחות העולם, ושלשה שבטים לזרוע ימין, ושלשה שבטים לזרוע שמאל, ושלשה שבטים לירך ימין, ושלשה שבטים לירך שמאל, וגוף השכינה עליהם. זהו שכתוב והיים עליהם.

מה הטעם שלשה שבטים לזרוע ושלשה שבטים לירך וכן לכל? אלא סוד הדבר - שלשה קשרים הם בזרוע ימין, ושלשה בשמאל, ושלשה בירך ימין, ושלשה קשרים בירך שמאל. נמצאו שנים עשר קשרים לארבעה צדדים, והגוף עליהם. נמצאו שנים עשר עם הגוף כמו שלמעלה. מנין לנו? שכתוב (בראשית מט) כל אלה שבטי ישראל שנים עשר, וזאת, משום שבה השתלם החשבון, כמו שנאמר והיים עליהם מלמעלה.

שבועה עיני ה' (זכריה ז) - הם שבועה עיני העדה, שבועים סנהדרין. שערוותיה, כמו שכתוב (במדבר ב) כל הפקודים למחנה יהודה מאת אלה וגו'. כל הפקודים למחנה ראובן, וכן לכלם.

ואם תאמר, במצרים בהסתלקות יעקב מהעולם, שנמצאה שלמות באותה שעה, כל זה איפה הוא? ודאי שבועים נפשות היו, וכל אותם שהולידו

בא ראה, זבולון תמיד יצא לדרכים ולשבילים וערך קרבות, והזדרזו בחרב העליונה הזו בתפלה ובקשות עד שלא יצא לדרך, ואז נצח את העמים והתגבר עליהם. ואם תאמר, יהודה הרי נתקן לזה לערך קרבות ותקונים בחרב הזו, למה זבולון?

אלא. בא ראה, שנים עשר השבטים הללו, כלם תקון של המלכה הם. שני תקונים של נקבות אמר שלמה בשיר השירים, אחד לרועה העליון - יובל, ואחד לפלה - שנת השמטה. תקון אחד למעלה, ותקון אחד למטה. גם מעשה בראשית הוא כך, בשני המקומות הללו. מעשה אחד למעלה, ומעשה אחד למטה, ולכן נפתחה התורה בב', מעשה שלמטה כמעשה שלמעלה. זה עושה עולם העליון, וזה עושה עולם התחתון. כמו זה.

שני תקונים של נקבות אמר שלמה, אחד למעלה ואחד למטה. אחד למעלה - בתקון עליון של השם הקדוש. אחד למטה - בתקון תחתון כמו שלמעלה.

בא ראה, אשרי חלקו של יעקב הקדוש שזכה לזה. והרי נתבאר, מיום שנברא העולם לא נמצאה מטה שלמה כמו מטתו של יעקב, ובשעה שרצה להסתלק מן העולם, אז היה שלם בכל צדדיו. אברהם מימינו, יצחק משמאלו, הוא באמצע, שכינה לפניו. כיון שראה יעקב את זה, קרא לבניו ואמר להם האספו, כדי שימצא תקון שלמעלה ושלמטה.

בא ראה את סוד הדבר. שני תקונים נמצאו שם, אחד עליון ואחד תחתון, שיהיה הכל שלם כראוי. תקון עליון, תקון נסתר ונגלה, שהרי תקון של היובל הוא, אותו שאמר שלמה בשיר השירים, כמו שאמרנו, הראש הנסתר שלא התגלה כאן ולא יפה לגלותו. הזרועות והגוף התגלו, והם ידועים. שוקים נסתרו ולא התגלו. מה הטעם? משום שנבואה לא שורה כי אם בארץ הקדושה, ותקון זה נסתר ונגלה.

תקון אחר למטה - תקון הפלה שאמר שלמה בשיר השירים, זהו תקון שהתגלה יותר,

שכאן נאמר יותר, ועלה במשקל עליון ותחתון, ושלמה המלך אמרם והצטרכנו לפרשם. אשרי חלקם של הצדיקים יותר, שיודעים דרך הקדוש ברוך הוא, וכאן הכל התגלה ליודעי מדות.

אמר רבי יהודה, זבולן ויששכר תנאי עשו. אחד יושב ועוסק בתורה, ואחד יוצא ועושה מסחר, ותומך ביששכר, שכתוב (משלי ג) ותמכיה מאשר. והיה פורש לימים לעשות מסחר, וחלקו כף היה, שהרי הים היה ירשתו. ולכן קורא לו ירך. דרך הירך לצאת ולהכנס. זהו שכתוב (דברים לג) שמח זבולן בצאתך ויששכר באהלך. לחוף ימים ישכן - באותם ירדי הים לעשות מסחר. לחוף ימים - אף על גב שים אחד היה בירשתו, בשני ימים הוא שורה.

רבי יוסי אמר, כל שאר הימים היו מחפשים סחורה בים שלו. והוא לחוף אנית, מקום ששם נמצאות כל האניות לעשות סחורה. וירכתו, אמר רבי חזקיה, ירכתו מגיעה עד גבול צידון, ותחום שלו נפרד עד אותו מקום, וסחורה של כל בעלי הסחורה סוכבים, ושבים בסחורתם לאותו מקום.

רבי אחא אמר, כתוב (ויקרא ב) ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על כל קרבנה תקריב מלח. וכי למה מלח? אלא משום שהוא ממרק ומבשם את המר לתת לו טעם, ואם לא היה [משום] מלח, לא יכול העולם לסבל את המר. זהו שכתוב (ישעיה כו) כי כאשר משפטיך לארץ צדק למדו ישיבי תבל. וכתוב (תהלים פט) צדק ומשפט מכון כסאך.

ומלח היא ברית שהעולם עומד בו, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתתי. ולכן נקרא ברית אלהיך, ונקרא ים המלח, והים נקרא על שמו.

רבי חייא אמר, כתוב (תהלים יא) כי צדיק ה' צדקות אהב, זה המלח בים [במים], ומי שמפרידם גורם לעצמו מיתה, לכן כתוב לא תשבית מלח, שהרי זה לא הולך בלי זה.

אמר רבי אחא, ים אחד הוא, ונקרא ימים. אלא יש מקום בים שהוא מים צלולים, ויש מקום

בשבע עשרה שנים שאין להם חשבון, ככתוב (שמות א) ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד, וכתוב (תהלים מ) עצמו משערות ראשי. אשרי חלקו של יעקב השלם, שהוא השתלם למעלה ולמטה.

אמר רבי אלעזר, ודאי כף הוא, אבל בתקון העליון של היובל איך נמצא כל זה? אמר לו, אריה, כיון שסדר רגליו להכנס לכרם, מיהו שיכנס עמו?

פתח רבי אלעזר ואמר, (איוב כג) והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש. זה תקון העליון הזה, הוא הכל אחד, לא היה בו פרוד פתחתון הזה, שהרי כתוב (בראשית ב) ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. ואף על גב שיש בו פרוד, כשיתבוננו בדברים, הכל עולה לאחד.

אבל תקון היובל הזה עומד על שנים עשר, כמו הפתחתון הזה, ואף על גב שהוא אחד, האחד הזה משלים לכל צד, בצד זה ובצד זה. אותם ששה צדדים עליונים הם שנים עשר, שכל אחד מלוה לחברו ונכלל ממנו, ונמצאו שנים עשר, והגוף והכל עומד על שנים עשר. מי הגוף? זה יעקב, והרי נתבאר, אלא ראש וגוף באחד עומדים.

עוד שנים עשר - שלשה קשרים של זרוע ימין, חס"ד חסדים. שלשה קשרים של זרוע שמאל, גבור"ה גבורות. שלשה קשרים בירך ימין, נצ"ח נצחים. שלשה קשרים בירך שמאל, הו"ד והודות - הרי שנים עשר. והגוף עומד עליהם - הרי שלשה עשר. עוד, בשלש עשרה מדות התורה מתפרשת, והכל אחד, מלמעלה למטה ביחוד, עד אותו מקום שעומד על פרוד.

שבועה עינים עליונים, אלה שכתוב (זכריה ד) עיני ה' המה משוטטים, זכרים, שהרי זהו מקום של זכר הוא. כאן עיני ה' משוטטות, בתקון השכינה למטה, מקום של הנקבה [עומדת]. שבע עינים עליונות כנגד זה שכתוב לה' הגדלה והגבורה וגו'. מקום זה משלים לכל צד.

עוד השער, ככתוב (תהלים קו) מי ימלל גבורות ה'. זהו שכתוב (שם מ) עצמו משערות ראשי. וכתוב (איכה ג) חסדי ה' כי לא תמנו וגו'. ותקונים אלו התעלו [ממקום] למקום אחר. ואף על גב

אבא ורבי יוסי ונשקוהו. אמרו, ודאי עתיד אתה להיות ראש ישיבה או איש גדול בישראל, ומיהו? רבי בון.

עוד שאל ואמר, כל בני יעקב שנים עשר שבטים, הסתדרו למטה כמו שלמעלה, למה הקדים בברכות את זבולון לישישכר תמיד, והרי ישישכר השתדלותו בתורה, ותורה מקדימה בכל מקום? למה הקדים את זבולון בברכות? אביו הקדים אותו, משה הקדים אותו?

אלא זבולון זכה על שהוציא פת מפיו ונתן לפיו של ישישכר, משום כך הקדימו בברכות. מכאן למדנו, מי שסועד את בעל התורה, נוטל ברכות למעלה ולמטה, ולא עוד, אלא שזוכה לשני שלחנות, מה שלא זוכה בן אדם אחר. זוכה לעשר שיתברך בעולם הזה, וזוכה להיות לו חלק בעולם הבא. זהו שכתוב זבולון לחוף ימים ישכן והוא לחוף אגית. כיון שכתוב לחוף ימים, אז למה והוא לחוף אגית? אלא לחוף ימים – בעולם הזה, לחוף אגית – בעולם הבא, כמו שנאמר (תהלים קד) שם אגיות יהלכון וגו'. ששם הוא שפע העולם הבא.

פתח ואמר, (שיר ה) השבעתי אתכם בנות ירושלים, אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני. וכי מי קרוב למלך כמו כנסת ישראל, שהיא אומרת, אם תמצאו את דודי מה תגידו לו? אלא בנות ירושלים אלו הם נשמות הצדיקים, שהם תמיד קרובים למלך, ומודיעים למלך בכל יום את עסקי הגבירה

שבו מים מתוקים, ויש מקום בו מים מרים, ולכן קוראים ימים, ועל זה לחוף ימים. אמר רבי אבא, כל שבט ושבט וכל אחד ואחד קשר אחד מאותם קשרים שמתחברים בגוף.

רבי אבא היה יושב לילה אחד, וקם לעסק בתורה. עד שהיה יושב, בא רבי יוסי והכה בפתח. אמר, בתבת השרים מצויים תכשיטים.

ישבו ועסקו בתורה. בין כך קם בן המארח וישב לפנייהם. אמר להם, מה שכתוב (יהושע ב) והחיייתם את אבי ואת אמי וגו', וכתוב ונתתם לי אות אמת, מה רצתה מהם? אמר רבי אבא, יפה שאלת, אבל אם שמעת דבר – אמר בני. אמר, עוד שאלה, שהרי הם נתנו לה מה שלא רצתה מהם, שכתוב את תקנות חוט השני הזה תקשרי בחלום וגו'.

אלא כך למדנו, היא רצתה סימן חיים, שכתוב והחיייתם את אבי וגו', ואמרה, סימן חיים אינו שורה אלא באות אמת, ומהי אות אמת? זו אות ו', משום שבו שרויים חיים. כך למדנו, סימן של משה בקשה, והם למה נתנו לה תקנות חוט השני?

אלא הם אמרו, משה הרי הסתלק מן העולם, שהרי התכנס השמש, והרי הגיע זמן הלבנה לשלט, סימן של הלבנה יש לנו לתת לה, ומהו? תקנות חוט השני הזה, כמו שנאמר (שיר ד) כחוט השני שפתותיך. סימן של יהושע יהיה אצלך, משום שכעת שלטון הלבנה. קמו רבי

❦ סדר הלימוד ליום יט שבט [יום 137 בשנה] ❦

מעוז חיי ממי אפחד. כמה חביבים הם דברי התורה, כמה חביבים אותם שמשתדלים בתורה לפני הקדוש ברוך הוא, שכל מי שמשתדל בתורה, לא פוחד מפגעי העולם, שמור הוא למעלה, שמור הוא למטה. ולא עוד, אלא שכופת כל פגעי העולם ומוריד אותם לעמק תהום רבה.

בא ראה, בשעה שנכנס הלילה, הפתחים נסתמים, וכלבים וחרמורים שורים ומשוטטים בעולם, ונתנת רשות להשחית, וכל בני העולם ישנים במטותיהם, ונשמות הצדיקים עולות להתענג למעלה. כשמתעוררת רוח צפון ונחלק הלילה, התעוררות קדשה מתעוררת בעולם, וזה נאמר בכמה מקומות.

אשרי חלקו של אותו אדם שעומד באותה שעה ומשתדל בתורה. כיון שהוא פותח בתורה, את כל אותם המינים הרעים הוא מכניס לנקב תהום רבה, וכופת את החמור, ומורידו בשרים שתחת העפר של זהמת הקשר.

משום כך יששכר, שהשתדלותו בתורה, כופת את החמור ומוריד אותו מאותו גרם המעלות, שהוא עולה להזיק לעולם, ושם מדורו בין המשפתיים, בין זהמת השרים שבעפר.

בא ראה מה כתוב, וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עבד. וירא מנחה כי טוב - זו תורה שבכתב. ואת הארץ כי נעמה - זו תורה שבעל פה. ויט שכמו לסבל - לסבל על התורה ולדבק בה ימים ולילות. ויהי למס עבד - להיות עובד את הקדוש ברוך הוא ולדבק בו ולהתיש את עצמו בה.

רבי שמעון ורבי יוסי ורבי חייא היו הולכים מהגליל העליון לטבריה. אמר רבי שמעון, נלך ונשתדל בתורה, שכל מי שיודע להשתדל בתורה ולא משתדל - מתחייב בנפשו, ולא עוד, אלא נותנים עליו על הארץ ושעבוד רע, שכתוב ביששכר ויט שכמו לסבל. מה זה ויט? סטה, כמו שנאמר (שמואל א ח) ויטו אחרי הבצע. מי שסוטה דרכו ועצמו שלא לסבל על תורה, מיד ויהי למס עבד.

שכך למדנו, בשעה שהנשמה יורדת לעולם, כנסת ישראל נכנסת עליה בקיום של שבועה, שתגיד למלך ותודיע לו אהבתה אליו, כדי להתפייס עמו.

ובמה? משום שחיוב על בן אדם ליחד את השם הקדוש בפה, בלב ונפש, ולקשר הכל כשלהבת הקשורה בגחלת, ובאותו היחוד שעושה, גורם לפייס המלך עם הגבירה, ומודיע למלך אהבתה אליו.

דבר אחר בנות ירושלים - אלו שנים עשר שבטים, ששנינו, ירושלים עומדת על שנים עשר הרים. ומי שאמר על שבועה, לא אמר להשלים שלמות. ואף על גב שהכל אחד, שיש שבועה ויש ארבעה ויש שנים עשר, והכל אחד.

וראי על שנים עשר הרים עומדת, שלשה הרים לצד זה, ושלשה הרים לצד זה, וכן לארבע זוויות, ואז נקראת חיה, כמו שנאמר (יחזקאל י) היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל. ואלה נקראות בנות ירושלים, משום שעומדת עליהן, והן מעידות עדות למלך על כנסת ישראל. זהו שכתוב (תהלים קכב) שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'. אמר רבי יהודה, אשרי חלקם של ישראל שיוודעים דרכי הקדוש ברוך הוא, עליהם כתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובך בחר ה' וגו'.

יששכר חמר גרם רבץ בין המשפתיים. אמר רבי אלעזר, וכי יששכר נקרא חמור? אם משום שהשתדל בתורה, נקרא לו סוס או אריה או נמר, למה חמור? אלא אמרו, משום שחמור נושא משא, ולא בועט באדונו כמו שאר הבהמות, ואין בו גסות הרוח, ולא חושש לשכב במקום מתקן. אף כך יששכר, שהשתדלותו בתורה, נוטל משא התורה, ולא בועט בקדוש ברוך הוא, ואין בו גסות הרוח, כמו החמור שלא חושש לכבודו אלא לכבוד רבונו [רב]. רבץ בין המשפתיים, כמו שאמרנו (אבות פ"ו) ועל הארץ תישן, ויחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל.

דבר אחר יששכר חמר גרם רבץ וגו' - פתח ואמר, (תהלים כז) לדוד ה' אורי וישעי ממי אירע ה'

מְדַרְשׁוֹת, כָּל מְגִדִים. חֲדָשִים גַּם יְשָׁנִים – כַּמָּה דְבָרִים חֲדָשִים וְעֵתִיקִים שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁהַתְּגִלוֹ עַל יְדֵיהֶם, לְקָרֵב אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שֶׁלְמַעַלָּה. זֶהוּ שִׁכְתוּב לְדַעַת מָה יַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל.

דוּדֵי צָפְנָתִי לֶךְ (שיר ז) – מִפָּאן לְמַדְנֹו, שֶׁכָּל מִי שֶׁשִׁמְשֵׁתְדֵל בַּתּוֹרָה פָּרְאוּי וְיֹדֵעַ לְחַדֵּשׁ דְבָרִים וּלְחַדֵּד דְבָרִים פָּרְאוּי, אוֹתָם הַדְּבָרִים עוֹלִים עַד כִּסָּא הַמֶּלֶךְ, וְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל פּוֹתַחַת לָהֶם שְׁעָרִים וְגוֹנֹזֹת אוֹתָם. וּבְשַׁעַה שְׁנִכְנַס הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַשְׁתַּעֲשַׁע עִם הַצְּדִיקִים בְּגֵן עֵדֶן, מוֹצִיאָה אוֹתָם לְפָנָיו, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסַתְּפֵל בָּהֶם וְשִׁמַּח. אַז הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְתַעֲטֵר בַּעֲטָרוֹת עֲלִיוֹנוֹת וְשִׁמַּח בַּגְּבִירָה. זֶהוּ שִׁכְתוּב חֲדָשִים גַּם יְשָׁנִים דוּדֵי צָפְנָתִי לֶךְ. וּמֵאוֹתָהּ שַׁעַה דְבָרָיו כְּתוּבִים בַּסֵּפֶר, זֶהוּ שִׁכְתוּב (מלאכי ג) וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זָכְרוֹן לְפָנָיו.

אֲשָׁרִי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁשִׁמְשֵׁתְדֵל בַּתּוֹרָה פָּרְאוּי, אֲשָׁרִי בְּעוֹלָם הַזֶּה וְאֲשָׁרִי בְּעוֹלָם הַבָּא. עַד כָּאֵן שֶׁלְטוֹן יְהוּדָה, זְרוּעַ שְׁנִכְלָלֶת כֹּל, בַּכַּחַשׁ שֶׁל כָּל הַצְּדִיקִים, שֶׁלְשָׁה קְשָׁרִים שֶׁל הַזְרוּעַ לְהַתְגַּבֵּר עַל הַכֹּל.

דֵּן יָדִין עִמּוֹ כְּאֶחָד שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי חֲיִיאָ אָמַר, פְּסוּקַת זֶה כֶּף יֵשׁ לוֹ לומר, דֵּן יָדִין לְשֻׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל, אוֹ דֵּן יָדִין לְשֻׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֶחָד. מֵהוּ דֵּן יָדִין עִמּוֹ, וְאַחַר כֶּף כְּאֶחָד שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל? אֲלֵא דֵּן, הוּא שִׁכְתוּב בּוֹ (במדבר י) מֵאֲסַף לְכֹל הַמַּחֲנוֹת, שֶׁהוּא יָרַךְ שְׁמָאֵל, וְהוֹלֵךְ בַּסּוּף.

בֵּא רֵאָה, פִּינּוֹן שִׁיְהוּדָה וְרֵאוּבֵן נוֹסְעִים, הַלְוִיִּם וְהַגְּרִיזִים פּוֹרְשִׁים דְּגָלִים, וְנוֹסְעֵי דְגָל אֲפָרַיִם שֶׁהוּא לְמַעַרְב. יָרַךְ יָמִין נוֹסְעַת מַחֲלִיּוֹת הַמְּדָה. וְאִם תֹּאמְרוּ, זְבוּלוֹן שֶׁהוּא נִכְנָס וְיוֹצֵא, שִׁכְתוּב בּוֹ (דברים לג) שִׁמַּח זְבוּלוֹן בְּצֵאתָהּ, וְכָתוּב וַיִּרְכְּתוּ וְגו'. אֲלֵא וּדְאִי יְהוּדָה נִכְלָל מֵהַכֹּל.

בֵּא רֵאָה, מַלְכוּת הָעֲלִיוֹנָה נִכְלָלֶת מֵהַכֹּל, וְיְהוּדָה הוּא מַלְכוּת תַּחְתּוֹנָה. כְּמוֹ שֶׁמַּלְכוּת עֲלִיוֹנָה נִכְלָלֶת מֵהַכֹּל, כֶּף גַּם מַלְכוּת תַּחְתּוֹנָה נִכְלָלֶת מֵהַכֹּל, מַגּוּף, מִיָּרֵךְ, כְּדֵי לְהַתְגַּבֵּר בַּכַּחוֹ.

כְּתוּב מִיִּמִּינֵי אִשׁ דָּ"ת לְמוֹ. תּוֹרָה נִתְּנָה מִצַּד הַגְּבוּרָה, וְגִבּוּרָה נִכְלָלֶת בְּיָמִין וּבַגּוּף וְיָרֵךְ וּבַכֹּל. כֶּף גַּם הַסֵּדֶר הָרֵאשׁוֹן הוּא יְהוּדָה, מַלְכוּת

פָּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, (משלי ח) לְהַנְחִיל אֶהְבִּי יֵשׁ וְאַצְרַתִּיהֶם אֲמַלֵּא. אֲשָׁרִיהֶם בְּנֵי הָעוֹלָם, אוֹתָם שִׁמְשֵׁתְדֵלִים בַּתּוֹרָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁשִׁמְשֵׁתְדֵל בַּתּוֹרָה, נִאָּהֵב לְמַעַלָּה וְנִאָּהֵב לְמַטָּה, וְיֹרֵשׁ כָּל יוֹם יָרֵשֶׁת הָעוֹלָם הַבָּא. זֶהוּ שִׁכְתוּב לְהַנְחִיל אֶהְבִּי יֵשׁ. מָה זֶה יֵשׁ? זֶהוּ עוֹלָם הַבָּא שֶׁלֹּא פּוֹסְקִים מִיָּמִיו לְעוֹלָמִים וְנוֹטֵל שְׂכָר טוֹב עֲלִיוֹן שֶׁלֹּא זוֹכָה בּוֹ אָדָם אַחַר, וּמִיְהוּ? י"ש. וּמִשׁוּם כֶּף רִמְזוּ לָנוּ בְּשֵׁמוֹ שֶׁל יֵשׁ שְׂכָר שֶׁהַשְׁתְּדֵל בַּתּוֹרָה – יֵשׁ שְׂכָר. זֶהוּ שְׂכָר שֶׁל אוֹתָם שִׁמְשֵׁתְדֵלִים בַּתּוֹרָה, י"ש.

כְּתוּב (דניאל ז) חִזָּה הָיִית עַד דֵּי כְרִסְוֹן רַמְיוֹ וְעֵתִיק יוֹמִין יְתֵב וְגו'. חִזָּה הָיִית עַד דֵּי כְרִסְוֹן רַמְיוֹ – כְּשִׁנְחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנֵי כִסְאוֹת נִפְלוּ, שְׁנֵים לְמַעַלָּה וְשְׁנֵים לְמַטָּה. שְׁנֵים לְמַעַלָּה, כִּי הַתְּרַחֲקָה הַתַּחְתּוֹנָה מֵהָעֲלִיוֹנָה. כִּסָּא שֶׁל יַעֲקֹב הַתְּרַחֲקָה מִכִּסָּא דְדוֹד, וְכִסָּא דְדוֹד נִפֵּל. זֶהוּ שִׁכְתוּב (איכה ב) הַשְּׁלִיךְ מִשְׁמִים אֶרֶץ. שְׁנֵי כִסְאוֹת לְמַטָּה – יְרוּשָׁלַיִם, וְאוֹתָם בְּעֲלֵי הַתּוֹרָה. וְהַכִּסְאוֹת שֶׁלְמַטָּה כְּמוֹ הַכִּסְאוֹת שֶׁלְמַעַלָּה, בְּעֲלֵי הַתּוֹרָה, הֵינּוּ כִסָּא שֶׁל יַעֲקֹב. יְרוּשָׁלַיִם הֵינּוּ כִסָּא שֶׁל דוֹד. וְעַל זֶה כְּתוּב עַד דֵּי כְרִסְוֹן, וְלֹא כִסָּא. כִּסְאוֹת רַבִּים נִפְלוּ, וְכֹלָם לֹא נִפְלוּ אֲלֵא מֵעֲלִבּוֹנָה שֶׁל תּוֹרָה.

בֵּא רֵאָה, כְּשֵׁאוֹתָם צְדִיקֵי אֱמֶת מְשִׁתְּדֵלִים בַּתּוֹרָה, כָּל אוֹתָם כַּחוֹת שְׁאָר הָעַמִּים, שֶׁל שְׁאָר הַחַיִּילוֹת, כָּל הַחַיִּילוֹת שֶׁלָּהֶם נִכְפִּים וְלֹא שׁוֹלְטִים בְּעוֹלָם, וְיִשְׂרָאֵל [וְיֵשׁ] מְזַמְנִים עֲלֵיהֶם לְהַעֲלוֹתָם עַל הַכֹּל. וְאִם לֹא, חֲמוּר גּוֹרֵם לְיִשְׂרָאֵל לְלַכֵּת לְגִלוֹת וּלְפַל בֵּין הָעַמִּים וּלְשַׁלֵּט עֲלֵיהֶם, וְכָל זֶה לְמָה? מִשׁוּם וַיִּרֵא מִנְחָה כִּי טוֹב, וּמִתְקֵן לְפָנָיו, וְיָכוֹל לְהַרְוִיחַ בַּגְּלָלָה כְּמָה טוֹבוֹת וְכְמָה כְּסוּפִים, וְהִטָּה דְרָכּוֹ שֶׁלֹּא לְסַבֵּל עַל תּוֹרָה, מִשׁוּם כֶּף וַיְהִי לְמַס עֶבֶד.

כְּתוּב (שיר ז) הַדּוּדָאִים נִתְּנוּ רִיחַ וְעַל פְּתַחֲנוּ כָּל מְגִדִים חֲדָשִים גַּם יְשָׁנִים וְגו'. הַדּוּדָאִים נִתְּנוּ רִיחַ – [הַדּוּדָאִים] אֵלוֹ אוֹתָם שִׁמְצָא רֵאוּבֵן, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (בראשית ל) וַיִּמְצָא דוּדָאִים בַּשְּׂדֵה, וְלֹא הִתְחַדְּשׁוּ דְבָרֵי תּוֹרָה אֲלֵא עַל יָדֵיו בְּיִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר וּמִבְּנֵי יֵשׁ שְׂכָר יוֹדְעֵי בִינָה לְעֵתִים וְגו'.

וְעַל פְּתַחֲנוּ כָּל מְגִדִים – הֵם גִּרְמוּ לְהִיּוֹת עַל פְּתַחֲנוּ, עַל פְּתַחֵי בְּתֵי כְּנַסְיוֹת וּבְתֵי

נְחַשׁ עָלַי דָּרָךְ. בא ראה, כמו שיש דרך למעלה, כך גם יש דרך למטה, והים נפרד לכמה דרכים בכל צד. ויש דרך אחת שבאה ומגדילה את הים, ומגדל דגים רעים למיניהם. כמו שהוציאו מים למטה, דגים טובים, דגים רעים, דגי צפרדע, כמו זה דגים רעים למיניהם.

וּבְשֵׁמֶשׁ תִּמְטִיחַ מִדְּרָךְ הַיָּם, נראים רוכבים על סוסיהם. ואלמלא הנחש הזה, שהוא כונס את כל המחנות, אורב בסוף הדרך ומפזר אותם לאחור, היו מחריבים את העולם. מצד של אלה יוצאים מכשפים לעולם. בא ראה, בכלעם כתוב, (במדבר כד) ולא הליך בפעם בפעם לקראת נחשים, משום שהם עומדים ללחש בכשפי העולם.

רְאֵה מַה כְּתוּב? יְהִי דֵן נֶחֱשׁ עָלַי דָּרָךְ. מה זה עלי דרך? אלא נחש, מי שמשתדל אחריו, מכחיש פמליה של מעלה, ומיהו? אותה דרך עליונה שיוצאת מלמעלה, כמו שנאמר (ישעיה מג) הנותן בים דרך וגו'. נחש, מי שמשתדל אחריו, כאלו הולך על אותה דרך עליונה להכחישו, משום שמתארת דרך נזונים העולמות העליונים.

וְאִם תֹּאמַר, דֵּן לְמָה הוּא בִּדְרָגָה הַזֹּאת אֵלָּא כְּכַתוּב (בראשית ג) וְאֵת לֵהִט הַחֶרֶב הַמְתַּהֲפֶכֶת לִשְׁמֵר אֵת דְּרָךְ עֵץ הַחַיִּים. כך גם הנשף עקבי סוס וגו', כדי לשמר אותו לכל המחנות. אומר רבי אלעזר, תקון הכסא הוא. בא ראה, כסא של שלמה המלך, נחש אחד מנענע בקשרי השרביט שלמעלה מהאריות.

כְּתוּב (שופטים ג) וַתְּחַל רוּחַ ה' לִפְעָמוֹ בְּמַחְנֵה דֵן וגו'. בא ראה, שמשון היה נזיר עולם, ופרוש מן העולם הוא, והתגבר בו כח חזק, והוא היה נחש בעולם הזה פנגד עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, שהרי ירשת חלק ברפת דן אביו ירש, שכתוב יהי דן נחש עלי דרך וגו'.

אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא, נֶחֱשׁ יְדוּעַ, שְׁפִיפּוֹן מַהוּ? אָמַר לוֹ, סוּד הַתְּקוּן שֶׁל מְכַשְׁפִּים שֶׁנֶּחֱשׁ הוּא שְׁפִיפּוֹן, כֵּךְ גַּם אוֹתוֹ בְּלַעַם הָרָשָׁע, בְּכַל הֵיךְ יוֹדַע. בא ראה, כתוב (במדבר כג) וַיִּלֶּךְ שְׁפִי, לִפְעָמִים בְּזֶה וְלִפְעָמִים בְּזֶה.

וְאִם תֹּאמַר, דֵּן אֵין דְּרָגָתוֹ בְּזֶה – כֵּךְ זֶה וְדָאֵי, אֵלָּא הַתְּמַנָּה עַל דְּרָגָה זו [לאותו] להיות צד

שבאה מצד של גבורה ונכללת בימין, בגוף ובכרך, ובכל נכללת, כמו שהמלכות העליונה נכללת מהכל.

סָדֵר שְׁנֵי רְאוּבֵן, שֶׁהוּא לְצַד דְרוֹם, וְדְרוֹם הוּא יְמִין. אֵת כָּל כַּח הַיְמִין נִטַּל יְהוּדָה, מְשׁוּם [שְׁנַעֲשֵׁתָהּ] שֶׁהַעֲבָרָה הַמְּלָכוֹת מְרֹאוּבֵן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר פָּחַז כַּמִּים אֶל תּוֹתֵר, וְנִטַּל אוֹתָהּ יְהוּדָה, וְהַתְּגַבֵּר בְּתַקָּף הַיְמִין שֶׁהִיא מְרֹאוּבֵן, וְכֵךְ כְּתוּב בְּדוֹד, (תהלים קיא) נָאֵם ה' לְאֹדְנֵי שָׁב לִימִינִי, מְשׁוּם שֶׁשְׂמָאל נִכְלָלָת בַּיְמִין וּמַתְחַזֵּק בְּכַחוֹ. זֶהוּ שְׁכַתוּב (שם קיח) יְמִין ה' עֲשֵׂה חַיִל וְגו'. יְהוּדָה וְרֹאוּבֵן הָיוּ שְׁתֵּי זְרוּעוֹת.

סָדֵר שְׁלִישֵׁי אֶפְרַיִם, שֶׁהוּא יָרֵךְ יְמִין, וְנוֹסַע לְפָנָי הַשְּׂמָאל תְּמִיד. וְדֵן [זֶה], שֶׁהוּא יָרֵךְ שְׂמָאל, נוֹסַע בְּסוּף, וְעַל כֵּךְ הוּא הַמְּאַסֵּף לְכָל הַמַּחְנוֹת לְצַבָּאוֹתָם וְהוֹלֵךְ בְּסוּף.

יְהוּדָה נוֹטַל כַּח בְּשְׁתֵּי זְרוּעוֹת, מְשׁוּם שֶׁרֹאוּבֵן, שֶׁהוּא יְמִין, [הַעֲבָרָה] אֲבָדָה מִמֶּנּוּ הַבְּכוֹרָה, הַכְּהֵנָה וְהַמְּלָכוֹת, וְעַל זֶה כְּתוּב בִּיהוּדָה (דברים לג) יָדִיו רַב לוֹ וְעֶזֶר מִצָּרָיו תִּהְיֶה.

בֵּא רְאֵה, כְּתוּב (מלכים א י) וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כֶּסֶף שֵׁן גְּדוֹל. הַכֶּסֶף שֶׁל שְׁלֹמֹה עָשָׂה אוֹתוֹ כְּמוֹ שְׁלֹמֹעֲלָה, וְכָל הַדְּיוֹקְנָאוֹת [שֶׁל כָּאן] שְׁלֹמֹעֲלָה עָשָׂה כֵּךְ. וְעַל זֶה כְּתוּב וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כֶּסֶף ה' לְמֶלֶךְ, מֶלֶךְ דְּבָר סְתוּם הוּא. וְכֵן (מלכים א ב) וּשְׁלֹמֹה יֵשֵׁב עַל כֶּסֶף דוֹד אָבִיו וְתַכְּן מִלְּכָתוֹ מָאֵד, שֶׁעֲמָדָה הַלְּבָנָה בְּשִׁלְמוֹת.

דֵּן יָדִין עָמוֹ – בִּהַתְּחַלָּה, וְאַחַר כֵּךְ שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל כְּאַחַד, כִּיחֻדוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּשִׁמְשׁוֹן, שֶׁהוּא יְחִידֵי עָשָׂה דֵּן בְּעוֹלָם, וְדֵן וְהָרַג כְּאַחַד, וְלֹא הִצְטַרֵּךְ סִמָּךְ.

דֵּן יָדִין עָמוֹ. רַבִּי יֶצְחָק אָמַר, דֵּן, הֵינּוּ נֶחֱשׁ, אֹרֵב עַל דְּרָכִים וּשְׁבִילִים. וְאִם תֹּאמַר עַל שְׁמִשׁוֹן לְבָדוֹ הוּא, אֵף כֵּךְ גַּם לְמַעְלָה, זֶהוּ נֶפֶשׁ אַחֲרֵת [נֶחֱשׁ קָטָן] מְאַסֵּף לְכָל הַמַּחְנוֹת, וְאוֹרֵב בְּדְרָכִים וּבְשְׁבִילִים. אַחַר כֵּךְ מְכָאֵן יוֹצְאִים חַיְלוֹת וּמַחְנוֹת, אוֹתָם שְׂאוֹרְבִים לְאַנְשֵׁים עַל חֲטָאִים, שֶׁזּוֹרְקִים אוֹתָם לְאַחֲרֵי אַחֲרֵי כְּתַפְיָהֶם. אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא, נֶחֱשׁ הַקְּדָמוֹנִי לְמַעְלָה, עַד שֶׁלֹּא יִתְבַּסֵּם בֵּינָן שֶׁל שְׂמֻחָה.

נהנים [נתקנים] להתעורר, ומעוררים את הדרגות בתשוקה עליונה, כמו שנאמר (תהלים קד) הכפירים שאגים לטרף וגו'. אלה מעוררים לדרגות עליונות שמעליהן עד שהתעוררות מגיעה, עד שרוצה המלך להתגבר בגבירה.

ובתשוקה שלמטה נובעים מים תחתונים כנגד מים עליונים, שהרי לא נובעים מים עליונים אלא בהתעוררות של תשוקה שלמטה, ואז התשוקה נדבקת, ונובעים מים תחתונים כנגד מים עליונים, והעולמות מתברכים, וכל המנורות דולקות, ועליונים ותחתונים נמצאים בברכות.

בא ראה, כהנים ולוים מתעוררים לחבר שמאל בימין. אמר רבי חזקיה, הכל כך הוא ודאי, אבל כך שמעתי, כהנים ולוים, זה מעורר שמאל, וזה מעורר ימין, משום שהתחברות זכר אל הנקבה אינו אלא בשמאל וימין, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. ואז מתחבר הזכר בנקבה, ותשוקה נמצאת, והעולמות מתברכים, ועליונים ותחתונים בשמחה.

ולכן כהנים ולוים מעוררים דבר למטה, לעורר תשוקה וחיבבות למעלה, שהכל תלוי בימין ובשמאל. נמצא שהקרפן יסוד העולם, תקון של העולם, שמחה של עליונים ותחתונים. אמר רבי יוסי, ודאי יפה אמרת, וכך הוא, וכך שמעתי הדבר ושכחתי אותו, ואני שמעתי זה, והכל באחד עולה.

עבשו תפלה במקום קרפן, וצריך אדם לסדר שבח רבנו כראוי, ואם לא יסדר, אין תפלתו תפלה. בא ראה, סדור שלם של שבחו של הקדוש ברוך הוא – מי שיודע ליחד את השם הקדוש כראוי, שבזה מתעוררות ונשפעות ברכות לכל העולמות.

אמר רבי חזקיה, לא השרה הקדוש ברוך הוא את ישראל בגלות בין העמים אלא כדי שיתברכו שאר העמים בגלגלם, שהרי הם משפיעים ברכות מלמעלה למטה בכל יום.

הלכו. עד שהיו הולכים, ראו נחש אחד שהיה מסתובב [ומצדד] בדרך, וסטו מן הדרך. בא אליהם איש אחד. הרג אותו הנחש. החזירו ראשיהם וראו את אותו איש שמת.

אחרון, ושבח הוא שלו, ממנים של המלך בזה, וממנה על זה, וכבוד הוא לכל אותם הממנים. וכסא המלך נתקן בכל אותם הממנים, בכל אותם הממנים שתחתייהם נפרדות דרכים ודרגות, הן לטוב והן לרע, וכלם נאחזים בתקוני הכסא הללו. ולכן דן לצד צפון, בנקב תהום רבה. שבצד צפון כמה קבוצות מחבלים הזדמנו לשם, וכלם שרים ממנים להרע את העולם.

לכן התפלל יעקב ואמר לישועתך קויתי ה', בכל השבטים לא אמר לישועתך אלא בזה, משום שראה לו תקף חזק של הנחש, מרחש דין להתגבר.

רבי יוסי ורבי חזקיה היו הולכים לראות את רבי שמעון בקפוטקיא. אמר רבי חזקיה זה שאמרנו לעולם יסדר אדם שבחו של רבנו ואחר כך יתפלל תפלתו. מי שלבו טרוד ורוצה להתפלל תפלתו, והוא בצרה, ולא יכול לסדר את שבח רבנו כראוי, מה הוא?

אמר לו, אף על גב שלא יכול לכוון לבו ורצונו, סדור ושבח של רבנו למה שיגרע? אלא יסדר את שבח רבנו אף על גב שלא יכול לכוון, ויתפלל תפלתו. זהו שכתוב תפלה לדוד שמעה ה' צדק הקשיבה רנתי. שמעה ה' צדק – בתחלה, משום שהוא סדור של שבח רבנו. ואחר כך הקשיבה רנתי האזינה תפלתי. מי שיכול לסדר שבח רבנו ולא עושה, עליו כתוב (ישעיה א) גם כי תרבו תפלה אינני שמע ידיכם וגו'.

כתוב (שמות כט) את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים. תפלות כנגד תמידין תקנום. בא ראה, בהתעוררות שלמטה מתעורר גם למעלה, ובהתעוררות שלמעלה גם כך למעלה ממנו, עד שמגיעה ההתעוררות למקום שצריך הנר להדלק ונדלק, ובהתעוררות העשן שלמטה נדלק נר למעלה, וכשזה נדלק [מנורות], כל המנורות האחרות דולקות, ומתברכים ממנו כל העולמות. נמצא שהתעוררות הקרפן תקון העולם והברכות של כל העולמות.

הרי כיצד? מתחיל העשן לעלות, אותם דיוקנאות קדושים שממנים על העולם

לוקח, ומכאן [ומושכת] כמה חילות וכמה מחנות תלויים בהם.

בא ראה, אותו נהר ששופע ויוצא מעדן, לא פוסקים מימיו לעולמים, והוא משלים לעניים, ולכן עומדים כמה חילות וכמה מחנות ונזונים מכאן. ועל זה גז, זה מוציא ונותן, וזה לוקט ולוקח, ונזונים הבית וכל אנשי הבית.

אמר רבי יצחק, אלמלא שהיה גז מבני השפחות, השעה עמדה לו להשלים יותר מהכל. זהו שכתוב (בראשית ל) בא גז, קרי, וכתוב בגז חסר אל"ף, שהרי השעה עומדת בשלמות, והסתלקה ממנו. זהו שכתוב (איוב ו) אחי בגדו כמו נחל, משום שאותו נהר ששופע הסתלק באותה שעה, וכתוב בגז חסר אל"ף, ולכן לא זכה בארץ הקדושה והסתלק ממנה.

רבי יהודה אמר, מנין לראובן שהיה כזה? ככתוב פחו כמים אל תותר, שהסתלקו המים ולא שפעו, והרי נתבאר כמה פגם, ושניהם לא זכו בארץ הקדושה, וחילות ומחנות להנחיל לישראל את הארץ. בא ראה, מה שנפגם בגז, השתלם באשר. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. עכשו השלים גימ"ל לדל"ת.

רבי אלעזר ורבי אבא נשמטו במערת לוד, שנכנסו מפני תקף השמש, שהיו הולכים בדרך. אמר רבי אבא, נסובב את המערה הזו בדברי תורה. פתח רבי אלעזר ואמר, שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך וגו', רשפיה רשפי אש שלהבת יה. בפסוק זה התעוררנו, אבל לילה אחד היה, כשהייתי עומד לפני אבא ושמעתי ממנו דבר, שאין שלמות ורצון ותשוקת כנסת ישראל בקדוש ברוך הוא אלא בנשמות הצדיקים, שהם מעוררים נביעת המים התחתונים כנגד העליונים, ובאותה שעה שלמות הרצון והתשוקה בדבקות אחת לעשות פרות.

בא ראה, אחר שנדבקו זה בזה והיא קבלה רצון, היא אומרת, שימני כחותם על לבך. למה כחותם? אלא דרכו של חותם, כיון שנדבק במקום אחד, אף על גב שזו ממנו, הרי נשאר רשם באותו מקום ולא זו ממנו, שכל הרשם וכל הדמות שלו נשאר בו. כך אמרה כנסת ישראל, הרי נדבקתי בך,

אמרו, ודאי אותו נחש עשה את שליחות רבונו. ברוך הרחמן שהצילנו.

פתח רבי יוסי ואמר, יהי דן נחש עלי דרך, מתי היה דן נחש? בימי ירכעם, שכתוב (מלכים א יב) ואת האחד נתן בדן. למה נתן שם עלי דרך, על אותו הדרך? כדי למנע [אותו דרך שעולים] שלא יעלו לירושלים [ולא יעלו שם]. וזה דן היה להם נחש לישראל עלי דרך, עלי דרך ודאי, כמו שנאמר וינעץ המלך וגו'. שפיפן עלי ארץ, שעקץ את ישראל. והכל לא היה אלא עלי דרך ועלי ארץ, למנע מישראל שלא יעלו לירושלים לחגג חגיגהם ולהקריב קרבנות ועולות ולעבד שם.

בא ראה, בשעה שהגיעו הברכות ליד משה לברך את כל השבטים, ראה את דן שהיה קשור בנחש, חזר וקשר אותו באריה, זהו שכתוב (דברים לג) ולדן אמר דן גור אריה יזנק מן הבשן. מה הטעם? כדי [שהוא] שיהיה ראשית וסוף, של ארבעה הדגלים קשור ביהודה, שהוא מלך, כמו שנאמר גור אריה יהודה, והוא ראשית הדגלים, וסוף הדגלים הוא דן, שכתוב דן גור אריה וגו', להיות ראשית וסוף קשורים במקום אחד.

לישועתך קויתי ה'. רבי חייא אמר, כמו שנאמר (שופטים יג) והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים. אמר [רבי אחא], וכי למה קויתי, והרי הסתלק יעקב מן העולם באותו הזמן מלפני שנים? למה אמר שהוא מחכה לאותה הישועה? [אלא ודאי] אמר לו, ודאי סוד הדבר ככתוב (שמות יז) והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, ישראל סתם. אף כאן והוא יחל להושיע את ישראל - ישראל סתם. לכן אמר לישועתך קויתי ה'.

אמר רבי חייא, ודאי כך הוא, ויפה. אשרי חלקם של הצדיקים שיודעים להשתדל בתורה כדי לזכות בה בחיים שלמעלה, כמו שנאמר (דברים ל) כי הוא חייך וארך ימיה לשבת על האדמה וגו'.

גז גדוד יגודנו והוא יגד עקב. רבי ייסא אמר, מגד נשמע שהרי חילות יצאו לערך קרב, משמע שכתוב גז. בכל מקום גימ"ל דל"ת, חילות ומחנות יוצאים מהם, שהרי גימ"ל נותן ודל"ת

התקרב למערה, יצאו רבי אלעזר ורבי אבא. אמר רבי שמעון, מכתלי המערה ראיתי ששכינה כאן. ישבו. אמר רבי שמעון, במה עסקתם? אמר רבי אבא, באהבת כנסת ישראל לקדוש ברוך הוא, ורבי אלעזר פרש פסוק זה בכנסת ישראל, שימני כחותם על לבך וגו'. אמר לו, אלעזר, באהבה עליונה וקשר החביבות הסתכלת.

שְׁתַּק רבי שמעון שעה. אמר, בכל מקום צריך שתיקה, חוץ משתיקה של התורה. גניזה אחת יש לי גנוזה, ואיני רוצה שתאבד מכם, והיא דבר עליון, ומצאתי אותו בספרו של רב המנונא הזקן.

בֵּא ראה, בכל מקום הזכר רודף אחר הנקבה ומעורר אליה אהבה, וכאן מצאנו שהיא מעוררת אהבה ורודפת אחריו, ודרך העולם שאין שבח הנקבה לדרך אחרי הזכר, אלא דבר נסתר הוא, ודבר עליון מבית גנוי המלך.

בֵּא ראה, שלש נשמות הן, והן עולות בדרגות עליונות ידועות, ועל שהן שלש – הן ארבע. אחת נשמה עליונה שלא נתפסת ולא מתעורר בה הגזבר [הגזע] של האוצר העליון, כל שכן התחתון. וזו נשמה לכל הנשמות, והיא נסתרת ולא נגלית לעולמים ולא נודעת, וככלם בה תלויות.

וְזו מתעטפת בעטוף של זהר הכרמל [של הבודלח] בתוך הזהר, ונוטף טפות טפות מרגליות, ונקשרים כלם כאחד, כמו הקשרים של איברי גוף אחד, והוא נכנס לתוכם ומראה בהם מעשיו. הוא והם אחד הם, ואין בהם הפרדה. זו נשמה עליונה טמירה של הכל.

נְשָׁמָה אחרת נקבה נסתרת בתוך חילותיה, והיא נשמה להם, ומהם אוחז הגוף להראות בהם מעשיה לכל העולם, כמו גוף שהוא כלי לנשמה לעשות בו מעשה, ואלה כמו אותם הקשרים הטמירים שלמעלה.

נְשָׁמָה אחרת היא נשמת הצדיקים למטה. נשמות הצדיקים באות מאותן נשמות עליונות, מנשמת הנקבה ומנשמת הזכר, ולכן נשמות הצדיקים הן עליונות על כל אותם החילות והמחנות שלמעלה.

אף על גב שזזתי ממך והלכתי לגלות, שימני כחותם על לבך, כדי שישאר כל דמותי בך כחותם הזה שישאר כל דמותו באותו מקום שנדבק בו.

כִּי עזה כמות אהבה, חזקה היא, כפרדת הרוח מהגוף. ששנינו, בשעה שאדם מגיע להסתלק מן העולם ורואה מה שרואה, הרוח הולכת בכל איברי הגוף והגלים עולים, כמי שהולך בים בלי משוטים, עולה ויורד ולא מועיל לו. בא ונפרד מכל איברי הגוף, ואין [להם] קשי כמו היום שנפרדת הרוח מהגוף. כך חזק האהבה של כנסת ישראל לקדוש ברוך הוא כחזק המות בשעה שרוצה הרוח להפרד מהגוף.

קָשָׁה כשואל קנאה, כל מי שאוהב ולא קושר עמו קנאה, אין אהבתו אהבה. כיון שקנא, הרי האהבה השלמה. מכאן למדנו שצריך אדם לקנא לאשתו כדי שיתקשר עמה אהבה שלמה, שהרי מתוך כך לא יתן עינו באשה אחרת. מה זה קשה כשואל? אלא מה שאול קשה בעיני הרשעים לרדת אליו, כך קנאה קשה בעיני מי שאוהב ומקנא להפרד מאהבה.

דָּבָר אחר קשה כשואל קנאה – מה שאול, בשעה שמורידים אליה את הרשעים, מודיעים להם חטאייהם על מה הורידו אותם, וקשה להם, כך מי שמקנא, הוא תובע על חטאו ומחשב [וחושד] כמה מעשים, ואז נקשר בו קשר האהבה.

רִשְׁפִּיָּה רשפי אש שלהבת יפה, מה זה שלהבת יפה? זו שלהבת שבוערת ויוצאת מתוך שופר שהוא מתעורר ושורף, ומיהו? השמאל. זהו שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, זה שורף שלהבת של האהבה של כנסת ישראל אל הקדוש ברוך הוא.

וְלִכְן (שם ח) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. שהרי כשבא הימין שהוא מים מוסיף שרפת האהבה, ולא נכבתה שלהבת השמאל, כמו שנאמר וימינו תחבקני, זהו מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, וכן הכל כגון הזה.

עַד שהיו יושבים, שמעו את קולו של רבי שמעון שהיה בא בדרך, הוא ורבי יהודה ורבי יצחק.

קיימים עליונים ותחתונים, ועל זה (משלי ח) וצדיק יסוד עולם, כתוב סתם.

וסוד הכל – צדיק, הוא יסוד שלמעלה, והוא יסוד למטה, וכנסת ישראל נכללת מצדיק מלמעלה וממטה. צדיק מצד זה וצדיק מצד זה יורשים אותה. זהו שכתוב (תהלים לו) צדיקים יירשו ארץ, יירשו ארץ ודאי.

בא ראה, צדיק יורש ארץ זו ומוריק עליה ברכות בכל יום, ונותן לה תפנוקים ועדונים בשפע עליון ששופע עליה, והרי בארנו את הדבר.

וסוד הכתוב – (בראשית מט) מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. ועם כל זה דבר אחר, שכתוב (שיר ו) ראוי בנות וישרוה, ועל זה אמרה לאה, (בראשית ל) באשרי כי אשרוני בנות, והכל יפה.

ובא ראה, מן העולם הבא נמשך ושופע לצדיק הזה לתת תפנוקים ועדונים לארץ הזו, שהיא לחם עני, ונעשה לחם מענג. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך, ודאי, והרי בארנו.

בא ראה, מאשר שמנה לחמו, זהו מקום שהכל מאשרים אותו, ומיהו? העולם הבא, שהעליונים והתחתונים מאשרים אותו ומשתוקקים אליו. שמנה לחמו, מי? עד כאן לא פרש מי הוא המקום. אלא, יש לחם ויש לחם, כמו שיש אילן ויש אילן. יש עץ החיים, ויש עץ שתלוי בו המות. יש לחם שנקרא לחם עני, ויש לחם שנקרא לחם מענג. ומיהו [לחם]? זה ו', וזה הוא לחמ"ו, לח"ם ו', ועל זה כתוב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, מן השמים ודאי.

ועל זה, מאשר שמנה לחמו, לחם ו', שהרי ממנו נזון העץ הזה, והוא מעטר אותו, ככתוב (שיר א) בעטרה שעטרה לו אמו. וכשהוא לוקח, ודאי הוא יתן מעדני מלך. ומי המלך? זו כנסת ישראל, שהרי ממנו נזונית, והוא נותן לה על יד הצדיק דרגה קדושה אות הברית, ומכאן לשאר הדרגות שלמטה, וכלם כמו שלמעלה.

בספרו של רב המנונא הזקן אמר כך: מאשר שמנה לחמו – זה לחם שבת, שהוא מענג, על אחד שנים, ככתוב לקטו לחם משנה. מה

ואם תאמר, הרי הם עליונים משני צדדים, למה ירדו לעולם הזה ולמה הסתלקו ממנו? למלך שנולד לו בן, שלח אותו לכפר אחד לגדלו, ולגדל אותו עד שיגדל [לו], וילמדו אותו דרכי היכל המלך. שמע המלך שהרי בנו גדל והתגדל, מה עשה באהבת בנו? שולח לו את הגבירה אמו בשבילו, ומכניסו להיכלו, ושמח עמו כל היום.

כך הקדוש ברוך הוא הוליד בן מהגבירה, ומיהו? זו נשמה עליונה קדושה. שלח אותה לכפר, לעולם הזה, שתתגדל בו וילמדו אותה דרכי היכל המלך. כיון שיודע המלך שהרי בנו גדל בכפר הזה וזמן הגיע להביאו להיכלו, מה עשה באהבת בנו? שולח את הגבירה בשבילו ומכניס אותה להיכלו. הנשמה לא עולה מן העולם הזה עד שבאה הגבירה בשבילה, ומכניסה אותה להיכל המלך, ויושבת שם לעולמים.

ועם כל זה, דרך העולם שאותם בני הכפר בוכים על פרדת בן המלך מהם. פקח אחד היה שם, אמר להם, על מה אתם בוכים, וכי לא בן המלך הוא, ולא נראה יותר לדור ביניכם אלא בהיכל של אביו? כך משה, שהיה פקח, ראה בני כפר שהיו בוכים, ועל זה אמר (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם לא תתגדדו.

בא ראה, אלו היו יודעים את זה כל הצדיקים, היו שמחים אותו יום שמגיע להם להסתלק מן העולם, וכי לא כבוד עליון הוא שהגבירה באה בשבילם, ולהוביל אותם להיכל המלך שישמח בהם המלך כל יום? שהרי הקדוש ברוך הוא לא משתעשע אלא בנשמות הצדיקים.

בא ראה, התעוררות האהבה של כנסת ישראל לקדוש ברוך הוא, נשמות הצדיקים למטה מעוררים אותה, משום שהם באים מצד המלך, מצד הזכר, והתעוררות זו מגיעה לנקבה מצד של הזכר, ומתעוררת אהבה. נמצא שזכר מעורר חביבות ואהבה לנקבה, ואז הנקבה נקשרת באהבה לזכר.

כמו זה תשוקת הנקבה לשפך מים תחתונים כנגד מים עליונים אינה אלא בנשמות הצדיקים. אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, שעליהם

במקומו, שהוא משפיע אותו שמן משחה מלמעלה. משום כך כתוב ברוך מבנים אשר וגו'.

רבי שמעון פתח ואמר, נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר. הרי נאמר שהעולם העליון הוא עולם של זכר. כיון שעולה דבר מכנסת ישראל ומעלה, הכל הוא זכר. מנין לנו? מעולה. למה נקראת עולה? משום שעולה מעל הנקבה, ומשום כך (ויקרא א) עלה זכר תמים יקריבנו וגו'.

למה תמים? וכי חתיכות חתיכות צריך אותו שאומר תמים?! מה זה תמים? אלא ככתוב, התהלך לפני והיה תמים. מתי תמים? בשעה [במקום] שנמול, שהרי הזכר אינו, ולא נודע אלא רק באותו מקום שנקרא תמים, ומהו? זו אות הברית, שבה נודע הזכר מן הנקבה, ככתוב (שם י) איש צדיק תמים היה. משום כך זכר תמים, שנודע בו איבר זה ולא יסרו אותו.

ואם תאמר, הרי כתוב (ויקרא ד) נקבה תמימה? כך הוא ודאי. כמו שנקרא צדיק תמים, כך נקרא צדק תמימה, משום שהכל נטלה ממנו. משום כך עולה, שעולה מן הנקבה לזכר, וממקום זה ומעלה הכל הוא זכר, ומן הנקבה ומטה הכל הוא נקבה, והרי בארנו.

ואם תאמר, כך גם הנקבה שלמעלה. אלא סיום הגוף מראה על כל הגוף שהוא זכר, ראש הגוף נקבה, עד שיורד לסיום, וכשהסיום נראה, הרי עושה הכל זכר. אבל כאן ראש וסוף נקבה, שהרי כל תקון הגוף נקבה.

זה לחם משנה? אלא שני לחם, לחם מן השמים ולחם מן הארץ. זהו לחם ענג, וזהו לחם עני. ובשבת נכלל לחם התחתון בלחם העליון, ומתברר זה משום זה, והוא לחם משנה.

ועוד היה אומר, לחם משנה של שבת לוקח משבת העליונה ששופעת ומאירה לכל, ומתחבר לחם בלחם, והוא משנה. ובכל מקום סוד של לחם נקבה היא, משום כך שמנה כתוב ולא שמן, וכתוב (בראשית ט) כי אם הלחם אשר הוא אוכל, זו אשתו.

ואם תאמר, (שמואל א-ט) והלחם אזל מפלינו, ולא כתוב אזלה? לשאר המזון קוראים לחם, והדברים ידועים מה הוא שאר המזון ומה הוא לחם ממש. לחם שלמעלה בכל מקום זכר, לחם תחתון בכל מקום נקבה. ואנו מצאנו שלפעמים כתוב זכר ולפעמים נקבה, והכל דבר אחד, זהו כמו זה, והכל יפה.

בא ראה, אשר רשום למעלה ורשום למטה בתקוני כלה, ועל כל שנים עשר השבטים היים עומד עליהם ונתקן בהם. זהו שכתוב (מלכים א ז) והיים עליהם מלמעלה. וסוד הדבר - נתקן למעלה ונתקן למטה בארץ. נתקן למעלה בתקונים ידועים כמו של העולם העליון, ונתקן למטה בשנים עשר השבטים הללו כמו שלמעלה, ועל כך שכינה למעלה ושכינה למטה בשביל [בתוכם של] ישראל, ובשנים עשר שבטים [ובשני שבטים] [ובשני צדדים] נכללת ונתקנת. אשר בתקוניה עומד כשאר השבטים.

ואם לא שגלה משה - לא נודע, שכתוב (דברים לג) וטבל בשמן רגלו, להראות איפה הקשר שלו

סדר הלימוד ליום כ שבט [יום 138 בשנה]

כאשר מתפשטת מחשבה זו יותר, באה למקום ששורה הרוח, וכשמגיעה לאותו מקום נקראת בינ"ה, וזה לא נסתר כבתחלה. ואף על גב שהוא נסתר, רוח זו מתפשטת ומוציאה קול כלול מאש מים ורוח, שהם צפון דרום ומזרח. והקול הזה כלל של כל שאר החילות, וקול זה מנהיג את הדבור, וזה נותן דבר מתקן, משום שקול נשלח ממקום הרוח, ובא להנהיג הדבור, להוציא דברים ישרים.

ובשתתכל בדרגות, הוא מחשבה, הוא בינה, הוא קול, הוא דבור, והכל אחד.

והיא היא המחשבה, ראשית הכל, ולא היה פרוד, אלא הכל אחד וקשר אחד, שהיא מחשבה ממש שנקשרה באין ולא נפרד לעולמים, וזה הוא (זכריה יד) ה' אחד ושמו אחד. ועל זה הנתן אמרי שפר כתוב, זה הגוף.

סיום הגוף, זה שכתוב בן פרת יוסף בן פרת עלי עין. למה פעמים? אלא בן פרת למעלה, בן פרת למטה. ולמה אינו בן פרת למטה בתקוני המלכה? משום שבנות צעדה להיות עלי שור, שצריכים בנות לתקוניה ולא בנים, כמו שנאמר (משלי לא) רבות בנות עשו חיל וגו'. רבות בנות עשו חיל, אלו שנים עשר שבטים.

בא ראה, מלכות הקדושה לא מקבלת מלכות קדושה שלמה עד שמתחברת באבות, וכשמתחברת באבות, נבנה בנין שלם מהעולם העליון, שהוא עולם הזכר, ועולם העליון נקרא שבע שנים, כי כל שבע השנים בו.

וסימן לדבר – (מלכים א-ו) ויבנהו שבע שנים, זה עולם העליון, ולא כתוב בשבע שנים, כמו שנאמר (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, ולא כתוב בששת, וכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, באברהם. ואברהם נקרא שבעה ימים, ובו נבנה העולם העליון [כמו זה ויבנהו שבע שנים], ואלה נקראים עולם הזכר [ובו נבנה העולם שלמטה].

כמו זה למטה יש שבע שנים, סוד העולם התחתון, וסוד זה שכתוב (מלכים א-ח) שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום. שפיון שאמר

בא ראה, סוד עליון אחד יש בדבר זה, שהרי ראינו שיעקב ברוך את יוסף בתוך אחיו. כיון שצוה הקדוש ברוך הוא ארבעה דגלים בשכינה, בשנים עשר שבטים להתקן בהם, גרע מהם את יוסף, ושם במקומו את אפרים. מה הטעם הסתלק מהם יוסף? אם תאמר משום חטאו – לא כן, שהרי הוא צדיק.

אלא סוד הדבר – יוסף היה רשם של זכר, שכתוב בן פרת יוסף בן פרת עלי עין, וכתוב משם רעה אבן ישראל, משם נזונית אבן ישראל הזאת. אבן – זו כנסת ישראל, ועליה אמר דוד (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. ומשום שיוסף הוא רשם של זכר, נקרא יוסף הצדיק, שהרי הוא ודאי צדיק, משם רעה אבן ישראל.

ומשום שכל תקוני השכינה הן נקבות, הסתלק יוסף משם והתמנה תחתיו אפרים, והוא נקבה לתקוניה. ומשום שהוא כן, התמנה לצד מערב, מקום ששורה הנקבה, ואותו רשם שהוא זכר הסתלק מתקוניה, משום שהוא עולם של נקבה ולא עולם של זכר, וכל תקוניה דורשים נקבות.

ומשום כן, יוסף שהוא צדיק, הסתלק מתקוניה, והתמנה אפרים תחתיו. ועל כן כל שנים עשר השבטים הם תקונים של שכינה, וכלם צריכים כמו שלמעלה, חוץ מדרגת הצדיק שהוא עושה כל האיברים זכר, ולא צריך להכחיש [אותו].

נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר, הינו מה שכתוב (שיר ד) ומדברך נאווה. משום שקול מנהיג את הדבור, ואין קול בלי דבור. ואותו הקול נשלח ממקום עמק שלמעלה, ושלוח מלפניו להנהיג הדבור, שאין קול בלי דבור, ולא דבור בלי קול. וזה כלל שצריך את הפרט, ופרט שצריך את הכלל, וזה קול שיוצא מדרום ומנהיג את המערב, יורש לשני צדדים. וזהו שכתוב (דברים לג) ולנפתלי אמר וגו', ים ודרום ירשה. למעלה זכר, למטה נקבה. משום כן נפתלי אילה שלחה, נקבה למטה. כמו זה זכר למעלה, שכתוב הנתן אמרי שפר. הנתן כתוב, ולא הנותנת.

בא ראה, מחשבה ראשית הכל, ומשום שהיא מחשבה, היא בפנים נסתרת ולא נודעת,

צפון ודרום, והיא נתנה ביניהם והתברכה מהם,
ונזונה מהם על [דרגה] ידי צדיק.

בא ראה, ליוסף נוספה ברכה אחרת, כמו שנאמר
מאל אביך ויעזרה וגו'. פסוק זה קשה. מאל
אביך ויעזרה, אל אביך יעזרה צריך להיות! מה
זה מאל אביך ואחר כך ויעזרה? ואת שדי, ואל
שדי צריך להיות, כמו שכתוב (בראשית מג) ואל
שדי יתן להם רחמים לפני האיש. ויברכה, יברכה
צריך להיות!

אלא הורישו מלמעלה ומטה. הורישו מלמעלה,
מאל אביך, שהוא ירשה עליונה, מקום
שנקרא שמים. ויעזרה, כדי שלא יחליף מקום זה
למקום אחר, ושפיעו יתנה ממקום זה ולא מאחר.

ואת שדי, מה זה ואת שדי? אלא זו דרגה
אחרת תחתונה, שהרי שנינו, בכל מקום
את ה' - זו השכינה, כמו (ישעיה ו) וארא את ה'
את לרבות. ואת - להכליל יום בלילה ולילה
ביום, ככתוב ואת שדי, שהרי משם יוצאות
ברכות לברך את העולמות.

עוד, למה לא אמר ואל שדי, שהרי גם כן משמע
כמו שאמרנו, שכתוב ואל שדי יתן לכם
רחמים, הכל מקום אחד הוא, למה השאיר ל' וכתב
ת? אלא זהו סוד, שכשאותם שבילים יוצאים
מלמעלה, כלל של התורה, מוריש את השמים, כמו
שנאמר את השמים - כלל של עשרים ושתיים
אותיות. ומכאן יוצאים לתורה שבעל פה שנקראת
ארץ, כמו שאמרנו ואת הארץ - כלל של עשרים
ושתיים אותיות. והשמים כוללים הכל כאחד, ואז
מתעשרת הלבנה בכל ויושבת בשלמות, והברכות
שופעות אז משם, ועל זה ואת שדי.

ויברכה, כדי שיהיה לו תמיד קיום ויותר, שהרי
בכל מקום שיש בו וא", יש לו תוספת
וקיום. עד כאן כלל, ואחר כך עשה פרט, שכתוב
ברכת שמים וגו'.

ברכת אביך גברו על ברכת הורי. ודאי שברכת
אביך גברו, שהרי יעקב הוריש שבח של
הכל יותר מהאבות, שהרי הוא היה שלם בכל,
והכל נתן ליוסף. מה הטעם? משום שכך ראוי,
שהרי צדיק נוטל הכל ויורש הכל כאחד, וכל

שבעת ימים ושבעת ימים, לא ידענו שהם ארבעה
עשר? אלא להראות עולם עליון ועולם תחתון, והם
שבעת ימים ושבעת ימים. אלו זכרים ואלו נקבות.
אלו הנקבות העולם הזה עליהם, שכתוב (משלי לא)
רבות בנות עשו חיל, אלו שנים עשר שבטים שהם
עשו חיל, ככתוב (במדבר ב) כל הפקודים למחנה
יהודה וגו', וכן כלם.

ואם תאמר רבות, והרי הם שנים עשר ולא יותר,
חוץ מאותו החיל שעשו, מה זה רבות? אלא
כמו שכתוב (בראשית יח) זעקת סדם ועמרה כי רבה,
כמו גדלה. וכן רבות גדולות, עליונים וגדולים על
הכל, ואלו נקראים (תהלים קד) חיות גדלות. עשו חיל
- אותו חיל שעשו שסמוכים עליהם נקראים חיות
קטנות עם גדולות, להתחבר כאחד, לתקן בהם את
המלכה, לשמח בהם עליונים ותחתונים, כמו
שנאמר (סם) לויתן זה יצרת לשחק בו. משום כך
רבות בנות עשו חיל. [ואת עלית על כלנה, כמו
שנאמר (מלכים א-ז) עמד על שני עשר בקר שלשה
פנים צפונה ושלשה וגו', וכתוב והים עליהם
מלמעלה. הינו ואת עלית על כלנה.]

ועל זה בנות צעדה עלי שור. בנות צעדה?
צועדות היה צריך לכתב! אלא אותה העין
שכתובה למעלה, ומיהו? עין משפט, והוא עומד
עלי עין, והוא עין, צעדה ופוסעת לקחת בנות
לתקונתה, וזהו בנות צעדה, ולא בנים. בנות צעדה,
הסתכלה לתקונתה, ולא בנים. וימררוהו ורבו -
בהסתכלות של אהבה אליו, ככתוב (שיר ו) הסבי
עיניך מנגדי שהם הרהיבני. ועל זה וישטמהו
בעלי חצים.

ותשב באיתן קשתו, זו קשת. מה זה קשת? זו בת
זוגו. באיתן - חזק הלבשה עליו, שלא
יחלש כחה, שהרי ידעה שיוסף לא יסטה באותה
דרגה של אות הברית שלו לימין ולשמאל.

ויפזו, מה זה ויפזו? אלא כמו שכתוב (תהלים יט)
הנחמדים מזֶהב ומפֶז רב, וכתוב (איוב כח)
ותמורתה כלי פז. התכבדו זרועותיו במרגלית
עליונה. מידי אביר יעקב - מאותם שני צדדים
שהתחזק בהם יעקב. משם רעה אבן ישראל - משם
נזונית אותה אבן יקרה, כמו שאמרנו. עוד, מאותם
שנים עשר צדדים נזונית אותה אבן יקרה, שהם

בעולם ונמצאת שעת רצון, הקרבן עושה התעוררות ונחת רוח ועולה עד ע"ד, אותו מקום שכתוב (דברים ל) ושבת עד ה' אלהיך.

עוד בבקר, מה זה בבקר? זה אברהם, כמו שאמרנו, שכתוב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר. בזמן שנמצא רצון, באותה שעה לא היה אוכל קרבן אחר, ומה היה אוכל? אותו מקום שנקרא ע"ד, והוא פסא עליון, שהוא עדי עד, ככתוב עדי עד וגו'. וזמן אכילה בבקר של ע"ד הוא, והע"ד הזה [כף גם כן] למעלה [כף נקרא], שכתוב (ישעיה כו) בטחו בה' עדי עד. ובבקר, הינו קרבן לה' ודאי. יאכל עד, ולא אחר.

עולה עשן, והתעוררות האהבה נקשרת, ומתעוררת למעלה ועומדים זה כנגד זה, ואש [נר] דולקת ומאירה בהתעוררות הזו שלמטה, וכהן מתעורר, ולוים משבחים ומראים שמחה, ואז מתנסף היין להתקשר במים, והיין מאיר ומראה שמחה. משום כך, יין טוב למטה להראות שמחה ליין אחר שלמעלה, והכל מתעורר לקשר שמאל בימין.

ולחם שהוא סלת, מלכות שמעוררת התעוררות, לוקחים אותה שמאל בימין, ומקשרים אותה בגוף, ואז שופע שמן עליון, ולוקטת אותו על יד הצדי"ק. ועל זה צריך לעשות התעוררות של סלת בשמן, ונקשר הכל כאחד, ואז עדון ונחת של יחוד אחד, ולוקטים עדון ונחת של היחוד כל אותם כתרים, ונקשרים זה בזה, והלבנה מאירה, ונקשרת בשמש, ויושב הכל בעדון.

ואז קרבן לה', ולא לאחר, ועל זה בבקר יאכל עד, ולא לאחר [עד]. יאכל עד ויתעדן ויתקשר בקשרו בתחלה. מתי? בבקר, שצריך להתברך השם הקדוש בתחלה, ואחר כך יתברכו האחרים.

ועל כך אסור לו לאדם לברך את חברו בבקר עד שיברך את הקדוש ברוך הוא, שהוא צריך להתברך בראשונה, והינו בבקר יאכל עד, ואחר יתברכו האחרים. ולערב יחלק שלל, שהרי הקרבנות שהיו בבקר, הכל נקרב לקדוש ברוך הוא, וההתעוררות עולה לשם. ומשום שהוא התברך, היה קושר קשרים לכל שאר החילות

הברכות שרויות בו. הוא מוריק ברכות מהראש למעלה, וכל איברי הגוף כלם נתקנו להוריק בו ברכות, ואז נעשה נהר שיוצא מעדן.

מה זה מעדן? אלא בכל שעה שכל האיברים יושבים בקשר אחד, והם בעדון של השתוקקות מהראש למעלה ולמטה, וכלם מעדון והשתוקקות שלהם מריקים בו, ונעשה נהר ששופע ויוצא מעדן ודאי. עוד מעדן - מחכמה עליונה שופע הכל להמשך, ועושה נהר, ונמשך עד שמגיע לדרגה הזו, ואז הכל בברכות, והכל אחד.

עד תאות גבעת עולם, [זה עד] תשוקת אותן גבעות עולם, ומי הם? שתי נקבות, אחת למעלה ואחת למטה, שכל אחת נקראת עולם. ותשוקת כל איברי הגוף באותן שתי אמהות. תשוקה לינק מהאם העליונה (בינה), ותשוקה להקשר באם התחתונה, ותשוקת הכל אחד. משום כך כלם [כראוי]. תהיין לראש יוסף וגו', להתברך אותה דרגה של צדיק ולטל הכל כראוי.

אשרי אותם שנקראים צדיקים, שהרי צדיק לא נקרא אלא מי ששומר דרגה זו, אות הברית הקדושה הזו, אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא. יצאו מן המערה. אמר רבי שמעון, כל אחד ואחד יאמר דבר, ונלך בדרך.

פתח רבי אלעזר פסוק אחריו, בנימין זאב יטרף וגו'. בנימין זאב יטרף, למה זאב? אלא משום שפך נרשם בפסא, שהרי כל החיות, קטנות וגדולות, רשומות שם, ככתוב (תהלים קד) חיות קטנות עם גדלות, והפסא שעשה שלמה כך נרשם, כמו שלמעלה.

עוד זאב יטרף, שהרי המזבח היה בחלקו, ומזבח הוא זאב. שאם תאמר שבנימין הוא זאב - לא כך, אלא המזבח שהיה בחלקו הוא זאב, שהיה אוכל בשר כל יום, ובנימין היה זן אותו. משום שהרי היה בחלקו, כביכול הוא מפרנס וזן את הזאב הזה. עוד זאב יטרף - זאב יזון, ומיהו? אלה בעלי יריבות שעומדים למעלה לקטרג, וכלם נהנו ונתקנו מהקרבן, ומעוררים התעוררות שלמעלה.

בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל. מה זה בבקר יחלק עד? אלא בבקר, שאברהם מתעורר

כָּל הַבְּרָכוֹת וְנוֹתֵן לָהּ. וְאַחַר כֵּן וַיֵּרָא בְּטוֹב יְרוּשָׁלַם, לְהֵרְאוֹת שְׁכַל הַבְּרָכוֹת בְּאוֹת מְזָכֵר וּנְקֵבָה. כְּמוֹ זֶה (במדבר ו) 'בְּרַכָּהּ ה' וַיִּשְׁמְרָהּ. 'בְּרַכָּהּ ה' - מְזָכֵר, וַיִּשְׁמְרָהּ - מְנַקְבָהּ. 'בְּרַכָּהּ ה' - מְזָכֵר, וַיִּשְׁמְרָהּ - מְשִׁמּוֹר, וְהַכֵּל דְּבַר אֶחָד, מִשּׁוּם שְׂמִשְׁנֵיהֶם יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת לְעוֹלָמוֹת. וְעַל זֶה, אִישׁ אֲשֶׁר כִּבְרַכְתּוֹ בְּרַךְ אֹתָם.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח פְּסוּק וְאָמַר, וַיְכַל יַעֲקֹב לְצוֹת אֶת בְּנָיו וּגְו'. וַיְכַל יַעֲקֹב לְצוֹת אֶת בְּנָיו, לְצוֹת? הִיָּה צָרִיף (לכתב) לְבָרְךָ! אֵלֶּא שְׂצוּה אֹתָם אֶל הַשְּׂכִינָה לְהַתְקַשֵּׁר אֵלֶיהָ. עוֹד, שְׂצוּה אֹתָם עַל עֲסָקֵי הַמְּעָרָה, שְׂהִיא קְרוּבָה לְגַן עֵדֵן, שְׂשֵׁם קְבוּר אָדָם הַרְאִשׁוֹן.

בֵּא רָאָה, אוֹתוֹ מְקוֹם נִקְרָא קְרִית אַרְבַּע. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שְׂשֵׁם נִקְבְּרוּ אַרְבַּעַה זִוְגוֹת: אָדָם וְחַוָּה, אֲבֵרָה וְשָׂרָה, יִצְחָק וְרַבְקָה, יַעֲקֹב וְלֵאָה.

הָרִי יֵשׁ כָּאֵן קְשִׁיָּא, שְׂשִׁנְיָו, הָאָבוֹת הֵם מְרַכְבָּה קְדוּשָׁה, וּמְרַכְבָּה לֹא פְחוֹת מֵאַרְבַּעַה, וְשְׂנִינְו שְׂהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חִבֵּר אֶת דְּוֹד הַמְּלָךְ עִמָּהֶם וְנַעֲשׂוּ מְרַכְבָּה שְׂלֵמָה, זֶהוּ שְׂכַתוֹב (תהלים קיח) אֲבָן מְאָסוּ הַבּוֹנִים וּגְו', שְׂדוּד הַמְּלָךְ הַתְּחִבֵּר לְהִיּוֹת מְרַכְבָּה שְׂלֵמָה עִמָּהֶם. אִם כֵּן, דְּוֹד צָרִיף [לְהַתְקַשֵּׁר] לְהִקְבֵּר בְּתוֹךְ הָאָבוֹת, וַיְהִיָּה קְרִית אַרְבַּע עֲמוּ, אִזּוּ מָה הַטַּעַם לֹא נִקְבֵּר עִמָּהֶם?

אֵלֶּא, דְּוֹד הַמְּלָךְ מְקוֹם מְתַקֵּן הִיָּה לוֹ כְּרָאוּי, וּמִיָּהוּ? צִיּוֹן, לְחִבֵּר אוֹתוֹ כְּאֶחָד. וְאָדָם שְׂנִקְבֵּר בְּתוֹךְ הָאָבוֹת, הָרִי הֵם נִקְבְּרוּ עֲמוּ, מִשּׁוּם שְׂהוּא הִיָּה מְלָךְ רִאֲשׁוֹן, וְנַעֲבָרָה מִמֶּנּוּ הַמְּלָכוֹת וְנִתְּנָה לְדוּד הַמְּלָךְ, וּמִיָּמִיו שֶׁל אָדָם הַתְּקִים דְּוֹד הַמְּלָךְ, שְׂעַל אָדָם נִגְזָרוּ אֵלֶּף שָׁנִים, וְהַעֲבָרוּ מִמֶּנּוּ שְׂבַעִים שָׁנִים, יָמָיו שֶׁל דְּוֹד הַמְּלָךְ, וְהוּא נִתֵּן אוֹתָם, וְהָאָבוֹת אֵיף יָקוּמוּ עַד שְׂיָבֵא דְּוֹד הַמְּלָךְ? אֵלֶּא זָכָה לְמְקוֹמוֹ כְּרָאוּי לוֹ, מִשּׁוּם כֵּן לֹא נִקְבֵּר עִם הָאָבוֹת.

זֹאת וְעוֹד, הָאָבוֹת שְׂרוּיִים בְּמְקוֹם שֶׁל זָכָר, וְדוּד בְּמְקוֹם שֶׁל נְקֵבָה, וְהָאָבוֹת נִקְבְּרוּ עִמָּם הַנְּקֵבוֹת, וְדוּד נִקְבֵּר וְהַתְּחִבֵּר בְּמְקוֹם שֶׁל זָכָר, דְּבַר כְּרָאוּי לוֹ.

וַיֵּאָמֶר רַגְלִיו אֶל הַמְּטָה, מִשּׁוּם שְׂהָרִי הוּא יוֹשֵׁב בְּמְקוֹם שֶׁל חַיִּים. כְּשֶׁרָצָה לְהִסְתַּלַּק

הָעֲלִיּוֹנִים, וּמְחַלֵּק לָהֶם בְּרָכוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי, וְנָאָה לוֹ, וְהַעוֹלָמוֹת מִתְּבַשְׂמִים, וּמִתְּבַרְכִים עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

וְהִיָּנוּ סוּד הַכְּתוּב (שיר ה) אֲכַלְתִּי יַעֲרִי עִם דְּבַשִּׁי וּגְו', בְּתַחֲלָה. אַחַר כֵּן חֵלֵק לְכָלֶם, וְאָמַר, אֲכָלוּ רַעִים שְׂתוּ וְשִׁכְרוּ דוּדִים. מוֹרִיק בְּרָכוֹת לְכָלֶם, וּמְחַלֵּק לָהֶם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי לוֹ, וְלִכְּן וְלַעֲרַב יְחַלֵּק שְׂלָל, שְׂהָרִי הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ יִתְּבַרַךְ בְּתַחֲלָה, וְכַעַת מְחַלֵּק בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת. שְׂלֹא תֵאמַר שְׂהַקְרָבֵן נִקְרָב לָהֶם וְלֹא לְשׁוּם כַּח אַחַר, אֵלֶּא הַכֵּל נִקְרָב לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא מוֹרִיק בְּרָכוֹת וּמְחַלֵּק בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת, וּמִשּׁוּם כֵּן קָרְבָן לְה', וְלֹא לְאַחַר.

אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן, בְּנִי, יָפָה אִמְרַת. עוֹד, הַתְּעוֹרְרוֹת אַחֲרַת שֶׁל הַקְּרָבֵן, [הַכֵּל] כְּדִי לְמַשֵּׁךְ בְּרָכוֹת וְלַעוֹרֵר בְּרָכוֹת, שְׂיִתְּבַרְכוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת. בְּתַחֲלָה קָרְבָן לְה', וְלֹא לְאַחַר. עַכְשָׁו תִּקְרִיבוּ אֶת קְרַבְנְכֶם, שְׂיִתְּקַשְׁרוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת כְּאֶחָד, וְיִתְּחַבְּרוּ וְיִתְּבַרְכוּ עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

פָּתַח רַבִּי אֲבָא וְאָמַר פְּסוּק אַחֲרָיו, כָּל אֱלֹהִים שְׂבַטִי יִשְׂרָאֵל שְׂנִים עֶשֶׂר וּגְו'. כָּל אֱלֹהִים שְׂבַטִי יִשְׂרָאֵל?! הִיָּה צָרִיף (לכתב) אֱלֹהִים שְׂבַטִי יִשְׂרָאֵל, מָה זֶה כָּל אֱלֹהִים? אֵלֶּא לְחִבֵּר [לְחַתֵּם] אוֹתָם לְמְקוֹם שְׂכַל הַבְּרָכוֹת מוֹרִיקִים לְשֵׁם שְׂנִים עֶשֶׂר. שְׂנִים עֶשֶׂר וְדָאִי, קְשָׁרִים שֶׁל תְּקוּנֵי הַגְּבִירָה, וְהִיא מִתְּחַבֵּרַת עִמָּם. זֶהוּ שְׂכַתוּב שְׂנִים עֶשֶׂר. וְזֹאת אֲשֶׁר דְּבַר לָהֶם אֲבֵיהֶם וַיְבָרַךְ אוֹתָם, שְׂהָרִי בְּמְקוֹם זֶה הַדְּבוּר שׁוּרָה.

אֲשֶׁר דְּבַר, כָּאֵן קְשֵׁר אֶחָד לְהַתְּחַבֵּר מִלְּמִטָּה לְמַעְלָה, וּמִלְּמַעְלָה לְמִטָּה. מִלְּמִטָּה בְּשְׂנִים עֶשֶׂר הַשְּׂבַטִים הַלְלוּ, וְזֹאת הַתְּחַבֵּרָה עִמָּם. אֲשֶׁר דְּבַר, הָרִי חִבֵּר זָכָר וּנְקֵבָה קְשׁוּר לְשְׂנֵי צְדָדִים, מִלְּמִטָּה וּמִלְּמַעְלָה. לְסוּף קְשֵׁר אוֹתָם בְּמְקוֹם שְׂלֵמַעְלָה, זָכָר וּנְקֵבָה כְּאֶחָד, זֶהוּ שְׂכַתוּב אִישׁ אֲשֶׁר כִּבְרַכְתּוֹ וּגְו'. מָה זֶה כִּבְרַכְתּוֹ? אֵלֶּא כִּבְרַכְתּוֹ בְּתַחֲלָה. אִישׁ אֲשֶׁר כִּבְרַכְתּוֹ, שְׂנִיָּהֶם כְּאֶחָד.

פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קכח) 'בְּרַכָּהּ ה' מְצִיּוֹן וַיֵּרָא בְּטוֹב יְרוּשָׁלַם וּגְו'. 'בְּרַכָּהּ ה' מְצִיּוֹן, שְׂמִמְנוּ יוֹצְאִים בְּרָכוֹת לְהַשְׂקוֹת אֶת הַגֶּן, וְהוּא כּוֹלֵל

למו פי. למואל מלך, שהיא בת שבע. משא אשר יסרתו אמו, כשהתגלה עליו בגבעון בחלום הלילה.

בא ראה, יעקב התכנס ללבנה ועשה בה פרות לעולם, ואין לך דור בעולם שאין בו פרי של יעקב, משום שהרי הוא עורר התעוררות למעלה, משום שכתוב ויאסף רגליו אל המטה, שהיא מטתו של יעקב ודאי.

אשרי חלקו של יעקב, שהרי השתלם למעלה ולמטה, שכתוב (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' וגו' כי אתך אני. כי אתי אתה לא נאמר, אלא כי אתך אני, והרי נתבאר.

רבי יצחק פתח ואמר, ויבאו עד גרן האטד וגו', וכתוב וירא יושב הארץ הכנעני את האבל בגרן האטד וגו'. בפסוקים הללו יש להתבונן בהם, מה אכפת לנו שהם באו עד גרן האטד? ומה הטעם כנו אבלות זו למצרים, הרי צריך היה לכתב אבל ישראל, מה הטעם למצרים?

אלא כך אמרו, כל אותו זמן שהיה יעקב במצרים, התברכה הארץ בגללו, ונילוס היה יוצא ומשקה את הארץ. ועוד, שפסק הרעב בגלל יעקב, ועל כך המצרים עשו אבל, והתכנה עליהם.

פתח ואמר, (תהלים קו) מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. פסוק זה בארוהו, אבל מה זה ימלל? ידבר היה צריך לכתב! ואם תאמר שזו דרך הכתוב, שהרי הפסוקים הם כך - לא, שכלם באים להראות דבר, אף כאן בא להראות דבר. מי ימלל [גבורות ה'], ככתוב (דברים כג) וקטפת מלילת גבורות ה', משום שהם רבים, שהרי כל גזרת הדין באה משם, ולכן מי הוא שיסלק ויעביר גזרה אחת מאותן גבורות שעושה הקדוש ברוך הוא?

עוד, מי ימלל וידבר, הכל אחד. ידבר, שהרי כמה וכמה גבורות הן שאין להם חשבון, כמה בעלי דינים, כמה בעלי מגנים, כמה שומרי החקים, והדבור לא יכול לדבר להם.

ובמה ידועות? כלם בהגדה, שיש בה סוד החכמה, שהרי בדבור ובאמירה לא יכול לדבר להם ולדעת אותם, אבל בהגדה הן ידועות, ככתוב (תהלים קמה) דור לדור ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו. בסוד זה יודעים, אבל

מהעולם, הוריד רגליו אל המטה, והתכנס והסתלק מן העולם. זהו שכתוב ויגוע ויאסף אל עמיו. פתח ואמר, (שם פב) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'. דבר זה הרי בארוהו החברים.

אבל בא ראה, יש מדורים תחתונים ויש מדורים עליונים. בעליונים לא [מדורים] שורים שם, ומי הם? אותם בתיים פנימיים ובתיים חיצוניים הם נקראים חצרות ה', משום שהם עומדים שם באהבה ותשוקה אל הנקבה. בא ראה, כשנשמה עולה, הכל מתעורר לנקבה, שהרי היא אחוזה בתשוקה שלמה ונקשרת בו.

יעקב לא מת, משום כך לא נאמר בו מות, אלא ויגוע ויאסף אל עמיו. ראה מה כתוב, ויאסף רגליו אל המטה, שהתכנס השמש אל הלבנה. השמש לא מת, אלא מתכנס מן העולם והולך ללבנה.

בא ראה, בשעה שהתכנס יעקב, האירה הלבנה, ותשוקת השמש העליון התעוררה אליו, משום שכאשר השמש עולה, מתעורר שמש אחר, ונדבקים זה בזה והלבנה מאירה.

אמר רבי שמעון, יפה אמרת, אבל הרי נתבאר שהעליון, עולם הזכר, נקשר בתחתון, שהוא עולם הנקבה, והתחתון נקשר לעליון, והכל זה כמו זה.

והרי נאמר שני עולמות הם, ככתוב מן העולם ועד העולם. ואף על גב ששתי נקבות הן - אחד מתקן בזכר ואחד בנקבה. זה שבע [שבת], וזה בת שבע. זו אם וזו אם. זו נקראת אם הבנים, וזו נקראת אם שלמה, ככתוב (שיר ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה וגו'. במלך שלמה - במלך שכל השלום שלו, זו אם שלמה, ככתוב (מלכים א יא) בת שבע אם שלמה.

ובתוב (שם ה) ותרב חכמת שלמה. חכמת שלמה - זו אם שלמה, שכתוב (משלי לא) דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו. דברי למואל מלך, פסוק זה לא נודע מהו הסתר שלו, אלא דברי למואל מלך - דברים שנאמרו משום אל שהוא מלך. ומיהו? זה (תהלים ז) ואל זעם בכל יום. ואל שדי, כמו שנתבאר. למואל, כמו שנאמר (איוב מ)

יֵעָרֵב לְאָזְנִים כְּשֶׁאָר חֲבָרָיו, אֲזִי מְעַבְרִים מְצָבָא
הָעֲבוּדָה הַזֶּה [מֵהַחִילִים] שֶׁל מַעְלָה, שְׁעוּמָדִים לְנַגֵּן
לְעֲבוּדָה הַזֹּאת וְלִכְבֹּד אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ כְּרָאוּי.

הַחִילוֹת שֶׁל מַעְלָה, חִילוֹת וּמַחֲנוֹת כְּנֶגֶד
הַתַּחְתּוֹנִים, לְשַׁבַּח אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ
וּלְזַמֵּר לָהֶם, וּמִשׁוֹם כֵּן יָשׁוּב מְצָבָא הָעֲבֹדָה.
וּמִשׁוֹם שֶׁכִּנְסַת יִשְׂרָאֵל מְשַׁבַּחַת אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, אָמַר הַכְּתוּב צִהְיֵי קוֹלְךָ בַת גְּלִים, בַּת הָאֲבוֹת.
עוֹד בַּת גְּלִים – הָעוֹלָם הַבָּא נִקְרָא גְלִים, מִשׁוֹם
שֶׁהַכֹּל עוֹמֵד בּוֹ, וְנִכְלָל בּוֹ תְּלֵי תְּלִים, וְיוֹצֵא
מִמֶּנּוּ לְכָל. עוֹד בַּת גְּלִים – כְּפֶתוּב (שִׁיר ד) גֵּל נְעוּל,
וְכָל אוֹתָם גְּלִים וּמַעֲיָנוֹת, כָּלֵם יוֹצְאִים מֵהָעוֹלָם
הַבָּא, וְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל הִיא בַת גְּלִים.

בֵּא רְאֵה, פְּסוּק זֶה קָשָׁה. בַּתְּחִלָּה כְּתוּב צִהְיֵי
קוֹלְךָ, שֶׁהוּא כְּדִי לְזַמֵּר וּלְהַרִים קוֹל, וְאַחַר כֵּן
כְּתוּב הַקְּשִׁיבִי. אִם כֵּן, אֲזִי לָמָּה צִהְיֵי קוֹלְךָ, כִּינֵן
שֶׁכְּתוּב הַקְּשִׁיבִי? אֲלֵא צִהְיֵי כְּדִי לְשַׁבַּח וּלְזַמֵּר.

בֵּא רְאֵה, אִם יִשְׂרָאֵל מֵתַחִילִים לְשַׁבַּח וּלְזַמֵּר
לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲזִי כְּתוּב הַקְּשִׁיבִי, מָה
הַטַּעַם? בְּשִׁבְלֵי שִׁישְׂרָאֵל מְשַׁבְּחִים וּמְזַמְרִים
בְּשִׁבְלֵיהֶם לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעַל זֶה כְּתוּב צִהְיֵי
קוֹלְךָ, וְכְתוּב הַקְּשִׁיבִי.

לְיִשָּׁה – מִשׁוֹם שֶׁבָּאָה מִצַּד הַגְּבוּרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
(מְשָׁלִי ל) לִישׁ גְּבוּר בְּבִהְמָה. וְלְיִשָּׁה זֹאת
גְּבוּרָה, לְשַׁבַּח כַּחוֹת וְחֻזְקִים. עֲנִיָּה עֲנִיָּתוֹת – מִשׁוֹם
שֶׁהִיא אֲסִפְקָלְרִיָּה שְׁלֵא מְאִירָה [עָלֶיהָ], עֲנִיָּה וְדָאִי,
אִין לָהּ לְלִבְנָה אֹרֵר מְשָׁל עֲצֻמָּה, אֲלֵא רַק מָה שְׁנוֹתָן
לָהּ הַשְּׂמֵשׁ.

עֲנִיָּתוֹת הוּא שְׂדָה, כְּפָר אֶחָד, וְשׁוּרִים בּוֹ כַּהֲנִים
עֲנִיִּים שֶׁמְחֻזְרִים עַל הַפְּתָחִים [שֶׁל
הַלְוִיִּם], וְאִין מִי שִׁישְׁגִיחַ בָּהֶם, מִשׁוֹם שֶׁכָּל אוֹתָם
בְּנֵי אוֹתוֹ כְּפָר [קָלִים], בְּזוּיִים הָיוּ בְּעֵינֵי הָעָם,
וּבֵיתָם יוֹתֵר רִיק מִכָּל הָעָם, פָּרַט לָמָּה שְׁנוֹתָנִים
לָהֶם, כְּמוֹ עֲנִיִּים [קָלִים] בְּזוּיֵי עָם. מִשׁוֹם כֵּן לְלִבְנָה
אִין אֹרֵר מְשָׁל עֲצֻמָּה, אֲלֵא בְּשַׁעַת שֶׁמְתַחַבֵּר עִמָּה
הַשְּׂמֵשׁ הִיא מְאִירָה.

בֵּא רְאֵה, שֶׁכְּתוּב (מְלָכִים א-ב) וְלֹאֲבִיטֵר הַכֹּהֵן אָמַר
הַמֶּלֶךְ עֲנִתָת לִךְ עַל שְׂדִיךְ כִּי אִישׁ מוֹת אָתָּה.
וְכִי עַל שֶׁהִזְמִין אֶת אֲדוֹנֵיהֶוּ נִקְרָא אִישׁ מוֹת? אֲלֵא

גְּבוּרָתְךָ, שֶׁהִיא גְּבוּרָה תַּחְתּוֹנָה, יִדְבְּרוּ, שֶׁכְּתוּב
וּגְבוּרָתְךָ יִדְבְּרוּ.

יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ, שְׂרָפִים הֵם [הַדְּרָגוֹת] הַדִּינִים
שְׁנוֹדָעִים וּמְחַבְּרִים בַּתְּהִלָּה, וְכִמָּה חִילוֹת
וְכִמָּה מַחֲנוֹת שֶׁמִּתְחַבְּרִים בָּהֶם, כְּפֶתוּב (אִיּוֹב כה)
הִישׁ מִסְפָּר לְגְדוּדָיו, וְעַל זֶה מִי יָכוֹל לְהַשְׁמִיעַ
כָּל תְּהִלָּתוֹ?

בֵּא רְאֵה, הַמְצָרִים כָּלֵם הָיוּ חֲכָמִים, וּמִצַּד הַגְּבוּרָה
יִצְאוּ, כְּמָה חִילוֹת וְכִמָּה מַחֲנוֹת וְכִמָּה דְרָגוֹת
עַל דְּרָגוֹת, עַד שֶׁמְגִיעִים לְדְרָגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת,
וְהַמְצָרִים הָיוּ מְכַשְׁפִּים וְחֲכָמִים בָּהֶם, וְיוֹדָעִים
נִסְתָּרוֹת הָעוֹלָם, וְהַסְתַּכְּלוּ, שֶׁהָרִי שְׁבֻזְמָן שִׁיעַקֵב
קַיָּם בְּעוֹלָם, אִין עִם שִׁישְׁלֵט עַל בְּנֵיו, וְיָדְעוּ שֶׁהָרִי
יִשְׁתַּעְבְּדוּ בְּיִשְׂרָאֵל זְמַנִּים רַבִּים.

כִּיּוֹן שִׁיעַקֵב מֵת, שְׁמַחוּ. הַסְתַּכְּלוּ מָה יִהְיֶה בְּסוּף,
עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְגֵרֵן הָאֶטֶד, שֶׁהוּא גְזֵרַת הַדִּין
הַשּׁוֹלֵט. אֶטֶד בְּגִימְטְרִיא יָד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יד)
וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה וְגו'. כִּינֵן שֶׁהִגִּיעוּ
לְמָקוֹם זֶה, רְאוּ הַגְּבוּרוֹת שִׁישְׁרָאוֹת מֵהָאֶטֶד הַזֶּה.
וְלָמָּה נִקְרָא אֶטֶד? אֲלֵא מָה אֶטֶד יוֹצְאִים קוֹצִים לְצַד
זֶה וְלְצַד זֶה, כֵּן גַּם יוֹצְאִים מִמֶּנָּה אֲצַבְעוֹת לְצַד
זֶה וְלְצַד זֶה, וְכָל אֲצַבְעַת וְאֲצַבְעַת עוֹלָה בְּכִמָּה
גְּבוּרוֹת, בְּכִמָּה דִינִים, בְּכִמָּה הַנְּהַגוֹת, אֲזִי וְיִסְפְּדוּ
שֶׁם מִסְפַּד גְּדוֹל וְכִבֵּד מְאֹד עַל כֵּן קָרָא שְׁמָה אֲבַל
מְצָרִים. וְדָאִי אֲבַל כְּבֹד זֶה לְמְצָרִים, וְלֹא לְאַחֵר.

רְבִי שִׁמְעוֹן פָּרַשׁ אֶת הַפְּרָשָׁה. יִצְאוּ מִתּוֹךְ הַמְּעָרָה.
אָמַר, רְאִיתִי שִׁיּוֹם זֶה יִפֹּל בַּיִת בְּעִיר, וְיַעֲדְרוּ
שְׁנֵי [בְּנֵי] רוּמָאִים מְקַטְרְגִים. אִם אֲנִי בְּעִיר, לֹא יִפֹּל
הַבַּיִת. חֲזְרוּ לְתוֹךְ הַמְּעָרָה וַיִּשְׁבוּ.

פְּתַח רְבִי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, (ישעיה י) צִהְיֵי קוֹלְךָ בַּת
גְּלִים וְגו'. צִהְיֵי קוֹלְךָ, פְּסוּק זֶה נֶאֱמַר
לְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל, מִשׁוֹם שֶׁהִיא מְשַׁבַּחַת אֶת הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא בְּקוֹל מְשַׁבַּח, וְעַל כֵּן צִהְיֵי קוֹלְךָ. מִכָּאֵן
לְמַדְנֵוּ, כָּל מִי שֶׁרוֹצֵה לְשַׁבַּח אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּקוֹל, צְרִיךְ לוֹ קוֹל נְעִים שִׁיעַרְבֵי לְאַחֲרִים שֶׁשׁוּמְעִים
אוֹתוֹ, וְאִם לֹא – לֹא יָקוּם לְהַרִים קוֹל.

בֵּא רְאֵה, לְוִיִּם שֶׁבָּאוּ מִצַּד זֶה, שֶׁכְּתוּב (בְּמִדְבָר ח)
וּמִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מְצָבָא הָעֲבֹדָה. מָה
הַטַּעַם? מִשׁוֹם שֶׁקוֹלוֹ [דְּרָגָתוֹ, וְאִם] נְמוּךְ, וְלֹא

משום שהיה ממקום עני, שנדבקה בו הלבנה, שהיא ענייה ענתות.

ואם תאמר, (שם) וכי התעניית בכל אשר התענה אבי, משום כך צדיק שלא הרג אותו? אלא אביתר, משום שהיה ממקום עני, זכה בו דוד עד שלא עלה למלכות, כשהיה אורב לו לשאול, והיה דרכו כעני, [אחר כך] כמו זה אביתר. ולזמן ששלט שלמה, עמדה הלבנה בשלמות, והיתה בחדוה של עשר, שהכל היה לו, לא זכה באביתר.

ודאי שדה ענתות סוד הדבר היה, וירמיה שקנה אותו, הכל היה בשביל לרשת סוד עליון. בא ראה, כששולטת הלבנה, היא נקראת שדה תפוחים. כשהיא בעני, שדה ענתות. משום כך תשבחת שלמטה עושה לה עשר ושלמות.

כמו שדוד, כל ימיו השתדל לעשות לה שלמות ולנגן מיני זמר לזמר ולשבח למטה, וכשדוד הסתלק מהעולם, השאיר אותה בשלמות, ושלמה לקח אותה בעשר, בשלמות, שהרי הלבנה יצאה מהעני ונכנסה לעשר, שבעשר הזה שלט על כל מלכי הארץ.

ועל זה, (שם) אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה. אלא הכל זהב, שהתרבה הזהב, ובאותו הזמן כתוב (איוב כח) ועפרת זהב לו, שהרי עפר שלמעלה היה מסתכל בו השמש, ובהסתכלות של השמש ותקפו, העפר נעשה ומתרבה הזהב.

בא ראה, מן ההרים שכח השמש מאיר שם, עפר הארץ שבין ההרים כלם עושים זהב, ואלמלא חיות רעות שרבות שם, לא היו אנשים עניים, משום שתקף השמש מרבה את הזהב.

משום כך בימי שלמה אין כסף נחשב למאומה, שהרי תקף השמש מסתכל בעפר ומרבה את הזהב. ועוד, שאותו עפר הוא צד הדין. כשסתכל בו השמש, נוטל תקף ומתרבה זהב. כיון שהסתכל שלמה בה, שבח והכריז ואמר, (קהלת א) הכל היה מן העפר וגו'.

ועל זה שלמה לא הצטרף לנגן כמו דוד, אלא שירה שהיא אהבה של עשר, שהיא אור ואהבה שכל התשבחות של העולם היו בה, השבח של הגבירה כשיושבת בכסא כנגד המלך הוא אמר.

כתוב (מלכים-א י) ויתן המלך את הכסף בירושלם כאבנים, משום שהכל היה זהב, והעפר נקשר בשמאל בצד האהבה, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, והשמש נדבק עמה ולא זו ממנה.

שלמה טעה בזה, שהרי ראה שהלבנה קרבה לשמש, והימין מחבבת, והשמאל תחת הראש. כיון שהתקרבו זה לזו, אמר, הרי התקרבו כאחד, ימין מה כאן עושה, שהרי ימין אינה אלא כדי לקרב? כיון שקרבו זה בזה, למה צריך? מיד אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה.

אמר לו הקדוש ברוך הוא: אתה דחית את הימין - חייך, אתה תצטרף לחסד בני אדם ולא תמצא. מיד סטה השמש מכנגד הלבנה, והלבנה התחילה להחשיך, והיה שלמה מחזור על הפתחים ואומר (קהלת א) אני קהלת, ולא היה מי שיעשה עמו חסד. מה הטעם? משום שדחה את הימין ולא החשיב אותו, זהו שכתוב (מלכים-א י) אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה למאומה.

ולכן כל המרבה תשבחות לקדוש ברוך הוא, מרבה שלום למעלה, משום כך (ישעיה י) הקשיבי לישה. כתוב (איוב ד) ליש אבד מבלי טרף וגו'. ליש - הינו לישה, ככתוב חק חקה. אבד - ככתוב (ישעיה כז) ובאו האבדים. מבלי טרף - משום שהיא בקשה [סבה] עליה לתת, ככתוב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לבייתה.

ובני לביא יתפרדו - משום שכל החילים, כשהיא נותנת להם טרף, כלם מתחברים כאחד ויונקים כאחד. וכשהיא יושבת מבלי טרף, שהגלות גורם, ודאי בני לביא יתפרדו, כלם נפרדים לכמה צדדים ודרכים כדי למצא לעשות דין. ולכן כשהקרוב נעשה, הכל מתקנים ומתקרבים כאחד, כמו שאמרנו. עכשו שקרוב לא נעשה, ודאי שבני לביא יתפרדו, ומשום כך אין לנו יום שלא נמצא בו דין, שהרי לא מתעוררים עליונים ותחתונים בשלמות עליונה כמו שאמרנו.

בא ראה, עכשו תפלת האדם מעוררת שלמות למעלה ולמטה, ובכרחה שמברך את הקדוש ברוך הוא מתברכים עליונים ותחתונים, ולכן

סוד המרכבה הקדושה, כוס של ברכה צריך לקבלה בימין ובשמאל, זה צפון ודרום, וכוס של ברכה שיהיה נוטל ברכה מהם.

מי זו כוס של ברכה? זו (שיר ג) מטתו של שלמה, שצריך שתנתן בין צפון ודרום, וצריך להניחה בימין, והגוף שיתתקן עמהם, וישגיח באותה כוס של ברכה לברך אותה בארבע ברכות, משום שכתוב (דברים יא) תמיד עיני ה' אלהיך בזה וגו'. נמצא בכוס של ברכה סוד האמונה, צפון ודרום ומזרח ומערב, הרי מרכבה קדושה כראוי לו.

ושלחן בלחם, כדי שיתברך אותו לחם שלמטה ויתברך לחם עני, ויהיה לחם ענג, והרי בארנו. וימצא שכנסת ישראל מתברכת בארבעת צדדי העולם, למעלה ולמטה, למעלה [באותו לחם של ברכה]. וכוס של ברכה, לחבר דוד המלך באבות, ויתברך למטה, שיתברך [והשלחן בלחם משום שיתברך מכל הצדדים, מלמעלה ומלמטה למעלה בסוד כוס של ברכה, שיתחבר דוד המלך באבות ויתברך למטה, שיתברך לחם עני ויהיה לחם ענג, והרי בארנו. ויתברך] שלחנו של האדם, שימצא בו מזון תמיד.

קמו כלם ונשקו ידו. אמרו, ברוך הרחמן שגכנסנו לכאן ושמענו דברים אלו. יצאו מן המערה והלכו. כשגכנסו לעיר, ראו קבוצת אנשים שמתו, שנפל עליהם בית. ישבו, וראו שסופדים לאותם שמתו עם אותם הרומאים.

בתפלה של ישראל מתברכים העולמות. מי שמברך את הקדוש ברוך הוא - יתברך. מי שלא מברך את הקדוש ברוך הוא - לא מתברך. זהו שכתוב (שמואל-א ב) כי מכבדי אכבד וכזי יקלו.

רב המנונא הזקן לא נתן כוס של ברכה לאדם אחר לברך, [שרצה לטל] אלא הוא הקדים ונטל אותו [בימין ובשמאל] בשתי ידיו ומברך. והרי אמרנו שצריך לטל אותו בימין [ולא בשמאל] ובשמאל, ואף על גב שכלם התעוררו בו - יפה הוא.

אבל כוס של ברכה כף צריך כוס, שכתוב (תהלים קטז) כוס ישועות אשא, שהרי בכוס זו שופעות הברכות מאותן ישועות שלמעלה, והוא נוטל אותם וכונס אותם אליו, ושם נשמר [להם] יין העליון ומתפנס באותו כוס, וצריכים לברך אותו בימין [ובשמאל] ולא בשמאל, והיין שהוא כנוס בכוס הזאת, שיתברכו כאחד, וצריכים לברך את השלחן שלא יהיה ריק מלחם ויין, הכל [אחד] כאחד.

בא ראה, כנסת ישראל נקראת כוס של ברכה, וכיין שהיא כוס של ברכה, צריך ימין ושמאל [וצריך] לטל אותה, ואותה כוס נתנת בין ימין לשמאל, וצריכה להתמלא יין בשביל יין התורה שיוצא מן העולם הבא.

ובא ראה, כוס של ברכה, [כאן] בזה התגלו דברים עליונים כאן שאנו במערה, אומר כאן נתגלה

❁ סדר הלימוד ליום כא שבט [יום 139 בשנה] ❁

אָלָא הם דרכי המלכים, כדי להעמיד את גופם חונטים אותם בשמן משחה, עליון על כל השמנים, מערב בכשמים, ושואבים אותו לגוף יום אחר יום באותו שמן טוב ארבעים יום, שכתוב וימלאו לו ארבעים יום כי כן ימלאו ימי החנטים. אחר שזה השלם, עומד הגוף שלם זמן רב.

משום שכל אותה ארץ כנען וארץ מצרים מכלות ומרקיבות את הגוף בזמן קצר מכל שאר הארצות, ובשביל לקיים את הגוף עושים את זה, ועושים חניטה זו מבפנים ומבחוץ. מתוך ששמים אותו שמן על הטבור, הוא נשאב לפנים מן הטבור, ונשאב למעיו, ומעמיד את הגוף מבפנים ומבחוץ זמן רב.

וייעקב כך היה בקיום הגוף, וכך צריך, שגוף האבות הוא, והיה בקיום בגוף ונפש. כמו זה ליוסף שהוא דגמת הגוף, והוא בקיום של גוף ונפש. בקיום הגוף, שכתוב ויחנטו אתו. ובקיום הנפש, שכתוב וישם בארון במצרים.

ושנינו, לשם מה שני יודיים? אלא יוסף שמר את הברית למטה, ושמרו אותה הברית שלמעלה. כשהסתלק מהעולם, הושם בשני ארונות, [מקום] בארון למטה ובארון למעלה. ארון שלמעלה מהו? אלא, כמו שנאמר (יהושע ג) הנה ארון הברית אדון כל הארץ, שארון שלמעלה נקרא ארון הברית, שהרי לא יורש אותו אלא מי ששמר ברית, ומשום שיוסף שמר את הברית, הושם בשני ארונות.

ויישם בארון במצרים, כך זה ודאי. והפסוק מוכיח סוד אחר, שאף על גב שיצאה נשמתו ברשות אחרת, נקשר בשכינה. זהו שכתוב וישם בארון, למעלה ולמטה, משום שהיה צדיק, שכל צדיק יורש ארץ הקדושה העליונה, כמו שנאמר ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

סליק ספר בראשית

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו (שמות א) והמשכלים יזוהרו

פתח רבי שמעון ואמר, ויבאו עד גרן האטד, מה זה גרן האטד? אלא כאן רמוז שלטון מצרים שיעבר. גרן האטד - זה ממנה השלטון של מצרים שיעבר מלפני שלטון ישראל, שהרי ראו [גרן], כמו שנאמר (מלכים א-ב) מלכשים בגדים בגרן. ועל זה ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד וגו'.

על כן קרא שמה אבל מצרים עד היום הזה, שודאי היה ממצרים. אף כאן לא של יהודים הם אלה בוכים, אף על גב שמתו בו יהודים, ואלה יהודים, שאלמלא היו יהודים לא מתו, וכיון שמתו, הקדוש ברוך הוא מכפר על עוונותיהם.

אמר רבי שמעון, בא ראה, שיעקב, אף על גב שיצאה נשמתו במצרים, לא יצאה ברשות אחרת, מה הטעם? כמו שנתבאר, מיום שנברא העולם לא היתה מטה שלמה כמו מטתו של יעקב. בשעה שהיה עולה מן העולם, נשמתו מיד נקשרה למקומה, והרי בארנו.

בא ראה, כשהיה יעקב נכנס למערה, נמצאו במערה כל הריחות של גן עדן, והמערה העלתה אור, ונר אחד דולק. וכשנכנסו האבות ליעקב למצרים להמצא עמו, עלה אור הנר. כיון שנכנס יעקב למערה, חזר הנר למקומו, ואז השתלמה המערה מכל מה שצריך.

ועד ימי העולם לא קבלה המערה איש אחר ולא תקבל, ונשמות שזוכות עוברות לפנייהם בבית המערה, כדי שיתעוררו ויראו את הזרע שהשאירו בעולם, וישמחו לפני הקדוש ברוך הוא. אמר רבי אבא, חניטה של יעקב מה היא? אמר לו, לך שאל את הרופא.

בא ראה, כתוב ויצו יוסף את עבדיו את הרפאים לחנט את אביו ויחנטו הרפאים את ישראל. התעלה על דעתך שחניטה זו היתה כמו של שאר בני אדם? אם תאמר שבשביל הדרך הוא שעשו, הרי כתוב וימת יוסף בן וגו' וישם בארון במצרים, הרי לא הלכו עמו בדרך, שהרי שם נקבר, וכתוב ויחנטו אותו?

חושש. אבל מי שלא רגיל בצער, וכל ימיו היה בתפנוקים ועדוניהם, ובא לו צער – זהו צער שלם, ועל זה צריך לבכות.

בך ישראל, כשירדו למצרים היו רגילים בצער, שהרי כל ימי אותו אביהם הצדיק היו בצער, ולכן סבלו את הגלות כראוי. אבל גלות בבל היא היתה צער שלם, אותו הצער שעליונים ותחתונים בכו עליו.

עליונים, שכתוב (ישעיה לג) הן אראלם צעקו חצה וגו'. תחתונים, שכתוב (תהלים קלז) על נהרות בבל שם ישבנו וגו', וכלם בכו על גלות בבל. מה הטעם? כי היו בתפנוקי מלכים, שכתוב (איכה ד) בני ציון היקרים וגו'.

(ששנינו, אמר רבי יצחק, מהו שכתוב (ירמיה ט) על ההרים אשא בכי ונהי? אלא אלה הם הרים רמים של העולמים. ומי הם אותם הרים רמים? אלו בני ציון היקרים המסלאים בפו). ועכשו היו יורדים לגלות עם רחמים על צוארם, וידיהם מהדקות לאחור. וכאשר (נכנסו) לגלות בבל, חשבו שאין להם קיום לעולמים, שהרי הקדוש ברוך הוא עזב אותם, ולא ישגיח בהם לעולמים.

ושנינו, אמר רבי שמעון, באותה שעה קרא הקדוש ברוך הוא לכל הפמליא שלו, וכל המרכבות הקדושות, וכל חילותיו ומחנותיו וגדוליו וכל חיל השמים, ואמר להם: מה אתם עושים כאן? ומה בני אהובי בגלות בבל, ואתם כאן? קומו רדו כלכם לבבל, ואני עמכם. זהו שכתוב (ישעיה מג) כה אמר ה' למענכם שלחתי בבלה וגו'. למענכם שלחתי בבלה – זה הקדוש ברוך הוא. והורדתי בריחים כלם – אלה כל המרכבות והמחנות העליונים.

כשירדו לבבל, נפתחו השמים, ושרתה נבואה קדושה על יחזקאל, וראה כל מה שראה, ואמר להם לישראל: הרי אדונכם כאן, וכל חילות השמים ומרכבותיו שבאו לדור ביניכם. לא האמינו לו, עד שהצטרף לגלות כל מה שראה, וארא כך, וארא כך. ואם גלה יותר – כל מה שגלה הצרף. פינן שראו כך ישראל, שמחו. וכששמעו דברים מפי יחזקאל, לא חששו על גלותם כלל, שהרי ידעו שהקדוש ברוך הוא לא עזב אותם, וכל מה שגלה – גלה ברשות.

כזהו הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד (דניאל יב). והמשכלים – אלו הם שמסתכלים בסוד החכמה [נ"א יזהרו, שנוצצים בסוד החכמה]. יזהרו – מאירים ונוצצים בזיו החכמה העליונה. כזהו – אור והתנוצצות שמאיר שיוצא מעדן. וזה סוד נסתר שנקרא הרקיע, בו עומדים כוכבים ומזלות, שמש ולבנה, וכל אותם מאורות של אור. וזהו הרקיע הזה מאיר באור על הגן. ועץ החיים עומד באמצע הגן, שענפיו מכסים (עליה) (על) כל אותם דיוקנאות ועצים וכשמים שבגן בכלים כשרים. ומסתופפים תחתיו כל חיות השדה, וכל צפרי השמים דרים תחת אותם הענפים.

זהו פרי האילן נותן חיים לכל, קיומו לעולם ולעולמי עולמים. הצד האחר אינו שרוי בו, אלא רק צד הקדשה. אשרי חלקם של אלה שטועמים ממנו, הם עומדים לעולם ולעולמי עולמים. אלה נקראים משכילים וצדיקים וזוכים בעולם הזה, וחיים לעולם הבא.

זהו העץ הזה זקוף למעלה למעלה. חמש מאות פרסאות הלוכו, הוא ששים רבוא בהתפשטותו. בעץ הזה קים זהו אחד שכל הגוונים קימים בו הם גוונים שעולים ויורדים, לא מתישבים במקום אחר פרט לאותו האילן.

כשיוצאים ממנו להראות בתוך זהר שלא מאיר, מתישבים ולא מתישבים, עומדים ולא עומדים, משום שלא מתישבים במקום אחר. מעץ זה יוצאים שנים עשר שבטים שמתחמים בו, והם יורדים בזהר הזה שלא מאיר לתוך גלות מצרים בכמה מחנות עליונים. זהו שכתוב ואלה שמות בני ישראל וגו'.

רבי שמעון פתח, (יחזקאל א) היה היה דבר ה'. היה היה פעמים לשם מה? ועוד יש לשאל, אם יחזקאל הנביא נאמן היה, למה גלה כל מה שראה? מי שהמלך מכניס אותו להיכלו, יש לו לגלות סודות שראה? אלא ודאי שיחזקאל היה נביא נאמן, וכל מה שראה הוא ראה באמונה, וברשותו של הקדוש ברוך הוא הוא גלה כל מה שגלה, והכל הצרף.

אמר רבי שמעון, מי שרגיל לסבל צער, אף על גב שבא לפי שעה צער, סובל משאו ולא

(דברים כא) וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת. יש ביניכם חטא? וכי אתם צריכים דינים? יש ביניהם גזל או גנבה? שכתוב (שמות כ) לא תגנב. יש ביניכם נשים? שכתוב לא תנאף. יש ביניכם שקר? שכתוב לא תענה ברעף עד שקר. יש ביניכם חמדה? שכתוב לא תחמד. אז לשם מה אתם רוצים תורה? מיד פתחו ואמרו, (תהלים ח) ה' אדננו מה אדיר שמך בכל הארץ. ואלו אשר תנה הודך על השמים לא כתוב. ועל כך ואתה מרבבת קדש, אז מימינו אש דת למו.

רבי יוסי באר פסוק זה כשירדה שכינה לגלות מצרים, ורבי שמעון אמר, פסוק זה על סוד יחוד האמונה נאמר. אתי מלבנון כלה, הקול אמר לדבור אתי, משום שהרי קול בא לדבור, ומנהיגו עמו להיות כאחד בלי פרוד כלל, משום שקול הוא כלל, דבור הוא פרט, ולכן כלל הצטרף לפרט, ופרט הצטרף לכלל, שהרי אין קול בלי דבור, ואין דבור בלי קול. ועל זה אתי מלבנון כלה וגו', שעקר שניהם באים מלבנון.

תשוריי מראש אמנה - זהו גרון שמשם יוצאת רוח להשלים לכל, (פלה) מסוד הלבנון הנסתר והגנוז. מראש שגיר וחרמון - זוהי לשון ראש ואמצע, שחוטכת את הדבור. ממענות אריות - אלה הם שנים. מהררי נמרים - אלה הם שפתים, השלמות שבהם נשלם הדבור.

ואלה שמות בני ישראל. רבי חייא פתח, (משלי כג) אל תלחם את לחם רע עין ואל תתאו למטעמתי. אל תלחם את לחם רע עין - משום שלחם או הנאה מאותו איש שהוא רע עין, אינו כדאי לאכל ולהנות ממנו. שאלו כשירדו ישראל למצרים לא טעמו לחם של המצרים, לא היו נשארים בגלות, ולא היו מציקים להם המצרים.

אמר לו רבי יצחק, והרי נגזרה גזרה? אמר לו, הכל הוא כראוי, שהרי לא נגזר דוקא במצרים, שהרי לא כתוב כי גר יהיה זרעך בארץ מצרים, אלא (בראשית טו) בארץ לא להם, ואפלו בארץ אחרת.

אמר רבי יצחק, מי שהוא בעל נפש, (לא יאכל עם אדם) שמאכלו יותר מאשר שאר בני אדם,

ושנינו, בכל מקום שגלו ישראל, שם השכינה גלתה עמם. וכאן בגלות מצרים מה כתוב? ואלה שמות בני ישראל וגו'. כיון שכתוב בני ישראל, מה זה את יעקב? הבאים אתו הצטרף לומר! אלא, אלה שמות בני ישראל, הם אותם מרפכות ומחנות עליונים שירדו עם יעקב עם השכינה לגלות מצרים.

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו. רבי חייא פתח, (שיר ד) אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשוריי מראש אמנה מראש שגיר וחרמון ממענות אריות מהררי נמרים. פסוק זה נאמר על כנסת ישראל. בשעה שיצאו ישראל ממצרים וקרבו להר סיני לקבל תורה, אמר לה הקדוש ברוך הוא, אתי מלבנון - מאותו עדון העליון באה. כלה - שלמה, כמו הלבנה כשמשלתמה מהשמש בכל אור והתנוצצות. אתי מלבנון תבואי - כדי שיקבלו בניך תורה.

תשוריי מראש אמנה. תשוריי - כמו שנאמר (שמואל א-ט) ותשורה אין להביא. תקבלי תקרבת על בניך. מראש אמנה - מהראשית, כשנכנסו לאמונה העליונה ואמרו (שמות כד) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, והיו במשקל אחד כמלאכים עליונים, שכן כתוב בהם, (תהלים קג) ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו. אז קבלה כנסת ישראל תשורה.

מראש שגיר וחרמון - זה הר סיני, שקרבו אליו והתייצבו תחתיו, שכתוב (שמות יט) ויתייצבו בתחתית ההר. ממענות אריות - אלו בני שער שהזמינם הקדוש ברוך הוא לקבל תורה ולא רצו לקבלה. מהררי נמרים - אלו בני ישמעאל, שכתוב (דברים לג) ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש.

מה זה ואתה מרבבת קדש? ושנינו, כשרצה הקדוש ברוך הוא לתת תורה לישראל, באו מחנות של מלאכים עליונים. פתחו ואמרו, (תהלים ח) ה' אדננו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים, ורצו שתורה תנתן להם.

אמר להם הקדוש ברוך הוא, וכי יש בכם מות? שכתוב (כמדבר יט) אדם כי ימות באהל.

ראשי העם יתפסו בכל דור ודור בחטא זה, אם יודעים ולא מקנאים לו, משום שחובה זו עליהם לקנא לקדוש ברוך הוא בברית הזאת, מי שמכניס קדשה זו לרשות אחרת, עליו כתוב (שמות כ) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי ה' אלהיך אל קנא. והכל קנאה אחת. ולכן נדחית שכינה מלפניו. מי שמשקר בברית קדש שחתומה בבשר האדם, כאלו משקר בשם הקדוש ברוך הוא. מי שמשקר בחותם המלך, משקר במלך, ואין לו חלק באלהי ישראל אם לא בכח תשובה מתמדת (יתרה).

רבי יוסי פתח ואמר, (שמואל-א יב) וישפחו את ה' אלהיהם וגו'. ויעזבו את ה'. מה זה וישפחו ויעזבו? שדחו מהם ברית קדש, שמלו ולא פרעו, עד שבאה דבורה ונדבה בזה את כל ישראל, כמו שכתוב (שופטים ה) בפרע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה'.

מי שהורג בנו, אותו עבר שאשתו התעברה, וגורם להרגו במעיה, שסותר בנינו של הקדוש ברוך הוא ואמנות שלו. יש מי שהורג אדם, וזה הורג בנו.

שליש רעות עושה שכל העולם לא יכול לסבל, ועל זה העולם מתמוגג לאט לאט, ולא ידוע למה, והקדוש ברוך הוא מסתלק מהעולם, וחרב ורעב ומות באים על העולם, ואלה הם: הורג בנו, סותר בנין המלך. ודוחה את השכינה, שהולכת ומשוטטת בעולם ולא מוצאת מנוחה, ועל (זה) אלו רוח (רוחות) הקדש (עושה) בוכה, והעולם נדון בכל הדינים הללו. אוי לאותו האיש, אוי לו! טוב לו שלא נברא בעולם!

אשריהם ישראל, שאף על גב שהיו בגלות מצרים, נשמרו מכל שלשת אלה – מנדה, מבת אל נכר, ומהרג של זרעם, והשתדלו בפרהסיא בפריה ורכיה. שאף על גב שנגזרה הגזרה כל הבן הילוד היארה תשליכהו, לא נמצא ביניהם מי שהורג עבר במעי אשה, כל שכן אחר כך. ובזכות זו יצאו ישראל מהגלות.

מנדה – ששנה רבי חייא, מה שכתוב (שמות לח) ויעש את הפיור נחשת ואת פנו נחשת

או מי שהולך אחר מעיו, אם יפגש באותו רע עין, ישחט עצמו ולא יאכל מלחמו, שאין לחם רע בעולם חוץ מאותו לחם של בעל עין הרע. מה פתוב? כי לא יוכלון המצרים לאכל את העברים לחם כי תועבה היא למצרים. הרי לך לחם של רע עין.

שלישה הם שדוחים שכינה מן העולם וגורמים שדיורו של הקדוש ברוך הוא לא יהיה בעולם ובני אדם צוחים ולא נשמע קולם, ואלה הם: מי ששוכב עם נדה, משום שאין טמאה חזקה בעולם חוץ מטמאת הנדה, וטמאת הנדה קשה מכל טמאה בעולם. הוא נטמא, וכל המתקרבים אליו נטמאים עמו. בכל מקום שהולכים, נדחית שכינה מלפניהם.

ולא עוד, אלא שגורם צרות רעות על עצמו ועל אותו זרע שיווליד. שפיון שיקרב אדם לנדה, אותה טמאה קופצת עליו ונשארת בכל איבריו, אותו זרע שיווליד באותה שעה, (טמאים) מושכים עליו רוח טמאה, וכל ימיו יהיה בטמאה, שהרי הבנין והיסוד שלו הוא בטמאה רבה ותקיפה מכל טמאה שבעולם, שמיד שקרב אדם לנדה, אותה טמאה קופצת עליו, שכתוב (ויקרא ט) ותהי נדתה עליו.

מי ששוכב עם בת אל נכר, שמכניס ברית קדש ואות הברית לרשות אחרת, שכתוב ובעל בת אל נכר, ושנינו שאין קנאה לפני הקדוש ברוך הוא חוץ מקנאה של ברית קדש, שהיא ברית של השם הקדוש וסוד האמונה. מה פתוב? (במדבר כה) ויחל העם לזנות אל בנות מואב. מיד – ויחר אף ה' בישראל.

ראשי העם שיודעים ולא מוחים בידיהם, נענשים בתחלה, שכתוב קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה' נגד השמש. רבי אבא אמר, מה זה נגד השמש? נגד הברית שנקראת שמש, ועליה נאמר (תהלים פד) כי שמש ומגן ה' אלהים. שמש ומגן – זו ברית קדש. מה שמש זורח ומאיר לעולם, אף כך ברית קדש זורח ומאיר את גוף האדם. מגן – מה מגן הוא כדי להגן על האדם, אף כך ברית קדש מגנה על האדם, ומי ששומר אותה, אין נזק בעולם שיוכל לקרב אליו, וזהו נגד השמש.

ואלה שמות. רבי [אלעזר] יוסי פתח ואמר (שיר ה) גן נעול אחתי כלה גל נעול מעין חתום. גן נעול - זו כנסת ישראל, שהיא גן נעול. שאמר רבי אלעזר, מה הגן הזה צריך לשמר, לעדר ולהשקות ולזמר - כך כנסת ישראל צריכה לעדר ולהשקות ולהשקות ולזמר, ונקראת גן, ונקראת פרס. מה הפרס הזה צריך לעדר ולהשקות ולזמר ולחפור - כך ישראל. זהו שכתוב (ישעיה ה) כי כרם ה' צבאות בית ישראל, וכתוב ויעזקהו ויסקלהו וגו'.

תוספתא

משנה. אמר רבי שמעון, אנו פוקחים עינינו רואים, גלגלי מרכבה הקדושה נוסעים במסעותיהם, וקול שירה מבשמת לאזנים, יפה ללב, עולה ויורדת, הולכת ולא נוסעת, מזדעזעים אלף אלפים ורבוא רבבות, ופותחים בשירה מלמטה למעלה.

לקול הנעימות הזו עומדים מי שעומדים, ומתכנסים בהתכנסות לצד הימין, ארבע מאות וחמשים אלף בעלי עינים. רואים ולא רואים. עומדים בקיומם. שני צדדים אחרים מתלבנים (מתהפכים) בשבילים, ולצד שמאל מאתים וחמשים אלף.

אותם בעלי יבבה מיבבים ומיללים ממקום בית מושבם, פותחים בדין ומסיימים בדין. מיבבים שנית, ודין יושב, וספרים נפתחים. באותה שעה עולה בעל הדין שעומד עליהם, ויושב על כסא דין, ושירה שוככת עד שלא יסתים הדין. סוככים בעלי העינים שלצד ימין, ועמם שמונה עשר אלף תוקעים, ולא מיבבים ולא מיללים (ס"א לא מיללין ולא מיבבין) ופותחים בשירה. מזדעזעים מאתים וחמשים אלף בעלי יבבה.

תוקע שנית ולא מיבבים (ולא מיבבים ולא מיללים). נוסע הפטרון מאותו כסא ויושב בכסא הנתרנות. באותו זמן היה (הוא) מזכיר שם קדוש עליון וגדול, שבאותו שם יש חיים לכל.

פתח ואמר פעם אחת יו"ד ה"א וי"ו ה"א (יו"ד ה"א וי"ו ה"א), כמו שנאמר (שמות לד) ויקרא בשם ה'. פותחים כבתחלה בעלי גלגלים קדושים, ואלף

במראת הצבאות. מפני מה זכו נשים לזה? משום ששמרו עצמן בגלות מצרים, שלאחר שנטהרו היו באות מקשטות, ומסתכלות במראה בבעליהן, ומעוררות אותם לפריה ורביה.

מבת אל נכר - שכתוב יצאו כל צבאות ה' וגו', וכתוב (תהלים קכב) שבטי יה עדות לישראל. עדות לישראל ודאי. ואלה שמות בני ישראל. שבטי בני ישראל. דבר אל בני ישראל.

ואם תאמר, והרי כתוב והוא בן איש מצרי? הרי ודאי אחד היה, ופרסמו הכתוב, שכתוב (ויקרא כד) והוא בן איש מצרי וגו', ושם אמו שלמית בת דברי למטה דן. פריה ורביה - שכתוב ובני ישראל פרו וישרצו וירבו וגו'. ומכל אלה נשמרו ישראל. בני ישראל נכנסו - בני ישראל יצאו. זהו שכתוב ואלה שמות בני ישראל וגו'.

ואלה שמות בני ישראל. רבי אלעזר ורבי יוסי היו הולכים בדרך. עד שהיו הולכים, אמר רבי אלעזר לרבי יוסי, פתח פיך ויאירו דבריך. אמר לו, נוח לפני מר שאשאל דבר אחד שקשה לי? הרי שמעתי מהמנורה הקדושה שהיה אומר, ואלה שמות בני ישראל - ישראל סבא, כל אותם חילות ומחנות שהיו יורדים לגלות עם יעקב, שכתוב את יעקב. מה זה שכתוב איש וביתו באו? אמר לו, ודאי זה כך, אלא הרי שנינו, כל המקבל מאחר, הוא בית לאותו שנתן, ועל זה איש וביתו באו.

פתח רבי אלעזר ואמר, (מלכים-א ט) ויהי ככלות שלמה לבנות את בית ה' ואת בית המלך וגו'. וכי כיון שאמר את בית ה', מה זה ואת בית המלך? אם בשביל שלמה זה נאמר - לא כך! אלא בית ה' זה בית המקדש, ואת בית המלך זה קדש הקדשים.

בית ה' שהוא בית המקדש, כמו עזרות ולשכות ובית האולם והדביר, זה בית המקדש, ודאי נקרא בית ה'. בית המלך - זה קדש הקדשים, שהוא הפנימי של הכל, המלך סתם. מלך זה, אף על גב שהוא מלך עליון, הוא נקבה אל נקדה העליונה, נסתרת הכל. ואף על גב שהוא נקבה, הוא זכר למלך שלמטה, ולכן הכל כמו זה ועל זה, תחתונים, בסוד זה כתוב בהם איש וביתו באו.

מאות אֶלֶף רַגְלִי. שְׁנִינוּ, שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף מְרַכְבוֹת קְדוּשׁוֹת יֵרְדוּ עִם יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, וְכֻלָּם עָלוּ מִשָּׁם כְּשִׁיבְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (שְׁמוֹת יב) וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִרַעְמֶסֶס סִכְתָּה כֶּשֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלִי וְגו'. שֵׁשׁ מֵאוֹת לֹא נֶאֱמַר, אֲלֹא כֶּשֶׁשׁ מֵאוֹת. כְּמוֹ שִׁיבְאוּ אֶלֶה, כֶּף יִבְאוּ אֶלֶה.

וְכֵן רָאָה סוּד הַדְּבָר, בְּזִמְנָן שִׁיבְאוּ הַמְרַכְבוֹת הַקְּדוּשׁוֹת הַלְלוּ וְהִמְחִנּוּת הַקְּדוּשִׁים, רָאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּדְעוּ שֶׁהֵם מִתְעַכְבִּים בְּשִׁבְלֵם, וְכֹל הַחֲפִזוֹן שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל הָיָה בְּגִלְגָּלִם, וְהִינּוּ שְׁפָתוֹב וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהֵמָה, הָיָה לוֹ לֹמֵר וְלֹא רָצוּ לְהִתְמַהֵמָה, אֲבָל לֹא כְּתוֹב אֲלֹא וְלֹא יָכְלוּ. וְנִדְעוּ (אֲזַנּוּדֵעַ) מִמֶּשׁ, שְׁכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁל הַרְקִיעַ, וְהִינּוּ מֵה שְׁפָתוֹב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִמָּה אֵת יַעֲקֹב, וְעַל זֶה לֹא נֶאֱמַר וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִמָּה אִתּוֹ, אֲלֹא וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִמָּה אֵת יַעֲקֹב. הַבָּאִים מִצְרַיִמָּה בְּרַאשׁוֹנָה, וְעַם מִי? אֵת יַעֲקֹב.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, [נ"א רַבִּי יִצְחָק] [נ"א רַבִּי יוֹסִי] קָל וְחִמֵּר, וּמָה כְּשֶׁנֶּצֶל יַעֲקֹב מִלְכָן כְּתוֹב (בראשית לב) וַיַּעֲקֹב הֵלֵךְ לְדָרְכוֹ וַיִּפְגְּעוּ בוֹ מִלְאָכִי אֱלֹהִים - כְּשֶׁיֵּרֵד לְגִלוֹת וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר אֲנִי אֵרֵד עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה, אֵינּוּ דִין שֶׁהוּאִיל וְהַפְּטָרוֹן יוֹרֵד, שֶׁיֵּרְדוּ גַם שְׁמֵשׁוֹ עִמּוֹ? הִינּוּ שְׁפָתוֹב הַבָּאִים מִצְרַיִמָּה אֵת יַעֲקֹב. רַבִּי יַעֲקֹב מִכְּפַר חֲנָן אָמַר מִשָּׁמוֹ שֶׁל רַבִּי אַבְא, מִי הֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁל כָּאֵן? אוֹתָם שֶׁנִּקְרְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמֶּשׁ.

רַבִּי אַבְא פִּתַח וְאָמַר, (תהלים מו) לָכוּ חַזוּ מִפְּעֻלוֹת יי אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ, אֵל תִּקְרִי שְׁמוֹת אֲלֹא שְׁמוֹת. וְהוֹלֵךְ זֶה כְּזֶה, שְׁאָמַר רַבִּי חִיָּיא, כְּמוֹ בְּרַקִּיעַ עָשָׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֶרֶץ. בְּרַקִּיעַ יֵשׁ שְׁמוֹת קְדוּשִׁים, וּבְאֶרֶץ יֵשׁ שְׁמוֹת קְדוּשִׁים.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה [נ"א רַבִּי יוֹסִי], בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁיֵּרֵד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, יֵרְדוּ עִמּוֹ שְׁשִׁים רַבּוֹא מִלְאָכִים עֲלִיוֹנִים. רַבִּי יְהוּדָה פִּתַח, הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלְשִׁלְמָה שְׁשִׁים גְּבוּרִים סְבִיב וְגו', שֶׁלְטוֹנִים שְׁחֻקוֹקִים בְּמִפְתָּח, סוֹכְבִים בְּמִקוֹמוֹ הַשְּׁלִטוֹנִים בְּשִׁבְעִי, וְחֻקוֹקִים בְּשִׁשִּׁי. זֶהוּ שְׁפָתוֹב שְׁשִׁים גְּבוּרִים סְבִיב לָהּ.

אֶלֶפִים וְרַבּוֹא רַבּוֹת, וְאוֹמְרִים שִׁירָה, מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים, בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹם בֵּית שְׁכִינָתוֹ.

בָּא אוֹתוֹ הַגֵּן, שֶׁהִיָּתָה (שְׁהִיא) שְׁמוֹרָה בְּמֵאוֹתִים וְחֻמְשִׁים עוֹלָמוֹת, הִיא שְׁכִינָה נִכְבְּדָה בְּזִיוָהּ, שִׁיבְאוֹת מִזִּי לְזִי, וְזִיוָהּ שׁוֹפֵעַ מִמֶּנָּה לְאַרְבְּעָה צְדָדִים רְאשִׁיִּים לְרַאשׁוֹנִים (לְקִיּוֹם). מֵאוֹתוֹ זִי יוֹצֵא (נִמְשָׁף) לְכֹל אוֹתָם לְמִטָּה, וְהִיא נִקְרְאת גֵּן עֵדֶן.

פִּתַח שְׁנִית אוֹתוֹ זָקֵן, הַפְּטָרוֹן שֶׁל הַכֹּל, וּמִזְכִּיר שְׁמוֹ יו"ד ה"א וְא"ו ה"א, וְכֻלָּם פּוֹתְחִים בְּשֵׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה מִדוֹת הַרְחֻמִּים. מִי רָאָה כֹּל הַתְּקִיפִים הַלְלוּ, רְמִים שֶׁל רְמִים, תְּקִיפִים שֶׁל תְּקִיפִים, מְרַכְבוֹת קְדוּשִׁים, וְשָׁמַיִם וְכֹל חִילִיָּהֶם, מְזַדְּעִזְעִים וּמִתְחַלְחָלִים בְּאִימָה רַבָּה, מְשַׁבְּחִים אֵת הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ וְאוֹמְרִים שִׁירָה. אֲשֶׁרֵיהֶם נְשִׁמוֹת הַצְּדִיקִים שֶׁהֵם בְּאוֹתוֹ הַעֲדוֹן וְיוֹדְעִים אֵת זֶה, עַל זֶה נֶאֱמַר (ירמיה י) מִי לֹא יִירָאָךְ מִלֶּךְ הַגּוֹיִם כִּי לֶךָ יֵאָתָה וְגו'.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּשֶׁיֵּרְדָה שְׁכִינָה לְמִצְרַיִם, יֵרְדָה חִתָּה אַחַת שְׁשִׁמָּה יִשְׂרָאֵל בְּדִיוֹקָן אוֹתוֹ הַזָּקֵן, וְאַרְבְּעִים וּשְׁנַיִם שְׁמֵשִׁים קְדוּשִׁים עִמּוֹ, וְכֹל אֶחָד וְאֶחָד אוֹת קְדוּשָׁה עִמּוֹ מֵהַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ, וְכֻלָּם יֵרְדוּ עִם יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם. זֶהוּ שְׁפָתוֹב וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִמָּה אֵת יַעֲקֹב. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִמִּשְׁמַע שְׁאָמַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאַחַר כֵּן אֵת יַעֲקֹב, וְלֹא נֶאֱמַר אִתּוֹ.

שָׁאֵל רַבִּי יְהוּדָה אֵת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן, [אָמַר לוֹ] כִּיּוֹן שְׁשִׁמְעָתָ מֵאֲבִיךָ אֵת פְּרֻשְׁתָּ וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּסוּד עֲלִיוֹן, מָה זֶה שְׁאָמַר אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ? אָמַר לוֹ, אוֹתָהּ מְלָה שֶׁהָיָה אוֹמֵר אַבְא, אֵלוֹ הֵם מִלְאָכִים עֲלִיוֹנִים, שֶׁהֵם מַעַל הַתְּחִתּוֹנִים מֵהֶם. זֶהוּ שְׁפָתוֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ. וְכֵן אָמַר אַבְא, כֹּל אוֹתָם מִלְאָכִים שֶׁבְּדַרְגָּה עֲלִיוֹנָה, נִקְרְאִים גְּבוּרִים זְכָרִים, וְאוֹתָם שֶׁבְּדַרְגָּה תְּחִתּוֹנָה מֵהֶם, נִקְרְאִים (נְקִבוֹת) בֵּית, שְׁאֵשָׁה נִקְבָּה שְׁמִקְבְּלָתָ מִן הַזְּכָר.

רַבִּי יִצְחָק הָיָה עוֹמֵד לְפָנָי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לוֹ, שְׁכִינָה יֵרְדָה עִם יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם? אָמַר לוֹ, וְלֹא? וְהָרִי כְּתוֹב (בראשית מו) אֲנִי אֵרֵד עִמָּךְ. אָמַר לוֹ, בָּא תִרְאֶה, שְׁכִינָה יֵרְדָה לְמִצְרַיִם אֵת יַעֲקֹב, וְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף מְרַכְבוֹת קְדוּשׁוֹת [אַחֲרוֹת] עָמָה, וְהִינּוּ מֵה שְׁפָתוֹב כֶּשֶׁשׁ

הקדוש ברוך הוא גלה כל מה שגלה, והכל הוא הצטרף לגלות ולפרסם, על כל אחד פי שנים ממה שגלה. שפך שנינו, מי שרגיל לסבל צער וכו', והכל הצטרף, ומעולמים לא עזב הקדוש ברוך הוא את ישראל בגלות, עד שהיה בא לדור במדורו עמהם, כל שפן ביעקב שהיה יורד לגלות, והקדוש ברוך הוא ושכינתו וקדושים עליונים [ותחתונים] ומרכבות, שכלם ירדו עם יעקב. זהו שכתוב הבאים מצרימה את יעקב.

דבר אחר, רבי אבא פתח ואמר, (שיר ד) אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי. בא וראה, אוי להם לבני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בכבוד אדונם, שלמדנו, אמר רבי יצחק, בכל יום ויום יוצאת בת קול מהר חורב ואומרת: אוי להם לבריות מעבודת רבונם! אוי להם לבריות מעלבונה של תורה! שאמר רבי יהודה, כל מי שמשתדל בתורה בעולם הזה ומסגל מעשים טובים, יורש עולם שלם. וכל מי שלא משתדל בתורה בעולם הזה ולא עושה מעשים טובים, לא יורש לא זה ולא זה. והרי שנינו, יש מי שיורש עולמו כפי מקומו וכפי מה שראוי לו. אמר רבי יצחק, לא שנינו אלא במי שאין לו מעשים טובים כלל.

אמר רבי יהודה, אלמלא היו יודעים בני אדם את האהבה שהקדוש ברוך הוא אוהב את ישראל, היו שואגים כמו כפיר לרדף אחריו. ששנינו, בשעה שירד יעקב למצרים, קרא הקדוש ברוך הוא לפמליה שלו ואמר להם: כלכם רדו למצרים, ואני ארד עמכם. אמרה שכינה: רבון העולם, יש צבאות בלי מלך? אמר לה: אתי מלבנון כלה. מלבנון - ממקום העדן, שמלבן בכל מעשיו. כלה - זו שכינה, שהיא כמו כלה בחפה. והולך זה כמו זה, ששנינו, אמר רבי יהודה, מה זה שכתוב (במדבר ז) ויהי ביום פלת משה? כתוב פלת, ביום שנכנסה כלה לחפה, ושכינה זו הפלה.

אתי מלבנון כלה - ממקום בית המקדש שלמעלה. תשורי מראש אמנה - מראש של מי? מראשיהם של בני האמונה, ומי הם? יעקב ובניו. מראש שניר וחרמון - שהם עתידים לקבל את התורה שלי מהר חרמון, ולהגן עליהם בגלותם. ממענות אריות - אלו הם עמים עובדי עובדי

הנה מטתו - זוהי שכינה. שלשלמה - המלך שהשלוש שלו. ששים גבורים סביב לה - אלו הם ששים רבוא מלאכים עליונים, שהם מחיל השכינה שירדה עם יעקב למצרים. מגבורי ישראל - ישראל שלמעלה. זהו שכתוב ואלה שמות בני ישראל וגו', איש וביתו באו - הם ומנהגייהם.

רבי חייא היה הולך מאושא ללוד, והיה רוכב על חמור, והיה רבי יוסי עמו. ירד רבי חייא ותפס ידי רבי יוסי. אמר לו, אם בני העולם היו יודעים כבודו הרב של יעקב בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא אנכי ארד עמך מצרימה, היו מלחכים את העפר שלש פרסאות קרוב לקברו, שפך מפרשים מורינו גדולי עולם בעלי המשנה, כתוב (שמות ח) ויצא משה לקראת חתנו, אהרן ראה שמשה יוצא, ויצא עמו, ואלעזר ונשיאים וזקנים יצאו עמו, ראשי אבות וקרואי העדה, וכל ישראל יצאו עמו. נמצא שכל ישראל כלם יצאו לקראת יתרו. מי ראה את משה יוצא ולא יצא? את אהרן והגדולים שיוצאים והוא לא יצא? נמצא שבגלל משה יצאו כלם. ומה אם בשביל משה כן - בשביל הקדוש ברוך הוא כשאמר אנכי ארד עמך מצרימה על אחת כמה וכמה.

עד שהיו הולכים, פגש בהם רבי אבא. אמר רבי יוסי, הרי שכינה כאן, שאחד מבעלי המשנה עמנו. אמר רבי אבא, במה עסקתם? אמר רבי יוסי, בפסוק הזה שכתוב אנכי ארד עמך מצרימה וגו'. כשירד יעקב למצרים, שכתוב ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, אתה למד שכלם ירדו עם יעקב למצרים.

אמר לו רבי אבא, וזה היה לחוד? פתח ואמר, (יחזקאל א) היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר. שלש קשיות כאן, אחד - ששנינו שאין שכינה שורה בחוץ לארץ, ואחת - שלא היה נאמן כמשה, שכתוב בו (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא, והוא גלה ופרסם את כל גנזי המלך, ואחת - שנראה כמי שלא שלם בדעתו.

אלא כן הסקנו במשנתנו, חס וחלילה, שהרי יחזקאל היה נביא שלם, וברשותו של

הטעם שבָּעִים וְלֹא יוֹתֵר? אָמַר לוֹ, כִּנְגַד שְׁבַעִים אֲמוֹת שֶׁהֵם בְּעוֹלָם, וְהֵם הָיוּ אִמָּה יְחִידָה כִּנְגַד כָּלָם. וְעוֹד אָמַר לוֹ, בֹּא רְאֵה, מִפְּתַחַת שְׁמַאיִרִים (שְׂרִים) עֲנָפִים יוֹשְׁבִים בְּמִסְעֵיהֶם (בְּצֵלָם), מְמַנִּים עַל שְׁבַעִים עַמִּים, יוֹצְאִים מִתְּרִיסָר חֲקִיקוֹת וְקִשּׁוּרִים שְׁמִסְתוֹכְבִים בְּמִסְעוֹתֵיהֶם בְּמִשְׁקַל לְאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים ל"ב) יֵצֵב גְּבֻלַת עַמִּים לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְהֵינּוּ שְׁכָתוֹב (זְכוּרִיה ב') כִּי כְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם פָּרַשְׁתִּי אֶתְכֶם, לְהִרְאוֹת שֶׁהֵם עוֹמְדִים בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל. בְּאַרְבַּע לֹא נֶאֱמַר, אֲלֹא כְּאַרְבַּע. כְּמוֹ שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְעוֹלָם בְּלִי אַרְבַּע רוּחוֹת, כִּךָּ אֵי אֶפְשָׁר לְעוֹלָם בְּלִי יִשְׂרָאֵל.

וַיִּקָּם מִלֶּךְ חֲדָשׁ. רַבִּי אַבָּא פָתַח, (ישעיה ל"ב) אֲשֶׁרִיכֶם זֹרְעֵי עַל כָּל מַיִם מְשֻׁלְחֵי רֶגֶל הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר. אֲשֶׁרִיֵּהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָּהֶם מִכָּל שְׂאֵר הָעַמִּים וְקָרַב אוֹתָם אֵלָיו, שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים י"ד) וּבָדַד בָּחַר ה' לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָהּ וְגוֹ', וְכָתוֹב כִּי חֵלֵק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ. יִשְׂרָאֵל נִדְבָקִים בְּקְדוּשׁ – בְּרוּךְ – הוּא, שְׁכָתוֹב וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם.

וַלְבָן זִכָּאִים הֵם לְפָנָיו, מִשּׁוּם שֶׁהֵם זוֹרְעִים עַל כָּל מַיִם. מַה זֶה עַל כָּל מַיִם? שְׁזוֹרְעִים לְצַדִּיקָה, וְמִי שְׁזוֹרַע לְצַדִּיקָה, כָּתוֹב בּוֹ (תהלים נ"ז) [זֶהוּ שְׁכָתוֹב] כִּי גָדַל עַד שָׁמַיִם. עַל כָּל מַיִם, זֶהוּ שְׁכָתוֹב] (שם ק"ח) כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חֲסִדְךָ. מֵעַל שָׁמַיִם, עַל כָּל מַיִם הוּא הֵיךָ, וְמִי הוּא מֵעַל שָׁמַיִם? זֶה עוֹלָם הַבָּא, וְיִשְׂרָאֵל זוֹרְעִים עַל כָּל מַיִם.

כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, [נ"א בְּנֵי אָדָם שֶׁל אֲמוּנָה] שְׂדוּמִים לְאַרְיֹת וּנְמָרִים, שְׁמַעְנִים אוֹתָם בְּכָל עֲבוּדָה קָשָׁה.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, אֲתִי מְלַבְּנוֹן כְּלָהּ וְגוֹ', וְכִי מְלַבְּנוֹן בָּאָה, וְהִלֵּא לְלַבְּנוֹן עוֹלָה? אֲלֹא, אָמַר רַבִּי אַבָּא, בְּשַׁעָה שִׁירְדָה שְׁכִינָה לְמִצְרַיִם, יָרְדוּ עִמָּה שְׂשִׁים רַבּוֹא שֶׁל מְלֹאכֵי הַשָּׂרָת, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרָאשׁוֹנָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיַּעֲבֹר מִלְכָם לְפָנֶיהֶם וְה' בְּרָאשָׁם.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, אֲתִי מְלַבְּנוֹן כְּלָהּ – זוֹהִי שְׁכִינָה. אֲתִי מְלַבְּנוֹן תְּבוּאֵי – מִמְּקוֹם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁלֹמְעֵלָה. תְּשׁוּרֵי מְרֹאשׁ אֲמָנָה – מִמְּקוֹם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁלֹמְעֵלָה וּמִמְּקוֹם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁלֹמְטָה. שְׂאֵמֶר רַבִּי יְהוּדָה, מֵעוֹלָם לֹא זָזָה שְׁכִינָה מִכְּתֹל הַמַּעְרָבִי שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁכָתוֹב (שִׁיר ב') הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחַת כְּתֻלָנוּ, וְהוּא רֹאשׁ אֲמָנָה לְכָל הָעוֹלָם. מְרֹאשׁ שְׁנִיר וְחֶרְמוֹן – מִמְּקוֹם שֶׁהַתּוֹרָה יֵצְאָה לְעוֹלָם, וְלָמָּה? לְהִגָּן עַל יִשְׂרָאֵל. מִמַּעֲנוֹת אַרְיֹת – אֵלוּ עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוּדַת כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת. רַבִּי יוֹדֵן אוֹמֵר, מִמַּעֲנוֹת אַרְיֹת – אֵלוּ תִלְמִידֵי חֲכָמִים שְׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה בְּמַעֲנוֹת הַמְּדַרְשׁוֹת וּבְכַתְּוֵי כְּנִסְיוֹת, שֶׁהֵם אַרְיֹת וּנְמָרִים בַּתּוֹרָה.

רַבִּי חִיָּיא הֵיךָ יוֹשֵׁב לְפָנָיו רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר לוֹ, מַה רְאָתָה הַתּוֹרָה לְמַנּוֹת אֶת בְּנֵי יַעֲקֹב, שֶׁהֵם שְׂנִים עֶשֶׂר בַּתְּחִלָּה, וְאַחַר כֵּן שְׁבַעִים, שְׁכָתוֹב כָּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרִימָה שְׁבַעִים. וְמָה

❁ סדר הלימוד ליום כב שבט [יום 140 בשנה] ❁

ויקם מלך חדש על מצרים. בספרו של רב המנונא סבא כן נאמר, מהו שכתוב ויקם מלך חדש על מצרים? בא וראה, כל עמי העולם וכל מלכי העולם לא התחזקו בשלטונם אלא בשביל ישראל. מצרים לא היו שולטים על העולם עד שבאו ישראל ונכנסו שם לגלות, אז התחזקו על שאר עמי העולם. בכל לא התחזקו על כל עמי העולם אלא בשביל שישאלו שם לגלות שלהם. אדום לא התחזקו על כל עמי העולם אלא משום שישאלו יהיו בגלות שלהם. שהרי עמים אלו היו בשפלות בשאר העמים, ונמוכים היו מכלם, ובגלל ישראל התחזקו.

מצרים – שכתוב (שמות כ) מבית עבדים. עבדים ממש נקראו, שהרי מצרים היו בשפלות של שאר העמים. בכל – שכתוב (ישעיה כג) הן ארץ כשדים זה העם לא היה. אדום – שכתוב (עובדיה א) הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד.

ובלם לא נטלו תקף אלא בגלל ישראל. שפשישראל בגלות שלהם, מיד מתחזקים על כל שאר העמים שבעולם, מה הטעם? משום שישאלו הם לבדם כנגד כל עמי העולם. כשנכנסו ישראל לגלות מצרים, מיד היתה קימה למצרים, והתחזקו שלטונם מעל כל שאר העמים, שכתוב ויקם מלך חדש על מצרים. ויקם – קימה היתה להם, שהתחזקו וקם אותו ממנה השלטון של מצרים, ונתנו לו תקף ושלטון על כל ממני שאר העמים, שהרי בראשונה יש שלטון לאותו הממנה שלמעלה, ואחר כך לעם שלו שלמטה.

ומשום כך ויקם מלך חדש על מצרים. זהו הממנה שלהם, חדש היה, שעד היום הזה לא היה לו שלטון על שאר העמים, ועכשו הוקם לשלט על כל שאר עמי העולם, ואז התקיים (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ, תחת עבד פי ימלוך.

רבי חייא אמר, שלשים יום עד שלא יבא תקף לעם בארץ, או עד שלא יבא שבר לעם בארץ, מכריזים בעולם על אותו הדבר, ולפעמים שנמסר הדבר בפי התינוקות, ולפעמים לאותם בני

בספרו של רב ייבא סבא כן אמר, כתוב (דניאל ד) בגזרת מלאכים דבר, ומאמר קדושים שאלה. כל דיני העולם הזה וכל הגזרות וכל הבקשות, כלם עומדים בהיכל אחד ששם שבעים ושנים סנהדרין מעינים בדיני העולם, ואותו היכל נקרא היכל הזכות, משום שכשדינים דין, מהפכים בזכות האדם בראשונה.

מה שאין כן בדרגת אותו הצד האחר, ששם הוא מקום שנקרא חוב"ה, משום שכל מעשי אותו המקום של נחש אשת זנונים אינו אלא להפך בחטאו של האדם, ולהלשין עבד לאדונו.

אותם של היכל הזכות נקראים מים מתוקים, מים צלולים. אותם של היכל החובה נקראים מים מרירים, (כמדבר ה) מי המרים המאררים. באותו היכל הזכות לא עומדים שלשת אלה: בנים, חיים ומזונות. ולא באותו מקום של חובה, ולא במים מתוקים וצלולים, ולא במים מרירים מאררים.

ועל זה ישראל זורעים על כל מים, זרע קדוש שהולידו על כל מים הוא, שהרי לא נכון זרע שלהם אלא למעלה. ולכן פרשה בעלי המשנה, בנים חיים ומזונות אין הדבר תלוי בזכות, אלא הדבר תלוי במזל הקדוש, ומקום זה הוא על כל מים.

משלחי רגל השור והחמור, שאין להם באותו צד הרע כלום, ושולחים מהם כל החלקים הרעים, ונדבקים באותו הצד הטוב של כל הקדשות העליונות. שור וחמור כאשר הם מזדווגים כאחד, הם שני פגעים רעים לעולם. שור הוא צד הדין הקשה, והוא נדבק בצד הקדשה. החמור, כשמזדווג עמו, שהוא מצד האחר, הם שני פגעים רעים לעולם.

ועל זה שמעון היה תקף הדין הקשה, וכשמזדווג עם לוי כאחד, לא יכול העולם לסבל, ומשום כך (דברים כב) לא תחרש בשור ובחמור יחדו. ועל זה שלח יעקב לעשו דבר זה, שכתוב (בראשית לב) ויהי לי שור וחמור. ואם יעקב לא הנמיה עצמו, פחד רב היה נופל על עשו.

והכל הוא בסוד החכמה) ורצה הקדוש ברוך הוא להראות לנו נסתרות עליונות שהוא עושה. זהו שכתוב (עמוס ג) כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים.

ועדיפים חכמים מנביאים בכל זמן, שהרי על הנביאים לפעמים שורה רוח הקדש ולפעמים לא, ומהחכמים לא זזה רוח הקדש אפלו רגע אחד [קטן], שיודעים מה שלמעלה ולמטה, ולא רצו לגלות. אמר רבי יוסי [יהודה], הכל זה חכמה, וחכמת רבי אלעזר יתרה מכלם. רבי אבא אמר, אלמלא לא היו חכמים, לא היו יודעים בני אדם מהי תורה ומה המצוות של רבון העולם, בלי הבדל בין רוח בני אדם לרוח הבהמה.

אמר רבי יצחק, כשמביא הקדוש ברוך הוא דין על העם, בראשונה הוא עושה דין באותו הממנה עליהם למעלה, שכתוב (ישעיה כד) פקד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה.

באיזה דין נדון אותו הממנה שלמעלה? מעבירים אותו באותו נהר דינור ששופע ויוצא, ואז מעבירים את אותו שלטון שלו, ומיד מכריזים עליו ברקיע: שלטונו של הממנה פלוני העבר ממנו. עד שמגיע אותו קול לכל אותם הרקיעים, עד שמגיע לאותם ששולטים בעולם הזה, ויוצא קול ומכריז בכל העולם, עד שמגיע לעופות ולתינוקות ולאותם הטפשים של בני אדם שאין בהם דעה.

ויקם מלך חדש. רבי חייא אמר, מלך חדש – חדש ממש היה. רבי יוסי אמר, שהיה מחדש גזרות שלא חדש מלך אחר מקדם לכן. אשר לא ידע את יוסף – כל אותו טוב שעשה יוסף בארץ מצרים, שכתוב (בראשית מז) ויבא יוסף את הכסף ביתה פרעה, וקים אותם בשני הרעב, כל זה לא זכר, ועשה עצמו שלא יודע אותו.

רבי יוסי ורבי יהודה היו יושבים ועוסקים בתורה לפני רבי שמעון. אמר רבי יהודה, מה זה שכתוב ויקם מלך חדש על מצרים, ושנינו שהוא קם מעצמו, מה שהיה שפל – קם, ולא ראוי היה למלך, ובעשר הוא קם. אמר רבי שמעון, הכל כך הוא, כמו אחשורוש שלא היה ראוי למלך, וקם

אדם חסרי דעת, ולפעמים נמסר אותו הדבר בפי העופות, ומכריזים בעולם, ואין מי שישגיח בהם. כשהעם הם צדיקים, נמסר אותו דבר לאותם ראשים צדיקים של העולם כדי שיודעו להם וישובו לרבונם, וכשאינם צדיקים, זה כפי שאמרנו. **רבי אלעזר** היה יושב יום אחד על שער לוד, והיה יושב עמו רבי אבא ורבי יהודה ורבי יוסי. אמר רבי יוסי, אמר לכם מה שראיתי היום הזה בבקר קמתי באור, ראיתי עוף אחד שהיה טס ועולה למעלה שלש פעמים, ומנמיך פעם אחת, והיה אומר: עליונים עליונים, ביום זה פורחים [דקיקים] הרקיעים [לימין] שלשה ממנים זקופים מושלים על הארץ, אחד יושב שלא יושב, העבירו אותו באש דולקת, מעבירים את קיומו, מעבירים את שלטונו. שלשה תומכים שליטים עליונים עומדים על העולם.

זרקתי לאותו עוף רגב עפר, ואמרתי לו: עוף עוף, אמר לי שלשה שעומדים ממנים ואחד שהעבירו שלטונו מי הם. זרק לי שלשה חצים מכנף ימינו, וזה אחד משמאל (ומכנף שמאל אחד), ולא ידעתי למה הוא רומז.

לקח אותם רבי אלעזר, הוריד אותם לנחיריו, ויצא דם מנחיריו. אמר, ודאי שלשה שליטי עמים עומדים ברומי בארץ ועתידים לעשות גזרות רעות לישראל מצד הרומאים. לקח אותו חץ מכנף שמאל, הריח, ויצאה אש שחורה ממנו. אמר, שלטון המצרים העבירו, ועתיד לעבר מלך אחד של הרומאים בכל הארץ (מצרים), ולמנות במצרים שרי מלחמה גדולים, וסותר בנין ובונה את הסתורים. (ועתיד מלך אחד מאותם השלשה שאמרנו לשלט בה, וסותר בנינים ובונה בה בנינים) זרק אותם רבי אלעזר לארץ. נפלו שלשת אלה על האחד שמצד שמאל.

עד שהיו יושבים, עבר תינוק אחד והיה קורא, (ישעיה יט) משא מצרים הנה ה' רכב על עב קל ובא מצרים. עבר חברו השני ואמר, וארץ מצרים תהיה שממה. עבר חברו השלישי ואמר, ואבדה חכמת מצרים. ראו שאותו חץ של כנף שמאל נשרף, ושלשת האחרים שהיו עליו לא נשרפו.

אמר רבי אלעזר, מה שאמר העוף והתינוקות, הכל דבר אחד, והכל הוא נבואה עליונה,

דרגות ממנות העליונות, ועל אותם העבודות התחתונות שלהם. ובכל מקום שגלו ישראל, הקדוש ברוך הוא מבקש עליהם, ומתרעם ונפרע מאותם עמים.

בא וראה מה כתוב, כה אמר ה' אלהים מצרים ירד עמי בראשנה לגור שם ואשור באפס עשקו. תרעמת שהתרעם הקדוש ברוך הוא על אשור, ואמר, ראו מה עשה לי אשור, שהרי במצרים שאני עשיתי בהם כל אותם הדינים, ועמי [הם] ירדו לשם לדור ביניהם, וקבלום המצרים ביניהם, ונתנו להם היפי של הארץ, ארץ גשן. ואף על גב שהציקו להם בגלות, לא לקחו מהם את הארץ, שכתוב (שמות ט) רק בארץ גשן אשר שם בני ישראל וגו'. ומיטב ארץ מצרים היתה, שכתוב (בראשית מז) במיטב הארץ בארץ רעמסס. ועוד, שלא העבירו משלהם כלום, שכתוב (שמות ט) וממקנה בני ישראל וגו', ועם כל זה נדונו בכמה דינים.

אבל אשור באפס עשקו, הטיל אותם בארץ שבסוף העולם, ונטל את ארצם מהם. ומה המצרים שעשו כל הטובות הללו לישראל נדונו בכל אותם דינים - אשור ואדום ושאר העמים שמציקים להם, והורגים אותם, ונוטלים את ממונם, על אחת כמה וכמה שהקדוש ברוך הוא רוצה לכבד את שמו עליהם, שכתוב (יחזקאל לח) והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי. שם במצרים במלך אחד, וכאן בכל מלכי העולם.

רבי שמעון הרים ידיו, ובכה ואמר, אוי למי שיזדמן באותו זמן, ואשרי חלקו של מי שיזדמן באותו זמן. אוי למי שיזדמן באותו זמן - משום שכשיבא הקדוש ברוך הוא לפקד את האילה, יסתכל מי הם אותם שעמדו עמה, בכל אותם שנמצאים עמה, בכל מעשי כל אחד ואחד, ולא ימצא צדיק, שכתוב (ישעיה סג) ואביט ואין עוזר. וכמה צרות על צרות לישראל.

אשרי מי שיזדמן וימצא באותו הזמן - משום שאותו שיעמד באותו זמן באמונה, יזכה לאותו אור של שמחת המלך, ועל אותו זמן כתוב (זכריה יג) וצרפתים כצרף את הכסף ובחנתים כבחן את הזהב וגו'.

מעצמו, וקם בעשר, ורצה להאכיד את ישראל מן העולם, אף כאן זה לא ראוי למלוכה, ועמד מעצמו, ורצה להאכיד את ישראל מן העולם, שכתוב ויאמר אל עמו וגו', הבה נתחכמה לו וגו'. וכשהיה עומד מלך למעלה - עומד מלך למטה.

רבי אלעזר ורבי אבא ורבי יוסי היו הולכים מטבריה לצפורי. עד שהיו הולכים, פגע בהם יהודי אחד. פתח ואמר, (ישעיה יט) משא מצרים הנה ה' רכב על עב קל ובא מצרים ונעו אלילי מצרים מפניו. בא ראה, כל מלכי העולם וכל עמי העולם לא נחשבים לכלום לפני הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דניאל ה) וכל דירי הארץ כלא חשובים, וכרצונו עושה בחיל השמים. וכאן במצרים, אף על גב שכל אותן הגבורות וזרוע רמה גלה הקדוש ברוך הוא במצרים, מה כתוב? הנה ה' רכב על עב קל ובא מצרים. מה שונה בכל עמי העולם שלא היה כן, שהרי הקדוש ברוך הוא גזר גזרה ונעשתה, וכאן הוא בא, שכתוב ובא מצרים, וכתוב (שמות יב) ועברתי בארץ מצרים וגו' אני ה'?

אלא משום שהמלך היה בא להוציא את הגבירה שהיתה שם, ובשביל כבוד הגבירה היה בא. ועל כך היה הקדוש ברוך הוא רוצה בכבודה, ובא אליה להקימה ולתת לה יד ולזקף אותה, כמו שעתידי הקדוש ברוך הוא לעשות בסוף גלות אדום.

אמר רבי ייסא, אם כך שבשביל הגבירה זה היה, הרי בגלות בכל היתה שם הגבירה, ולמה לא היה כך? אמר לו, הרי שנינו שהחטא גרם, שנשאנו נשים נכריות והכניסו אות ברית קדש לרשות אחרת, ולכן נאבדו מהם הנסים והאותות שראויים היו להעשות להם, מה שלא היה כך בגלות מצרים, שכלם היו שבטי יה, בני ישראל נכנסו, ובני ישראל יצאו.

בגלות אדום רוצה הקדוש ברוך הוא להתכבד בעולם ולבא הוא להקים את הגבירה ולנער אותה מהעפר. אוי למי שימצא שם לפניו בשעה שיאמר (ישעיה נב) התנערי מעפר קומי שבי ירושלם התפתחי מוסרי צוארון. מי הוא המלך והעם שיעמד לפניו?

ונעו אלילי מצרים מפניו. אלילי מצרים, לא על עצים ואבנים נאמר, אלא על כל אותם

את גבורתו לכל עמי העולם, ומלך המשיח יודע בכל העולם, וכל מלכי העולם יתעוררו להתחבר לערף בו קרב.

ובמה [עמים] מפריצי היהודים יתהפכו לחזר אליהם, ויבאו עמהם לערף קרב על מלך המשיח, ואז יחשף כל העולם חמשה עשר יום, ורבים מעם ישראל ימותו באותו חשף. ועל זה כתוב (ישעיה ס) כי הנה החשף יכסה ארץ וערפל לאמים.

פתח ואמר, (דברים כב) כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרחים או ביצים והאם רבצת וגו', שלח תשלח את האם וגו'. פסוק זה בארנו אותו, והוא אחד ממצוות התורה הגנוזות, ולנו יש בו סודות תורה גנוזים, שבילים ודרכים ידועות לחברים באותם שלשים ושנים נתיבות התורה.

אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו, אלעזר, בזמן שיתעורר מלך המשיח, כמה אותות ונסים אחרים יתעוררו בעולם. בא ראה, בגן עדן שלמטה יש מקום אחד גנוז ושמור שלא נודע, והוא מרקם בכמה גוונים, ובו גנוזים אלף היכלות של כסופים, ואין מי שיכנס בהם פרט למשיח, שהוא עומד תמיד בגן עדן.

ובל הגן מקף במרכבות רבות של צדיקים, ומשיח עומד עליהם ועל כמה חילות ומחנות של נשמות צדיקים שם, ובראשי חדשים וחגים ושבתות נכנס משיח לאותו מקום להשתעשע בכל אותם היכלות.

לפני ולפנים מפל אותם היכלות יש מקום אחר טמיר וגנוז שלא נודע כלל, ונקרא עדן, ואין מי שיכול לדעת אותו, ומשיח גנוז בחוץ סביב אותו מקום, עד שנתגלה לו מקום אחד שנקרא קן צפור, והוא מקום שמכריזה עליו אותה צפור שמתעוררת בגן עדן בכל יום.

ובאותו מקום רקומים דיוקנאות של כל שאר העמים שהתכנסו על ישראל להרע להם. נכנס לאותו מקום, מרים עיניו ורואה את האבות שנכנסים לחרבן בית האלהים, עד שרואה את רחל שדמעותיה בפניה, והקדוש ברוך הוא

לאחר שאותן צרות יתעוררו על ישראל, וכל העמים ומלכיהם יתיעצו כאחד עליהם, ומעוררים כמה גזרות רעות, וכלם עולים בעצה אחת עליהם, ויבאו צרה על צרה, אחרונות משפחות את הראשונות, אז יתראה עמוד אש אחד עומד מלמעלה למטה ארבעים יום, וכל עמי הארץ רואים אותו.

באותו זמן יתעורר מלך המשיח לצאת מתוך גן עדן מאותו מקום שנקרא ק"ן צפור, ויתעורר בארץ הגליל. ואותו יום שייצא לשם, יתרגז כל העולם, וכל בני העולם מתחבאים בתוך מערות וסלעים שלא יחשבו להנצל, ועל אותו זמן כתוב (ישעיה ב) ובאו במערות צרים ובמחלות עפר מפני פחד ה' ומהדר גאווה בקומו לערף הארץ.

מפני פחד ה' - זהו אותו רגז של כל העולם. ומהדר גאווה - זה משיח. בקומו לערף הארץ - כשיקום ויתגלה בארץ הגליל, משום שהוא מקום ראשון שנתחבר בארץ הקדושה, ולכן יתגלה שם ראשון לכל מקום, ומשם יעורר קרבות לכל העולם.

אחר ארבעים יום שעמוד יעמד מארץ לשמים לעיני כל העולם ויתגלה המשיח, יקום מצד מזרח כוכב אחד לזהט בכל הגוונים, ושבעה כוכבים אחרים שסובבים אותו הפוכב, ויערכו בו קרב בכל הצדדים שלש פעמים ביום, עד שבעים יום, וכל בני העולם רואים.

ואותו כוכב יערף בהם קרב בלפיד אש לזהטים ונוצצים לכל עבר, ומכה בהם עד שבולע אותם בכל ערב וערב, וביום מוציא אותם. ויערכו קרב לעיני כל העולם, וכן בכל יום עד שבעים יום. לאחר שבעים יום יגנו אותו כוכב, ויגנו המשיח עד שנים עשר חדשים, ויחזר אותו עמוד אש כמו מקדם, ובו יגנו המשיח, ואותו עמוד לא יתראה.

לאחר שנים עשר חדש יעלו את המשיח באותו העמוד לתוך הרקיע, ושם יקבל חזק ועטרת מלכות. וכשירד, יתראה אותו עמוד אש כמו מקדם לעיני כל העולם, ואחר כך יתגלה המשיח, ויתכנסו אליו עמים רבים, ויעורר קרבות בכל העולם. ובאותו זמן יעורר הקדוש ברוך הוא

שִׁנְחָשׁךְ בַּיּוֹם שִׁחַרְבַּב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, עַד שֶׁלֹּא יֵרְאוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ. וַיִּתְעוֹרֵר קוֹל אֶחָד בְּרַעְמִים וּבְרָקִים, וַתִּתְחַלְחַל הָאָרֶץ מֵאוֹתוֹ קוֹל, וְכַמָּה חִילוֹת וּמַחֲנוֹת יָמוּתוּ מִמֶּנּוּ.

וְאוֹתוֹ יוֹם תִּתְעוֹרֵר בְּעִיר רוּמֵי רִבְתֵי שְׁלֵהֲבַת אֵשׁ אַחַת, בְּאוֹתוֹ קוֹל שִׁיתְעוֹרֵר בְּכָל הָעוֹלָם, וַיִּשְׂרֹף כַּמָּה מַגְדָּלִים וְכַמָּה הֵיכָלוֹת, וְכַמָּה מַגְדָּלִים יִפְּלוּ, וְכַמָּה גְדוֹלִים וְשָׂרִים יִפְּלוּ בְּאוֹתוֹ יוֹם, וְכֻלָּם יִתְכַּנְּסוּ עָלֶיהָ לְרַע, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם לֹא יוּכְלוּ (יחשב) לְהִנְצֵל.

מֵאוֹתוֹ יוֹם וְעַד שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשִׁים יִתְעַצְּבוּ כָּל הַמְּלָכִים וַיִּגְזְרוּ כַּמָּה גְזָרוֹת וְכַמָּה שְׂמֵדוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, וַיִּצְּלִיחוּ בָהֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר אֲשֶׁרִי מִי שִׁיְהִיָּה שֵׁם וְאֲשֶׁרִי מִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה שֵׁם, וְכָל הָעוֹלָם יִהְיֶה בְּעַרְבוּבָה גְדוֹלָה.

לְסוּף שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשִׁים יָקוּם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל, זֶה מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שִׁיתְעוֹרֵר תוֹךְ גֵּן הָעֵדֶן, וְכָל אוֹתָם הַצְּדִיקִים יַעֲטְרוּ אוֹתוֹ שֵׁם, וַיִּחַגְּרוּ לוֹ כְּלֵי זִין בְּאוֹתֵיּוֹת רְשׁוּמוֹת שֶׁל כָּלִים שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ.

וְקוֹל יִתְפּוּצֵץ בְּעַנְפֵי עֲצֵי הַגֵּן, קוֹרָא בְּחִיל וְאוֹמֵר: הִתְעוֹרְרוּ קְדוֹשִׁים עֲלֵינוּנִים, קוּמוּ מִלְּפָנַי הַמְּשִׁיחַ, הֲרֵי זְמַן שֶׁתִּתְחַבֵּר אִשָּׁה בְּבַעֲלָהּ, וּבַעֲלָהּ רוּצָה לְנָקָם לָהּ נִקְמוֹת בְּעוֹלָם וְלַהֲקִימָהּ, וְלִנְעוֹר אוֹתָהּ מִן הָעֶפֶר.

אִז יָקוּמוּ כָּלֵם וַיִּחַגְּרוּ אוֹתוֹ כְּמוֹ מִקְדָּם בְּכָלֵי זֵינוֹ. אַבְרָהָם מִיַּמִּינוֹ, יִצְחָק מִשְׂמָאלוֹ, יַעֲקֹב לְפָנָיו. מֹשֶׁה רוּעָה הַנֶּאֱמָן עַל כָּל אֱלוֹ הַצְּדִיקִים הוֹלֵךְ וְרוֹקֵד בְּתוֹךְ גֵּן הָעֵדֶן.

בַּיּוֹן שֶׁנִּתְקַן מְשִׁיחַ עַל יְדֵי צְדִיקֵי גֵן הָעֵדֶן, יִכַּנֵּס לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא ק"ן צְפוּרָר כְּמוֹ מִקְדָּם, וְרוּאָה שֵׁם אוֹתוֹ דְיוֹקֵן שֶׁל חֶרְבֵּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְכָל הַצְּדִיקִים שֶׁנִּהְרְגוּ בוֹ, וְאִז נוֹטֵל מִשֵּׁם (עֲשָׂרָה) לְבוּשִׁים, וְהֵם (נִקְרָאִים) עֲשָׂרָה לְבוּשֵׁי קְנָאָה, וַיִּגְנֹז שֵׁם אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁלֹּא יִתְגַּלֶּה כָּלָל.

לְסוּף אַרְבָּעִים יוֹם קוֹל אֶחָד יִתְעוֹרֵר, וַיִּקְרָא מֵתוֹךְ הַכַּסָּא הָעֲלִיּוֹן, אוֹתוֹ ק"ן צְפוּרָר בְּמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שֶׁנִּגְנֹז בוֹ, וְאִז מַעֲלִים אוֹתוֹ לְמַעְלָה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוּאָה אֶת מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ מֵתַלְבַּשׁ

מִנְחָם אוֹתָהּ, וְלֹא מִסְפִּימָה לְקַבֵּל תְּנַחוּמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לא) מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם עַל בְּנֵיהָ. אִז מְשִׁיחַ מֵרִים קוֹלוֹ וּבּוֹכָה, וּמַזְדַּעְזַע כָּל גֵּן הָעֵדֶן, וְכָל אוֹתָם צְדִיקִים שֶׁשֵׁם גּוֹעִים וּבּוֹכִים עִמוֹ.

גּוֹעָה וּבּוֹכָה פְּעַם שְׁנִיָּה, וּמַזְדַּעְזַע אוֹתוֹ רָקִיעַ שְׁעַל גְּבֵי הַגֵּן, אֶלְף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת רַבּוֹא מַחֲנוֹת עֲלִיוֹנִים, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְתוֹךְ הַכַּסָּא הָעֲלִיּוֹן, וְאִז הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוּמֹז לְאוֹתָהּ צְפוּרָר, וְנִכְנָסֵת לְאוֹתוֹ קֵן שְׁלֵה וַיּוֹשְׁבֵת אֶצֶל הַמְּשִׁיחַ, וְקוֹרָא מַה שֶׁקוֹרָא, וּמֵתְעוֹרֵר מַה שֶׁמֵּתְעוֹרֵר.

עַד שֶׁמֵּתוֹךְ הַכַּסָּא הַקְּדוֹשׁ נִקְרָא שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים אוֹתוֹ קֵן צְפוּרָר, וְהַמְּשִׁיחַ, וְכֻלָּם עוֹלִים לְמַעְלָה, וּמְשַׁבֵּיעַ אוֹתָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַעֲבִיר מַלְכוּת הַרְשָׁעָה מִן הָעוֹלָם עַל יְדֵי הַמְּשִׁיחַ וְלְנָקָם אֶת נִקְמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְכָל אוֹתָן טוֹבוֹת שֶׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ. וְשָׁב אוֹתוֹ קֵן צְפוּרָר וְהַמְּשִׁיחַ לְמְקוֹמוֹ, וְשָׁב הַמְּשִׁיחַ וְנִגְנֹז לְתוֹךְ אוֹתוֹ מְקוֹם כְּמוֹ מִקְדָּם.

וּבְזִמְנֵן שִׁיתְעוֹרֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַקֵּן אֶת הָעוֹלָמוֹת וּמֵאִירוֹת אוֹתֵיּוֹת שָׁמוּ בְּשִׁלְמוֹת, יו"ד בְּה"א [לְתַקֵּן] וְא"ו בְּה"א, לְהִיּוֹת הַכָּל בְּשִׁלְמוֹת אַחַת, אִז יִתְעוֹרֵר כּוֹכַב אֶחָד מִפְּחִיד בְּאֲמַצַּע הָרָקִיעַ כְּגוֹן אֲרֻגְמָן, לוֹהֵט וְנוֹצֵץ בַּיּוֹם לְעֵינַי כָּל הָעוֹלָם.

וְתַקּוּם שֶׁלֵּהֲבַת אֵשׁ אַחַת מֵצַד צְפוּן, תוֹךְ הָרָקִיעַ, וְתַקּוּם זֶה כְּנֻגַד זֶה אַרְבָּעִים יוֹם, וַיִּבְהָלוּ כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. לְסוּף אַרְבָּעִים יוֹם יַעֲרֹכוּ קָרֵב הַכוֹכַב וְהִשְׁלֵהֲבַת לְעֵינַי הַכָּל, וְתִתְפַּשֵּׁט אוֹתָהּ שֶׁלֵּהֲבַת בְּשִׂרְפַת אֵשׁ מֵצַד הַצְּפוּן, תוֹךְ הָרָקִיעַ, וַיִּחֲשַׁב לְבַלַּע אוֹתוֹ כּוֹכַב, וְכַמָּה שְׁלִיטִים וּמְלָכִים וְאֲמוֹת וְעַמִּים יִתְבַּהֲלוּ מִזֶּה.

אִז יִסְתַּלַּק אוֹתוֹ כּוֹכַב לְצַד דְרוֹם וַיִּשְׁלַט עַל אוֹתָהּ שֶׁלֵּהֲבַת, וְאוֹתָהּ שֶׁלֵּהֲבַת תְּבַלַּע מְעַט מְעַט בְּרָקִיעַ מִלְּפָנַי אוֹתוֹ כּוֹכַב, עַד שֶׁלֹּא תִרְאֶה כָּלָל. אִז אוֹתוֹ כּוֹכַב יַעֲשֶׂה דְרָכִים בְּרָקִיעַ בְּשָׁנִים עָשָׂר תְּחוּמִים, וְעוֹמְדִים אוֹתָם אוֹרוֹת בְּרָקִיעַ שְׁנַיִם עָשָׂר יָמִים נוֹסְפִים.

אַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר יָמִים נוֹסְפִים יִזְדַּעְזְעוּ כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, וַיִּחַשְׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ בְּחִצוֹת הַיּוֹם, כְּמוֹ

וְאֵז יִרְאוּ [יִדְעוּ] כָּל הָעוֹלָם שֶׁהָרִי הַתְּגֵלָה מִלֶּךְ
הַמְּשִׁיחַ בְּאַרְץ הַגִּלְגַּל.

וַיִּתְבַּנְּסוּ אֵלָיו כָּל אֱלוֹי שְׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, וְהֵם
מַעֲטִים בְּעוֹלָם. וּבְזִכּוֹת תִּינוּקוֹת שֶׁל
בֵּית רַבֵּן יִתְחַזֵּק כַּחוֹ לְהַתְּגַבֵּר, וְסוּד זֶה אֶפְרָחִים.
וְאִם לֹא יִמָּצְאוּ אֵלָיו, הָרִי תִינוּקוֹת שְׁיוֹשְׁבִים בַּתְּקָף
אִמָּם וַיּוֹנְקִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כח) גְּמוּלִי מִחֶלֶב
עֵתִיקִי מִשְׁדֵּים. וְהֵינּוּ אוֹ בִיצִים, שֶׁבִשְׂבִיל אֱלֹהִים
שׁוֹרָה שְׂכִינָה עִם יִשְׂרָאֵל בְּגִלְגַּל.

שְׁהָרִי מַעֲטִים הַחֲכָמִים שִׁימָצְאוּ בְּאוֹתוֹ זְמַן,
וְהֵינּוּ (דברים כב) וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל
הָאֶפְרָחִים אוֹ עַל הַבִּיצִים, לֹא תִקַּח הָאֵם עַל
הַבָּנִים, [שְׁהָרִי בּוֹ לֹא עוֹמֵד הַדְּבָר לְהוֹצִיא מִן
הַגִּלְגַּל אֲלָא בְּמִלְךְ הָעֲלִיּוֹן. שְׂפִינּוֹן שֶׁהֵם יְלָדִים
וְתִינוּקוֹת, נוֹתְנִים תְּקָף לְמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ. אֵז הָאִמָּא
הָעֲלִיּוֹנָה, שֶׁהִיא רוֹבֶצֶת עֲלֵיהֶם, מִתְעוֹרֶרֶת לְגַבִּי
[בְּעֵלָה] וַיִּתְעַכֵּב [כָּף] עַד שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשִׁים
אַחֲרֵים. אַחַר כֵּף יָבֵא בְּעֵלָה וַיִּקֵּים אוֹתָהּ מִהַעֲפָר,
כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (עמוס ט) אָקִים אֶת סֶכֶת דָּוִד הַנִּפְלֶת.
בְּאוֹתוֹ יוֹם מִלְךְ הַמְּשִׁיחַ יִתְחַלֵּל וַיְכַנְּסֵהוּ הַגִּלְגַּל
מִסוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּף הָעוֹלָם, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ל) אִם יִהְיֶה נִדְחָף בְּקִצֵּה הַשָּׁמַיִם וְגו'.
מֵאוֹתוֹ יוֹם כָּל הָאוֹתוֹת וְהַנְּסִים וְהַגְּבוּרוֹת שֶׁעָשָׂה
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְרַיִם, יַעֲשֶׂה אוֹתָם לְיִשְׂרָאֵל,
כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מיכה ז) כִּימִי צִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
אַרְאֵנוּ נִפְלְאוֹת.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲלַעֲזֵר בְּנִי, כָּל הַדְּבָרִים הַלְלוּ
תִמְצָא בְּסוּד שֶׁל שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם שְׁבִילִים שֶׁל
הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, וְעַד שֶׁהַנְּסִים הַלְלוּ לֹא יִתְעוֹרְרוּ
בְּעוֹלָם, לֹא יִשְׁתַּלֵּם סוּד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ וְלֹא תִתְעוֹרֵר
לְאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ב) הַשְּׁבַעֲתִי אֶתְכֶם בְּנוֹת
יְרוּשָׁלַם בְּצִבְאוֹת. בְּצִבְאוֹת - זֶה מִלְךְ (הַמְּשִׁיחַ)
שֶׁנִּקְרָא צִבְאוֹת. אוֹ בְּאֵילוֹת הַשָּׂדֶה - שְׂאֵר הַחֲחִילוֹת
וְהַמְּחַנוֹת שֶׁלְמִטָּה. אִם תִּעֲרִירוּ וְאִם תִּעוֹרְרוּ אֶת
הָאַהֲבָה - זֶה יְמִין שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁנִּקְרָא
אַהֲבָה. עַד שֶׁתִּחַפֵּץ - אוֹתָהּ שֶׁשׁוֹכְכֶת לְעַפָּר, וַיִּהְיֶה
רְצוֹן הַמֶּלֶךְ בָּהּ. אֲשֶׁרִי מִי שִׁזְכָּה לְאוֹתוֹ דוֹר. אֲשֶׁרִי
בְּעוֹלָם הַזֶּה וְאֲשֶׁרִי בְּעוֹלָם הַבָּא.

רַבִּי שְׁמַעוֹן הָרִים יָדָיו בַּתְּפִלָּה לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
וְהַתְּפִלָּל תְּפִלָּתוֹ. אַחֲרֵי שֶׁהַתְּפִלָּל תְּפִלָּתוֹ, בָּאוּ

בְּלְבוּשׁ נִקְמָה וַחֲגוּר כְּלֵי קָרֶב, נוֹטֵל אוֹתוֹ וּמְנַשֵּׁק
אוֹתוֹ עַל רֹאשׁוֹ.

אֵז מִזְדַּעְזְעִים שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים רְקִיעִים, וְרוֹמֵז
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְרַקִּיעַ אֶחָד מֵאוֹתָם שֶׁהֵיוּ
גְנוּזִים מִשְׁשֵׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, וּמוֹצִיא מֵהִיכָל אֶחָד
שֶׁבְּאוֹתוֹ רְקִיעַ כְּתוּר חֲקוּק אֶחָד, מְחַקֵּק בְּשֵׁמוֹת
הַקְּדוֹשִׁים. בְּאוֹתָהּ עֲטָרָה הַתְּעִטֵּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
כְּשֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּם, לְטַל נִקְמוֹת מִכָּל מַרְכָּבוֹת
פְּרָעָה וּפְרָשָׁיו, וּמַעֲטֵר אֶת מִלְךְ הַמְּשִׁיחַ בָּהּ.

בְּיוֹן שֶׁהַתְּעִטֵּר וְהַתְּתַקֵּן בְּכָל הַתְּקוּנִים הַלְלוּ, נוֹטֵל
אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמְנַשֵּׁק אוֹתוֹ כְּמוֹ
מִקְדָּם. מִי רָאָה מַרְכָּבוֹת קְדוּשׁוֹת וּמְחַנוֹת עֲלִיּוֹנִים
שֶׁסּוֹבְכִים אוֹתוֹ וְנוֹתְנִים לוֹ מִתְּנוּת וּמוֹתְרוֹת רְבוֹת,
וַיִּתְעִטֵּר מִכָּלֵם.

נְבֻנָם לְשֵׁם לְהִיכָל אֶחָד, וְרוֹאֶה כָּל אוֹתָם מְלֹאכִים
עֲלִיּוֹנִים שֶׁנִּקְרְאוּ אַבְלֵי צִיּוֹן, אוֹתָם שֶׁכְּבוּ
עַל חֲרַבֵּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּבּוֹכִים תָּמִיד, וְהֵם נוֹתְנִים
לוֹ לְבוּשׁ אָדָם אֶחָד לַעֲשׂוֹת נִקְמוֹת. אֵז הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא גּוֹנֵז אוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ קֵץ צְפוּר, וּמִתְכַּפֶּה שָׁם
שְׁלֹשִׁים יוֹם.

לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, בְּאוֹתוֹ קֵץ צְפוּר, יֵרֵד מֵעֶטֶר
בְּכָל אוֹתָם תְּקוּנִים מִמַּעַלָּה וּמִמַּטָּה, כְּמָה
מְחַנוֹת קְדוּשִׁים סְבִיבוֹ, וַיִּרְאוּ כָּל הָעוֹלָם אוֹר אֶחָד
תְּלוּי מִהָרְקִיעַ לְאַרְץ, וַיַּעֲמֵד שְׁבַעָה יָמִים, וְכָל בְּנֵי
הָעוֹלָם יִתְמַהּוּ וַיִּבְהָלוּ, וְלֹא יָדְעוּ כֵּלָל, פָּרַט לְאוֹתָם
חֲכָמִים שִׁיּוּדְעִים בְּסוּדוֹת הַלְלוּ, אֲשֶׁרִי חֲלַקְם.

וְכָל אוֹתָם שְׁבַעָה יָמִים יִתִּיצַב (יִתְעַטֵּר) בְּאַרְץ בְּאוֹתוֹ
קֵץ צְפוּר. בְּאִיזָה מְקוֹם? בְּדֶרֶךְ, זוֹ קְבוּרַת
רַחֵל שֶׁעוֹמֵדָת בְּפְרֶשֶׁת דְּרָכִים. וַיִּבְשֹׂר לָהּ וַיִּנְחַם
אוֹתָהּ, וְאֵז תִּקְבַּל תְּנַחוּמִים, וְתִקּוּם וְתִנְשֵׁק אוֹתוֹ.

אַחַר כֵּף יָקוּם אוֹתוֹ אוֹר מֵאוֹתוֹ מְקוֹם, וְשׁוֹרָה
בִּירִיחוֹ עִיר הָאֵילָנוֹת. בְּכָל עֵץ - זֶה יְרִיחוֹ.
אוֹ עַל הָאֶרֶץ - זוֹ יְרוּשָׁלַם. וַיִּהְיֶה גְנוּז בְּאוֹתוֹ אוֹר
שֶׁל קֵץ צְפוּר שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ.

אַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ יִזְדַּקֵּף אוֹתוֹ אוֹר בֵּין שָׁמַיִם
וְאַרְץ, וַיִּשְׁרֶה בְּאַרְץ הַגִּלְגַּל, שֶׁשָּׁם הִיָּתָה
רֵאשִׁית גְּלוֹת יִשְׂרָאֵל, וְשָׁם יִתְגַּלֶּה מֵאוֹתוֹ אוֹר שֶׁל
קֵץ צְפוּר, וְשָׁב לְמְקוֹמוֹ. וְאוֹתוֹ יוֹם תִּזְדַּעְזַע כָּל
הָאֶרֶץ כְּמוֹ מִקְדָּם מִסוּף הַשָּׁמַיִם עַד סוּף הַשָּׁמַיִם,

פְּרָט לְבַעֲלָהּ, אָנוּ זֹכְרִים שֵׁם זֶה בְּפֶרֶד מְשׁוּם שְׁאָנוּ רְחוּקִים מִמָּךְ וְאַחֲרֵים שׁוֹלְטִים עָלֵינוּ, וְשִׁמְךָ הוּא בְּפֶרֶד מִן הַשֵּׁם שְׁנַקְרָא בְּךָ, וְזֶה בִּימֵי הַגְּלוּת.

מִשׁוּם שְׁגִלוּת רֵאשׁוּנָה הִיְתָה מִבֵּית רֵאשׁוֹן, וּבֵית רֵאשׁוֹן הוּא סוּד שֶׁל ה' רֵאשׁוּנָה, וְכַנְגֵד שְׁבַעִים שָׁנָה שְׁלָה גְלוּת שֶׁל בֵּית רֵאשׁוֹן הִיְתָה שְׁבַעִים שָׁנָה, וְאוֹתָם שְׁבַעָה שָׁנָה לֹא נִמְצְאוּ הָאֵם רוֹבְצֵת עֲלֵיהֶם, וְהָיָה פֶרֶד מִן הַשֵּׁם הָעֲלִיּוֹן, סוּד שֶׁל ה' הָעֲלִיּוֹנָה. וְאִזּוּ יו"ד, סוּד עֲלִיּוֹן, הַתְּעֵלָה לְמַעְלָה לְמַעְלָה לְאֵין סוּף, וְהַבֵּית הָרֵאשׁוֹן הָעֲלִיּוֹן הַקְּדוֹשׁ לֹא הִנְבִיעַ נְבִיעַת מִים חַיִּים, שֶׁהָרִי מְקוֹרָה הַסְּתַלְק.

וְהָיָה שְׁבַעִים שָׁנָה בְּגִלוּת, מְשׁוּם שֶׁהָיָה נִקְרָאת שְׁבַע שָׁנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א' ו) וַיִּבְנֶהוּ שְׁבַע שָׁנִים. וְאֵם תֵּאמַר שֶׁשְּׁלֹטָה מְלָכוּת בְּבַל לְמַעְלָה בְּסוּד שֶׁל שְׁבַעִים שָׁנָה – חֶס וְחִלְיָהּ. אֲלֹא בְּזִמְנָן שֶׁהָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, הָאוֹר וְנִבְעֵת הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה (בִּינָה) הָיָה מְאִיר וְיוֹרֵד לְמַטָּה. כִּיּוֹן שֶׁחֶטָּאוּ יִשְׂרָאֵל וְנִחְרַב הַמִּקְדָּשׁ וְשְׁלֹטָה מְלָכוּת בְּבַל, הָיָה מְכַסֶּה וּמְחַשֵּׁף אוֹתוֹ אוֹר, וְהַתְּחַתּוֹנִים הַקְּדוֹשִׁים לֹא הָיוּ מְאִירִים.

כִּיּוֹן שֶׁהַתְּחַתּוֹנִים לֹא הָיוּ מְאִירִים, מְשׁוּם (מתוך) שְׁלִטוֹן מְלָכוּת בְּבַל, הַסְּתַלְק אוֹתוֹ אוֹר, וְאוֹתוֹ מַעֲיֵן עֲלִיּוֹן שֶׁהָיָה נוֹבֵעַ סוּד שֶׁל י' הַסְּתַלְק לְמַעְלָה לְמַעְלָה לְאֵין סוּף, אִזּוּ אוֹתָם שְׁבַעִים שָׁנָה לֹא הָיוּ מְאִירִים, מְשׁוּם אוֹתוֹ אוֹר שֶׁנִּמְנָע. וְזוֹהֵי וְדַאי גְלוּת שֶׁל שְׁבַעִים שָׁנָה.

כִּיּוֹן שֶׁהַעֲבָר שְׁלִטוֹן בְּבַל, וְהַתְּחִילָה הִיא תְּחַתּוֹנָה לְהָאִיר, לֹא כָּל יִשְׂרָאֵל חָזְרוּ לְהִטְהַר (לְשֵׁלֵט) לְהִיּוֹת סְגֻלָּה שְׁלֵמָה כְּמוֹ מִקְדָּם, אֲלֹא מַעֲט מַעֲט [בְּעֶרְבּוּבִיָּה], וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא נִמְצְאוּ שְׁלֵמוֹת, [וְשִׁרְתָּה הִיא תְּחַתּוֹנָה לְשֵׁלֵט] אִזּוּ י', מַעֲיֵן עֲלִיּוֹן, לֹא יֵרֵד כָּל כֶּף לְהָאִיר כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִקְדָּם, אֲלֹא לֹאט לֹאט בְּעֶרְבּוּבִיָּה, שֶׁלֹּא הָיוּ טְהוֹרִים כְּמוֹ קֶדֶם כְּמוֹ שְׂרָאוּי, וְעַל כֶּף מַעֲיֵן הָעֲלִיּוֹן לֹא נוֹבֵעַ וְלֹא מְאִיר, אֲלֹא שֶׁחָזַר לְהָאִיר מַעֲט מַעֲט מִתּוֹךְ דַּחַק [שֶׁל הַשְּׂמָאל] שֶׁל הַשֵּׁם (שֶׁל גְלוּת וְהִדְיוֹן).

וְלִבָּן הַתְּגָרוֹ בְּיִשְׂרָאֵל קֶרְבוֹת רַבִּים, עַד שֶׁחֲשָׁף יְכֶסֶה אֶרֶץ, וְהָיָה הַתְּחַתּוֹנָה נִחְשָׁה וְנִפְלָה

רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְרַבִּי אַבָּא וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָיו. עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים לְפָנָיו, רָאוּ אוֹר יוֹם אֶחָד שְׁנַחֲשָׁף וְנִשְׁקַע צְנוּר (צִרוּר) אֶחָד שֶׁל שְׁלֵהֶבֶת אֵשׁ בְּתוֹךְ הַיָּם שֶׁל טְבַרְיָה, וְהִזְדַּעַזַּע כָּל אוֹתוֹ מְקוֹם.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְדַאי עֲכָשׁוּ הוּא זִמְנָן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִזְכָּר בְּכַנְיָו וּמוֹרִיד שְׁתֵּי דְמַעוֹת לַיָּם הַגְּדוֹל, וְכַאֲשֶׁר יוֹרְדוֹת, הֵן פּוֹגְעוֹת בְּצְנוּר הַזֶּה שֶׁל שְׁלֵהֶבֶת אֵשׁ, וַיִּשְׁתַּקְּעוּ זֶה בְּזֶה בַיָּם. בְּכֹה רַבִּי שְׁמַעוֹן וּבְכּוֹ הַחֲבָרִים.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָרִי הַתְּעוֹרָרָנוּ בְּסוּדוֹת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ בְּסִתְרָה הַתְּעוֹרָרוֹת שֶׁלוֹ אֶל בְּנָיו, אֲבָל עֲכָשׁוּ יֵשׁ לִי לְגִלוּת מָה שֶׁלֹּא נִתְּנָה רְשׁוּת לְשׁוּם אָדָם אַחֲרֵי לְגִלוּת, אֲלֹא זְכוּת הַדּוֹר הַזֶּה תַּעֲמִיד אֶת הָעוֹלָם עַד שֶׁיָּבֵא מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְלְרַבִּי אַבָּא, עַמְדוֹ בְּעַמְדָּכֶם. קָמוּ רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי אַבָּא. בְּכֹה רַבִּי שְׁמַעוֹן פָּעַם אַחֲרֵת וְאָמַר, אוֹי מִי יַעֲמַד בְּמָה שְׁאִמְרָתִי (שְׂרָאִיתִי) שֶׁתִּמְשָׁף הַגְּלוּת, מִי יְכוּל לְסַבֵּל?

אָה הוּא קָם וְאָמַר, (עמוס ט) ה' אֵלֵהֵינוּ בְּעִלוֹנוּ אֲדָנִים זוֹלָתָךְ לְבַד בְּךָ נִזְכִּיר שְׁמֶךָ. הַפְּסוּק הַזֶּה פֶּרֶשׁוּהוּ, אֲבָל בְּפְסוּק זֶה יֵשׁ סוּד עֲלִיּוֹן בְּתוֹךְ הָאֲמוּנָה. ה' אֵלֵהֵינוּ – זֶהוּ רֵאשִׁית הַסּוּדוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, מְקוֹם שֶׁמֶשֶׁם יוֹצְאִים כָּל הָאוֹרוֹת שֶׁל כָּל הַנְּרוֹת כָּלָם לְהַדְלִיק, וְשֵׁם תְּלוּי כָּל סוּד הָאֲמוּנָה, שֵׁם זֶה שׁוֹלֵט עַל הַכָּל.

בְּעִלוֹנוּ אֲדָנִים זוֹלָתָךְ – שֶׁהָרִי עַל עַם יִשְׂרָאֵל אֵין מִי שְׁשׁוֹלֵט עָלָיו פֶּרֶט לְשֵׁם הָעֲלִיּוֹן הַזֶּה, וְעֲכָשׁוּ בְּגִלוּת שׁוֹלֵט עָלָיו הַצַּד הָאַחֵר.

לְבַד בְּיָד נִזְכִּיר שְׁמֶךָ – סוּד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, כָּלֵל שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת, וְכַנְסֵת יִשְׂרָאֵל לֹא מִתְּבָרַכַת אֲלֹא מִתּוֹךְ שֵׁם זֶה שְׁנַקְרָא בְּךָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב) אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ. (בראשית מח) בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל. כִּי בְּךָ אֲרוּץ גְּדוּד. וּבְזִמְנָן שֶׁנִּמְצְאוּת שְׁלֵמוֹת, לֹא הָיָה נִפְרָד זֶה מִזֶּה, וְאֲסוּר לְהַפְרִיד זֶה מִזֶּה, אֲשֶׁה מִבְּעֵלָה, לֹא בְּרַעֲיוֹנוֹת וְלֹא בְּאִזְכָּרָה, כְּדִי לֹא לְהִרְאוֹת פֶּרֶד, וְעֲכָשׁוּ בְּגִלוּת נִמְצָא פֶּרֶד, שֶׁמִּתּוֹךְ צָרָה שֶׁל כָּל זִמְנָן וְזִמְנָן אָנוּ עוֹשִׂים פֶּרֶד לְהִזְכִּיר אוֹתוֹ שֵׁם, פֶּרֶט לְבַעֲלָהּ, מְשׁוּם שֶׁהָיָה שׁוֹכֵב לְעַפְרָה, וְהָיָה לְבַד בְּךָ נִזְכִּיר שְׁמֶךָ.

התחילו הדמעות לפל, פתח ואמר, (איכה א) בכה תבכה בלילה ודמעתה על לחיה. לסוף שנים עשר השבטים של הגלות, הלילה נחשף לישראל, עד שיתעורר וא"ו לזמן ששים ושש שנה.

לאחר שנים עשר שבטים, שהם אלף ומאתים שנות גלות, ואחר ששים ושש שנה בחשך הלילה, אז (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב. זו התעוררות האות ו', שהיא נפש של בית יעקב. וסוד זה – (בראשית מו) כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה וגו' ששים ושש. והוא ו', נפש של בית שני, סוד של ה' תחתונה, וזה ו' סוד של ששים ושש. ששים – להתעוררות יעקב, ושש – להתעוררות יוסף. ולכן הוא ו"ו, שהם שנים בחבור אחד וסוד אחד.

משם והלאה יתעורר הקדוש ברוך הוא לאותם נסים ואותות שאמרנו, ויתעוררו על ישראל אותן צרות שאמרנו, ואז – (וסוד זה) ואף את בריתי יצחק. אחר כך יערוך מלך המשיח קרבות בכל העולם בימין הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (שמות טו) ימינה ה' נאדרי בכח. אז, ואף את בריתי אברהם אזכר, ואחר כך והארץ אזכר, זו ה' אחרונה. באותו זמן כתוב, (זכריה יד) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

לארץ, והמעין העליון הסתלק כמו מקדם, משום שמלכות אדום התחזקה, וישראל חזרו לסרחונם.

ועל ה' הזאת בית שני נחרב, וכל אותם תריסר שבטים שלה כחשבון מחנותיהם הם בגלות של מלכות אדום, והמעין העליון הסתלק מאותו מעין שעמד עליה, כמו שנאמר (ישעיה נז) הצדיק אבד. אבד אותו מעין של מקור עליון שהיה שופע ומושך מלמעלה. (קרבות גדולים ומלכות יון שלטה עליהם, ולאחר שחזרו בתשובה, התחזקו עליהם והתקיפו אותם, ומשום שישראל חזרו לסרחונם, מלכות אדום התחזקה ובית שני נחרב. וה"א תחתונה נחשכה ונפלה לארץ, והמעין העליון נסתלק מאותו מעין שעמד עליו, כמו שנאמר הצדיק אבד. אבד אותו מעין של המקור העליון שהיה שופע ומושך עליו מלמעלה. מה הטעם? משום שהחשך יכסה ארץ).

ואז היה פרוד בה"א, בית שני, והיא בגלות אדום, בכל אותם תריסר שבטים (שלה) ומחנות שלהם, שנים עשר שבטים עולים לחשבון גדול, ועל שסוד (ועל זה סוד) של ה' היה בהם בכל אותו (ועל זה סוד של ה' בכל אותו) חשבון, (חשך) נמשכה הגלות.

סוד הסודות לחכמי הלב נמסר. עשרה שבטים אלף שנים, שני שבטים מאתים שנה.

❖ סדר הלימוד ליום כג שבט [יום 141 בשנה] ❖

אֲשֶׁר לא ידע את יוסף, שהרי ממקום של פרווד היו, כמו שנאמר (בראשית ב) ומשם יפרד. והראשון מאותו הפרוד הוא נהר מצרים, ולכן אשר לא ידע את יוסף, מקום שכל היחוד שורה בו, שנקרא צדיק.

רבי אלעזר ורבי יוסי היו הולכים בדרך, והקדימו ללכת באור. ראו כוכב אחד שהיה רץ מצד זה, וכוכב אחר מצד זה. אמר רבי אלעזר, עכשו הגיע זמן של כוכבי הבקר לשבח את אדונם, והם רצים מפתח ואימת רבונם לשבח ולזמר לו. זהו שכתוב (איוב לח) ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים. משום שכלם ביחוד אחד משבחים אותו.

פתח ואמר, (תהלים כב) למנצח על אילת השחר מזמור לדוד. אילת השחר – שפשמיארים פני המזרח ונפרד חשך הלילה, יש ממנה אחד לצד מזרח, ומושך חוט אחד של חשך לצד דרום, עד שבא ויוצא השמש, ובוקע באותם חלוני הרקיע ומאיר לעולם, ואותו חוט מפריד את חשך הלילה. **או** באה אילת השחר, ובא אור שחור בקדרות להתחבר ביום, ומאיר היום. ואור היום כלול ושואב בתוכו את אותה האילת. ועל האילת הזאת, כשנפרד מהיום אחר שכלל אותה, אמר דוד שירה, שכתוב למנצח על אילת השחר.

ומה אמר? אלי אלי למה עזבתני. שהרי נפרדה אילת השחר מאור היום. עד שהיו הולכים, האיר היום והגיע זמן תפלה. אמר רבי אלעזר, נתפלל תפלה ונלך. ישבו והתפללו, אחר כך קמו והלכו.

פתח רבי אלעזר ואמר, (קהלת ח) יש הכל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים וגו' אמרתי שגם זה הכל. פסוק זה פירושו ונתבאר, אבל יש הכל, שלמה המלך עשה ספר זה והקים אותו על שבעה הכלים שהעולם עומד עליהם.

והם שבעה עמודים תומכים של העולם כנגד שבעה רקיעים, ואלו הם: וילויין. רקיע. שחקיים. זבולין. מעוין. מכויין. ערכו"ת. וכנגדם אמר קהלת הכל הכל הכל.

לסוף ששים ושש שנים אחרות, שהם מאה ושלושים ושנים שנים, יראו אותיות בשם הקדוש חקוקים בשלמות למעלה ולמטה כראוי, וסוד זה ה"ה עליונה ותחתונה, וכל אותן דרכים שהם שלשים ושנים הפלולות בסוד של אות ו', הו"ה, (יה"ה) סוד של שלמות מאה ושלושים ושנים.

לסוף מאה ושלושים ושנים שנים אחרות יתקיים, לאחז בכנפות הארץ, וינערו הרשעים ממנה, ותטהר הארץ הקדושה, והקדוש ברוך הוא יעורר את המתים בארץ הקדושה, ויקומו חילות חילות בארץ הגליל.

ואז יתעורר סתר המעין העליון אות י', ויתקיימו שלשים ושנים שבילים בשלמות להשפיע למטה, וכל אותיות השם הקדוש יתקיימו בקיומם יהו"ה, שעד עכשו לא היו בשלמות. עד הזמן שישפיע וימשך אותו מעין עליון בחבור האותיות לתוף ה' (ו"ה) אחרונה, וזהו לסוף תשלום מאה וארבעים וארבע שנים אחרות שישתלמו. ויתעוררו שאר מתי ישראל שבשאר הארצות.

שימצא כל זה בחשבון ח"ת, שהתישב העולם ויתבשם, ויעבר הצד האחר [הנחש הרע] מן העולם. וה"א תחתונה תתמלא מתוך המעין העליון, ותתעטר ותאיר בשלמות, ואז כתוב (ישעיה ל) והיה אור הלכנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים.

עד שתהיה שבת לה' ללקט נפשות בתענוגי קדשה, [זו ה' אחרונה] כל אותו אלף שביעי, וזהו התעוררות של רוחות קדושות של עם ישראל, להתלבש אחר שבת בגופות אחרים קדושים, להקרא קדושים, שכתוב והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו. עד כאן דברי סודות נסתרים.

ויקם מלך חדש. רבי יוסי אמר, בכל יום עושה הקדוש ברוך הוא מלאכים שלוחים על העולם, שכתוב (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות. עשה לא כתוב, אלא עושה, משום שכל יום יום עושה. ובאותו זמן התמנה ממנה אחד על מצרים, וזהו שכתוב ויקם מלך חדש, חדש ודאי.

דבר אחר יש הבל אשר נעשה על הארץ, כפי שאמרנו שהתחזק [והתחזק] על העולם. במה? משום שיש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים, מגיע לידיהם כמותם מעשי הרשעים כמו בת עובדי עבודה זרה, או אחד מאותם מעשים שהם ממעשה הרשעים, והם עומדים בקיומם מפחד רבונם, ולא רוצים להטמא כמו כמה צדיקי אמת שבאו לידיהם כמעשים הללו, והם גבורי כח שעושים רצון אדונם ולא חטאו, ועל זה הבל נעשה על הארץ ומתחזק בתקפו.

ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים, באה לידיהם מצוה אחת שהיא מעשה של צדיקים, וזוכים בה ועושים אותה, כמו לסטים מקפח שהיה נמצא בהרים יחד עם לסטים עובדי עבודה זרה, וכשהיה עובר שם יהודי, היה מציל אותו ושומר אותו מהם, והיה קורא עליו רבי עקיבא: יש רשעים אשר מגיע אליהם כמעשה הצדיקים.

וכמו אותו רשע שהיה בסביבתו של רבי חייא, שלילה אחד פגש את אותה אשה שהיתה הולכת לבית בתה, רצה לתקף אותה. אמרה לו, בבקשה ממך, כבד את רבונך ואל תחטא עמי. עזב אותה ולא חטא בה. הוי אומר, ויש רשעים אשר מגיע אליהם כמעשה הצדיקים אמרתי שגם זה הבל. כמו שהתחזק אותו הבל עם אותם הצדיקים שבאו לידיהם מעשי רשעים ולא חטאו, אף כן התחזק עם אותם רשעים שהגיעו לידיהם מעשי אותם הצדיקים ועושים אותם.

ששנינו, עשה הקדוש ברוך הוא צדיקים ורשעים בעולם, וכמו שהוא מתכבד בעולם במעשי הצדיקים, כן גם הוא מתכבד ברשעים כשעושים מעשה טוב בעולם, כמו שנאמר (קהלת א) את הכל עשה יפה בעתו. אוי לרשע כשעושה את עצמו רע ומתחזק בחטאו, כמו שנאמר (ישעיה א) אוי לרשע רע וגו'.

עוד פתח ואמר, (קהלת ז) את הכל ראיתי בימי הבלתי וגו'. פסוק זה אף כן בארוהו החברים, אבל כאשר נתנה חכמה לשלמה, ראה הכל בזמן ששולטת הלבנה. יש צדיק – זה עמוד העולם. אבד – כמו שנאמר הצדיק אבד, בזמן הגלות. בצדקו –

כמו שאותם שבעה רקיעים, ויש אחרים שנדבקים בהם ומתפשטים ויוצאים מהם, כן גם יש הבלים אחרים שמתפשטים ויוצאים מאלה, וכלם אמר שלמה.

וכאן יש בו סוד החכמה. יש הבל שיוצא מאותם הבלים עליונים, שהעולם עומד עליהם, וזה נעשה על הארץ, והתקיים בקיומו והתחזק בתקפו במעשי הארץ ובעליה שעולה מהארץ, וזה התמנה על הארץ, וכל תקף וקיום שלו באותן נשמות הצדיקים שנלקטו מן הארץ כשהם צדיקים, עד שלא סרחו, בעוד שנותנים ריח טוב כמו חנוף, שכתוב בו ואיננו כי לקח אתו אלהים. ונטל אותו כשעדין לא הגיע זמנו, ומשתעשע בו, וכן שאר צדיקי עולם.

ששנינו, על שני דברים צדיקים מסתלקים מן העולם טרם הגיע זמנם, אחד על חטאי הדור, שכשמתרבים רשעים בעולם, אותם צדיקים שנמצאים ביניהם נתפסים בחטאיהם. ואחד כשמתגלה לפני הקדוש ברוך הוא שיסרחו אחר כך, הוא מסלק אותם מהעולם טרם הגיע זמנם. זהו שכתוב אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים. מגיע עליהם דין שלמעלה כאלו עשו חטאים ומעשים של רשעים.

שהרי פעם אחת שאל רבי יוסי בר רבי יעקב, איש כפר אונו, בזמן שרבי עקיבא וחבריו הסתלקו מן העולם ומתו באותו אפן, את רבי מאיר, אמר לו, וכי זה כתוב בכל התורה כלה? אמר לו, ולא? והרי אמר שלמה אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים, מגיע עליהם דין מלמעלה כאלו עשו חטאים ומעשים של רשעים. ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים, יושבים בשקט ושלום בעולם הזה, דין לא מגיע אליהם, כאלו עשו מעשים של צדיקים.

למה? אם משום שגלוי לפני הקדוש ברוך הוא שישובו בתשובה או שיצא מהם זרע שיהיה אמת בעולם, כמו תרח שיצא ממנו זרע אמת – אברהם. אחז שיצא ממנו חזקיהו, ושאר הרשעים של העולם. ולכן, בצד זה ובצד זה, הבל שאמרנו נעשה ונתחזק על הארץ, כמו שאמרנו.

הנשמה שהיא מעץ החיים מצטיירת שם למעלה באותו צרור החיים להתענג בנעם ה', כמו שנאמר (תהלים כז) לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו.

ויילך איש מבית לוי - זה גבריאל, כמו שנאמר (דניאל ט) והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון וגו'. מבית לוי - זו כנסת ישראל, שבאה מצד השמאל. ויקח את בת לוי - זו הנשמה.

ששנינו, בשעה שנולד גוף של צדיק בעולם הזה, הקדוש ברוך הוא קורא לגבריאל ונוטל אותה נשמה [של צדיק] שבגן, ומוריד אותה לגוף הזה של הצדיק שנולד בעולם הזה, והוא נפקד עליה ושומר אותה.

ואם תאמר, אותו מלאך שהתמנה על רוחות הצדיקים שמו לילה, ואתה אומר ששמו גבריאל? כך הוא ודאי, משום שבא מצד השמאל, וכל מי שבא מצד השמאל כך נקרא.

ויילך איש - זה עמרם. ויקח את בת לוי - זו יוכבד. ובת קול ירדה ואמרה לו להזדוג בה, שהרי קרב זמן גאלת ישראל על ידי הבן שנולד מהם.

והקדוש ברוך הוא סיע בו, ששנינו, שכינה שרתה על מטתם, והרצון שלהם בדבקות אחת היתה בשכינה, ולכן לא זזה שכינה מאותו בן שהולידו, לקיים מה שכתוב (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדשים. בן אדם שמקדש עצמו מלמטה, הקדוש ברוך הוא מקדש אותו מלמעלה. כמו שהרצון שלהם היה בדבקות של השכינה, כך השכינה נדבקה ממש באותו מעשה שעשו.

אמר רבי יצחק, אשרי הצדיקים שהרצון שלהם בדבקות של הקדוש ברוך הוא תמיד. וכמו שהם מתדבקים בו תמיד, כך גם הוא נדבק בהם ולא עוזב אותם לעולמים. אוי לרשעים שהרצון שלהם והדבקות שלהם מרחקת ממנו, ולא די להם שמתרחקים ממנו, אלא שנדבקים בצד האחר. בא ראה, עמרם שנדבק בקדוש ברוך הוא, יצא ממנו משה, שהקדוש ברוך הוא לא זז ממנו לעולמים, ושכינה נדבקה עמו תמיד. אשרי חלקו.

ותהר האשה ותלד בן ותרא אתו כי טוב הוא. מה זה כי טוב הוא? אמר רבי חייא, שנולד

משום שהיא שוכבת לעפר. צדק זה, כל זמן שישאל בגלות, היא עמם בגלות, ומשום כך, צדיק אבד בצדקו, שהרי אין מגיעות אליו אותן ברכות עליונות.

ויש רשע מאריך ברעתו - זה סמאל, שהאריך שקט ושלום לאדם, במה? ברעתו, באותה רעה אשתו, (אשה רעה אשת זנונים) נחש התקיף, שהרי לא מגיע עליהם שקט ושלום אלא רק משום שנדבק באותה נקבה. כמו זה לשאר המלכיות, עד שהקדוש ברוך הוא יקים מן העפר את אותה סכת דוד הנופלת, שכתוב (עמוס ט) אקים את סכת דוד הנפלת.

ויילך איש מבית לוי. רבי יוסי פתח, (שיר ו) דודי ירד לגנו לערגות הבשם וגו'. לגנו - זו כנסת ישראל, משום שהיא ערוגת הבשם, שהיא כלולה מכל צדדי (מיני) בשמים וריחות של העולם הבא. בשעה שהקדוש ברוך הוא יורד לגן הזה (של עדן), כל אותן נשמות הצדיקים מתעטרות שם, כלן נותנות ריח, כמו שנאמר וריח שמניך מכל בשמים (וריח אפך פתפוחים) - אלו הם נשמות הצדיקים, שאמר רבי יצחק, כל אותן נשמות הצדיקים שהיו בעולם הזה וכל אותן הנשמות שעתידות לרדת לעולם הזה, כלן (עומדות בגן הזה). בגן שבארץ כלם עומדים בדיוקן וציור שהיו עומדים בעולם הזה, וסתר וסוד זה נמסר לחכמים.

רוח שירדת לבני אדם, שהוא מצד הנקבה, נחקה תמיד בחקיקה פחותה הנה. ציור הגוף של אדם בעולם הזה בולט החוצה, ורוח נחקת פנימה. כשמתפשטת הרוח מן הגוף, אותה רוח בולטת בגן של הארץ בציור ודיוקן של גופו ממש שבעולם הזה, משום שהיה תמיד כמו חותם.

ועל זה היא אמרה (שיר ח) שימני כחותם. מה חותם חקוק בחקיקה פנימה ומצטיר בציור בולט החוצה, אף כך היא הרוח שהיתה מצד שלה, כמו זה ממש בעולם הזה חקוק בחקיקה פנימה, וכשמתפשט מהגוף ונכנס לגן שבארץ, האויר ששם בולט אותו חקיקה להצטיר החוצה, ומצטיר בציור בולט החוצה, כמו שציור של הגוף בעולם הזה [למעלה].

וְדַאי. וְכִי בַת לֹוי בַּתְּחִלָּה וְעַכְשָׁיו אֵשֶׁה? אֵלָּא כִּף זֶה בְּדַאי, וְכִף לְמַדְנֹו, עַד שְׁלֵא הַזְדוּגָה אֵשֶׁה, הִיא נִקְרָאת בַּת פְּלוּנִי. אַחַר שֶׁהַזְדוּגָה, נִקְרָאת אֵשֶׁה. וְכַאֲן בַּת וְאֵשֶׁה, דְּרָגָה אַחַת הִיא.

וְתַצְפִּנְהוּ שְׁלֵשָׁה יְרֻחִים – אֵלֹו שְׁלֹשֶׁת הִירְחִים שֶׁהַדִּין הַקָּשָׁה שְׁרוּי בְּעוֹלָם, וְאֵלֹו הֵם: תַּמוּז, אָב וְטַבַּת (שְׁבַט). מַה מְשַׁמֵּיעַ? שְׁעַד שְׁלֵא יֵרֵד מֹשֶׁה לְעוֹלָם, הוּא הָיָה מְצוּי לְמַעְלָה, וְעַל זֶה הַזְדוּגָה בּו שְׁכִינָה מִיּוֹם שְׁנוּלָד. מִכַּאֲן, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁרוּחוֹת הַצְּדִיקִים מְצוּיּוֹת הֵן לְמַעְלָה עַד שְׁלֵא יוֹרְדוֹת לְעוֹלָם.

וְלֹא יִכְלָה עוֹד הַצְּפִינוּ וְגו'. מַה זֶה וְתַקַּח לוֹ תַבַּת גִּמְא? שְׁכַפְתָּהּ אוֹתוֹ בְּסִימְנִיָּה לְהִיּוֹת שְׁמוֹר מֵאוֹתָם הַדְּגִים שֶׁל הַיָּם שְׁשֻׁטִים בַּיָּם הַגְּדוֹל, שְׁכַתוּב (תְּהִלִּים קד) שֶׁם רִמְשׁ וְאִין מְסַפֵּר. וְהִיא כְּסִתָּה אוֹתוֹ לְהִיּוֹת שְׁמוֹר מֵהֵם בְּכַסּוּי [בְּצַד הַיּוֹבֵל] [טִיסַת הַרוֹכֵל] [טַס הַכְּבָרָה] נִכְבֵּד שֶׁל שְׁנֵי גֻּנְיִם, לְכֵן וְשָׁחַר, וְהִנִּיחָה אֶת מֹשֶׁה בִּינֵיהֶם שֶׁיִּנְדַע עִמָּהֶם, מִשּׁוּם שְׁעֵתִיד לְעֵלוֹת [בִּינֵיהֶם] פְּעַם אַחֲרַת לְקַבַּל תּוֹרָה.

וְתִרְד בַּת פְּרַעָה לְרַחֵץ עַל הַיָּאֵר – זוֹהִי שְׁבָאָה מְצַד הַשְּׁמַאל שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (שְׁמוֹת כ) לְרַחֵץ עַל הַיָּאֵר. עַל הַיָּאֵר דּוֹקָא, וְלֹא עַל הַיָּם.

וְאִם תֹּאמַר, וְהָרִי כְּתוּב וּמִטָּף אֲשֶׁר הַכִּיתָּ בּוֹ אֶת הַיָּאֵר, וּמֹשֶׁה לֹא הִכָּה אֵלָּא עַל הַיָּם, וְקָרָאוּ לוֹ יָאֵר? אֵלָּא יָאֵר הָיָה שֶׁהִכָּה אֶהָרֵן עַל יְדֵי מֹשֶׁה, וְהַחֲשִׁיב אוֹתוֹ הַכְּתוּב שֶׁהוּא עֲשֵׂה זֹאת.

כְּמוֹ זֶה וַיִּמְלֵא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת ה' אֶת הַיָּאֵר. וְאֶהָרֵן הִכָּהוּ. אֵלָּא עַל שְׁבָא מְצַד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָאוּ הַכְּתוּב אַחֲרֵי הַכּוֹת ה', אַחַר כִּף קָרָאוּ בְּשֵׁם מֹשֶׁה. וְנִעְרַתִּיהָ הִלְכַת עַל יַד הַיָּאֵר – אֵלֹו שְׁאֵר הַמַּחֲנוֹת שְׁבָאִים מֵהַצַּד הַזֶּה.

וְתַפְתַּח וְתִרְאֶהוּ אֶת הַיֵּלֶד. וְתִרְאֶהוּ? וְתִרְאֶה הָיָה צְרִיף (לְכַתֵּב)! מַה זֶה וְתִרְאֶהוּ? אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִין לָךְ דְּבַר בַּתּוֹרָה שְׁאִין בּוֹ סוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים וְנִכְבְּדִים. אֵלָּא כִּף לְמַדְנֹו, רִשְׁם הַמֶּלֶךְ וְהַגְּבִירָה נִמְצָא בּוֹ, וְהוּא רִשְׁם שֶׁל נְא"ו ה"א. וּמִיָּד – וְתַחֲמַל עָלָיו וְגו'. עַד כֵּאֵן לְמַעְלָה. מִכַּאֲן וְהִלָּאָה לְמַטָּה, חוּץ מֵהַכְּתוּב הַזֶּה.

מֵהוּל. מִשּׁוּם שֶׁסוּד הַבְּרִית נִקְרָא טוֹב, שְׁכַתוּב (יִשְׁעִיָּה ג) אָמְרוּ צְדִיק כִּי טוֹב.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, רְאֵתָה בּוֹ אוֹר הַשְּׁכִינָה שְׁמַאִיר בּוֹ, שְׁבַשְׁעָה שְׁנוּלָד, הַתְּמַלָּא כָּל הַבַּיִת אוֹר, שְׁכַתוּב וְתִרְאֵה אוֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא, וְכַתוּב (כְּרַאשִׁית א) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב. וְעַל זֶה כְּתוּב כִּי טוֹב הוּא, וְהַכֵּל הָיָה.

וְתַצְפִּנְהוּ שְׁלֵשָׁה יְרֻחִים. מַה אוֹמְרִים שְׁלֵשָׁה יְרֻחִים? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, רִמְזוּ הוּא שְׁרַמְזוּ, שְׁלֵא נוֹדַע מֹשֶׁה בְּזֵהָר עֲלִיוֹן עַד שְׁלֵשָׁה יְרֻחִים, שְׁכַתוּב (שְׁמוֹת יט) בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי, שְׁהָרִי אֲזַ נִתְּנָה תּוֹרָה עַל יְדוֹ, וְשְׁכִינָה הַתְּגַלְתָּה וְשָׁרְתָה עָלָיו לְעֵינֵי כָּלֵם, שְׁכַתוּב וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו ה'.

וְלֹא יִכְלָה עוֹד הַצְּפִינוּ, שְׁעַד אוֹתָהּ שְׁעָה לֹא נוֹדַע דְּבוּרוֹ בְּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכַתוּב מֹשֶׁה יִדְבַר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל.

וְתַקַּח לוֹ תַבַּת עֲצֵי גִמְא, רִמְזוּ עַל הָאָרוֹן שְׁלוּחוֹת הַבְּרִית נִכְנָסִים לְתוֹכוֹ. תַבַּת גִּמְא הִיא אָרוֹן הַבְּרִית. וְתַחֲמָרָה בַּחֲמֵר וּבְזָפַת, [שְׁאוֹתָהּ תַבָּה שְׁהוּא] שְׁהָרִי הָאָרוֹן הָיָה מְצֻפָּה מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, זוֹהִי הַתּוֹרָה שֶׁהַחֲמִירָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַצּוֹת עֲשֵׂה וּבְמַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

וְתִשָּׂם בָּהּ אֶת הַיֵּלֶד – אֵלֹו יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (הוֹשַׁע יא) כִּי נִעַר יִשְׂרָאֵל וְאֶהְבֶּהוּ. וְתִשָּׂם בְּסוּף – שְׁלֵא הָיוּ מַצּוֹת הַתּוֹרָה חֲמֵר לְעֵשׂוֹת עַד סוּף, שְׁנִכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ לְסוּף אַרְבַּעִים שָׁנָה. עַל שְׁפַת הַיָּאֵר – עַל מֵאמֵר שֶׁל אוֹתָם שְׁמוֹרִים תּוֹרָה וְחֻקָּה לְיִשְׂרָאֵל. (רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, כִּף לְמַדְנֹו).

דְּבַר אַחַר וַיֵּלֶךְ אִישׁ – זֶה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכַתוּב ה' אִישׁ מִלְחָמָה. מִבַּיִת לֹוי – זֶה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַמְּקוֹם שֶׁהַחֲכָמָה הַעֲלִיּוֹנָה וְאוֹתוֹ נִהָר מִתְּחַבְּרִים כְּאָחַד וְלֹא נִפְרָדִים לְעוֹלָמִים. מִבַּיִת לֹוי – שֶׁהָשָׂרָה לוֹיִתָּן (כָּל שְׁמֻחָה) לְשֻׁמְחָה בְּעוֹלָם, זֶהוּ שְׁכַתוּב (תְּהִלִּים קד) לוֹיִתָּן זֶה יִצְרַת לְשַׁחַק בּוֹ. וַיִּקַּח אֶת בַּת לֹוי – זֶה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מְקוֹם שְׁאוֹר הַלְּכָנָה מֵאִיר.

וְתִתְּהַר הָאֵשֶׁה וְתִלְדַּ בֶּן. הָאֵשֶׁה וְדַאי, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר לְזֹאת יִקְרָא אֵשֶׁה. בַּתְּחִלָּה בַּת לֹוי, וְכִף זֶה

(מאביהם) בכל, ומייד שמתחננים לפני הקדוש ברוך הוא, חוזרים בתשובה ובוכים לפניו כמו בן שבוכה לפני אביו. מה כתוב? והנה נער בכה. כיון שבכה, העברו (נשתברו) כל הגזרות הרעות של העולם. מה כתוב? ותחמל עליו, התעוררה עליו ברחמים ורחמה עליו.

ותאמר מילדי העברים זה, שהם רפי לב, ולא מילדי העכו"ם שהם קשי ערף וקשי לב. מילדי העברים רפי לב מאבות ומאמהות לשוב לפני רבונם. ותקרא את אם הילד, שהיתה בוכה. זהו שכתוב (ירמיה לא) קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו'. הוא בוכה, ואם הילד היא בוכה.

אמר רבי יהודה, לעתיד לבא מה כתוב? בבכי יבאו ובתחנונים וגו'. מהו בבכי יבאו? בזכות בכי של אם הילד, שהיא רחל, יבואו ויתכנסו מהגלות. ואמר רבי יצחק, הגאולה של ישראל לא תלויה אלא רק בבכי, כשישאלו ויכלו בכי הדמעות שבכה עשו לפני אביו, שכתוב (בראשית כז) וישא עשו קלו ויבך. [אמר רבי יוסי, אותו בכי שבכה עשו] ואותן דמעות הורידו את ישראל לגלות. כיון שיכלו אותן דמעות בבכיה של ישראל, יצאו מגלותו, זהו שכתוב (ירמיה לא) בבכי יבאו ובתחנונים אוכילם.

ויפן פה וכה, ראה באותן חמשים אותיות שמיוחדים אותו ישראל בכל יום שמע ישראל פעמים, שיש בהם כ"ה פעמים, ולא ראה אותם בו. ויפן פה וכה וגו'. פה וכה, אמר רבי אבא, פה – ראה אם היו בו מעשים פשירים. וכה – אם עתיד לצאת ממנו בן מעלה. מיד – וירא כי אין איש. ראה ברוח הקדש שלא עתיד לצאת ממנו בן מעלה.

שאמר רבי אבא, כמה רשעים הם בעולם שמוציאים בנים מעלים יותר מאותם צדיקים, ואותו בן מעלה שיוצא מן הרשע הוא מעלה יותר, להיות טהור מטמא, אור מתוך חשכה, חכמה מתוך טפשות, וזהו המעלה מהכל.

וירא של כאן, הכל ברוח הקדש הסתפל וראה, ומשום כך הסתפל והרג אותו,

ותתצב אחתו מרחק וגו'. ותתצב אחתו, אחותו של מי? אחותו של אותו שקרא לכנסת ישראל אחותי, כמו שנאמר (שיר ה) פתחי לי אחתי רעיתי. מרחק, כמו שנאמר מרחוק ה' נראה לי.

[אוי:] משמע שאותם צדיקים, עד שלא ירדו לעולם, נודעים הם למעלה אל הכל, וכל שכן משה. ומשמע גם כן שנשמות הצדיקים נמשכות ממקום עליון, כמו שבארנו, וסוד הדבר למדנו, שמשמע שיש לנשמה אב ואם, כמו שיש לגוף אב ואם בארץ, ומשמע שבכל הצדדים, בין למעלה בין למטה, הכל בא מזכר ונקבה ונמצאים. והרי בארו את הסוד, שכתוב תוצא הארץ נפש חיה. הארץ – זו כנסת ישראל. נפש חיה – נפש של אדם הראשון העליון כמו שנתבאר. בא רבי אבא ונשקו. אמר, ודאי יפה אמרת, וכך הוא ודאי. אשרי חלקו של משה הנביא הנאמן על כל שאר נביאי העולם.

דבר אחר ותתצב אחתו – זוהי חכמה, כמו שנאמר (משלי ז) אמר לחכמה אחתי את. אמר רבי יצחק, מעולם לא העברה (התעוררה) מדת הדין מן העולם, שהרי בשעה שהיו ישראל חוטאים, היה הדין מקטרג עמם, ואז ותתצב אחתו מרחק, כמו שנאמר מרחוק ה' נראה לי.

ותרד בת פרעה לרחץ על היאר. בשעה שהיו ישראל פוסקים מן התורה, מיד – ותרד בת פרעה לרחץ על היאר. היתה יורדת מדת הדין לרחץ מדם ישראל על עלבון התורה. ונערתיה הלכת על יד היאר – אלו האמות שהם הולכים ורודפים אחריהם. על יד היאר – על סבת עלבון התורה, ואותם שמורים (שישנים) בה, שרפו ידיהם ממנה.

אמר רבי יהודה, כל דברי העולם תלויים בתשובה ובתפלה שמתפלל אדם לקדוש ברוך הוא, וכל שכן מי ששופך דמעות בתפלתו, שאין לה שער שלא נכנסים אותן דמעות. מה כתוב? ותפתח ותראהו את הילד. ותפתח – זו שכינה שעומדת על ישראל כאם על הבנים, והיא תמיד פותחת בזכותם של ישראל.

כיון שפתחה – ותראהו את הילד, ילד שעשועים, שהם ישראל, שמתחטאים לפני מלכם

אמר רבי חייא, יעקב הזיז אותה מן הבאר, שהרי כתוב, כשמתכנסים שם כל העדרים, והשיבו את האבן. וביעקב לא כתוב וישב את האבן, שהרי לא הצטרף אחר כף, שהרי בתחלה המים לא היו עולים. כיון שבא יעקב, עלו המים אליו, [ומשה אף כף עלו המים אליו] ואותה האבן לא היתה על פי הבאר, ומשום כף ותבאנה ותדלנה.

רבי אלעזר ורבי אבא היו הולכים מטבריה לצפורי. עד שהיו הולכים, פגע בהם יהודי אחד. התחבר עמם. אמר רבי אלעזר, כל אחד יאמר דבר תורה.

פתח הוא ואמר, (יחזקאל לו) ויאמר אלי הנבא אל הרוח הנבא בן אדם ואמר אל הרוח וגו'. מפסוק זה ידעתי מקום שהרוח יוצאת ממנו, וכי יכול היה יחזקאל לנבא על הרוח, והרי כתוב, אין אדם שולט ברוח לכלא את הרוח. אלא, בן אדם לא יכול לשלט ברוח, אבל הקדוש ברוך הוא הוא שולט בכל, ועל מאמרו היה מתנבא הנביא יחזקאל. ועוד, שהרי רוח היתה בגוף בעולם הזה, ולכן התנבא עליה מארבע רוחות באי הרוח, מאותו מקום שנתחם בעמודיו בארבעת הצדדים של העולם.

כפיץ אותו יהודי לפניו, אמר לו, רבי אלעזר, מה ראית? אמר, דבר ראיתי. אמר לו, מה? אמר לו, רוח בני אדם אם מתלבש בגן עדן בלבוש של דיוקן בגוף של העולם הזה, היה לו לכתב: כה אמר ה' מגן עדן באי הרוח. מהו מארבע רוחות?

אמר לו, רוח לא יורדת לעולם הזה עד שעולה מהגן שבארץ לתוך הכסא שעומד על ארבעה עמודים. כיון שעולה שם, נשאבת מתוך אותו הכסא של המלך, ויורדת לעולם הזה, הגוף נטל מארבעה צדדי העולם. אף הרוח כף נטלת מארבעה צדדי הכסא שמתקן עליהם.

אמר לו אותו האיש, הקפיצה שקפצתי לפניכם, דבר ראיתי מצד זה. משום שיום אחד הייתי הולך במדבר, וראיתי עץ אחד נחמד למראה ומערה אחת תחתיו. קרבתי אליו, וראיתי אותה מערה שמעלה ריחות מכל מיני ריחות של העולם. התחזקתי בעצמי ונכנסתי לאותה מערה, וירדתי

והקדוש ברוך הוא סבב הכל ללכת לאותה באר, כמו שהלך יעקב לאותה באר, שכתוב וישב על הבאר. ביעקב כתוב (בראשית כט) וירא והנה באר. במשה כתוב וישב בארץ מדין וישב על הבאר. משום שמושה ויעקב, אף על גב שבדרגה אחת היו, התעלה משה בזה יותר ממנו.

רבי יוסי ורבי יצחק היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי, אותה באר שראה יעקב וראה משה, האם זו היתה אותה באר שחפרו אברהם ויצחק? אמר לו, לא. אלא בשעה שנברא העולם, נבראה הבאר הזאת, וכערב שבת בין השמשות נברא הפה שלה, וזוהי הבאר שראו יעקב ומשה.

משנה. אותם רודפי אמת, אותם המבקשים סוד האמונה, אותם שדבקים בקשר נאמן, אותם שיודעים דרכי המלך העליון, קרבו ושמעו.

בשעלו שנים ויצאו למול אחד, מקבלים אותו בין שתי זרועות. שנים יורדים לשלשה (למטה) הם שנים, אחד מהם הוא שדה תפוחים קדושים, מהבאר הזאת יושבים [שנים יושבים] המושב שהנביאים (בניו) יונקים מהם. אחד ביניהם הוא חבור של הכל, והוא נוטל מהכל. אותה באר קדושה עומדת תחתיהם, שדה תפוחים [הקדושים] היא. מהבאר ההיא נשקים העדרים שרעה משה במדבר, מהבאר הזאת נשקו העדרים שברר יעקב כאשר ברר אותם לתוך חלקו כל אותן מרכבות וכל אותם בעלי הכנפים.

שלשה עומדים רובצים על הבאר הזאת. באר זו מתמלאת מהם, ונקראת אדני, על זה כתוב (דברים ג) אדני אלהים אתה החלות וגו'. וכתוב (דניאל ט) והאר פניך על מקדשך השמים למען אדני, אדון כל הארץ, זהו שכתוב (יהושע ג) הנה ארון הברית אדון כל הארץ. בה גנוז מקור קדוש שנובע בה תמיד, וממלא אותה, שנקרא ה' צבאות. ברוך הוא לעולם ולעולמי עולמים.

ולכהן מדן שבע בנות ותבאנה ותדלנה וגו'. אמר רבי יהודה, אם באר זו שהיא באר יעקב, הרי כתוב בה (בראשית כט) ונאספו שמה כל העדרים וגללו וגו'. וכאן בנות יתרו לא הצטרפו את זה, אלא ותבאנה ותדלנה, בלי טרח אחר.

שֹׁדַאי זֶהוּ בְרוּר הַדָּבָר, וְהַקְדוּשׁ בְרוּךְ הוּא הַזְמִין לְפִי פְסוּק זֶה. נָתַן לָהֶם אוֹתוֹ צְרוּר כְּתָבִים. כִּי־נָתַן שֹׁטֵל אוֹתוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר וּפְתַח אוֹתוֹ, יֵצֵא חֹדֶר אֵשׁ וְהִקִּיפוּ. רָאָה בּוֹ מַה שֶׁרָאָה, וּפָרַח מִיָּדוֹ.

בָּבָה רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, מִי יָכוֹל לַעֲמֹד בַּגְּנוּזֵי הַמְּלָךְ, (תהלים טו) ה' מִי יִגְוֹר בְּאֶהְלֵךְ מִי יִשְׁכֵּן בְּהַר קִדְשׁךָ. אֲשֶׁר־יִדְרֹךְ זֶו וְאוֹתָהּ שְׁעָה שְׁפָגְשְׁתִּי אוֹתָךְ. וּמֵאוֹתוֹ יוֹם הָיָה שְׁמַח רַבִּי אֶלְעָזָר, וְלֹא אָמַר כָּלוּם לַחֲבָרִים. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, פָּגְשׁוּ בְּאֵר מַיִם אַחַת. עָמְדוּ עָלֶיהָ וְשָׁתוּ מִן הַמַּיִם.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֲשֶׁר־יִחַלְקֶם שֶׁל הַצְּדִיקִים. יַעֲקֹב בָּרַח מִלְּפָנָי אַחִיו, וְהִזְדַּמְנָה לוֹ בְּאֵר. כִּי־נָתַן שֶׁהָבְאָר רָאָתָה אוֹתוֹ, הַמַּיִם נוֹדְעוּ לְאֶדְוִינְיָהֶם וְעָלוּ אֵלָיו וְשִׁמְחוּ עִמּוֹ, וְשֵׁם הַזְּדוּגָה לוֹ בַּת זוּגוּ. מִשֶּׁהָ בָּרַח מִלְּפָנָי פָּרְעָה וְהִזְדַּמְנָה לוֹ אוֹתָהּ בְּאֵר, וְהַמַּיִם רָאוּ אוֹתוֹ וְנוֹדְעוּ לְאֶדְוִינְיָהֶם וְעָלוּ אֵלָיו, וְשֵׁם הַזְּדוּגָה לוֹ בַּת זוּגוּ.

מַה בֵּין מִשֶּׁה לְיַעֲקֹב? בְּיַעֲקֹב כְּתוּב (בראשית כט) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת רַחֵל וְגו'. וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיִּגַּל אֶת הָאָכָן וְגו'. מַה כְּתוּב בְּמִשְׁהָ? וַיִּכְאוּ הָרַעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקָּם מִשֶּׁהָ וַיּוֹשַׁעַן וְגו'. בְּוֹדַי שְׁמִשָּׁה הָיָה יוֹדֵעַ, שְׁכִינּוֹן שֶׁרָאָה מִיָּם שְׁעוֹלִים אֵלָיו, שְׁשֵׁם תִּזְדַּמֵּן לוֹ בַּת זוּגוּ. וְעוֹד, שֶׁהָרִי רוּחַ הַקִּדְשׁ לֹא זָזָה מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים, וּבָהּ הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁצְּפוּרָה תִּהְיֶה בַּת זוּגוּ. אָמַר מִשֶּׁהָ, וְדַאי יַעֲקֹב בָּא לְכָאן וְהַמַּיִם עָלוּ אֵלָיו, וְהִזְדַּמֵּן לוֹ אָדָם שֶׁהִכְנִיסוֹ לְבֵיתוֹ וְנָתַן לוֹ כָּל מַה שֶּׁצָּרִיךְ, אַף אֲנִי כָּךְ.

אָמַר אוֹתוֹ הָאִישׁ, כָּךְ לְמַדְנּוּ, שְׁיִתְרוֹ הָיָה כְּמֹר לְכוּכְבִּים וּמְזֻלוֹת. כִּי־נָתַן שֶׁרָאָה שְׁכוּכְבִּים וּמְזֻלוֹת אֵין בָּהֶם מִמֶּשׁ, נִפְרָד מִעֲבוּדָתָהּ. קָם הָעָם וְנָדָה אוֹתוֹ. כִּי־נָתַן שֶׁרָאוּ אֶת בְּנוֹתָיו, הָיוּ מְגַרְשִׁים אוֹתָם, שֶׁהָרִי בְּהַתְחַלָּה הֵן הָיוּ רוֹעוֹת צֹאנֹו. כִּי־נָתַן שֶׁרָאָה מִשֶּׁהָ בְרוּחַ הַקִּדְשׁ שֶׁעָלָה דָּבָר שֶׁל כּוּכְבִּים וּמְזֻלוֹת הָיוּ עוֹשִׂים כָּךְ, מִיָּד - וַיִּקָּם מִשֶּׁהָ וַיּוֹשַׁעַן וַיִּשָּׁק אֶת צֹאנָם, וַיַּנְעִשֶׂה קִנְאֵי לְקְדוּשׁ בְרוּךְ הוּא בְּכָל.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, אַתָּה אֶצְלָנוּ, וְלֹא יוֹדְעִים אֶת שְׁמֶךָ. אָמַר, אֲנִי יוֹעֵזָר בֶּן יַעֲקֹב. בָּאוּ הַחֲבָרִים וַיִּשְׁקוּהוּ. אָמְרוּ, וּמָה אַתָּה אֶצְלָנוּ, וְאָנוּ לֹא

בְּמַדְרָגוֹת יְדוּעוֹת לְתוֹךְ מְקוֹם אֶחָד שֶׁהָיוּ בּוֹ עֲצִים גְּדוֹלִים וְרִיחוֹת וּבְשָׁמִים שֶׁלֹּא יִכְלָתִי לְסַבֵּל.

וְשֵׁם רְאִיתִי אִישׁ אֶחָד, וְשִׁרְבִיט אֶחָד בְּיָדוֹ, וְהָיָה עוֹמֵד בְּפֶתַח אֶחָד. כִּי־נָתַן שֶׁרָאָה אוֹתִי, תָּמָה וְעָמַד אֵלָי. אָמַר לִי, מָה אַתָּה עוֹשֶׂה כָּאן וּמֵאִיפֹה אַתָּה, אֲנִי פִּחְדָתִי הִרְבַּח. אָמַרְתִּי לוֹ, מוֹרִי, אֲנִי מִן הַחֲבָרִים, וְכָךְ וְכָךְ רְאִיתִי בְּמַדְבָּר, וְנִכְנַסְתִּי לְמַעְרָה הַזֶּה, וַיִּרְדָּתִי לְכָאן.

אָמַר לִי, הוֹאִיל וְאַתָּה מִן הַחֲבָרִים, קַח אֶת הַכְּתָבִים הַקְּשׁוּרִים הַלְלוּ וְתַן אוֹתָם לַחֲבָרִים, אוֹתָם שִׂיּוּדְעִים הַסּוּדוֹת שֶׁל רוּחוֹת הַצְּדִיקִים. הִכָּה בִּי בְּאוֹתוֹ שִׁרְבִיט, וְנִרְדַּמְתִּי. בֵּין כָּךְ רְאִיתִי כְּמָה חֲזִילוֹת וּמַחְנוֹת בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה שֶׁהָיוּ בָּאִים בְּדֶרֶךְ לְאוֹתוֹ מְקוֹם, וְאוֹתוֹ אִישׁ הִכָּה בְּאוֹתוֹ שִׁרְבִיט וְאָמַר, לָכוּ בְּדֶרֶךְ שֶׁל הָאֵילָנוֹת. בֵּין כָּךְ שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, פָּרַחוּ בְּאוֹר וְעָלוּ, וְלֹא יָדַעְתִּי לְאִיפֹה. וְשָׁמַעְתִּי קוֹלוֹת שֶׁל מַחְנוֹת גְּדוֹלִים, וְלֹא יָדַעְתִּי מֵהֵיכָן (לְאִיזָה מְקוֹם) הוּא. הַתְּעוֹרְרָתִי וְלֹא רְאִיתִי דָּבָר, וּפִחְדָתִי בְּאוֹתוֹ מְקוֹם.

בֵּין כָּךְ רְאִיתִי אוֹתוֹ אִישׁ. אָמַר לִי, רְאִיתְךָ דְּבָר? אָמַרְתִּי לוֹ, רְאִיתִי בְּתוֹךְ שְׁנַתִּי כָּךְ וְכָךְ. אָמַר, בְּאוֹתָהּ דֶּרֶךְ הוֹלְכוֹת רוּחוֹת הַצְּדִיקִים לְתוֹךְ הַגֶּן עָדָן לְהִכְנִס לְשָׁם, וּמָה שֶׁשָּׁמַעְתָּ מֵהֶם, הוּא שְׁעוֹמְדִים בְּגֶן בְּדִיוֹקָן שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְשִׁמְחִים בְּרוּחוֹת הַצְּדִיקִים שֶׁנִּכְנָסִים לְשָׁם.

וּכְמוֹ שֶׁגוּף נִבְנָה בְּעוֹלָם הַזֶּה מְקַשֵּׁר שֶׁל אַרְבַּעַת יְסוּדוֹת וּמְצִטִיר בְּעוֹלָם הַזֶּה, אַף כָּךְ הָרוּחַ מְצִטִיר בְּגֶן מְקַשֵּׁר שֶׁל אַרְבַּע רוּחוֹת שְׁעוֹמְדוֹת בְּגֶן. וְאוֹתָהּ רוּחַ מְתַלְבֶּשֶׁת שָׁם וּמְצִטִיר מֵהֶם בְּצִיּוּר שֶׁל דְמוֹת הַגּוּף שֶׁהִצִּטִיר בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאֵלְמָלָא אוֹתָן אַרְבַּע רוּחוֹת שֶׁהֵן אֲוִירִים שֶׁל הַגֶּן, הָרוּחַ לֹא מְצִטִיר בְּצִיּוּר כָּלֵל, וְלֹא מְתַלְבֶּשֶׁת בָּהֶם. **אוֹתָן** אַרְבַּע רוּחוֹת קְשׁוּרוֹת אֵלָה בְּאֵלָה כְּאֶחָד, וְאוֹתָהּ רוּחַ מְצִטִיר וּמְתַלְבֶּשֶׁת בְּהֵן, כְּמוֹ שֶׁהַגּוּף מְצִטִיר בְּקִשְׁרִים שֶׁל אַרְבַּעַת יְסוּדוֹת הָעוֹלָם. וְלָכֵן מְאַרְבַּע רוּחוֹת בְּאֵי הָרוּחַ, מְאוֹתָן אַרְבַּע רוּחוֹת שֶׁל גֶּן עָדָן שֶׁהִתְלַבְּשָׁה וְהִצִּטִירָה בְּהֵן. וְעַכְשָׁיו קַח קִשֶׁר זֶה שֶׁל כְּתָבִים וְלֶךְ לְדֶרֶכְךָ, וְתַן אוֹתָם לַחֲבָרִים. **בָּא** רַבִּי אֶלְעָזָר וְאוֹתָם הַחֲבָרִים וַיִּשְׁקוּהוּ בְּרֹאשׁוֹ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְרוּךְ הֶרְחַמְנָן שֶׁשָּׁלַחְךָ לְכָאן,

פרגוד אחד שהיה מפסיק בבית. תמה רבי חייא. אמר, אשמע דבר מפיו מכאן.

שמע שהיה אומר, ברח דודי ודמה לך לצבי או לעפר האילים. כל הכסוף שכוספים ישראל [מלפני] מהקדוש ברוך הוא, הוא שאמר רבי שמעון, תאותם של ישראל שהיה הקדוש ברוך הוא לא הולך ולא מתרחק, אלא בורח כצבי או כעפר האילים.

מה הטעם? אמר רבי שמעון, אין חיה בעולם עושה כמו הצבי או כעפר האילים. בזמן שהוא בורח, הולך מעט מעט ומחזיר את ראשו למקום שיצא ממנו, ולעולם הוא תמיד מחזיר את ראשו לאחוריו. כך אמרו ישראל: רבנו של עולם, אם אנו גורמים שתסתלק מבינינו - יהי רצון שתברח כמו הצבי או כמו עפר האילים, שהוא בורח ומחזיר את ראשו למקום שהניח. זהו שכתוב (ויקרא כו) ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלתם. דבר אחר - הצבי, כשהוא ישן, הוא ישן בעין אחת, והאחרת הוא נעור. כך אמרו ישראל לקדוש ברוך הוא, עשה כמו הצבי, שהנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל.

היינו יודעים אותך? הלוכו כאחד כל אותו היום, וליום אחר לוו אותו שלשה מילין, והלך לדרכו.

ותאמרן איש מצרי הצילנו. רבי חייא אמר, הרי בארו החברים, שנצנצה בהן רוח הקדש, ואמרו ולא ידעו מה אמרו. לאיש שהיה יושב במדבר, והיו ימים שלא אכל בשר. יום אחד בא דב לטל כבש אחד. ברח הפכש, והדב אחריו, עד שהגיעו לאותו איש למדבר. ראה כבש והחזיק בו ושחטו, ואכל בשר.

דבר אחר ואלה שמות בני ישראל - רבי יהודה פתח ואמר, (שיר א) שחורה אני ונאווה וגו'. שחורה אני ונאווה - זו כנסת ישראל שהיא שחורה מן הגלות. ונאווה - שהיא נאווה בתורה ומצוות ומעשים פורים. בנות ירושלם - שעל זה זכאים לרשת את ירושלים של מעלה. כאהלי קדר - אף על גב שהיא קודרת בגלות, במעשים היא פיריעות שלמה, פיריעות של המלך שהשלום כלו שלו.

רבי חייא הגדול היה הולך לבעלי המשנה ללמד מהם. הלך לרבי שמעון בן יוחאי, וראה

❁ סדר הלימוד ליום כד שבט [יום 142 בשנה] ❁

אין פותחים ואין מסיימים, כלם נמצאים, עד שלא נשמע (שישמע) בכל הרקיעים שלמעלה ושלמטה פתחון פה. כשמסיים רבי שמעון לעסק בתורה, מי רואה איזה שירים? מי רואה איזו חדוה שמשבחים לרבונם? מי רואה את הקולות שהולכים בכל הרקיעים? כלם באים בשביל רבי שמעון וכורעים ומשתחווים לפני רבונם, מעלים ריחות של בשמים של עדן עד עתיק הימים, וכל זה משום רבי שמעון.

פתח רבי שמעון פיו ואמר, שש דרגות ירדו עם יעקב למצרים, וכל אחת ואחת עשרה אלף רבוא. וכנגדן שש דרגות לישראל, וכנגדן שש דרגות לכפא העליון, וכנגדן שש דרגות לכפא שלמטה, שכתוב שש מעלות לכפא. זהו שכתוב (יחזקאל טז) רבבה כצמח השדה נתתיך וגו'. הרי שש. וכנגדן כתוב ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו וגו'.

בא ראה, כל אחד ואחד עולה לעשרה, והיו ששים, ואותם ששים גבורים שסביב השכינה, והם ששים רבבות שיצאו עם ישראל מן הגלות ושבנו עם יעקב לגלות.

אמר לו רבי חייא, והרי היו (רואים) שבעה ועלו לשבעים. אמר לו רבי שמעון, שבעים לא מכאן. ואם תעלה בדעתך שבעה, הרי כתוב (שמות כה) וששה קנים יצאים מצדיה שלשה קני מנרה וגו'. וקנה אחד האמצעי לא בחשבון, שכתוב (במדבר ח) אל מול פני המנורה יאירו וגו'.

עד שהיו יושבים, אמר רבי אלעזר לרבי שמעון אביו, מה ראה הקדוש ברוך הוא להוריד את ישראל למצרים בגלות? אמר לו, שאלה אחת אתה שואל, או שתים? אמר לו, שתים. גלות למה, ולמה דוקא למצרים? אמר לו, שתים הן, וחוזרות להיות אחת. אמר לו, עמד בעמדה בשבילך יתקיים למעלה משמך דבר זה. אמר בני, אמר.

פתח ואמר, (שיר ו) ששים המה מלכות ושמונים פילגשים. ששים המה מלכות - אותם גבורים שלמעלה מכח הגבורה שנאחזים בקליפות (בחקיקות) של חיה הקדושה של ישראל. ושמונים

שמע רבי חייא ואמר, אם עליונים [פוסקים] עוסקים בבית, ואני יושב בחוץ?! בכה. שמע רבי שמעון ואמר, ודאי שכונה בחוץ, מי יצא? אמר רבי אלעזר בנו, אם אני אשרף - [כחול] לא אשרף, שהרי השכינה מחוץ אלינו. שתכנס השכינה, ותהיה אש שלמה. שמע קול שאומר: עדין לא נסמכו הסומכים, והשערים עדין לא התקנו, ומקטני [ומאחלי] הבשמים של עדן, שכעת הוא. לא יצא רבי אלעזר.

ישב רבי חייא, בכה ונאנח. פתח ואמר, סב דמה לך דודי לצבי או לעפר האילים. נפתח שער הפרגוד, לא

נבנם רבי חייא. זקף רבי שמעון את עיניו ואמר, מזה נשמע שנתנה רשות למישהו בחוץ, ואנו בפנים?! קם רבי שמעון. הלכה האש ממקומה עד מקום רבי חייא. אמר רבי שמעון, ניצוץ אור הקליטה בחוץ, של המפתח ואנו כאן בפנים?! התאלם פיו של רבי חייא.

ביון שנכנס פנימה, הוריד את עיניו ולא זקף ראשו. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו, קום העבר ידך על פיו, שלא יודע בזה, שלא רגיל בו. קם רבי אלעזר והעביר ידו על פי רבי חייא. פתח פיו רבי חייא ואמר, ראתה עיני מה שלא ראיתי. הזדקפתי שלא חשבתי, שטוב למות באש של זהב טוב שדולק.

במקום שזורקים שביבי אש לכל עבר, וכל שביב ושביב עולה לשלש מאות ושבעים מרפבות, וכל מרפבה נפרדת לאלף אלפים ורבוא רבבות, עד שמגיע לעתיק הימים שיושב על כפא, והכפא מזדעזע ממנו למאתים וששים עולמות.

עד שמגיע למקום עדון הצדיקים, עד שנשמע בכל הרקיעים, וכל העליונים והתחתונים, וכלם בזמן אחד, תמהים ואומרים: זהו רבי שמעון בר יוחאי שהיה מרעיש הכל, מי יכול לעמד לפניו. זהו הוא רבי שמעון בר יוחאי שבשעה שפותח פיו להתחיל לעסק בתורה, מקשיבים לקולו כל הכסאות וכל הרקיעים וכל המרפבות, וכל אותם שמשבחים את רבונם.

ישב רבי שמעון, ורבי אלעזר בנו עומד ומפרש דברים של סודות חכמה, והיו פניו מאירות כשמש. והדברים מתפזרים וטסים ברקיע. ישבו יומים ולא אכלו ולא שתו, ולא היו יודעים אם היה יום או לילה. כשיצאו, ידעו שהיו יומים שלא טעמו דבר. קרא על זה רבי שמעון, ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל וגו'. ומה אם אנו בשעה אחת כך - משה, שהפתוב העיד בו ויהי שם עם ה' ארבעים יום וגו', על אחת כמה וכמה.

בשבתא רבי חייא לפני רבי וספר לו את המעשה, תמה רבי, ואמר לו רבי שמעון בן גמליאל אביו, בני, רבי שמעון בר יוחאי אריה, ורבי אלעזר בנו אריה, ואין רבי שמעון כשאר אריות, עליו פתוב (עמוס ג) אריה שאג מי לא יירא וגו'. ומה עולמות שלמעלה מזדעזעים ממנו - אנו על אחת כמה וכמה. איש שלא גזר תענית לעולמים על מה ששאל ובקש, אלא הוא גזר והקדוש ברוך הוא מקיים, הקדוש ברוך הוא גזר והוא מבטל, והינו מה ששנינו מה שפתוב (שמואל-ב כג) מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים. הקדוש ברוך הוא מושל באדם. ומי מושל בקדוש ברוך הוא? צדיק, שהוא גזר גזרה, והצדיק מבטלה.

שנינו, אמר רבי יהודה, אין לך דבר בחיבות לפני הקדוש ברוך הוא כמו תפלתם של צדיקים. ואף על גב שנוח לו, לפעמים שעושה בקשתם ולפעמים שלא עושה.

שנו רבותינו, פעם אחת היה העולם צריך מטר. בא רבי אליעזר וגזר ארבעים תעניות ולא בא מטר. התפלל תפלה ולא בא מטר. בא רבי עקיבא ועמד והתפלל. אמר משיב הרוח, ונשבה רוח. אמר ומוריד הגשם, ובא מטר. חלשה דעתו של רבי אליעזר. הסתפל רבי עקיבא בפניו.

קם רבי עקיבא לפני העם ואמר, אמשל לכם משל למה הדבר דומה. רבי אליעזר דומה לאהוב המלך שאוהב אותו יותר, וכשנכנס לפני המלך, נוח לו, ולא רוצה לתת לו בקשתו בחפזון, כדי שלא יפרד ממנו, שנוח לו לדבר עמו. ואני דומה לעבד המלך שבקש בקשתו לפניו, ולא רוצה המלך שיכנס לשערי ארמונו, וכל שכן לדבר עמו. אמר

פילגשים - ממנים בחקיקות שתחתיין בחזרה (באחר) אחד ממאה. ועלמות אין מספר - כנאמר היש מספר לגדודיו. ועם כל זה כתוב, אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה. זוהי השכינה הקדושה שיוצאת מבעלי המגן (משנים עשר) אורות שזוהרים שמאירים לכל, והיא נקראת אם (בינה).

כמו זה עשה הקדוש ברוך הוא בארץ, זרק את כל העמים לכל עבר, ומנה עליהם גדולים, זהו שפתוב (דברים ד) אשר חלק ה' אלהיך אתם לכל העמים. והוא לקח לחלקו את כנסת ישראל, זהו שפתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. וקרא לה אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה. זוהי שכינת כבודו שהשרה ביניהם, אחת היא ומיוחדת לו. ראיה בנות ויאשרוה, כמו שנאמר (משלי לא) רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה. מלכות ופילגשים ויהללוה - אלו גדולי העמים שנפקדו עליהם.

ועוד סוד הדבר הוא, ששנינו, בעשרה מאמרות נברא העולם, וכשתסתכל הם שלשה, והעולם נברא בהם בחכמה ובתבונה ובדעת, והעולם לא נברא אלא בשביל ישראל. כשרצה להעמיד את העולם, עשה את אברהם בסוד החכמה, את יצחק בסוד התבונה, ואת יעקב בסוד הדעת, ובזה נקרא (משלי כד) ובדעת חדרים ימלאו. ובאותה שעה נתקן כל העולם, ומשגולדו ליעקב שנים עשר שבטים, נתקן הכל כמו שלמעלה.

כשראה הקדוש ברוך הוא חדוה רבה של העולם התחתון הזה שנתקן כמו שלמעלה, אמר, אולי חס ושלום יתערבו בשאר העמים וישאר פגם בכל העולמות. מה עשה הקדוש ברוך הוא? טלטל את כלם מכאן לכאן, עד שירדו למצרים לדור את דיוורם בעם קשה ערף, שמבזים את מנהגייהם ומבזים אותם להתחתן בהם ולהתערב עמהם, וחושבים אותם לעבדים. הגברים געלו בהם, והנקבות געלו בהם, עד שנתקן הכל בזרע קדש, ובין כך ובין כך נשלם חטא שאר העמים, שפתוב (בראשית טו) כי לא שלם עון האמורי עד הנה. וכשיצאו, יצאו צדיקים קדושים, שפתוב שבטי יה עדות לישראל. בא רבי שמעון ונשקו בראשו. אמר לו, עמד בני בעמדה, כי השעה עומדת לך.

משום שזהו שבחו של האגוז. מה אגוז נסתר וטמיר מכל צדדיו - כך המרכבה שיוצאת מהגן נסתרת מכל צדדיה. ומה אותם ארבעה קרשים שבאגוז מתחברים בצד זה ונפרדים בצד זה - כך במרכבה מתחברים באחדות בחדוה ושלמות, ונפרד כל אחד לעברו על מה שהתמנה. זהו שכתוב (בראשית ב) הוא הסבב את כל ארץ החוילה, הוא ההלך קדמת אשור, וכן כלם.

אמר רבי עקיבא, הלכלוך הזה שבקלפת האגוז למה הוא רומז? אמר לו, אף על גב שהתורה לא גלתה אותו - בזה מתגלה.

בא ראה, (שקדים) מהם מרים ומהם מתוקים, ורמז יש להם: יש בעלי דין קשה, ויש בעלי ראשית, אבל כל רמז שגלה בתורה ראינו שהוא דין, וכך הוא לירמיה הראו לו בדין, שכתוב (ירמיה א) מקל שקד אני ראה. מה זה שקד? שקדים ממש. וכן במטה אהרן, (במדבר ז) ויגמל שקדים. ומן התבה ממש נשמע שהוא דין קשה, שכתוב (דניאל ט) וישקד ה' על הרעה, וכן שקד אני על דברי, וכן כלם. אמר לו רבי עקיבא, משמע כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא, ללמד ממנו חכמה רבה, שכתוב (משלי טז) כל פעל ה' למענהו. רבי אלעזר אמר מכאן, שכתוב (בראשית א) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. מה זה מאד? ללמד ממנו חכמה עליונה.

אמר רבי יהודה, מה זה שכתוב (קהלת ז) גם את זה לעמת זה עשה האלהים? כמו שבקריע - עשה הקדוש ברוך הוא בארץ, והכל רומז למה שלמעלה. שכשהיה רואה רבי אבא עץ אחד שפריו נעשה עוף שפורח ממנו, היה בוכה ואומר: אם היו בני אדם יודעים למה רומזים, היו קורעים מלבושיהם עד טבורם למה שנשכחה מהם החכמה. כל שכן בשאר מה שעשה הקדוש ברוך הוא בארץ.

במו שאמר רבי יוסי, אילנות, אותם שנראתה מהם חכמה, כמו חרוב, דקל, פסתוק, וכדומה להם, כלם בהרפכה [מרכבה] אחת הרפכו. כל אותם שעושים פרות, פרט לתפוחים, סוד אחד הם, פרט לשבילים שנפרדים.

המלך, תנו לו בקשתו במהירות ולא יכנס לכאן. כך רבי אליעזר הוא אהוב המלך, ואני העבד, והמלך רוצה לדבר עמו כל היום ולא יפרד ממנו, ואני - המלך לא רוצה שאכנס לשערי ארמונו. ונחה דעתו של רבי אליעזר.

אמר לו, עקיבא, בא ואגיד לך דבר, שנראה לי בחלום פסוק זה, שכתוב (ירמיה ז) ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי. בא ראה, שנים עשר הרי אפרסמון [טהור] נכנס אותו שלובש חשן ואפוד, ובקש מהקדוש ברוך הוא לחוס על העולם, ועד עכשו הוא תלוי. אם כך, למה חלשה דעתו של רבי אליעזר? משום בני אדם שלא יודעים בזה.

אמר רבי אליעזר, שמונה עשר הרי אפרסמון [טהור] עליונים, נכנסים נשמות הצדיקים, וארבעים ותשעה ריחות עולים בכל יום עד אותו מקום שנקרא עדן, שכנגד זה נתנה תורה במ"ט פנים טמא, ובמ"ט פנים טהור. וארבעים ותשע אותיות בשמות השבטים, ארבעים ותשעה ימים כנגד התורה. מ"ט ימים קדושים עליונים עומדים לטל רשות בכל יום מאכנים זוהרות שחקוקות באותו החשן.

ואותו שלבוש בחשן יושב בכסא קדוש נכבד, שארבעה תומכים עומדים מסתכלים בחשן. על מאמרו נכנסים ועל מאמרו יוצאים, מרימים עינים ומסתכלים למעלה, רואים ציץ שלוהט בשש מאות ועשרים עברים, ושם הקדוש העליון חקוק עליו. מזדעזעים ומתחלחלים. קשורים בצדיו של הימין הקדוש, ששמאל נוטל בידי תומכי השמים, מכניס אותם ומגלה אותם. זהו שכתוב (ישעיה לד) ונגלו כספר השמים.

אמר לו רבי עקיבא, מה זה שכתוב (שיר ז) אל גנת אגוז ירדתי? אמר לו, בא ראה, אותו גן יוצא מעדן, וזוהי השכינה. אגוז - זו מרכבה עליונה קדושה של אותם ארבעה ראשים שמאירים שנפרדים מן הגן, כמו האגוז הזה שאותם ארבעה ראשים קדושים לפנים. ומה שאמר ירדתי, כמו ששינו, ירד פלוני למרכבה.

אמר לו רבי עקיבא, אם כך, היה לו לומר לאגוז ירדתי, מה זה אל גנת אגוז ירדתי? אמר לו,

מְצַרְיָמָה אֶת יַעֲקֹב? אִם בְּחַיִּים, אָמַר אֶת יַעֲקֹב, וְאִם אַחַר שְׁמַת, הוּצֵא מִשָּׁם אֶת יַעֲקֹב. אֲלֵא בֵּא תְּרֹאֶה, לֹא אָמַר הַכְּתוּב הַיּוֹרְדִים מְצַרְיָמָה אֶת יַעֲקֹב, שְׁעַד עַכְשָׁו לֹא הִיְתָה יְרִידָה לְיַעֲקֹב, אֲלֵא הַבָּאִים. לְמַדְנּוּ שְׂבָאוֹ עִם יַעֲקֹב, וְהִלְכוּ לָהֶם. עַד שְׂיָרְדוּ אֵלֶּה לְגַלוֹת, יָרְדוּ אֵלֶּה עִמָּם. זֶהוּ שְׁכַתּוּב וְאֵלֶּה שְׁמוֹת.

רַבִּי דוֹסְתָאֵי אָמַר, בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיוּ בָּאִים וְהוֹלְכִים לָהֶם, זֶהוּ שְׁכַתּוּב הַבָּאִים מְצַרְיָמָה, וְלֹא כְּתוּב אֲשֶׁר בָּאוּ, וְהִינּוּ שְׁכַתּוּב הַבָּאִים מְצַרְיָמָה. בַּתְּחִלָּה אֶת יַעֲקֹב, וְאַחֲרָיִךְ כְּפִשְׁהִיְתָה לָהֶם יְרִידָה, אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ. וּבֵא רְאֵה, כָּל בְּנֵי יַעֲקֹב הָיוּ מֵתִים בְּאוֹתוֹ זְמַן, וְיָרְדוּ אֵלֶּה וְאֵלֶּה.

רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמְרוּ, בְּפָרְשָׁה זוֹ יֵשׁ דְּבָרִים עֲלִיוֹנִים, שְׁשֻׁנִּינוּ, בְּשַׁעֲהָ שְׂיָרְדוּ הַמֵּרְכָבוֹת וְהַמְּחֻנּוֹת הַקְּדוּשִׁים, דִּיּוֹקְנֵיהֶם שֶׁל הַשְּׂבָטִים שְׁחֻקוּקִים לְמַעְלָה, כֻּלָּם נִכְנְסוּ לְדוֹר עִמָּם. זֶהוּ שְׁכַתּוּב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ, וְכְתוּב רְאוּבֵן שְׁמַעוֹן לְוִי.

דָּבָר אַחֲרָיִךְ וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מְצַרְיָמָה אֶת יַעֲקֹב וְגו' - חֲזָרָה פָּרְשָׁה זוֹ לְמָה שְׂאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה, וְהַכֹּל הָיָה.

וּבֵא רְאֵה, רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָף, כְּשִׁהָיָה מְגִיעַ לְפָסוּק הַזֶּה, הָיָה בּוֹכֵה. שְׁשֻׁנִּינוּ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָף, בְּשַׁעֲהָ שֶׁהִלְכוּ יִשְׂרָאֵל לְגַלוֹת, הַתְּכַנְסוּ כָּל נַשְׁמוֹת הַשְּׂבָטִים לְמַעְרַת הַמִּכְפֻּלָּה, צֹחֲחוּ וְאָמְרוּ: זָקֵן זָקֵן, כְּאֵב שֶׁל בָּנִים אֵין בְּעַמְלָן [שֶׁל הַגְּלוֹת] שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה. בְּנִיף כֻּלָּם מִשְׁעַבְדִּים בְּפָרְךְ, וְעַם אַחֲרָיִךְ עוֹשִׂים בָּהֶם נְקֻמוֹת הָעוֹלָם.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הַתְּעוֹרְרָה רוּחַ שֶׁל אוֹתוֹ הַזָּקֵן, בְּקֶשׁ רְשׁוֹת וְיָרַד. קָרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכָל מֵרְכָבוֹתָיו וּמְחֻנּוֹתָיו וּמִלְכֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם, וְיָרְדוּ כֻלָּם עִם יַעֲקֹב וְעִם שְׂבָטָיו. שְׂבָטִים יָרְדוּ חַיִּים עִם אֲבֵיהֶם, וּשְׂבָטִים יָרְדוּ מֵתִים עִם אֲבֵיהֶם. זֶהוּ שְׁכַתּוּב וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מְצַרְיָמָה וְגו', וְכְתוּב רְאוּבֵן שְׁמַעוֹן לְוִי וְגו'. וּבֵא רְאֵה, מֵתִים הָיוּ, וְיָרְדוּ, וְכְתוּב וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם. אָמַר רַבִּי אָבָא, בְּזֵה נִקְרָא (תהלים קג) כְּרַחֵם אֵב עַל בָּנִים.

רַבִּי יְהוּדָה בַּר שְׁלוֹם הָיָה הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ, וְרַבִּי אָבָא הָיָה עִמּוֹ. נִכְנְסוּ לְמִקּוֹם אֶחָד וְלָנוּ שָׁם. אָכְלוּ. כְּשֶׁרָצוּ לְשֹׁכֵב, שָׁמוּ רֵאשֵׁם בְּאוֹתוֹ תֵּל שֶׁל הָאֶרֶץ

כָּל אוֹתָם שְׁלֹא עוֹשִׂים פְּרוֹת, וְהֵם גְּדוּלִים, פָּרַט לְעַרְבֵי נַחַל שִׁישׁ לָהֶם סוּד לְבָדָם כְּמוֹ שְׁלַמְעֵלָה, מִיְנִיקָה אַחַת יוֹנְקִים, וְכָל אֶחָד מֵאוֹתָם הַקְּטָנִים, פָּרַט לְאֹזוּב, מֵאִם אַחַת נוֹלְדוּ.

כָּל עֹשֵׁב הָאֶרֶץ שְׂמֻמָּנִים עֲלֵיהֶם, גְּדוּלִים תְּקִיפִים בְּשָׂמִים. לְכָל אֶחָד וְאֶחָד סוּד לְבָדוֹ, כְּמוֹ שְׁלַמְעֵלָה, וְלִכְּנָן כְּתוּב (ויקרא יט) שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים. שְׂכָל אֶחָד וְאֶחָד נִכְנְסוּ לְבָדוֹ וְיוֹצֵא לְבָדוֹ. זֶהוּ שְׁכַתּוּב (איוב לח) הַיְדַעְתָּ חֻקוֹת שָׁמַיִם אִם תִּשִּׁים מִשְׁטָרוֹ בְּאֶרֶץ. וְכְתוּב (ישעיה מ) לְכֻלָּם בְּשֵׁם יִקְרָא. וּמָה [שְׂ]כָל מָה שְׂבַעוּלָם סוּד בְּלָבְדוֹ, וְלֹא רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגַלוֹת אוֹתָם וּלְעַרְבֵב אוֹתָם, וְקָרָא בְּשְׁמוֹת - בְּנֵי יַעֲקֹב, שֶׁהֵם שְׂבָטִים קְדוּשִׁים, שֶׁהֵם קִיּוּם הָעוֹלָם, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה. זֶהוּ שְׁכַתּוּב וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֵלּוּ נֹאמַר אֵלֶּה שְׁמוֹת, מִשְׁמַע שְׂכָף הוּא. עַכְשָׁו שְׁכַתּוּב וְאֵלֶּה שְׁמוֹת, מִשְׁמַע שְׁעַל הָרֵאשׁוֹנִים מוֹסִיף, מָה הָרֵאשׁוֹנִים בְּנֵי יַעֲקֹב - אֶף כָּאֵן בְּנֵי יַעֲקֹב.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, חַס וְשְׁלוֹם, בְּשַׁעֲהָ שְׂאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (בראשית מו) אָנֹכִי אָרַד עִמָּךְ מְצַרְיָמָה, סִבְרַתְּ שְׂשֻׁכִּינָה תִרַד עִמּוֹ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה [אָמַר לוֹ, וְהָרִי כְּתוּב אָנֹכִי אָרַד עִמָּךְ מְצַרְיָמָה. עִמָּךְ] מִמֶּשׁ? אֲלֵא בְּשַׁעֲהָ שְׁהִיְתָה יְרִידָה לְבְנָיו, יְרִידָה שְׂשֻׁכִּינָה. זֶהוּ שְׁכַתּוּב אָנֹכִי אָרַד מְצַרְיָמָה, וְאָנֹכִי אֶעֱלֶךְ גַּם עֲלֵה. כָּל זְמַן שֶׁתִּהְיֶה לָךְ עֲלֵיךְ, כְּבִיכּוּל יֵשׁ לִי גַם עֲלֵיךְ. וּבְשַׁעֲהָ שֶׁתִּהְיֶה לָךְ יְרִידָה, כְּבִיכּוּל אָנֹכִי אָרַד עִמָּךְ. וְעַד שְׁמַת יוֹסֵף וְכָל אַחֲיוֹ וְהִיְתָה לָהֶם יְרִידָה, קָמָה שְׂשֻׁכִּינָה וְיָרְדָה עִמָּם. כְּמוֹ שְׂיָרְדוּ אֵלֶּה, כֶּף יָרְדוּ אֵלֶּה.

אָמַר (רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה) רַבִּי יְהוּדָה, מָה כְּתוּב לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ? וְיָמַת יוֹסֵף בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנִים וְגו'. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שְׁמַת יוֹסֵף וְכָל הַשְּׂבָטִים וְהִיְתָה לָהֶם יְרִידָה, יָרְדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְגַלוֹת, וּשְׂשֻׁכִּינָה וּמִלְאָכִים עֲלִיוֹנִים יָרְדוּ עִמָּם. זֶהוּ שְׁכַתּוּב וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם נוֹסְפוּ עַל הָרֵאשׁוֹנִים לְרִדְתָּ לְגַלוֹת.

אָמַר לוֹ, אִם כֶּף, יַעֲקֹב הָיָה מֵת אוֹ לֹא? אָמַר לוֹ, מֵת. אָמַר לוֹ, וּמָהוּ מָה שְׁכַתּוּב הַבָּאִים

[ויקם מלך חדש וכו'] רבי יצחק פתח, (שיר א) עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו. עד שהמלך – זה הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (ישעיה מו) כה אמר ה' מלך ישראל, וכתוב (דברים לג) ויהי בישרון מלך. במסבו – בין כנפי הכרובים. נרדי נתן ריחו – שגרמו להסתלק מביניהם.

דבר אחר עד שהמלך במסבו – בעוד שהקדוש ברוך הוא היה נותן תורה לישראל, שכתוב (שמות לד) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל וגו'. בעוד שהיה כותב תורה לישראל, הוציאו ריחם הטוב, ואמרו אלה אלהיך ישראל.

דבר אחר עד שהמלך במסבו – בעוד שהיה הקדוש ברוך הוא יורד על הר סיני לתת תורה לישראל. נרדי נתן ריחו – שכתוב נעשה ונשמע.

רבי תנחום אמר, לכל אמה ואמה יש שר למעלה, וכשנותן הקדוש ברוך הוא שליטה לזה – מוריד את זה, וכשנותן שליטה לאותו שר, אין לו שליטה אלא משום ישראל. זהו שכתוב היו צריה לראש.

רבי יצחק אמר, ישראל הם כנגד כל שאר אמות העולם. מה שאר העמים הם שבעים – אף ישראל הם שבעים. זהו שכתוב כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים. ומי ששולט על ישראל, כאלו שולט על כל העולם.

רבי אבא אמר מכאן, ובני ישראל פרו וישרצו וגו' – הרי שבעה. וכל דרגה (עולה) לעשרה – הרי שבעים. מה כתוב אחריו? ויקם מלך חדש על מצרים.

אמר רב הונא, למה השתעבדו ישראל בכל האמות? בשביל שישאר בהם העולם, שהם כנגד כל העולם, וכתוב (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. ומה הוא אחד – אף ישראל אחד, שכתוב (שמואל ב ז) גוי אחד בארץ. מה שמו אחד ונפרד בשבעים – אף ישראל אחד ונפרד בשבעים.

רבי יהודה פתח, (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו', תחת עבד פי מלוך. ששנינו, אין לה אמה שפלה ונקלית ובזויה לפני הקדוש ברוך הוא

שהיה שם קבר אחד. עד שלא נרדמו, קרא קול אחד מהקבר ואמר, הזרע שלי הולך לאדמה. שתים עשרה שנה היה שלא התעוררתי פרט לעכשו, שפרצוף בני אני רואה כאן.

אמר רבי יהודה, מי אתה? אמר לו, אני יהודי, ואני יושב נזוף, שאיני יכול להכנס משום אותו צער של שני שגנב אותו גוי כשהיה קטן ומלקה אותו כל יום, והצער שלי דוחה אותי מלהכנס למקומי, ובמקום זה לא התעוררתי פרט לעכשו.

אמר לו, ואתם האם יודעים בצער החיים? אמר לו, נשבע בשר הקבר, אם לא בקשותינו על החיים, לא היו עומדים אפלו חצי יום בעולם, ועכשו התעוררתי כאן, שהיו אומרים לי בכל יום שבמהרה יבא לכאן בני, ולא ידעתי אם בחיים או במוות.

אמר לו רבי יהודה, מה מעשיכם באותו העולם? רעש הקבר ואמר, קומו לכו, שעכשו מפים את בני. תמהו וברחו משם כחצי מיל. ישבו עד שהאיר הבקר. קמו ללכת, וראו איש אחד שהיה רץ ובורח, והיה שותת דם על כתפיו. אחזו בו, וספר להם את המעשה. אמרו לו, מה שמך? אמר להם, לחמא בר ליואי. אמרו, ומה [בן] ליואי בר לחמא היה אותו המת. ופחדו לדבר אתו יותר, ולא חזרו. אמר רבי אבא, זהו שאמרו שתפלות המתים מגנות על החיים, מנין לנו? שכתוב ויעלו בנגב ויבא עד חברון.

אמר רבי יהודה, בא ראה, שני נדרים נדר הקדוש ברוך הוא ליעקב, אחד שירד עמו לדור עמו בגלות, ואחד שיעלהו מקברו לראות חדות הסיוע הקדוש שדר עם בניו. זהו שכתוב (בראשית מו) אנכי ארד עמך מצרימה. אנכי ארד עמך בגלות, ואנכי אעלה גם עלה, כנאמר (יחזקאל לו) והעליתי אתכם מקברותיכם עמי, וכתוב ששם עלו שבטים וגו'.

דבר אחר ויקם מלך חדש על מצרים וגו' – אמר רבי שמעון, באותו יום נתנה רשות לשרו של מצרים על כל שאר העמים. ששנינו, עד שלא מת יוסף, לא נתן שלטון לשלטן של מצרים על ישראל. כיון שמת יוסף, אז ויקם מלך חדש על מצרים. ויקם – כמי שהיה נמוך וקם.

אֵלָא יום אַחַד בְּלָבָד, שֶׁהוּא יוֹמוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא אֶלְף שָׁנִים. זֶהוּ שְׁכָתוּב נִתְּנִי שְׁמָמָה כָּל הַיּוֹם דְּוָה. יוֹם אַחַד בְּלָבָד, וְלֹא יוֹתֵר.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אִם יִשְׁתַּעְבְּדוּ יוֹתֵר, לֹא עַל פִּי גִזְרַת הַמֶּלֶךְ הוּא, אֵלָא עַל שְׁלֹא רוּצִים לְחַזֵּר אֵלָיו, וְכָתוּב (דְּבָרִים ל) וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְגו', וְכָתוּב אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בַּקְּצָה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ וְגו'.

וַיֹּאמֶר אֵל עֲמוֹ הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֹּא רֵאֵה, שְׁהָרִי עַל כָּל פָּנִים הַמְּלֶאךָ הַשְּׁלִיט הַמְּמַנֶּה עַל הַמְּצָרִים הֵיךְ, וְכֵךְ הוּא, שְׁבָרַב הַפְּרָשָׁה לֹא נֹאמַר אֵלָא מְלֶךְ מְצָרִים סִתָּם, וְהֵינּוּ הַמְּמַנֶּה הַגָּדוֹל עַל מְצָרִים. פְּרַעַה מְלֶךְ מְצָרִים, פְּרַעַה מִמֶּשׁ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, לְפִיכֵךְ כָּתוּב וַיֹּאמֶר, כְּלוֹמַר הַכְּנִיס בְּלָבָם דְּבַר זֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאמַר (שְׁמוּאֵל ב טז) כִּי ה' אָמַר לוֹ קָלֵל אֶת דָּוִד. מִחֻשְׁבַּת הַלֵּב בְּלָבָד. וְכֵן (אֶסְתֵּר ו) וַיֹּאמֶר הֶמֶן בְּלָבוֹ, וְכֵן (בְּרֵאשִׁית יז) וַיֹּאמֶר בְּלָבוֹ הַלְבָן מֵאָה שָׁנָה. אִף כָּאֵן גַּם, הַכְּנִיס מִחֻשְׁבָּה בְּלָבָם שֶׁאֲמָרוּ רַב וְעֲצוּם מִמֶּנּוּ. מַה זֶה מִמֶּנּוּ? רָצָה לֹמַר מִמֶּנָּה שְׁלָהֶם. הֵם אָמְרוּ בְּלָבָם שְׁחִיל וְתִקְרָף שְׁלָהֶם גָּדוֹל וְתִקְרָף מִמֶּנּוּ, מֵהַשְּׁלִטוֹן שְׁלָהֶם.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כָּל אַמּוֹת הָעוֹלָם [חוּץ מִיִּשְׂרָאֵל] מוֹשְׁכִים כַּחַם מִשְׁרִיָּהֶם, וְיִשְׂרָאֵל מוֹשְׁכִים כַּחַם מִהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהֵם נִקְרָאִים עִם ה', וְלֹא עִם שֶׁל הַשְּׁלִטָּנִים. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כָּאֵן נִקְרָאוּ עֲמוֹ, שְׁכָתוּב וַיֹּאמֶר אֵל עֲמוֹ, וְשָׁם כָּתוּב (שְׁמוֹת ג) רֵאֵה רְאִיתִי אֶת עֲנִי עֲמִי, עֲמִי מִמֶּשׁ. יִשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ עִם ה', וְשָׂאֵר הָאַמּוֹת נִקְרָאוּ עֲמוֹ שֶׁל הַשְּׁלִיטָּה שְׁלָהֶם, שְׁכָתוּב (מִיכָה ד) כִּי כָּל הָעַמִּים יִלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיו וְאֶנְחֲנוּ נֶלְךְ בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד.

אָמַר רַבִּי אַבְאָ, פְּסוּק זֶה הֵיךְ לוֹ לֹמַר, [הִנֵּה עִם יִשְׂרָאֵל, אוֹן] בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מִמֶּנּוּ. [אֵלָא] מֵהוּ עִם בְּנֵי? אֵלָא עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמֶּשׁ, מֵאוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל שְׁלַמְעֵלָה, שְׁחָשְׁבוּ שְׁעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ, וְלֹא עִם ה', וְכָתוּב וַיִּקְצוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא כָתוּב מִפְּנֵי עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵלָא מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמֶּשׁ.

כְּמוֹ הַמְּצָרִים, וְנִתֵּן לָהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלִיטָה מִשׁוּם יִשְׂרָאֵל. וְשִׁפְחָה כִּי תִירַשׁ גְּבֻרָתָהּ - זוֹ הַגֵּר שֶׁהוֹלִידָה אֶת יִשְׁמַעֵאל, שְׁעָשָׂה כְּמָה רְעוּת לְיִשְׂרָאֵל, וְשָׁלַט בָּהֶם, וְעָנָה אוֹתָם בְּכָל מִינֵי עֲנוּיִים, וְגִזַּר עֲלֵיהֶם כְּמָה שְׁמִדוֹת, וְעַד הַיּוֹם הֵם שׁוֹלְטִים עֲלֵיהֶם, וְאִינָם מְנִיחִים לָהֶם לְעַמְד בְּדָתָם. וְאֵין לָךְ גְּלוּת קֶשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ גְּלוּת יִשְׁמַעֵאל.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הֵיךְ עוֹלָה לִירוּשָׁלַיִם, וְהֵיךְ הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ. רֵאֵה עַרְבֵי אַחַד שֶׁהֵיךְ הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ וּבָנוּ עֲמוֹ. פָּגְשׁוּ בִיהוּדֵי אַחַד, אָמַר לְבָנוּ, הִיְהוּדֵי הַזֶּה גַּעַל, שְׁמָאֵס בּוֹ אֲדוֹנוּ. נִגַּל אוֹתוֹ וְתִירַק לוֹ בְּזַקְנוֹ שְׁבַע פְּעָמִים, שֶׁהוּא מְזַרַע שֶׁל רָמִים, שְׁאֵנִי יִדְעָתִי שְׁמִשְׁעָבָדִים בָּהֶם שְׁבַעִים עֶמְמִים. הֵלֶךְ בָּנוּ וְתַפְס בְּזַקְנוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, רָמִים רָמִים, גּוֹזְרֵנִי עַל הָעֲלוּיִנִים שִׁירְדוּ לְמִטָּה. עַד שֶׁלֹּא סִיִּם, נִבְלָעוּ בְּמִקוּמָם.

רַבִּי יִצְחָק פָּתַח, (שִׁיר ב) עַד שִׁיפּוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצִּלְלִים וְגו'. עַד שִׁיפּוּחַ הַיּוֹם - פְּסוּק זֶה נֹאמַר עַל גְּלוּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם יִשְׁתַּעְבְּדוּ בְּגְלוּת עַד שִׁיִּסְתִּים אוֹתוֹ יוֹם שֶׁל שְׁלִטוֹן הָאַמּוֹת. שְׁשִׁנֵּינוּ, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֶלְף שָׁנִים הוּא שְׁלִטוֹן הָאַמּוֹת כְּאַחַד עַל יִשְׂרָאֵל, וְאֵין לָךְ אִמָּה שֶׁלֹּא תִשְׁתַּעְבְּד בָּהֶם, וְיוֹם אַחַד הוּא כְּנִגְדּוֹ, שְׁכָתוּב (זְכוּרִיה יד) וְהֵיךְ יוֹם אַחַד הוּא יוֹדַע לֵה' וְגו'.

דְּבַר אַחַר עַד שִׁיפּוּחַ הַיּוֹם - קִדְּם שִׁיפּוּחַ אוֹתוֹ יוֹם שֶׁל הָאַמּוֹת. וְנָסוּ הַצִּלְלִים - אֵלוֹ שְׁלִטוֹנִים שֶׁשְׁלָטוּ עֲלֵיהֶם. אֵלֶךְ לִי אֵל הַר הַמּוֹר - אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵלֶךְ לִי לְנַעַר אֶת הָאַמּוֹת מִירוּשָׁלַיִם, שֶׁהוּא הַר הַמּוֹר, כְּכָתוּב בְּהַר הַמּוֹרִיָּה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם. וְאֵל גְּבַעַת הַלְּבוֹנָה - זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁבַצִּיּוֹן, שְׁכָתוּב בּוֹ (מְשַׁלִּי מִח) יְפֵה נוֹף מְשׁוֹשׁ כָּל הָאֶרֶץ הַר צִיּוֹן וְגו', [אָמַר רַבִּי יְהוּדָה] כְּמוֹ שֶׁנֶּאמַר (אֵיוב לח) לְאַחַז בְּכַנְפוֹת הָאֶרֶץ וַיִּנְעָרוּ רַשְׁעִים מִמֶּנָּה. כְּמוֹ זֶה שְׁאוּחַז בְּטִלִּית לְנַעַר מִמֶּנָּה טִנְפָת.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, עֲתִיד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַתְּגַלּוֹת בִּירוּשָׁלַיִם שְׁלַמְטָה וְלִטְהַר אוֹתָהּ מִטְּנוּפֵי הָעַמִּים, עַד שֶׁלֹּא יִשְׁתַּלֵּם אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל הָאַמּוֹת. שְׁאֲמַר רַבִּי חֲזִיָּא, אֵין שְׁלִטוֹן לְאַמּוֹת עַל יִשְׂרָאֵל

אתכם אמר ה', וכתוב ואת עשו שנאתי. מה זה שנאתי? שכתוב חושף שכטו שונא בנו, כלומר שנאתי אותו, ועל כן חשכתי שבט מהם. כל שפן וכל שפן תלמידי חכמים שהקדוש ברוך הוא לא רוצה שיפרשו מעץ החיים אפלו רגע אחד.

ויאמר אל עמו, נתן להם עצה לעשות עמהם רע. אמר רבי תנחום, יודעים היו המצרים באצטגנינות שלהם שסופם ללקות בגלל ישראל, ולכן הקדים השליט שלהם לעשות עמם רע.

רבי יצחק פגש באותו הר, וראה איש אחד ישן תחת האילן. ישב שם. עד שישב, ראה שהארץ מתחלחלת, ונשבר אותו אילן ונפל, וראה בקיעים וגמות בארץ, והארץ עולה ויורדת.

התעורר אותו האיש, וצווח כנגד רבי יצחק ואמר לו: יהודי יהודי, תבכה ותנהם, שעכשו מעמידים ברקיע גדול ממנה אחד שליט עליון, והוא עתיד לעשות עמכם הרבה רע, ורעידת האדמה הזאת היתה בגללכם. שכל פעם שרועדת הארץ, כשקם ממנה שיעשה עמכם רע.

תמה רבי יצחק ואמר, ודאי כתוב (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ, וכתוב תחת עבד פי ימלוך. ממנה שהיה [ממנה] תחת שלטון אחר ומלך, ונתנו לו שלטון, וכל שפן כששולט בישראל.

אמר רבי חמא בר גוריא, כשהניח את ישראל תחת שלטון האמות, ישב וגעה ובכה. זהו שכתוב (ירמיה יג) במסתרם תבכה נפשי. אמר רבי יוסי, במסתרם דוקא.

רבי יהודה נכנס אל רבי אלעזר ומצאו שהיה יושב וידו בפיו, והיה עצוב. אמר לו, במה עוסק מר? אמר לו, שכתוב באור פני מלך חיים. אם האדון עצוב, וכל שפן שגועה ובוכה – מה יעשו שמשיו? זהו שכתוב (ישעיה לג) הן אראלם צעקו חצה. מה זה חצה? שאדונם בפנים, והם בחוץ. אדונם בבתים הפנימיים, והם בבתים החיצוניים. מי הם בתים הפנימיים? אמר רבי יצחק, אותם מעשרה כתרי המלך.

מלאכי שלום מר יבכיון, וכי יש מלאכים שאינם של שלום? אמר לו, כן. בא ראה, יש

רבי יוחנן היה עומד לפני רבי יצחק. אמר, מה ראה בלק לומר (במדבר כב) הנה עם יצא ממצרים, ולא אמר הנה עם בני ישראל? [אלא] אמר לו רבי יצחק, בלק מכשף גדול היה, וכן דרך המכשפים לקחת דבר שאין בו חשד, וכן אין מזכירים לעולם שם אביו של אדם, אלא שם אמו, דבר שאין בו חשד.

שפן דרך השדים, שמעינים באותו דבר שאומרים להם, אם הוא כוזב – מודיעים לו דברים כוזבים, ואם הוא אמת – כל מה שאומרים לזמן קצר אמת הוא, כל שפן לעשות מעשה. רבי אחא אמר, בלק לקח דרך של קלון, הנה עם יצא ממצרים, כלומר שאין אנו יודעים ממי הם.

אמר רבי יוחנן, מפני מה העם של הגדולים שמורים, ועמו של הקדוש ברוך הוא אינם שמורים? אמר רבי יצחק, אין דומה עני לעשיר. העני צריך לשמר את שלו, העשיר לא שומר את שלו. וכל שפן שישראל הם ממלך שאוהב אמת ודין, ודין ראשון עושה באנשי ביתו, שרוצה שהם יהיו שמורים מחטא יותר מכלם. זהו שכתוב (עמוס א) רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה וגו'.

רבי יוסי יצא לדרך, והיה רבי אחא בר יעקב הולך עמו. עד שהיו הולכים, שתק רבי יוסי והרהר בדברי העולם, ורבי אחא הרהר בדברי תורה. [עד שהיו הולכים] ראה רבי יוסי נחש אחד שהיה רץ אחריו. אמר רבי יוסי לרבי אחא, ראית את הנחש הזה שרץ אחרי? אמר לו רבי אחא, אני לא ראיתי אותו. רץ רבי יוסי, והנחש אחריו. נפל רבי יוסי ודם שרת וירד מחטמו. שמע שהיו אומרים, רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה וגו'. אמר רבי יוסי, ומה על שעה אחת כך – מי שמתיאש ממנה על אחת כמה וכמה.

פתח ואמר, (דברים ב) כי ה' אלהיך ברכך בכל מעשה ידך ידע לכתך וגו' המוליקך וגו', נחש שרף ועקרב וגו'. נחש שרף למה כאן? אלא לקחת ענשם מישראל כל זמן שפורשים מעץ החיים, שכתוב כי הוא חייך וארך ימך.

בא ראה, אמר רבי חייא, כתוב (משלי יג) חושף שכטו שונא בנו וגו', וכתוב (מלאכי א) אהבתי

נַעֲקְרִים מִמְּלֶאכֵי הַשָּׁרֵת, כְּמוֹ שְׂאֲנָשִׁים נַעֲקָצִים
מֵהַקּוֹצִים הַלָּלוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹדָאִי אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַה הֵיְתָה מַחֲשַׁבַת
הַמְּצָרִים שֶׁתִּמְנַע פְּרִיָּה וּרְבִיָּה מִיִּשְׂרָאֵל
וְהַשְּׁלִיט הַמְּמַנֶּה עֲלֵיהֶם שֶׁהַכְּנִיס כֶּף בְּלֶבָם? אֵלָּא
אָמַר לָהֶם, הֵיוּ יוֹדְעִים שֶׁעֲתִיד בֵּין אֶחָד לְצֵאת
מִיִּשְׂרָאֵל שִׁיעֲשֶׂה דִין בְּאַלְהֵיהֶם עַל יָדוֹ.

שָׂאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּשַׁעַת שֶׁאָמַר מֹשֶׁה וּבְכָל אֱלֹהֵי
מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, הֲלָךְ דּוֹמָה, שָׂרוּ
שֶׁל מִצְרַיִם, אַרְבַּע מֵאוֹת פְּרָסָה. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, גְּזָרָה נִגְזְרָה לְפָנָי, שְׁכָתוֹב (ישעיה כד)
יִפְקֹד ה' עַל צָבָא הַמְרוֹם בְּמָרוֹם וְגו'. בְּאוֹתָהּ שַׁעַת
נִטְלָה הַשְּׂרָרָה מִמֶּנּוּ, וְנִתְמַנָּה דּוֹמָה שֶׁר שֶׁל גִּיהֶנָם
לְדוֹן שֶׁם נִפְשׁוֹת הַרְשָׁעִים. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עַל
הַמֵּתִים נִתְמַנָּה.

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, כְּתוּב (במדבר לג) וּבְאַלְהֵיהֶם עֲשֶׂה
ה' שְׁפָטִים. וְכִי בְּאַלוֹהַי שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב
וְשֶׁל עֵץ וְשֶׁל אֶבֶן יֵשׁ שְׁפָטִים? אֵלָּא, אָמַר רַבִּי
יוֹסִי, שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב הֵיוּ נִתְכִּים מֵאַלְיָהֶם, וְשֶׁל
עֵץ מִתְרַקְבִּים.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֱלוֹהַי שֶׁל מִצְרַיִם שֶׁהָיָה, וְצוּהָ
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ שְׁפָטִים, לְשַׂרְף
אוֹתוֹ בְּאֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ז) פָּסִילִי אֱלֹהֵיהֶם
תִּשְׂרַפּוּן בְּאֵשׁ, כְּדִי שִׁיְהֵא רִיחוֹ נוֹדֵף. וְעוֹד, (שמות יב)
רֹאשׁוֹ עַל כַּרְעָיו וְעַל קַרְבּוֹ. וְעוֹד, שֶׁעֲצָמוֹתָיו
מִשְׁלָכִים בְּשׁוֹק. וְזֹאת הֵיְתָה לְמִצְרַיִם קִשָּׁה מְכֻלָּן,
זֶהוּ שְׁכָתוֹב שְׁפָטִים.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּאַלְהֵיהֶם מִמֶּשׁ, וְזֶהוּ שֶׁר שֶׁלָּהֶם,
לְקִיָּם יִפְקֹד ה' עַל צָבָא הַמְרוֹם בְּמָרוֹם וְעַל
מַלְכֵי הָאֲדָמָה עַל הָאֲדָמָה. וְכֵן זֶה הֵיוּ יוֹדְעִים
הַחֲכָמִים שֶׁבָּהֶם, וְכֵן שָׁכַן שֶׁר שֶׁלָּהֶם, עַל כֵּן כְּתוּב
הָבָה נִתְחַכְמָה לוֹ.

בְּעֲלֵי דִין קִשָּׁה, וַיֵּשׁ בְּעֲלֵי דִין לֹא קִשָּׁה, וַיֵּשׁ בְּעֲלֵי
דִין [רַפָּה] וְרַחֲמִים, וַיֵּשׁ בְּעֲלֵי רַחֲמִים שְׂאִין בָּהֶם דִּין
כָּלֵל, וְאַלְהָה נִקְרְאוּ מְלֶאכֵי שְׁלוֹם, וְעַל אוֹתָם שְׁלֵמְטָה
כְּתוּב (שם נ) אֶלְבִּישׁ שְׂמִים קְדָרוֹת וְשִׁק אֲשִׁים
כְּסוּתָם, וְכְתוּב (שם לד) וְנִמְקוּ כָּל צָבָא הַשָּׁמַיִם.

אִם כֶּף, כָּל אוֹתָם שְׁלִיטִים הַמְּמַנִּים עַל שְׂאֵר
הָעַמִּים, כְּשִׂרְוֹאִים אֶת אֲדוֹנָם עֲצוּב, לְמַה
עוֹבְדִים בְּכַפֵּר עִם בְּנָיו? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֵינָם
עוֹשִׂים אֵלָּא מַה שֶׁהֶצְטוּוּ, וְרִצּוֹן אֲדוֹנָם הֵם עוֹשִׂים.

רַבִּי דוֹסְתָאִי אָמַר, בְּזִמְן שֶׁנִּמְסְרִים בְּנֵי הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְשִׁלְטֵי הָעַמִּים, מִתְכַּנְסִים שְׁנִים
עֶשְׂרֵי בְּתֵי דִין וְנִשְׁקָעִים לְתוֹךְ תְּהוֹם רַבָּה. גּוֹעָה
הָאֲדוֹן, גּוֹעִים וְרָצִים (בְּעֲלֵי מַגִּנִּים), וַיּוֹרְדוֹת שְׁתֵּי
דְמַעוֹת לְשַׁקַּע שֶׁל הַיָּם הַגְּדוֹל, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים לו)
מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה. וּמִתְגַּלְגְּלִים עֲלֵינוּ לְמִטָּה,
מִתְבַּקְּעִים הַתְּחַתּוֹנִים, וַיּוֹרְדִים מֵאֲתַיִם וְאַרְבָּעִים
דְּרָגוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (עמוס ג) אֲרִיָּה שָׂאָג מִי לֹא יִירָא.

שְׂנִינּוּ, בְּשַׁעַת שֶׁמָּסַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת
יִשְׂרָאֵל לְשׂוֹר מִצְרַיִם, גָּזַר עֲלֵיהֶם שְׁבַע
גְּזָרוֹת שִׁיעֲבָדוּ בָּהֶם הַמְּצָרִים, זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּמְרָרוּ
אֶת חַיֵּיהֶם בְּעַבְדָּה קִשָּׁה בְּחֶמֶר וּבְכַבְנִים וְגו'.
וּכְנַגְדָם שְׁבַע לְטוֹב – וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ
וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאֵד מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם.

הָבָה נִתְחַכְמָה לוֹ. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, אֵינן הָבָה אֵלָּא
לְשׁוֹן הַזְּמַנָּה לַעֲשׂוֹת דִּין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
(בראשית יא) הָבָה נִרְדָּה. (שמואל-א יד) הָבָה תָּמִים. אָמַר
רַבִּי יוֹחָנָן, הָבָה – כָּלֵם לְשׁוֹן הַסְּכָמָה וְהַזְּמַנָּה, כְּמוֹ
הָבָה נִבְנָה לָנוּ עִיר. (שופטים כ) הָבּוּ לָכֶם עֲצָה. (תהלים
כט) הָבּוּ לָהּ בְּנֵי אֱלֹהִים.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, הָבָה נִתְחַכְמָה לוֹ נִהְיָה בְּהַסְכַּמַת
הַדִּין אֵלָיו. פֶּן יִרְבֶּה, וְרוּחַ הַקְּדוֹשׁ אוֹמַרְתָּ כֵּן
יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ. וּמִלְּאֲכֵי הַשָּׁרֵת הֵיוּ לָהֶם לְשָׁכִים
וְלַצְּנִינִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּקְצוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵיוּ

❁ סדר הלימוד ליום כה שבט [יום 143 בשנה] ❁

ועל מדת לילה פתוב ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה, כמו שנאמר (איוב טז) אפו טרף, וכתוב (מיכה ה) וטרף ואין מציל. וחק לנערתי, כמו שנאמר (שמות טז) חק ומשפט. (תהלים קמז) חקיו ומשפטיו. (שם פא) כי חק לישראל הוא משפט וגו'. מכאן שמדת הדין שולטת בלילה.

ושנינו, אלו האומרים שירה בלילה, אלו הם שרים על כל בעלי שיר. וכשפותחים החיים שירה, מוסיפים העליונים כח לדעת ולהפיר ולהשיג מה שלא השיגו. שמים וארץ מוסיפים כח בשירה הזו.

אמר רבי נחמיה, אשרי הזוכה לדעת באותו שיר. ששנינו, הזוכה באותו שיר, ידע בעניני התורה והחכמה, ויאזין ויחקר ויוסיף כח וגבורה במה שהיה ובמה שעתיד להיות, ובזה זכה שלמה לדעת.

ששנה רבי שמעון, דוד עליו השלום ידע בזה, ותקן שירים ותשבחות הרבה, ורמז בהם העתידות לבא, והוסיף כח וגבורה ברוח הקדש. ידע בעניני התורה והחכמה, ואזן וחקר והוסיף כח וגבורה בלשון הקדש.

ושלמה זכה יותר באותו השיר, וידע החכמה, ואזן וחקר ותקן משלים הרבה, ועשה ספר מאותו השיר ממש, והינו שכתוב (קהלת ב) עשיתי לי שרים ושרות. כלומר, קניתי לי לדעת שיר מאותם השירים העליונים, ואשר תחתם. והינו שכתוב שיר השירים, כלומר, שיר של אותם שרים של מעלה. שיר שכולל כל עניני התורה והחכמה וכח וגבורה במה שהיה ועתיד להיות. שיר שהשרים של מעלה משוררים.

אמר רבי אלעזר, אלו השרים עמדו עד שנולד לוי, אבל משנולד לוי ואילך אמרו שיר. פיין שנולד משה ונמשח אהרן ונתקדשו הלויים, נשלם השיר, ועמדו על משמרותם.

ואמר רבי אלעזר, באותה שעה שנולד לוי, פתחו למעלה ואמרו, (שיר ח) מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבזו לי. פיין שיצאו משבט לוי המשוררים של מטה, ונתקדשו

רבי יוחנן אמר, הרבה עבודה זרה היו במצרים, ונילוס אלוה שלהם היה, ובכלל אלהיהם היה הוא, ובכלם עשה ה' שפטים. אמר רבי אבא, זה של רבי יוחנן מדיק ופשוט, משום שאלהיהם נלקים בתחלה ואחר כך האמה, וכן נילוס נלקה בתחלה, והעצים והאבנים. זהו שכתוב (שמות ז) ויהי הדם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים, שהיו להם אלהות ממש. ואמר רבי יצחק, על צבא המרום במרום כתוב, ונילוס לא היה במרום. אמר רבי יוחנן, רב מימיו פדגמתם במרום. אמר רבי יצחק, שר שלהם נלקה בתחלה, ואחר כך שאר אלהיהם.

רבי שמעון ברבי יוסי אומר, לקות אמה של מצרים ממש לא היה אלא בים, שכתוב (שם יד) לא נשאר בהם עד אחד. וקדם זה נעשה שפטים באלהיהם. ועל זה כתוב, הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה. ונתנבאו על העתיד כפי מה שארע להם. ונוסף גם הוא על שנאינו – נבאו על מחנות עליונים שיהיו שרויים בתוכם. ונלחם בנו – נבאו על מה שכתוב ה' ילחם לכם וגו'. ועלה מן הארץ, כמו שנאמר ובני ישראל יצאים ביד רמה.

וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי. רבי אלעזר פתח, שיר השירים אשר לשלמה. שנינו, כשברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, עלה בחפץ לפניו, וברא את השמים בימינו, והארץ בשמאלו, ועלה בחפץ לפניו לנהג היום והלילה. וברא המלאכים הממנים בחסדו ביום. (לומר שירה ביום, זמן החסד) וברא המלאכים הממנים לומר שירה בלילה. זהו שכתוב (תהלים כב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. אלו מימין, ואלו משמאל, אלו מקשיבים שירת היום, ואלו מקשיבים שירת הלילה, שירתם של ישראל קדוש. רבי יצחק אמר, אותם שאומרים שירה בלילה, מקשיבים שירתם של ישראל ביום. זהו שכתוב (שיר ח) חברים מקשיבים לקולך.

אמר רבי שמעון, כת אחת, כלולה משלש כתות, אומרת שירה בלילה. זהו שכתוב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה.

אמר רבי אלעזר, עשרה דברים נבראו ביום ראשון, מהם מדת לילה ומהם מדת יום,

והוליד למשה. זהו שכתוב ויקח את בת לוי. ולפיכך כתוב ותרא אתו כי טוב הוא.

רבי אלעזר אמר, זכה עמכם שיצא ממנו בן שזכה לקול גדול, שכתוב (שמות ט) והאלהים יעננו בקול. ועמכם זכה לבת קול, שכתוב ויקח את בת לוי, כלומר בת קול. ולפיכך כתוב וילך, כלומר, שהלך למדרגה זו. שנינו, כשנולד משה, יחד הקדוש ברוך הוא שמו עליו, שכתוב ותרא אתו כי טוב הוא, וכתוב (תהלים קמט) טוב ה' לכל, וכתוב טעמו וראו כי טוב ה'.

ויחי בימים הרבים ההם. רבי יהושע מסכנין אמר, ויהי בימים הרבים ההם - סוף גלותם היה, שהיו ישראל משעבדים בכל עבודה. בימים הרבים ההם - שהיו רבים לישראל במצרים. וכיון שנשתלם קץ גלותם מה כתוב? וימת מלך מצרים. מה הטעם? שהורד שר מצרים ממעלתו ונפל מגאותו. וכיון שנפל מלך מצרים, שהוא שר שלהם, זכר הקדוש ברוך הוא את ישראל ושמע תפלתם.

אמר רבי יהודה, בא וראה שפך הוא, שכל זמן שהשר שלהם נתנה לו שררה על ישראל, לא נשמע צעקתם של ישראל. כיון שנפל השר שלהם, כתוב וימת מלך מצרים, ומיד - ויאנחו בני ישראל מן העבדה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים. שעד אותה שעה לא נענו בצעקתם.

אמר רבי אלעזר, בא וראה רחמנותו של הקדוש ברוך הוא. כשהוא מרחם על ישראל, כופה למדת הדין ומורידה ומרחם עליהם, והינו ששנינו שהקדוש ברוך הוא מוריד שתי דמעות לים הגדול. מהם אותם שתי דמעות? אמר רבי יוסי, לא דבר ברור מה הם, שהרי אמר לו לאוב עצמות, שהיה משקר ודבריו שקריים.

אמר רבי אלעזר, לא הולכים אחר אוב עצמות, שברור הדבר הוא, ששנינו, בעשרה כתרי המלך יש שתי דמעות לקדוש ברוך הוא, והן שתי מדות דין, שהדין בא משפיהן, כמו שנאמר (ישעיה נא) שפים הנה קראתיה. וכשהקדוש ברוך הוא זוכר את בניו, הוא מוריד אותם לים הגדול, שהוא ים החכמה, להמתקן, והופך מדת הדין למדת

כלם ועמדו על משמרותם, ונתקדשו אלה לנכח אלה, חברים כאחד, והעולמות אחד, ומלך אחד שוכן עליהם - בא שלמה, ועשה ספר מאותו שיר של אותם שרים, ונסתם החכמה בו.

אמר רבי יהודה, למה נקראו השרים של מטה לוי? על שגלוים ונחברים למעלה כאחד, והשומע גלוי ונדבק נפשו למעלה. ועל כך אמרה לאה (בראשית כט) ילוי אישי אלי. רבי תנחום אמר, שכל גלוי זרע לוי עם השכינה, במשה ואהרן ומרים, ובכל זרעו אחריו, והם הגלויים אל ה' לשרתו.

בא ראה, בשעה שעמדו המשוררים למעלה, לא עמדו על משמרתם עד שנולדו שלשת האחים: משה, אהרן ומרים. מילא משה ואהרן, מרים למה? אמר רבי יוסי, זהו שכתוב ושרות, כמו שנאמר (שמות טו) ותען להם מרים.

שנינו, באותה שעה שנולד לוי, נטלו הקדוש ברוך הוא ובחרו מכל אחיו והושיבו בארץ, והוליד לקהת, וקתת הוליד לעמרם, והוא הוליד לאהרן ומרים. פרש מאשתו, והחזירה. באותה שעה היו המשוררים של מעלה עומדים ומשוררים. גער בהם הקדוש ברוך הוא ונשתכף השיר, עד שנטה קו ימינו והושיט לעמרם.

מה הטעם נקרא עמרם? שיצא ממנו עם רם על כל רמים, ולא נזכר שמו. מה הטעם לא נזכר שמו? רבי יהודה אמר בשם רבי אבהו, מפני שבצנעה הלך, ובצנעה חזר לאשתו, כדי שלא יכירו בו. זהו שכתוב וילך איש, ולא נאמר וילך עמרם, בפרהסיא. ויקח את בת לוי, אף היא בצנעה חזרה, ולא נזכר שמה.

וילך איש. רבי אבהו אמר, וילך איש זה גבריאל, שכתוב (דניאל ט) והאיש גבריאל. שהלך הוא והחזירה לעמרם. רבי יהודה אמר, עמרם ממש היה, ולא נזכר שמו מפני שהליכה זו לא היתה ממנו להזדוג לאשתו, אלא מלמעלה.

רבי יצחק אמר, באהרן ומרים לא נאמר זוג אבותם בתורה, ובמשה כתוב ויקח את בת לוי, להורות שהשכינה נקראת על שם לוי. ולא היה עמרם ראוי להוליד למשה, עד שנטל חלק בשכינה,

אֶפְרַע לָהֶם אֶת בֵּית הַשְּׁחִיטָה כְּבִהְמָה. אָמַר רַבִּי אַבָּא, הַכֹּל מִשּׁוּם שְׁנַתָּן רְשׁוּת בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת גָּמַר דִּין. זְהוּ שְׁכַתוּב (יהושע ה) וַחֲרַבּוּ שְׁלוֹפָה בִּידוֹ. הַרְשׁוּת נְתוּנָה בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת דִּין. אִם כֵּן, מַה זֶה וַיֵּשֶׁב חֲרַבּוּ אֶל נְדָנָה? אָמַר רַבִּי אַבָּא, שְׁנַחְזוּר הַדִּין לְבַעַל הַדִּין, וְהַרְשׁוּת לְמִי שֶׁהַרְשׁוּת שְׁלוֹ.

וַיֵּאֲנַחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיִּתְאַנְחוּ לֹא כְּתוּב, אֶלָּא וַיֵּאֲנַחוּ, כְּלוֹמַר, נִתְאַנְחוּ (הֶאֱנִיחוּ) לוֹ לְמַעְלָה, (כְּלוֹמַר נֵאֲנַחוּ לְמַטָּה) שֶׁהֶאֱנִיחָה הֵיטָהּ בְּשִׁבְלֵם לְמַעְלָה.

רַבִּי בְּרַכְיָה אָמַר, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַמְעֵלָה הָיוּ, וּמִי הֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל? אוֹתָם שְׁנַקְרְאוּ בְּנֵי הָעֲבוּדָה, כְּלוֹמַר, אוֹתָם שֶׁהֵם מִן הָעֲבוּדָה שֶׁל מַעְלָה. וְתַעַל שׁוּעַתְם אֶל הָאֱלֹהִים, שְׁעַד אוֹתָהּ שָׁעָה לֹא עָלְתָה שׁוּעַתְם לְפָנָיו.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כִּשְׁעוּשָׁה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא דִּין בְּפִמְלִיָּא שֶׁל מַעְלָה, אוֹתוֹ דִּין מַה יִּהְיֶה? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מַעְבִּיר אוֹתָם בְּאוֹתוֹ נֶהַר דִּינֹור, וּמַעְבִּירִים מִשְׁלֹטוֹנָם, וּמִמְנָה שְׁלִיטִים אַחֲרֵים שֶׁל שְׂאָר עַמִּים. אָמַר לוֹ, וְהָרִי כְּתוּב מִשְׁרַתִּיו אֵשׁ לֶהֱטֹ? אָמַר לוֹ, יֵשׁ אֵשׁ קָשָׁה מֵאֵשׁ, וַיֵּשׁ אֵשׁ שְׁדוּחָה אֵשׁ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שְׁלִשָּׁה עֲנִינִים כָּאֵן: אֲנַחָה, שׁוּעָה, צַעְקָה, וְכָל אֶחָד מִתְּפָרֵשׁ מֵהָאֲחֵר. אֲנַחָה – שְׁכַתוּב וַיֵּאֲנַחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. צַעְקָה – שְׁכַתוּב וַיִּצְעֲקוּ. שׁוּעָה – שְׁכַתוּב וְתַעַל שׁוּעַתְם. וְכָל אֶחָד לְבִדּוֹ מִתְּפָרֵשׁ, וְכֹלָם עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, צַעְקָה וְשׁוּעָה עָשׂוּ, אֲנַחָה לֹא עָשׂוּ, מִשְׁמַע מִשְׁכַּתוּב וַיֵּאֲנַחוּ, וְלְמַעְלָה הֵיטָהּ הֶאֱנַחָה בְּשִׁבְלֵם.

צַעְקָה וְשׁוּעָה בְּמָה הִתְּפָרְשׁוּ? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֵין לָךְ שׁוּעָה אֶלָּא בְּתַפְלָה, שְׁנֵאֲמַר (תהלים לט) שְׁמַעַה תְּפִלָּתִי ה' וְשׁוּעַתִּי הֶאֱזִינָה. אֵלֶיךָ ה' שׁוּעַתִּי. שׁוּעַתִּי אֵלֶיךָ וְתִרְפְּאֵנִי. צַעְקָה, שְׁצוּעַק וְאֵינוֹ אוֹמַר כְּלוּם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַלְכֵךְ גְּדוּלָה צַעְקָה מְכֹלָם, שְׁצַעְקָה הִיא בִּלְבַב. זְהוּ שְׁכַתוּב (איכה ב) צַעַק לִבִּי אֶל ה'. צַעְקָה וְצַעְקָה דְּבָר אֶחָד הוּא, וְזֶה קְרוּבָה לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹתֵר מִתְּפִלָּה וְאֲנַחָה, שְׁכַתוּב (שמות כב) כִּי אִם צַעַק יִצְעַק אֵלַי שְׁמַע אֲשַׁמַּע צַעְקוֹתוֹ.

אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה, בְּשַׁעָה שְׁאֲמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשִׁמּוּאֵל (שמואל א-טו) נַחְמָתִי כִּי הִמְלַכְתִּי אֶת

הַרְחַמִּים וּמְרַחֵם עֲלֵיהֶם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שְׁתֵּי דְמַעוֹת, שְׁמַהֵן בְּאוֹת הַדְּמַעוֹת, מַהֵן בָּא הַדִּין.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּתוּב (שמות יד) וְהִנֵּה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם. וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי, זֶה שָׂר שֶׁל מִצְרַיִם הוּא, וְאִתָּהּ אֲמַרְתָּ וַיָּמַת מֶלֶךְ מִצְרַיִם זֶה שָׂר שֶׁל מִצְרַיִם?! אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הַדְּבָר הַזֶּה מְסִיעַ לְאוֹתוֹ שְׁלַמְעֵלָה. כְּתוּב כָּאֵן וְהִנֵּה מִצְרַיִם, וְכְתוּב שֵׁם וַיָּמַת מֶלֶךְ מִצְרַיִם. מִלְּמַד שְׁעַכְשָׁיו לֹא הָיָה מֶלֶךְ, שֶׁהוֹרִידוּהוּ מִגְּדֻלָּתוֹ, וְלִפְיֵךְ כְּתוּב וְהִנֵּה מִצְרַיִם וְלֹא כְּתוּב מֶלֶךְ מִצְרַיִם. וּמַה שְׁאֲמַר וַיָּמַת, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (שם ד) כִּי מָתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת נַפְשָׁךְ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, בֹּא רְאֵה, כָּל מְלָכֵי מִצְרַיִם פָּרַעַה שְׁמֵם, וּבִכְאֵן לֹא נֵאֲמַר אֶלָּא מֶלֶךְ מִצְרַיִם סָתָם. וּבִמְקוֹמוֹ פָּרַעַה, וְהוּא פָּרַעַה מִמֶּשׁ. בֹּא רְאֵה, בְּעוֹד שֵׁישׁ שֶׁלְטוֹן שְׁלַמְעֵלָה, יֵשׁ שֶׁלְטוֹן בְּעַם שְׁלַמְטָה. כִּשְׁהַעֲבַר הַשְּׁלֹטוֹן שְׁלַמְעֵלָה, מַעְבֵּר הַשְּׁלֹטוֹן שְׁלַמְטָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּתוּב (זכריה יד) הִנֵּה יוֹם בָּא לֵה' וְגו' וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יוֹדַע לֵה' וְגו'. וְכִי שְׂאָר הַיָּמִים אֵינָם שְׁלוֹ? אֶלָּא, אָמַר רַבִּי אַבָּא, מִלְּמַד שְׁשְׂאָר הַיָּמִים נִתְּנִים לְשָׂרִים, וְאוֹתוֹ יוֹם אֵינוֹ שֶׁל הַשָּׂרִים, אֶלָּא שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּדִי לַעֲשׂוֹת דִּין בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, מִפְּנֵי שְׁבִאוֹתוֹ יוֹם יָפְלוּ כָּל הַשָּׂרִים מִמַּעְלָתָם, וְעַל זֶה כְּתוּב וַנִּשְׁגָּב ה' לְבִדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא, שְׁאוֹתוֹ יוֹם לֹא יִהְיֶה מַעְלָה לְשָׂרִים.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, כִּשְׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה דִּין בְּשָׂרִים שֶׁל מַעְלָה, מַה כְּתוּב? (ישעיה לד) כִּי רוּחָהּ בַּשָּׁמַיִם חֲרַבִּי. וְכִי חֲרַב יֵשׁ לֵה'? אֶלָּא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, חֲרַב יֵשׁ לוֹ, שְׁכַתוּב חֲרַב לֵה' מְלֵאָה דָם, וְכְתוּב וּבְחֲרַבּוּ אֶת כָּל בָּשָׂר.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, הַחֲרַב הַזֶּה הוּא הַדִּין שְׁעוּשָׁה, שְׁכַתוּב (דברי הימים-א כא) וַיִּרָא אֶת מֶלֶאךָ ה' עֹמֵד בֵּין הָאָרְץ וּבֵין הַשָּׁמַיִם וַחֲרַבּוּ שְׁלוֹפָה בִּידוֹ. וְכִי חֲרַב שְׁלוֹפָה הֵיטָהּ בִּיד מֶלֶאךָ? אֶלָּא שְׁהֵיטָהּ הַרְשׁוּת נְתוּנָה בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת דִּין.

וְהָרִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי, אָמַר לִי מֶלֶאךָ הַמּוֹת, אִם לֹא שְׂאֵנִי חָס עַל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת,

לְעֵלְיוֹנִים לֹא קָרָא בְּנִים. לְתַחְתּוֹנִים קָרָא בְּנִים. זֶהוּ שְׁכָתוּב (דברים יד) בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם. הוּא קָרָא לָהֶם בְּנִים, וְהֵם קָרְאוּ לוֹ אָב, שְׁכָתוּב (ישעיה סג) כִּי אַתָּה אָבִינוּ. וְכָתוּב דוּדִי לִי וְאֲנִי לוֹ. הוּא בָחַר בִּי, וְאֲנִי בָחַרְתִּי בּוֹ.

הֲרַעָה בְּשׁוֹשְׁנִים – הוּא רוּעָה בְּשׁוֹשְׁנִים, אָף עַל פִּי שֶׁהַקּוֹצִים סָבִיב לָהֶם, וְאִין אַחַר יְכוּל לְרַעוֹת בְּשׁוֹשְׁנִים כְּמוֹתוֹ. דְּבָר אַחַר הֲרַעָה בְּשׁוֹשְׁנִים – מֵה שׁוֹשֵׁן זֶה הוּא אָדָם וּמִימֵיו לְבָנִים, כִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנַהֵיג עוֹלָמוֹ מִמְּדַת הַדִּין לְמַדַּת הַרְחָמִים, וְכָתוּב (שם א) אִם יִהְיֶה חֲטָאֵיכֶם כְּשָׁנִים כְּשֶׁלַּג יִלְבִּינוּ.

רְבִי אָבָא הֵיךְ הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ, וְהֵיךְ עִמּוֹ רְבִי יִצְחָק. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, פָּגַשׁ אֶת אוֹתָם וְרָדִים. נָטַל אֶחָד רְבִי אָבָא בְּיָדוֹ וְהֵיךְ הוֹלֵךְ. פָּגַשׁ בָּהֶם רְבִי יוֹסִי. אָמַר, וְדַאי שְׁשִׁכְנָה כְּאֵן, וְאֲנִי רְאִיתִי בְּיַדִּי רְבִי אָבָא לְלַמַּד חֲכָמָה רְבָה, שֶׁהָרִי יִדְעָתִי שְׂרַבִּי אָבָא לֹא נָטַל אֶת זֶה אֶלָּא לְהִרְאוֹת חֲכָמָה.

אָמַר רְבִי אָבָא, שָׁב, בְּנִי, שָׁב. יָשְׁבוּ. הָרִיחַ רְבִי אָבָא בְּאוֹתוֹ הַוָּרֵד. אָמַר, וְדַאי אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם אֶלָּא עַל הָרִיחַ, שֶׁהָרִי רְאִיתִי שְׂאִין נֶפֶשׁ מִתְקַיֶּמֶת אֶלָּא עַל רִיחַ, וְלִכֵּן הִדָּס בְּמוֹצְאֵי שַׁבַּת.

פָּתַח וְאָמַר, דוּדִי לִי וְאֲנִי לוֹ הֲרַעָה בְּשׁוֹשְׁנִים. מִי גָרָם לִי שְׂאֲנִי לְדוּדִי וְדוּדִי לִי? מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְנַהֵיג עוֹלָמוֹ בְּשׁוֹשְׁנִים. מֵה שׁוֹשֵׁן יֵשׁ בּוֹ רִיחַ וְהוּא אָדָם, מוֹצְקִין אוֹתוֹ וְהוּא מִתְהַפֵּף לְלִבָּן, וְלָעוֹלָם רִיחוֹ לֹא זָז – כִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנַהֵיג עוֹלָמוֹ בְּדֶרֶךְ זֶה, שְׂאֵלְמָלָא כֵּן לֹא יִתְקַיֵּם הָעוֹלָם בְּשָׁבִיל הָאָדָם הַחוּטָא. וְהַחוּטָא נִקְרָא אָדָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אִם יִהְיֶה חֲטָאֵיכֶם כְּשָׁנִים כְּשֶׁלַּג יִלְבִּינוּ. מִקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְאֵשׁ שֶׁהוּא אָדָם. זוּרֵק הַדָּם סָבִיב לְמִזְבֵּחַ שֶׁהוּא אָדָם. מַדַּת הַדִּין אָדָם. מוֹצְקִין אוֹתוֹ [הָרִיחַ], וְעוֹלָה הָעֵשֶׂן כְּלוֹ לִבָּן, וְאֵז הָאָדָם נִהְפֵּף לְלִבָּן, נִהְפֵּף מַדַּת הַדִּין לְמַדַּת הַרְחָמִים.

וּבֵא רָאָה, כָּל מַדַּת הַדִּין אֵין צְרִיף הָרִיחַ שְׁלוֹ אֶלָּא מִצַּד אָדָם. וְהֵינּוּ שְׂאֵמֵר רְבִי יְהוּדָה, מֵהוּ שְׁכָתוּב (מלכים א יח) וַיִּתְגַּדְּדוּ כְּמִשְׁפָּטָם וְגוֹ' עַד שֶׁפָּךְ דָּם עָלֵיהֶם? אֶלָּא הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁלֹּא יִשְׁיִגוּ מִמְּדַת הַדִּין כְּרָצוֹנָם, זוּלָתִי בְּאָדָם.

שְׂאוּל לְמֵלֶךְ, מֵה כְּתוּב? וַיַּחַר לְשִׁמוּאֵל, וַיִּצְעַק אֶל ה' כָּל הַלַּיְלָה. הַנִּיחַ הַכֹּל וְלָקַח צְעָקָה, מִשׁוּם שֶׁהָיָה קְרוּבָה לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹתֵר מִכָּלֶם. זֶהוּ שְׁכָתוּב וְעַתָּה הִנֵּה צְעַקְתָּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֵה אֵלִי.

שָׁנּוּ רְבוּתֵינוּ, זֶה מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל וּבוֹכָה וְצוֹעֵק עַד שֶׁלֹּא יְכוּל לְרַחֵשׁ בְּשִׁפְתָיו – תְּפִלָּה זֹו שְׁלֵמָה, שֶׁהָיָה בְּלִב, וְלָעוֹלָם לֹא חוֹזֶרֶת רִיקָם. אָמַר רְבִי יְהוּדָה, גְּדוּלָה צְעָקָה שְׁקוֹרַעַת גְּזוֹר דִּינוֹ שֶׁל אָדָם מִכָּל יָמָיו.

רְבִי יִצְחָק אָמַר, גְּדוּלָה צְעָקָה שֶׁמוֹשְׁלַת עַל מַדַּת הַדִּין שֶׁל מַעְלָה. רְבִי יוֹסִי אָמַר, גְּדוּלָה צְעָקָה שֶׁמוֹשְׁלַת בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. בְּשָׁבִיל צְעָקָה נוֹחַל הָאָדָם הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא, שְׁכָתוּב (תהלים קז) וַיִּצְעֲקוּ אֵל ה' בְּצָר לָהֶם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם.

וּמִשָּׁה הֵיךְ רַעָה אֶת צֶאֱן יִתְרוֹ חֲתָנוּ כִּהֵן מְדִין. רְבִי שְׁמַעוֹן פָּתַח, (שיר ב) דוּדִי לִי וְאֲנִי לוֹ הֲרַעָה בְּשׁוֹשְׁנִים. אָמַר רְבִי שְׁמַעוֹן, אוֹי לָהֶם לְבָרִיּוֹת שְׂאִינָם מְשַׁגְּיחִים וְאִינָם יוֹדְעִים, בְּשַׁעָה שְׁעָלָה בְּמַחְשָׁבָה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָרָא עוֹלָמוֹ, כָּל הָעוֹלָמוֹת עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה אַחַת, וּבְמַחְשָׁבָה זֹו נִבְרְאוּ כָלֶם, זֶהוּ שְׁכָתוּב כָּלֶם בְּחֲכָמָה עֲשִׂיתָ. וּבְמַחְשָׁבָה זֹו, שֶׁהָיָה הַחֲכָמָה, נִבְרְאָ הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם שֶׁל מַעְלָה.

נְטָה יְמִינוּ, וּבְרָא הָעוֹלָם שֶׁל מַעְלָה. נְטָה שְׂמָאלוֹ, וּבְרָא אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה. זֶהוּ שְׁכָתוּב (ישעיה מח) אָף יְדֵי יְסֻדָּה אֶרֶץ וּיְמִינִי טָפְחָה שְׁמַיִם קָרָא אֲנִי אֶלֵיהֶם יַעֲמְדוּ יַחְדָּו. וְכָלֶם בְּרַגַע אַחַת [וּבְשַׁעָה אַחַת נִבְרְאוּ], וְעֵשָׂה הָעוֹלָם הַזֶּה כְּנֶגֶד הָעוֹלָם שֶׁל מַעְלָה. וְכָל מֵה שִׁישׁ לְמַעְלָה, כְּדַגְמָתוֹ לְמַטָּה. וְכָל מֵה שִׁישׁ לְמַטָּה, כְּדַגְמָתוֹ בָּיִם, וְהַכֹּל אֶחָד. בְּרָא בְּעֵלְיוֹנִים הַמְּלָאכִים – בְּרָא בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּנֵי אָדָם, בְּרָא בָּיִם לוֹיִתָּן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לז) לְחִבְרָת אֶת הָאֵהָל לְהִיּוֹת אֶחָד.

כְּתוּב בְּאָדָם, כִּי בְּצֹלָם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם, וְכָתוּב (תהלים ח) וַתַּחֲסְרֶהוּ מְעַט מֵאֱלֹהִים. אִם בְּנֵי אָדָם חֲשׁוּבִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם (בְּמַעֲשָׂיו) כָּל זֶה, וְהֵם אֲבוֹדִים [מִטְּפָה] מִעַפְרֵי הַבָּאָר, בְּמֵה בָּאִים לְשֹׂאב מִמֶּנּוּ? וּבְחַר בְּעֵלְיוֹנִים, וּבְחַר בְּיִשְׂרָאֵל.

נפרים. דבר אחר הרעה בשושנים - המנהיג עולמו בשש שנים, והשביעית שבת לה'. דבר אחר בשושנים - באותם שושנים בתורה.

ומשה היה רעה את צאן יתרו חתנו כהן מדין. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים כו) מזמור לדוד ה' רעי לא אחסר. כלומר, ה' רעי - ה' הרועה שלי. מה הרועה מנהיג את הצאן ומוליכם למרעה טוב, למרעה שמן, במקום נחלי מים, מישר הליכתן בצדק ובמשפט - אף הקדוש ברוך הוא, כתוב בנאות דשא ירביצני על מי מנחות ינהלני נפשי ישובב.

אמר רבי יוסי, דרך הרועה לנהג בצדק את צאנו, להרחיקם מן הגזל, להנהיגם במישור, והשבת בידו שלא יטו ימין ושמאל. כך הקדוש ברוך הוא הוא רועה את ישראל להנהיגם במישור, ובכל עת השבת בידו שלא יטו ימין ושמאל.

דבר אחר ומשה היה רעה - אמר רבי יוסי, תדע לה, שכל זמן שהרועה חכם לנהל את צאנו, הוא מוכן לקבל על מלכות שמים. אם הרועה שוטה, עליו נקרא (משלי כו) תקנה לכסיל ממנו.

אמר רבי יהודה, משה חכם היה, ובקי לנהג את צאנו. בא וראה מדוד, שנאמר (שמואל א טז) והנה רעה בצאן. ללמדך שדוד חכם גדול היה, והיה רועה צאנו כדן וכשורה, לפיכך עשהו הקדוש ברוך הוא מלך על כל ישראל. ולמה צאן ולא בקר? אמר רבי יהודה, ישראל נקראים צאן, שנאמר (יחזקאל לד) ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם. וכתוב כצאן קדשים כצאן ירושלים.

מה הצאן, כשיקרכו על המזבח, בשבילם זוכה לחיי העולם הבא - כך המנהיג לישראל כדן וכשורה, בשבילם זוכה לחיי העולם הבא. ועוד, הרועה את הצאן, כשהצאן יולדות, הרועה נוטל אותם טלאים בחיקו, כדי שלא ילאו וייגעו, ומוליכם אחרי אמותם ומרחם עליהם - כך המנהיג לישראל צריך להנהיגם ברחמים, ולא באכזריות. וכן אמר משה, כי תאמר אלי, שאהו בחיקי וגו'.

מה הרועה את הצאן, כשהוא רועה טוב, מציל את הצאן מן הזאבים ומן האריות - כך המנהיג לישראל, אם הוא טוב, מצילם מן העכו"ם, ומדין

אמר רבי יצחק, ועוד - אדם ולכן נקרב לעולם, והריח עולה משתיהן. מה השושן אדם ולכן - כך ריח הקרבן. והקרבן מאדם ולכן. בא וראה מריח הקטרת, שהסמנים, מהם אדמים ומהם לבנים, כגון הלבונה שהוא לבן, מר דרור אדם, והריח עולה מאדם ולכן. ועל כן מנהיג עולמו בשושנים, שהוא אדם ולכן, וכתוב (יחזקאל מד) להקריב לי חלב ודם.

בנגד זה אדם מקריב חלבו ודמו ומתכפר לו, זה אדם וזה לבן. מה השושן שהוא אדם והוא לבן אין מוצקין אותו לחזר כלו לבן אלא באש - כך הקרבן אין מוצקין אותו לחזר כלו לבן אלא באש. עכשו, מי שיושב בתעניתו ומקריב חלבו ודמו, אינו נצמק לחזר כלו לבן אלא באש. שאמר רבי יהודה, מתוך תעניתו של אדם מחלישין איבריו, וגובר עליו האש. ובאותה שעה צריך להקריב חלבו ודמו באותו האש, והוא הנקרא מזבח כפרה.

והינו שרבי אלעזר, כשהיה יושב בתענית, היה מתפלל ואומר: גלוי וידוע לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שהקרבתי לפניך חלבי ודמי, והרתחתי אותם בחמימות חלשת גופי, יהי רצון מלפניך שיהא הריח העולה מפי בשעה זו כריח העולה מהקרבן באש המזבח, ותרצני.

נמצא שאדם הוא מקריב בתעניתו החלב והדם, [והאש] והריח שעולה מפיו הוא מזבח כפרה, ולפיכך תקנו התפלה במקום הקרבן, ובלבד שיתפון למה שאמרנו. אמר רבי יצחק, מכאן ולהלאה כתוב (במדבר לא) כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר. אמר רבי יוסי, כשהיה בית המקדש קיים, אדם מקריב קרבנו בענין זה ומתכפר לו. עכשו תפלתו של אדם מכפר לו במקום הקרבן, כמו זה.

דבר אחר דודי לי ואני לו הרעה בשושנים - מה השושנים קוצים מצויים בתוכם, אף הקדוש ברוך הוא מנהיג עולמו בצדיקים ורשעים. מה השושנים, אלמלא הקוצים אין השושנים מתקיימים, כך אלמלא הרשעים אין הצדיקים נפרים. שאמר רבי יהודה, במה הצדיקים נפרים? מתוך שיש רשעים, שאלמלא רשעים אין הצדיקים

וַיֵּרָא מֵלֶאֱדָה ה' אֵלָיו בְּלִבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה. רַבִּי תַנְחוּם אוֹמֵר, שַׁעַת הַמִּנְחָה הֵיחָה, שַׁמְדַת הַדִּין שׁוֹלֵטַת בּוֹ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, וְהָרִי כְּתוּב (תהלים מב) יוֹמָם יִצְוֶה ה' חֲסֵדוֹ. מִדַּת חֲסֵד אָמַר, וְלֹא מִדַּת הַדִּין. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִשְׁיׁוּצָא הָאוֹר עַד שְׁנוּטָה לְרֵדַת נִקְרָא יוֹם, וְהוּא מִדַּת חֲסֵד. מִשְׁנוּטָה לְרֵדַת נִקְרָא עָרֵב, וְהוּא מִדַּת הַדִּין. וְהֵינּוּ שְׁפָתוּב (בראשית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שַׁעַת הַמִּנְחָה הוּא מִשֵּׁשׁ שַׁעוֹת וְלַמָּטָה. שְׁלֹמֵדְנוּ, רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר, מַהוּ שְׁפָתוּב (שמות טז) בֵּין הָעֲרִבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ לֶחֶם? בֵּין הָעֲרִבִים, שֶׁהִיא שַׁעַת הַדִּין, תֹּאכְלוּ בָשָׂר. וְכַתוּב הַבָּשָׂר עוֹדְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם וְאָף ה' חָרָה בָעָם, מִשּׁוּם שֶׁבֵּין הָעֲרִבִים, דִּין הַמְּלָכוֹת שׁוֹלֵט. וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ לֶחֶם, מִשּׁוּם שְׁאוֹתָהּ שַׁעָה נִקְרָאת חֲסֵד, וְכַתוּב (תהלים נב) חֲסֵד אֵל כָּל הַיּוֹם. וְכַתוּב (בראשית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם. שֶׁהוּא מֵהַבְּקָר.

רַבִּי תַנְחוּם אוֹמֵר, זֶה אָדָם וְזֶה לֶבֶן. אָדָם – בֵּין הָעֲרִבִים, שְׁפָתוּב (שמות טז) בֵּין הָעֲרִבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר. וְלֶבֶן בִּבְקָר, שְׁפָתוּב וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ לֶחֶם. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כְּתוּב (שם יב) וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קֹהֵל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרִבִים וְגוֹ', שֶׁהִיא שַׁעָה לַעֲשׂוֹת דִּין. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, לְמַדְנוּ מִשְׁנֵי כִבְשִׁים שְׁבָכָל יוֹם – הָאֶחָד מִתְקָרֵב כְּנֶגֶד מִדַּת הַחֲסֵד, וְהַשְּׁנִי כְּנֶגֶד מִדַּת הַדִּין.

וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַהוּ שְׁפָתוּב (שמות כט) אֵת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בִּבְקָר, וְלֹא כְּתוּב אֵת הַכֶּבֶשׂ הָרִאשׁוֹן? אֵלָּא אֵת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד, מִיָּחָד, כְּנֶגֶד מִדַּת הַחֲסֵד. שְׁבָכָל מְקוּם, שְׁנֵי לֹא נֶאֱמַר בּוֹ כִּי טוֹב.

רַבִּי תַנְחוּם אָמַר, לְפִיכּוֹ יִצְחָק תִּקַּן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, שֶׁהִיא כְּנֶגֶד מִדַּת הַדִּין. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִכָּאֵן (ירמיהו ו) אוֹי לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנְטוּ צִלְלֵי עָרֵב. כִּי פָנָה הַיּוֹם – זֶה מִדַּת הַחֲסֵד. כִּי יִנְטוּ צִלְלֵי עָרֵב – שְׁכָבָר גָּבַר מִדַּת הַדִּין. אֲבָרְהָם תִּקַּן תְּפִלַּת שְׁחֵרִית כְּנֶגֶד מִדַּת הַחֲסֵד.

שְׁנֵי רַבּוֹתֵינוּ, בְּאוֹתָהּ שַׁעָה שַׁעָה מִשֶּׁה לְהַר סִינִי, מַה הַטַּעַם הַתְּגַלָּה לוֹ בְּשִׁלְהָבוֹת אֵשׁ שֶׁהוּא

שֶׁל מִטָּה, וּמִדִּין שֶׁל מַעֲלָה, וּמִדְרִיכֶם לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. כֶּף מִשֶּׁה, רוּעָה נֶאֱמָן הִיָּה, וְרָאָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁפָדָאֵי הוּא לְרַעוֹת אֵת יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַדִּין מִמֶּשׁ, שֶׁהִיָּה רוּעָה אֵת הַצֵּאֵן לְכַשְׁבִּים כְּפִי הָרְאוּי לָהֶם, וְהִנְקָבוֹת כְּפִי הָרְאוּי לָהֶם.

וּלְפִיכּוֹ כְּתוּב וּמִשֶּׁה הִיָּה רַעָה אֵת צֵאֵן יִתְרוֹ חֲתָנוּ, וְלֹא שָׁלוֹ, שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְכִי מִי שְׁנַתָּן אֵת צְפוּרָה בְּתוֹ לְמִשֶּׁה, לֹא נִתַּן לוֹ צֵאֵן וּבְקָר? וְהִלָּא יִתְרוֹ עָשִׂיר הִיָּה? אֵלָּא מִשֶּׁה לֹא הִיָּה רוּעָה אֵת צֵאֵנוּ, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: בְּשִׁבִיל שֶׁהִיָּה צֵאֵנוּ עִמּוֹ, הִיָּה רוּעָה אוֹתָם בְּטוֹב. וְלִכֵּן כְּתוּב אֵת צֵאֵן יִתְרוֹ חֲתָנוּ, וְלֹא אֵת שָׁלוֹ. כֹּהֵן מִדִּין – רַבִּי תַנְחוּם אָמַר, אָף עַל גַּב שֶׁהִיָּה עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, בְּשִׁבִיל שַׁעָה עִמּוֹ חֲסֵד הִיָּה רוּעָה צֵאֵנוּ כְּדִין וְכְשׁוּרָה, בְּמַרְעָה טוֹב שְׁמֵן וְדָשֵׁן.

וַיִּנְחַג אֵת צֵאֵנוּ אַחַר הַמְדָּבָר. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, מִשֶּׁה, מִיּוֹם שְׁנוּלָד, לֹא זָזָה מִמֶּנּוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. רָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שְׁאוֹתוֹ מְדָבָר הִיָּה קָדוֹשׁ, וּמוֹכֵן לְקַבֵּל עַל מְלָכוֹת שָׁמַיִם עֲלָיו. מַה עָשָׂה? הִנְהִיג אֵת הַצֵּאֵן אַחַר הַמְדָּבָר. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, אַחַר הַמְדָּבָר עַל כָּל פְּנִימִים, וְלֹא בַּמְדָּבָר, שֶׁלֹּא רָצָה שִׁיכְנֶסוּ בְּתוֹכוֹ, אֵלָּא הִרְחִיקָם אַחַר הַמְדָּבָר.

וַיָּבֵא אֵת הַר הָאֱלֹהִים חֲרֻבָה, הוּא לְבָדוּ בְּלֹא הַצֵּאֵן. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֶבֶן זֹו שְׁמִקְבֵּלַת בְּרָזֵל, כְּשִׁרְוָאָה אוֹתוֹ, (מַחֲסֵא) מְדַלְגַת עֲלָיו. כֶּף מִשֶּׁה וְהַר סִינִי, כְּשִׁנְרָאוּ זֶה עִם זֶה, דִּלְגַ עֲלָיו. זֶהוּ שְׁפָתוּב וַיָּבֵא אֵל הַר הָאֱלֹהִים חֲרֻבָה.

אָמַר רַבִּי אַבְא, מוֹכְנִים הָיוּ מִשֵּׁשׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית זֶה עִם זֶה, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם נִתְרַגַּשׁ הָהָר לְמוֹל מִשֶּׁה. וְכִינֵן שְׁרָאוּהוּ שְׁנַכְנַס לְתוֹכוֹ וְדִלְגַ בּוֹ, עָמַד הָהָר. מְלַמֵּד שֶׁשְׁמַחִים הָיוּ זֶה עִם זֶה.

אָמַר רַבִּי יֵנְאִי, יוֹדַע הִיָּה מִשֶּׁה שְׁאוֹתוֹ הַר, הַר הָאֱלֹהִים הוּא, שְׁפָתוּב וַיָּבֵא אֵל הַר הָאֱלֹהִים. שְׁשִׁנְנוּ, מַה רָאָה מִשֶּׁה בְּאוֹתוֹ הַר? רָאָה עוֹפוֹת שֶׁהָיוּ פוֹרְחִים וּפוֹרְשִׁים כְּנִפְיָהֶם, וְלֹא הָיוּ נִכְנְסִים בּוֹ.

רַבִּי יִצְחָק (אָמַר רַבִּי יִצְחָק) אוֹמֵר, רָאָה הָעוֹפוֹת פוֹרְחִים וְטָסִים מִשֶּׁם, וְנוֹפְלִים לְרַגְלָיו שֶׁל מִשֶּׁה. מִיָּד הִרְגִישׁ בְּעֵנָן, וְהַעֲמִיד אֵת הַצֵּאֵן אַחַר הַמְדָּבָר, וְהוּא נִכְנַס לְבָדוּ.

תחתונים לא קדושים למטה. ובאותה צורה ממש כתוב, (יהושע יג) ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב. ואם עולה על דעתך יותר, לך שאל את אתוננו. בא רבי יוסי ונשק ידיו. אמר, הרי החמדה (היין) שבלבי יצא החוצה.

שָׁבַד משמע, שיש עליונים ותחתונים, ימין ושמאל, רחמים ודין, ישראל ועובדי כוכבים ומזלות. ישראל משתמשים בכתרים עליונים קדושים - עובדי כוכבים ומזלות בכתרים תחתונים לא קדושים. אלה של ימין, ואלה של שמאל. ועל כל פנים נפרדים נביאים עליונים מנביאים תחתונים, נביאי קדש מנביאים שלא מקדש.

אָמַר רבי יהודה, כמו שהיה משה נבדל מכל הנביאים בנבואה קדושה עליונה, כך היה בלעם נבדל משאר הנביאים ומכשפים בנבואה לא קדושה למטה. ועל כל פנים משה היה למעלה, ובלעם למטה, וכמה דרגות ודרגות מפרידות ביניהם.

אָמַר רבי יוחנן אמר רבי יצחק, משה היה מהרהר ואומר, שמא חס ושלום ישראל יכלו בעבודה הקשה הזו, זהו שכתוב וירא בסבלותם, לפיכך - וירא מלאך ה' אליו בלבת אש וגו', וירא והנה הסנה בער באש וגו'. כלומר, משעבדים הם בעבודה קשה, אבל והסנה איננו אכל. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא הבדילם מכל העמים וקרא להם בנים, שכתוב (דברים יז) בנים אתם לה' אלהיכם.

פְּרִשְׁת וְאָרָא

וַיִּדְבֵּר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה' וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי וגו'. רבי אבא פתח, (ישעיה כו) בטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים. בטחו בה' - כל בני העולם צריכים להתחזק בקדוש ברוך הוא ולהיות בטחונם בו.

אִם כך, מהו עדי עד? אלא בשביל שיהיה התקף של האדם במקום שהוא קיום וקשור של הכל, ונקרא עד, והרי פרשה, כמו שנאמר בבקר

דין? אמר רבי יעקב, (פעיז) כעת השעה היתה (השעה) גורמת. רבי יוסי אמר, הכל לגזע אחד משתרש. כתוב ויבא אל הר האלהים חרבה, וכתוב (דברים ט) ובחרב הקצפתם את ה'. וכתוב וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה. מתוך שהם עתידים להיות פסנה, כמו זה שכתוב (ישעיה לג) קוצים כסוחים באש יצתו.

אָמַר רבי יהודה, מפאן למדנו רחמנותו של מקום על הרשעים, שכתוב והנה הסנה בער באש - לעשות בהם דין ברשעים. והסנה איננו אכל - [לעשות] אין בהם כליה. בער באש - על כל פנים, רמז לאש של גיהנם. אבל הסנה איננו אכל - להיות בהם כליה.

דָּבַר אחר וירא מלאך ה' אליו בלבת אש, מה הטעם למשה בלבת אש ולשאר הנביאים לא? אמר רבי יהודה, אין משה כשאר הנביאים. ששנינו, מי שקרב לאש, בה נשרף, ומשה קרב לאש ולא נשרף, שכתוב (שמות כ) ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים, וכתוב וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה.

רַבִּי אבא אמר, זה של משה, יש להסתכל בו בחכמה עליונה על מה כתוב כי מן המים משיתהו. מי שנמשך מן המים, [דין עליון] לא פוחד מאש. ששנינו, אמר רבי יהודה, ממקום שנגזר משה לא נגזר איש אחר. אמר רבי יוחנן, בעשר דרגות נתקן, שכתוב (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא. ולא נאמן ביתי. אשרי חלקו של האיש שאדונו מעיד עליו כך.

אָמַר רב דימי, והרי כתוב (דברים לד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. ואמר רבי יהושע בן לוי, בישראל לא קם, אבל באמות העולם קם, ומיהו? בלעם. אמר לו, ודאי יפה אמרת. שתק. כשבא רבי שמעון בן יוחאי, באו ושאלו לפניו דבר זה.

פָּתַח ואמר, אשכול של זפת, יתערב באפרסמון טוב? חס ושלום! אלא ודאי כך הוא, באמות העולם קם, ומיהו? בלעם. משה מעשיו למעלה, ובלעם למטה. משה השתמש בכתר המלך העליון שלמעלה, ובלעם השתמש בכתרים

עד כאן יש רשות לאדם להסתכל, מכאן ולהלאה אין מי שיכול לעמד עליו.

דבר אחר בטחו בה' עדי עד - כל ימי האדם צריך להתחזק בקדוש - ברוך-הוא, [שכך אמר דוד, (תהלים כה) אלהי בך בטחתי אל אבושה אל יעלצו אויבי לי] ומי ששם בו בטחונו ותקפו כראוי, לא יכולים להרע לו כל בני העולם. [שכך אמר דוד, (תהלים כה) אלהי בך בטחתי אל אבושה אל יעלצו אויבי לי] שכל מי ששם תקפו בשם הקדוש, מתקיים בעולם.

מה הטעם? משום שהעולם מתקיים בשמו הקדוש. זהו שפתוב כי ביה ה' צור עולמים, ציר העולמים. שהרי בשתי אותיות נבראו העולמות, העולם הזה והעולם הבא. העולם הזה נברא בדין ועל דין עומד, זהו שפתוב בראשית ברא אלהים. מה הטעם? כדי שינהגו בני אדם בדין, ולא יצאו מהדרך החוצה.

בא ראה, כתוב וידבר אלהים אל משה, גזרת הדין שעומדת עליו. מה כתוב למעלה? (שמות ה) וישב משה אל ה' ויאמר אדני, באל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. ראה תקפו של משה בראשית נבואתו, לא נחה רוחו במקום הזה, אמר, אדני למה הרעתה לעם הזה וגו', ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך. מי הוא שיאמר כך? אלא משה, שידע שדרגה אחרת עליונה מעתדת לו.

אמר רבי יצחק, בראשית שנתן לו הבית, צוה אותה כאיש שמצוה את ביתו ואומר כל מה שרוצה ללא פחד. אף כך משה לביתו אמר ולא פחד.

יאכל עד. ועד, זה מקום שאחוז לכל הצדדים, לצד זה ולצד זה, להתקיים ולקשר קשר שלא יזוז.

וה"עד" הנה תשוקת הכל בו, כמו שנאמר (בראשית מט) עד תאות גבעת עולם. מי הם גבעת עולם? אלה הם שתי האמהות הנקבות, יובל ושמטה, שנקראות גבעת עולם. עולם, כמו שנאמר (תהלים קו) מן העולם ועד העולם. [יובל ושמטה, כל אחד מהם נקרא עולם, והם נקראים גבעת עולם].

ותשוקתם בעד הזה, שהוא קיום של כל הצדדים. [מה הטעם] תשוקת היוכל אל עד, לעטר אותו ולהשפיע עליו ברכות, ולהריק עליו מעינות מתוקים. זהו שכתוב (שיר ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו. תשוקת השמטה להתברך ממנו ולהיות מאירה ממנו. ודאי שעד זה הוא תאות גבעת עולם.

משום כך, בטחו בה' עדי עד, שהרי משם ולמעלה מקום טמיר [הוא] וגנוז הוא, שלא יכול להתדבק. מקום הוא שממנו יצאו והצטירו העולמות, זהו שפתוב כי ביה ה' צור עולמים. והוא מקום גנוז וסתום, ועל זה בטחו בה' עדי עד. עד כאן יש רשות לאדם להסתכל בו, מכאן ולהלאה אין רשות לאדם להסתכל בו, שהרי הוא גנוז מהכל, ומי הוא יה? יהוה. שמשם הצטירו כל העולמות, ואין מי שעומד על אותו מקום.

אמר רבי יהודה, הפתוב מוכיח עליו, שכתוב (דברים ד) כי שאל נא לימים ראשונים וגו'.

❦ סדר הלימוד ליום כו שבט [יום 144 בשנה] ❦

ושמי ה' לא נודעתי להם, לדבר עמם בדרגה זו
שדברתי בה עמך.

רבי יוסי (רבי ייסא) פתח, (תהלים כד) לְיָדוֹ מְזִמּוֹר לְהַ'
הָאָרֶץ וּמְלוֹאָה תָּבֵל וַיִּשְׁבִּי בָּהּ. הָאָרֶץ – זו
הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת לְהַשְׁקוֹת
מִמֶּנּוּ וּלְהַתְּבַרֵךְ מִמֶּנּוּ בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחַר כֵּךְ מִמֶּנּוּ
נִשְׁקָה כָּל הָעוֹלָם. תָּבֵל וַיִּשְׁבִּי בָּהּ – אֵלּוּ שְׂאֵר
הָאֲרָצוֹת שֶׁשׁוֹתוֹת מִמֶּנּוּ. מִיָּן לָנוּ? שְׁפָתוֹב (תהלים
ט) וְהוּא יִשְׁפֹּט תָּבֵל בְּצַדִּיק.

בי הוּא עַל יָמִים יְסֻדָּה – אֵלּוּ שְׁבַעַה עֲמוּדִים
שֶׁהָאָרֶץ נִסְמָכֶת עֲלֵיהֶם, וְהֵם שְׁבַעַה יָמִים, וַיִּם
כְּנִרַת שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵל תֹּאמַר
שְׁשׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם, אֲלֵא שְׁמִתְמַלֵּאת מֵהֶם. וְעַל
נְהָרוֹת יְכוֹנְנָה, מִי אֵלּוּ הַנְּהָרוֹת? אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
(תהלים צג) נִשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דְּכִיָּם,
אוֹתָם נְהָרוֹת כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ד) וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן
לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן, וּמִשׁוּם כֵּךְ וְעַל נְהָרוֹת יְכוֹנְנָה.

בא רֵאָה, אָרֶץ זוֹ נִקְרָאת אָרֶץ יִשְׂרָאֵל. יַעֲקֹב שֶׁהוּא
יִשְׂרָאֵל לָמָּה לֹא שׁוֹלֵט עַל זֶה כְּמוֹ מִשֶּׁה, שֶׁהִרִי
כְּתוּב וְאָרָא אֵל אַבְרָהָם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בְּאֵל
שְׁדֵי וְלֹא יוֹתֵר?

אלא יַעֲקֹב, הִרִי בְּאֲרָנוֹ, נָטַל הַבַּיִת שְׁלֹמֶטָה, וְנִעְזֵב
מִמֶּנּוּ הַבַּיִת שְׁלֹמֶעֱלָה, וְעַם הַבַּיִת שְׁלֹמֶטָה
הִתְקִין אֶת הַבַּיִת שְׁלֹמֶעֱלָה בְּשָׁנִים עֶשֶׂר שְׁבַטִים
וּבְשִׁבְעִים עֲנָפִים, וְהִרִי פִּרְשׁוּהָ. מִשֶּׁה נָטַל אֶת הַבַּיִת
שְׁלֹמֶעֱלָה, וְעֵזֵב אֶת הַבַּיִת שְׁלֹמֶטָה, וְלָכֵן כְּתוּב
בְּיַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי. בְּאֵל שְׁדֵי דָבָר עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא וְלֹא יוֹתֵר. וְשָׁמִי ה' לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם, לְדָבָר
עִמָּם בְּדִרְגָּה זוֹ שֶׁהִיא עֲלִיוֹנָה.

וארא אֵל אַבְרָהָם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב. אָמַר רַבִּי
חִיָּיא, בְּחִיר הָאֲבוֹת הָיָה יַעֲקֹב, שֶׁהוּא
שְׁלֵמוֹת הַכֹּל. בְּכֹלֶם כְּתוּב אֵל אַבְרָהָם, אֵל יִצְחָק,
וְכוּ הַתּוֹסֵפָה אוֹת אַחַת, שְׁפָתוֹב וְאֵל יַעֲקֹב. הַתּוֹסֵפָה
בוֹ ו', לְהִרְאוֹת שֶׁהוּא שְׁלֵם יוֹתֵר מִכֹּלֶם, וְעַם כָּל זֶה
לֹא זָכָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ כְּמִשֶּׁה.

ונם הַקְּמַתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתָּם לְתַת לָהֶם אֶת אָרֶץ
כְּנָעַן, מִשׁוּם שְׁנִמּוּלוֹ. שְׁכַל מִי שְׁנִמּוּל, יוֹרֵשׁ
אֶת הָאָרֶץ, שֶׁהִרִי לֹא יוֹרֵשׁ אָרֶץ אֲלֵא צַדִּיק, וְכֹל מִי

דבר אַחַר וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים – גִּזְרַת הַדִּין. [מִשׁוּם כֵּךְ].
וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' – דִּרְגָּה אַחֲרַת שֶׁל רַחֲמִים.
וְכֵאֵן נִקְשֶׁר הַכֹּל כְּאַחַד, דִּין וְרַחֲמִים. זֶהוּ שְׁכַתוּב
וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה'. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן (רַבִּי יוֹסִי), אִם
כְּתוּב וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֵל מִשֶּׁה אֲנִי ה', הִיִּיתִי אוֹמֵר
כֵּךְ. אֲלֵא לֹא כְּתוּב, אֲלֵא וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֵל מִשֶּׁה
בְּהַתְּחִלָּה, וְאַחַר כֵּךְ וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה', שְׁמַשְׁמַע
דִּרְגָּה אַחַר דִּרְגָּה.

ואמר רַבִּי יוֹסִי, מִשֶּׁה אֲלֵמְלָא שֶׁהִיָּה בַּעַל הַבַּיִת,
אִישׁ הָאֱלֹהִים, הָיָה נִעְנָשׁ עַל מַה שֶּׁאָמַר,
אֲבַל מִשׁוּם זֶה לֹא נִעְנָשׁ. לְאָדָם שֶׁנִּפְלָה לוֹ קִטְטָה
בְּאִשְׁתּוֹ, וְאָמַר לָהּ דְּבָרִים. הִיא הִתְחִילָה לְהִתְרַעֵם.
כִּיִּן שֶׁהִתְחִילָה דְּבָר, הָיָה שֵׁם הַמֶּלֶךְ, נָטַל הַמֶּלֶךְ אֶת
הַדְּבוּר, וְהִיא שִׁתְקָה וּפְסָקָה לְדָבָר. אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ:
וְכִי לֹא יָדַעְתָּ שֶׁאֲנִי הַמֶּלֶךְ וּלְפָנַי דְּבַרְתְּ דְּבָרִים אֵלָיו?
כְּכִיכּוֹל אַף כֵּךְ מִשֶּׁה, וַיִּשֵׁב מִשֶּׁה אֵל ה' וַיֹּאמֶר אֲדַנִּי
לָמָּה הִרְעַתָּה וְגו'. מִיָּד – וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֵל מִשֶּׁה,
הִתְחִיל לְהִתְרַעֵם. מִיָּד נָטַל הַמֶּלֶךְ הַדְּבוּר וַיֹּאמֶר
אֵלָיו אֲנִי ה', וְלֹא יָדַעְתָּ שֶׁאֲנִי הוּא הַמֶּלֶךְ וּלְפָנַי
דְּבַרְתְּ דְּבָרִים אֲלֵה!?

וארא אֵל אַבְרָהָם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי.
לָמָּה שׁוֹנָה הַשֵּׁם כְּאֵן מֵאֵלָה שְׁלֹמֶעֱלָה?
אֲלֵא, לְמַלְךְ שֶׁהִיָּתָה לוֹ בַּת שְׁלֵא נִשְׂאָה, וְהָיָה לוֹ
אֶהוּב. כְּשֶׁרָצָה הַמֶּלֶךְ לְדָבָר עִם אוֹתוֹ אֶהוּב, שׁוֹלַח
אֶת בַּתוֹ לְדָבָר עִמוֹ, וְהָיָה הַמֶּלֶךְ עַל יָד בַּתוֹ מְדַבֵּר
עִמוֹ. בְּאֵ זְמַן בַּתוֹ לְהִנְשֵׂא. אוֹתוֹ יוֹם שֶׁנִּשְׂאָה אָמַר
הַמֶּלֶךְ: קְרָאוּ אֶת הַבַּת מְלָכָה גְּבִירָה. וְאָמַר לָהּ: עַד
כְּאֵן דְּבַרְתִּי עַל יָדְךָ עִם מִי שְׁדַבַּרְתִּי, מִכְּאֵן וְהִלָּאָה
אֲנִי אוֹמֵר לְבַעֲלֶךָ, וְהוּא יֹאמֶר לְמִי שְׁצָרִיךְ. לְיָמִים
אָמַר לָהּ בַּעֲלָה דְּבָרִים לְפָנַי הַמֶּלֶךְ, וְעַד שֶׁהִיא
הִתְחִילָה לְדָבָר, נָטַל הַמֶּלֶךְ אֶת הַדְּבָר וְאָמַר לוֹ: וְכִי
אֲנִי הַמֶּלֶךְ?! שְׁעַד הַיּוֹם הַזֶּה לֹא דָבָר אִישׁ עִמִּי
אֲלֵא עַל יְדֵי בַתִּי, [עַד שְׁלֵא נִשְׂאָה] וְאֲנִי נִתְתִּי לָךְ
אֶת בַּתִּי וְדַבַּרְתִּי עִמָּךְ בְּגִלּוּי מַה שְׁלֵא עֲשִׂיתִי לְאַחַר.

כה, וְאָרָא אֵל אַבְרָהָם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בְּאֵל
שְׁדֵי, כְּשֶׁהִיא בְּבִיתִי טָרַם שֶׁנִּשְׂאָה, וְלֹא דְּבָרוּ
עִמִּי פָּנִים בְּפָנִים כְּמוֹ שֶׁעֲשִׂיתִי לָךְ, וְאַתָּה בְּרֵאשִׁית
דְּבַרְךָ דְּבַרְתְּ לְבַתִּי לְפָנַי דְּבָרִים אֵלָיו? אֲלֵא מִשׁוּם כֵּךְ
וְאָרָא אֵל אַבְרָהָם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי

לְאֵלָה וְנוֹטֵל אוֹתָם, וְנִרְאִים אוֹתָם הַמְּאוֹרוֹת בּוֹ
כַּעֲשָׂשִׁית נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ.

וְאֵלָה הַשְּׁלֵשָׁה שְׁאֻמְרָנוּ נִסְתָּרִים וְעוֹמְדִים עַל זֶה
שֶׁהִתְגַּלָּה, וְסוּד זֶה הָעֵינַן. בֹּא רְאֵה, בְּעֵינַי יֵשׁ
שְׁלֵשָׁה גְּנוּנִים שֶׁהִתְגַּלוּ רְשׁוּמִים בּוֹ, וְכֻלָּם לֹא
זוֹהָרִים, מְשׁוּם שְׁעוֹמְדִים בְּאוֹר שְׁלֹא מְאִיר. וְאֵלָה
הֵם כְּמוֹ שְׁאוֹתָם הַנִּסְתָּרִים שְׁעוֹמְדִים עֲלֵיהֶם, וְאֵלָה
הֵם שְׁנֵרָאוּ לְאֲבוֹת לְדַעַת אוֹתָם נִסְתָּרִים שְׁזוֹהָרִים
מִתּוֹךְ אֵלָה שְׁלֹא זוֹהָרִים, וְאוֹתָם שְׁזוֹהָרִים וְהֵם
סְתוּמִים, הִתְגַּלוּ לְמֹשֶׁה בְּאוֹתוֹ רְקִיעַ שְׁלוֹ, וְאֵלָה
עוֹמְדִים עַל אוֹתָם גְּנוּנִים שְׁנֵרָאִים בּוֹ בְּעֵינַי.

וְסוּד זֶה סוֹתָם עֵינֵיךָ וּמְסוּבָב גִּלְגֻלְךָ, וְיִתְגַּלוּ אוֹתָם
גְּנוּנִים שְׁמְאִירִים, שְׁזוֹהָרִים, וְלֹא נִתְּנָה רְשׁוּת
לְרֹאוֹת אֵלָה בְּעֵינַי סְתוּמוֹת, מְשׁוּם שְׁאוֹתָם
נִסְתָּרִים עֲלִיוֹנִים עוֹמְדִים עַל אוֹתָם גְּנוּנִים שְׁנֵרָאִים,
שְׁלֹא זוֹהָרִים.

וְעַל זֶה קָרָאנוּ, מֹשֶׁה זָכָה בְּאֶסְפֵּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה
שְׁעוֹמְדָת עַל אוֹתָהּ שְׁלֹא מְאִירָה. שְׁאֵר בְּנֵי
הָעוֹלָם בְּאוֹתָהּ אֶסְפֵּקְלָרְיָה שְׁלֹא מְאִירָה. הָאֲבוֹת הָיוּ
רוֹאִים מִתּוֹךְ הַגְּנוּנִים הִלְלוּ שֶׁהִתְגַּלוּ, אוֹתָם סְתוּמִים,
שְׁעוֹמְדִים עֲלֵיהֶם שְׁלֹא מְאִירִים, וְלִכֵּן כָּתוּב וְאָרָא
אֶל אַבְרָהָם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי, בְּאוֹתָם
גְּנוּנִים שְׁנֵרָאִים.

וְשָׁמִי ה' לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם - אֵלוּ גְּנוּנִים עֲלִיוֹנִים
נִסְתָּרִים שְׁזוֹהָרִים שְׁזָכָה בָּהֶם מֹשֶׁה
לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם. וְסוּד זֶה, שֶׁהָעֵינַי סְתוּם וְגִלְוִי. סְתוּם
- רוֹאֵה אֶסְפֵּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה. נִגְלָה - רוֹאֵה
אֶסְפֵּקְלָרְיָה שְׁלֹא מְאִירָה. וְעַל זֶה וְאָרָא,
בְּאֶסְפֵּקְלָרְיָה שְׁלֹא מְאִירָה, שֶׁהִיא בְּהִתְגַּלוּת, בְּהַ
כָּתוּב רְאִיָה. וְאוֹלָם בְּאֶסְפֵּקְלָרְיָה שְׁמְאִירָה שֶׁהִיא
בְּסִתְרָה, כָּתוּב בְּהַ יְדִיעָה, שְׁכָתוּב לֹא נוֹדַעְתִּי. בְּאוֹ
רְבִי אֶלְעָזָר וְרְבִי אַבְא וְנִשְׁקוּ יְדִיו. בְּכַה רְבִי אַבְא
וְאָמַר, אוֹי כְּשֶׁתְּסַלֵּק מִן הָעוֹלָם וְיִשְׁאַר הָעוֹלָם
יְתוּם מִמֶּךָ, מִי יִכּוֹל לְהֵאִיר דְּבַרִי תוֹרָה?

פְּתַח רְבִי אַבְא וְאָמַר, (שְׁמוּאֵל-א כה) וְאָמַרְתֶּם כֹּה
לְחֵי וְאִתָּה שְׁלוֹם וּבֵיתְךָ שְׁלוֹם וְכֹל אֲשֶׁר
לְךָ שְׁלוֹם. וְאָמַרְתֶּם כֹּה לְחֵי, וְכִי דוּד לֹא הָיָה יוֹדַע
בּוֹ בְּנִבְלָה שֶׁהוּא אוֹמֵר בְּשִׁבְלוֹ וְאָמַרְתֶּם כֹּה לְחֵי?
אֵלָה אוֹתוֹ יוֹם, יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיָה,

שְׁנֵמוֹל נִקְרָא צְדִיק, שְׁכָתוּב (ישעיה ס) וְעַמְּךָ כָּלָם
צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ. כָּל מִי שְׁנֵמוֹל וְשׁוֹמֵר
אוֹת הַבְּרִית הַזֹּאת, נִקְרָא צְדִיק. בֹּא רְאֵה מִיּוֹסֵף,
שְׁכָל יָמָיו לֹא נִקְרָא צְדִיק עַד שְׁשָׁמַר אוֹתָהּ בְּרִית,
אוֹת בְּרִית הַקֹּדֶשׁ. כִּיּוֹן שְׁשָׁמַר אוֹתוֹ, נִקְרָא צְדִיק,
יוֹסֵף הַצְּדִיק.

רְבִי שְׁמַעוֹן הָיָה יוֹשֵׁב יוֹם אֶחָד, וְרְבִי אֶלְעָזָר בְּנוֹ
[עַמּוֹן], וְרְבִי אַבְא עִמּוֹ. אָמַר רְבִי אֶלְעָזָר, פְּסוּק
זֶה שְׁכָתוּב וְאָרָא אֶל אַבְרָהָם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב
וְגו', מֵהוּ וְאָרָא? וְאֶדְבַר הָיָה צְרִיךְ (לְכַתֵּב)! אָמַר לוֹ,
אֶלְעָזָר בְּנִי, זֶהוּ סוּד עֲלִיוֹן.

בֹּא רְאֵה, יֵשׁ גְּנוּנִים שְׁנֵרָאִים וְיֵשׁ גְּנוּנִים שְׁלֹא נִרְאִים.
וְאֵלוּ וְאֵלוּ הֵם סוּד עֲלִיוֹן שֶׁל הָאֻמוֹנָה, וּבְנֵי
אָדָם לֹא יוֹדְעִים אוֹתוֹ וְלֹא מְסַתְּפִלִים בּוֹ. וְאֵלָה
שְׁנֵרָאִים לֹא זָכָה בָּהֶם אָדָם, עַד שְׁבָאוּ הָאֲבוֹת
וְעַמְּדוּ עֲלֵיהֶם, וְעַל זֶה כָּתוּב וְאָרָא, שְׁרָאוּ אוֹתָם
גְּנוּנִים שֶׁהִתְגַּלוּ.

וּמָה הַגְּנוּנִים שֶׁהִתְגַּלוּ? אוֹתָם שֶׁל אֵל שְׁדֵי, שֶׁהֵם
גְּנוּנִים שֶׁל מְרָאָה עֲלִיוֹן (מְרָאָה שֶׁל גְּנוּנִים עֲלִיוֹנִים),
וְאֵלוּ נִרְאִים. וְהַגְּנוּנִים שֶׁלְמַעַלָּה נִסְתָּרִים שְׁלֹא
נִרְאִים, לֹא עִמְדוּ אִישׁ עֲלֵיהֶם פָּרַט לְמֹשֶׁה. וְעַל זֶה
כָּתוּב וְשָׁמִי ה' לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם, לֹא הִתְגַּלְתִּי לָהֶם
בְּגְנוּנִים עֲלִיוֹנִים. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהָאֲבוֹת לֹא הִכִּירוּ
אוֹתָם - אֵלָה הֵם הִכִּירוּ אוֹתָם מִתּוֹךְ אֵלוּ שֶׁהִתְגַּלוּ.

כְּתוּב (דְּנִיאל יב) וְהַמְּשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ כְּזוֹהַר הַרְקִיעַ
וּמִצְדִּיקֵי הָרְבִים כְּכּוֹכְבִים לְעוֹלָם וָעֶד.
וְהַמְּשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ, מִי הֵם הַמְּשַׁכְּלִים? אֵלָה זֶהוּ
אוֹתוֹ חֲכָם שֶׁיִּסְתַּכֵּל עַל דְּבָרִים מְעַצְמוֹ שְׁלֹא יִכּוֹלִים
בְּנֵי אָדָם לְדַבֵּר בְּפִהוּ, וְלֹאֵלָה קוֹרְאִים מְשַׁכְּלִים.
יִזְהָרוּ כְּזוֹהַר הַרְקִיעַ. מִי [הַזְהָר] הוּא הַרְקִיעַ? זֶהוּ
הַרְקִיעַ שֶׁל מֹשֶׁה, שְׁעוֹמְדָת בְּאֻמְצָע, וְהַזְהָר שְׁלוֹ
הוּא נִסְתָּר וְלֹא הִתְגַּלָּה מִהַגְּנוּן שְׁלוֹ, עוֹמֵד עַל אוֹתוֹ
רְקִיעַ שְׁלֹא מְאִיר שְׁנֵרָאִים בּוֹ הַגְּנוּנִים, וְאוֹתָם גְּנוּנִים,
אֵף עַל פִּי שְׁנֵרָאִים בּוֹ, לֹא זוֹהָרִים כְּמוֹ זֶה, מְשׁוּם
שֶׁהֵם גְּנוּנִים סְתוּמִים.

בֹּא רְאֵה, אַרְבַּעָה אוֹרוֹת הֵם, שְׁלֵשָׁה מֵהֶם נִסְתָּרִים,
וְאֶחָד שֶׁהִתְגַּלָּה. אוֹר שְׁמְאִיר. אוֹר שְׁזוֹהָר.
[וְהֵם] וְהוּא מְאִיר כְּזוֹהַר הַשָּׁמַיִם בְּטֵהָר. אוֹר שֶׁל
אַרְגָּמָן, שְׁנוֹטֵל כָּל הָאוֹרוֹת. אוֹר שְׁלֹא מְאִיר מְסַתְּפֵל

ותחתונים ועליונים ועומדים עליהם. ואלה הם ארבעה, לארבעה צדדי העולם, ועומדים בארבעה אלו: צפון ודרום ומזרח ומערב. אלו הם ארבעה צדדים של העולם, ועומדים בארבעה אלו. א"ש לצד צפון, רוח לצד מזרח. מי"ם לצד דרום. משום שהדרום הוא חם ויבש. מי"ם קרים ולחים. עפ"ר לצד מערב. וארבעה אלו קשורים בארבעה אלו, וכלם אחד, ואלה עושים ארבע מתכות, שהם זה"ב וכס"ף ונחש"ת וברז"ל. הרי הם שנים עשר, וכלם אחד.

בא ראה, האש היא בשמאל, לצד צפון, שהרי האש בו תקף החמימות, והיבש שלו חזק. וצפון ההפך שלו, ונמזגים אחד באחד והוא אחד. מי"ם לימין, והוא לצד דרום, והקדוש ברוך הוא לחברם [להחזירם] כאחד, עושה מזג זה כמזג זה.

הצפון הוא קר ולח, האש חם ויבש. החליפם לצד דרום. דרום הוא חם ויבש. המים קרים ולחים. והקדוש ברוך הוא מוזג אותם כאחד, שיוצאים מי"ם מדרום ונכנסים לצפון, ומצפון שופעים מי"ם. יוצא אש מצפון, ונכנס בתקף הדרום, ומדרום יוצא תקף החמימות לעולם, משום שהקדוש ברוך הוא לווה זה מזה, וכל אחד ואחד מלווה לחברו משלו כראוי לו. כמו זה רוח ומזרח, כדי שילווה כל אחד לחברו, ונכללים זה בזה להתחבר כאחד.

בא ראה, אש מצד זה, מי"ם מצד זה, והם מחלקת. נכנסת רוח ביניהם ואוחזת את שני הצדדים. זהו שכתוב (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת על פני המים, שהרי אש עומדת למעלה בצד זה, ומי"ם עומדים על פני הארץ. רוח נכנסת ביניהם ואוחזת את שני הצדדים ומפרידה מחלקת. העפר, המים עומדים עליו, ורוח ואש, ומקבלת מכלם בכח של שלשת אלה שעומדים עליו.

בא ראה. רוח ומזרח. מזרח חם ולח, רוח [קר ויבש]. הצד שהוא יבש [חם ולח היא, ולכן אוחז את שני הצדדים, שהרי אש חם ויבש, ומי"ם קרים ולחים. רוח הוא חם ולח. הצד שהוא חם אוחז באש. הצד שהוא לח אוחז במי"ם. ועל זה יש הסכמה ביניהם, ומפריד מחלקת של אש ומי"ם.

והקדוש ברוך הוא יושב בדין על העולם, ובשכיל הקדוש ברוך הוא הוא אמר ואמרתם כה לחי, לקשר כה לחי, שכל החיים תלויים בו. ואתה שלום, מה זה ואתה? אתה ה"ה צריך (לכתב)! אלא ואתה, הכל לקדוש ברוך הוא אמר, כדי לקשר קשר האמונה וכראוי.

מבאן למדנו שאסור להקדים שלום לאדם רשע, ואם צריך, יקדים לו כמו דוד שברך את הקדוש ברוך הוא, ונראה שאמר בגללו. ואם תאמר שזו רמאות - לא, שהרי כל מה שמעלה לקדוש ברוך הוא ונראה שבשכילו אמר - אינו רמאות. ומי שמקדים שלום לצדיק כאלו הקדים לקדוש ברוך הוא, כל שכן מר, שהוא שלום למעלה ולמטה.

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם. רבי חזקיה פתח, (תהלים לב) אשרי אדם לא יחשב ה' לו עון וגו'. כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא מסתכלים על מה עומדים בעולם, שהרי כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את האדם בדיוקן שלו והתקינו בתקוניו, כדי שישתדל בתורה וילך בדרךיו.

שהרי כשבא אדם, מעפר המקדש שלמטה נתקן, וארבעה צדדי העולם התחברו באותו מקום שנקרא בית המקדש. ואותם ארבעה צדדי העולם התחברו בארבעה צדדים, שהם יסודות העולם א"ש רוח ומי"ם ועפ"ר, והתחברו ארבעה צדדים אלו בארבעה צדדי (יסודות) העולם, והתקין מהם הקדוש ברוך הוא גוף אחד בתקון עליון, וגוף זה התחבר משני עולמות, מהעולם התחתון הזה ומהעולם שלמעלה.

אמר רבי שמעון, בא ראה, ארבעה ראשונים הם סוד האמונה, והם אבות של כל עולמות, וסוד המרכבה העליונה הקדושה. ואותם ארבעה יסודות, א"ש רוח ומי"ם ועפ"ר, אלה הם סוד עליון. ואלו הם האבות, שכל העולמות אבות של הכל [ומהם יוצאים זה"ב וכס"ף ונחש"ת וברז"ל, ותחת אלו מתכות אחרות שדומים להם [כמו שאלו].

בא ראה, א"ש רוח ומי"ם ועפ"ר אלה הם הראשונים והשרשים שלמעלה ושלמטה,

נמצא שְׁכַשְׁמַתְחַבֵּר עֵפֶר עִמָּם, עוֹשֶׂה וּמוֹלִיד עֲפָרוֹת אֲחֵרִים כְּמוֹ שְׁלֵהֶם, כְּמוֹ שְׁזָהָב מוֹלִיד עֵפֶר פְּסֻלֵת יִרְקָה, שֶׁהִיא כְּמוֹ זָהָב מִמֶּש. כְּמוֹ שְׁכֶסֶף שְׁמוֹלִיד עֲפָרָתוֹ, וְכְמוֹ שֶׁנִּחְשַׁת הָעֲלִיוֹנָה מוֹלִידָה בְּדִיל שֶׁהוּא נִחְשַׁת קִטְנָה. כְּמוֹ שְׁבַרְזֵל מוֹלִיד בְּרִזֵל, וְסִימָנָךְ – (משלי כז) בְּרִזֵל בְּבַרְזֵל יָחַד.

בא רָאָה, אֵשׁ רוּחַ מִיָּם וְעֵפֶר, כְּלָם אֲחוּזִים זֶה בְּזֶה וְקִשּׁוּרִים זֶה בְּזֶה, וְאֵין בֵּהֶם פְּרוּד. וְהָעֵפֶר הַזֶּה, כִּשְׁהוּא מוֹלִיד אַחֵר כֶּף, לֹא מִתְקַשְּׂרִים זֶה בְּזֶה כְּאוֹתָם עֲלִיוֹנִים, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (בראשית ב) וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים, בְּאֵלֶּה הָיָה פְּרוּד.

משום שֶׁהָרִי הָעֵפֶר, כִּשְׁהוּא מוֹלִיד בְּכַח שֶׁל שְׁלֵשֶׁת הָעֲלִיוֹנִים, מוֹצִיא אֲרַבְּעָה נְהוֹרוֹת שֶׁשָּׁם נִמְצְאוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת, וְהֵם בְּמָקוֹם אֶחָד, שְׁכַתוֹב שֶׁם הַבְּדִלָּח וְאֶבֶן הַשֵּׁהָם. וְאוֹתָן אֲבָנִים יְקָרוֹת הֵן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה, וְהֵן לְאַרְבָּעָה צְדָדֵי הָעוֹלָם כְּנֶגֶד שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁבָטִים, שְׁכַתוֹב (שמות כח) וְהָאֲבָנִים תְּהִיֶינָה עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עַל שְׁמוֹתָם. וְשְׁנַיִם עֶשֶׂר הַבָּקָר הִלְלוּ שֶׁהֵם תַּחַת הַיָּם.

בא רָאָה, כָּל אֲרַבְּעַת הַצְּדָדִים הָעֲלִיוֹנִים שְׁאֲמַרְנוּ, אֵף עַל גַּב שְׁנֵי קְשָׁרִים זֶה בְּזֶה, וְהֵם הַקִּיּוּם שְׁלִמְעָלָה וּמִטָּה, קִיּוּם שֶׁל הָעוֹלָם יוֹתֵר הוּא הָרוּחַ, מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל עוֹמֵד בְּגִלְלוֹ, וְנִפְשׁ לֹא עוֹמֵדֵת אֶלָּא בְּרוּחַ, שְׁאֵם נִגְרַעֵת הָרוּחַ אֶפְלוּ רִגַע אֶחָד, אֵין הַנֶּפֶשׁ יְכוּלָה לְהִתְקַיֵּם, וְסוּד זֶה כְּתוּב (משלי יט) גַּם בְּלֹא דַעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב. נֶפֶשׁ בְּלִי רוּחַ אֵינָה טוֹב, וְלֹא יְכוּלָה לְהִתְקַיֵּם.

ובא רָאָה, אוֹתָם שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁאֲמַרְנוּ, שֶׁהֵם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים, הֵם שְׁנַיִם עֶשֶׂר בָּקָר שֶׁתַּחַת הַיָּם. מִשּׁוּם כֶּף נָטְלוּ אוֹתָם שְׁנַיִם עֶשֶׂר נְשִׂאִים (במדבר ז) כָּל הַבָּקָר לְעֵלָה שְׁנַיִם עֶשֶׂר פָּרִים וְגו'. וְהַכֹּל הוּא סוּד עֲלִיּוֹן, וּמִי שִׁישְׁגִיחַ בְּדַבְּרִים הִלְלוּ, יִשְׁגִיחַ בְּסוּד הַחֲכָמָה הָעֲלִיוֹנָה, שֶׁהַעֶקֶר שֶׁל הַכֹּל בָּהּ.

אמר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מֵה שְׁאֲמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, שְׁכַשְׁבָּרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הָאָדָם, מִעֵפֶר הַמְּקַדֵּשׁ שְׁלִמְטָה נִבְרָא, וּמִעֵפֶר הַמְּקַדֵּשׁ שְׁלִמְעָלָה נִתְּנָה בּוֹ נִשְׁמָה, וְכְמוֹ שְׁכַשְׁבָּרָא מִהָעֵפֶר שְׁלִמְטָה הִתְחַבְּרוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה צְדָדִים יְסוּדוֹת הָעוֹלָם,

עֵפֶר הוּא קָר וְיָבֵשׁ, וְלִכֵּן מְקַבֵּל עָלָיו אֵת כְּלָם, וְכָלֶם עוֹשִׂים בּוֹ מַעֲשִׂיָהֶם, וּמְקַבֵּל מְכָלֶם לְהוֹצִיא בְּכַחֶם מְזוּן לְעוֹלָם, מִשּׁוּם שְׁבַמְעָרְבַּ נֶאֱחָז הָעֵפֶר שֶׁהוּא קָר וְיָבֵשׁ, וְצַד שֶׁהוּא קָר אֲחוּז בְּצִפּוֹן שֶׁהוּא קָר וְלַח, שֶׁהָרִי קָר נֶאֱחָז בְּקָר. מִשּׁוּם כֶּף צִפּוֹן נֶאֱחָז בְּמַעְרָב בְּצַד זֶה. דְּרוּם שֶׁהוּא חָם וְיָבֵשׁ, בְּאוֹתוֹ הַיָּבֵשׁ שָׁלוּ אוֹחֵז אֵת הַיָּבֵשׁ שֶׁל הַמַּעְרָב בְּצַד אַחֵר, וְנֶאֱחָז מַעְרָב בְּשְׁנֵי צְדָדִים.

ובן נֶאֱחָז דְּרוּם בְּמִזְרָח, שֶׁהָרִי חֲמִימוֹת הַדְּרוּם נֶאֱחָזֵת בְּחֲמִימוֹת הַמִּזְרָח. וּמִזְרָח נֶאֱחָז בְּצִפּוֹן, שֶׁהָרִי לְחוּמוֹ נֶאֱחָזֵת בְּלַחוֹת הַצִּפּוֹן. עֲכָשׁוּ נִמְצְא דְּרוּמִיּוֹת מִזְרָחִיּוֹת. מִזְרָחִיּוֹת צְפוֹנִיּוֹת. וְכָלֶם כְּלוּלִים זֶה בְּזֶה לְהַשְׁתַּלְשֵׁל אֶחָד בְּאַחֵר.

כמו כֵּן צִפּוֹן עוֹשֶׂה זָהָב, שְׁמַצֵּד תַּקְּףָה הָאֵשׁ נַעֲשֶׂה זָהָב, וְהֵינּוּ שְׁכַתוֹב (איוב לז) מִצִּפּוֹן זָהָב יֵאָתֶה. שְׁאֵשׁ אֲחוּז בְּעֵפֶר וְנַעֲשֶׂה זָהָב, וְהֵינּוּ שְׁכַתוֹב (שם כח) וְעַפְרוֹת זָהָב לוֹ. וְסוּד זֶה שְׁנַיִם כְּרוּבִים זָהָב.

מים נֶאֱחָזִים בְּעֵפֶר, וְקִרְיֹוֹת בְּלַחוֹת עוֹשֶׂה כֶּסֶף, כָּעֵת הָרִי עֵפֶר נֶאֱחָז בְּשְׁנֵי צְדָדִים, בְּזָהָב וּבְכֶסֶף, וְנִתֵּן בֵּינֵיהֶם. רוּחַ אוֹחֵזֵת אֵת הַמַּיִם, וְאוֹחֵזֵת [תְּמִיָּהָה, בְּמֵה שְׁאֲמַר רוּחַ קָר וְיָבֵשׁ, שְׁאֵם כֵּן, רוּחַ וְעֵפֶר שְׁוִים בְּטַבְּעָם, אֲבָל יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי רוּחַ חָם וְלַח, וְאֵם כֵּן נוֹכַח לֹאמַר שְׁאוֹחֵז הָרוּחַ לְשְׁנֵי צְדָדִים – אֵשׁ חָם וְיָבֵשׁ, וְרוּחַ חָם וְלַח. הַצַּד שֶׁהוּא חָם אוֹחֵז בְּאֵשׁ, וְהַצַּד שֶׁהוּא לַח אוֹחֵז בְּמַיִם, וּמִפְּרִיד מִחֻלְקַת שֶׁל אֵשׁ וּמַיִם. עֵפֶר הוּא קָר וְיָבֵשׁ, וּמַיִם קָרִים וְלַחִים, וְהַצַּד הַקָּר אוֹחֵז בְּעֵפֶר בְּצַד הַקָּר. נִמְצְא שְׁעֵפֶר מְקַבֵּל עָלָיו כְּלָם, מִשּׁוּם כֶּף אֲחוּז לְשְׁנֵי הַצְּדָדִים, שֶׁהָרִי אֵשׁ חָם וְיָבֵשׁ, מִיָּם קָר וְלַח. ע"כ] אֵת הָאֵשׁ, וּמוֹצִיאָהּ שְׁנַיִם כְּאַחֵד, שֶׁהוּא עֵין נִחְשַׁת קָלֵל. וְעֵפֶר שְׁאֲמַרְנוּ, כִּשְׁהוּא לְבָדוּ בִּיבֵשׁ וְהַקָּר שָׁלוּ, יוֹצֵא בְּרִזֵל, וְסִימָנָךְ – (קהלת י) אִם קָהָה הַבְּרִזֵל וְגו'.

ועפר זֶה נֶאֱחָז בְּכָלֶם, וְכָלֶם עוֹשִׂים בּוֹ כְּצוּרָה שְׁלֵהֶם. בֹּא רָאָה, בְּלֹא עֵפֶר אֵין זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשַׁת, שֶׁהָרִי כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְלוֹה לְחֻבְרוֹ מִשְׁלוֹ לְהִתְקַשֵּׁר זֶה בְּזֶה. וְהָעֵפֶר נֶאֱחָז בְּכָלֶם, מִשּׁוּם שְׁשְׁנֵי צְדָדִים אוֹחֵזִים אוֹתוֹ, אֵשׁ וּמַיִם. וְרוּחַ נִקְרָכֵת לוֹ בְּשִׁבְלֵי שְׁנֵי אֵלֶּה וְעוֹשֶׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה.

זה בכלל? לדעת שיש שליט עליון שהוא רבון העולם, וברא אל כל העולמות, שמים וארץ וכל חילותיהם. וזהו בכלל. וסוף הכל בפרט, לדעת אותו בפרט.

ובלל ופרט הוא ראש וסוף, סוד של זכר ונקבה כאחד, ונמצא אדם בעולם הזה שמתעסק בכלל ופרט, אדם בעולם הזה הוא כלל ופרט. תקון של העולם הזה הוא כלל ופרט. משום כך, ראשית הכל - שיש לדעת שיש שליט ודין על העולם, והוא רבון כל העולמים, וברא את האדם מן העפר, ונפח באפיו נשמת חיים, וזהו בדרך כלל.

בשיצאו ישראל ממצרים לא היו מכירים את הקדוש ברוך הוא. פיון שבא משה אליהם, למד אותם מצוה ראשונה זו, שכתוב וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם וגו'. ואלמלא מצוה זו, לא היו ישראל מאמינים בכל אותם נסים וגבורות שעשה להם במצרים. פיון שידעו מצוה זו בדרך כלל, נעשו להם נסים וגבורות.

ולסוף ארבעים שנה, שכשהשתדלו בכל אותן מצוות של התורה שלמד אותם משה, בין אותן שנוהגות בארץ ובין אותן שנוהגות בחוץ לארץ, אז למד אותם בדרך פרט. זהו שכתוב (דברים ד) וידעת היום והשבות אל לבבך. היום דוקא, מה שלא היה רשות מקדם לכן. כי ה' הוא האלהים - זה בדרך פרט. בדבר זה כמה סודות וסתרים יש בו, וזה ואותו שבהתחלה הכל דבר אחד, זה בכלל וזה בפרט.

ואם תאמר, הרי כתוב (משלי א) יראת ה' ראשית דעת - התרוץ, זה בדרך פרט לדעת מי היא יראת ה'. ואף על גב שיש לאדם לירא ממנו עד שלא ידע, אבל כאן כתוב ראשית דעת, לדעת אותו שהרי הוא ראשית, לדעת אותו בדרך פרט.

לכן מצוה ראשונה להכיר את הקדוש ברוך הוא בכלל ופרט, בהתחלה ובסוף, וסוד זה - (ישעיה מד) אני ראשון ואני אחרון. אני ראשון בכלל, ואני אחרון בפרט. והכל בכלל אחד וסוד אחד. פיון שידע את זה בכלל, ישלים את כל איבריו, ומי הם? מאתים ארבעים ושמונה מצוות, שהם מאתים

כך גם כשנברא מן העפר שלמעלה התחברו בו שלשה יסודות של העולם והשתלם האדם, והינו שכתוב (תהלים לב) אשרי אדם לא יחשב ה' לו עון ואין ברוחו רמיה. אימתי לא יחשב ה' לו עון? בזמן שאין ברוחו רמיה.

בא ראה, משה נתקן יותר מהאבות, משום שדבר עמו הקדוש ברוך הוא, מדרגה יותר עליונה מכלם, ומשה מפנים בית המלך העליון היה, ועל זה כתוב וברא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וגו', והרי בארנו את הדברים.

לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם. רבי יהודה אמר, פסוק זה הוא הפוך, שכתוב והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים בראשונה, ואחר כך והצילתי אתכם מעבודתם, ואחר כך וגאלתי אתכם. היה לו לומר מתחלה וגאלתי אתכם, ואחר כך והוצאתי אתכם! אלא עקר של הכל בראשונה שרצה הקדוש ברוך הוא לבשר להם במבחר של הכל בראשונה.

אמר רבי יוסי, והרי המבחר שבכל ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים, ואמר אותו לבסוף? אמר לו, באותו זמן אין המבחר אלא היציאה, שחשבו שלא יצאו מעבודתם לעולמים, משום שהיו רואים שם שכל האסירים שהיו ביניהם, קושרים אותם בקשרי כשוף, ולא יכולים לצאת מביניהם לעולמים. ולכן התבשרו במה שחביב עליהם מכל.

ואם תאמר, אף על גב ששיצאו, הרי אולי ילכו [חילותם] אחריהם להזיק להם - כתוב והצילתי אתכם מעבודתם. ואם תאמר, הרי יצאו וינצלו ולא תהיה להם גאלה - תלמוד לומר וגאלתי אתכם בזרוע נטויה. ואם תאמר לא יקבלם - הרי כתוב ולקחתי. ואם תאמר, כשיקבלם לא יביאם לארץ - הרי כתוב והבאתי אתכם וגו'.

רעיא מהימנא

ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים וידעתם כי אני ה' אלהיכם וגו'. מצוה זו ראשונה של כל המצוות. ראשית ראשונה לכל המצוות - לדעת את הקדוש ברוך הוא בכלל. מה

מועקה של רוח. מיהו? רוח אחרונה, כמו שאמרנו. (שעד שלא נתן היובל ברכה על הרוח הזו להתקיים הנפש התחוננה, ולא שולטת הרוח הזו על הנפש אלא כאשר מתברכת מהיובל, אז תהיה רוח. ומי היא הרוח הזו? יעקב, שכתוב ותחי רוח יעקב וגו').

בא ראה, כתוב הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים. מה זה ואני ערל שפתיים, והרי בתחלה כתוב לא איש דברים אנכי וגו' כי כבוד פה וכבוד לשון אנכי, והקדוש ברוך הוא היה משיב לו, מי שם פה לאדם וכו', והוא אמר ואנכי אהיה עם פיך, התעלה על דעתך שלא היה כך? ועתה אומר ואני ערל שפתיים, אם כך, איפה הדבר שהבטיח לו הקדוש ברוך הוא בראשונה?

אלא סוד הוא. משה הוא קול, והדבור שהוא הדבור שלו היה בגלות, והוא היה אטום מלפרש דברים, ומשום כך אמר ואיך ישמעני פרעה, בעוד שהדבר שלי היא בגלות שלו, שהרי אין לי דבר. הריני קול דבר גרוע, שהיא בגלות, ולכן שתף הקדוש ברוך הוא עמו את אהרן.

בא ראה, כל זמן שהדבור היה בגלות, הקול הסתלק ממנו, והדבור היה אטום בלי קול. כשבא משה בא הקול, ומשה היה קול בלי דבור, משום שהיה בגלות, וכל זמן שהדבור היה בגלות, משה הלך בקול בלי דבור, וכך הלך עד שקרבו להר סיני ונתנה תורה, ובאותו זמן התחבר קול בדבור, ואז הדבר דבר, זהו שכתוב וידבר אלהים את כל הדברים האלה. ואז משה נמצא שלם בדבר כראוי, קול ודבור אחד בשלמות.

ועל כך משה התרעם, שהדבור נגרע ממנו, פרט לאותו זמן שדברה לרגז עליו, בזמן שכתוב ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך, מיד – וידבר אלהים אל משה. בא ראה שפך הוא, שהתחיל דבר לדבר ומפסיק אותו, משום שעדין לא הגיע זמן שכתוב וידבר אלהים וגו'. ופסק והשלים הקול. זהו שכתוב ויאמר אליו אני ה'. משום שהדבור היה בגלות ולא הגיע זמן לדבר. [ובא ראה]

משום כך משה לא היה שלם בדבר בתחלה, [שכך נראה] שהוא קול, ובא בשביל דבור

ארבעים ושמונה איברי האדם. כיון שהשתלם בהם על זה בכלל, אז ידע בדרך פרט, שזה הוא רפואה לכלם, וידע את כל ימות השנה שמתחברים לתת רפואה לכל האיברים.

ואם תאמר, כל ימות השנה איך נותנים רפואה לכל האיברים? ודאי כך הוא למעלה ולמטה. השנה והימים שלה נותנים רפואה לכל האיברים, למעלה ולמטה, [בזמן] שהאיברים מריקים ברכות לימות השנה, ואז רפואה וחיים תלויים עלינו מלמעלה ומתמלאים מהכל. מי גרם להם? ימות השנה.

את כך גם למטה, כשאדם ישלים את גופו באותן מצוות התורה, אין לך כל יום שלא בא להתברך ממנו, וכשהם מתברכים ממנו, אז חיים ורפואה תלויים עליו מלמעלה. מי גרם לו? אותם ימות השנה. ימות השנה, כמו שמתברכים מלמעלה מסוד של אדם, כך גם מתברכים למטה מסוד של אדם.

אשריהם ישראל בעולם הזה, באותם מצוות התורה, שנקראים אדם, שכתוב (יחזקאל לד) אדם אתם. אתם קרויים אדם, ואמות העולם לא קרויים אדם. ומשום שישאל נקראו אדם, יש להם להשתדל באותן מצוות התורה להיות הכל אחד בסוד של אדם.

בשנתן הקדוש ברוך הוא תורה לישראל על הר סיני, דבר ראשון הוא אנכי. אנכי עולה לסודות [עולמות] רבים, וכאן הוא סוד של מצוה ראשונה להפיר אותו בכלל. משום שכתוב אנכי, הרי רומז שיש אלוה שליט עליון [שהוא] על העולם, כמו שנאמר כי ה' אלהיך אש אכלה הוא, מצוה ראשונה בכלל. בפרט, משום שכתוב (בראשית כא) ה' אלהיך. זה פרט, וזה כלל ופרט, מצוה ראשונה, שצריך לדעת בראש ובסוף כפי שבארנו. (ע"כ רעיא מהימנא).

וידבר משה בן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקצת רוח. מה זה מקצת רוח? אמר רבי יהודה, שלא היו נחים ולא היו אוספים לתוכם רוח. אמר רבי שמעון, מקצת רוח – שעדין לא יצא יובל לתת להם מנוחה. ורוח אחרונה עדין לא שלטה לעשות מנהגם, ואז היו בצרות של רוח,

מהקדוש ברוך הוא יש לאדם ללמד, שהרי הוא אומר שלא נודע להם, שכתוב באל שדי, וכתוב וגם הקמתי את בריתי אתם, כדי לקיים הברית ביחוד אחד, וגם הקמתי את בריתי אתם וגו'. הרי נאמר, מי שזוכה לברית יורש את הארץ.

רבי חייא רבי יוסי היו מצויים יום אחד לפני רבי שמעון. פתח רבי שמעון ואמר, גורו לכם מפני חרב כי חמה עונות חרב למען תדעון שדון. שדין כתוב. גורו לכם מפני חרב, איזו חרב? זו (ויקרא כו) חרב נקמת נקם ברית, שהרי חרב זו עומדת להסתכל על מי שמשקר בברית. שכל מי שמשקר בברית, הנקמה שנוקמים ממנו זו החרב הזו.

זהו שכתוב כי חמה עונות חרב. מה הטעם? משום שמי שמשקר בברית, מפריד את התשוקה, ולא נוטל מי שנוטל, ולא נותן למקומו, שהרי לא התעורר אל מקומו. וכל מי ששומר את הברית הזו, הוא גורם להתעוררות של ברית זו למקומה, ומתברכים עליונים ותחתונים.

מי מעורר ברית זו למקומה? כשנמצאים צדיקים בעולם. מניין לנו? מכאן, שכתוב וגם הקמתי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען את ארץ מגריהם. מה זה מגריהם? כמו שנאמר גורו לכם מפני חרב, משום שהוא מקום שמטיל מגור בעולם, ועל זה גורו לכם מפני חרב.

אשר גרו בה, מיום שהתקברו לקדוש ברוך הוא פחדו בה פחד, ופחד (ופחדו פחד) עליון בה לשמר מצוותיו. שאם בזה לא יטיל פחד (שהרי אם לא יטיל) על ראש האדם, לא יפחד מהקדוש ברוך הוא לעולמים בשאר מצוותיו.

בא ראה, בהתעוררות שלמטה, כשמתעוררים ישראל אל הקדוש ברוך הוא וצווחים כנגדו, מה כתוב? ואזכר את בריתי, שהרי בברית יש זכור, ואז מתעוררת תשוקה לקשר הכל בקשר אחד. כיון שברית זו מתעוררת, הרי הקשר של הכל מתעורר. ואזכר את בריתי, לזוגו במקומו. ועל כך, לכן אמר לבני ישראל אני ה'.

וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצונו אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים. רבי יוסי אמר, אל

להוציא אותה מן הגלות. כיון שיצא מן הגלות והתחברו קול ודבור כאחד בהר סיני, השתלם משה ונרפא, ונמצא אז קול ודבור כאחד בשלמות.

בא ראה, כל הימים שהיה משה במצרים שרצה להוציא הדבור מן הגלות, לא דבר דבר שהוא דבור. כיון שיצאה מן הגלות והתחבר קול בדבור, אותו דבר שהוא דבור הנהיג והוליד את ישראל, אבל לא דבר, עד שקברו להר סיני ופתח בתורה, שכן ראוי. ואם תאמר, כי אמר אלהים פן ינחם העם, לא כתוב כי דבר, אלא כי אמר, שהוא רצון הלב בחשאי, והרי בארנו.

וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה'. רבי יהודה פתח, קמתי אני לפתח לדודי ודודי חמק עבר וגו'. קמתי אני לפתח לדודי - זה קול. בא ראה, כנסת ישראל, כשהיא בגלות, קול מסתלק ממנה, והדבור נשתתק ממנה, כמו שנאמר נאלמתי דומיה. ואם מתעורר דבר, מה כתוב? ודודי חמק עבר, שהרי קול הסתלק ממנה ונפסק הדבור, ועל זה וידבר אלהים אל משה. התחילה לדבר, והפסיקה ושתקה. אחר כך השלים הקול ואמר ויאמר אליו אני ה'.

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב. ביעקב תוספת וא"ו, שהוא בחיר האבות, כמו שנאמר אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב. ביעקב תוספת וא"ו. אמר רבי יוסי, אם כך, הרי כתוב אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק. הרי ביעקב תוספת וא"ו?

אמר לו, יפה היה, משום שיעקב היה קים, והכליל את יעקב ביעקב, [שהיה מת] שחשכו עיניו והיה כמת, שהרי בעוד האדם קים בעולם הזה, לא נזכר עליו השם הקדוש, ועל כן הכליל אותו ביעקב. עכשו שמת יעקב, בא הדבר למקומו. זהו שכתוב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב, בתוספת ו'.

באל שדי - נראיתי להם מתוך אספקלריה שלא מאירה, ולא נראיתי מתוך אספקלריה המאירה. ואם תאמר שהרי השתמשו בנקבה לבד ולא יותר - בא ראה שאינם נפרדים לעולמים. זהו שכתוב וגם הקמתי את בריתי אתם, שהרי הברית התחברה עמה.

- הוא השלים, והרויח את הפהנה שלהם, ושרתה בו הצורה של שניהם. אבדת ראשי הלויים נמצאת בו. ומי הם? נדב ואביהוא, שהפרידו אות הברית ממקומו, והוא בא וחבר אותם, לכן נתנה לו הירשה והרויח של שניהם, ונזכר כאן על מה שיהיה אחר כך.

ואם תאמר, למה נזכר כאן פנחס? אלא ראה הקדוש ברוך הוא את אהרן בשעה שאמר ואזכר את בריתי, שעתידים שני בני אהרן לפגם את הברית הזו, ועכשו שהוא שולח אותו למצרים, רצה להעביר את אהרן שלא ללכת בשליחות זו. כיון שראה הקדוש ברוך הוא שעמד פנחס וקים את הברית הזו במקומה ותקן את העקמימות שלהם, מייד - הוא אהרן ומשה. אמר הקדוש ברוך הוא, עכשו הוא אהרן, הוא אהרן של ההתחלה.

הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים וגו'. הוא אהרן ומשה, הם אהרן ומשה היה צריך (לכתב)! אלא להכליל זה בזה, רוח במים. הוא משה ואהרן - להכליל מים ברוח, ועל זה כתוב הוא ולא הם.

בני ישראל - להנהיגם בנחת כראוי. ואל פרעה - לנהג בו כבוד, ופרשוה.

אמר רבי ייסא, למה סמך כאן אלה ראשי בית אבתם? אלא, אמר לו הקדוש ברוך הוא, הנהיגו את בני ישראל בנחת. שאף על גב שהם יושבים בעבודה קשה, הם מלכים בני מלכים, ומשום כך כתוב אלה ראשי בית אבתם. אלה שאתה רואה, הם ראשי בית אבות.

אמר רבי חייא, שכלם לא שקרו במנהגייהם, ולא התערבו בעם אחר, אלה הם שעמדו במקומם הקדוש ולא שקרו להתערב במצריים. אמר רבי אחא, בשביל להביא את משה ואת אהרן, שהם ראויים להוציא את ישראל ולדבר לפרעה ולרדות אותם במקל, משום שכל ראשי ישראל לא נמצאו כמותם.

בא ראה, ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה ותלד לו את פינחס אלה ראשי אבות הלויים. וכי אלה ראשי, והרי הוא לבדו היה? אלא משום שפנחס קים כמה אלפים ורכבות מישראל והוא קים את ראשי האבות, (לויים) כתוב בו אלה. **עוד**, ותלד לו את פינחס אלה ראשי. אבדת ראשי הלויים נמצאה בו. ומה שהם נגרעו ונשרפו

❦ סדר הלימוד ליום כז שבט [יום 145 בשנה] ❦

שְׁכַתוֹב (שמות טו) יְמִינָה ה' נֶאֱדָרִי בַפֶּחַ יְמִינָה ה'
תִּרְעַץ אוֹיֵב. מְקַרֵב אוֹתָם בְּשִׂמְאֵל, כְּמוֹ שֶׁאִמְרָנוּ.

מִשְׁנֵוֹם כֶּף, יְהוּדָה שֶׁהוּא מֵצַד שְׂמָאל, נִדְבַק בְּיָמִין,
וּמִסְעוֹתָיו לְיָמִין, וְאוֹתָם שְׁעֵמוֹ הִתְחַבְּרוּ
כָּלֶם לְיָמִין. יִשְׁשַׁכֵּר שְׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שֶׁהוּא יָמִין,
שְׁכַתוֹב מִיָּמִינוֹ אֵשׁ דָּת לְמוֹ. זְבוּלוֹן שֶׁהוּא תוֹמֵךְ
הַתּוֹרָה יָמִין, כִּנְאָמֵר שׁוֹק הַיָּמִין. וְלִכֵּן יְהוּדָה נִקְשָׁר
מֵצַד זֶה וְזֶה. צָפוֹן בְּמִים, שְׂמָאל בְּיָמִין.

רְאוּבֵן שִׁחַטָא לְאָבִיו שָׂרָה בְּיָמִין, וְהִתְקַשֵּׁר
בְּשִׂמְאֵל, וְנִדְבַק בּוֹ. וְלִכֵּן אוֹתָם שֶׁנִּמְצְאוּ
עִמּוֹ הֵם שְׂמָאל. שִׁמְעוֹן שֶׁהוּא שְׂמָאל מֵצַד שֶׁל שׁוֹר,
שְׁכַתוֹב וּפְנֵי שׁוֹר מֵהַשְּׂמָאל. גָּד שׁוֹק שְׂמָאל, כְּתוֹב
(בראשית מט) גָּד גְּדוּד יִגְדְּנוּ וְהוּא יִגְדַּע עֵקֶב. כָּאֵן
נִדְבַק דְרוֹם בְּאֵשׁ, יָמִין בְּשִׂמְאֵל.

וְעַל זֶה זֶה שֶׁאִמְרָנוּ וְהִשְׁבַּחְתָּ אֶל לְבַבְךָ, לְהַכְלִילֵם
כְּאֶחָד, שְׂמָאל בְּיָמִין. אֲזַ תִּדְעַע (דברים ה) כִּי ה'
הוּא הָאֱלֹהִים. אָמֵר רַבִּי אַבְא, וְדָאֵי כֶּף הוּא, וְעַכְשָׁו
יְדוּעַ, הוּא אֶהְרֵן וּמִשָּׁה, הוּא מִשָּׁה וְאֶהְרֵן, רוּחַ
בְּמִים, וּמִים בְּרוּחַ, לְהִיּוֹת אֶחָד, וְעַל זֶה כְּתוֹב הוּא.
רַבִּי אַבְא פִּתַח וְאָמֵר, (שם ו) וְאֶהְבַּתְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ
בְּכָל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. כְּמוֹ זֶה
כָּאֵן נִרְמַז הַיְחוד הַקְדוּשׁ, וְאֶזְהָרָה הוּא לְאָדָם לִיְחַד
אֶת הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ כְּרָאוּי בְּאֶהְבָה עֲלִיוֹנָה. בְּכָל לְבַבְךָ
– זֶה יָמִין וְשִׂמְאֵל (קדוש) שֶׁנִּקְרָאִים יִצְרָר טוֹב וְיִצְרָר
רַע. וּבְכָל נַפְשֶׁךָ – זוֹ נַפְשׁ דְּדוּד שֶׁנִּתְנָה בִּינֵיהֶם.
וּבְכָל מְאֹדְךָ – לְהַכְלִילֵם לְמַעְלָה בְּמָקוֹם שְׂאִין בּוֹ
שְׁעוֹר. כָּאֵן הוּא יְחוד שְׁלֵם לְאֶהֱבָ אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא כְּרָאוּי.

עוֹד, וּבְכָל מְאֹדְךָ – זֶה יַעֲקֹב, שֶׁהוּא אַחִיו לְכָל
הַצְּדִדִים, וְהַפֶּל הוּא יְחוד שְׁלֵם כְּרָאוּי, מִשׁוֹם
כֶּף הוּא אֶהְרֵן וּמִשָּׁה, הוּא מִשָּׁה וְאֶהְרֵן, הַפֶּל הוּא
אֶחָד בְּלֵי פְרוּד.

כִּי יְדַבֵּר אֲלֵכֶם פִּרְעֹה לֵאמֹר. רַבִּי יְהוּדָה פִּתַח
וְאָמֵר, (תהלים קיט) מִה אֶהְבַּתִּי תוֹרַתְךָ כֹּל הַיּוֹם
הִיא שִׁיחַתִּי. וְכְתוֹב חֲצוֹת לִילָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ
עַל מִשְׁפָּטֵי צִדְקָה. בֹּא רֵאָה, דְּוֹד הוּא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל,
וְהַצְּטָרְךָ לְדוֹן אֶת הָעַם, לְהַנְהִיג אֶת יִשְׂרָאֵל כְּרוּעָה
הַמְנַהִיג צֹאנוֹ שְׁלֵם יִסְטוֹ מִדְּרָךְ הָאֲמֵת. הָרִי בְלִילָה

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי אַבְא הָיוּ מְצוּיִים לִילָה אֶחָד בְּבֵית
מְלוֹנָם בְּלוּד. קָמוּ לְהִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה. פִּתַח רַבִּי
אֶלְעָזָר וְאָמֵר, וְיִדְעַתָּ הַיּוֹם וְהִשְׁבַּחְתָּ אֶת לְבַבְךָ כִּי ה'
הוּא הָאֱלֹהִים. פְּסוּק זֶה כֶּף צְרִיף (לכתב): וְיִדְעַתָּ
הַיּוֹם כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים וְהִשְׁבַּחְתָּ אֶל לְבַבְךָ. [אֵלָא
אֲשֶׁרִיו מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה]. עוֹד, [בֹּא רֵאָה]
וְהִשְׁבַּחְתָּ אֶל לְבַבְךָ הִיָּה צְרִיף (לכתב)!

אֵלָא, אָמֵר מִשָּׁה, אִם אַתָּה רוּעָה לְעַמֵּד עַל זֶה
וְלִדְעַתָּ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים – וְהִשְׁבַּחְתָּ אֶל
לְבַבְךָ, וְאֲזַ תִּדְעַע אוֹתוֹ. לְבַבְךָ זֶה יִצְרָר טוֹב וְיִצְרָר רַע,
שֶׁנִּכְלָל זֶה בְּזֶה, וְהוּא אֶחָד. אֲזַ תִּמְצָא כִּי ה' הוּא
הָאֱלֹהִים, שֶׁהָרִי נִכְלָל זֶה בְּזֶה וְהוּא אֶחָד, וְעַל זֶה
וְהִשְׁבַּחְתָּ אֶל לְבַבְךָ לְדְעַתָּ הַדְּבָר.

עוֹד, אָמֵר רַבִּי אֶלְעָזָר, רְשָׁעִים עוֹשִׂים פְּגָם
לְמַעְלָה. מִהוּ הַפְּגָם? שֶׁהַשְּׂמָאל לֹא נִכְלָל
בְּיָמִין, שִׁיצְרָר הָרַע לֹא נִכְלָל בְּיִצְרָר טוֹב מִשׁוֹם חֲטָאֵי
בְּנֵי הָאָדָם, וּפְגָם לֹא עוֹשִׂים אֵלָא לְהֵם מִמֶּשׁ, זֶהוּ
שְׁכַתוֹב שַׁחַת לוֹ לֹא בְּנֵיו מוֹמָם. כְּבִיכּוֹל עוֹשִׂים וְלֹא
עוֹשִׂים. עוֹשִׂים – כְּדֵי שְׁלֵא יִמְשָׁכוּ עֲלֵיהֶם בְּרִכּוֹת
שֶׁלְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּאֲמַר וְעִצְרָר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה
מָטָר, וְלֹא עוֹשִׂים – שֶׁהָרִי הַשָּׁמַיִם נוֹטְלִים אוֹתָם
לְעִצְמָם בְּרִכּוֹת מִה שֶׁצְרִיכִים, וְלֹא נוֹטְלִים לְהַמְשִׁיךְ
לְמַטָּה, וְדָאֵי שֶׁזֶהוּ מוֹמָם שֶׁל אוֹתָם רְשָׁעִים.

עוֹד, לוֹ בּוֹ, שְׁלֵא נִכְלָל יָמִין בְּשִׂמְאֵל, בְּשִׁבִיל
שְׁלֵא יִתְמַשְׁכוּ הַבְּרִכּוֹת לְמַטָּה. לֹא בְּאֶלְ"ף,
שֶׁהָרִי לֹא נוֹטְלִים לְהַמְשִׁיךְ לְתַחְתּוֹנִים. מִי גְרַם אֶת
זֶה? מִשׁוֹם שֶׁרְשָׁעִים מְפָרִידִים יִצְרָר רַע מִיִּצְרָר טוֹב,
וְנִדְבָקִים בְּיִצְרָר רַע.

בֹּא רֵאָה, יְהוּדָה בָּא מֵצַד הַשְּׂמָאל וְנִדְבַק בְּיָמִין כְּדֵי
לְנִצְחַת עַמִּים וְלִשְׁבֵּר חִילָם. שְׂאֵם לֹא נִדְבַק
בְּיָמִין, לֹא יִשְׁבֵּר אֶת חִילָם. וְאִם תֹּאמַר לְמָה בְּיָמִין,
וְהָרִי שְׂמָאל מְעוֹרֵר דֵּינִים בְּעוֹלָם?

אֵלָא סוּד זֶה, בְּשַׁעָה שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא דִּן אֶת
יִשְׂרָאֵל, אֵינּוּ דִּן אוֹתָם אֵלָא מֵצַד הַשְּׂמָאל,
כְּדֵי שִׁיְהִיָּה דוּחָה אוֹתָם בְּשִׂמְאֵל וּמְקַרֵב בְּיָמִין. אָבֵל
לְשָׂאֵר הָעַמִּים דוּחָה אוֹתָם בְּיָמִין וּמְקַרֵב אוֹתָם
בְּשִׂמְאֵל, וְסִימְנָה גַר צְדָק, דוּחָה אוֹתָם בְּיָמִין, כְּמוֹ

לַיִם. אַחַת לְשִׁבְעִים שָׁנָה רוֹבֵץ לְצַד זֶה, וְאַחַת לְשִׁבְעִים שָׁנָה רוֹבֵץ לְצַד זֶה. אֶלֶף יְאוּרִים חָסַר אֶחָד מִתְמַלְאִים מִמֶּנּוּ. תִּנּוּן זֶה רוֹבֵץ בֵּין אוֹתָם יְאוּרִים.

בְּשָׁנוּמַעַ, יוֹצֵאת פֶּסֶת יָד שֶׁל אֵשׁ בְּקַלְפוֹת. כָּלֵם עוֹמְדִים וְזוֹעֲפִים בְּזַעֲפָם, (וְעוֹמְדִים בְּעִנְפֵי) מִתְעַרְבִים אוֹתָם יְאוּרִים לְעֵין (הַעֵין) תְּכַלֵּת שְׁחוּרָה. וְגִלְגָּלִים נוֹסְעִים לְאַרְבַּעַת צַדֵּי הָעוֹלָם. זוֹקֵף זָנְבוֹ, מִכָּה לְמַעְלָה, מִכָּה לְמַטָּה, וְכָלֵם בּוֹרְחִים לְפָנָיו.

עַד שֶׁלְצַד צָפוֹן עוֹמְדַת שְׁלֵהֶבֶת אֵשׁ אַחַת, וְהַכְּרוֹז יוֹצֵא: הַתִּיַצְבוֹ זְקֵנוֹת וְהַתְּפֹזְרוֹ לְאַרְבַּע זְווִיּוֹת, הָרִי הַתְּעוֹרֵר מִי שֶׁשָּׁם קוֹלָר עַל פְּנֵי הַתִּנּוּן, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (יִחְזַקֵּאל כֵּט) וְנִתְתִי חַחִים בְּלַחֲיֵיךָ וְגו'. אֲזַי כָּלֵם הַתְּפֹזְרוֹ, וְלוֹקְחִים אֶת הַתִּנּוּן וְנוֹקְבִים פְּנָיו בְּצַד הַלַּחֲיִים, וּמְכַנְיָסִים אוֹתוֹ לְתוֹךְ נֶקֶב תְּהוֹם רַבָּה עַד שֶׁנִּשְׁבָּר כְּחוֹ, וְאֲזַי מִחְזִירִים אוֹתוֹ לְנִהְרוֹתָיו (לְנַחֲרֵיו).

אַחַת לְשִׁבְעִים שָׁנָה עוֹשִׂים לוֹ כֶּךָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקְלַקֵּל מְקוֹמוֹתוֹהֶם שֶׁל הַרְקִיעִים וְעַמּוּדֵיהֶם, וְעַלֵּיהֶם הַכֹּל מוֹדִים וּמְבָרְכִים וְאוֹמְרִים, (תְּהִלִּים צֵה) בּוֹאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרַעַה נִבְרָכָה לְפָנֵי ה' עוֹשֵׁנוֹ.

הַתִּנּוּנִים נִכְנָסִים (הַעֲלִיּוֹנִים) לְמַעְלָה, עוֹמְדִים אוֹתָם שְׁמֵתְבָרְכִים, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (בְּרֵאשִׁית א) וַיְבָרַךְ אֹתָם אֱלֹהִים. אֵלּוֹ שׁוֹלְטִים עַל כָּל שְׂאֵר הַדְּגִים, שְׁכָתוֹב וּמְלֹאוֹ אֶת הַמַּיִם בַּיָּמִים. וְעַל זֶה כָּתוּב (תְּהִלִּים קד) מָה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּלֵם בְּחִכְמָה עֲשִׂיתָ.

תּוֹסֵפֶתָא

אַשְׁכַּל הַכֶּפֶר דּוּדֵי לֵי. אֶשְׁכַּל – זוֹ הָאֵם הַעֲלִיּוֹנָה. מָה אֶשְׁכּוֹל מִתְקַשֵּׁט בְּכַמָּה עָלִים בְּכַמָּה זְמוּרוֹת לְיִשְׂרָאֵל שְׁאוּכָלִים אוֹתוֹ, כֶּךָ הַשְּׂכִינָה הַעֲלִיּוֹנָה מִתְקַשֵּׁטת בְּכַמָּה קְשׁוּטִים שֶׁל שְׁמוֹנָה כָּלִים, מִכַּמָּה קְרַבְנוֹת, מִכַּמָּה מִינֵי תְּכַשִּׁיטִים שֶׁל כִּפְרָה לְבִנְיָה, וְהִיא עוֹמְדַת בָּהֶם לְפָנֵי הַמַּלְאָךְ, וּמִיד – וְרֵאִיתִיהָ לְזִכּוֹר בְּרִית עוֹלָם, וְנוֹתַנָּת (לָהֶם מִשְׁאֲלוֹתָם) לָנוּ אֶת בְּקִשׁוֹתֶיהָ בְּבִרְכוֹת הַלָּלוֹ שֶׁתִּקְנֶנוּ רַבּוֹתֵינוּ בַּתְּפִלָּה לְבַקֵּשׁ לְפָנֵי הַמַּלְאָךְ.

בְּאוֹתוֹ זְמַן כָּל הַדִּינִים שֶׁל הַשְּׂכִינָה הַתְּחַתּוֹנָה, שֶׁהִיא הוּה"י אֲדַנְ"י, מִתְּהַפְּכִים לְרַחֲמִים,

כְּתוּב חֲצוֹת לֵילָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטֵי צִדְקָךְ, וְהוּא מִתְּעַסֵּק בַּתּוֹרָה וּבַתְּשֻׁבּוֹת שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁמִּגִּיעַ הַבֶּקֶר.

וְהוּא מְעוֹרֵר אֶת הַבֶּקֶר, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (שֵׁם נו) עוֹרָה כְּבוֹדֵי עוֹרָה הַנִּבָּל וְכִנּוּר אֲעִירָה שְׁחַר. כְּשָׁבָא הַיּוֹם, אָמַר פְּסוּק זֶה, מָה אֶהְבֵּתִי תוֹרְתְךָ כָּל הַיּוֹם הִיא שִׁיחֲתִי. מָה זֶה כָּל הַיּוֹם הִיא שִׁיחֲתִי? אֵלֶּא מִכָּאֵן לְמַדְנּוּ, שְׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה לְהַשְׁלִים הַדִּין עַל בְּרִיו, כְּאֵלּוֹ קִים אֶת הַתּוֹרָה כְּלָה. מִשׁוּם כֶּךָ כָּל הַיּוֹם הִיא שִׁיחֲתִי.

בְּאֵ רָאָה, בַּיּוֹם הַתְּעַסֵּק בַּתּוֹרָה לְהַשְׁלִים הַדִּינִים, וּבְלֵילָה הַתְּעַסֵּק בְּשִׁירוֹת וּתְשֻׁבּוֹת עַד שְׁבָא הַיּוֹם. מָה הַטַּעַם? כָּל הַיּוֹם הַתְּעַסֵּק לְהַשְׁלִים הַדִּינִים כְּדֵי לְהַכְּלִיל שְׁמַאל בַּיָּמִין, בְּלֵילָה, כְּדֵי לְהַכְּלִיל דְּרַגַּת הַלֵּילָה בַּיּוֹם.

וּבְאֵ רָאָה, בַּיָּמִי דוּד הַמַּלְאָךְ הָיָה מְקַרֵּב כָּל אוֹתָם חִיתוֹ שְׂדֵי אֶל הַיָּם. כִּיּוֹן שְׁבָא שְׁלֵמָה, יוֹצֵא הַיָּם וְהַתְּמַלָּא וְהַשְּׁקָה אוֹתָם. אֵיזָה מֵהֶם נִשְׁקִים בְּרֵאשׁוֹנָה? הָרִי פְּרִשׁוּהָ, אֵלּוֹ הַתִּנּוּנִים הַגְּדוֹלִים הַעֲלִיּוֹנִים, שְׁכָתוּב בָּהֶם (בְּרֵאשִׁית א) וּמְלֹאוֹ אֶת הַמַּיִם בַּיָּמִים.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּצַד יָמִין הַעֲלִיּוֹן יוֹצֵאִים שְׁלֵשָׁה עֶשֶׂר מַעֲיָנוֹת עֲלִיּוֹנִים נִהְרוֹת עֲמָקִים. אֵלֶּה עוֹלִים וְאֵלֶּה יוֹרְדִים. כָּל אֶחָד נִכְנָס בְּחִבְרוֹ. אֶחָד מוֹצֵא רֵאשׁוֹ וּמְכַנְיָס אוֹתוֹ בְּשְׁנֵי גוּפִים, גּוּף אֶחָד הַמְּאִיר נוֹטֵל מִיָּמִין לְמַעְלָה, מְפָרִיד לְמַטָּה אֶלֶף יְאוּרִים שְׁיוֹצֵאִים לְאַרְבַּעַת צַדֵּים.

מֵאוֹתָם נִהְרוֹת וּמַעֲיָנוֹת שְׁלֵשָׁה עֶשֶׂר, נִפְרָדִים שְׁלֵשָׁה עֶשֶׂר יְאוּרִים. נִכְנָסִים וְנוֹטְלִים מִים אַרְבַּע מְאוֹת וְתִשְׁעִים וְתִשְׁעָה יְאוּרִים וְחֲצֵי מִצַּד זֶה, וְאַרְבַּע מְאוֹת וְתִשְׁעִים וְתִשְׁעָה יְאוּרִים מִצַּד זֶה בְּשְׁמַאל. נִשְׂאָר חֲצֵי מִכָּאֵן וְחֲצֵי מִכָּאֵן, וְנַעֲשֶׂה אֶחָד. זֶה נִכְנָס בֵּין הַיְאוּרִים וְנַעֲשֶׂה נַחֵשׁ.

רֵאשׁוֹ אָדָם כְּשׁוֹשְׁנָה. קִשְׁקִשׁוֹ קָשִׁים כְּבִרְזֵל. כְּנָפָיו כְּנַפִּים שְׁטִים וְנִפְרָדִים לְכָל אוֹתָם יְאוּרִים. כְּשֶׁעוֹלָה זָנְבוֹ (אֵלִיו), מִכָּה וּבוֹעֵט אֶת שְׂאֵר הַדְּגִים. אֵינן מִי שִׁיקוּם לְפָנָיו.

פִּיו לוֹהֵט אֵשׁ. כְּשֶׁנוֹסַע בְּכָל אוֹתָם יְאוּרִים מְזַדְעָזְעִים שְׂאֵר הַתִּנּוּנִים, וּבוֹרְחִים וְנִכְנָסִים

שמשם היא הראשית להלקות, ומראשית התנין מתחיל שלטונו, (לשלטונו, ומתחלת שלטונו התחיל להלקות) אז שמחים כל המכשפים, שהרי ראש החכמה של הנחש שלהם כף היתה. מיד חזר אותו תנין של אהרן לעץ יבש ובלע אותם.

ועל זה תמהו וידוע ששלטון עליון יש בארץ, שהם חשבו שזה למטה (למעלה), חוץ מהם אין שלטון לעשות דבר, ואז ובלע מטה אהרן. דוקא מטה אהרן שחזר לעץ ובלע אותם.

ולכן עשה אהרן שני אותות, אחד למעלה ואחד למטה. אחד למעלה, תנין עליון ששולט על אותם שלהם. אחד למטה, ששולט העץ על התנין שלהם. ופרעה היה חכם מכל מכשפיו, והסתכל ששלטון העליון שולט על הארץ, שולט למעלה ושולט למטה.

אמר רבי יוסי, אם תאמר שכל מה שעושים המכשפים אינו אלא במראית העין, שפך נראה ולא יותר - בא להשמיענו ויהיו דוקא, שכתוב ויהיו לתנינים. ואמר רבי יוסי, אפלו אותם תנינים שלהם חזרו להיות עצים, ועץ אהרן בלע אותם.

בתוב (יחזקאל כט) הנני עליך פרעה מלך מצרים התנים הגדול הרבץ בתוך יאריו. משם ראשית למטה בשלטון שלהם, אבל חכמתם למטה מכל הדרגות [הם].

בא ראה, חכמתם בדרגות תחתונות לכפותם לאותן דרגות בדרגות עליונות, ראש שלטונם ועקר שלהם למטה מאותו תנין, ומשתלשלים בתנין, שהרי משם נוטל חיל דרגה עליונה שלהם, משמע שכתוב אשר אחר הרחים.

רבי חייא היה יושב יום אחד על דלת שער של אושא. ראה את רבי אלעזר קטפירא (סוג עוף) טס אליו. אמר לו לרבי אלעזר, משמע שאפלו בדרךך הכל משתוקקים ללכת אחריך. החזיר ראשו וראה אותו. אמר, ודאי יש אצלו שליחות, שהרי הקדוש ברוך הוא עשה שליחות בכל, וכמה שלוחים יש לקדוש ברוך הוא, שלא תאמר דברים שיש בהם רוח בלבד, אלא אפלו אותם דברים שאין בהם רוח.

כמו זה יהו"ה, לקים (ישעיה ה) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו - יהו"ה. אם יאדימו כתולע - הוה"י. כצמר יהיו - יהו"ה. בכל דינים זה (כל הדינים של זה) מתלבנים מהשכינה העליונה.

והיא השכינה הוה"י, (בראשית ג) להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים. ופרשה רבותינו, שמתהפכת לפעמים רחמים, לפעמים דין, לפעמים אנשים, ולפעמים נשים. לפעמים דין כמו זה הוה"י. לפעמים רחמים כמו זה יהו"ה. שהרי הוא מצד של עץ החיים, כל הדינים מתהפכים לרחמים. ומצד של עץ הדעת טוב ורע, כל הרחמים מתהפכים לדין, לדון בהם את אותם שעוברים על דברי התורה.

ועין זה בעולם הבא, שהוא בינה, כל שמות הדין מתהפכים בה [לדין] לרחמים, משום זה פרשו רבותינו, לא כמו העולם הזה העולם הבא, ומשום כך בינה היא להט החרב המתהפכת, שמתהפכת מדין לרחמים לצדיקים, לתת להם שכר בעולם הבא. מלכות, להט החרב המתהפכת מרחמים לדין לדון בה את הרשעים בעולם הזה.

אבל מעץ הדעת טוב ורע, שהוא כמו המטה, לפעמים מתהפכים הנשים לשדות, ואנשים לשדים, ומשום זה (בראשית כט) ויגד יעקב לרחל. ומשום זה פרשו רבותינו, שאין לו לאדם לשמש עם אשתו עד שיספר עמה, שמא נתחלפה לו בשדה, משום שלהט בעץ הדעת טוב ורע מתהפכת מטוב לרע. ואם תאמר שהמכשפים של פרעה, שכתוב ויעשו כן החרטמים בלטיהם, היו מהפכים אותם המטות שלהם לנחשים. ומצד של אלה ההתהפכות יכולים להתהפך. (ע"כ תוספתא)

ואמרת אל אהרן קח את מטך. מה הטעם מטה אהרן ולא מטה משה? אלא אותו של משה יותר קדוש, שנחקק בגן העליון בשם הקדוש, ולא רצה הקדוש ברוך הוא לטמא אותו באותם מטות של המכשפים, ולא עוד, אלא לכפות אותם לכל אותם הבאים מצד השמאל, משום שאהרן בא מימין, והשמאל נכפה לימין.

רבי חייא שאל את רבי יוסי, הרי גלוי לפני הקדוש ברוך הוא שאותם מכשפים יעשו תנינים, מה הגבורה לעשות לפני פרעה תנינים? אמר לו, משום

הכות ה' את היאר. את היאר כתוב, ואתה אמרת על מימי מצרים על נהרתם על יאריהם ועל אגמיהם? **אלא**, מימי מצרים היה הנילוס, ומשם מתמלאים כל אותם שאר אגמים ויאורים ומעינות וכל מימיהם, ועל זה אהרן לא נטה להפכות, רק את הנילוס לבדו. ובא ראה שפכה זה, שכתוב ולא יכלו מצרים לשותות מים מן היאר.

אמר רבי אבא, בא ראה, מים תחתונים נפרדים לכמה צדדים, (ומים עליונים על אחת כמה וכמה וגו') [עליונים שהרי] ומים עליונים מתכנסים לבית כנוס המים, שכתוב (בראשית א) ויאמר אלהים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד, וכתוב ולמקנה המים קרא ימים. הפסוק הזה פרשהו, ובא ראה, אותו רקיע שיש בו שמש ולבנה, כוכבים ומזלות, זהו בית כנוס למים הרבים, שהוא נוטל כל המים ומשקה את הארץ, שהוא עולם תחתון, כיון שנוטל את המים, מפזר אותם ומחלק אותם לכל עבר, ומשם הוא משקה את כלם.

ובזמן שדין שורה, העולם התחתון לא יונק מאותו רקיע, ויונק מצד השמאל, ואז נקרא (ישעיה לד) חרב לה' מלאה דם. אוי לאותם שיונקים ממנה אז ומשקים ממנה, שבאותו זמן הם יונק משני צדדים, היה מתחלק לשני חלקים, לכן ואדם, ואז שופך ליאר את החלק של מצרים, ומלקה למעלה ומלקה למטה, ולכן ישראל שותים מים והמצרים דם.

אם תאמר שזה היה משום הגעל ולא יותר – בא ראה, שותים את הדם ונכנס למעיהם ומתעלה ובוקע, עד שהיו ישראל מוכרים להם מים בממון, ואז שותים מים, ומשום כך ראשית הלקאתם היתה דם.

רבי יצחק פתח פסוק זה, (תהלים קמה) ארוממך אלהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד. בא ראה, דוד כנגד דרגתו אומר, שכתב אלהי שלי. משום שרצה להעלות שבחו ולהכניס אותו לאור עליון להתערב זה בזה להיות הכל אחד, משום כך ארוממך אלהי המלך וגו'.

ששנינו, כל ימות דוד השתדל לתקן את הכסא ולהאיר פניה כדי שתגן עליו, ויאר

פתח ואמר, (חבקוק ב) כי אבן מקיר תזעק וכפיים מעץ יעננה. כמה יש לאדם להזהר מחטאיו שלא יחטא לפני הקדוש ברוך הוא. ואם יאמר מי יעיד בו? הרי אבני ביתו ועצים של ביתו יעידו בו. ולפעמים הקדוש ברוך הוא עושה בהם שליחות. בא ראה, מטה אהרן שהוא עץ יבש, הקדוש ברוך הוא עשה בו את ראשית הנסים, ושתי שליחות נעשו בו. אחד שהוא עץ יבש ובלע את אותם התנינים שלהם, ואחד שהרי לשעה אחת חזר ברוח ונעשה בריה.

אמר רבי אלעזר, תפח רוחם של אותם שאומרים, שלא עתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים, ואיך יעשה מהם בריה חדשה. יבאו יראו אותם הטפשים את הרשעים, הרחוקים מן התורה, רחוקים ממנו, ביד אהרן היה מטה, עץ יבש, והקדוש ברוך הוא לפי שעה הפך אותו לבריה משנה ברוח וגוף. אותם גופים שהיו בהם רוחות ונשמות קדושות ושמרו את מצוות התורה והשתדלו בתורה יומם ולילה, והקדוש ברוך הוא טמן אותם בעפר – אחר כך בזמן שיחדש את העולם על אחת כמה וכמה שיעשה אותם בריה חדשה.

אמר רבי חייא, ולא עוד, אלא שאותו גוף שהיה, יקום. משמע שכתוב (ישעיה כו) יחיו מתים ולא כתוב יברא, משמע שהם בריות אבל יחיו. שהרי עצם אחת נשארת מן הגוף תחת האדמה, והיא לא נרקבת ולא תבלה בעפר לעולמים, ובאותו זמן הקדוש ברוך הוא יברך אותו, ויעשה אותו כמו שאור שבפעסה, ותעלה ותתפשט לארבע פנות, וממנה ישתכלל הגוף וכל איבריו, והקדוש ברוך הוא יתן בו רוח אחר כך. אמר לו רבי אלעזר, כך הוא. ובא ראה, אותה עצם במה התרככה? בטל, שכתוב כי טל אורות טלף וגו'.

ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן קח מטף ונטה ידך על מימי מצרים על נהרתם על יאריהם ועל אגמיהם ועל כל מקנה מימיהם ויהיו דם וגו'. אמר רבי יהודה, יש להסתכל בפסוק הזה, ואיך יכול ללכת לכל המקומות הללו? [ולא עוד, אלא] ועוד, שהרי כתוב וימלא שבעת ימים אחרי

אמר לו, קול אחד שמעתי מאבי שהיה אומר בפסוק הזה, ששלמה מזהיר את האדם לעטר את כנסת ישראל בשמחה, שהוא צד ימין, והוא רצון, והוא לחם שיתעטר בחדוה. ואחר כך יתעטר ביין, שהוא שמאל, כדי שתמצא באמונה של הכל חדוה שלמה, בימין ושמאל, וכאשר תהיה בין שניהם, ואז כל הברכות שורות בעולם. וכל זה כשמתרצה הקדוש ברוך הוא במעשי בני אדם. זהו שכתוב כי כבר רצה האלהים את מעשיך. בא רבי חייא ונשקו. אמר, חייך בני, דבר זה השארתי בשבילך, ועכשו ידעתי שרצה הקדוש ברוך הוא לעטר אותך בתורה.

עוד פתח רבי חייא ואמר, אמר אל אהרן קח מטף ונטה ידך על מימי מצרים. מה הטעם אהרן ולא משה? אלא, אמר הקדוש ברוך הוא, אהרן המים עומדים במקומו, והשמאל רוצה להשפיע מים משם. אהרן שבא מאותו צד יעורר אותו, וכששמאל לוקח אותם, הם חוזרים להיות דם.

בא ראה, התחתון שבכל הדרגות הוא הפה בתחלה. אמר רבי שמעון, מהתחתון מתחיל הקדוש ברוך הוא, וידו מכה בכל אצבע ואצבע, וכשמגיע לדרגה העליונה שבכל הדרגות, הוא עושה את שלו ועובר בארץ מצרים והורג את הכל, ובגלל כך הרג את כל הבכורות בארץ מצרים, משום שהיא הדרגה העליונה ובכורת הכל.

ובא ראה, פרעה היה שלטונו במים, (בראשונה ומהתפתונה התחיל הקדוש ברוך הוא, וכאשר הגיע לדרגתם העליונה, שהיא הבכורה שבדרגות, הרג כל בכור בארץ מצרים, משום שהיא מדרגה עליונה והבכורה של הכל. ובא ראה, פרעה היה בכור, ושלטונו במים) שכתוב (יחזקאל כט) התנים הגדול הרבץ בתוך יאריו. משום כך התהפך נהרו לדם בתחלה. אחר כך הצפרדעים שהיו נוגפים בהם בקולות, רועדים ומקרקרים בתוך מעיהם, (מקרקרים בתוך היאור) ויוצאים מתוך היאור ועולים ליבשה, ומרימים קולות לכל הצדדים, עד שהם נופלים כמו מתים בתוך הבית.

וסוד הדבר - כל אותם עשרה אותות שעשה הקדוש ברוך הוא, כלם היו מתוך היד החזקה, ואותה יד התחזקה על אותן דרגות כלם והשלטון שלהם כדי לכלכל את דעתם, ולא היו

תמיד האור התחתון באור העליון להיות הכל אחד. וכשבא שלמה, מצא העולם שלם, והלבנה התמלאה, ולא צריך לטרח עליה להאירה.

בא ראה, בשעה שרצה הקדוש ברוך הוא לקחת נקמות מעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, התעורר השמאל, והתמלאה הלבנה מאותו הצד דם. ואז נבעו מעינות ונחלים של מטה, כל אותם של צד שמאל בדם, ולכן הדין שלהם דם.

בא ראה, כשהדם הזה מתעורר (כשהדין מתעורר על העולם בגלל אותו דם של ההרוגים, הקדוש ברוך הוא מתעורר) על העם, אותו דם של ההרוגים הוא שיתעורר עליהם עם אחר והורג אותם, אבל [כעת] במצרים לא רצה הקדוש ברוך הוא להביא עליהם עם אחר לעורר עליהם דם, משום שישאל היו ביניהם ולא יצטערו משום שדרים בארצם, אבל הקדוש ברוך הוא הפה אותם בדם בנהרות שלהם, שלא היו יכולים לשתות.

ומשום שהשלטון שלהם שולט באותו נהר, צנה הקדוש ברוך הוא לשליט שלהם בראשונה, כדי שתלקה יראתם בראשונה, משום שהנילוס היה אחד מיראותיהם, וכן שאר היראות שלהם נבעו דם. זהו שכתוב והיה דם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים.

רבי חייא קם לילה אחד לעסק בתורה, והיה עמו רבי יוסי הקטן, שהיה תינוק. פתח רבי חייא ואמר, (קהלת ט) לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלהים את מעשיך. מה ראה שלמה המלך שאמר פסוק זה?

אלא שלמה, כל דבריו היו בחכמה, וזה שאמר לך אכל בשמחה לחמך. בשעה שאדם הולך בדרכי הקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא מקרב אותו אליו ונותן לו שלוה ומנוחה, ואז הלחם והיין שאוכל ושותה בשמחת הלב, בגלל שהקדוש ברוך הוא מרצה במעשיו.

אמר לו אותו תינוק, אם כך, הרי אמרת שכל דברי שלמה היו בחכמה, איפה כאן החכמה? אמר לו, בני, בשל את בשולך ותראה את הפסוק הזה. אמר לו, בטרם בשלתי ידעתי. אמר לו, מנין לך?

(לכתב)! אלא משום שבעלה הוא קול, הסתלק ממנה ולא התחבר עמה.

ובא ראה, לא שעה אחת היא בוכה על ישראל, אלא בכל זמן וזמן שהם בגלות, ולכן הקדוש ברוך הוא גרם למצריים קול, שכתוב (שמות יא) והיתה צעקה גדלה בכל ארץ מצרים אשר כמהו לא נהיתה וגו'. והזמין להם קולות אחרים באותם הצפרדעים שהרימו קולות במעיהם, והיו נופלים בשוקים כמו מתים.

ותעל הצפרדע. היתה אחת והולידה, והתמלאה הארץ מהם. והיו כלן מוסרות עצמן לאש, שכתוב ובתנוריה ובמשארותיה. ומה היו אומרות? (תהלים טו) באנו באש ובמים ותוציאנו לרויה. ואם תאמר, אם כך מה אכפת למצרים שכל אותן הצפרדעים נכנסות לאש? אלא כלן נכנסות לאש והולכות בתנור ולא מתות. ואותן שמתות מה עשו? לחם היה בתנור, ונכנסות לתוף הלחם ומתבקעות, ויוצאות מהן אחרות ונשאבות לתוף הלחם. באו לאכל ממנו, אותה פת הפכה לצפרדע במעיהם ורוקדות, ומרימות קולות עד שהיו מתים, וזה קשה להם מהכל.

בא ראה, כתוב ושרץ היאר צפרדעים ועלו ובאו בבייתה ובחדר משכבה ועל מטתה. פרעה לקה ראשון מכלם, ויותר מכלם, כדי שיהיה שם האלוה מברך מן העולם ועד העולם, שהוא פוקד מעשי בני אדם בכל מה שעושים.

כתוב (בראשית יב) ויראו אתה שרי פרעה ויהללו אתה אל פרעה ותקח האשה בית פרעה. פסוק זה לדרשה הוא בא. שלשה פרעה כאן. אחד באותו זמן, ואחד בימי יוסף, ואחד בימי משה שהלקהו במקלו. (הפסוק הזה כלו התקיים בפרעה הראשון, אבל בשעה וכו') (והפסוק הזה התקיים).

פרעה הראשון, בשעה שנלקחה שרה אליו, רמז לאמנים וצירו בחדרו את דמותה על מטתו בכתל. לא נחה דעתו עד שעשו את דמותה של שרה על לוח עץ, וכשהיה עולה למטתו, העלה אותה עמו. כל מלך שבא אחריו היה רואה אותו דיוקן מציר בציר, והיו נכנסים לפניו בדחנים, וכשעולה למטתו היה נהנה מאותו ציר, לכן

יודעים לעשות דבר. בא ראה, כל מדרגותיהם, כיון שיוצאים לעשות דבר, שהכל רואים שלא יכולים [אחר כך] לעשות דבר. אימתי? כאשר (בגלל אותה) יד חזקה (שורה) ששרתה עליהם. [שכתוב] ושרץ היאר צפרדעים ועלו ובאו בביתה.

רבי שמעון פתח ואמר, (ירמיה לא) קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו'. בא ראה, הפסוק הזה פרשוהו בכמה מקומות. ופסוק זה קשה, רחל מבכה על בניה – בני רחל היו יוסף ובנימין ולא יותר, ולא [כלם] ששה שבטים היו לה, למה בכתה רחל ולא לאה?

אלא כך אמרו, כתוב (בראשית כט) ועיני לאה רכות. למה רכות? משום שכל יום יצאה לפרשת דרכים ושאלה על עשו, והיו אומרים לה את מעשיו של אותו רשע, ופחדה לפל בגורלו, והיתה בוכה כל יום עד שהתרככו עיניה.

והקדוש ברוך הוא אמר: את בכית בשביל אותו צדיק כדי שלא תהיי בגורלו של אותו רשע, חייך אחותך תעמד בפרשת דרכים ותבכה על גלות ישראל, ואת תעמדי בפנים ולא תבכי עליהם, ורחל היא הבוכה על גלות ישראל.

אבל פסוק זה הוא על מה שאמרנו. אבל סוד הדבר, שרחל ולאה הן שני עולמות, אחד עולם הנכסה, ואחד עולם הנגלה, ולכן זו נקברה ונסתתרה בתוף המערה ונתפסתה, וזו עומדת בפרשת דרכים בנגלה, והכל כצורה העליונה, ולכן לא הכניס אותה יעקב למערה ולא במקום אחר, שהרי כתוב (שם מח) בעוד כברת ארץ לבא אפרתה, ולא הכניס אותה לעיר, משום שהיה יודע שמקומה היה במקום הנגלה.

בא ראה, כנסת ישראל נקראת כך: רחל. כמו שנאמר (ישעיה נג) וכרחל לפני גוזזיה נאלמה. למה נאלמה? שכששולטים שאר העמים, הקול נפסק ממנה והיא נאלמת.

וזהו שכתוב קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים. קול ברמה נשמע – זו ירושלים למעלה. רחל מבכה על בניה – כל זמן שישראל הם בגלות, היא מבכה עליהם שהיא האם שלהם. מאנה להנחם על בניה, מה הטעם? כי איננו. כי אינם היה צריך

בְּשִׁנְחֻלְק הַלִּילָה, אוֹתָם שֶׁתְּשׁוּקֶתָם לְהִזְכִּיר תָּמִיד אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא נוֹתְנִים שְׁנָה לֵלֵב, וְעוֹמְדִים לְהִזְכִּיר אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. כְּשֶׁעוֹלָה הַבֶּקֶר, מְקַדְיָמִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמִשְׁבַּחִים אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכֵן אַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם, וְכֵן בְּלִילָה כְּשִׁנְחֻשׁוֹ וְנִדְבֶק הַלִּילָה בַּחֲשׁוֹךְ וְלֵן הַשֶּׁמֶשׁ, וְעַל אֵלֶּה כְּתוּב הַמְּזַכְּרִים אֶת ה' אֵל דְּמִי לָכֶם. וְזֶה עִם יִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשׁ.

וְלִכְּנֵן הַזְּכִירִים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְרִים וְעָלָה עַל פְּרַעֲזָה, אֵלֹה שְׁלֹא שׁוֹכְכִים יוֹמָם וְלִילָה, וּמִי הֵם? צְפַרְדְּעִים, שְׁקוֹלָם לֹא שׁוֹכֵךְ תָּמִיד, מִשׁוּם שֶׁהַחֲזִיק בְּעַם הַקְּדוּשׁ שְׁלֹא שׁוֹכְכִים יָמִים וְלֵילוֹת לְשַׁבַּח אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלֹא הָיָה אִישׁ בְּמִצְרַיִם שֶׁיִּכַּל לְדַבֵּר זֶה עִם זֶה, וּמֵהֶם נִשְׁחַתָּה הָאָרֶץ, וּמִקּוֹלָם הָיוּ יוֹנְקִים וְיִלְדִים קְטַנִּים מֵתִים.

וְאִם תֹּאמַר, אֵיךְ לֹא יָכְלוּ לְהִרְגֵּ אֹתָם? אֵלֶּה אִם הָרִים אָדָם מִקַּל אוֹ אֶבֶן לְהִרְגֵּ אַחַת, הַתְּבַקְעָה וַיִּצְאוּ מִמֶּנָּה שֵׁשׁ מֵתוֹךְ מַעֲיָה, וְהוֹלְכוֹת וּמְקַלְקְלוֹת אֶת הָאָרֶץ עַד שֶׁהָיָה מִהֲנַמְנַע לְקָרֵב אֲלֵיהֶם.

בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה נְהָרוֹת, כַּמָּה יְאוּרִים יוֹצְאִים מֵתוֹךְ הַיָּם הָעֲלִיּוֹן, כְּשִׁנְמִשְׁכִּים וּמִפְּשִׁירִים הַיָּם וּמִתַּחֲלָקִים כַּמָּה נְחָלִים לְכַמָּה צְדָדִים, לְכַמָּה יְאוּרִים, לְכַמָּה נְהָרוֹת. הַחֲלֵק שֶׁל הַמִּמְנָה שֶׁל צַד מִצְרַיִם הֵם הַיָּם הַמֵּרְחָשִׁים הָאֵלֶּה, שְׁאִין לָךְ מִיָּם שִׁיּוֹצְאִים מֵתוֹךְ הַיָּם שְׁלֹא מוֹצִיאִים דְּגָיִם לְמִינֵיהֶם.

מִי הֵם הַדְּגָיִם? אוֹתָם שְׁלִיחִים בְּעוֹלָם מְמַנִּים לַעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹן אֲדוֹנָם, מְמַנִּים בְּרוּחַ שֶׁל חֲכָמָה. וְעַל זֶה שְׁנִינוּ, יֵשׁ מִיָּם מְגַדְלִים חֲכָמִים, וַיֵּשׁ מִיָּם מְגַדְלִים טְפָשִׁים, לְפִי אוֹתָם נְהָרוֹת שֶׁמִּתַּחֲלָקִים לְכָל הַצְּדָדִים.

וְכֹאֵן נְהָרוֹת מִצְרַיִם מְגַדְלִים בְּעֲלֵי כְּשָׁפִים, דְּגָיִם בְּסוּגִים שׁוֹנִים, בְּעֶשֶׂר דְּרָגוֹת שֶׁל כְּשָׁפִים, שְׁכָתוּב (דְּכִרִים יח) קוֹסִם, קֶסֶמִים, מְעוֹנָן, וּמְנַחֵשׁ, וּמְכַשֵּׁף, וְחוּבֵר, חֶבֶר, וְשׁוֹאֵל אוֹב, וַיִּדְעוֹנִי, וְדוֹרֵשׁ אֵל הַמֵּתִים. הָרִי עֲשֶׂרָה מִינֵים שֶׁל חֲכָמַת הַמְּכַשְׁפִּים.

וְכֹאֵתוֹ זְמַן הוֹשִׁיט הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶצְבַּע שְׁלוֹ וּבִלְבָל אוֹתָם נְחָלִים וְנְהָרוֹת שֶׁל מִצְרַיִם, וְנִמְנָעוּ אוֹתָם הַדְּגָיִם שֶׁל הַחֲכָמָה שְׁלֵהֶם. אַחַד הַתְּהַפֵּף לְדָם, וְאַחַד שֶׁהֶעֱלוּ הַדְּגָיִם קוֹלוֹת [שְׁכָל

הַמְּלֶךְ לָקָה כָּאֵן יוֹתֵר מִהַכֵּל. (בֹּא וּרְאֵה) הִינּוּ מֵה שְׁכָתוּב וּבְחִדְר מִשְׁכַּבְךָ וְעַל מִטְתְּךָ, וְאַחַר כֵּן וּבְכֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמְּךָ. וּבְכָלֶם לֹא כְּתוּב עַל מִטְתְּם, אֲלֵא רַק לוֹ לְבָדוּ.

רְבִי אָבָא פְּתַח, (קֵהֶלֶת א) כָּל הַנְּחָלִים הַלְּכִים אֵל הַיָּם וְהַיָּם אֵינָנו מְלֵא אֵל מְקוֹם שֶׁהַנְּחָלִים הַלְּכִים שָׁם הֵם שְׁבִים לְלַכְתָּ. פְּסוּק זֶה נֹאמַר וְאָמְרוּ אוֹתוֹ הַחֲבֵרִים, אֲבָל בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁאוֹתָם נְחָלִים נִכְנָסִים לְתוֹךְ הַיָּם, וְהַיָּם לּוֹקַח אוֹתָם וְשׁוֹאֵב אוֹתָם לְתוֹכוֹ בְּשִׁבִיל שְׁקוּפָאִים הַיָּם בְּתוֹךְ הַיָּם, וְאוֹתוֹ הַקָּרַח שׁוֹאֵב אֶת הַיָּם שְׁנִכְנַס בּוֹ, וְאַחַר כֵּן יוֹצֵאִים הַיָּם בְּתַקְףָּ שֶׁל הַדְּרוֹם, וּמִשְׁקָה אֶת כָּל חַיּוֹת הַשָּׂדֶה, כְּמוֹ שְׁנֹאמַר (תְּהִלִּים קד) יִשְׁקוּ כָּל חַיֵּי שְׂדֵי.

וְכֹא רְאֵה, יָם שְׁקוּפָא שׁוֹאֵב אֶת כָּל הַיָּם וּמִפְּשִׁיר בְּכַח הַדְּרוֹם כְּמוֹ שְׁנֹתְבָאָר, וּמִשׁוּם כֵּן אֵינָנו מְלֵא, וְנֹאמַר.

וְהָרִי הַתְּעוֹרְרוּ בּוֹ הַחֲבֵרִים, אֵל מְקוֹם שֶׁהַנְּחָלִים הַלְּכִים שָׁם הֵם שְׁבִים לְלַכְתָּ. מֵה הַטַּעַם הֵם שְׁבִים? מִשׁוּם שֶׁאוֹתוֹ נִהְרָ שְׁשׁוּפַע וַיּוֹצֵא מֵעֵדֶן לֹא פּוֹסֵק לְעוֹלָמִים, וְהוּא מוֹצִיא תָּמִיד מִיָּם לְיָם, וְעַל זֶה הַיָּם שְׁבִים לְלַכְתָּ, וְשְׁבִים, וְהוֹלְכִים וְשְׁבִים, וְלֹא פּוֹסְקִים לְעוֹלָמִים. וְכִשְׁהוּא שָׁב לְלַכְתָּ, כְּדִי לְלַכְתָּ לְהַשְׁקוֹת אֶת הַכֵּל, וּבֹאָה רוּחַ צְפוֹן וְהַיָּם קוּפָאִים, וְרוּחַ הַדְּרוֹם שֶׁהִיא חֲמִימָה, (מִפְּשִׁירָה) מִטִּילָה אוֹתָם לְלַכְתָּ לְכָל צַד. וְעַל זֶה הַיָּם הַזֶּה יוֹשֵׁב בֵּין שְׁנֵי הַצְּדָדִים הַלְּלוּ, וּבְשִׁבִילָם הוּא עוֹמֵד, וְאַנְיוֹת הוֹלְכוֹת וְנוֹסְעוֹת לְכָל צַד.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁהַמְּלֶךְ בָּא לְמִטְתּוֹ בְּשַׁעַר שְׁנַחֲלֵק הַלִּילָה, רוּחַ צְפוֹן מִתְּעוֹרְרָת, שֶׁהִיא מְעוֹרְרָת חֲבִיבוֹת לְגִבְיָהּ, שְׁאֵלְמָלֵא רוּחַ הַצְּפוֹן אֵין מִתְּחַבֵּר הַמְּלֶךְ עִמָּה, מִשׁוּם שֶׁמִּצְפוֹן מִתְּחִילָה חֲבִיבוֹת, כְּמוֹ שְׁנֹאמַר (שִׁיר ב) שְׁמֵאלוֹ תַחַת לְרֵאשִׁי. וְדְרוֹם מִתְּחַבֵּר בְּאֵהָבָה, שְׁכָתוּב וַיִּמְנָנוּ תַחְבִּקְנִי. וְאֵז כַּמָּה בְּדַחְנִים מְעוֹרְרִים שִׁירָה עַד שֶׁבֹא הַבֶּקֶר, שְׁכָתוּב (אִיּוֹב לח) בְּרֵן יַחַד כּוֹכְבֵי בֶקֶר וַיִּרְעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים.

וּבְשִׁבָא הַבֶּקֶר, כָּל הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתְּחַתּוֹנִים אוֹמְרִים שִׁירָה, וַיִּשְׂרָאֵל כְּמוֹ כֵן לְמִטָּה, שְׁכָתוּב (ישעיה סב) הַמְּזַכְּרִים אֶת ה' אֵל דְּמִי לָכֶם. אֵל דְּמִי לָכֶם לְמִטָּה דוֹקָא [בְּלִילָה].

שנפרדים במקומם. שבֵּעָה רְקִיעִים לְמַעְלָה, שְׁבַעַה תְּחוּמֵי אֶרֶץ לְמַעְלָה, כְּמוֹ כֵן לְמַטָּה נִפְרָדוֹת הַדְּרָגוֹת, שְׁבַעַה רְקִיעִים, וְשְׁבַעַה תְּחוּמֵי אֶרֶץ. וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ הַחֲבָרִים, בְּשִׁבְעַת אֲרָצוֹת כְּגַלְדֵי בְּצָלִים זֶה עַל זֶה.

וְאוֹתָם שְׁבַעַה תְּחוּמֵי שֶׁל הָאֶרֶץ לְמַעְלָה, כֹּל אֶחָד וְאֶחָד [נִפְרָדִים לְשִׁבְעִים מְמָנִים] נִפְרָדִים לַעֲשָׂוָה, וְהֵם מִתְחַלְקִים לְשִׁבְעִים מְמָנִים שְׁמָמָנִים עַל שְׁבַעִים עַמִּים, וְאוֹתָהּ אֶרֶץ תְּחוּם לְכָל עַם וְעַם סָבִיב הָאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ג) הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלְשִׁלְמָה שְׁשִׁים גְּבוּרִים סָבִיב לָהּ מִגְּבוּרֵי יִשְׂרָאֵל. וְעֲשָׂוָה בְּתוֹכָם טְמוּנִים, וְהֵם שְׁבַעִים שְׁסוּבְבִים אֶת הָאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה, וְזֶהוּ לְמַעְלָה כְּמוֹ זֶה לְמַטָּה.

וּבֵא רָאָה, אוֹתָהּ אֶרֶץ הַתְּחוּם שֶׁל חֶלֶק מִצְרַיִם, בְּאוֹתוֹ זְמַן הוֹשִׁיט הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶצְבְּעוֹ, וְנוֹלְדוֹ לְהַבּוֹת אֵשׁ בְּאוֹתוֹ תְּחוּם, וְהִתְיַבְּשׁוּ כָּל אוֹתָם תְּחוּמֵי שְׁמֶרְכָכִים בְּמֵים. וְכָל הַיָּרֵק שֶׁל הַמַּיִם שְׁנוּבְעִים אֲזִי לְמַטָּה, נִרְאוּ הַכְּנִים מֵעַפְרֵי הָאֶרֶץ.

וְהָרִי נֶאֱמַר שְׂאֵהֲרֵן הָיָה מִכָּה, אֲבָל מִשׁוּם זֶה אֵהֲרֵן הָיָה מִכָּה, לְהִרְאוֹת שְׁיַמִּינוּ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹבְרֵת שׁוֹנָאִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת טו) יִמִּינְךָ ה' תִּרְעֵץ אוֹיֵב. כְּמוֹ זֶה עֲתִיד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַבִּיא עַל הָעִיר רוּמָא רַבְתִּי, שְׁכָתוּב (ישעיה לד) וְנִהַפְּכוּ נִחְלִיָּה לְזַפְתָּ וְעַפְרָה לְגַפְרִית. וְעַל זֶה, כֹּל עַפְרֵי הָאֶרֶץ הָיָה כְּנִים בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם.

הַדְּגִים [תְּלוּיִים] בְּלֵי תוֹעֵלָתָהּ, וְלֹא בָּאָה עֲלֵיהֶם רוּחַ שֶׁל אוֹתָן חֲכָמוֹת.

עֶרֶב - כְּאוֹתָהּ דְּגָמָא, שְׁעָרְבָב לָהֶם מִיַּי חֲכָמָה שְׁלָהֶם, וְלֹא יָכַל לְהַדְּבִק, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֶפְלוּ שְׂאֵלָה שְׁנִמְצָאוּ בְּאֶרֶץ, מִשְׁחִיתִים אוֹתָם בְּאֶרֶץ וּמִשְׁחִיתִים אֶת דְּרִכֵּיהֶם. עֶרֶב, מֵהַ זֶה עֶרֶב? עֶרְבוּבָיָא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּבְגַד כְּלָאִים. יַעֲרוּבִין - (ויקרא יט) שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים. מִיַּי רַבִּים בְּהֶרְמַת יָד.

בֵּא רָאָה כְּמָה כַּחוֹת הַתְּעוֹרְרוּ לְמַעְלָה כְּאֶחָד, וּבִלְבָב אוֹתָם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּאֶחָד כְּדִי לְבִלְבָב אֶת הַכַּח הַתְּקִיף שְׁלָהֶם לְמַעְלָה. וְכָל אוֹתָן גְּבוּרוֹת שְׁעֲשָׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְרַיִם, בְּיַד אַחַת זֶה הָיָה, שְׁהָרִים יָדוּ עֲלֵיהֶם לְמַעְלָה וְלְמַטָּה, וּמִשָּׁם אֲבָדָה חֲכָמַת מִצְרַיִם, שְׁכָתוּב (ישעיה כט) וְאֲבָדָה חֲכָמַת חֲכָמֵי וּבִינַת נִבְנִיו תִּסְתַּתֵּר.

וּבֵא רָאָה, כְּתוּב (שם יט) וְסִכְסַכְתִּי מִצְרַיִם בְּמִצְרַיִם. מִצְרַיִם - לְמַעְלָה, בְּמִצְרַיִם - לְמַטָּה. מִשׁוּם שְׂאוֹתָם חִילוֹת לְמַעְלָה מְמָנִים עַל הַחִילוֹת שֶׁל מַטָּה, וְהִתְעַרְבוּ כָּלֶם. הַתְּעַרְבוּ לְמַעְלָה, שְׁלֹא הָיוּ הַמִּצְרַיִם יְכוּלִים לְהַתְּקֵשׁר לְכַשְׁפֵּיהֶם, בְּאוֹתָם מְקוֹמוֹת שְׁהָיוּ מִתְּקַשְׂרִים בְּהַתְּחַלָּה, שְׁהָרִי הַתְּבִלְבְּלוּ, וְעַל זֶה הַבִּיא עֲלֵיהֶם עֶרֶב, חִיּוֹת שְׁהָיוּ מְעַרְבוֹת זֶה בְּזֶה.

בְּנִים - שְׁעֵלָה עַפְרֵי הָאֶרֶץ. וּבֵא רָאָה, כֹּל פְּרִי שְׁנוּלָד בְּאֶרֶץ, מִחִיל שְׁלְמַעְלָה מְמָנָה שְׁנִזְרַע עֲלֵיהָ הוּא, וְהַכֹּל הָיָה כְּמוֹ שְׁלְמַעְלָה.

וּבֵא רָאָה, שְׁבַעַה רְקִיעִים עֲשָׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ זֶה שְׁבַע אֲרָצוֹת. וְאוֹתָם תְּחוּמֵי

❁ סדר הלימוד ליום כח שבט [יום 146 בשנה] ❁

ובא ראה, דוד רצה להפנות במלכות שלמה למטה כמו שלמעלה, ולא נבנה עד שבא והתחבר באבות, ועמד שבע שנים להפנות בתוכם. אחר שבע שנים נבנה בכל, נמשכה מלכותו שלא תעבר לעולמים. ואם לא שנעשה בחברון להתחבר במקומו, לא נבנתה מלכותו להמשך פראוי. כמו כן כלב, האירה בו רוח חכמה, וכא לחברון להתחבר באבות ולמקומו הלה. אחר כך מקומו היה, וירש אותו.

רבי ייסא ורבי חזקיה היו הולכים מקפוטקיא ללוד, והיה עמהם יהודי אחד עם משא של עופות (שנקראים קטפירא) על חמור. עד שהיו הולכים, אמר רבי ייסא לרבי חזקיה, פתח פיך ואמר דבר אחד מאותם דברי התורה המעלים שאתה אומר לפני המנורה הקדושה.

פתח ואמר, (משלי ג) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. דרכיה דרכי נעם – אלו דרכי התורה, שמי שהולך בדרכי התורה, הקדוש ברוך הוא משרה עליו נעם השכינה שלא תזוז ממנו לעולמים. וכל נתיבותיה שלום – שכל שבילי התורה כלם שלום. שלום לו למעלה, שלום לו למטה. שלום לו בעולם הזה, שלום לו בעולם הבא.

אמר אותו יהודי, מטבע בכיס בפסוק זה נמצא. אמר לו, מנין לך? אמר לו, שמעתי מאבי, ולמדתי כאן בפסוק הזה דבר טוב.

פתח ואמר, פסוק זה הוא בשתי צורות ובשני צדדים. קוראים בו דרכים, וקוראים בו נתיבות. קוראים בו נעם, וקוראים בו שלום. מה זה דרכים, ומה זה נתיבות? מה זה נעם, ומה זה שלום?

אלא דרכיה דרכי נעם, הינו שכתוב (ישעיה נג) הנותן בים דרך. שהרי כל מקום שנקרא בתורה דרך, היא דרך פתוחה לכל, כמו זה זו שפתוחה לכל אדם – כך דרכיה. אלו דרכים שפתוחים מהאבות, שפרו בים הגדול ונכנסים לתוכו. ואותם דרכים נפתחות לכל עבר ולכל צדדי העולם.

רבי יהודה ורבי חייא היו הולכים בדרך. אמר רבי חייא, כשחברים הולכים בדרך, צריכים ללכת בלב אחד, ואם נפגשו או שהולכים עם הרשעים של העולם, או בני אדם שאינם מהיכל המלך, צריכים להפרד מהם. מנין לנו? מכלב, שכתוב (במדבר יד) ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחריו. מה זה רוח אחרת? שנפרד מאותם מרגלים, שכתוב (שם יג) ויעלו בנגב ויבא עד חברון. שנפרד מאותם מרגלים וכא לבדו לחברון להשתטח על קברי האבות.

וחברון נתנה לו חלק ירשה להחזיק בה, כמו שנאמר (דברים א) ולו אתן את הארץ אשר דרך בה. למה נתנו לו את חברון? אם משום שהשתטח בקברי האבות להנצל מאותה עצה שלהם שנצל – לא!

אלא סוד הדבר שמעתי, כמו זה כתוב (שמואל א ב) וישאל דוד בה' לאמר האעלה באחת ערי יהודה ויאמר ה' אליו עלה ויאמר דוד אנה אעלה ויאמר חברונה. כאן יש להסתפל, כיון שהרי מת שאול, ודוד נמשח בימי שאול לקבל מלכות, כיון שמת שאול למה לא המליכו את דוד ולא קבל מלכות על כל ישראל, וכא לחברון וקבל מלכות על יהודה לבדה שבע שנים, והתעכב שם כל שבע השנים הללו, ואחר שמת איש בשת קבל מלכות על כל ישראל בירושלים?

אלא הכל הוא סוד לפני הקדוש ברוך הוא. בא ראה, המלכות הקדושה לא קבלה מלכות שלמה עד שהתחברה באבות, וכשהתחברה בהם, נבנה בנין שלם מעולם העליון, והעולם העליון נקרא שבע שנים, משום שכלם בו.

וסימנה – (מלכים א ו) ויבנהו שבע שנים. זהו העולם העליון. ולא כתוב ויבנהו בשבע שנים, כמו שנאמר (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ. מי אלו ששת הימים? זה אברהם, שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, באברהם. ואברהם נקרא ששת ימים, ומשום (ובו) שהוא ששת ימים, נבנה העולם באותו (בזה) גון, ויבנהו שבע שנים.

מאחר שלא חזרו המצרים, אותן אותיות ממש חזרו והרגו כל אותם שנשארו, ודבר הפך לברך. מה בין זה לזה? אלא זה בנוחות, וזה בתקף הרגו, ושני אלה היו במקום אחד בחמש אצבעות.

בא וראה, דבר אותיות שהיו בנוחות, מות במנוחה, שהיו מתים מעצמם. ברך שהתהפכו האותיות לתקף הרגו והרג הכל. ישבו באותו שדה, ראו צאן שבאים למקום אחד ומתים שם. קם אותו יהודי לאותו מקום, וראה שני נאדות מלאים ארס.

פתח ואמר, כתוב ואעשה לגוי גדול ואברכה ואגדלה שמך והיה ברכה. דבר זה של רבי אלעזר שאמר (בראשית יב) ואעשה לגוי גדול - כנגד לך לך. ואברכה - כנגד מארצה. ואגדלה שמך - כנגד וממולדתך. והיה ברכה - כנגד ומבית אביך, וזה כנגד זה.

רבי שמעון אמר, סוד החכמה יש כאן. ואעשה לגוי גדול - כנגד צד ימין. ואברכה - כנגד צד שמאל. ואגדלה שמך - כנגד צד האמצע. והיה ברכה - כנגד צד ארץ ישראל, והכל סוד המרכבה הקדושה.

בא ראה, בהתעוררות שלמטה מתעורר למעלה, ועד שלא מתעורר למטה לא מתעורר למעלה לשרות עליו. מה כתוב באברהם? ויצאו אתם מאור כשדים. ויצאו אתם - ויצאו אתו היה צריך (לכתב)! שהרי כתוב ויקח תרח את אברהם בנו [ואת לוט בן הרן] וגו'. מהו ויצאו אתם? אלא, תרח ולוט יצאו עם אברהם ושרה, שכיון שנצול אברהם מן האש, חזר תרח לעשות את רצונו, ולכן ויצאו אתם. כיון שהם התעוררו תחלה, אמר לו הקדוש ברוך הוא לך לך.

רבי שמעון אמר, לך לך - לתקונת, לעצמך. מארצה - מאותו הצד של הישוב שאתה שוקל, שנולדת בו. וממולדתך - מאותו תולדה שלך. ומבית אביך - שהרי השגיח בשרש שלהם. אל הארץ אשר אראך - שם אגלה לך מה שאתה מבקש. אותו כח שממנה עליה, שהוא עמק וסתום, מיד - וילך אברהם כאשר דבר אליו ה'. ואנו רצינו ללכת מכאן לדעת סוד החכמה.

ונעם זה הוא נעימות שיוצאת מן העולם הבא, (ומהעולם הבא מאירות כל המנורות) ומאירה את כל המנורות, ונפרדים (האורות) לכל עבר. ואותו טוב ואור של העולם הבא שיונקים האבות נקרא נעם. דבר אחר, העולם הבא נקרא נעם. וכשמתעורר העולם הבא, אז כל הטוב וכל השמחה וכל האורות וכל החרות של העולם מתעוררים, ולכן נקרא נעם.

ועל זה שנינו, רשעי הגיהנם, בשעה שנכנסת שבת, כלם נחים, ויש להם (חרות) שמחה ומנוחה בשבת. וכיון שיוצאת שבת, יש לנו לעורר שמחה עליונה עלינו כדי שננצל מאותו הענש של הרשעים שנדונים מאותה שעה והלאה, ויש לנו להתעורר ולומר, (תהלים ז) ויהי נעם ה' אליהנו עלינו. זהו נעם עליון, (חרות) שמחת הכל. ועל זה, דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום.

מה זה נתיבותיה? אלו אותם נתיבות ושכילים שיוצאים מלמעלה, וכלם לוקח אותם ברית היחיד שנקרא שלום, שלום הבית, ומכניס אותם לים הגדול. כשהוא בתקפו, ואז נותן בו שלום. זהו שכתוב וכל נתיבותיה שלום. באו רבי ייסא ורבי חזקיה ונשקו לו. אמרו, ומה כל הדברים העליונים הללו טמונים אצלך ולא ידענו?! הלכו. כשהגיעו לבית שדה, ראו בהמות של השדה מתים. אמרו, ודאי דבר של בהמות יש במקום זה.

אמר אותו יהודי, זה שאמרתם שהקדוש ברוך הוא הרג במצרים כל אותם הצאן, כל אותם בהמות. שלשה סוגי מות היו בבהמות, אחד דבר, ואחד אותם שהרג הברד, ואחד אותם בכורי הבהמות.

ומה היה המות שלהם? אלא זה כתוב בתחלה, הנה יד ה' הויה במקנה אשר בשדה. למה בכלם לא כתוב יד ה'? אלא כאן (כתוב יד אלהים, אלא יד ה') (אל יד ה') זה יד עם חמש אצבעות, שהרי בתחלה כתוב אצבע אלהים היא, וכאן כל חמש האצבעות, וכל אצבע ואצבע הרגה מין אחד. וחמשה מינים היו, שכתוב בסוסים, בחמורים, בגמלים, בבקר, ובצאן. הרי חמשה מינים לחמש אצבעות, שנקראת יד. משום כך הנה יד ה' הויה וגו' דבר כבוד מאד. שהיו מתים מעצמם ונמצאו מתים.

שְׁהַמִּילָה שְׁלָהֶם רִיקָה בְּלִי שְׁלֵמוֹת, וְהֵם יַעֲכְבוּ אֶת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָשׁוּב לְמִקְוָם, עַד שִׁישְׁתַּלֵּם אוֹתָהּ
זְכוּת שֶׁל בְּנֵי יִשְׁמַעֲאֵל.

וְעֵתִידִים בְּנֵי יִשְׁמַעֲאֵל לְעוֹרֵר קִרְבוֹת חֲזָקִים
בְּעוֹלָם וּלְהַתְּכַנְּסוֹת בְּנֵי אָדוֹם עֲלֵיהֶם,
וַיַּעֲוֹרוּ בָהֶם קָרֵב, אֶחָד עַל הַיָּם, וְאֶחָד עַל הַיַּבְּשָׁה,
וְאֶחָד סְמוּךְ לִירוּשָׁלַיִם, וַיִּשְׁלְטוּ אֵלֶּה בְּאֵלֶּה, וְאָרֶץ
הַקְּדוּשָׁה לֹא תִמָּסַר לְבְנֵי אָדוֹם.

בְּאוֹתוֹ זְמַן יִתְעוֹרֵר עִם אֶחָד מִסוּף הָעוֹלָם עַל
רוּמֵי הַרְשָׁעָה, וַיַּעֲרֹךְ בָּהּ קָרֵב שְׁלֵשָׁה
חֲדָשִׁים, וַיִּתְּכַנְּסוּ שָׁם עַמִּים, וַיִּפְּלוּ בִיַּדֵיהֶם, עַד
שִׁיתְּכַנְּסוּ כָל בְּנֵי אָדוֹם עֲלֵיהֶם מִסוּפֵי כָל הָעוֹלָם, וְאָז
יִתְעוֹרֵר עֲלֵיהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שְׁכַתוֹב
(ישעיה לז) כִּי זָבַח לֵה' בְּכַצְרָה וְגו'. אַחֵר זֶה מֵה
כָּתוּב? לְאַחֵז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְגו'. וַיִּכְלֶה אֶת בְּנֵי
יִשְׁמַעֲאֵל מִמְּנָה, וַיִּשְׁבֵּר כָּל הַחִילוֹת-כַּחוֹת
שְׁלֹמֶעֱלָה, וְלֹא יִשְׁאָר כַּח לְמַעֲלָה עַל הָעָם שֶׁל
הָעוֹלָם, אֲלֵא כַּח יִשְׂרָאֵל לְבָדוֹ, זֶהוּ שְׁכַתוֹב (תהלים
קכא) ה' צִלְּךָ עַל יַד יְמִינֶךָ.

מִשׁוּם שֶׁהַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ בְּיָמִין, וְתוֹרָה בְּיָמִין, וְעַל זֶה
בְּיָמִין תְּלוּי הַכָּל, וְשָׁנִינוּ שְׁצָרִיךְ לְזַקֵּף אֶת
הַיָּמִין עַל הַשְּׂמָאל, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשׁוּהָ, שְׁכַתוֹב מִיָּמִינוּ
אֲשֶׁר דָּת לְמוֹ. וּבְזִמְנֵי שְׂיָבֵא, (תהלים ס) הוֹשִׁיעָה יְמִינֶךָ
וְעַנְנֵי. וּבְאוֹתוֹ זְמַן כָּתוּב, כִּי אֲזַ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים
שְׁפָה בְרוּרָה לְקָרָא כָּלִם בְּשֵׁם ה' לְעַבְדוֹ שְׁכָם אֶחָד.
וְכַתוּב בַּיּוֹם הַזֶּה הוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשָׁמוֹ אֶחָד. בְּרוּךְ
ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

פְּרִשְׁתַּת בֵּא

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֵּא אֶל פְּרַעֲהָ כִּי אֲנִי הַכְּבֹדֵתִי
אֶת לְבוֹ וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה פִּתַּח וְאָמַר, (תהלים
טז) אֲשֶׁרִי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה ה' בְּאוֹר פְּנֵיךָ יִהְלְכוּ.
כְּמֵה צְרִיכִים בְּנֵי אָדָם לְלַכֵּת בְּדַרְכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא וְלִשְׁמֵר מִצְוֹת הַתּוֹרָה כְּדֵי שִׁיזְכּוּ בָּהּ לְעוֹלָם
הַבָּא, וּלְהַצִּיל אוֹתָם מִכָּל הַקְּטְרוּגִים שְׁלֹמֶעֱלָה
וּמִטָּה, מִשׁוּם שֶׁהָרִי כְּמוֹ שְׁנִמְצָאִים מְקַטְרָגִים
בְּעוֹלָם לְמִטָּה, כֵּךְ גַּם נִמְצָאִים מְקַטְרָגִים לְמַעֲלָה
שְׁעוֹמְדִים עַל בְּנֵי אָדָם.

אוֹתָם שְׁעוֹשִׂים מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְהוֹלְכִים בְּדַרְךְ
יִשְׂרָה בִּירְאַת אָדוֹנָם, כְּמֵה סְגוּרִים

(פִּתַּח רַבִּי אַבָּא וְאָמַר (צַפְנִיָה ג) כִּי אֲזַ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שְׁפָה
בְרוּרָה לְקָרָא כָּלִם בְּשֵׁם ה' לְעַבְדוֹ שְׁכָם אֶחָד. וְכַתוּב (זְכוּרִיָה יד)
יִהְיֶה ה' לְמִלְךָ וְגו' בַּיּוֹם הַזֶּה הוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשָׁמוֹ אֶחָד).

רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי חִיָּיא הָיוּ הוֹלְכִים בְּדַרְךְ. אָמַר רַבִּי
יוֹסִי לְרַבִּי חִיָּיא, לְמָה אֶתָּה שׁוֹתֵק, הָרִי הַדַּרְךְ
לֹא מִתְקַנֵּת אֲלֵא רַק בְּדַבְרֵי תוֹרָה? נֶאֱמַר רַבִּי חִיָּיא
וּבְכָה. (אָמַר לוֹ, מַהִי? אָמַר לוֹ, אוֹי וְכוּ') פִּתַּח וְאָמַר
(בראשית יא) וַתְּהִי שָׁרִי עַקְרָה אֵין לָהּ וָלֵד. אוֹי עַל זֶה!
אוֹי עַל אוֹתוֹ זְמַן שֶׁהוֹלִידָה הָגֵר אֶת יִשְׁמַעֲאֵל.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, לְמָה? וְהָרִי הוֹלִידָה אַחֵר כֵּךְ,
וְהָיָה לָהּ בֵּן גִּזְע קְדוֹשׁ? אָמַר לוֹ, אֶתָּה רוֹאֶה
וְאֲנִי רוֹאֶה. וְכֵךְ שְׁמַעְתִּי מִפִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן דְּבַר,
וּבְכִיתִי. [ס"א אָמַר לוֹ מַה הִיא אָמַר לוֹ ווִי וְכוּ'] אוֹי
עַל אוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁבְּגִלְל שְׁשָׂרָה הִתְעַכְּבָה, כְּתוּב
(בראשית טז) וַתֹּאמֶר שָׂרִי אֶל אַבְרָם וְגו' בֵּא נָא אֶל
שְׁפַחְתִּי וְגו'. וְעַל זֶה עֲמָדָה הַשְּׁעָה לְהָגֵר לְרִשְׁתָּ אֶת
שָׂרָה גְבֵרְתָּהּ, וְהָיָה לָהּ בֵּן מֵאַבְרָהָם.

וְאַבְרָהָם אָמַר, לוֹ יִשְׁמַעֲאֵל יַחֲיֶה לְפָנֶיךָ. וְאַף עַל
גַּב שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה מִבְּשׂוּר לוֹ
עַל יְצַחֵק, נִדְבַק אַבְרָהָם בְּיִשְׁמַעֲאֵל, עַד שֶׁהַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא הִשִּׁיב לוֹ, וְלִישְׁמַעֲאֵל שְׁמַעְתִּיךָ וְגו'. אַחֵר
כֵּךְ נִמּוֹל וְנִכְנַס לְפָרִית הַקְּדוֹשׁ, עַד שֶׁטָּרַם יִצְחָק
יְצַחֵק לְעוֹלָם.

וּבֵא רֵאָה, אַרְבַּע מְאוֹת שָׁנִים עָמַד אוֹתוֹ מִמְּנָה שֶׁל
בְּנֵי יִשְׁמַעֲאֵל וּבִקֵּשׁ לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.
אָמַר לוֹ, מִי שְׁנִמּוֹל יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּשִׁמְךָ? אָמַר לוֹ, כֵּן.
אָמַר לוֹ, וְהָרִי יִשְׁמַעֲאֵל נִמּוֹל, [וְלֹא עוֹד, אֲלֵא
שְׁנִמּוֹל בֵּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה] אֲזַ לְמָה אֵין לוֹ חֵלֶק
בְּךָ כְּמוֹ יְצַחֵק? אָמַר לוֹ, זֶה נִמּוֹל כְּרָאוּי וְכַתְּקוֹנוֹ,
וְזֶה לֹא כֵּךְ. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׂאֵלָה נִדְבָקִים בִּי כְּרָאוּי
לְשִׁמוֹנָה יָמִים, וְאֵלֶּה רְחוּקִים מִמֶּנִּי עַד כְּמֵה יָמִים.
אָמַר לוֹ, וְעַם כָּל זֶה, כִּיּוֹן שְׁנִמּוֹל, לֹא יִהְיֶה לוֹ שְׁכָר
טוֹב בְּשִׁבִיל זֶה?

אוֹי עַל אוֹתוֹ זְמַן שֶׁנּוֹלַד יִשְׁמַעֲאֵל בְּעוֹלָם וְנִמּוֹל,
מַה עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? הִרְחִיק אֶת בְּנֵי
יִשְׁמַעֲאֵל מִן הַדְּבָקוֹת הָעֲלִיוֹנָה, וְנָתַן לָהֶם חֵלֶק
לְמִטָּה בְּאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה בְּשִׁבִיל אוֹתָהּ הַמִּילָה שְׁבָהֶם.

וְעֵתִידִים בְּנֵי יִשְׁמַעֲאֵל לְשַׁלֵּט בְּאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה
כְּשֶׁהִיא רִיקָה מֵהַכָּל זְמַן רַב, כְּמוֹ

ובשלא נמצאים המעשים של ישראל כראוי, כביכול אותם שלוחים ממנים, כשרוצים לעמד על אותם מעשים של ישראל, הם עומדים ודאי על ה', שהרי כשישראל עושים מעשים שלא כשרים, כביכול מתשים כחו של הקדוש ברוך הוא, וכשעושים מעשים כשרים, נותנים כח ותקף לקדוש ברוך הוא. ועל זה כתוב (תהלים סח) תנו עז לאלהים. במה? במעשים כשרים, ועל זה באותו יום כל השרים הגדולים הממנים התכנסו על ה'. על ה' ודאי, שהרי כיון שהתכנסו על ישראל, הם התכנסו עליו.

ויבוא גם השטן בתוכם. גם - לרבותו עליהם, שכלם באים להיות קטגורים על ישראל, וזה נוסף עליהם משום שהוא המלשין הגדול מכלם, קטגור מכלם. כיון שרואה הקדוש ברוך הוא שכלם באים לקטרג, מיד - ויאמר ה' אל השטן מאין תבא. וכי לא היה יודע הקדוש ברוך הוא מאיפה היה בא? אלא להביא את המעשה לרצונו.

ויאמר ה' אל השטן וגו' ויען השטן את ה' ויאמר משוט בארץ. מכאן למדנו שישוב הארץ נמסר לצדדים אחרים, פרט לארץ ישראל לבדה. כיון שאמר משוט בארץ, השגיח הקדוש ברוך הוא שרוצה להיות מלשין על ישראל. מיד - ויאמר ה' אל השטן השמת לבך על עבדי איוב כי אין כמהו בארץ.

ראה שעה לתת לו חלק במה שיתעסק, ויפרד מישראל, והרי פרשה, לרועה שרצה להעביר את צאנו בנהר אחד וכו', מיד התעסק בו אותו שטן ולא קטרג על ישראל.

ויען השטן את ה' ויאמר החנם ירא איוב אלהים. אין תמיהה על עבד שרבו עושה לו כל רצונו שיהיה ירא ממנו. הסר ממנו את השגחתך, ותראה אם יפחד ממך אם לא.

בא ראה, בשעת צרה, כשנתן חלק אחד לצד הזה להתעסק בו, נפרד אחר כך מהכל. כמו זה שעיר בראש חדש, שעיר ביום הכפורים, כדי שיתעסק בו ויעזב את ישראל עם מלכם, וכאן הגיע זמן לטל חלק זה מכל זרע אברהם בצד האחר, כמו

שעומדים עליהם למעלה, כמו שנאמר (איוב לג) אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלה וגו'. וכתוב ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת מצאתי כפר. משום כך אשרי מי ששומר מצוות התורה.

אמר לו רבי חייא, אם כך, למה צריך כאן מלאך שיהיה סגור על האדם, והרי כתוב (משלי א) כי ה' יהיה בכסלך ושמר רגלך מלכד, וכתוב (תהלים קכא) ה' ישמרך מכל רע. שהרי רואה הקדוש ברוך הוא כל מה שאדם עושה בעולם, הן לטוב והן לרע. וכן הוא אומר, (ירמיה כג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'.

אמר לו רבי יהודה, הכל כך הוא ודאי, אבל הרי כתוב (איוב ב) וגע אל עצמו ואל בשרו. וכתוב ותסיתני בו לבלעו חנם. להראות שהרי רשות נמסרה לצד האחר לקטרג [והרשות נמסרה] על דברים של העולם [למי שלא הצטרף] ולהמסר בידו, וכל הדרך הלו טמונים לפני הקדוש ברוך הוא, ואינך פדאי ללכת אחריהם, משום שאלו הנהגות הקדוש ברוך הוא, ואין בני אדם רשאים לדקדק אחריהם, פרט לאותם צדיקי אמת שיודעים את סודות התורה והולכים בדרך של החכמה לדעת אותם דברים נסתרים של התורה.

רבי אלעזר פתח, (שם א) ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על ה' ויבוא גם השטן בתוכם. ויהי היום - זה ראש השנה שהקדוש ברוך הוא עומד לדון את העולם, כמו זה, ויהי היום ויבא שמה. אותו יום היה יום טוב של ראש השנה.

ויבאו בני האלהים - אלו ממנים גדולים שלוחים בעולם, להשגיח במעשי בני האדם. להתיצב על ה' - כמו שנאמר (מלכים א-ב) וכל צבא השמים עמד עליו מימינו ומשמאלו. אבל להתיצב על ה', בפסוק זה מצאנו אהבת הקדוש ברוך הוא על ישראל, משום שהשלוחים הללו, שממנים להשגיח על מעשי בני האדם, הולכים ומשוטטים ולוקחים את כל אותם המעשים, וביום שבא הדין לעמד לדון העולם, נעשים קטגורים לעמד על בני אדם. ובא ראה, מכל העמים שבעולם לא עומדים להשגיח במעשיהם רק על ישראל לבדם, משום שאלה בני של הקדוש ברוך הוא.

ימציאנו. וכך היה כמו שנאמר, כמו שהוא גזר – כך נגזר עליו.

וזה שאמר ותסיתני בו לבלעו חנם. ותסיתי לבלעו, לא כתוב, אלא ותסיתני בו, בו עומד בדעתו, שהוא חשב שהרי תסיתני, כמו שאמר ועל עצת רשעים הופעת. [אמר איוב, התפתתי על דברי אותו מקטרג] כמו זה (תהלים עח) ויפתוהו בפיהם ובלשונום יכזבו לו. ויפתוהו ויכזבו לו לא כתוב, אלא ויפתוהו בפיהם. בפיהם עומד הדבר הזה, שהרי התפתה.

אמר רבי אבא, הכל הוא יפה, אבל כך למדנו, ששנינו, עולה ומסטין. וכי הוא יכול להסטין? כן, שהרי הוא מלך זקן וכסיל, שכתוב (קהלת ד) טוב ילד מספן וחכם ממלך זקן וכסיל. ועל זה יכול להסטין לאדם. מה הטעם? משום שהוא נאמן על מעשי בני אדם.

בא ראה, זה בדין היחיד, אבל בדין העולם כתוב (בראשית יא) וירד ה' לראות. ארדה נא ואראה. שלא נתנה האמונה אלא בידו לבדו, שהרי לא רצה לאבד את העולם על מאמר אותו מקטרג שתשוקתו תמיד להשמיד. מנין לנו? שכתוב (איוב כח) קץ שם לחשף ולכל תכלית הוא חוקר. להשמיד הכל הוא חוקר. וזהו קץ כל בשר בא לפני, ודאי כדי להשמיד.

ובא ראה, ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על ה', כמו שנאמר. ואותו יום עומדים שני צדדים כנגד בני העולם. כל אותם שבאים לפני הקדוש ברוך הוא בתשובה ובמעשים טובים, הם זוכים להיות כתובים אצל אותו צד שהוא חיים, ומוציא תוצאות חיים. ומי שהוא מצדו, נכתב לחיים. וכל אותם שבאים במעשים רעים לאותו צד, הם נכתבים לאותו צד אחר שהוא מות, ונקרא מות, ובו שורה המות.

ובאותו יום עומדים שני הצדדים הללו – חיים ומות. יש מי שנכתב לצד החיים, ויש מי שנכתב לצד המות. ולפעמים שהעולם שרוי באמצע. אם עומד צדיק אחד בעולם שעומד עליהם, כלם עומדים ונכתבים לחיים. ואם רשע אחד מכריע את העולם, כלם נכתבים למיתה.

שנאמר (בראשית כב) הנה ילדה מלכה גם היא וגו' את עוץ בכורו וגו'.

ובא ראה, בשעה שאמר מוט בארץ, רצה ממנו לעשות דין בישראל, שהרי דין היה לו על אברהם לתבע מן הקדוש ברוך הוא, משום שלא נעשה דין ביצחק כשהקרב על גבי המזבח, שהרי לא היה לו להחליף קרבן שמזמן על המזבח באחר, [וכן בכל צד שלו] כמו שנאמר לא יחליפנו. וכאן עמד יצחק על גבי המזבח ולא השתלם ממנו קרבן ולא נעשה בו דין, ורצה את זה מעם הקדוש ברוך הוא כמו שרצה את דינו של יוסף לכמה דורות מאחר יותר, וכל מה שרצה – רצה בדרך דין.

ומאותו זמן שנצל יצחק והתחלף קרבנו, הזמין לו הקדוש ברוך הוא לאותו מקטרג זה לחלקו, כמו שנאמר הנה ילדה מלכה גם היא וגו' את עוץ בכורו. וכאן הגיע לטל חלקו עליו מכל זרעו של אברהם ולא יקרב לצד אחר.

והכל בא בדין (אצלו). כמו שהוא דן – כך נדון. משום שאיוב מקרובי העצה של פרעה היה, וכשעמד פרעה על ישראל, רצה להרג אותם. אמר לו, לא, אלא קח ממונם ושלט על גופם בעבודה קשה, ואל תהרג אותם. אמר לו הקדוש ברוך הוא, חייף, באותו דין ממש תהיה נדון. מה כתוב? (איוב ב) אוילם שלח נא ידך וגע אל עצמו ואל בשרו וגו'. במה שהוא דן – כך נדון. ואף על גב שבכל השאר היה ירא מהקדוש ברוך הוא.

בא וראה מה כתוב, אף את נפשו שמר. ונתנה לו רשות לשלט על הבשר, משום הסוד שכתוב (בראשית ו) קץ כל בשר בא לפני, ופרשוה, בא לפני ודאי. וזהו קץ כל בשר, ולא רוח. ונאמר שהוא קץ שבא מצד החשף, כמו שנאמר (איוב כח) קץ שם לחשף ולכל תכלית הוא חוקר. ולכל בשר, משום שיש קץ אחר, ונקרא קץ הימין, וזהו קץ אחר מצד השמאל שהוא חשף, ולכן נתנה לו רשות בעצמו ובשרו.

ותסיתני בו לבלעו. אם כך, לא בדין היה, אלא במאמר אותו מקטרג שהסית אותו והסטה אותו, אלא הכל היה בדין. וכך אמר לו אליהוא, (שם לד) כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש

רבי שמעון אָמַר, זֶה שֶׁל אִיּוֹב אֵינוֹ נִסְיוֹן שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמוֹ נִסְיוֹן שֶׁל שְׂאֵר הַצְּדִיקִים, שֶׁהָרִי לֹא כָּתוּב וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אִיּוֹב כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כב) וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם. שְׂאֵבְרָהֶם הוּא בִּידֵי הַקְּרִיב אֶת בְּנוֹ הַיְחִידִי לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאִיּוֹב לֹא נָתַן כְּלוּם, וְלֹא מָסַר לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּלוּם.

וְלֹא נֹאמַר לוֹ, שֶׁהָרִי גָלוּי לְפָנָיו שֶׁלֹּא יִכּוֹל לַעֲמֹד בּוֹ, אֲבָל נִמְסַר בְּיַד הַמְּקַטְרֵג, וּבְדִין שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נַעֲשֶׂה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַעִיר אֶת הַדִּין [בְּדִין] הַזֶּה אֶל אוֹתוֹ מְקַטְרֵג אֵלָיו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב הַשְּׂמֵת לְבָבְךָ עַל עַבְדֵי אִיּוֹב וְגו'.

פְּתַח וְאָמַר, (שם ד) וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא קִיץ מִפְּרִי הָאֲדָמָה. מִקֵּץ יָמִים וְלֹא מִקֵּץ יָמִין. הוּא דָּחָה אֶת קֵץ הַיָּמִין, וְהַתְּקַרְב לְקֵץ הַיָּמִים. וְהָרִי בְּאַרְנוֹ, (דניאל יב) וְאֶתָּה לֵךְ לְקֵץ. וְאָמַר דְּנִיָּאל, לֹאִיזָה קֵץ? לְקֵץ הַיָּמִין אוֹ לְקֵץ הַיָּמִים? עַד שֶׁאָמַר לוֹ לְקֵץ הַיָּמִין. וְעַל זֶה דָּוִד פָּחַד וְאָמַר, (תהלים לט) הוֹדִיעֵנִי ה' קִצֵּי וּמִדַּת יָמֵי מַה הֵיא, אוֹ לְקֵץ הַיָּמִים אוֹ לְקֵץ הַיָּמִין. וְכֵאן מַה כָּתוּב? וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים, וְלֹא מִקֵּץ יָמִין, וְלָכֵן לֹא הִתְקַבַּל קִרְבָּנוֹ, שֶׁהָרִי הָיָה מִצַּד הָאֲחֵר (הכל).

בֵּא וְרָאָה מַה כָּתוּב? וְהִבֵּל הֵבִיא גַם הוּא. מַה זֶה גַם הוּא? לְרַבּוֹת זֶה עִם זֶה. קִרְבָּנוֹ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה הַכֵּל, וְעַקֵּר הַקְּרִיבָן לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְנָתַן חֶלְקוֹ לְצַד הָאֲחֵר, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר וּמִחֲלִבֵיהֶן. וְקִיץ עָקְרוּ עָשָׂה מִקֵּץ יָמִים, הַסּוּד שֶׁל הַצַּד הָאֲחֵר, וְנָתַן חֶלְק לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלָכֵן לֹא הִתְקַבַּל.

בְּאִיּוֹב מַה כָּתוּב? וְהִלְכוּ בְּנָיו וְעָשׂוּ מִשְׁתֵּה וְגו', וְשָׁלְחוּ וְקִרְאוּ לְשִׁלְשֵׁת אַחֵי־תֵיהֶם לְאָכַל וְלִשְׁתּוֹת עִמָּהֶם וַיְהִי כִּי הִקִּיפוּ יָמֵי הַמִּשְׁתֵּה וְגו'. וּבְמִשְׁתֵּה בְּכָל יוֹם מְצוּי הַמְּקַטְרֵג, וְלֹא יִכּוֹל לוֹ. מִנֵּיין לָנוּ? שֶׁכָּתוּב הֲלֹא אֶתָּה שִׁכְתָּ בְּעַדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל אֲשֶׁר לוֹ מִסְבִּיב, וְלַעֲוֹלָם לֹא נָתַן לוֹ חֶלְק כָּלֵל, שֶׁהָרִי (מֵה) כָּתוּב וְהַעֲלָה עֲלוֹת מִסְפֵּר כָּלֵם. הָעוֹלָה עוֹלָה לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְלֹא נָתַן חֶלְק לְצַד הָאֲחֵר. שְׂאֵלְמָלֵא נָתַן לוֹ חֶלְק, לֹא יָכַל לוֹ אֲחֵר כָּךְ, וְעַל מַה שֶּׁנִּטַּל - מִשְׁלוֹ נִטַּל.

וְאוֹתוֹ הַזְּמַן הָעוֹלָם הָיָה עוֹמֵד בְּאֲמָצַע, וְאוֹתוֹ מְקַטְרֵג רָצָה לְהַסְטִין. מִיָּד מַה כָּתוּב? הַשְּׂמֵת לְבָבְךָ עַל עַבְדֵי אִיּוֹב כִּי אֵין כְּמַהוּ בְּאַרְץ וְגו'. כִּיּוֹן שֶׁנּוֹדַע הוּא לְבָדוֹ, מִיָּד הַחֲזִיק בּוֹ הַמְּקַטְרֵג. וְעַל זֶה שֶׁנִּינּוּ שֶׁלֹּא צָרִיךְ לְאָדָם לְהַפְרֵד מִכָּלֵל שֶׁל רַבִּים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְשֵׁם לְבָדוֹ, וְלֹא יִקְטְרְגוּ עָלָיו מִלְמַעְלָה.

שְׂכָתוּב בְּשׁוֹנְמִית, (מלכים ב ד) וַתֹּאמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנִכִּי יִשְׁכַּת. לֹא רוּצָה לְהוֹצִיא אֶת עַצְמִי מִכָּלֵל שֶׁל רַבִּים. בְּתוֹךְ עַמִּי יוֹשְׁכַת עַד יוֹם זֶה, וּבְתוֹךְ עַמִּי - בְּכָלֵל אֶחָד נוֹדַעַת לְמַעְלָה. וְכֵאן אִיּוֹב, כִּיּוֹן שֶׁנּוֹדַע לְמַעְלָה וְנִרְשֵׁם, מִיָּד הַחֲזִיק בּוֹ הַמְּקַטְרֵג וְאָמַר, הַחֲנַם יִרְא אִיּוֹב אֱלֹהִים! כָּל מַה שֶּׁפָּחַד מִמֶּךָ וְהִתְחַזַּק, לֹא לְחַנֵּם עָשָׂה, הֲלֹא אֶתָּה שִׁכְתָּ בְּעַדוֹ וּבְעַד וְגו'. אֲבָל טַל אֶת כָּל הַטוֹב שֶׁאֶתָּה עוֹשֶׂה לוֹ, וּמִיָּד אִם לֹא עַל פְּנֵיךָ יִבְרַכְךָ. יַעֲזֹב אוֹתָךְ וַיִּדְבַק בְּצַד הָאֲחֵר, שֶׁהָרִי עִכְשָׁו בְּשִׁלְחָנְךָ הוּא אוֹכֵל. סִלַּק מִמֶּנּוּ אֶת שִׁלְחָנְךָ, וְנִרְאָה מִמִּי הוּא וְאִיזָה צַד יִדְבַק.

מִיָּד - וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׁטָן הִנֵּה כָּל אֲשֶׁר לוֹ בְּיָדְךָ. לְהִרְאוֹת שִׁירָאֵת אִיּוֹב לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא כְּדֵי לְשִׁמֵּר עֲשָׂרוֹ. וּמִכָּאן לְמַדְנֵנו, שֶׁכָּל אוֹתָם הִירְאִים מִהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשׁוּם עֲשָׂרָם אוֹ בְּנִיָּהִם, זוֹ אֵינָה יִרְאָה כְּרָאוּי. וְעַל כֵּן קִטְרַג אוֹתוֹ מְקַטְרֵג וְאָמַר, הַחֲנַם יִרְא אִיּוֹב אֱלֹהִים הֲלֹא אֶתָּה שִׁכְתָּ בְּעַדוֹ וְגו' מַעֲשֶׂה יָדָיו בְּרַכָּתְךָ. וְעַל כֵּן הוּא יִרְא מִמֶּךָ. וְנִתְנָה לוֹ רְשׁוֹת לְקִטְרַג בּוֹ וְלְהִרְאוֹת שֶׁלֹּא עַבַד אִיּוֹב אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֲהָבָה.

שְׂכִיּוֹן שֶׁהִתְנַסָּה, יִצָּא מִהַדָּרֵךְ וְלֹא עָמַד בְּקִיּוּמוֹ. מַה כָּתוּב? בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב בְּשִׁפְתָיו. לֹא חָטָא בְּשִׁפְתָיו, אֲבָל בְּרִצּוֹנוֹ חָטָא, וְאֲחֵר כָּךְ חָטָא בְּכָל.

וְאִם תֹּאמֶר שֶׁלֹּא מִתְנַסָּה בֶּן אָדָם, הָרִי כָּתוּב ה' צְדִיק יִבְחֵן וְגו'. וּמִשׁוּם כֵּךְ הִתְנַסָּה אִיּוֹב. וְאִף עַל גַּב שֶׁלֹּא עָמַד בְּקִיּוּמוֹ כְּרָאוּי, לֹא יִצָּא מִתַּחַת רְשׁוֹת אֲדוֹנוֹ לְהַדְבִּק בְּצַד הָאֲחֵר.

וּבְמַה הָיָה אוֹתוֹ נִסְיוֹן שָׁלוֹ? שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשִׁים הַשְּׁלִטוֹן שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּד הָאֲחֵר, כְּמוֹ שֶׁשֶּׁנִּינּוּ דִין הַרְשָׁעִים בְּגִיּהַנֵּם שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשִׁים, וּמִשׁוּם שֶׁלֹּא דָבַק בְּצַד הָאֲחֵר, כָּתוּב (אִיּוֹב מב) וְה' בִּרְךָ אֶת אַחֲרֵית אִיּוֹב מִרְאשִׁיתוֹ.

את הנקבה, והעלה אותה הקדוש ברוך הוא לצדיקים, ופרשוה.

התנים הגדול – תשעה יאורים הם, שהוא רובץ ביניהם, ויאור אחד הוא שמימיו שוככים, וברכות מימי הגן נופלים בו שלש פעמים בשנה. וכאשר זה שתי פעמים, מתברך אותו יאור ולא כל כך, וכשאחד בכלל לא.

והתנין הזה נכנס לאותו יאור מתחזק והולך ושט ונכנס לתוך הים, וכולע דגים מכמה מינים, ושולט ושב לאותו יאור. תשעה יאורים הללו הולכים ועולים, וסביבו כמה אילנות ועשבים למיניהם.

היאור הראשון. יוצא מצד שמאל בצנור אחד ששופע ויוצא שלש טפות, וכל טפה וטפה נפרדת לשלש טפות, וכל טפה וטפה נעשה ממנה יאור אחד, ואלה הם תשעה יאורים שמתחזקים והולכים ומשוטטים וסובבים בכל אותם הרקיעים.

ממה שנשאר מאותן טפות כשסימו לציאת, נשארת טפה אחת שיוצאת בשקט, נופלת ביניהם, ונעשה ממנה יאור אחד. היאור הזה הוא שאמרנו שהולך כשהוא שוכך.

היאור הזה, כשאותו נהר ששופע ויוצא, מוציא טפות אחרות גדולות (של ברכות) של ברכות מצד הימין, מה שנשאר מאותן טפות, נשארת טפה אחת שוככת מאותן ברכות, ונופלת באותו יאור שהוא שוכך, וזהו היאור שעדיף מכלם.

כשיוצאים ונפרדים אותם ארבעה נהרות שיוצאים מגן עדן, אותו שנקרא פישון נופל באותו יאור ונכלל בו, ולכן מלכות בכל נכללת בזה, ופישון הוא מלכות בכל. מהיאור הזה נזונים ומתמלאים כל אותם היאורים האחרים.

בכל יאור ויאור הולך ושט תנין אחד, והם תשעה, וכל אחד ואחד נוקב נקב בראשו, כמו שנאמר (תהלים עד) שברת ראשי תנינים וגו'. ואפלו התנין הגדול הזה כך הוא, משום שכלם נופחים רוחות למעלה ולא למטה.

בתוב בראשית ברא אלהים. וכתוב ויברא אלהים את התנינים הגדלים, בכל מעשה של אותם

ואם תאמר, למה הרע לו הקדוש ברוך הוא? אלא שאלמלא נתן לו חלק, יפנה הדרך ויסתלק מעל המקדש, וצד הקדשה מסתלק למעלה למעלה. והוא לא עשה כן, ועל כן הקדוש ברוך הוא תבע בדין.

בא ראה, כמו שהוא נפרד ולא הפריד טוב ורע, הוא דן אותו באותו אפן. נתן לו טוב, ואחר כך רע, ואחר כך החזירו לטוב. שכן ראוי לאדם, לדעת טוב ולדעת רע ולהחזיר עצמו לטוב, וזהו סוד האמונה. בא ראה, איוב היה מעבדי פרעה, וזהו שכתוב בו (שמות ט) הירא את דבר ה' מעבדי פרעה.

בא וראה שלא רצה הקדוש ברוך הוא לעקר את איוב ממקומו, שהוא היה מגן (את הכל רצה הקדוש ברוך הוא לעקר ממקומם, איוב היה מגן (איוב חכם היה) על פרעה. כיון שנחלש, עשה נקמות לפרעה).

אמר רבי שמעון, כעת יש לגלות סודות שנדבקים למעלה ולמטה. מה כתוב? בא אל פרעה, היה צריך (לכתב) לך אל פרעה, מה זה בא? אלא שהכניס אותו הקדוש ברוך הוא אחר חדרים אחר חדרים לתנין אחד עליון תקיף, שכמה דרגות משתלשלות ממנו. ומיהו? סוד התנין הגדול.

ומשה פחד ממנו, ולא קרב אלא לאותם יאורים, ואותן הדרגות שלו, אבל ממנו הוא פחד ולא התקרב, משום שראה אותו משרש בשרשים עליונים.

כיון שראה הקדוש ברוך הוא שמשה פוחד ושלוחים ממנים אחרים למעלה לא יכולים להתקרב אליו, אמר הקדוש ברוך הוא, (יחזקאל כט) הנני עליך פרעה מלך מצרים התנים הגדול הרבץ בתוך יאריו. והקדוש ברוך הוא הצטרף לערוך בו קרב ולא אחר, כמו שנאמר אני ה', ופרשוה סוד החכמה, שהתנים הגדול הרבץ בתוך יאריו לאותם בעלי הדין שיודעים בסודות אדונם.

פתח רבי שמעון ואמר, (בראשית א) ויברא אלהים את התנינים הגדלים ואת כל נפש החיה הרמשת אשר שרצו המים למיניהם. פסוק זה פירושו. אבל ויברא אלהים את התנינים – הוא סוד זה לוייתן וכת זוגו. תנינים חסר כתוב, משום שהרג

אותה, זהו שפכתוב ורוח אלהים מרחפת על פני המים. וזהו מה ששנינו, שהקדוש ברוך הוא הכה רוח ברוח ובכרא את העולם.

ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. האיר האור שלמעלה והכה על גב הרוח שנשבה, והסתלק מעל התהום ולא כסה אותו. כיון שהאיר התהום והוא הסתלק, אז היה אור.

זה מאיר על ראשו, ומים היו יוצאים מתוך מצחו, ורוח נושבת למעלה ומאירה מאור זה, עד שהיה יורד אורו, מנצנץ לשבעים ושנים אורות של השמש. כיון שאותם אורות נרשמו בתוך השמש למטה, היו הרשעים של העולם יודעים בהם והיו עובדים לשמש. כיון שהסתכל הקדוש ברוך הוא באותם הרשעים, סלק את אורו וגנז אותו. למה גנז אותו? משום שאותו תנין היה עולה ויורד ומכה באותם יאורים, עד שגנז אותו ולא התגלה.

וזרע אותו הזרע בצדיק, שהוא הגנן של הגן, והזרע שנזרע בגן הוא גניזת וטמינת (זה) של האור הזה הוא.

בשהתנין הגדול הזה רואה שצומח בגן זרע של אור זה, אז מתעורר לצד האחר לאותו נהר שנקרא גיחון. ונחלקים מימי הגיחון הזה, שביל אחד שלו, הוא הולך לתוך אותו זרע שצמח בתוך הגן, ומאיר בו בגדל הזרע הזה, ונקרא גיחון.

ומתוך גדלות של אותו הזרע עלה לגדלה שלמה המלך, כשעלה למלכות, שכתוב (מלכים-א) והורדתם אתו אל גחון, וכתוב ומשח אתו שם. ולא במקום אחר, משום שאת זה ידע דוד המלך, ומימיו האחרים עלו למלכות אחרת, וזהו המלך שהוא תקיף.

והתנין הגדול הזה התעורר אליו, והתעלו סנפיריו של התנין הזה באותו נהר להתחזק בו, וכל אותם שאר היאורים עולים ויורדים בתקפו של התנין הגדול הזה, ומשתוקק ונכנס לתוך יאור השקט ושוכך בו.

עשר אמירות, עומדים כנגדם אותם עשרה יאורים. ותנין אחד מתפרפר (פורש) (מתפרף) ברוח כנגד כל אחד ואחד.

ועל זה אחת לשבעים שנה מזדעזע העולם, משום שהתנין הגדול הזה מעלה את הסנפירים שלו ומזדעזע, אז כלם מזדעזעים באותם יאורים, וכל העולם מזדעזע, והארץ מתחלחלת, וכלם כלולים בתנין הגדול הזה.

והארץ היתה תהו וגו'. אמר רבי שמעון, במעשה בראשית החברים עוסקים בו ויודעים בו, אבל הם מעטים שיודעים את רמז מעשה בראשית בסוד התנין הגדול. ועל זה שנינו, שכל העולם אינו משתלשל אלא על סנפיריו של זה.

בא ראה, והארץ היתה תהו ובהו וגו'. שנינו היתה, ובארנו. משום שפיאור הראשון הזה שאמרנו, כשהתנין הגדול הזה נכנס בו, אז מתמלא, ושוטף ודועף הניצוצות שנקלטו באותן עולמות שנחרכו בתחלה.

אותם תנינים אחרים שאמרנו היו ולא היו, למה? משום שנחלש כחם שלא יחריבו העולם, פרט לשבעים שנה פעם אחת, והם מתחזקים בכח התנין הגדול ההוא, והוא לבדו מתחזק, ואלמלא נקבתו היתה קימת אצלו, לא יכול היה העולם לסבל אותם. [ומשום כך]

עד שלא הרג הקדוש ברוך הוא את הנקבה, הארץ היתה תהו [ובהו]. תהו היתה. ואחר שהרג אותה היתה בהו, התחילה להתקיים. וחשף על. עדין לא היה מאיר המעשה שעשה.

מה עשה הקדוש ברוך הוא? מחץ את ראש הזכר למעלה ונכפה, משום שהרי התהום למטה לא היה מאיר. מה הטעם לא היה מאיר? משום שהתנין הגדול הזה היה מנשב רוח על התהום ומחשיף אותו, ולא היה מרחף למטה.

ועברה (ועם כל זה) רוח אחרת שלמעלה, ונשבה (שנשבה) והכתה באותה רוח והשקיטה

❁ סדר הלימוד ליום כט שבט [יום 147 בשנה] ❁

ומקיפים את אותם העשבים ולא יכולים, פרט לפעמים שרוח עליונה אינה נושבת, והיא מרחפת הרוח באותו הנקב שלמעלה, כמו שבארנו, ואז שולטת אותה הרוח על אותם עשבים.

והיאור השקט שב למקומו, ועולה ויורד. ומשום שמימיו שקטים, הולך בשקט. והתנים הגדול הזה עולה לאותם יאורים, וכל העשבים מתגדלים סביב אותו היאור השקט, ואלה (והם) גדלים בכל עבר, ואז עולה אותו תנין ומתגדל ביניהם, ושם אל כל אותם יאורים.

ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים. זהו נחש בריח. למה בריח? משום שסוגר את שני הצדדים, ולא יוצא לעולמים, אלא פעם אחת ביוכל.

ובספרי הראשונים, זה נחש עקלתון, שהוא תמיד בעקמימות, ומביא קללות על העולם. כשזה קם – נשבר תקפו של אותו התנין, ולא יכול לעמד עד שאובד גופו, משום שהקדוש ברוך הוא כופף אותו לתוך הים כשנכנס אליו, והוא דורך על תקפו של הים, ותקף הים הזה הוא תנין, כמו שנאמר (איוב ט) ודורך על במתי ים.

ובשקם הנחש הזה, אז מה כתוב? (ישעיה נו) והרג את התנין אשר בים. זהו התנין הגדול. ועל זה כתוב הנני עליך. ונחש זה הוא מארת, בקללות לכל, משום שהוא חזק עליו בחזקו של אותו הנקב הגדול שנקרא חדקל, והרי בארנו.

אותו הנחש שביבשה, כשיוצאים (להלחם) זה בזה, אותו שביבשה תמיד מתגבר, משום שכל דרכו וחזקו הוא ביבשה, ואוכל ארץ ועפר תמיד, כמו שנאמר ועפר תאכל כל ימי חיך. זה גדל בעפר, וזה גדל במים. נחש שהתגדל במים לא חזק כזה שהתגדל ביבשה, ועל זה כתוב מארת חסר.

וזה הזדמן לאותו של המים. ואף על גב [וזה לא] שהזדמן אליו, לא נלחם בו, אלא הקדוש ברוך הוא לבדו שהרג אותו מתוך הים, כמו שבארנו שבגלל גסות הרוח שבו, כמו שנאמר (יחזקאל כט) אשר אמר לי יארי וגו'.

ואז, כשאותו אור נגנז (להסיעו) להעלותו אותו גנז שאמרנו, אז יוצא החשך הראשון ומכה על ראשו באותו נקב שנעשה בו, ונפרד חוט אחד בין אותו האור של האור הזה שנגנז, ובין אותה חשכה של החשך הזה, שכתוב (בראשית א) ויבדל אלהים בין האור ובין החשך.

התנין הזה שב באותה הפרדה של החוט שהפריד, והפריד את אותם (בין אותם) יאורים לתוך החשכה, ונפרדים דגים למיניהם אלה מאלה באותה הפרדה.

ובשנפרדו המים העליונים הקדושים, כל אותם היאורים נפרדים, ונכנסו לתוך אותו היאור השקט שנבחר מכלם, ויוצאים ונכנסים בו שלש פעמים ביום.

וכל אותם דגים שגדלים תוך אותם יאורים, נפרדים אלה מאלה, ונקראים לילות, ואלה הם ראשים לכל אותם דגים שיוצאים החוצה, ואלה שולטים על כלם, ואלה נקראים בכורי מצרים. ומכאן התפזרו החוצה הבכורים, וכלם נזונים מהשקאת אותם יאורים. והתנין הגדול הזה שולט על כלם.

והכל בהבדלת המים העליונים, שכתוב ויהי מבדיל בין מים למים, ונרשמו מים הקדושים העליונים ונפרדו למעלה, והמים התחתונים, נפרדו כלם אלה מאלה, קדושים ושלא קדושים, ועל זה נקראו מלאכים עליונים פרודים, משום שנפרדו אלה מאלה למיניהם.

ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע. סוד זה, כשהתנין הגדול היה מנשב רוח באותו נקב ומרחף כלפי מעלה, את כל אותם העשבים היה הופך אותם ליבש, עד שרוח אחרת נושבת באותה רוח ומשקיטה אותה למטה, והעשבים צמחו כבתחלה, ושולטים ומשבחים ומודים לפני הקדוש ברוך הוא.

מצד שמאל ולתוך היאור השקט יוצאות בהמות למיניהן, והולכים להתקרב לאותם עשבים ולא יכולים, ושבים למקומם. כל היאורים הללו הולכים ושטים עם אותו התנין ששולטים בהם,

לְבַא אֶל בְּתִיכֶם לְנִגְף, מִשּׁוֹם שְׂרֹאָה אֶת הַשֵּׁם
הַקְּדוֹשׁ רְשׁוֹם עַל הַפֶּתַח.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִם כָּף אֶז לְשֵׁם מָה דָם, שְׁהָרִי
שְׁנִינּוּ, לְכֵן וְאָדָם וְאֶחָד שְׁכָלוֹל בֵּין הַגְּנוּנִים?
אָמַר לוֹ, שְׁנֵי דָמִים הָיוּ, אֶחָד שֶׁל מִלָּה וְאֶחָד שֶׁל
פֶּסַח. שֶׁל מִלָּה רַחֲמִים, וְשֶׁל פֶּסַח דִּין.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֹא כָף, אֲלֹא כְמוֹ שֶׁלְמַדְנוּ,
שֶׁהַחֲזִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אוֹתוֹ דָם
לְרַחֲמִים, כְּאֵלוֹ הָיוּ לְכֵן בְּתוֹךְ הַגְּנוּנִים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב
(יחזקאל טז) וְאָעֲבַר עֲלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ מִתְּבוֹסֶסֶת בְּדַמְיֶךָ
וְאָמַר לְךָ בְּדַמְיֶךָ חַיִּי וְגו'. וְאָף עַל גַּב שְׁהִיָּה אָדָם,
הַחֲזִיר לְרַחֲמִים, שֶׁכְּתוּב בְּדַמְיֶךָ חַיִּי. וְלִכֵּן רְשׁוֹם
הַפֶּתַח בְּשִׁלְשָׁה צְדָדִים – אֶחָד כָּאֵן, וְאֶחָד כָּאֵן,
וְאֶחָד בֵּינֵיהֶם.

שָׁנָה רַבִּי חֲזַקְיָה, שְׁנֵי דָמִים נִרְאוּ כְּנִגְדֵי שְׁנֵי כְתָרִים
שְׁנִירָאוּ (שֶׁהַתְּעוֹרָרוּ לְמַעַלָּה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי,
כְּתָר אֶחָד שְׁכָלוֹל בְּשְׁנֵי צְדָדִים טְמוּנִים, בְּרַחֲמִים וְדִין.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת חָס הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא עַל בְּנָיו. בֶּן אָדָם עוֹשֶׂה בֵּית, וְהַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לוֹ: כְּתֹב אֶת שְׁמִי וְשִׁים אוֹתוֹ
בְּפֶתַח שְׁלֶךְ, וְאֶתָּה שְׂרוּי בְּתוֹךְ הַבַּיִת, וְאֲנִי יוֹשֵׁב
מִחוּץ לַפֶּתַח לְשֹׁמֵר אוֹתָךְ. וְכָאֵן אָמַר: רִשְׁם עַל
הַפֶּתַח אֶת סוּד הָאֱמוּנָה שְׁלִי, וְאֶתָּה שְׂרוּי בְּתוֹךְ
הַבַּיִת, וְאֲנִי שׁוֹמֵר אוֹתָךְ מִבְּחוּץ, שֶׁכְּתוּב וְאֶתֶם לֹא
תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֶּקֶר, וְכְתוּב וְרָאָה אֶת
הַדָּם עַל הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפֶסַח ה' עַל
הַפֶּתַח וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁחִית לְבַא אֶל בְּתִיכֶם לְנִגְף.

עוֹד אָמַר רַבִּי אֲבָא, כְּמוֹ הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ עָשׂוּ בְּאוֹתָהּ
שְׁעָה. מָה הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ הַ חֲזֹר בְּאוֹתָהּ שְׁעָה
לְדִין, אִף כָּף חֲזֹר דָם זֶה בְּשְׁעָה זוֹ לְדִין, שֶׁכְּתוּב
וְרָאָה אֶת הַדָּם עַל הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת. רִשְׁם
שֶׁל כָּלֵם אָדָם, לְהִרְאוֹת שְׁהָרִי חֲזֹר לְהִיּוֹת דִּין
לְעֲשׂוֹת נְקָמוֹת.

וְסוּד הַדְּבָר – כְּמוֹ שֶׁהוּא לְמַעַלָּה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה,
כְּשֶׁרוֹצֶה לְהִרְאוֹת לְמִטָּה, אִם רַחֲמִים –
רַחֲמִים, וְאִם דִּין – דִּין. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְטַבְּלַתֶם בְּדָם
אֲשֶׁר בִּסְפָף וְהִגַּעְתֶּם וְגו'. וְלַעֲתִיד לְבַא כְּתוּב, (ישעיה
סג) מִי זֶה בָּא מֵאֲדוּם חֲמוֹץ בְּגָדִים מִבְּצָרָה. שְׁעֵתִיד
לְהִרְאוֹת (לְהַחֲזִיר) כָּלֵם דִּין לְעֲשׂוֹת נְקָמוֹת.

וְעֵבֶר ה' לְנִגְף אֶת מְצָרִים וְגו'. שְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי
יוֹסִי, פָּסוּק זֶה קָשָׁה, וְכִי יִרְאֶה אֶת הַדָּם
וְאַחַר כָּף וּפֶסַח, שְׁמִשְׁמַע שְׁסִימָן הוּא עֹשֶׂה? וְאִם
תֹּאמַר בְּשִׁבִיל הַדָּם שֶׁהוּא מְצוּה, אֶז לְמָה בְּחוּץ?
וְלְמָה בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת שֶׁל הַפֶּתַח, וְהָרִי כְּתוּב
(דניאל ב) הוּא מְגַלֶּה עֲמֻקּוֹת וְגו', וְמָה הַטַּעַם שֶׁרְצָה
לְהִיּוֹת דָם גְּלוּי עַל הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת?
אֲלֹא שְׁנִינּוּ, כְּתוּב (דברים לב) וַיִּרְא ה' וַיִּנְאֹץ, וְכְתוּב
(בראשית ו) וַיִּרְא ה' כִּי רָבָה רַעַת הָאָדָם בְּאָרֶץ.
וְשְׁנִינּוּ, לֹא נִרְאִית הַהִשְׁגָּחָה הָעֲלִיוֹנָה אֲלֹא
כְּשֶׁנִּרְאִים לְמִטָּה הַמַּעֲשִׂים שֶׁנַּעֲשׂוּ מַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ,
וְעַל זֶה [וְעַד שְׁעוֹשִׂים מַעֲשֶׂה לְמִטָּה] לֹא מִשְׁגִּיחִים
לְהִרְע, פָּרַט לְהִרְהוֹר שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁכְּתוּב (דברים
א) הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם. וּמִשְׁנַעֲשֶׂה
הַמַּעֲשֶׂה, מִתְּעוֹרְרַת הַהִשְׁגָּחָה מִלְּמַעְלָה, וְלִכֵּן הַכֹּל,
בֵּין לְטוֹב בֵּין לְרַע, תְּלוּי הַדְּבָר בְּמַעֲשֶׂה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כָּל שׁוֹקֵי מְצָרִים הָיוּ מְלֵאִים
אֱלִילִים, וְעוֹד, שֶׁכָּל בֵּית וּבֵית הָיוּ מְצוּיִים
מִיָּנִים שֶׁנִּקְשְׂרִים בְּכַשְׁפֵּיהֶם בְּאוֹתָם כְּתָרִים תַּחְתּוֹנִים
שֶׁלְּמִטָּה, וּמַעוֹרְרִים רוּחַ טְמָאָה בְּתוֹכָם.
וְסוּד הַדְּבָר לְמַדְנוּ, כְּתוּב וְלִקְחֶתֶם אֲגִדַּת אֲזוּב
וְטַבְּלַתֶם בְּדָם אֲשֶׁר בִּסְפָף וְהִגַּעְתֶּם אֶל
הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת. אֲגִדַּת אֲזוּב לְמָה? כְּדִי
לְבַעַר רוּחַ טְמָאָה מִבֵּינֵיהֶם, (זֶה הַפָּסוּק קָשָׁה, וְכִי וְרָאָה
אֶת הַדָּם וְאַחַר כָּף וּפֶסַח, שְׁמִשְׁמַע שְׁסִימָן הוּא שְׁעָה, מְדוּעַ? וְהָרִי
הַכֹּל גְּלוּי לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכְתוּב (דניאל ב) הוּא מְגַלֶּה
עֲמֻקּוֹת וְנִסְתָּרוֹת. אֲלֹא שְׁנִינּוּ, כְּתוּב וַיִּרְא ה' וַיִּנְאֹץ
וְגו', וְכְתוּב וַיִּרְא ה' כִּי רָבָה רַעַת וְגו'. וְשְׁנִינּוּ, לֹא
מִתְּרָאָה הַשְׁגָּחָה לְמַעַלָּה, אֲלֹא כְּאֲשֶׁר נִרְאָה לְמִטָּה
מַעֲשֶׂה, וּמִשְׁנַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה – הַהִשְׁגָּחָה לְמַעַלָּה
מִתְּעוֹרְרַת, וּמִפְּנֵי כֵן הַכֹּל, בֵּין לְטוֹבָה וּבֵין לְרַעָה,
בְּמַעֲשֶׂה תְלוּי הַדְּבָר. וְלִקְחֶתֶם אֲגִדַּת אֲזוּב וְגו'.
אֲגִדַּת אֲזוּב לְמָה? וְמָה הַטַּעַם רְצָה שִׁיתְּגַלֶּה דָם עַל
הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כָּל
הַשְּׁוֹקִים בְּמְצָרִים הָיוּ מְלֵאִים אֱלִילִים, וּבְכָל בֵּית
וּבֵית הָיוּ נִמְצָאִים מִיָּנִים שֶׁמִּקְטִירִים בְּכַשְׁפֵּיהֶם
בְּאוֹתָם כְּתָרִים תַּחְתּוֹנִים שֶׁלְּמִטָּה וּמַעוֹרְרִים רוּחַ
טְמָאָה אֲצֵלֶם, וְעַל זֶה אֲגִדַּת אֲזוּב, כְּדִי לְבַעַר רוּחוֹת
מִבֵּינֵיהֶם) וְלְהִרְאוֹת בְּפֶתַחֵיהֶם בְּשִׁלְשַׁת הַמְּקוֹמוֹת
הַלְלוּ הָאֱמוּנָה הַשְּׁלֵמָה. אֶחָד כָּאֵן, וְאֶחָד כָּאֵן, וְאֶחָד
בֵּינֵיהֶם. וְלִכֵּן וּפֶסַח ה' עַל הַפֶּתַח וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁחִית

וה' בְּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל־שְׁהִתְבַּשֵּׁם בְּחֶסֶד־דְּמִשְׁהִתְגַּלְתָּהּ הַיּוֹד־דְּ.

אָמַר רַבִּי אַבְא, וְהוּא יָשַׁב פֶּתַח הָאֵהָל, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (שם כד) וְהוּא בְּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל־שְׁזָהוּ הַפֶּתַח הַקְּדוּשׁ, כְּתָר עֲשִׂירֵי כַּחַם הַיּוֹם, כְּמוֹ שְׁנִתֵּן לוֹ כְּתָר שֶׁל חֶסֶד. זְהוּ שְׁכָתוּב כַּחַם הַיּוֹם. כְּמוֹ שְׁיֵשֵׁב בְּזָה, יָשַׁב בְּזָה, שְׁלֹא עוֹלָה זֶה בְּלִי זֶה.

דָּבָר אַחֵר וְעֵבֶר ה' לְנִגְף אֶת מִצְרַיִם, מֵה זֶה וְעֵבֶר? שְׁעֵבֶר עַל שׁוֹרֵת הַדִּין שֶׁל הַכְּתָרִים, (שְׁקָשְׁרִים) שְׁהִיוּ מִתְקַשְּׁרִים בְּכְתָרִים אַחֲרֵים שְׁלִמְעָלָה, וְהִתִּיר אֹתָם מִקְיוּמָם, וְעֵבֶר עַל דְּרָכָיו כְּדִי לַעֲשׂוֹת בְּהֵם דִּין וְלִשְׁמֹר עַל יִשְׂרָאֵל. וְכֵן הוּא, כָּל וְעֵבֶר, וְעֵבֶר־תִּי, וְיֵעֵבֶר – שְׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֵבֶר עַל כָּל דְּרָכָיו אוֹ לְדִין אוֹ לְרַחֲמִים. כִּאֵן וְעֵבֶר, כְּדִי לַעֲשׂוֹת דִּין. שֵׁם וְיֵעֵבֶר, כְּדִי לְרַחֵם.

וַיְהִי בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה וְהוּא הִפָּה כָּל בְּכוֹר וְגוֹ'. [כְּתוּב (תְּהִלִּים טו) וְאֲנִי תִפְלַתִי לָךְ ה' עַת רְצוֹן וְגוֹ'] רַבִּי חֲיִיא וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים מֵאוּשָׁא לְלוֹד, וְהָיָה רַבִּי חֲיִיא רוֹכֵב בַּחֲמוֹר. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, נִשַׁב כִּאֵן וְנִתְפַּלֵּל, שְׁהִרִי הַגִּיעַ זְמַן תִּפְלַת מְנַחָה, וְשְׁנִינּוּ לְעוֹלָם יְהִי אָדָם זֶהִיר בַּתְּפִלַּת מְנַחָה. לְמָה זֶהִיר? מִשׁוּם שֶׁהִיא שְׁעָה שְׁתְּלוּי הַדִּין וְצָרִיךְ אָדָם לְכוֹן דַּעֲתוֹ. יָרַד רַבִּי חֲיִיא וְהִתְפַּלֵּל.

עַד שְׁהִיוּ הוֹלְכִים, נָטָה הַשֶּׁמֶשׁ לְהַכְּנֵס. אָמַר רַבִּי חֲיִיא לְרַבִּי יוֹסִי, לְמָה אַתָּה שׁוֹתֵק? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, הַיִּיתִי מִסְתַּפֵּל בְּדַעֲתִי שְׁאֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם אֲלֵא עַל רְאִשֵׁי הָעָם. אִם רְאִשֵׁי הָעָם צְדִיקִים – טוֹב לְעוֹלָם. וְאִם לֹא צְדִיקִים – אוֹי לְעוֹלָם וְאוֹי לְעָם.

אָמַר רַבִּי חֲיִיא, וְדַאי כֶּף הוּא, מִנֵּין לָנוּ? שְׁכָתוּב (דְּבָרֵי הַיָּמִים – ב יח) רְאִיתִי אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל נְפוּצִים עַל הַהָרִים כְּצִאֵן אֲשֶׁר אֵין לָהֶן רַעַה וַיֹּאמֶר ה' לֹא אֲדַנִּים לְאֵלֶּה יִשׁוּבוּ אִישׁ לְבֵיתוֹ בְּשָׁלוֹם. יִשׁוּבוּ, יִשְׁבוּ הָיָה צָרִיךְ (לְכַתְּבֵי)! לְבֵיתוֹ, בְּבֵיתוֹ הָיָה צָרִיךְ (לְכַתְּבֵי), שְׁהִרִי בְּמָקוֹם עוֹמְדִים!

אֲלֵא כֶּף שְׁנִינּוּ, אִם רֹאשׁ הָעָם לֹא זוֹכָה, הָעָם נִתְפָּסִים בַּחֲטָאוֹ, מִנֵּין לָנוּ? שְׁכָתוּב וַיֹּאמֶר דָּוִד וְגוֹ' הִנֵּה אֲנֹכִי חֲטָאתִי וְאֲנֹכִי הָעֵוִיתִי וְאֵלֶּה הַצִּאֵן מֵה עָשׂוּ. (וְכָתוּב (דְּבָרֵי הַיָּמִים – א כא) וְאֲנִי הוּא אֲשֶׁר חֲטָאתִי וְגוֹ') דָּוִד חֲטָא, וַיִּשְׂרָאֵל סָבְלוּ. וְאִם

וְאַתֶּם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בִּקְרָה. מֵה הַטַּעַם? מִשׁוּם שְׁשְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי יִצְחָק [אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה], לֹא צָרִיךְ לְאָדָם לְלַכֵּת בְּשׁוּק וְלַהֲמַצֵּא בְשׁוּק בְּזְמַן שְׁהַדִּין תְּלוּי בְּעִיר, שְׁכִינּוֹן שְׁנִתְנָה רְשׁוּת לְמִשְׁחִית – מִי שְׁפּוֹגֵשׁ אוֹתוֹ, נִזְקָה. וְכִאֵן מִשׁוּם שְׁהַדִּין נִמְצָא, לֹא צָרִיךְ לְצִאֵת בַּחוּץ.

שְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּאוֹתוֹ מִמֶּשׁ שְׁנִמְצָא דִין לְמִצְרַיִם, בְּאוֹתוֹ מִמֶּשׁ נִמְצָא דִין לְיִשְׂרָאֵל, זְהוּ שְׁכָתוּב וְרִאִיתִי אֶת הַדָּם וּפְסַחְתִּי עֲלֵיכֶם. וְכֵן שְׁנִינּוּ, בְּכָל אוֹתָם כְּתָרִים קְדוּשִׁים שְׁלִמְעָלָה – כְּמוֹ שְׁנִמְצָא דִין, נִמְצָאִים רַחֲמִים, וְהַכֵּל בְּשַׁעַה אַחַת. שְׁנָה רַבִּי חֲזַקְיָה, כְּתוּב (שם יט) וְנִגְף ה' אֶת מִצְרַיִם נִגְף וְרַפּוּא. נִגְף לְמִצְרַיִם, וְרַפּוּא לְיִשְׂרָאֵל. מֵה זֶה וְרַפּוּא? מִמֵּה שְׁנִמְלוּ צְרִיכִים רַפּוּאָה.

וְשְׁנִינּוּ, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שְׁנִגְפוּ הַמִּצְרַיִם, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נִתְרַפְּאוּ יִשְׂרָאֵל. שְׁשְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מֵה שְׁכָתוּב וּפְסַח ה' עַל הַפֶּתַח, מֵה זֶה עַל הַפֶּתַח? וּפְסַח ה' עֲלֵיכֶם הַצְּטַרְף הָיָה צָרִיךְ (לְכַתְּבֵי)! אֲבָל עַל הַפֶּתַח, עַל הַפֶּתַח מִמֶּשׁ, זְהוּ פֶתַח הַגּוֹף. וְאִיזְהוּ פֶתַח הַגּוֹף? הַיּוֹי אוֹמֵר זוֹ מִילָה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, בְּשַׁעַה שְׁנַחֲלַק הַלַּיְלָה, וְהַכְּתָר הַקְּדוּשׁ מִתְעוֹרֵר אֵלֶיָּה (מִתְעַרֵּב בו) הַזְּכָר. וְמִי הַזְּכָר? חֶסֶד עֲלִיוֹן, שְׁמִשְׁמַע שְׁזָה בְּלִי זֶה לֹא עוֹלָה, וּבְשִׁבִיל זֶה, זֶה מִכָּה וְזֶה מְרַפָּא, וְהַכֵּל בְּשַׁעַה אַחַת. וְכָתוּב וּפְסַח עַל הַפֶּתַח, הַיְדוּעַ. מֵה זֶה הַפֶּתַח? מִשׁוּם שֶׁהוּא פֶתַח וּמְשִׁיכַת הָרוּחַ וְהַגּוֹף. וּבֹא רְאֵה, עַד שְׁלֹא נִמּוּל אַבְרָהָם, הָיָה אָטוּם וְסָתוּם מְכַל צְדָדָיו. מִשְׁנִמּוּל נִפְתַּח מֵהַכֵּל, וְלֹא הָיָה אָטוּם וְסָתוּם כְּמוֹ בַּתְּחִלָּה.

וְהִינּוּ הַסּוּד שְׁשְׁנִינּוּ (כְּרַאשִׁית יח) וְהוּא יָשַׁב פֶּתַח הָאֵהָל, מִשׁוּם שְׁהִתְגַּלְתָּהּ יוֹד־דְּ. מֵה זֶה אוֹמֵר? אֲלֵא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שֶׁהוּא הַשְּׂרָה בְּגִלּוּי זֶה חֶסֶד בְּצַדִּיק, וְזֶהוּ פֶתַח שֶׁל מִשְׁכַּן הָעֲלִיוֹן הַקְּדוּשׁ, מִשְׁמַע שְׁכָתוּב הָאֵהָל, הָאֵהָל הַיְדוּעַ.

אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, כְּשֶׁהִתְגַּלְתָּהּ הַיּוֹד־דְּ הַזוֹ, הַתְּבַשֵּׁר (הַתְּבַסֵּם) וְהַתְּבַרֵךְ בַּפֶּתַח הָאֵהָל, שֶׁהִיא צְדָקָה, לְהַתְּבַסֵּם בַּחֲסִידֵי. זְהוּ שְׁכָתוּב כַּחַם הַיּוֹם, שֶׁהוּא שְׁעָה שְׁשׁוּלֵט הַחֶסֶד, חֲלָקוֹ שֶׁל אַבְרָהָם. וּמִנֵּין לָנוּ שְׁפִתַח הָאֵהָל הַזֶּה הַתְּבַשֵּׁם כְּנִגְדֵי אַבְרָהָם? שְׁכָתוּב

אותם חלשים שאחר הרחים ואותם טלאים של בני הצאן, ולא מתו מלכים ושרים ואנשים עורכי קרבות כמו שהיה בסנחריב, שכתוב (מלכים-ב יט) ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור וגו'? ושנינו, כלם מלכים בני מלכים, שרים וקצינים. שם נראתה הגבורה של שליח אחד שלו, יותר מזה שהיה ראוי להיות שלו יותר.

אמר לו, יפה שאלת, ואני לא שמעתי דבר בזה ולא אמר, אבל הרי זכיתי לכל זה, והדרך מתקנת לפנינו. אני שמעתי שרבי שמעון בן יוחאי מטהר את השוקים של טבריה, גלף אליו. ישבו עד שהאיר היום. כשעלה האור קמו והלכו. כשהגיעו אליו, מצאו אותו שהיה יושב, וספר האגדה בידו.

פתח ואמר, (ישעיה מ) כל הגוים כאין נגדו מאפס ותהו נחשבו לו. פיין שאמר כל הגוים כאין נגדו, למה כתוב מאפס ותהו נחשבו לו? אלא למדנו, דעתם של כל עמי העולם, שאמונתם היא כאין, שלא נדבקו עליונים ותחתונים [בתחתונים], ושנים כנגדם אמונה של שטות. אבל מאפס ותהו נחשבו לו, כמו המוץ שסובב (שעף) ברוח ומתגלגל בקיץ בריקנות, זהו שכתוב (דניאל ד) וכל דירי הארץ ככלום חשובים.

עוד פתח ואמר, בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. את - זה ימין של הקדוש ברוך הוא. ואת - זה השמאל. למדנו שנטה הקדוש ברוך הוא ימינו וברא את השמים, ונטה שמאלו וברא את הארץ. זהו שכתוב (ישעיה מח) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קרא אני אליהם יעמדו יחדו.

מה זה יעמדו יחדו? היעלה על לבך ששמים וארץ? לא כך (מהשמים קורא אני אליהם. והארץ לא כד) אלא ימין ושמאל שהם א"ת וא"ת. והיאך יעמדו יחדו? בזאת ההיא ששולטת בחצות הלילה שכלולה א"ת בזאת.

ושנינו, כתוב (קהלת ג) את הכל עשה יפה בעתו. א"ת - זה שאמרנו. הכל - כמו שנאמר (בראשית כד) וה' ברך את אברהם בכל. ושנינו שהיא כתר שנקרא זא"ת, שכלולה מא"ת וא"ת, ושולטת בחצות הלילה בשני צדדיה, ברחמים ודין. רחמים לישראל, ודין לעמים עובדי כוכבים ומזלות.

ראש העם נתפס בחטאו - העם נצל, שהרי הדין לא שורה עליהם, שכתוב ויאמר ה' לא אדנים לאלה. כלומר, (אם אלו) אלו לא היו ראשים לעם, מדרך זו ישובו איש לביתו בשלום. כלם נצולים אם ראשיהם נתפסים. ואפלו יהושפט נגזר עליו להענש משום שהתחבר עם אחאב, אם לא אותה צוחה, שכתוב (מלכים-א כב) ויזעק יהושפט.

עד שהיו הולכים, ירד הלילה. אמרו, מה נעשה? אם נלך - חשך הלילה. אם נשב - פחד הוא. סטו מהדרך וישבו תחת אילן אחד. וישבו והיו אומרים דברי תורה, ולא ישנו.

בחצות הלילה ראו אילה אחת שעברה לפניהם, והיתה צוחת ומרימה קולות. שמעו. קמו רבי חייא ורבי יוסי והודעו. שמעו קול אחד שמכריז ואומר: מתעוררים קומו! ישנים התעוררו! עולמות הזדמנו לפני אדונכם! (שהרי קול יוצא שכואבת האילה של מעלה ושל מטה, שכתוב (תהלים כט) קול ה' יחולל אילות ויחשף יערות) שהרי אדונכם יוצא לגן עדן, שהוא היכלו, להשתעשע עם הצדיקים, שכתוב ובהיכלו פלו אומר כבוד.

אמר רבי חייא, עכשו חצות הלילה ממש, וקול זה הוא הקול שיצא, וכואבת האילה של מעלה ומטה, שכתוב (תהלים כט) קול ה' יחולל אילות. אשרי חלקנו שזכינו לשמע את זה!

ובא ראה סוד הדבר. בשעה שהקדוש ברוך הוא נראה על הגן, כל הגן מתכנס ולא נפרד מעדן, ומהעדן הזה יוצאים מעינות לכמה דרכים ושבלים, והגן הזה נקרא צרור החיים, ששם מתעדנים הצדיקים מאור של העולם הבא, ובשעה זו מתגלה עליהם הקדוש ברוך הוא. ושנינו, בשעה שהקדוש ברוך הוא מתעורר בגן עדן להשתעשע עם הצדיקים, כרוז יוצא וקורא: עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני יזלו בשמי יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו. מהו ויאכל פרי מגדיו? אלו קרבנות שנקרבו לפניו מנשמות הצדיקים, זה בחצי הלילה. בזמן אחר שאר קרבנות ממש.

ישבו רבי חייא ורבי יוסי. אמר רבי יוסי, בכמה פעמים שאלתי, זה שכתוב ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים, למה זה לא היה ביום, שיתגלה לכל פרסום הנס? ולמה מתו כל

נביאים. וכי גבר שעולה בדרגות עליונות שלא עולה שום אדם אחר לא יודע מה שאומר?

אלא כף שנינו, הפתר הזה שנקרא זא"ת, נקרא אש"ה, כמו שנאמר (בראשית ב) לזאת יקרא אשה. למה? משום כי מאיש לקחה זאת. מי הוא איש? אותו שנקרא זה, וזהו איש זכר, כמו שנאמר (שמות לב) כי זה משה האיש. האיש הזה. ונקרא איש זה, וזה איש. וזאת נלקחה מזה שנקרא זכר.

ומשום כף התמר הזה זכר ונקבה, שלא עולה זה בלי זה. תמר, כמו שנאמר (שיר ג) כתמרות עשן. מה עשן עולה לבן ושחר, אף כף הכל כלול בה בחצות הלילה לעשות הנהגותיה בשעה אחת לבן לישראל ושחר לעובדי כוכבים ומזלות.

ועוד, שהלילה הזה לא נחלק ולא עושה הנהגותיו. מנין לנו? מאברהם, שכתוב ויחלק עליהם לילה, שנחלק לעשות הנהגותיו. אף כאן משה אמר כחצות, [מהו כחצות? כמו שנאמר (מלכים ב-ג) כעלות המנחה, (איוב ה) כעלות גדיש. אף כאן כחצות] כשמתחלק. שמשעה ידע שלא יעשה הנהגותיו עד שיתחלק.

וכך היה, שלא עשה הלילה הנהגותיו עד שהתחלק, בחצי האחרון עשה הנהגותיו, זהו שכתוב ויהי בחצי הלילה. מה זה בחצי? במחצית האחרונה, בזמן שהיא שולטת, ונמצאת זאת הזאת לעשות הנהגות תמיד. וכל הנהגה שנעשית בלילה, נעשית במחצית האחרונה.

וה' הכה כל בכור. וה' - הוא ובית דינו. וה' - הוא והנהגותיו. הכה כל בכור - הכה? משה לא אמר אלא ומת וגו', מהו הכה? אלא שהתעורר כה, כמו שהפחיד אותו משה, שכתוב והנה לא שמעת עד כה.

ושנינו, פרעה היה חכם מכל מכשפיו, והסתכל בזאת שתעשה בו דין, ועתידה להחריב את ארצו, כמו שאמר משה, בזאת תדע כי אני ה'. ובהוא מה כתוב? (שמות ז) ויפן פרעה. מה זה ויפן? שהפנה לבו מהרהור זה, כמו שנאמר ויפן אהרן. ויבא אל ביתו ולא שית לבו גם לזאת. גם - לרבות זו שעתידיה להחריב את ארצו, ולא שם לבו כנגד זאת.

פתח רבי חייא ואמר, אם נוח לפני מר שנאמר דבר אחד על מה שבאתי כתוב, ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים. ומזה שאמר מר, נשמע שפסוק זה באותו דבר בא, ואנו הדרך תקינה לפנינו לבא ולשאל לפניך.

פתח רבי שמעון ואמר, (תהלים קיג) מי כה' אלהינו המגביהי לשבת וגו'. מי כה' אלהינו - שעולה ומתעטר להתישב בכתר עליון קדוש, מאיר על כל המנורות שמאירות כתרים ועטרות. המשפילי לראות - שיורד בכתרו מכתר לכתר, מגזר לגזר, מאור לאור, ממנורה למנורה, להשגיח בעליונים ותחתונים. זהו שכתוב (שם יד) ה' משמים השקיף על בני אדם וגו'.

בא ראה, כתוב ויהי בחצי הלילה. כחצי היה צריך (לכתב), או כחצות, כמו שאמר משה. ואם כמו שאמרו חברינו, שלא יאמרו אצטגניני פרעה, משה בדאי הוא. הרי הקשיא במקומה עומדת בשלשה אפנים, שאפלו ישראל יאמרו כף. אחד - שאם כף, היה לו לומר, ויאמר משה כחצות הלילה. למה אמר כה אמר ה' וגו', כמו שלא יכון את השעה, שהרי לא יתפסו במשה אלא בפטרון, משום שאמר כה אמר ה' וגו'? שנים - שהרי משה אמר עד בכור השפחה אשר אחר הרחיים, ולא היה כף, אלא עד בכור השכי אשר בבית הבור. על כל פנים, אפלו ישראל גם יאמרו כף, שהרי לא התבררו הדברים. שלשה - שהוא אמר משם הפטרון כחצות, וכתוב ויהי בחצי הלילה.

ועוד שאלה שלכם יותר על המשא שלא יכולה הבהמה לסבל, למה היה כחצות הלילה ולא ביום? ולמה מתו כל אותם החלשים שאחר הרחיים? אלא הכל הוא סוד עליון בין קוצרי השדה, והכל הכשר (התבשר) בנביא הנאמן.

אשרי חלקו של משה, שעליו כתוב יפּיפּית מבני אדם הוצק חן בשפתותיך על כן ברכך אלהים לעולם. אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחך אלהים אלהיך שמן ששון מחבריך. יפּיפּית מבני אדם - משת וחנוך. הוצק חן בשפתותיך - מנח ובניו. על כן משחך אלהים אלהיך - מאברהם ויצחק. שמן ששון - מיצקב. מחבריך - משאר

כל בכור – אפלו דרגות עליונות ותחתונות נשפרו משלטונם (מהשתלשלותם), כל אותם ששולטים בכמה שלהם, שכתוב בארץ מצרים. וכל הדרגות, העליונות והתחתונות שנשפרו משלטונם (מהשתלשלותם), כלם נראות (נרמזות) בפסוק, שכתוב מבכור פרעה הישב על כסאו עד בכור השפחה אשר אחר הרחמים וכל בכור בהמה. הרי כלם נראים בפסוק.

סתמו של דבר, מבכור פרעה הישב על כסאו – כתר תחתון של שליטת המלכות (מהמלכות) שלמעלה. עד בכור השפחה – כתר שמאל מתחתיה של שליטה מאחר ארבע (מכתר אחר) רחמים, ארבע מחנות. (משמע) משום שכתוב אחר הרחמים, (ולא מן הרחמים). וכל בכור בהמה – תחתונים מתחתונים, נקבה מנקבות, שנמצאו באתונות בבהמות וחמורים, בגדולים ובקטנים, ומקבלים מהם גברים ונקבות. עד בכור השבי אשר בבית הבור – אותם שיוצאים משפחה, שבהם עושים לאסירים שישתעבדו בהם לעולמים ולא יצאו לחרות.

ובבטחון הדרגות הללו סרכו המצרים, שבהם עשו קשר לישראל שלא יצאו מעבדותם לעולמים. ובזה נראית הגבורה והשלטון של הקדוש ברוך הוא, וזכרון זה לא יכלה מישראל לדורי דורות. שאם לא היה פח וגבורה של הקדוש ברוך הוא, כל מלכי העמים וכל מכשפי העולמות וחכמי העולמות, לא יצאו ישראל מן העבדות, שהתיר את הקשרים שלהם ושבר את כל אותם הכתרים כדי להוציא אותם. על זה כתוב (ירמיה י) מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך.

בכה רבי שמעון, הרים קולו ונאנח. אמר, אשכול הקנטור נמצא. חשבתם ששבח הקדוש ברוך הוא כמה פעמים, (דברים ה) אשר הוצאתיך מארץ מצרים, (שם טז) הוציאך ה' אלהיך ממצרים, (שם ה) ויצאך ה' אלהיך משם, (שמות יב) הוצאתי את צבאותיכם, (שם יג) זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים, (דברים ד) ויצאך בפניו בכחו הגדול ממצרים, הוציא ה' אתכם מזה.

אלא שנינו, עשרה כתרים הם למטה כמו שלמעלה, וכלם נסתרים בשלשת אלה

אשריכם אברהם יצחק ויעקב, שבזכותכם התירו את הקשרים, והקדוש ברוך הוא זכר שלשת קשרי האמונה שלכם. זהו שכתוב (שמות ב) ויזכר אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב. את אברהם – הרי קשר אחד של אברהם. את יצחק – הרי קשר שני של יצחק. ואת יעקב – הרי קשר שלישי, שלמותו של יעקב.

למרנו, כל הזמנים והחגים והשבתות, כלם זכרון לזה, ועל זה התקיימו כלם, שאלמלא זה לא הייתה שמירה של זמנים וחגים ושבתות, ולכן לא כלה הזכרון של מצרים מכל הזמנים והחגים והשבתות. בא ראה, דין (זה) הוא יסוד ושרש של התורה, וכל מצוותיו, וכל האמונה השלמה של ישראל.

ועוד, למה לא היה ביום כפי ששאלתם? שנינו, כתוב היום אתם יצאים, וכתוב הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה. אלא שנינו, עקר גאלת ישראל לא היה אלא בלילה, שהלילה מתיר קשרים ועושה נקמות, והיום הוציא אותם בראש גלוי, זהו שכתוב (במדבר לג) יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים. (ועוד, הלילה מתיר את הקשרים ועושה נקמות ודינים, והיום מגלה ומפרסם הנס והנקמה שנעשה. זהו שכתוב יצאו בני ישראל ביד רמה וגו'). וכתוב ומצרים מקברים את אשר הפכה ה' בהם כל בכור. זהו פרסום הנס.

באו רבי חייא ורבי יוסי, השתטחו לפניו ונשקו ידו, ובכו ואמרו, חקיקות עליונים ותחתונים מרימים ראש בזכותך. עשה הקדוש ברוך הוא ירושלים למטה כמו שלמעלה. עשה [רשב"י] חומות העיר הקדושה ושעריה. מי שנכנס, לא נכנס עד שיפתחו השערים. מי שעולה, לא עולה עד שיתקנו המדרגות של החומות. מי יכול לפתח את שערי העיר הקדושה, ומי יכול להתקין את המדרגות של החומות? זה רבי שמעון בן יוחאי, שהוא פותח שערים של סודות החכמה והוא מתקן דרגות עליונות. וכתוב (דברים טז) יראה כל זכורך את פני האדון ה'. מי זה פני האדון ה'? זה רבי

אלא שנינו, עשרה כתרים הם למטה כמו שלמעלה, וכלם נסתרים בשלשת אלה

ולא לנקה, זהו שכתוב (שמות טו) זה אלי ואנוהו, שאין שבח במקום שזכר ונקה נמצאים אלא לזכר. ועל זה (ולזה) מחכים ישראל, שכתוב (ישעיה כה) זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו. משום שפך עתיד לעשות להם, שכתוב (מיכה ז) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

וסוד זה כף הוא – כמו שכאן ליל ולילה, כף עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות להם, שכתוב שמר מה מלילה שמר מה מליל. מה להלן שמירה וליל, אף כאן שמירה וליל. מה להלן שמירה ולילה, אף כאן שמירה ולילה.

ולילה נקרא אגב זכר, זהו שכתוב (ישעיה כא) אתא בקר וגם לילה. בקר, כמו שנאמר (בראשית ט) וישכם אברהם בבקר, שהוא מדתו ממש. וכתוב (תהלים ה) ה' בקר תשמע קולי, בקר ממש.

ישבו רבי חייא ורבי יוסי, ולמד להם הסוד של תורת כהנים, והיו חוזרים כל יום ויושבים לפניהם. יום אחד יצא רבי שמעון לחוץ, הלכו עמו, הגיעו לשדה אחד וישבו.

פתח רבי שמעון ואמר, בא ראה, כתוב (קהלת ז) את הכל ראיתי בימי הבלי יש צדיק אבד בצדקו ויש רשע מאריך ברעתו. שלמה שהיתה חכמתו יתרה (מכבדת) על הכל, מה הוא אמר בפסוק הזה? אלא שלמה רמז רמז של חכמה, שהרי ראינו שדרכי הקדוש ברוך הוא אינם כף, שהרי כתוב ולתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו. אלא שני ענינים הם שכאן רמז.

ששנינו, כשעיני הקדוש ברוך הוא רוצים להשגיח בעולם ולעין בו, כמו שכתוב

(עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ (זכריה ד), וכתוב כי וגו') כי ה' עיניו משוטטות בכל הארץ, ונמצאים רשעים בעולם, אותו צדיק שנמצא בדור נתפס בחטאם, ולרשעים מאריך הקדוש ברוך הוא רגזו עמהם עד שישובו, ואם לא – לא ימצא מי שיבקש עליהם רחמים. זהו שכתוב יש צדיק אבד בצדקו, משום שאותו צדיק הסתלק מהעולם.

משום כף שנינו, לעולם אל ידור אדם אלא במקום שאנשי מעשה דרים בתוכו. מה הטעם? משום שאוי לזה שמדורו בין הרשעים,

שמעון בן יוחאי, שמי שהוא זכר מן הזכרים צריך להראות לפניו.

אמר להם, עד עכשו לא סימנו הדבר על שאלתכם, שהרי שנינו וה' הכה כל בכור, כל בכור סתם, כמו שאמרנו. והכל היה כמו של אותם שמתו, אותם קושרי הקשרים שהיו משתמשים בכשפיהם באותם הכתרים. מהם משתמשים בעליונים ומהם בתחתונים, ואף על גב שכלם הם תחתונים. וכל ארץ מצרים מלאה היתה כשפים, וכתוב כי אין בית אשר אין שם מת.

ונעשה דין בכל, בשעה שהתכנסו כלם בבתיהם ולא היו מתפזרים במדבר ובשדה, אלא כלם נמצאו בבתיהם, [ואור הנר יפה לבדיקה מבחוץ] ועשה הלילה את דינו בכל באותה שעה. ושנינו שהיה מאיר הלילה כמו היום בתקופת תמוז, וראה כל העם את דיני הקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב (תהלים קלט) ולילה כיום יאיר כחשכה כאורה.

ובשעה שיצאו, נמצאו כלם מתים בשוקים לעיני הכל. רצו לקבר אותם ולא מצאו, וזה היה קשה להם מהכל. ראו את ישראל יוצאים לעיניהם בצד אחד, וראו את מתייהם בצד האחר. ובכל היה פרסום הנס שלא היה כזה מיום שנברא העולם.

ובא ראה, כתוב ליל שמרים הוא לה' להוציאם וגו', הוא הלילה הזה לה' שמרים לכל בני ישראל וגו'. פסוק זה קשה, כיון שאמר ליל, מה זה שמרים, ולא שמור? שמור היה צריך (לכתב)! וכתוב הוא הלילה הזה. ליל אמר בהתחלה, ואחר כף לילה.

אלא כף שנינו, כתוב (דברים כב) כי יהיה נערה בתולה. נער כתוב, מה הטעם? משום שכל זמן שלא קבלה זכר, נקראת נער. משקבלה זכר, נקראת נערה. אף כאן, ליל – עד שלא קבלה זכר. ואף על גב שכתוב בו שמורים – זכר היה עתיד להתחבר עמה. ובשעה שהתחבר עמה זכר, כתוב הוא הלילה הזה לה' שמרים. שמורים – זכר ונקבה, ומשום כף כתוב הלילה הזה.

ובמקום שנמצאו זכר ונקבה אין שבח אלא לזכר. וכך שבחו ישראל בתשבחותיהם לזכר

אין פחות מעשרה, וקהל אפלו מאה, וקהלת כלל של הכל, כמו שנאמר קהלת יעקב.

ושנינו, שמותיו נקראו על שם החכמה, ומשום כך עשה שלשה ספרים: שיר השירים, קהלת, משלי. וכלם להשלים החכמה. שיר השירים כנגד חסד, קהלת כנגד דין, משלי כנגד רחמים, כדי להשלים את החכמה. והוא עשה כל מה שעשה כדי להראות חכמה, וכנגד דרגה (וכנגד סוד) עליונה, והוא אמר בימי הבלי, הבל הבלים.

אלא, סוד של הבל נכבד הוא, והוא ההבל שיוצא מהפה. וסוד ההבל שיוצא מהפה נעשה ממנו קול. ושנינו, אין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן שלא חטאו. שלא חטאו ממך. [נקול] והבל נעשה ברוח ומים, וכל מה שנעשה בעולם נעשה בהבל. וסוד [של דבר] שהבל זה של תינוקות נעשה קול, ומתפשט בעולם, והם שומרי העולם ושומרי העיר. זהו שכתוב (תהלים קכז) אם ה' לא ישמר עיר וגו'.

משום שהוא נתפס בחטאיהם, ואם דיורו בין צדיקים, מיטיבים לו בגללם.

שהרי רב חסדא היה דיורו בראשונה בין קפוטקאים, והשעה היתה דחוקה לו ומחלות רודפות אחריו. נסע ושם מדורו בין בעלי מגנים של צפורי, ועלה וזכה לכמה טובות, לכמה עשר, לכמה תורה, ואמר: כל זה זכיתי על שנכנסתי בין אותם שהקדוש ברוך הוא משגיח להיטיב להם.

דבר אחר את הכל ראיתי בימי הבלי – וכי שלמה, שדרגות עליונות של חכמה היו בו על כל בני הדור, שכתוב ויחכם מכל האדם, [והשתדלותו בתורה לעשות טוב ואמת] שכתוב וישב שלמה על כסא ה' למלך, אמר בימי הבלי, וכתוב (קהלת א) הבל הבלים אמר קהלת?

ושנינו, שבע שמות נקרא: שלמה, ידידי"ה, אגור, בן יק"א, איתיא"ל, למואל, קהלת. קהלת כנגד כלם, וכלם נקרא כעין של מעלה. קהלת כנוס קדוש של עשרה, משום כך קהל

❖ סדר הלימוד ליום ל שבט [יום 148 בשנה] ❖

כְּתָנוּת עוֹר, הָרִי לֹא הָיָה אֵלָּא עֲלֵה תֵּאֲנֶה? אֵלָּא כְּתָרְגוּמוֹ: לְבוּשֵׁי כְבוֹד, וְהָיוּ מַעֲלִים רִיחוֹת מִבֶּשֶׁם שֶׁל גֵּן עֵדֶן.

וְשָׁנִינוּ, בְּשֵׁם מְלֵא נַעֲשׂוּ, שְׁכָתוּב וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים, מֵה שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ בּו שְׁמַיִם וְאָרֶץ. וְלֹא? וְהָרִי כְּתוּב (שם ב) בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם? לֹא קָשָׁה. זֶה כְּשֶׁנַּעֲשׂוּ, לֹא נַעֲשׂוּ בְּשֵׁם מְלֵא, פָּרַט לְכִשְׁהַתְקִימוֹ, בְּשֵׁם מְלֵא הַתְקִימוֹ.

וּמָה שְׁאָמְרוּ שְׁאוֹתָם לְבוּשִׁים הָיוּ לְאוֹתוֹ עֲשׂוּ הָרָשָׁע שֶׁלְקַח אוֹתָם מִנְמָרוֹד - כֶּךָ בְּאַרְנוֹ. וְהַדָּבָר קָשָׁה, שְׁאֵם כֶּךָ, הָרִי כְּתוּב לְאָדָם וְלֹא שָׁתוּ. לְבוּשִׁים לְאָדָם וְלְבוּשִׁים לְחַוָּה. לְבוּשִׁים שֶׁל חַוָּה מֵה נַעֲשׂוּ? וְעוֹד, שְׁאֵם כֶּךָ, בְּמָה נִקְבְּרוּ? הֵאֵם תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהֵם עֲזָבוּ וְזָרְקוּ מֵהֶם הַזֹּהַר הַעֲלִיּוֹן שֶׁנִּתֵּן לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא?

אֵלָּא אוֹתָם לְבוּשִׁים שֶׁהִתְלַבְּשׁוּ בָהֶם אָדָם וְאִשְׁתּוֹ, לֹא הִתְלַבְּשׁ בָּהֶם אָדָם אַחֵר, שֶׁבְּאוֹתָם לְבוּשִׁים דָּמוּ כְּמוֹ שֶׁלְמַעֲלָה. וְאֵם תַּעֲלֶה בְּדַעְתְּךָ שֶׁהֵם מַעֲצָמִים הִתְלַבְּשׁוּ בָהֶם - בֹּא רְאֵה, כְּתוּב וַיִּלְבָּשׁ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִלְבִּישׁ אוֹתָם, אֲשֶׁרֵי חִלְקָם.

כְּתוּב (תהלים קד) ה' אֱלֹהֵי גְדֻלַּת מֵאֵד הוֹד וְהָדָר לְבִשְׁתָּ. וְכְתוּב (שם צו) הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו. וְכְתוּב (שם קד) עוֹטָה אוֹר כְּשֶׁלְמָה וְגו'. פִּינֵן שֶׁהִתְלַבְּשׁ [מֵה שֶׁהִתְלַבְּשׁ], עָשָׂה מֵה שֶׁעָשָׂה. מְלַמֵּד שֶׁהַתַּעֲטִיף הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹר וּבְרֵא אֶת הַשָּׁמַיִם. אֵלָּא בְּמָה בְּאַרְנוֹ הִתְמַדַּת אֲשֶׁר אִתָּהּ בְּכִיָּת? הִתְמַדַּת - בְּגֵדֵי מְלָכוּת בְּמִשֵׁי וְזָהָב, וְדָרָךְ הַעוֹלָם שְׁגוּנָזִים אוֹתָם בְּכִשְׁמַיִם וְרִיחוֹת לְכְבוֹד הַלְבוּשִׁים שֶׁלָּהֶם.

בֹּא רְאֵה, וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו - בְּתַחֲלָה. וְכִשְׁהִרְגִישׁ אָמַר, רְאֵה רִיחַ בְּנִי, שִׁידַע שְׁבוּ הַדָּבָר הָיָה תְלוּי, שֶׁבְּגָלְלוּ הַעֲלֶה רִיחַ. כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרָכוּ ה', וְכִי מִנִּין הָיָה יוֹדַע יִצְחָק רִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרָכוּ ה'?

אֵלָּא שְׁנֵי דְבָרִים הֵם, וְהַכֹּל הוּא אֶחָד, שְׁכָתוּב (בראשית כד) וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשָׂדֵה לְפָנָיו עָרְב. וְכִי לֹא הָיָה לוֹ בֵּית אוֹ מְקוֹם אַחֵר לְהִתְפַּלֵּל?

וּבֹא רְאֵה, הוּא הֶבֶל, הוּא קוֹל. מֵה בֵּין זֶה לְזֶה? הֶבֶל (הוּא קוֹל) עוֹמֵד בְּכַח לְהוֹצִיא קוֹל. קוֹל מְמַשׁ עוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ (שֶׁלֹּא) לְהוֹצִיא דְבָר (אַחֵר), וְאוֹתוֹ הֶבֶל שֶׁהָיָה יָרֵשֶׁת אָבִיו קְרָאוּ הֶבֶל, וּמִמֶּנּוּ רְאֵה כָּל מֵה שֶׁרְאָה. וְאָף עַל גַּב שְׁסִיּוּעִים רַבִּים מְלַמְעֵלָה, אַחֵרִים הָיוּ לוֹ, וְלִהְיוֹדִיעַ הַדָּבָר אָמַר בְּיַמֵּי הֶבֶל. שְׁדָבָר זֶה בֹּא מְשֵׁם.

וּסוּד הַדָּבָר - הַכֹּל הֶבֶל, אֶת הַכֹּל רְאִיתִי בְּיַמֵּי הֶבֶלִי יֵשׁ צְדִיק אֶבֶד בְּצַדְקוֹ. זֶהוּ סוּד הַדָּבָר שֶׁגָּלָה וּפְרָסֵם שֶׁהַכֹּל תְלוּי בְּיַמֵּי הֶבֶלִי. כְּלוּמַר, בְּזִמְנֵן שֶׁהֶבֶל הִזָּה יוֹנֵק מִן הַדִּין כְּדִי לַעֲשׂוֹת דִּין, צְדִיק אֶבֶד בְּצַדְקוֹ. וּבְזִמְנֵן שֶׁהֶבֶל הִזָּה יוֹנֵק מִרְחֻמִּים, רָשָׁע מְאָרִיךְ בְּרַעְתּוֹ, וְשִׁנְיָהֶם תְלוּיִים בְּהֶבֶל הַזֶּה. וְלִכֵּן כְּתוּב בְּיַמֵּי וְלֹא כְּתוּב בְּיוֹם, וְהַכֹּל תְלוּי בְּיַמֵּי הֶבֶל זֶה. מִי שֶׁנִּפְגַּשׁ בְּדִין - בְּדִין, וּמִי שֶׁנִּפְגַּשׁ בְּרַחֲמִים - בְּרַחֲמִים.

וְאֵם תֵּאֲמַר, יֵשׁ צְדִיק אֶבֶד, וְלֹא אָמַר אֶבֶד - כֶּךָ הוּא אוֹבֵד מְמַשׁ, שְׁאוֹתוֹ הַדִּין אוֹבֵד לְצְדִיק מֵהַעוֹלָם וּמִהַדוֹר. וַיֵּשׁ רָשָׁע מְאָרִיךְ בְּרַעְתּוֹ - מְאָרִיךְ מְמַשׁ. שֶׁכְּשֶׁאוֹתוֹ הַדִּין (הֶבֶל) יוֹנֵק מִרְחֻמִּים, עוֹשֶׂה רַחֲמִים לְאוֹתוֹ רָשָׁע וּמְאָרִיךְ לוֹ.

עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים, רְאוּ קִיטוֹר שֶׁהָיָה עוֹלָה לְמַעֲלָה וַיּוֹרֵד לְמַטָּה. אָמַר, הַתַּעֲטוּרוֹת הַתַּעֲטָר בְּרַפְשׁ (בְּעֵנִיּוֹת) הָאֶרֶץ מְלַמְעֵלָה. בֵּין כֶּךָ וְכֶךָ הַעֲלֶה אוֹתוֹ שְׂדֵה רִיחַ מְכַל הַבְּשָׁמִים. אָמַר, נִשְׁבַּ כְּאֵן, שֶׁשְׁכִינָה עוֹמֵדֵת אֶצְלָנוּ. מִשׁוּם כֶּךָ כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרָכוּ ה'.

פָּתַח וְאָמַר, (בראשית כז) וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֵּאמֶר רְאֵה רִיחַ בְּנִי וְגו'. וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו, מִשְׁמַע שְׁאוֹתָם לְבוּשִׁים הָיוּ מַעֲלִים רִיחַ טוֹב, (שֶׁלֹּא זוּז) וְאַחֵר כֶּךָ זוּז מֵהֶם אוֹתוֹ רִיחַ. עֲכָשׁוּ יֵשׁ לְהַסְתַּכֵּל, כְּתוּב רִיחַ בְּגָדָיו, וְכְתוּב רִיחַ בְּנִי, וְלֹא אָמַר רִיחַ הַבְּגָדִים, אֵלָּא רִיחַ בְּנִי. אֵלָּא שְׁנִינוּ, פִּינֵן שְׁנִכְנַס יַעֲקֹב, נִכְנַס עִמּוֹ גֵּן עֵדֶן. וְשְׁנִינוּ, אוֹתָם בְּגָדִים הָיוּ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן, שְׁכָתוּב (שם ג) וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וְלֹא שָׁתוּ כְּתָנוּת עוֹר וַיִּלְבָּשׁ, וְהוֹצִיאֵם מִגֵּן עֵדֶן.

וְאֵם תֵּאֲמַר שְׁכָתוּב וַיִּתְּפְרוּ עֲלֵה תֵּאֲנֶה, שְׁאֵלָה הָיָה, אֵם כֶּךָ לְמָה כְּתוּב וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים, וְכְתוּב

תעשו באש, שפכתוב כי אם צלי אש - אף אני כף
אעביר אותו באש בנהר דינור.

למה נמשך בעשרה ונשחט בארבעה עשר? אמר
רבי אבא, בזה התקשרו ישראל ארבע מאות
שנה. ואף על גב שארבע מאות שנה לא השתעבדו
בהם, מכל מקום, הואיל והיה עתיד להתקשר בהם,
נחשב עליו כאלו השתעבד בהם כל ארבע מאות
שנים. משום זה מעכבים אותו ארבעה ימים קשור
ברשותם של ישראל, ואחר כך ושחטו אתו כל קהל
עדת ישראל בין הערבים.

למה בין הערבים? בשעה שהדין תלוי ובשעה
שדבר זה נמסר לו על ידי אברהם, שפכתוב
(בראשית טו) ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על
אברם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו. אימה -
כתר אחד. חשכה - כתת אחר. גדלה - זו היא
הגדולה מהכל. ואף על גב שבארנו פסוק זה על
שאר שעבודיהם של ישראל, והכל היה. כמו זה כי
מחה אמתה, אתם מלמטה, ואני מלמעלה.

שנינו, לא יצאו ישראל ממצרים עד שנשברו
כל השליטים שלמעלה (מהשתלשלותם)
משליטתם, ויצאו ישראל מרשותם, ונכנסו לרשות
הקדושה העליונה בקדוש ברוך הוא ונקשרו בו.
זהו שפכתוב כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם.
מה הטעם עבדי הם? אשר הוצאתי אותם מארץ
מצרים, שהוצאתי אותם מרשות אחרת,
והכנסתים ברשותי.

והינו שאמר רבי שמעון, מה זה שפכתוב אף ביום
הראשון תשביתו שאר מבתיכם, כי כל אכל
מחמצת? אלא כף בארנו, שאור זה ומחמצת זו הן
דרגה אחת, וכלם אחד. רשיות אחרות, אותם
שליטים הממנים על שאר עמים, וקוראים להם יצר
הרע, רשות אחרת, אל נכר, אלהים אחרים - אף כף
שאור ומחמצת וחמץ, והכל אחד. אמר הקדוש
ברוך הוא, כל השנים הללו עמדתם ברשות אחרת,
עבדים לעם אחר. מכאן והלאה שאתם בני חורין,
אף ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם. כל
מחמצת לא תאכלו. ולא יראה לך חמץ.

אמר רבי יהודה, אם כף אז גם כל ימי השנה, למה
שבעת ימים, שפכתוב שבעת ימים שאר לא

אלא אותו השדה היה אשר קנה אברהם סמוך
למערה, שפכתוב השדה אשר קנה אברהם מאת בני
חת. ובשעה שהיה יצחק נכנס אליו, ראה שכינה
עליו, והעלה ריחות עליונים קדושים, ומשום כף
היה מתפלל שם, וקבעו לתפלתו.

ולמה אברהם לא היה מתפלל שם? משום
שקביעות של מקום אחר היתה לו
בתחלה, ודבר אחר ריח שראה בהר המוריה. ולמה
נקרא מוריה? על שם המר הטוב שהיה שם.

והבל היה, וגן עדן שנכנס עמו וברכו, ומשום כף
לא תלה הדבר בלבושים, אלא ביעקב
מש, שראה שבו היה הדבר תלוי (וראויה היה להתברך)
ונראה, וזכותו עולה להתברך, ונכנס עמו גן עדן.
ומשום כף, כשהתרעם עשו, אמר גם ברוך יהיה.

אמר רבי יצחק, לא הצטרכה תורה לכתב אלא
מהחדש הזה לכם ראש חדשים. מה הטעם?
משום שזה היה תחלת הלכנה, ועל זה התורה
הצטרכה לכתב מפאן, שהרי בקדוש ברוך הוא
נקשר הדבר.

ולא קשה שלא כתוב זאת, החדש הזאת, שהרי זה
וזאת מתקשרים כאחד. ובמקום שיש זכר
ונקבה כאחד, אין השבח אלא לזכר, ועל זה ראשון
הוא לכם לחדשי השנה, לחדשי השנה ודאי. אמר
רבי יהודה, למה פעמים לכם? אמר רבי יצחק,
מהם נשמע יותר, כמו שפכתוב (דברים לב) כי חלק ה'
עמו. התקשרות זו לכם, ולא לשאר העמים.

דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה
ויקחו להם איש ששה וגו'. בעשור, למה
בעשור? אמר רבי אבא, בזמן שמאיר היוכל ללכנה,
שפכתוב ביוכל, בעשור לחדש השביעי הזה יום
הכפורים הוא.

ויקחו להם איש ששה לבית אבת, למה? משום
שבזמן זה צריך למשך אותו, שהרי
שנינו, בדבר זה נשבר הכתר [אחד] התחתון
שנאחזים בו כל שאר הכתרים התחתונים. ועל זה
פרש משה ואמר משכו וקחו לכם צאן, כמו
שפכתוב צאן ועבד ושפחה.

אמר הקדוש ברוך הוא, עשו אתם מעשה למטה,
ואני אשבר את כחם למעלה. וכמו שאתם

זה כתוב שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני. מה הטעם לחם עני? משום כי בחפזון יצאת וגו', וכתוב ולא יכלו להתמהמה.

בא ראה, כשנכנסו ישראל לארץ, נכנסו מהולים ונפרעו, ומה כתוב? (דברים ח) ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם. מה זה במסכנת? לחם עני. למה נקרא לחם עני? משום שהלבנה עומדת בפגימתה ולא מתברכת מן השמש, ולא מוארת מן השמש, כמו שנאמר כי כל בשמים ובארץ, ולא מוארת [מכל] מיובל. מה הטעם? משום שלא נפרעו. אבל כאן שנמולו ישראל ונפרעו, לא תחסר כל בה כתוב, ועל זה לא במסכנת תאכל בה לחם. מה הטעם? משום שלא תחסר כ"ל בה. כמו שחסרו לה במצרים.

ובבל שנה ושנה עושים ישראל זכרון של מצרים ואוכלים, ולא מתכלה מדורי דורות. ומשום שלא נפרעו כאן במצרים, חסרו אותו, את הכל הזה, והלבנה עומדת בפגימות. ונקראת לחם עני. עני כתרנומו מסכנות. ומה שאכלו אותו שם בארץ, זה היה בשביל זכרון מצרים, וזה לדורי דורות, ולעתידי לבא כתוב (ישעיה ס) לא יבא עוד שמשך וירחך וגו'.

שנינו, אמר רבי שמעון, כתוב בעשר לחדש הזה ויקחו להם וגו'. וכתוב אך בעשר לחדש השביעי הזה יום הכפורים הוא. נשמע כמו שנאמר, שכתוב בעשר לחדש הזה. מה זה אומר? אלא בעשר, דבר זה תלוי בעשור. לחדש הזה? בחדש הזה היה צריך (לכתב)! אלא כשבא המנהג לדרגה הזו, כתוב לחדש הזה דוקא.

ויקחו להם שה לבית אבת שה לבית. שנינו, שלשה קשרים הם: בכור בהמה, בכור השבי, בכור השפחה. [ששלשה קשרים] שכל השאר נקשרים בשלשת הגונים הללו של מעלה. וכזה שנקרא צאן הכל נקשר, והכל כלול בצאן. נקשר צאן בצאן, ולא יכול להפרד מקשריו, וכזה כלם נקשרו. ועל זה כתוב והיה לכם למשמרת. קשרו אותו בקשר, והיה מסור בידיכם ברשותכם עד שתשחטו אותו ותעשו בו דין. ולעתידי לבא כתוב (ישעיה סג) מי זה בא מאדום. וכתוב כי זבח

ימצא בבתיכם, שבעת ימים ולא יותר? אמר לו, כל זמן שהתחייב אדם להראות את עצמו בן חורין - כך צריך. כל זמן שלא התחייב - לא צריך.

למלך שעשה אדם אחד קצין. כל אותם ימים שעלה לדרגה זו שמח, ולבש בגדי כבוד. אחר כך לא צריך. לשנה אחרת שומר אותם ימים שעלה לכבוד זה, ולובש אותם בגדים, וכך כל שנה ושנה. כך ישראל, כתוב שבעת ימים שאר לא ימצא, שהם ימי שמחה, ימים שעלו לכבוד זה ויצאו משעבוד אחר, ולכן שומרים בכל שנה ושנה את הימים שעלו לכבוד הזה, ויצאו מרשות אחרת ונכנסו ברשות הקדושה. ועל זה כתוב שבעת ימים מצות תאכלו.

אמר רבי שמעון, מצת כתוב, כמו שנאמר מראת אלהים. ולמה נקראו מצת? דין, דין קדוש, דין שנאחז בשם הקדוש, דין שלא היה קשה כל אותו זמן בתוך ישראל, שהרי הלבנה עומדת בפגם, ועל שעומדת הלבנה בפגימתה כתוב לחם עני.

מה הטעם עומדת בפגם? משום שלא נפרעו ולא התגלה אות הברית הקדוש. מהולים היו ולא נפרעו. מתי נפרעו? בשעה שכתוב (שמות טו) שם שם לו חק ומשפט ושם נסוהו. ואף על גב שבארנו פסוק זה בדבר אחר - הכל היה וראוי.

ואם תאמר שנפרעו בימי יהושע - לא כך, אלא אותם שכתוב (יהושע ה) וכל העם הילודים במדבר בדרך וגו'. אחר שנפרעו, אמר הקדוש ברוך הוא, בהתחלה אכלתם מצות, כשעמדה הלבנה בפגימתה, ונקרא לחם עני. מכאן והלאה לחם זה יהיה ממקום אחר. מה הוא? שכתוב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. לא מהלבנה כמו אותו זמן, אלא מן השמים ממש, כמו שכתוב ויתן לך האלהים מטל השמים.

וישראל הקדושים שומרים אותם ימים שנכנסו תחת כנפי השכינה, ושומרים אותו לחם שבא מצדה, ועל זה כתוב את חג המצות תשמר וגו', וכתוב ושמרתם את המצות. מה זה ושמרתם את המצות? כמו שנאמר (שם יט) ושמרתם את בריתי, והכל בדרגה אחת עולה ונאחז.

ואם תאמר, איך משה לא פרע אותם? אלא כדי שלא יתעכבו שם ישראל עד שיתרפאו, ועל

אותם ומודים כלם לקדוש ברוך הוא, ומתעלה כבודו עליהם למעלה ולמטה.

כ"ו זה מי שמדבר ומפרט חטאיו על כל מה שעשה, אם תאמר לשם מה צריך? אלא המקטרג עומד תמיד לפני הקדוש ברוך הוא כדי לדבר ולתבע חטאי בני אדם ולבקש עליהם דין. כיון שמקדים אדם ומפרט את חטאיו כל אחד ואחד, אינו משאיר פתחון פה לאותו מקטרג, ולא יכול לבקש עליו דין, שהרי תמיד תובע דין בתחלה, ואחר כך מדבר ומקטרג שפלוני עשה כן. ולכן צריך לאדם להקדים ולפרט חטאיו.

כ"ז שהמקטרג רואה את זה, אין לו עליו פתחון פה, ואז נפרד ממנו מכל וכל. אם שב בתשובה – יפה, ואם לא – הרי המקטרג נמצא עליו ואומר: פלוני שבא לפניך בעזות פנים, בעט באדונו, חטאיו כן וכך. על זה יפה שיזהר האדם בכל אלה, כדי שימצא עבד נאמן לפני הקדוש ברוך הוא.

כ"ח – מצוה אחר זו לאכל מצה בפסח, משום שהוא זכרון לדורי דורות על סוד האמונה, והרי פרשה, שישראל יצאו באותו זמן מסוד של אלילים אחרים, ונכנסו בסוד האמונה, והרי בארו את הסוד הזה בכמה מקומות.

ויאמר ה' אל משה ואהרן זאת חקת הפסח וגו'. כ"ח – מצוה זו לשחט פסח בין הערבים בי"ד בניסן, וזכרון לאותו פסח מצרים, וזוהי חובה על כלם, כמו שנאמר ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים.

פסח זה צריך להיות שמור מעשרה ימים והלאה, שפתוב בעשר לחדש הזה ויקחו להם וגו'. מה הטעם? משום שהרי אז מתחילה הלבנה להאיר מעשרה ימים והלאה, עד שנשלמת בחמשה עשר, ובארבעה עשר שיהיה נשחט בשעה שהדין תלוי על העולם.

סוד זה להעביר הזהמה מלפני הברית הקדושה, ולהנות מאותו ריח שנוסף מצלי האש, ועל זה לא בא אלא על השבע, ועל זה וכל ערל לא יאכל בו. מי שיש בו ברית קדש, יאכל בו. מי שאין בו ברית קדש, לא יאכל בו. שזה מבני

לה' בכצרה. וכתוב (זכריה יד) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

רעיא מהימנא

וישא העם את בצקו טרם יחמץ וגו'. כ"ה – מצוה זו לבער חמץ, שהרי מצוה זו נמסרה לישראל, וישא העם את בצקו טרם יחמץ, וכתוב שאר לא ימצא בבתיכם, והרי פרשה החברים, והסוד בארנו, בין חמץ ומצה של כמה מקומות, זה יצר רע, וזה יצר טוב.

כ"ו – מצוה אחר זו לספר בשבח יציאת מצרים, שהיא חובה על בן אדם לדבר בשבח זה לעולמים. כך בארנו, כל אדם שמדבר ביציאת מצרים ובאותו ספור שמח בשמחה, עתיד הוא לשמח בשכינה בעולם הבא שהוא שמחת הכל, שהרי הוא אדם ששמח באדונו, והקדוש ברוך הוא שמח באותו ספור.

באותה שעה כונס הקדוש ברוך הוא לכל הפמליא שלו, ואמר להם: לכו ותשמעו את ספור השבח שלי שמדברים הבנים שלי ושמחים בגאולתי. אז כלם מתכנסים, ובאים ומתחברים עם ישראל, ושומעים ספור השבח ששמחים בחדות גאולת אדונם. אז באים ומודים לקדוש ברוך הוא על כל אותם נסים וגבורות, ומודים לו על העם הקדוש שיש לו בארץ ששמחים בשמחת הגאולה של אדונם.

אז מתוסף לו כח וגבורה למעלה, וישראל באותו ספור נותנים כח לרבונם, כמו מלך שמוסיף כח וגבורה פשמשבחים גבורתו ומודים לו, וכלם פוחדים מפניו, ומתעלה כבודו על כלם. ולכן יש לשבח ולדבר בספור זה כמו שנאמר. כמו זה חובה על בן אדם לדבר תמיד לפני הקדוש ברוך הוא ולפרסם את הנס בכל אותם נסים שעשה.

ואם תאמר, למה זה חובה, והרי הקדוש ברוך הוא יודע הכל, כל מה שהיה ושיהיה לאחר מכן, מדוע פרסום זה לפניו, על מה שהוא עושה, והוא יודע? אלא ודאי צריך אדם לפרסם את הנס ולדבר לפניו בכל מה שהוא עשה, משום שאותם דברים עולים, וכל הפמליא שלמעלה מתכנסת, ורואים

מה כתוב? ועצם לא תשברו בו, להראות בו קלון, ובכל אותם אלילי מצרים. שהרי היו זורקים בשוק את העצמות שלו, ובאו הפלבים וגררו אותם ממקום למקום, וזה היה קשה להם מהפל, שהרי העצמות הן תקון הגוף, ודומים לגון אחר, וישראל זרקו אותם לשוק בדרך קלון, ולכן כתוב ועצם לא תשברו בו. אתם לא תשברו, אבל הפלבים היו באים ומשברים אותו.

עוד, המצרים היו באים אחר כך והיו רואים אותם עצמות שהיו לוקחים הפלבים ממקום למקום ושוכרים אותם, והיו המצרים טומנים אותם בעפר, כדי שהפלבים לא ימצאו אותם, וזהו בטול של עובדי כוכבים ומזלות יותר מהצד שלהם. ובזה התעלה הקדוש ברוך הוא בכבודו ונכפו כל הכחות האחרים, שהרי אז נכפו יותר, כשהבטול נמצא מהצד שלהם, ולכן ישראל לא בטלו אותם, שכתוב ועצם לא תשברו בו.

קדש לי כל בכור פטר רחם וגו'. מצוה זו לקדש בכור בהמה. ועם הארץ צריך שני דברים: אחד שיהיה פדוי מתחת שלטון היצר הרע, שהוא אדונו, כמו שאמר יעקב לעשו (בראשית לג) יעבר נא אדני לפני עבדו, בעולם הזה. אדון מצד העוונות, שהם רבים על הגוף. כמו שבארוה, רשע - יצר הרע שופטו. צדיק - יצר הטוב שופטו. בינוני - זה וזה שופטו. בינוני הוא אֵח של יצר הרע ואֵח של יצר הטוב. אחי יהי לך אשר לך.

ובשרבות הזכיות, הרוח שובר שתי משמרות - של חמור נוער, וכלבים צועקים, ועולה למשמרת השחר שבו האדם, וחוזר האדם להיות אדון. זהו שכתוב (שם לב) ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה. ועולה לדרגת אדם, שנאמר בו (שם א) ורדו בדרגת הים ובעוף השמים וגו', (שם ט) ומוראכם וחתכם וגו'.

ובשהזכיות בינוניות - (שם לב) ויאבק איש עמו, זכיות וחובות מתחבקות לערך קרב. מצד הזכיות - וירא כי לא יכל לו. מצד העברות - ויגע בכף ירכו, בגיד הנשה. נשה לשון (שם מא) כי נשני אלהים את כל עמלי. והוא לשון נשיה. מדור אחד מאותן שבע הארצות. מי שיורד לשם, נשפחת ממנו התורה.

הברית הוא לשבר כח של חיל אחר, להעביר ערלה מלפני ברית. משום כך זהו לעשות בבני ברית ולא בבני ערלה.

בשפא הקדוש ברוך הוא למצרים, ראה את הדם של אותו פסח שהיה רשום על הפתח, ודם הברית, איך היו עומדים על הפתח, שכתוב ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף והגעתם וגו'. אזוב, הרי בארנו שהוא מעביר רוחות רעות, וכל צד של רע מעביר בהתעוררות שלו, בגאלה העליונה של ישראל.

לעתיד לבא יביא הקדוש ברוך הוא ליצר הרע וישחט אותו. ועתה בגאלה זו כתוב, וישחטו אתו כל קהל עדת ישראל וגו'. זכרון של לעתיד לבא, בגאלה העליונה ההיא.

על שתי המזוזות ועל המשקוף, ברשם הזה של אות יו"ד, וברשם הזה של האות יו"ד, להראות את רשם הברית הקדוש, ונשברת ערלה מלפני דם הברית, רשום על הכל, וכא דם על דם. כשעובר אותו המשחית, היה רואה דם ומתרחק מהבית, כמו שנאמר ולא יתן המשחית וגו'.

אם הקדוש ברוך הוא לבדו הורג, אז למה כתוב ולא יתן המשחית, שמשמע שהמשחית היה הולך, ולא הקדוש ברוך הוא? אלא ודאי שהקדוש ברוך הוא היה הורג, והמשחית היה הולך למצא עלה לישראל. כיון שהיה רואה אותו שברון הערלה בשני צדדים, היה בורח ונפרד מהם.

ועל שהרג הקדוש ברוך הוא כל אותם בכורות של אותו הצד, נתן בכורות של ישראל לגאלה, שלא ימצא עליהם הצד האחר עלה כלל, ובכל שומר הקדוש ברוך הוא את ישראל כאב על בנים.

בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית וגו'. מצוה כ"ט זו לאכל את הפסח הזה על מצות ומרורים. מצות - מצת כתוב. מה זה כנגד זה? אלא להראות גלות השכינה עם ישראל באותה המרירות שלהם, שכתוב וימררו את חיייהם בעבדה קשה וגו'. כשאוכלים את הפסח הזה, להראות את כל מה שעשו להם במצרים באותה גלות ובאותו שעבוד.

אם השתדל בתורה. ואם לא - בהפך, מצד של יצר הרע, גזלן, טפוש, אין בו חסד. שלא עם הארץ חסיד.

מצד של גבריא, ארבעת הפנים שלו דין, מדת הדין על הרשעים, ומתגרה בהם, כמו שבארוה, מתר להתגרות ברשעים בעולם הזה. גבור ביצרו, ירא חטא, יהיה דין, אם יתעסק בתורה וגבור בתלמודו. בהפך מצד של יצר הרע - מתגרה בצדיקים, דין קשה להם, גבור בעברה לעשות אותה, אינו ירא חטא, וגוני פניו אדמים, עשו שופך דמים.

מי שמזלו נש"ר אינו רחמן הרבה, ולא מדת הדין הרבה, אלא בינוני ביצר הטוב במדות הטובות שלו, ובינוני ביצר הרע במדות הרעות, ולו פנים לבנים ואדמים.

מי שמזלו אדם, מצד הטוב, כלול מכל מדות טובות, חסיד וחכם וגבור בתורה, ירא חטא, ממלא בכל מדות טובות, וגון פניו שחורים. ומצד של יצר הרע ממלא מכל המדות הרעות.

ואם חטאי האדם רבים, שולטים עליו כל המחנות של היצר הרע, עד שמסתלקים ממנו כל מחנות היצר הטוב, וממליך על איבריו את סמא"ל וכל מחנותיו.

ואם זכיותיו רבים, שולטים כל מחנות יצר הטוב, עד שייסתלקו כל מחנות יצר הרע, וממליך על כל איבריו המחנות של היצר הטוב. באותו זמן שולט עליו שם יהו"ה.

ואם הוא בינוני, צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו. אלו מימינים לזכות, ואלו משמאילים לחובה, ומי שאלים - גובר. ולכן פרשוה בעלי המשנה, לעולם יראה אדם עצמו כאלו כל העולם כלו תלוי בו.

ומצד של מיכאל נקרא בכור, שדרגתו כסף לבן, ומשום כך פדיון הבכור כסף, ה' סלעים, כחשבון ה' של אברהם, שאם יחכים בתורה, תתוסף עליו י', שהוא קדש, שבו צריך לקדש בכור בהמה, שהינו (ירמיה ב) קדש ישראל לה'. ובו צריך לעשר ולדות, שכל ולד הוא מצד של בן י"ה, והוא ו'.

וקדם שיבא אדם לעולם הזה ויצא מרחם אמו - ויאבק איש עמו. זה גבריא,ל, באותו אבק של עפר שנאמר (שם ב) וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה. ולמד אותו שבעים לשון, ומשום זה וייצר, אחד יצר טוב, שלמד אותו שבעים לשון, ואחד יצר הרע שנאבק עמו, שנאמר כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה, ומצא ממנו שבעים לשון שלמד אותו יצר הטוב.

וקדם כל זה ירדו עמו ארבעה מלאכים, שנאמר בהם (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך. אם יש לו זכות אבות - אחד מיכאל בזכות אברהם, והשני גבריא בזכות יצחק, והשלישי שירד עמו נוריא בזכות יעקב, והרביעי רפאל בזכות אדם הראשון, ויצר הטוב מעליו.

ואם אין לו זכות - הולכים עמו ארבעה: עון, משחית, אף וחמה, ויצר הרע מעליהם לדון אותו לעולם הבא. ולכן פרשוה, רשע - יצר הרע שופטו. צדיק - יצר הטוב שופטו. בינוני - זה וזה שופטו. ולכן אם הוא בינוני, גבריא,ל שהוא יצר טוב, וסמא"ל שהוא יצר הרע, זה וזה שופטו.

שבכל אדם יש ארבעה יסודות, ארבעה מלאכים יורדים עמו מימין, וארבעה משמאל. ארבעה מימין: מיכאל"ל, גבריא"ל, רפאל"ל, נוריא"ל. וארבעה משמאל: עו"ן, משחית"ת, א"ף וחמ"ה. מצד הגוף מטטרו"ן יורד עליו מימין, וסמא"ל משמאל.

ואין אדם שאין בו ארבעה יסודות, אבל כפי היסוד שיקדים בו, כך מתחילים הארבעה הללו. אם המזל שלו ארי"ה - מקדים מיכאל"ל, ואחריו גבריא"ל, ואחריו נוריא"ל, ואחריו רפאל"ל. ואם מזלו שו"ר - מקדים גבריא"ל, ואחריו מיכאל"ל, ואחריו נוריא"ל, ואחריו רפאל"ל. ואם מזלו נש"ר - מקדים נוריא"ל, ואחריו מיכאל"ל, ואחריו גבריא"ל, ואחריו רפאל"ל, ואחריו נוריא"ל.

ואותם שמצד ימין, מצד של מיכאל, כל הפנים שלו הם רחמים, בעל גמילות חסדים, פנים לבנים, ואדם זה גומל חסד, חסיד וחכם,

בַּחֲסֵד וּבְדִין, כְּפִי מַעֲשֵׂי בְּנֵי הָאָדָם, שָׁאֵם לֹא יִתְפַּשֵּׁט אֹרֹו עַל כָּל הַבְּרִיּוֹת, אֵיךְ יִדְעוּ אֹתוֹ וְאֵיךְ יִתְקַיֵּם? (ישעיה ז) מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ.

אֵי לְמִי שִׁישׁוּה אֹתוֹ לְשׁוֹם מִדָּה, וְאֶפְלוּ מַעֲשֵׂר הַמִּדּוֹת הִלְלוּ שְׁלוֹ, כָּל שֶׁכֶּן לְבַנֵּי הָאָדָם (איוב ד) אֲשֶׁר בְּעֶפְרָ יְסוּדָם, שְׁכָלִים וְנַפְסָדִים. אֲלֵא הַדְּמִיּוֹן שְׁלוֹ כְּפִי שֶׁלְטוֹנוֹ עַל אֹתָהּ הַמִּדָּה, וְאֶפְלוּ עַל כָּל הַבְּרִיּוֹת, וְלִמְעַלָּה מֵאֹתָהּ מִדָּה. וְכִשְׁמִסְתַּלֵּק מִמֶּנָּה, אֵינן לוֹ מִדָּה וְלֹא דְמִיּוֹן וְלֹא צוּרָה.

כְּמוֹ שֶׁהֵיָם, שְׁאֵינן בְּמִים שֶׁל הַיָּם שִׁיּוּצָאִים מִמֶּנּוּ תְּפִיסָה כָּלָל וְלֹא צוּרָה, אֲלֵא שֶׁהַתְּפִשְׁטוֹת שֶׁל הַמִּים שֶׁל הַיָּם עַל כְּלֵי שֶׁהוּא אָרֶץ, נַעֲשֶׂה דְמִיּוֹן, וְיִכְלְנוּ לַעֲשׂוֹת חֲשִׁבוֹן שָׁם, כְּמוֹ הַמְּקוֹר שֶׁל הַיָּם – הָרִי אֶחָד. יוֹצֵא מִמֶּנּוּ מַעֲיָן כְּפִי הַתְּפִשְׁטוֹתוֹ בְּאֹתוֹ הַכְּלֵי, כְּמוֹ עֲגוּלָה שֶׁהוּא י' – הָרִי מְקוֹר אֶחָד, וּמַעֲיָן שִׁיּוּצָא מִמֶּנּוּ – הָרִי שְׁנַיִם.

אֶחָד כֶּךָ עוֹשֶׂה כְּלֵי גְדוֹל כְּמוֹ מִי שֶׁעוֹשֶׂה (שְׁחַפֵּר) חֲפִירָה גְדוֹלָה שֶׁמִּתְמַלֵּאת מִמִּים שִׁיּוּצָאִים מִמַּעֲיָן. אֹתוֹ כְּלֵי נִקְרָא יָם, וְהוּא כְּלֵי שְׁלִישִׁי, וְאֹתוֹ כְּלֵי גְדוֹל שֶׁנֶּחֱלַק לְשִׁבְעָה נְחָלִים כְּפִי כְּלֵים אָרְכִים. כֶּךָ מִתְפַּשְׁטִים הַמִּים מִן הַיָּם לְשִׁבְעָה נְחָלִים (כְּלִים), וְהָרִי מְקוֹר וּמַעֲיָן וְיָם וְשִׁבְעָה נְחָלִים הֵם עֲשֶׂרָה. וְאֵם יִשְׁבֵּר הָאָמֶן אֶת הַכְּלִים הִלְלוּ שֶׁתִּקְנֶן, יִחְזְרוּ הַמִּים לְמְקוֹר, וְיִשְׁאַרוּ כְּלִים שְׁבוּרִים יְבֹשִׁים כְּלֵי מַיִם.

כֶּךָ עֲלֵת הָעֲלוֹת עֲשֶׂה עֶשֶׂר סְפִירוֹת, וְקָרָא לְכַתֵּר מְקוֹר, וְבוֹ אֵינן סוֹף לְנִבְיַעַת אֹרֹו, וְלִכְּנֵן קָרָא לַעֲצָמוֹ אֵינן סוֹף, וְאֵינן לוֹ דְמוּת וְצוּרָה, וְשָׁם אֵינן כְּלֵי לְתַפֵּס אֹתוֹ, לְדַעַת בּוֹ יְדִיעָה כָּלָל. וְלִכְּנֵן אָמְרוּ בּוֹ, בְּמַפְלֵא מַמְדָּה אֵל תְּדַרְשׁ וּבְמִכְסָה מַמְדָּה אֵל תִּחְקֹר.

אֶחָד כֶּךָ עֲשֶׂה כְּלֵי קֶטַן, וְזֶה י', וְהַתְּמַלֵּא מִמֶּנּוּ, וְקָרָא לוֹ מַעֲיָן נוֹבֵעַ חֲכָמָה, וְקָרָא אֶת עֲצָמוֹ בּוֹ חֲכָם, וְלֹאֹתוֹ הַכְּלֵי קָרָא לוֹ חֲכָמָה. וְאַחֵר כֶּךָ עֲשֶׂה כְּלֵי גְדוֹל, וְקָרָא לוֹ יָם, וְקָרָא לוֹ בֵּינָה, וְהוּא קָרָא אֶת עֲצָמוֹ מִבֵּין בָּהּ.

חֲכָם מַעֲצָמוֹ וּמִבֵּין מַעֲצָמוֹ, כִּי חֲכָמָה לֹא נִקְרָאת חֲכָמָה מַעֲצָמָה, אֲלֵא מִשּׁוֹם אֹתוֹ חֲכָם שְׁמַלֵּא אֹתָהּ מִמַּעֲיָנוֹ. וְהִיא לֹא נִקְרָאת בֵּינָה מַעֲצָמָה, אֲלֵא עַל שֵׁם (בְּגִלָּל) אֹתוֹ מִבֵּין שְׁמַלֵּא

שָׁבֵל הַחַיּוֹת שֶׁהֵן חַיּוֹת הַקֶּדֶשׁ, נִקְרָאוּ בְּאֹתִיּוֹת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (ישעיה מג) כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרִאֲתִיו. אֶפְלוּ כָּל הַבְּרִיּוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ בָהֶם, וְאֵינן בְּרִיאָה שְׁלֵא נִרְשְׁמָה בְּשֵׁם הַזֶּה, כְּדִי לְהוֹדִיעַ לְמִי שֶׁבְּרָא אֹתוֹ, וְהַיּוֹדֵד הַזֶּה הִיא דְיוֹקָן שֶׁל רֹאשׁ שֶׁל כָּל הַבְּרִיּוֹת. ה' ה' דְיוֹקָן שֶׁל חֲמֵשׁ אֲצַבְעוֹת הַיָּמִין, וְה' שֶׁל שְׁמַאל. ו' דְיוֹקָן הַגּוּף.

וְלִכְּנֵן אָמַר, וְאֵל מִי תְדַמְיוּנִי וְאֲשׁוּה יֹאמֵר קְדוֹשׁ. אֵינן בְּכָל בְּרִיאָה שֶׁתְּשׁוּה כְּמוֹתִי, וְאֶף עַל גַּב שֶׁבְּרִאֲתִי אֹתָהּ כְּדְמוּת הָאוֹתִיּוֹת שְׁלִי, שְׁאֵנִי יָכוֹל לְמַחֹת אֶת אֹתָהּ צוּרָה, וְלַעֲשׂוֹת אֹתָהּ כְּמָה פְּעָמִים, וְאֵינן אֵלֹוֹה אַחֵר עָלַי שֶׁיָּכוֹל לְמַחֹת אֶת צוּרָתִי, וְלִכְּנֵן (דְּבָרִים לב) כִּי לֹא כְּצוּרָנוֹ צוּרָם וְאֵיבִינוּ פְּלִילִים.

וְאֵם יִקְשֶׂה אָדָם, שֶׁהָרִי כְּתוּב (שם ד) כִּי לֹא רִאֲיָתָם כָּל תְּמוּנָה – הוּא יִתְרַץ לוֹ, הָרִי תְמוּנָה רִאֲיָתִי, שֶׁהָרִי כְּתוּב וְתְמוּנַת ה' יְבִיט. וְלֹא בְכָל תְּמוּנָה אַחֲרַת (שְׁבָרָא וְיִצֵּר בְּאוֹתִיּוֹתָיו) שֶׁל אָדָם שִׁיִּצֵּר בְּאוֹתִיּוֹתָיו, וְלִכְּנֵן אָמַר וְאֵל מִי תְדַמְיוּנִי וְאֲשׁוּה וְאֵל מִי תְדַמְיוּן אֵל וּמָה דְמוּת תַּעֲרֹכוּ לוֹ.

וְאֶפְלוּ תְמוּנָה זֹו אֵינן לוֹ בְּמְקוֹמוֹ, אֲלֵא כְּשִׁיּוֹרֵד לְמַלְךְ עַל הַבְּרִיּוֹת וּמִתְפַּשֵּׁט עֲלֵיהֶם, יִרְאֶה לָהֶם לְכָל אֶחָד כְּפִי מְרָאָה וְחִזְיוֹן וְדְמִיּוֹן שֶׁלָּהֶם, וְזֶהוּ וּבִיד הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה.

וְלִכְּנֵן הוּא יֹאמֵר, אֶף עַל פִּי שְׁאֵנִי אֲדַמָּה לָכֶם בְּדִיוֹקְנֵכֶם, אֵל מִי תְדַמְיוּנִי וְאֲשׁוּה. שֶׁהָרִי קָדָם שֶׁבְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דְיוֹקָן בְּעוֹלָם וְיִצֵּר צוּרָה, הִיָּה הוּא יְחִידִי כְּלֵי צוּרָה וְדְמִיּוֹן, וּמִי (ויש) שְׁנוּדַע לוֹ קָדָם בְּרִיאָה שֶׁהוּא מְחוּץ לְדְיוֹקָן, אָסוּר לַעֲשׂוֹת לוֹ צוּרָה וְדְמוּת אוֹ דְיוֹקָן בְּעוֹלָם, לֹא בְּאֹת ה' וְלֹא בְּאֹת י', וְאֶפְלוּ בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ, וְלֹא בְּשׁוֹם אֹת וּנְקֻדָּה בְּעוֹלָם, וְזֶהוּ כִּי לֹא רִאֲיָתָם כָּל תְּמוּנָה, מִכָּל דְּבַר שִׁישׁ בּוֹ תְמוּנָה וְדְמִיּוֹן לֹא רִאֲיָתָם.

אֲבָל אַחֵר שֶׁעֲשֶׂה דְיוֹקָן זֶה שֶׁל הַמְּרַכְבֵּה שֶׁל אָדָם עֲלִיּוֹן, יִרְדַּ לְשָׁם, וְנִקְרָא בְּאֹתוֹ דְיוֹקָן יְהוֹ"ה, כְּדִי שִׁיִּדְעוּ אֹתוֹ בְּמִדּוֹת שְׁלוֹ בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה, וְקָרָא: אֵל, אֱלֹהִים, שְׁדִי, צְבָאוֹת, אֱהִי"ה. כְּדִי שִׁיִּדְעוּ אֹתוֹ בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה אֵיךְ יִתְנַהֵג הָעוֹלָם,

מרכבתו של הקדוש ברוך הוא, מיד ונעו אלילי מצרים מפניו, ולבב מצרים ימס, נעו מאמונה שלהם, ולבם נמס כדונג מאותה אמונה, ואומרים: וכי עד עכשו אמונה ממנה שלנו כמו סוס, היה נע לב שלהם מהאמונה שלהם ונמס כדונג. ומנין לנו שימס לשון נמס כדונג הוא? כמו שנאמר (תהלים כב) היה לבי כדונג נמס בתוך מעי.

וכל פטר חמר תפדה בשה וגו' (שמות יג). [מצוה להביא קרבן] מצוה זו לפדות פטר חמור, ולערף פטר חמור אם לא יפדה אותו, זהו שכתוב ואם לא תפדה וערפתו. וסוד זה יצר הרע, שיכול לחזר בתשובה, (ואחר כך יצר הטוב) ואחר כך יחזר להיות יצר טוב, כמו שבארנו, אם זכה – עזר, אם לא זכה – כנגדו. משום שהם דיוקן, אחד של שיה, ואחד של חמור. ואם זכה לחזר בתשובה, אף על גב שהוא חמור עם הארץ, תפדה מן הגלות בשה, שהוא (ירמיה ג) שיה פזורה ישראל. ואם לא חזר בתשובה – וערפתו. השנה אותו לעם קשה ערף, שעתידים להמחות מספר החיים, שעליהם נאמר (שמות לב) מי אשר חטא לי אמחנו מספרי.

והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך וגו'. מצוה זו מצוה שנקראת בגון אחר, שלא נקראת מצוה אלא קדשה, ואלו הן תפלין, תפלה של יד ותפלה של ראש. תקון פאר היפי של גוננים עליונים, ולכן נקראים טוטפת, כמו שנאמר (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר.

וכתוב כי נער ישראל ואהבהו, ישראל הקטן, שמע ישראל, ישראל סבא, היפי של הגוננים, למעלה ולמטה. יוסף עלה והתעטר בשני גוננים (דרגות) – בתחלה נע"ר, ובסוף צדי"ק. כמה נאים לו הגוננים למראה, וסוד זה (בראשית לט) ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה. יפה בשני צדדים בשתי דרגות ובשני גוננים, עליון ותחתון.

אותה ממנו, שאם היה מסתלק ממנה, היא תשאר יבשה. זהו שכתוב (איוב יד) אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש.

אחר כך, והפכו לשבעה נחלים. ועשה אותו לשבעה כלים נכבדים, וקרא להם: גדל"ה, גבור"ה, תפאר"ת, נצ"ח, הו"ד, יסו"ד, מלכו"ת. וקרא את עצמו גדול בגדל"ה וחס"ד. גבור בגבור"ה. מפאר בתפאר"ת. בעל נצחון קרבות בנצ"ח נצחים. ובהו"ד קרא את שמו הוד יוצרנו. וביסוד קרא שמו צדיק. וביסו"ד הכל סמוך בו, כל הכלים וכל העולמות. ובמלכות קרא שמו מלך. ולו הגדל"ה והגבור"ה והתפאר"ת והנצ"ח וההו"ד כי כל בשמים, שהוא צדי"ק. ולו הממלכה, שהיא מלכו"ת.

הכל ברשותו לחסר בכלים ולהוסיף בהם נביעה ולחסר כפי רצונו (בהם), ואין עליו אלוה שיוסיף בו או יגרע בו.

אחר כך עשה משמשים לכלים הללו, כסא בארבעה עמודים, ושש דרגות לכסא – הרי עשר. והכל הוא בכסא. כמו כוס של ברכה שתקנו בו עשרה דברים משום התורה שנתנה בעשר דברות, ומשום העולם שהוא מעשה בראשית שנברא בעשרה מאמרות.

ותקן לכסא פתות לשמש אותו, של אותם מלאכים, אראלים, שרפים, חיות, אופנים, חשמלים, אלים, אלהים, בני אלהים, אישי"ם. ולא לה הוא עשה שמשים, סמא"ל וכל הכתות שלו, שהם כמו עננים לרפב בהם לרדת לארץ, והם כמו סוסים להם.

ומנין לנו שעננים נקראו מרכב? זהו שכתוב (ישעיה יט) הנה ה' רכב על עב קל ובא מצרים. וזהו ממנה של מצרים. ומיד שראו [ממנה] שאלוה שהוא אלוה ממנה שלהם, ראו אותו כמו סוס תחת